CANDIDATUS JURISPRUDENTIA E SACRAE, SEU JURIS CANONICI, SECUNDÙM...

Veit Pichler

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
211
14

0175 3

13.21 b.78

13-12.F.5

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CANDIDATUS JURISPRUDENTIÆ SACRÆ,

SEU

Juris Canonici, secundùm GREGORII PAPÆ IX. Decretalium Titulos explicati,

LIBER V.

Exhibens brevi, clara, & solida methodo copiosam SS. Canonum doctrinam, Candidatis ad examen pro consequenda Juris laurea aspirantibus maximè proficuam, solutis passim Adversantium Argumentis firmatam.

In lucem datus

P. VITO PICHLER,
Soc. JESU, SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in Alma & Electorali Universitate Ingolstadiana Professore Ordinario, & Juris Primario.

Cum Facultate Superiorum.

Sumptibus GEORGII SCHLÜTER, & MARTINI HAPPACH, Bibliopol. Augustan.

Et

Typis Thomæ Graſs, Typog. Acad. Ingolstad.

Anno M. DCC. XXI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FACULTAS

R. P. Provincialis cum Privilegio Cæsareo.

EGo Franciscus Xaverius Amrhyn, *Soc. IESU per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, facta mihi potestate à Patre Nostro Michaële Angelo Tamburino, Societatis Universæ Præposito Generali, librum, cui titulus est* (Candidatus Jurisprudentiæ Sacræ, seu, Juris Canonici, secundùm Gregorii Papæ IX. Decretalium Titulos explanati, Liber V.) à P. Vito Pichler, *Societatis Nostræ Sacerdote, SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, conscriptum, & à deputatis ejusdem Societatis Patribus lectum probatúmque, typis in lucem edi permitto, ac Dominis Georgio Schlüter, & Martino Happach, Bibliopolis Augustanis, jus concedo usurpandi Privilegii Cæsarei, quo Typographis ac Bibliopolis omnibus adimitur copia, vulgatos à Societ. IESU Patribus libros absque Superiorum, Authorúmque consensu in eadem, vel diversa lingua recudendi, vel intra S.R.I. & Provinciarum S. Cæsareæ Majestati hereditario jure subjectarum fines importandi. Facultatem hanc, de una duntaxat impressione intellectam, manu mea, & officii Sigillo firmavi. Ingolstadij 21. Martij 1721.*

(L.S.)

Franc. Xav. Amrhyn.

Digitized by Google

APPROBATIO THEOLOGICA.

QUintus hic Decretalium Liber non ſolùm cum Fidei dogmatis, & honeſtate morum apprimè concordat, ſed prioribus etiam Libris glorioſiſſimam coronidem imponit, & opus reddit numeris omnibus abſolutum. Quare digniſſimum cenſeo, ut, ſicut à clara, ſolida, ingenioſa, & erudita doctrina ſingularem laudem meretur, ita ad commune Orbis literati ſolatium, & perennem Clariſſimi Authoris ſui commendationem typis vulgetur.

Ita cenſet

PAULUS ZETL, Soc. JESU, SS. Theol. Prof. Ordin. & S. Facultatis Decanus.

Digitized by Google

APPROBATIO
Facultatis
JURIDICÆ.

TRactatus hic Decretalium ultimus tam Delicta, quàm Proceſſum Criminalem, ſolidiſſimè definit, accuratiſſimè dividit, ſcientificè pertractat, ita ut occurrentes quæſtiones enodet, maximas difficultates detegat, & intimos Juris receſſus rimetur. Quemadmodum igitur eſt maximô congeſtus ſtudiô, ita digniſſimum conſeo, qui & ad famam & ad nomen Clariſſimi Domini Auctoris publicam lucem videat.

Ita cenſet

LAURENTIUS ALBERTUS VERLOHNER, J. U. Doctor, Sereniſſ. ac Potentiſſ. Electoris Bavariæ Conſiliarius, Pandect. & Feud. Profeſſor Ordinarius, & Facultatis Juridicæ p. t. Decanus.

Digitized by Google

ELENCHUS TITULORUM.

Titulus I. De Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denuntiationibus. pag. 2.

§. 1. De Delictis in genere &c. 4.

§. 2. De Accuſationibus. 10.

§. 3. De Denuntiationibus. 17.

§. 4. De inquiſitionibus. 25.

§. 5. De Proceſſu in Crimine Notorio &c. 37

Titulus II. De Calumniatoribus. 41.

Titulus III De Simoniæ, & ne aliquid &c. 45.

§. 1. Quid & quotuplex ſit Simonia. 48.

§. 2. De Materia Simoniæ Merce & Pretio. 58.

§. 3. De Forma Simoniæ, nimirum Pacto. 76.

§. 4. De quibusdam Simoniæ ſpeciebus &c. 102.

§. 5. De pœnis Simoniæ, Judice, & Diſpenſatione &c. 118.

Titulus IV. Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant. 133.

Titulus V. De Magiſtris, & ne aliquid exigatur &c. 135.

Titulus VI. De Judæis, Sarracenis &c. 148.

Titulus VII. De Hæreticis. 165.

Modus diſputandi cum Hæreticis. 202.

Titulus VIII. De Schiſmaticis &c. 208.

Titulus IX. De Apoſtatis, & reiterantibus &c. 212.

Titulus X De his, qui filios occiderunt. 216.

Titulus XI. De Infantibus, & Languidis expoſitis. 221.

Titulus

Digitized by Google

Titulus XII. De Homicidio Voluntario, vel Caſuali. 229.
§. 1. De Homicidio illicito. 242.
§. 2. De Homicidio licito 244.
§. 3. De Pœnis Homicidij, & Irregularitate &c. 249.
Titulus XIII. De Torneamentis. 277.
Titulus XIV. De Clericis pugnantibus in Duello. 279.
Titulus XV. De Sagittarijs. 296.
Titulus XVI. De Adulterijs, & Stupro. 298.
§. 1. De Adulterijs. 299.
§. 2. De Stupro, & alijs criminibus Luxuriæ conſummatæ. 309.
§. 3. De alijs delictis Luxuriæ non conſummatæ, Delectatione moroſa, Oſculis, Tactibus &c. 322.
Titulus XVII. De Raptoribus, Incendiarijs, & Violatoribus Eccleſiarum. 345.
Titulus XVIII De Furtis. 355.
Titulus XIX. De Uſuris. 379.
§. 1. Quid & quotuplex ſit Uſura: quo Jure prohabita. Ubi de Mutuo, & S C. Maced. 381.
§. 2. Ex quibus titulis licitum ſit in mutuo aliquid accipere ultra ſortem. Ubi & de cenſibus, & pactis de uſura ſuſpectis. 406.
§. 3. De obligatione ſolvendi, & reſtituendi uſuras, de Pœnis & Judice Uſurariorum. 428.
Titulus XX. De Crimine falſi. 436.
Titulus XXI. De Sortilegijs. 444.
Titulus XXII. De Colluſione detegendâ. 452.
Titulus XXIII. De Delictis Puerorum. 454.

Titulus

Titulus XXIV. De Clerico Venatore. 459.
Titulus XXV. De Clerico Percuſſore. 466.
Titulus XXVI. De Maledicis. 468.
Titulus XXVII. De Clerico Excomunicato, Depoſito, vel Interdicto miniſtrante. 473.
Titulus XXVIII. De Clerico non ordinato miniſtrante. 475.
Titulus XXIX. De Clerico per ſaltum promoto. 479.
Titulus XXX. De eo, qui furtivè Ordinem ſuſcepit. 480.
Titulus XXXI. De Exceſſibus Prælatorum & Subditorum. 482.
Titulus XXXII. De Novi Operis Nuntiatione. 488.
Titulus XXXIII. De Privilegijs, & Exceſibus Privilegiatorum. 495.
§. 1. De natura & varietate Privilegior. 497
§. 2. De acquiſitione, cõmunicatione, interpretatione, extenſione Privilegiorũ. 508.
§. 3 De uſu, abuſu, amiſſione Privilegior. 515.
Titulus XXXIV. De Purgatione Canonica. 531.
Titulus XXXV. De Purgatione Vulgari 535.
Titulus XXXVI. De Injurijs, & Damno dato. 540.
§. 1. De Injuriis. 541.
§. 2. De Damno dato. Ubi de Repreſalijs & Pignorationibus. 551.
Titulus XXXVII. De Pœnis. 566.
§. 1. De Pœnis in genere. 568.
§. 2. De quibusdam pœnis in ſpecie: videlicet de Infamia, Mulcta, Confiſcatione bonorum

norum, Condemnatione in expenſas, Incarceratione, Irregularitate, Depoſitione, Degradatione. 577.
Titulus XXXVIII. De Pœnitentijs & Remiſſionibus. 601.
§. 1. De Pœnitentia, prout eſt Sacramentum. Ubi de Caſibus reſervatis, & Sigillo Confeſſionis. 603.
§. 2. De Pœnitentia, prout eſt Satisfactio. Ubi de Remiſſionibus, ſeu Indulgentijs. 628.
Titulus XXXIX De Sententia Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti. 640.
§. 1. De Cenſuris in genere. 642.
Bulla Cœnæ. 661.
Catalogus Excommunicationum ejusdem. 674.
Catalogus Excommunicationum Juris. 676.
Catalogus ſuſpenſionum Juris. 687.
Catalogus Interdictorum Juris. 692.
§. 2. De Excommunicatione, maximè canonis. 694.
§. 3. De Suſpenſione. 716.
§. 4. De Interdicto. 724
Titulus XL. De Verborum Significatione. 734.
Titulus XLI. De Regulis Juris. 739.
Regulæ Juris Decretalium Gregorij IX. 742.
Regulæ Juris in Sexto. 749.

DECRE-

Digitized by Google

DECRETALIUM GREGORII PAPÆ IX.

LIBER V.

CAusas *Criminales* criminaliter intentatas coram Judice & in Judicio Ecclesiastico decidendas persequitur ultimus hic Decretalium liber, seu illas, in quibus super crimine sive delicto aliquo agitur in ordine ad pœnam & vindictam publicam, sicut Liber III. & IV. causas *Civiles*, vel Criminales *civiliter* seu in ordine ad utilitatem & commodum Actoris, in Judicium deductas, uti & *Matrimoniales* in specie, examinat. Et sicut Liber II. instruxit Processum Judiciarium *Civilem*, ita præsens Liber V. adornat Processum Judicialem *Criminalem*, atque initio suggerit *modum*, quo delicta deducuntur in Judicium, nimirum *Accusationem*, *Inquisitionem*, & *Denuntiationem*: tum recenset varia *Delicta* in specie, cultui Divino ac Religioni adversantia, charitati proximi contraria, rerum sacrarum abusus, varios excessus, injurias ac damna aliis illata: ac demum *Pœnas* tam Vindicativas, quàm Medicinales, quibus delicta puniuntur, subnectit. Adeóque pricipaliter agit de *Delictis & Pœnis*.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

SUMMARIUM.

1. *Ingressus.*
2. *Tres præcipuè sunt modi, quibus crimina deducuntur in Judicium.*
3. 4. *Quid sit delictum in genere, & delinquere.*
5. *Delictum publicum & privatum.*
6. *Exceptum, Non-exceptum, Notorium, Occultum &c.*
7. *Nemo capax delicti, nisi capax rationis.*
8. 9. *Moraliter quinam sint causa delicti: ubi de ratihabente, & non impediente.*
10. 11. *Quid sit, & quomodo fieri debeat Accusatio.*
12. *Effectus Accusationis.*
13. *Accusare quinam possint:*
14. *Et an aliqui debeant.*
15. 16. *Quinam accusari possint.*
17. 18. *Denuntiatio quid sit, & quotuplex.*
19. *An, quando, & quomodo detur obligatio ad denuntiationem Evangelicam:*
20. *Vel ad Canonicam:*
21. *Vel ad Civilem, præsertim criminaliter faciendam.*
22. *An Judicialiter denuntiare possit socius delicti socium. Ad quid obligentur Officiales non denuntiantes.*
23. *Quomodo per viam Exceptionis delicta deferantur in Judicium.*
24. 25. *Quid & quotuplex sit Inquisitio, ejusque effectus.*

26.

26. 27. *A quo, super quo, & in quos institui possit.*
28. *Ad instituendam generalissimam:*
29. *Item ad Mixtam:*
30. *Et specialem quænam requirantur.*
31. *Quomodo constare debeat de corpore delicti. Et qualis diffamatio præcedere debeat specialem. Item quando Judex teneatur eam instituere.*
32. *Quid observandum Judici in Inquisitione mansueta, per interrogatoria.*
33. *Quid in Severa per Torturam.*
34. *An Inquisitus teneatur fateri crimen.*
35. *An pœnâ ordinariâ possit affici.*
36. 37. *Quid si reus deprehendatur in flagranti.*
38. 39. *Quid sit crimen Notorium, manifestum, famosum, publicum, occultum.*
40. *Quomodo procedatur in crimine Notorio.*
41. *Quomodo practicè instituendus Processus Criminalis remissivè.*

TRes præcipuè existunt modi, quibus Processus Criminalis inchoatur, seu crimina & delicta in Judicium deferuntur & ad Judicem. 1. *Accusatio*, quæ alio nomine vocatur etiam *Querimonia*, vel *Actio criminalis*. 2. *Inquisitio*, per ipsum Judicem facta tam in criminosos, quam in crimina. 3. *Denuntiatio* criminosi apud Judicem, vel Canonicâ vel Civili vel Evangelicâ. *c. 24. h. t. c. 31. de Sim.* Accusationem debet præcedere legitima inscriptio, Denuntiationem charitativa monitio, & Inquisitionem clamosa insinuatio. *c. 24. f. cit.* Per Accusationem & Denuntiationem procedit Judex ad instantiam vel delationem alterius: per Inquisitionem præcipuè ex officio proprio. Ad Denuntiationem referri potest *Exceptio*, vi cujus nonnunquam crimina manifestantur Judici: ad Inquisitionem *Notorietas delicti.* per *c. 9. h. t.* quare & de hac agendum, cùm in casu notorietatis nec Accusatione, nec Denuntiatione,

nec propriè dicta Inquisitione opus sit, & sic proceda-tur non servato Juris ordine. Pariter cùm Tituli sequentes solùm de delictis in specie, quæ dictis modis in Judicium deducenda sunt, nullus verò de delictis in genere tractet, de his aliqua duxi præmittenda.

§. I.

De Delictis in genere, materia Accusationum &c.

3 SCiendum 1. licèt delictum sæpe confundatur cum crimine, in rigore tamen ab eo differre; nam *crimen* presse acceptum delicta Publica, *Delictum* verò strictè sumptum sola Privata denotat, de quibus statim. Interim tam in Jure quàm in communi usu pro Synonimis usurpari solent delictum, crimen, maleficium, flagitium, facinus, peccatum, scelus.

Sc. 2. *Delinquere* dici illos, qui committunt factum à Legibus improbatum, vel omittunt actum à Legibus imperatum. Delinquere autem quis potest vel *physicè*, per influxum aut concursum realem in delictum: vel *moraliter*, per mandatum, ratihabitionem, consilium, vel non impediendo, cùm impedire posset ac deberet. Rursus vel *principaliter*, nempe proprio nomine & in commodum proprium: vel *instrumentaliter* aut *ministerialiter*, auxilium vel ministerium conferendo ad delictum, v. g. furi tenendo scalam, sicario suppeditando arma scienter, occasionem elabendi faciendo aut occultando delinquentem, ne puniatur deprehensus &c.

4 Dico 1. Delictum in genere, in ordine ad forum externum à Jure consideratum, optimè sic definitur: *est libera & exteriùs sensibilis transgressio Legis Divinæ vel Humanæ.* Gletle, & P. Wex *in Appendic. Canonico-Civili de Judic. Criminali. n. 8.* Aliter quidem defini-

re

re solent Civilistæ in *pr. Inst. de oblig. quæ ex delicto*, utì quando dicunt: *est offensio contra Jus illata.* Sive: *est factum, quo quis contra Jus læditur, alterius dolò vel culpâ.* Sed hæ & aliæ similes definitiones non complectuntur delicta *omissionis*, seu quæ in omittendo consistunt, sed tantùm *commissionis*. Dixi 1. *libera*, id est, scienter & voluntariè facta, sive cum dolo, sive cum culpa; hanc enim sufficere, patet ex delicto Legis Aquiliæ. per *l. 5. §. 1. ff. Ad L. Aquil.* 2. *transgressio Legis*; ubi enim Lex non datur obligans ad aliquid faciendum vel omittendum, ratio delicti non subsistit: *ubi enim non est lex, nec prævaricatio*, ait Paulus *Rom. 4. v. 15.* 3. *Divinæ*, qua voce etiam venit Lex Divina Naturalis. 4. *vel Humanæ*; cùm & ista in utroque foro obliget.

Dico 2. Delictum dividitur 1. in verum, & quasi-delictum: *verum* est, quod ex dolo, vel culpa vera procedit: *quasi tale*, ubi datur culpa solùm præsumpta, ut si quis effusione ex cœnaculo damnum inferat &c. quò referas, si Judex malè judicet ex imperitia. 2. in Publicum & Privatum: *Publicum* est, quod per aliquam Legem (vel consuetudinem) effectum est publicum. *l. 1. ff. de publ. Judic.* h. e. quod in ordine ad certos effectus Juridicos ordinatum & publicè vindicandum est, eò quòd tendat directè vel contra Dei cultum aut res Divinas, aut contra Principis Majestatem, aut ad læsionem Reipublicæ, vel communis utilitatis, aut personæ privatæ quidem, sed cum aliqua enormitate: qualia sunt Apostasia, Hæresis, Simonia, Magia, Sacrilegium: crimen læsæ Majestatis, & perduellionis, ut cùm quis hostili animo directè aliquid moliatur contra Imperatorem, aut Principem etiam inferiorem vel Rempublicam: adulterium, homicidium, parricidium, delictum de vi privata aut publica, veneficium, incendium; huc referunt multi crimen falsi, repetundarum, plagii, ambitûs, residuorum, seu siquis pecuniam publicam sibi ad usum publicum datam retineat. Blasphemiam ad crimina publica pertinere

negat Gletle *de Crim. in gen. p. 1. c. un. §. 7. n. 2.* eò quòd Jure expressa non sit; at contra Clarum, Gomez, Farinac. &c. In foro Canonico juxta communem DD. omnia delicta habentur pro Publicis, si non de Jure Canonico *can. infames 17. cauf. 6. q. 1. & c. 1. de collus. deteg.* saltem de consuetudine: vi cujus etiam in foro Civili vix amplius superesse videtur discrimen inter delicta publica & privata, teste Farinac. Decian. & Pirh. *h. t. n. 49.* quando ob delicta privata agitur criminaliter. Illi autem effectus Juridici, ad quos elevata diximus delicta, quæ publica vocavimus, sunt 1. quòd regulariter cuilibet, nisi nempe specialiter prohibeatur, permissum sit accusare reum publici delicti. 2. Quòd Actor & Reus per se ipsos, & regulariter non per procuratorem, comparere in Judicio debeant. 3. Quòd condemnatus ex delicto publico regulariter fiat infamis. 4. Quòd accusator, desistens ab accusatione delicti publici post oblatum libellum, puniatur pœnâ tergiversationis, nempe 5. libris auri: quæ omnia aliter se habent in delictis privatis. Sed plerique hi effectus hodie ferè recesserunt ab usu fori. *Privatum* dicitur, quod nec per Legem (nec per consuetudinem) publicè vindicari debet, utpote directè tendens ad læsionem privatæ tantùm personæ, nec elevatum est ad dictos effectus: qualia *pr. Inst. de oblig. quæ ex del.* referuntur 4. nempe furtum, rapina, injuria, damnum injuriâ datum. Hæc vindicantur actione civili, & privata, ab eo tantùm, ad quem res pertinet, vel qui læsus est. Distinguitur duplex: *ordinarium*, quod certum nomen, certam formam, & certam à Lege pœnam habet taxatam, & *extraordinarium*, quod nec certum nomen, nec certam à Jure pœnam sibi taxatam habet. *l. 3. §. 1. 2. ff. Stellionatus*, sed punitur arbitriò Judicis. Quare & delictum *Innominatum* datur, quod nempe certum ac specificum nomen non habet in Jure, ac ideo appellatur generali nomine *Stellionatus. l. 3. cit.* ibi: *ubicunque titulus criminis deficit, illic*

illic stellionatus objiciatur. v. g. siquis æs oppignorat pro auro, contra eum datur *persecutio stellionatûs.*

Dividitur 3. in Exceptum & Non-exceptum. *Excepta* delicta sunt, quæ non continentur sub generali dispositione Legis, & ad quorum accusationem aliqui admittuntur, qui in aliis criminibus, etiam publicis, accusare non permittuntur: qualia de Jure Canonico sunt Hæresis & Simonia, de Jure Civili crimen læsæ Majestatis, & Perduellionis: crimẽ *Perduellionis*, licèt etiam sit læsæ Majestatis, differt a crimine *læsæ Majestatis in specie*, quòd quis per illud directè in ipsum Imperatorem (& ex dispositione Bullæ Aureæ in Electorem Romani Imperii) vel in Rempublicam aliquid moliatur, adeóque statum Imperii labefactare conetur. *l. 1. l. ult. ff. l. 5. ad L. Jul. Majest.* ut est conjuratio, seditio, proditio: per istud verò indirectè & in alio tantùm, ut siquis contra Principem suum inferiorem, Marchionem, Comitem hostiliter delinquat, falsam monetam cudat &c. vel si tantùm adversùs dignitatem, & superioritatem Summi Principis vel Reipublicæ aliquid machinetur, v. g. si imaginem Cæsaris conflet, privatos carceres habeat, salvum conductum Principis violet, ejus sigillô utatur &c. Unde apparet à contrario, quid sint crimina *Non-excepta.* 4. in *Ecclesiasticum*, cujus cognitio & condemnatio ad solum Judicem Ecclesiasticum, uti hæresis, apostasia, Simonia: & in *Sæculare*, cujus disceptatio ad solum Judicem sæcularem privativè pertinet, uti crimen læsæ Majestatis, homicidij, peculatûs, seu furtum pecuniæ publicæ &c. *Mixtum* ex utroque, cujus disceptatio pertinet ad utrumque forum, Ecclesiasticum & Sæculare, uti usura, blasphemia, incestus &c. Sed in hjs criminibus, in quantum agitur ad pœnam sanguinis, vel corporis afflictivam, se immiscere non solet Ecclesia, sed relinquere punitionem foro Sæculari. 5. In *Notorium*, quod ita manifestum est, ut excusatione celari, aut sine impudentia negari non possit: si Reus illud est confessus, vel de eo convictus, vel in Judicio condemnatus, dicitur *notorium* de

6

de Jure: si verò in conspectu populi, & in præsentia saltem 6. vel 10. personarum, est commissum, nec tergiversatione vel excusatione ulla defendi potest, *notorium de facto.* per *c. 7. & 8. de cohabit. Cleric. & Mul.* Et in *occultum*, quod dicto modo manifestum non est, nec de Jure, nec de facto.

7 Dico 3. Delicti committendi capaces tantùm sunt, qui pollent usu rationis & libertate. Ratio est clara; cùm delictum sit *libera* transgressio Legis, ac proin cognitionem præviam, & potestatem tam faciendi quam omittendi in agente vel omittente aliquid contra legem supponat. Unde infantes ante septennium vel sunt, vel saltem præsumuntur esse incapaces delicti propriè dicti & pro foro Judiciali: item furiosi & mente capti, nisi quando habent fortè lucidum intervallum: in dubio, an tempore furoris vel lucidi intervalli probrosum quid fecerint, præsumendum est in foro externo pro furore. Gletle in *Jurisprud. Terrib. p. 1. c. un. §. 3. n. 25.* Huc pertinent dormientes, & plenè ebrii, nisi eo fine se inebrient, ut fiant audaciores ad delinquendum: at ebrii imperfectè vel semi-plenè non excusantur, quia adhuc intelligunt, quid prohibitum sit vel non: idem ferè est de semi-fatuis, substupidis, vel melancholicis, item de infantiam quidem egressis, sed impuberibus adhuc, in ordine ad pœnam ordinariam, quæ solet esse mitior, sicut immaturior vel imperfectior est intellectus, licèt absolutè tanto rationis lumine polleant, ut bonum à malo discernere valeant. Circa iratos, vel passione alia turbatos, distinguendum est, an ira (vel passio) fuerit tanta, ut præverterit usum rationis, tanquam motus primò primus, ut ajunt, quod tamen rariùs contingit; vel an solùm perturbaverit mentem, & rationis lumen nonnihil obscuraverit: in priori casu expertes sunt delicti & pœnæ, non in posteriori, sicut nec semi-ebrii. Unde videmus eos, qui in crapula, vel æstu iræ rixantur vel occidunt, in utroque foro insigniter puniri, sæpe etiam pœnâ

pâ ordinariâ: quis enim occîdit alterum, nisi stimulatus irâ?

Dico 4. Qui mandat, vel consulit, vel antecedenter ratihabet delictum, ita ut seclusô mandatô, consiliô, vel ratihabitione non fuisset patratum, æquè fit reus delicti & pœnæ, ac si ipse perpetrâsset physicè. *l. 1. §. 12. ff. de vi & vi arm. l. 36. pr. & l. 52. §. 21. ff. de furt. l. 152. §. 2. ff. de R. J. c. penult. de sent. Excomm. in 6. cum c. 10. de R. J. in 6.* Ratio, quia tales verè sunt causa moraliter effectiva delicti. Secus foret, si mandans revocâsset priùs suum mandatum, vel consulens suum consilium, ratione suasiva etiam refutata, vel ratihabens suam approbationem, & hæc revocatio fuisset intimata alteri ante patratum delictum; tunc enim mandatum, consilium, ratihabitio, cùm non ampliùs existeret, utique non influeret in delictum, vel si exequens delictum non fuisset motus ad id per mandatum, consilium, ratihabitionem, sed à propria malitia; quia tunc non effectivè & efficaciter delinquerent, licèt affectivè peccarent. Idem est, siquis post delictum jam perpetratum approbet illud, & ratihabeat; nam in delictis ratihabitio non retrotrahitur, nec æquiparatur mandato, uti tamen generaliter ait c. 10. *cit.* cùm *ratum quis habere non possit quod ipsius nomine non est gestum. c. 9. eod.* non autem geritur alterius nomine, quod antecedenter, antequam fiat, non approbatur ab illo. 8

Quæres, an ejusdem cum delinquente delicti reum se faciat, qui illud non impedit, cùm posset? R. si impedire teneatur ex justitia, ejusdem delicti, quod est contra justitiam, fit reus, per *l. 3. §. ult. l. 6. §. 8. ff. de re milit.* Non verò si solùm ex charitate teneatur. per *l. 2. ff. de Leg. Pomp. de Parricid.* tunc enim, licèt delictum fit contra justitiam, non-impediens tamen solùm peccat contra charitatem. Et hinc priori casu tenetur ad restitutionem vel resarcitionem damni illati non impediens, non verò in posteriori. 9

§. 2.

De Accusationibus.

10 SCiendum 1. *Accusationem* propriè huic loco sumptam, & prout opponitur Actioni Civili, juxta communem ex §. 10. *Inst. de injur. & l. fin. C. h. t.* in hunc sensum definiri: est *delatio & persecutio criminis apud competentem Judicem publicæ vindictæ causâ & legitimè facta.* Ab *Inquisitione* differt per verbum *delatio*: hanc enim ex instituto factam non requirit Inquisitio, sed sufficiunt indicia alia, vel fama. A *Denuntiatione*, quòd hæc non semper fiat publicæ vindictæ causâ, sed privatæ correctionis ergo, si sit Evangelica, vel utilitatis quidem publicæ nonnunquam, at sine pœnæ intentione, si sit Canonica: item quòd denuntiantis non sit insistere delationi factæ, bene tamen accusantis. Ab *utraque* autem per formam & modum aut solennitatem, quam requirit Accusatio, non verò Inquisitio, vel Denuntiatio: eámque insinuavi per vocem *legitimè*.

11 Sc. 2. Ut Accusatio fiat *legitimè*, requiri 1. oblationem libelli, in quo scriptum sit nomen accusatoris: Rei: Judicis: facti species accurata, seu expressio delicti cum suis circumstantiis quoad complices, locum, tempus, ita ut etiam dies & hora, si id ad purgationem Rei faciat, & ille exigat, exprimi debeant. Conclusio tamen seu petitio pœnæ non est exprimenda; cùm Judex per se teneatur infligere pœnam, quæ à Jure determinata est, & eam scire præsumatur, vel, si determinata in Jure non sit, ab ipsius arbitrio pendeat. 2. Inscriptionem Accusatoris, qua se obligat ad pœnam *Talionis*, h. e. ad illam pœnam, quæ probato crimine subeunda foret accusato, casu quo in probatione criminis deficeret. Si verò probet quidem, at non plenè, Reus non statim absolvitur, sicut in causis Civilibus Actore non probante, sed adhibetur

tor-

tortura. 3. Hodiernis saltem moribus cautionem per fidejussores vel pignora de prosequenda lite usque ad finem Judicii, de solvendis expensis, si Accusator non sufficienter probaret delictum, & de damno, siquod patiatur Reus ex accusatione delicti non probati resarciendo: quam cautionem si non præstet Accusator, detinendus est in custodia, usquedum vel probet crimen alteri objectum, vel urgentia ejus indicia demonstraverit. Interim tam oblationis libelli necessitas, quàm Inscriptio ad pœnam Talionis, de consuetudine saltem, in foro Civili hodie abrogata est, ne metu hujus pœnæ absterreantur homines ab accusatione delinquentium cum damno Reipublicæ: sed huic Inscriptioni subrogata nunc est pœna arbitraria, & cautio suprà dicta de satisfactione pro injuria & damno, atque expensis. In arbitrio autem accusatoris est hodie, an in scriptis, vel oretenus, accusare velit, an per libellum solennem, vel per simplicem querelam. Ex quibus apparet, Accusationem strictè sumptam ab usu fori recessisse, & crimina in Judicium deferri vel per Accusationem verbalem, & non solennem, vel per Denuntiationem Judicialem, vel per Inquisitionem, vel per constitutos *Procuratores fisci*, ut vocant.

Sc. 3. Effectum Accusationis ex parte *Judicis* esse 1.12
potestatem citandi accusatum, etiam realiter per capturam, si delictum sit grave, præcedente tamen probabili conjecturâ criminis ab accusato patrati, eúmque servandi in custodia, vel etiam in carcere vinculis ligatum, si persona sit vilis, de fuga & effractione suspecta: si tamen pœna, ad quam agitur, non sit corporalis, pro apprehensione reali & per fictores rectè admittitur cautio idonea de *Judicio sisti*, & *judicatum solvi*. 2. obligationem observandi ea, quæ ad Processum Judiciarium requiri diximus in Lib. II. uti est citare Reum, procurare contestationem litis, exigere probationes criminis ab Accusatore, audire exceptiones Rei, ferre sententiam &c. Ex parte *accusati* autem inhabilitatem ad Dignitates,

tes, quamdiu pendet accusatio. *c. 4. b.t.* Si tamen accusationem illius, de quo eligendo ad Dignitatem Ecclesiasticam agitur, non præcesſit infamia, electio per illam non impeditur. *c. 13. & 23. eod.* cùm non debeat esse in potestate maligni hominis sola objectione criminis aliquem impedire â promotione Ecclesiastica. Denique ex parte *accusantis* obligationem plenè probandi delictum, & non desistendi ab accusatione cœpta publici criminis sine consensu accusati, & licentia Judicis justa de causa, quia v.g. errore deceptus accusavit. Secus, incurreret pœnam infamiæ, & 5. librarum auri cum obligatione ad damna & expensas reparandas, ac ad perpetuum silentium de eodem crimine. *l. 2. ff. l. 3. C. ad S. C. Turpil. l. 3. ff. de Prævaric. l. 2. 3. 6. C. de his, qui accusar.* Si crimen privatum fuit delatum, & accusans sine justa causa & licentia desistit ab accusatione; pœna est arbitraria; *l. 7. ff. ad S. C. Turpil.*

13 Dico 1. Accusare criminaliter possunt omnes, qui non specialiter prohibentur â Jure propter unam ex sequentibus causis. *l. 8. seqq. ff. b. t. can. 14. caus.* 2. *q.* 1. Prohibentur autem 1. ob *ætatem* impuberes seu pupilli. 2. ob *sexum* mulieres. 3. ob *sacramentum*, scilicet militare, milites saltem in actuali expeditione. 4. ob *officium* Magistratus Superiorem in jurisdictione non agnoscens. 5. ob *statum* servi. Item Clerici & Religiosi respectu Laicorum. *can. 6. 51. caus.* 2. *q.* 7. præsertim in ordine ad pœnam sanguinis. *c. 9. Ne Clerici vel Mon.* Non tamen prohibentur ex rationabili causa accusare Clerici suum Episcopum & Religiosi suum Prælatum. *c. 11. b. t.* cùm Monasterii & Ecclesiæ interſit non habere malum Prælatum. 6. ob *conditionem* pauperes, qui minus, quàm 50. aureos in suis facultatibus numerant: quod tamen juxta hodiernos mores non procedit de pauperibus integræ vitæ. 7. ob *crimen* seu *delictum* infames, & quidem de Jure Civili tantùm infames infamiâ Juris, de Jure Canonico autem etiam infames infamiâ

miâ facti. *can. 18. q. cit. can. 17. caus. 6. q. 1.* Item excommunicati. per *c. 7. de Judic.* quia stare in Judicio non possunt. Præterea *criminosi*, sicut infames de Jure Canonico omnes, de Jure Civili autem illi, qui jam ipsi propter delictum sunt accusati, & facta litis contestatione jam inter Reos censentur, nisi priùs se purgaverint. *l. 19. C. de his, qui accusar.* vel nisi quis gravius crimen alteri objiciat, quàm sit illud, cujus ipse est accusatus. *l. 1. C. eod.* 8. ob *turpem quæstum*, qui pecunias accusationis causâ acceperunt. 9. ob *suspicionem calumniæ*, qui gravem inimicitiam gerunt erga Reum. *c. 10. 13. 19. h. t.* Item qui aliquando subornati dixerunt falsum testimonium, vel jam semel calumniati sunt. Huc etiam referas paganos, Judæos, hæreticos non toleratos in ordine ad accusandos Christianos. *can. 24. 25. caus. 2. q. 7.* 10. ob *defectum mentis* furiosi, mente capti, prodigi. 11. ob *defectum corporis* muti & simul surdi â natura; quia suam voluntatem satis explicare nequeunt. 12. ob *reverentiam* liberi suos parentes & ascendentes in linea recta, libertus patronum, discipulus magistrum. per *l. 4. §. 1. ff. de in jus vocando.* Item vasallus dominum, alumnus educatorem, & Laicus Clericum. 13. ob *conjunctionem sanguinis* parentes suos liberos, nisi isti illis insidias struxerint, aut violentas manus intulerint: fratres & sorores se invicem, nisi unus alteri insidias struxerit. *l. 13. 14. 18. C. de his, qui accusar.* Sed notandum, prædictos plerosque (exceptis fortè solis ratione privatis, capitalibus inimicis, & excommunicatis non toleratis) communiter ab Auctoribus admitti ad accusandum, quando suam vel suorum injuriam persequuntur. *can. 14. cit. & l. 11. ff. h. t.* per *suos* intelligit Farinac. *l. 1. q. 12. n. 58.* cum Gomez consanguineos usque ad sextum gradum, vel usque ad 4. gradum in computatione Juris Canonici: vel quando crimen est valde atrox, uti Hæresis, Simonia, crimen læsæ Majestatis. Vel quando agitur de Ecclesiæ, Monasterii, vel publica utilitate. Vel quan-

quando nec Reus per exceptionem, nec Judex eos repellit ex officio. Denique cùm hodie abrogatam ferè dixerimus accusationem propriè dictam, non magni refert, quinam accusare possint, vel non, eò quòd Judices denuntiationem vel querelam hodie recipiant à quocunque porrectam, & postea per Inquisitionem soleant procedere. Adde, quòd in utroque foro constituantur Fiscales & Syndici, seu Procuratores Fisci, qui ex officio suo tenentur deferre crimina.

14 Quæres, an quis Reum nullâ laborantem infamiâ possit. 2. Vel debeat accusare. 3. An nullâ præviâ admonitione? R. ad 1. affirmativè, modò delictum non sit ita occultum, ut ab Accusatore probari sufficienter nequeat. Neque dicas, legem charitatis non admittere, ut per accusationem manifestetur delictum alterius occultum, leges autem Positivas ad Criminalem processum exigere diffamationem, notitiam publicam, & indicia criminis urgentia. Siquidem accusatio spectat utilitatem publicam, quæ meritò præfertur famæ privati hominis delinquentis: notitia autem publica criminis non solùm per diffamationem vel alia indicia æquipollentia, sed etiam per probationem convincentem accusatoris obtinetur. Nulla autem existit lex, quæ determinatè exigat diffamationem. R. ad 2. negativè, nisi per accidens ex omissione accusationis vel Reipublicæ, vel homini privato immineret damnum, alia ratione, v. g. denuntiatione, monitione &c. non impedibile vel reparabile; tunc enim lex charitatis obligaret ad accusandum. R. ad 3. cum distinctione: si delictum est occultum, nec de eo præcessit diffamatio (licèt absolutè per duos vel tres testes probari possit) ac insuper nec Reipublicæ nec privato timetur grave damnum, vel saltem impedibile per privatam admonitionem delinquentis, lex charitatis obligat (non justitiæ, ut habet Lessius & alii contra Palao) præmittere admonitionem privatam, ut parcatur famæ delinquentis: si verò ex omissione accusatio-

bonis timeatur damnum Reipublicæ aut privati; non impedibile per admonitionem privatam, seu si Reus per privatam admonitionem non credatur emendandus, & non inducendus ad satisfactionem parti læsæ, illâ omissâ licitè accusatur; præsertim cùm accusatio per se non tam ad emendationem delinquentis ordinetur, quàm ad vindictam publicam in bonum commune.

Dico 2. Accusari vicissim possunt iterum regulariter 15 omnes delinquentes. *l. 12. pr. ff. h. t.* Excipiuntur autem 1. Legati, & qui Reipublicæ causâ absunt, item Magistratus majores, & temporales, quamdiu officium & jurisdictionem exercent. *l. 12. cit.* 2. Supremi Principes Superiorem non recognoscentes, uti Papa, Imperator, Rex. *can. 13. caus. 9. q. 3. Bulla Aur. c. 5. §. 3.* At in *can. 6. d. 40.* excipitur Papa quoad crimen hæresis. 3. infantes, furiosi, mente capti; quia delicti non sunt propriè capaces. 4. impuberes, saltem in ordine ad pœnam ordinariam. *c. 1. de delict. pueror.* ob imprudentiam ætatis. 5. absentes à loco Judicii in ordine ad pœnam relegationem majorem, quo casu, licèt accusari valeant in ordine ad effectum, ut citari possint, sententia tamen contra eos, utpote indefensos, ferri nequit, sed judicium manet suspensum per annum, & interea annotantur citati & malitiosè absentis vel latentis bona, seu in Inventario distinctè describuntur, obsignantur, atque arrestantur, &, si intra annum non compareat, hæc bona cedunt fisco, nisi postmodum comparens purget contumaciam. *l. 1. pr. & §. 2. 3. l. fin. ff. de requirend. vel absent. condemnand. l. 6. C. h. t.* ac insuper condemnari post annum potest ad pœnam pecuniariam, infamiæ, relegationis, nunquam verò ad pœnam capitis, vel relegatione majorem. *l. 5. pr. ff. de pœn. c. 8. de dolo.* Imò de Jure Canonico etiam ante anni lapsum per censuras ad comparendum cogi potest, si ejus persona vel bona apprehendi nequeant. 6. Qui accusationi jam præscripserunt. *l. 3. ff. de requir. vel absent. condemn.* tempus

pus autem præscriptionis hujus ordinariè sunt 20. anni à die perpetrati criminis; quamvis delictis carnis (exceptô stuprô cum vi publica, & adulterio cum incestu) & crimini peculatûs præscribatur 5. annis: nunquam verò, per quodcunque tempus, accusationi criminis hæresis, læsæ Majestatis, parricidii, suppositi partûs, assassinij, falsæ monetæ &c. ut notant DD. licèt de singulis non exstet textus Juris. 7. mortui. *l. fin. ff. ad L. Jul. Majest. l. 20. ff. h. t.* cùm delicta & pœnæ suos debeant tenere auctores. Excipe crimen hæresis, læsæ Majestatis, repetundarum &c. nam bona eorum, qui talium criminum sunt rei, de Jure applicantur fisco, & læsis, licèt jam demortui sint ante condemnationem. Crimen *Repetundarum* vocatur, quando constitutus in publico officio pecunias vel munus accipit, ut vel officium suum impertiatur, vel contra illud faciat. Item excipe casum, quo quis ante obitum condemnatus est ad pœnam pecuniariam tantùm, lite priùs cum defuncto contestata; tunc enim ad eam obligatur etiam hæres. 8. Qui semel accusatus, & per sententiam definitivam validam in foro externo vel absolutus vel condemnatus est, de eodem crimine accusari denuo prohibetur etiam ab alio; nisi nempe iste, prioris accusationis ignarus, suam vel suorum injuriam prosequeretur; vel doceret, in prima accusatione prævaricationem interveniſſe aut collusionem; vel nisi in primo Judicio fuisset tantùm civiliter accusatus; vel tantùm ab observatione Judicii absolutus. *c. 6. h. t. l. 7. ff. & l. 9. C. eod. l. 3. §. 1. ff. de Prævaricat.* Dices, in *l. 3. C. quib. res judic. non nocet.* habetur, inter alios acta & judicata aliis nec obesse nec prodesse tam in causis criminalibus quàm civilibus: ergo tertius liberè accusare permittendus est semel absolutum super eodem crimine. R. In criminalibus illa regula solùm procedit, quando Reus non est absolutus per calumniam aut collusionem cum Adversario. *l. fin. ff. de prævaricat. l. 11. C. h. t.* vel quando fuit tantùm absolutus ab observatione Judicii,

cii, vel non per sententiam, sed per transactionem aut viam exceptionis, vel quando posterior accusator non suam vel suorum injuriam persequitur, prioris accusationis ignarus, vel quando denique priùs non fuit actum criminaliter.

Quæres, an laicus semel accusatus super crimine 16
mixti fori, & in uno foro, v. g. Ecclesiastico condemnatus vel absolutus, possit denuo accusari & puniri in altero foro, v. g. sæculari, aut viciſſim? R. 1. an talis in uno foro *absolutus* in altero possit opponere exceptionem rei judicatæ, & liber sit à nova accusatione & punitione, controversum est inter DD. negat Clarus, & pro se ait stare communem DD. & praxim tribunalium. Id tamen aliis videtur pugnare contra *c. 6. l. 7. 11. & 14. ff. b. h. t.* ubi negatur, per sententiam absolutum de eodem crimine accusari denuo posse. R. 2. *condemnatus* in uno foro, at pœnâ ordinariâ, vel delicti commensuratâ, non punitus denuo accusari & ab altero Judice puniri potest, modò caveatur, ut pœna ab utroque Judice inflicta & simul sumpta non excedat pœnam delicto commensuratam, & ordinariam. *c. 7. de pœnis in 6.* ubi habetur, quòd punitus in foro Ecclesiastico adhuc puniri possit in foro sæculari; quia pœna spiritualis & medicinalis, quæ ferè in foro Ecclesiastico infligi solet, non tollit temporalem, nec ista illam. Si verò in uno foro fuisset pœnâ ordinariâ & condignâ affectus, in altero foro rursus accusari & puniri non posset, uti decîditur in *c. fin. de Except. in 6.* Ibi enim habetur, quòd sententia lata in uno foro pariat exceptionem rei judicatæ in altero foro; idque suadet æquitas naturalis, ne idem delinquens super eodem delicto judicetur & puniatur bis.

§. 3.

De Denuntiationibus.

Sciendum 1. *Denuntiationem* in genere sic posse de- 17

ſcribi: *eſt minùs ſolennis, legitimè tamen facta, delatio ſeu manifeſtatio criminis, vel criminoſi, vel utriusque apud Superiorem, vel tanquam Patrem, vel tanquam Judicem.* Bonitas hujus deſcriptionis patebit ex dicendis, ex quibus conſtabit, eam non futuram omnino generalem, omnibus denuntiationum ſpeciebus convenientem, & ab Accuſationibus diſtinctam, niſi dicta omnia complectatur: per tò *minùs ſolennis* inter alia differt ab Accuſatione ſtrictè ſumpta: per tò *legitimè facta* denotatur modus, qui in ea adhiberi debet: per tò *criminis* non ſolùm intelligitur crimen jam commiſſum, ſed etiam omiſsâ denuntiatione faciendum, adeóque & impediendum, ut comprehendatur Denuntiatio Canonica. Nam Canoniſtæ Denuntiationem communiter dividunt in *Evangelicam*, *Canonicam*, & *Civilem*, Theologi verò, & fortè melius, in *Evangelicam & Judicialem*: hanc verò primùm in *Canonicam & Civilem*. Nec in omni Denuntiatione neceſſe eſt intendere vindictam publicam, ſicut in Accuſatione. Itaque

18 Sc. 2. *Denuntiationem Evangelicam* vocari illam, quam Chriſtus in Evangelio *Matth.* 18. docuit & præcepit his verbis: *ſi peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòdſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*, h. e. denuntia Superiori vel Judici Eccleſiaſtico tanquam Patri, ut corrigatur, non tanquam Judici, ut Judicialiter contra eum procedatur, & condignè puniatur peccans. Ly *in te*, idem eſt, ac coram & ſciente te, uti interpretantur S. Auguſt. & S. Chryſoſt. vel *contra te*, tanquam privatum, uti advertunt alii DD. *Si te audierit*, idem eſt, ac *ſi ſe emendaverit*. Finis hujus denuntiationis eſt emendatio delinquentis, modus autem conſiſtit in prævia monitione duplici, unâ ſecretâ inter te & ipſum ſolum, quia Lex

cha-

Digitized by Google

charitatis non permittit, ut diffametur coram aliis proximus, si corrigi alia ratione possit, alterâ coram uno vel duobus testibus, antequam delinquens deferatur ad Superiorem, ab eo corrigendus tanquam Patre: atque hinc ista denuntiatio vocatur etiam *Paterna*, vel *Fraterna*, vel *Charitativa*, aut *correptio Fraterna*. Denuntiatio *Judicialis* est, quæ fit Superiori tanquam Judici, ut is judicialiter procedat contra delinquentem, inquirendo ulteriùs in delictum vel causam, ac Reum debitâ pœnâ afficiendo, vel condemnando ad satisfaciendum, vel remedium afferendo. *Canonica*, sic dicta, quia à Jure Canonico introducta, est delatio alicujus personæ, vel criminis, ad Judicem Ecclesiasticum sine solennitate, ad impediendum, ne fiat aliquid illicitum, vel ut evitetur scandalum, aut damnum, v.g. ne ordinetur, instituatur, eligatur, promoveatur aliquis indignus, ne contrahatur Matrimonium cum impedimento, vel ut sic contractum dissolvatur, ut læso infra dimidium justi pretii satisfiat, ut Prælatus malus, & Ecclesiæ noxius, ac incorrigibilis deponatur &c. *Civilis* denique, quam multi Canonistæ & Legistæ confundunt cum *Judiciali*, sic appellata, quia â Jure Civili orta, est minùs solennis delatio criminis ad Superiorem tanquam Judicem legitimè facta â Ministris publicis ad id deputatis (quos *Fiscales*, aut *Procuratores Fisci*. Ambts-Klaeer nuncupant) vel etiam â privatis, ut habet consuetudo, teste Claro & Perhing *h. n. 89.* eum in finem, ut Iudex procedat postea per Inquisitionem ex officio contra delinquentem. Estque duplex, Publica & Privata: *Publica* spectat vindictam, & satisfactionem Reipublicæ per crimen læsæ, sicut Accusatio, cui successit, & a qua parùm differt, nisi quòd non requirat inscriptionem ad pœnam Talionis, & denuntians se non obliget ad probandum crimen, & causam judicialiter prosequendam, sed ei sufficit, quòd illud detulerit ad Iudicem, nominaverit testes, vel suggesserit indicia, & probationes, ac ea, quæ de crimi-

ne novit; quia denuntiatio hæc ſolùm aperit viam Inquiſitioni ludicis, ut loquuntur Criminaliſtæ ex *l. 7. 14. C. h. t.* ſi tamen deprehenderetur privatus aliquem detuliſſe ſine probabili fundamento, ac temerè, tanquam calumniator puniendus eſſet, ſed arbitrariè. In denuntiatore publico ſufficit minoris probationis ſuggeſtio propter neceſſitatem officii ad denuntiandum, nec punitur ut calumniator, niſi absque omni probabilitate deferat delictum, ut notat Engel *h. n. ult.* & colligitur ex *l. 6. ff. de cuſtod. & exhibit. reor.* Atque hæc denuntiatio Publica de Iure fieri deberet in Scriptis, & in libello exprimi nomen denuntiantis, nomen denuntiati, locus & tempus delicti, adeóque exigeret aliquas ſolennitates, ſicut Accuſatio: verùm hodiernis moribus & iſta in deſuetudinem abierunt. *Privata* eſt, quando denuntians indebitè vel iniquè gravatus, cui de Iure non datur actio, vel poteſtas accuſandi, uti actio negatur læſo infra dimidium juſti pretii, & poteſtas accuſandi patrem filio, intendit ſuum intereſſe, reparationem damni &c. vel quando aliquis â potentiore oppreſſus ſuum gravamen denuntiat Iudici, ut is ex officio remedium afferat. Unde nonnunquam denuntiatio *Civilis* vocatur illa, quæ â privato inſtituitur non ad vindictam publicam, ſed ad intereſſe proprium, & quandoque vix differt â Canonica, niſi quòd hæc pro fine habeat non tam intereſſe proprium, quàm evitationem peccati vel ſcandali.

19 Dico 1. Denuntiatio *Evangelica* delicti occulti omnibus permiſſa eſt. 2. imò regulariter præcepta. 3. obſervato tamen ordine duplicis monitionis præviæ â Chriſto præſcriptæ. Pars 1. conſtat ex eo, quòd cuilibet, etiam infami, mulieri &c. lex charitatis permittat proximi emendationem & ſalutem procurare, quam ſpectat iſta denuntiatio. 2. Ex allato textu *Matth. 18.* ubi præceptum, & non merè conſilium, nobis â Chriſto proponi conſtans eſt PP. & DD. ſententia. Addidi tamen, *regulariter*, nempe niſi delictum ſit notorium,

vel

vel communitati valde præjudicioſum; hujusmodi enim poteſt denuntiari judicialiter Superiori tanquam Iudici; cùm textus dicat, *peccaverit in te*, non in multitudinem, publicè; imò debet Iudicialiter denuntiari, quando denuntiatio Evangelica non ſufficit ad tollendum ſcandalum, vel præjudicium communitatis, aut tertii, ut ſi delictum ſit proditio, conſpiratio, hæreſis, ſuſurratio &c. Deinde ſi denuntiatio Evangelica non credatur profutura ad emendationem delinquentis, juxta illud Auguſtini in *can. 4. de Pœnit. diſt. 7. ſi ſcirem, tibi non prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem*; vel ſi ipſi denuntianti, vel monenti damnoſa aut præjudicioſa graviter cenſeatur: ex quibus capitibus plurimi excuſantur, & rarò eſt obligatio monendi, conſequenter denuntiandi Evangelicè. Pars 3. ex eodem præcepto Chriſti, ut illud explicat communis cum Innoc. III. in *c. 13. de Judic. & c. 31. de Sim.* ubi clarè præſcribitur prævia duplex monitio; quia tamen ſæpe adeſt una ex prædictis cauſis excuſantibus â monendo prævie, rarò ſtringit obligatio monendi, adeóque denuntiandi Evangelicè, apud Religioſos autem rariſſimè, qui ordinariè meliùs & efficaciùs emendantur per admonitionem Superiorum, ſi ad hos immediatè fiat denuntiatio; in Societate IEſu verò (& teſte Reiffenſtuel *h. n. 72.* etiam in Religione Seraphica) nunquam omnino; quia in illa ſubditi ex ſpeciali Ordinatione & pacto contenti eſſe debent, ſi eorum delicta, independenter â Confeſſione Sacramentali cognita, immediatè deferantur ad Superiorem tanquam Patrem.

Dico 2. Ad Denuntiationem *Canonicam* regulariter 2a tenentur omnes, nec opus eſt monitione prævia. Sumitur ex *c. 13. de Judic. c. 12. de Sponſal. c. 13. de deſponſ. Impub. c. fin. de Cland. deſponſ.* Ratio; quia id exigit lex charitatis, & obedientia SS. Canonibus debita. Dixi, *regulariter*, ſi nempe ſine gravi incommodo denuntiantis fieri poſſit, & judicetur profutura ad peccatum,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vel damnum *tertio* imminens impediendum ; & ſi denuntiatio Evangelica prævideatur non ſufficura , aut fieri nequeat absque incommodo. Item excipitur denuntiatio Canonica *Specialis*, ut eam vocant, ſcilicet Superioris vel Prælati, qui malè præeſt, vel adminiſtrat; hujus enim denuntiatio Canonica non omnibus permiſſa eſt, ſed ijs tantùm, quorum intereſt, habere bonum Superiorem vel Prælatum, & quidem ſi is poſt binam vel trinam admonitionem perſeveret eſſe incorrigibilis. per *can. 45. 46. cauſ.* 2. *q.* 7. *c.* 1. *de Offic. Cuſtod. c.* 2. 3. *fin. h. t. c.* 31. *de Sim.* Notat etiam P. Engel *de for. comp. n.* 63. non malè, Superiorem Eccleſiaſt. cum, cui Canonicè denuntiatur Laicus, non ſtatim ſemper tali denuntiationi deferre debere, & ludicialiter procedere, ſi læſio non ſit valde exceſſiva, nec altioris indaginis, vel ſi timeantur aliæ incommoditates, v. g. contemptus cenſuræ; aliàs enim dabitur anſa infinitis litibus, & cavillandi quoscunque contractus &c. *nec* enim, *quidquid Judicis poteſtati permittitur, Juris neceſſitati ſubjicitur. l.* 40. *ff. de Judic.* Quod maximè locum habere puto, ſiquis ad avertendum damnum *proprium* non magni momenti facere velit denuntiationem Canonicam, ad quam faciendam non datur obligatio ; cùm quilibet cedere poſſit ſuo jure & favore pro ſe ſpecialiter introducto.

21. Dico 3. Ad Denuntiationem *Civilem*, prout coincidit cum *Judiciali*, per ſe quidem nemo obligatur. 2. eam tamen facere nullus prohibetur, ſi faciat amore boni publici, & ad extirpationem criminum. 3. modò ſit habilis ad accuſandum. 4. & delictum non ſit ita occultum, ut legitimè probari nequeat: niſi vergat in præjudicium communitatis, vel tertii. Pars 1. colligitur â pari cum accuſatione, quam paucis exceptis, ferè in omnibus imitatur denuntiatio Iudicialis. Addidi tamen, *per ſe*; nam per accidens, ſi delictum foret graviter noxium Reipublicæ, vel tertio, aliud autem remedium,

dium mitius, v. g. privata monitio, vel denuntiatio Evangelica, non certò crederetur ſufficere, foret obligatio denuntiandi Iudicialiter; cùm quivis, ſi non ex Iuſtitia, ſaltem ex Charitate teneatur alienum malum avertere juxta communem, modò absque gravi ſuo damno aut periculo denuntiationem inſtituere poſſit; imò, ſi delictum cederet in damnum Communitatis, nec proprium privati hominis periculum liberaret â denuntiando. 2. exinde; quia talis denuntiatio ſervit ad bonum publicum per ſumptionem vindictæ publicæ, qua punitur delinquens, licèt credatur delictum non ampliùs repetiturus, aut jam emendatus ſit, utiliter in exemplum & terrorem aliorum. Concordat *can. 3. cauſ. 11. q. 3. can. 3. cauſ. 6. q. 2.* 3. Quia, qui inhabilis eſt ad accuſandum, inhabilis quoque cenſetur ad denuntiandum Iudicialiter, cùm ad eundem finem ordinetur talis denuntiatio (nempe ad vindictam publicam) ad quem accuſatio: ſicut qui accuſari nequit, denuntiari non poteſt. *arg. c. 20. h. t.* Hodie tamen, quia poſt denuntiationem procedit Iudex per Inquiſitionem, quilibet denuntiare permittitur Iudicialiter ſeu criminaliter, licèt accuſare non poſſit. 4. Sumitur ex *l. 3. l. fin. C. de calumn. & can. 3. q. 2. cit.* quia delictum, quod ſufficienter probari nequit, publicè vindicari non poteſt, adeóque inutiliter & injuſtè per denuntiationem Iudicialem læderetur alterius fama. Limitavi tamen, *niſi vergat in præjudicium communitatis, vel tertii;* hujusmodi enim delicta, licèt teſtes nominari, vel aliæ ſufficientes probationes â denuntiante ſuggeri nequeant, denuntiari exigit ſaltem charitas; ſed ita, ut denuntians non teneatur ſtrictè Iudicialiter denuntiare, id eſt, ad vindictam publicam, & cum obligatione incidendi in pœnas calumniatorum, ſi poſtea defecerit probatio. Ratio, quia de occultis verum Judicium inter homines fieri non poteſt. *can. 11. d. 32.* Adeóque ſolùm eò tendit talis denuntiatio, ut Judex generaliter poſſit inquirere, & damnum omni meliori modo

præcavere. Ex dictis erues, te non obligari denuntiare eum, licèt possis, etsi crimen probare valeas, vel publicum sit factum, qui neminem læsit, nisi te vel in honore vel in fortunis, cùm fortunarum & honoris tui sis dominus, & laudabiliter remittas injuriam. Porro Denuntiatio Judicialis aperit viam Inquisitioni speciali, ita ut Judex teneatur ex officio inquirere, & Processum incipere, citando Reum, examinando testes &c. uti requirit Processus Criminalis, prout exigit *Nou. 17. c. 3.*

82 Quæres 1. An socius delicti Judicialiter denuntiare possit socium? 2. Et ad quid obligentur officiales & custodes ad denuntiandum constituti eos, qui venantur vel lignantur in sylva Principis, vectigalia non solvunt, important vel exportant merces contra prohibitionem publicam, non tamen denuntiant? R. ad 1. Juxta Jus recentius *Constit. Carolina art. 31.* hæc denuntiatio admittitur, quando fit ad prævium interrogationem Judicis generalem de omnibus circumstantiis, *an, quando, ubi, quomodo* alius auxilium præstiterit ad delinquendum, in ipsa tortura propositam, ac insuper denuntians inimicitiam erga socium, quem denuntiat, non habuisse cognoscitur, & in sua denuntiatione constanter perseverat, denuntiatus autem est talis persona, in quam suspicio delicti cadere possit: his verò secluſis non attenditur. R. ad 2. Tenentur quidem ad compensanda damna, domino suo vel Reipublicæ illata per suam negligentiam vel dissimulationem, saltem in defectum illorum, quos denuntiare debuerant, v. g. ad vectigalia solvenda, quæ Mercator debebat solvere; imò etiam licèt principalis damnificans non fuerit obligatus (casu quo lex merè pœnalis exstitit) ferè sicut captus in bello licitè fugit absque solutione lytri, custos tamen, qui ex officio debuit custodire, non tamen custodivit debitè, tenetur ad restitutionem; quia damnum intulit contra fidem datam & conventionem: probabiliùs tamen non obligantur Fisco ad com-

compenſandam *multtam*, quæ fuiſſet impoſita delinquentibus, ſi illos denuntiâſſent.

Dico 4. Per viam *Exceptionis*, quæ valde vicina eſt 23
Denuntiationi Judiciali, & modus extraordinarius deferendi delicta in Judicium, nihilque eſt aliud in ordine ad præſentem materiam, quam criminis oppoſitio à Reo facta ad hoc, ut vel Judicem ab officio aut jurisdictionis exercitio, vel accuſatorem ab accuſatione, vel denuntiatorem â denuntiatione, vel teſtem à ferendo teſtimonio &c. repellat, aut etiam ut is, cui crimen opponitur, publicam vindictam ſubeat. Per viam Exceptionis, inquam, crimen deduci poteſt in Judicium dupliciter, nempe vel *criminaliter*, quando Reus alteri crimen objiciens intendit non tantùm, ut is repellatur, ſed etiam ut publicâ pœnâ à Jure ſtatutâ afficiatur: vel *civiliter*, quando intendit præcisè, ut repellatur alter. Si Reus præcisè civiliter excipiat, Judex non poteſt eum, cui objicitur crimen, licèt ſufficienter probatum, propterea punire, ſed per ſententiam interlocutoriam debet accuſantem, denuntiantem &c. repellere. *c.* 2. *de ord. cognit.* quia Judex debet ſe conformare intentioni & libello agentis & excipientis. Si verò excipiat Criminaliter, exceptio aſſumit naturam accuſationis, vel denuntiationis. *arg. l.* 7. *ff. h.t.* Unde, ſi probetur crimen, accuſator, denuntiator, vel teſtis non tantùm removendus, ſed etiam condignè puniendus eſt. Si verò excipiens deficiat in probatione criminis, non incidit in pœnas calumniatoris; quia objecit illud provocatus. *arg. l.* 38. *§.* 8. *ff. ad L. Jul. de Adulter.*

§. 4.

De Inquiſitionibus.

Sciendum 1. cùm ex una parte rari ſint, qui velint cri- 24
mina in Judicium deferre per viam *accuſationis*, aut, niſi

Digitized by Google

aliqui ad id conſtituti ſint, etiam per viam *denuntiationis* Judicialis, propter onus probandi, vel probationes ſuggerendi; ex altera verò Jus Naturale & Juſtitia Vindicativa exigant crimina debitis vindicari pœnis; Judicibus incumbere ſub amiſſione jurisdictionis, & ſub pœna *Syndicatûs* (vi cujus Judicium inſtituitur contra Officialem ob malè geſtum officium) ut ex officio inquirant in crimina & criminoſos in ordine ad vindictam publicam, ut adeò Proceſſus *Inquiſitorius* hodie ſit longè frequentior, quàm *Accuſatorius*, factúsque ſit remedium ordinarium, qui olim erat duntaxat extraordinarium. Nec obſtat, quòd deſit accuſator, vel denuntiator, cùm ejus loco ſit vel diffamatio criminoſi, vel indicia criminis. Definitur autem Inquiſitio, quòd ſit *criminis vel criminoſi vel utriusque per Judicem ex officio procedentem legitimè facta inveſtigatio.* Gonz. *in c.* 21. *h. t. n.* 8. Carpzov. *Prax. Crim. p.* 3. *q.* 170, *n.* 5. alii. Differt ab accuſatione, & denuntiatione, quòd loco accuſatoris vel denuntiatoris habeat famam, vel indicia criminis; quòd non requirat inſcriptionem ad pœnam Talionis, nullam monitionem &c. *text. gl. & DD. in c.* 24. *h. t.*

25 Sc. 2. Inquiſitionem dividi 1. in generaliſſimam, generalem, & ſpecialem: *Generaliſſima*, quæ etiam vocatur *generalis ſimpliciter*, aut *Paterna*, eſt, quando Judex, vel Superior indagat generatim, & nec in ullam certam perſonam, nec in delictum determinatum, v. g. an non in provincia, diœceſi, civitate, Monaſterio &c. fiant vel facta ſint aliqua delicta, an leges & ſtatuta ſerventur &c. utì fit in viſitatione Provinciarum, Diœceſium, Monaſteriorum &c. Et hæc fieri poteſt abſque præcedenti infamia vel indiciis alicujus criminis. *c.* 1. §. *ſanè de cenſib. in* 6. Nec inſtituitur, ſaltem ordinariè, ad vindictam publicam, ſed potiùs, ut vel delicta emendentur, vel per opportunas leges impediantur. Paſſerin. *in Tribunali Regular. q.* 8. *a.* 1. *&* 8. *Generalis*, quæ ſæpe vocatur *Mixta*, nempe ex generali ſimpliciter tali, & ſpeciali,

vel

vel *generalis secundùm quid*, vel *specialis* à quibusdam, quando fit super certo quidem delicto, at non in certa persona, & indagatur, quis v. g. commissi homicidii, furti &c. sit author, vel viciſſim (quod tamen rariùs contingit) in certam quidem personam, at non in determinatum delictum, v. g. an non Titius commiserit aliqua crimina. *Specialis* denique, quando instituitur tam super certo delicto quàm in persona determinata, v. g. an non Sempronius sit Auctor vel complex homicidii, furti &c. Tam *mixta* quam *specialis* fieri potest vel ex *mero officio* Judicis, vel ad prævium *denuntiationem* publici Officialis ad id constituti, vel ad *querelam* alicujus privati, qui tamen in Judicio tanquam accusator stare non vult: utraque requirit famam, vel indicia quædam, uti dicemus. Quando Judex procedit ex mero officio, non tenetur recipere probationem super fama (cùm sufficiat, si ipsi de ea constet) ne fit litis contestatio, & testes etiam post publicatas attestationes recipi possunt: aliter omnia se habent, si procedat ad instantiam alterius. Dividitur 2. in *Mansuetam* seu *Mitiorem*, gütliche Frag / quæ peragitur per solas interrogationes ordinatè & accuratè, non tamen fraudulenter propositas, seu per articulos ad examinandum Reum formatos: & in *Severam*, die Peinliche Frag / quæ etiam in Jure *Quæstio*, in praxi autem *Tortura*, appellatur, atque peragitur per cruciatum corporis & tormenta, ad expressionem veritatis adhibita. Utraque posterior habet locum tunc primùm, quando is, qui existimatur Reus, jam est *constitutus*, seu in manibus Judicis. Porro *effectus* hujus inquisitionis ex parte ipsius *inquisiti*, seu qui per inquisitionem specialiter institutam interrogatur legitimè, est regulariter obligatio fatendi crimen, ex parte verò aliorum, qui interrogantur, an notitiam delicti non habeant vel delinquentis, obligatio manifestandi, at non, nisi publica infamia vel indicia de eo præcedant, aut grave damnum Reipublicæ, vel tertio immineat; quia extra

tra has circumstantias non adest sufficiens causa, ut proximus, in possessione existimationis &. famæ integræ existens, infametur.

26 Dico 1. Inquisitio omnis, ordinata ad vindictam, instituì debet à legitimo Judice jurisdictionem criminalem in inquisitos habente. 2. super crimine non nisi magno, & tali, qua turbatur Respublica. 3. ac in personam non exceptam. Pars 1. est clara; quia Judici incompetenti, vel debita jurisdictione non prædito, nulla est potestas, & impune non paretur. *c. 2. de constit. in 6.* 2. patet ex *l. 6. ff. & c. 21. h. t.* De levioribus delictis, & non scandalosis, quæ regulariter ad jurisdictionem bassam pertinent, non ad altam, neque capitalem vel mutilationis pœnam merentur, non est obligatio inquirendi ex officio, imò quandoque præstat non inquirere. 3. colligitur ex 1. quia quoad personas exemptas Judex caret potestate: sic Laicus perperam inquireret in personas Ecclesiasticas: & malè per torturam procederet contra personas ab ea exemptas.

27 Sed quænam personæ sunt privilegiatæ à tortura? 1. sequentes: furiosi: valetudinarij: muti & surdi simul, si litteras ignorent: senes & decrepiti: mulieres prægnantes. *l. 10. ff. de quæst. l. 3. ff. de pœnis.* Et quia sic exigit defectus animi, vel corporis. 2. Milites: Magistratus Majores: Nobiles: Doctores. *l. 8. pr. l. 11. C. de quæst.* ad *l. 10. C. de Dignit. lib. 12. & l. 14. C. de Advocat. diversor. Judicior.* Et hi ob conditionem & statum. Sed istis non patrocinatur status vel conditio, si crimen sit valde atrox. v. g. crimen læsæ Majestatis, proditionis, hæresis, &, uti contigisse mihi relatum est, veneni personis valde conjunctis præbiti &c. 3. quando Reus per testes vel alia argumenta plenè convinci potest, non obstante, quòd sepositâ torturâ neget crimen. *Constit. Carolin. art. 69.* cùm tortura sit remedium extraordinarium in defectu aliarum probationũ plenè convincentium pro obtinenda veritate inventum. *l. 8. & 9. ff. de quæst.*

Dico

Dico 2. Ad inſtituendam Inquiſitionem ſimpliciter 28
generalem, vel generaliſſimam, licèt Judicialis ſit ſeu ordinata ad vindictam, & non merè paterna, non requiritur infamia præcedens, aut denuntiatio: bene tamen aliqua ſuſpicio, vel præſumptio, vel confuſa delatio, vel aliqualia indicia, in aliquo loco fieri delicta. Pars prior ſumitur ex *l. 13. ff. de Offic. Præſ. c. 1. de offic. Ord. Trid. ſ. 7. c. 8. & ſ. 21. c. 8. de Reform.* Accedit praxis tribunalium, & communis DD. cum Maranta *in Praxi Judic. p. 6. tit. de Inquiſ. n. 29.* Ratio; quia per talem inquiſitionem, licèt fiat abſque prævia infamia vel denuntiatione, nemini fit injuria; cùm de nullo in ſpecie indagetur. Poſterior indè ſuadetur, quòd Inquiſitio *Judicialis*, cùm tendat ad vindictam, ſine omni cauſa & motivo prudenti non debeat inſtitui. Qui autem interrogantur, an non ſciant auctorem criminis, non tenentur hunc manifeſtare, ſi occultus ſit, nec diffamatus vel indicijs ſufficientibus gravatus; niſi crimen eſſet continuandum, vel ex patrato damnum alicui immineret, alio modo non avertendum. Id quod etiam intellige de caſu, quo fit inquiſitio mixta, generalis tamen quoad auctorem delicti. De qua

Dico 3. Ad Inquiſitionem Mixtam, ſeu generalem 29
ſecundùm quid, ſi inſtituatur in authorem delicti (de quo commiſſo jam conſtat) tantùm in genere, quis illud commiſerit, nec infamia, nec ſuſpicio de certa perſona prærequiritur. 2. ſi verò inſtituatur judicialiter contra determinatam perſonam, v. g. Titium, an non alicujus vel aliquorum criminum, nullô expreſsô, reus ſit, prærequiritur infamia, vel gravia indicia. 3. licèt non, ſi inſtituatur paternè. Pars 1. ſumitur ex *l. 1. §. 21. ff. de Quæſt.* quia per talem inquiſitionem in genere nullius lædiitur fama. 2. ex ratione oppoſita; quia ſine prævia infamia vel indicijs inquirendo in certam perſonam læderetur injuſtè hujus fama. 3. ex communi ſenſu & praxi, præſertim in viſitationibus; cùm paterna inquiſitio non ad

pœ-

pœnam, ſed præcisè ad emendationem delinquentis ordinetur.

30 Dico 4. Ad Inquiſitionem ſpecialem Judicialem inſtituendam opus eſt 1. ut priùs conſtet de corpore delicti. 2. ut præceſſerit vel denuntiatio aut accuſatio aliqua, vel, ſi Judex procedat ex officio, aliqua infamia, aut ſufficientia indicia contra perſonam, contra quam inſtituitur, ſaltem regulariter. 3. ut inquiſitus ſit præſens, vel ſaltem citatus. 4. ut eidem capitula, ſeu puncta inquiſitionis communicentur cum circumſtantijs delicti, perſonæ, & dicta teſtium, ſaltem regulariter iterum. Pars 1. eſt certa tum ex *l. 1. §. 24. & l. 5. §. 2. ff. de S.C. Sylaniano*, tum ex communi ſenſu & praxi. Ratio, quia Iudex ad inquirendum, & ad puniendа crimina debet procedere ex ſcientia publica; qualem non habet, niſi de corpore delicti, ſeu de verè patrato crimine ſufficienter conſtet. Unde, ſiquis etiam ſponte ſe reum ageret; non poſſet Iudex eum punire, niſi priùs cognoviſſet, crimen verè eſſe commiſſum; nec in arbitrio hominis eſt de vita aut membris ſuis diſponere. Pars 2. eruitur ex *l. 7. C. c. 19. 21. 24. b.t.* Ratio; quia nullus condemnari poteſt ſine accuſatore. *can. 17. cauſ. 2. q. 1.* In Proceſſu inquiſitorio autem pro accuſatore eſt vel denuntiator. *l. 7. cit.* vel fama. *c. 24. cit.* ibi: *quaſi denuntiante famâ, aut deferente clamore.* Accedit, quòd Iudex debeat ſequi ſcientiam publicam, quæ acquiritur per denuntiationem, vel diffamationem publicam: item quòd per inquiſitionem ſpecialem in perſonam determinatam hæc patiatur gravem jacturam famæ & honoris, utique injuſtam, ſi non præceſſit diffamatio, vel denuntiatio cum nominatione teſtium, vel inſinuatione gravium indiciorum. Imò ut fiat inquiſitio contra Prælatum Eccleſiaſticum, non qualiscunque, ſed *clamoroſa* prærequiritur ejus infamia vel diffamatio, h. e. ſæpius ad aures Iudicis delata, ac inſuper, ſi Prælatus ſit non Regularis, ut crimen cedat in grave ſcandalum, aut in grave damnum Ecclе-

cleſiæ. *c.* 24. *cit.* Quando autem inquiſitio fit contra perſonas Regulares, dicit quidem *c.* 24. *cit. in f. hunc ordinem non usquequaque ſervandum, quæ faciliùs & liberiùs à ſuis poſſunt adminiſtrationibus removeri, cùm cauſa requirit*, non tamen indè infertur (ut habet cõmunis) quòd infamia, ſaltem æquivalenter, non debeat præcedere, ſed tantùm vult, proceſſum Iudiciarium quoad ſolennitates & Iuris apices non ita rigidè eſſe obſervandum, ſicut in cauſis ſæcularium, ſed nudam veritatis probationem indagandam eſſe. Pirhing *h. n.* 78. præſertim in amotione Regularium ſubditorum à ſuis officiis, apud quos fortè nec ita ſtrictè obſervandus eſt dictus Proceſſus etiam quoad infamiam prævianı. P. Schmier *de Delictis p.* 1. *c.* 4. *ſect.* 2. *n.* 90. Qui *à n.* 81. etiam notat, de Iure Canonico determinatè requiri infamiam, de Iure autem Civili Carolino *Art.* 6. etiam ſufficere veroſimilia criminis indicia. Porro abſque infamia (vel ſufficientibus indiciis) inſtituta Inquiſitio non tantùm illicita, ſed etiam invalida eſt, ut adeò totus ſubſequens Proceſſus ſit nullus, nec Reus, licèt convictus fuiſſet, condemnari valeat. *c.* 21. & 24. *citt.* intellige, ſi Reus contra Inquiſitionem proteſtatus, nec ultro crimen confeſſus ſit, nec præſens teſtes contra ſe examinari, & proceſſum finiri permiſerit, licèt antè proteſtatus ſit. *c.* 1. & 2. *h. t. in* 6. tunc enim cenſeretur juri ſuo renuntiâſſe. Quòd verò infamia non ſit neceſſaria, caſu quo facta eſt denuntiatio criminoſi, etiam à privato tantùm, probatur tum ex communiori, tum ex *c.* 24. *cit.* quia etiam denuntiator privatus ſupplet vicem accuſatoris. Textus, qui opponuntur, intelligendi ſunt de Denuntiatione non *Judiciali*, ſed *Evangelica* vel *Canonica*, Inquiſitionem ſpecialem præcedente; cùm requirant præmonitionem charitativam. Quòd autem ſufficiant indicia, non ſolùm certa, ſed etiam veroſimilia, de Iure quoque Canonico, communior eſt ſententia cum Claro, Farinac. Pirh. *h. n.* 61. ex *c. cùm in juventute* 12. *de Purgat. Canon.* cùm ple-

plerumque fortiora sint, quàm ipsa diffamatio. Addidi tamen in assertione, *saltem regulariter*; nam infamia &c. contra delinquentem non necessaria est 1. si crimen, & criminosus sit notorius. 2. si inquisitio fiat paternè. 3. si præcedat denuntiatio vel publici ministri, vel privati hominis, uti dictum. 4. si delictum sit enorme, ex quo timetur scandalum, vel damnum publicum, vel tendat in præjudicium tertii privati, alio modo non auferibile; tunc enim sufficiunt leviora indicia. 5. si unum delictum sit circumstantia alterius, de quo persona jam est infamata, vel indiciis gravata; quamvis enim alias non liceat inquirere in aliud delictum, cujus infamia, vel indicia verosimilia non habentur, & connexum non est cum delicto, de quo quis diffamatus & inquisitus jam est, id tamen licet de delicto specialiter connexo sine specialibus indiciis. Imò Clarus & Farinac. Criminalistæ testantur, hodie diffamationis solennitatem recessisse ab aula; cùm Iudices in praxi non soleant incipere ab inquisitione speciali, sed generali, quam infamia non necessariò præcedit, uti doçuimus: ex generali autem ordinariè deveniant in aliqua indicia, quæ ad specialiter inquirendum sufficiunt. Pars 3. assertionis habetur in *c.* 24. *cit.* Clarus tamen & alij advertunt, consuetudine introductum esse, inquisitionem fieri etiam contra absentem non citatum. Pars 4. in *c.* 19. 21. *h. t. & d. c.* 24. ut nempe Reus contra capitula, vel personas aut dicta testium, excipiendo legitmæ defensionis habeat copiam. Excipe, nisi vel testibus ex eorum nominatione immineat grave periculum, vel timeantur discordiæ, uti quandoque apud Regulares contingit. Wagnereck ad *c.* 24. *cit. nota* 5. *v. ad inquirendum.*

31 Quæres 1. quomodo constare debeat de corpore delicti? 2. qualis esse debeat diffamatio, ut in delinquentem institui possit inquisitio specialis? R. ad 1. sub distinctione inter delicta facti permanentis, & facti transeuntis. Si delictum est *facti permanentis*. h. e. vesti-

veſtigia poſt ſe relinquens, uti eſt homicidium, vulneratio, incendium, falſificatio monetæ, furtum cum effractione &c. debet liquidò conſtare, ſcilicet per ocularem inſpectionem cadaveris, vulneris, ædium exuſtarum &c. factam ab ipſo Judice, vel per Notarium in præſentia duorum teſtium (vel artis peritorum, v. g. Medicorum, Chirurgorum, ubi de vulnere lethali inquiritur) quòd delictum ſit verè commiſſum; niſi delictum eſſet occultatum, v. g. corpus occiſi projectum in flumen, falſa moneta abſcondita &c. tunc enim ſufficit, ſi de ejus perpetratione verè facta conſtet per teſtes, vel conjecturas. Clarus cum communi. Si verò delictum eſt *facti tranſeuntis*, h. e. nullum poſt ſe relinquens veſtigium, utì eſt blaſphemia, injuria verbalis, magia, fornicatio &c. ſufficit per conjecturas conſtare priùs, delictum verè eſſe commiſſum. Nec eſt neceſſe in hoc caſu priùs diſtinctum proceſſum inſtituere de corpore delicti cognoſcendo, & poſtea primùm de authore vel cauſa illius, ſed poteſt ſimul & ſemel inquiri in corpus, & reum delicti: nec obſtat, ut monet Reiffenſtuel *h. t. n.* 205. ſi teſtes per accidens priùs nominent ipſum Reum, ſeu delinquentem. Quodſi inquiſitio in Authorem delicti inſtituatur, antequam debitè conſtet de corpore delicti, Proceſſus ſubſecutus eſt irritus. intellige, ſi Reus contrà excipiat. per *c.* 22. *h. t. c.* 1. 2. *eod. in* 6. vel niſi crimen judicialiter ſit confeſſus. *c.* 1. *cit.* Maranta *p.* 6. *n.* 17. 18. Si tamen de *delicti permanentis* corpore non per ocularem inſpectionem, ſed alio modo, caperetur notitia, valeret adhuc proceſſus. Reiffenſtuel *n.* 206. Ex. ad 2. Infamia, ſeu fama de auctore delicti, debet eſſe orta ab honeſtis ac fide dignis, non à malevolis aut maledicis perſonis: delata ad aures Judicis vel Superioris, & quidem ſæpius, præſertim ſi in Prælatum Eccleſiaſticum facienda ſit inquiſitio ſpecialis. *c.* 24. *h. t.* Probabiliter tamen non eſt neceſſe (licèt tutius ſit) priùs facere probationem famæ. Fagn.

inc. 24. cit. n. 64. Hoc procedit, ſi Judex inquirat ex officio: ſi verò ad denuntiationem prævianı, multò minùs neceſſe eſt probari priùs infamiam, ſi denuntiator denominet teſtes, vel alias probationes ſuggerat; vel denuntiet non judicialiter; cùm nec infamia debeat præcedere: opus verò eſſet probationem de fama ſumere, ſi denuntiator judicialiter denuntiet, & ſe referat ad famam, nec aliam probationem ſuggerat. Cæterùm Judex tenetur inquiſitionem ſpecialem inſtituere, quando de gravi delicto commiſſo conſtat certò, non verò de delinquente, vel quando illi fit denuntiatio judicialis ſeu criminalis, vel quando de aliquo jam eſt communis fama, aut manifeſtum, quòd Reus ſit alicujus gravis delicti: ne delicta maneant impunita cum ſcandalo aut damno aliorum.

32 Dico 5. Ad formam & modum inquiſitionis ſpecialis etiam ſpectat, ut Judex 1. proponat interrogatoria perſonalia communia: quomodo vocetur reus, qui ſint ejus parentes, quæ patria, Religio, vitæ conditio, converſatio &c. 2. interrogatoria realia, priùs quidem generaliora & remotiora à facto: paulatim magis propria ac propinqua: tandem ſpecialia, & ſpecialiſſima quoad factum, cauſas, adjuncta, circumſtantias, effectus delicti, de quo Reus eſt diffamatus vel indiciatus, non de alijs, niſi connexa ſint, nec de ſocijs criminis occultis, niſi crimen ſit exceptum, vel non committatur ſine ſocio, aut ſaltem dicatur non fuiſſe commiſſum absque ſociis. P. Schmalzgrueber *h. t. n.* 222. *ſeq.* qui *n. præced.* etiam obſervat, Judici *generalem* inquiſitionem inſtituenti cavendum eſſe, ne teſtem interroget de perſona certa ac determinata, v. g. an Mævius occîderit Cajum; quia hujusmodi ſuggeſtiones periculoſæ ſunt. *l. 1. §. 21. ff. de Quæſt.*

33 Dico 6. Ut inquiſitio ſevera, ſeu per torturam, legitimô fiat modô, requiritur 1. ut non adhibeatur adversùs perſonam torqueri prohibitam, cujusmodi ſuprà *n.* 27. recenſuimus. 2. ut delictum ſit tale, quod pœnam

Digitized by Google

nam corporalem & relegatione graviorem mereatur. 3. ut conſtet, delictum dolò malò eſſe commiſſum. 4. ut per alias probationes Reus convinci nequeat. 5. ut adſint tamen indicia valde urgentia contra Reum & tanta, ut ferè nihil deſit, niſi ipſius confeſſio. *l. 1. §. 1. l. 18. §. 1. ff. eod. Ordinat. Carolin. art. 18. ſeqq.* 6. ut Reus iteratò interrogatus, & in præſentia Judicis, duorum ſaltem Aſſeſſorum & Actuarij, etiam ſub torturæ comminatione, crimen negare perſeveraverit. *Ordin. Carol. cit. art. 46. 47.* 8. tortura ſit talis, ut torquendus *ſalvus ſit vel innocentiæ vel ſupplicio. l. 7. ff. eod.* habita nimirum ratione ætatis, ſenſûs, virium corporis, delicti, indiciorum. 9. ut Judex Reum tortura durante interroget ſuper certis articulis ad propoſitum idoneis. 10. ut, ſi in tortura confeſſus eſt crimen, exſpectetur per unum vel plures dies, & tunc extra locũ torturæ in banco juris prælegatur ipſi facta confeſſio, ab Actuario nempe in præſentia Judicis & duorum ſaltem Aſſeſſorum; ac denuo interrogetur, an in confeſſione in tormentis facta perſiſtat, vel recedat ex toto aut ex parte. 11. ſi recedat, poteſt quidem denuo torqueri, ſed non, niſi emergant nova indicia, prioribus fortiora, vel niſi Reus arte durâſſet corpus vel animum: nec ultra tertiam vicem, ubi ſi rurſus fateatur crimen, poſtea autem neget, extrà ordinem puniendus eſt. Sed de his ampliùs te docebunt Criminaliſtæ, & D. â Frölichspurg *in Nemeſi tract.* 1. *l.* 3. item ipſa Carolina *art. citt. & ſeqq.*

Quæres, an inquiſitus, & interrogatus à Judice, non-
dum tamen plenè convictus, teneatur fateri crimen, 34
quod commiſit? R. ſi legitimè interrogatum ſe ſciat, tenetur regulariter; niſi nempe ex confeſſione ipſi immineat pœna mortis vel æquivalens; cùm ipſa Lex humana (minùs præceptum Judicis) non obliget cum gravi & notabili periculo vitæ aut membrorum. Fuſiorem deductionem utriusque partis dati reſponſi vide in *lib. II. tit. 18. de Confeſſis n. 17. ſeqq.*

35 Dico 7. Inquisitus, crimen in Processu inquisitionis confessus, aut de eo convictus, ordinariâ pœnâ puniri potest de Jure Civili & in foro Sæculari. *l. 2. C. de Abolition. l. 4. C. de sepulchro viol.* imò probabiliùs etiam de Jure Canonico propter *c. 2. de Confess. & c. fin. de celebr. Miss.* Confirmatur ex consuetudine, in foro Canonico communiter recepta, quæ optima est Juris dubii interpres, & ex eo, quòd SS. Canones, ubi certi nihil statuunt clarè, Jus verò Civile, sequantur Jus Civile. *c. 1. de N. O. N.* Accedit ratio; quòd hodie Inquisitio facta sit remedium Ordinarium, & vicem Accusationis subeat: sed præcedente accusatione nemo dubitat, quin pœna ordinaria habeat locum. Oppones 1. In *c. 21. h. t. §. 1. in f.* videtur clarè statui pœna extraordinaria, & Iudicis discretioni relinqui, si per viam inquisitionis crimen fuit probatum; & excipitur tantùm crimen, quod impedit executionem Ordinis, utì homicidium, vel retentionem beneficii, utì Simonia: ergo Jus Canonicum non est dubium, & regulariter decernit pœnam extraordinariam: adeóque quodlibet Jus est observandum in suo foro, cùm discrepent. 2. In *c. 2. cit.* statuitur quidem pœna ordinaria, sed in casu electionis Simoniacæ: Simoniæ verò crimen excipit *c. 21. cit.* adeóque generaliter decreta manet pœna extraordinaria. R. ad 1. Praxis recepta, & ratio allata, satis declarant sensum *d. c. 21.* quod sic habet: *in processu inquisitionis secundùm personæ merita, & qualitatem excessûs pœnam possit judicantis discretio moderari.* Notetur verbum *possit;* non dicit, quòd *debeat* Judex moderari pœnam suo arbitrio, neglectâ ordinariâ, si ea adæquet qualitatem excessûs & personæ delinquentis. Ad 2. dic, ibi mentionem fieri Simoniæ per modum exempli, non per modum exceptionis, quasi in ea tantùm, non verò generaliter in omni crimine possit procedi ad pœnam Ordinariam.

§. 5.

§. 5.

De Proceſſu in Crimine Notorio, & quando delinquens deprehenditur in flagranti.

Sciendum 1. Speciale quid habere Proceſſum Crimi- 36
nalem in duplici caſu: nempe 1. ſi delictum ſit *notorium.* 2. Si Reus deprehendatur *in flagranti*, ſeu in ipſo actu criminis. Hoc poſterius vel contingit in conſpectu ipſius Judicis pro tribunali ſedentis: vel in conſpectu quidem judicis teſtibus ſtipati, at non ſedentis pro tribunali: vel quando quis à juſtitiæ miniſtris, vel aliis in actuali delicto, v. g. furto deprehenditur, & ſtatim comprehenſus ad Iudicem abſtrahitur.

Sc. 2. *Notorium* in genere dici illud delictum, quod 37
vel de Jure vel ex ipſo facto ita certum eſt, ut nulla ampliùs diſcuſſione indigeat, vel nulla tergiverſatione celari poſſit. *can. 17. caus. 2. q. 1. c. 3. de teſtib. cog. c. 7. c. fin. de cohabit. c. 24. de V. S.* Unde Notorium eſt duplex, notorium *notorietate Juris*, cujus notorietas habetur ex Jure vel Iudicio, puta vel per ſententiam Judicis, ſive condemnatoriam, ſive declaratoriam criminis, quæ tranſiit in rem judicatam. *c. 7. & fin. citt. l. 207. ff. de R. J.* vel per confeſſionem ſpontaneam Rei in Iudicio factam, & non revocatam. *c. 7. c. fin. c. 24. citt.* vel per probationem in Iudicio legitimè factam jam ſecuta concluſione in cauſa. per *d. c. 24. l. fin. C. de probat.* Et Notorium *notorietate Facti*, cujus notorietatis ratio habetur ex præſentia populi, viſu vel alio ſenſu delictum immediatè percipientis, ſeu quod ita publicè coram populo committitur, ut nulla tergiverſatione celari, aut excuſatione purgari poſſit: quod contingit, ſi major pars populi, vel, ſi communitas non ſit admodum magna, uti

collegium, parochia, vicinia, decem saltem, vel etiam sex, præsentes sensu proprio pericipiant delictum, dum patratur. Aliqui fortassis optimè relinquunt arbitrio Iudicis, qui ex amplitudine vel angustia loci, qui debet esse publicus, ex qualitate personæ, actûs &c. determinare debet, quis numerus personarum præsentium sufficiat ad constituendum notorium facti, cùm Iura non determinent. *arg. l. 1. §. 2. ff. de Jure delib. l. 137. ff. de V.O.* Masc. *de Probat. concl. 1107. n. 18.* Cum notorio subinde confunditur *manifestum. c. 24. cit.* Nec ab eo multùm discrepat *famosum*: quamquam *manifestum* propriè dicatur, quod est publicè & famosè notum ex certa scientia & certis authoribus: *famosum* verò, quod est notum ex fama, quæ certam scientiam non requirit, sed solam suspicionem; vel ex rumore, qui nec certos exigit authores: unde nonnunquam etiam falsum est. *Publicum*, quod etiam subinde confunditur cum Notorio, strictè loquendo est genus respectu Notorii, Manifesti, & Famosi; habétque tres gradus seu species. 1. *Publicum* dicitur, quod ita jam est notum, ut nullo modo celari aut negari amplius possit: & sic coincidit cum Notorio. 2. *Publicum* vocatur, quod ita jam est manifestum, ut de eo jam existat fama. 3. *Publicum* aliquo modo est, seu probabile, quod saltem cognitum est duobus, ita ut in Iudicio probari posset, si ad illud deferretur. Publico, utì & Notorio, opponitur *occultum*, quod nec publicum aut notorium, nec manifestum, nec famosum est: habet duos gradus. 1. quod ita latet, ut nulla ratione probari in foro externo possit, utì actus merè interni, de quibus judicat solus Deus. *can. 11. d. 32.* & istud appellatur *simpliciter* vel *propriè occultum*. 2. quod tantùm ita latet, ut absolutè quidem probari posset, quibusdam tamen, sed paucis, v.g. duobus vel tribus cognitum est, nec pluribus quam 5. innotescit, nec in Iudicium defertur: & istud nuncupatur pene, vel *quasi occultum*, quocum incidit publicum tertii gradûs.

Dico

Dico 1. Contra reum in flagranti deprehenſum eri- 88
minaliter procedere poteſt Judex ad condemnandum & puniendum, non obſervato Juris ordine. Communis. *arg. l. 2. ff. de feriis. & l. 32. ff. de Minor.* Opus tamen eſt in ſecundo & tertio modo, ſi nempe ab ipſo Judice (non ſedente pro tribunali) cum teſtibus, vel à Miniſtris aut alijs in actuali crimine deprehenſus ſit reus, priùs adhuc examinare teſtes, & reum, ſuper delicto & apprehenſione: ſi reus fateatur delictum, ſtatim puniri poteſt etiam abſque ſententia, ut habet communis ex *l. 22. pr. ff. de his, qui not. infam.* vel, ut alij volunt cum Claro & Farinac. per ſententiam, ad quam tamen nullam requirunt ſolemnitatem. Quid ſit procedere *non obſervato Juris ordine*, patebit ex Aſſertione ſeq.

Dico 2. Contra reum notorij criminis tam abſentem 89
quàm præſentem, ſive ſit notorium notorietate Juris ſive notorietate facti, pariter procedi poteſt non ſervato Juris ordine, ſeu non obſervato ordine & Proceſſu Judicario. Ita regulæ inſtar tradunt DD. ob claros textus in *can. 14. 16. cauſ. 2. q. 1. c. 21. de Jurejur. & c. 3. de teſtib. cog.* ibi: *ſi factum eſt notorium, non eget teſtium depoſitionibus; cùm talia probationem, & ordinem Judiciarium non requirant.* Nam ordo Judiciarius eum in finem eſt introductus, ne innocens condemnetur. per *can. 16. cit.* ergo ubi ex notorietate habetur aperta veritas, & conſtat de authore delicti, neceſſarius non eſt ordo Judiciarius; cùm ceſſet finis. Unde 1. neceſſe non eſt, ut quis accuſet, vel denuntiet, vel Judex inquiſitionem inſtituat, vel ut libellus offeratur. per *c. 9. h. t.* ibi: *evidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris.* Et in hoc differt inter alia Judicium Criminale à Civili; in hoc enim requiritur Actor etiam in notorijs, nec ejus vices ſupplet Judex. *arg. l. un. C. ut quæ deſunt Advoc.* licèt etiam in civilibus notorijs non opus ſit libello. 2. recuſari Judex tanquam ſuſpe-

ſpectus non poteſt, ſi delicto ſit taxata pœna in jure. per *c. 24. de Appellat.* 3. opus haud eſt citatione Rei (licèt eam adhibere conſuetum ſit) ſaltem ſi pariter certum, nullam ipſi defenſionem competere: ſi enim dubium foret, an non ipſi competat aliqua exceptio, vel delicti purgatio, utique citandus & audiendus foret: ſicut & citari debet ad audiendam ſententiam, ſuppoſito, quòd feratur ſententia, uti ferendam eſſe, licèt non ſolenniter, aliqui volunt, ſaltem vi conſuetudinis. 4. neceſſaria non eſt productio vel examen teſtium. *can. 17. & c. 3. citt.* 5. nec ulla ſolemnitas ſententiæ, ut v. g. feratur in ſcriptis; cùm in notorijs Ordo Judiciarius, ſeu ſolennitates Juris ceſſent univerſaliter. Sufficit igitur præceptum Judicis reo pœnam injungentis. 6. locum non habet appellatio. *c. 5. §. fin. c. 13. 14. 24. de Appellat.* niſi Reus appellet contra ipſam notorietatem delicti, quæ pariter certa eſſe debet; nam *multa dicuntur notoria, quæ non ſunt. c. 14. cit.* Unde in ſententia vel decreto Judicis exprimenda eſt notorietas delicti. Quapropter

40 Dico 3. Ut in notorijs liceat Judici procedere, non ſervato Juris ordine, requiritur, ut eidem de notorietate delicti priùs certò conſtet, & quidem non tantùm in ratione *facti*, ſed etiam in ratione *delicti*, v. g. non tantùm debet Judici eſſe notorium, & de notorietate conſtare, commiſſum eſſe homicidium, ſed eſſe commiſſum dolò vel culpâ. Clarus, Farinac. Paſſerin. communis ex *c. 15. de Purgat. Canon. c. 8. de cohab. Cler. & mul.* aliàs enim excuſationi, tergiverſationi, defenſioni locus foret. Si factum ex natura ſua eſt crimen vel maleficium, & notorium eſt factum, cenſetur etiam eſſe notorium in ratione delicti & malitiæ, ſi non appareat exceptio tollens malitiam. *l. 1. C. ad L. Cornel. de Sicar.* ſecus, ſi factum ex natura ſua vel bonum vel indifferens eſt. Sed quomodo conſtare de ipſa notorietate ſufficienter poteſt? ℞ duobus potiſſimùm modis. 1. ſi Reus delinquat in conſpectu

ctu ipſius Judicis pro tribunali ſedentis (vel jurisdictionem actu exercentis) & Aſſeſſorum, vel ſaltem Actuarij, aut Notarij publici. 2. ſi teſtes omni exceptione majores deponant non tantùm de crimine, ſed etiam de notorietate illius, quòd nempe coram populo, uti ſuprà explicavimus, commiſſum ſit, ubi agitur de notorietate facti. *arg. c. 15. cit.* Ubi verò agitur de notorietate Juris, ſufficit atteſtatio Judicialis, vel extractus de prothocollo authenticus.

Quomodo practicè inſtituendus ſit Proceſſus Crimi- 41
nalis tàm in caſu Accuſationis, & Denuntiationis Judicialis, quàm Inquiſitionis, item in caſu Notorij, etiam Regularium, & actualis horum viſitatio, explicat D. à Frölichspurg *in Nemeſi p. 1. l. 2. & 3.* Paſſerin. Julius Clarus, Farinac. Carpzov. & alij Criminaliſtæ. Item fusè & accuratè tradit P. Reiffenſtuel *h. t. §. 6. 7. 8.*

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid & quotuplex calumnia, & calumniator, prævaricator, tergiverſator.*
3. *Pœna calumniatoris veri.*
4. *Et præſumpti. Ubi de cauſis excuſantibus.*
5. *Item prævaricatoris & tergiverſatoris.*

SCiendum 1. accuſationes & denuntiationes, de quibus in *Tit. præced.* actum eſt, fieri poſſe per calumniam, & falſam delationem; cujusmodi proin calumniatores perſequitur præſens Titulus, prioris appendix, cùm interſit Reipublicæ, neminem falſis criminibus onerari, ſicut intereſt, crimina vera non manere impuni- 1

ta, & in judicium non deferri. Quamvis autem *calumnia* in ſenſu latiori dici ſoleat quælibet fraudulenta informatio, cavillatio, perverſa Juris interpretatio, & omnis malitia ingenij, ex qua in alium redundat detrimentum; propriè tamen & ſtrictè eſt falſa criminis impactio, & in genere ſic definitur: eſt delictum, quo quis falſum crimen alteri in judicio ſcienter & dolosè intendit, h. e. contra alterum proponit. *can. 8. cauſ. 2. q. 3. & l. 1. §. 1. l. 6. §. fin. ff. ad S. C. Turpill. l. penult. C. h. t.* qui autem hoc facit, vocatur *calumniator*.

2 Sc. 2. Sicut dolus eſt duplex, verus & præſumptus, ita & calumniam eſſe duplicem, veram & præſumptam, conſequenter & calumniatorem alium eſſe verum, alium præſumptum. Ille eſt, qui ſcienter & dolo vero alteri falſum crimen in judicio impingit ſeu objicit: iſte autem, qui alium de crimine accuſat vel denuntiat, illud tamen probare nequit: nam deficiens in probatione (niſi ſit talis, qui denuntiat ex officio) præſumitur falsò & dolosè litem moviſſe. *c. 2. h. t. can. calumniator cauſ. 2. q. 3.* niſi nempe hæc præſumptio elidatur aliunde. Calumiatoribus vicini ſunt *Prævaricatores* & *Tergiverſatores*. *Prævaricari* autem dicitur ille accuſator, qui cum reo colludit, veras delicti probationes diſſimulando, aut falſas exceptiones admittendo, ut Reus abſolvatur; item (ſed minùs propriè) ille Advocatus vel Procurator, qui prodit cauſam ſui clientis adjuvando adverſam partem, ſeu qui cum parte adverſa colludit manifeſtando, quæ tacere, vel tacendo, quæ manifeſtare deberet. *l. 1. ff. de Prævaric.* *Tergiverſari* verò dicitur ille, qui cœpit aliquem de publico crimine accuſare, poſtea verò tergum vertit, ſeu ab accuſatione deſiſtit citra abolitionem, qua accuſatus ex numero reorum exemptus eſt publica auctoritate. *arg. l. 1. l. 12. ff. ad S. C. Turpill.*

3 Dico 1. Pœna in Calumniatores veros ſtatuta eſt 1. infamia Juris, ſed poſt condemnationem de calumnia. *can. 1. cauſ. 2.*

Digitized by Google

cauſ. 2. *q.* 3. *l.* 1. *l.* 4. §. 4. *ff. de his, qui not. infam.* 2. Talio, ſeu illa ipſa pœna, quam reus, ſi crimen verè fuiſſet probatum, ſuſtinere debuiſſet. *can.* 2. 3. *cauſ. & q. cit. l. fin. C. h. t. & l. fin. C. de accuſat.* 3. ſi Clericus calumniosè accuſavit Clericum, privatio beneficij ac officij Eccleſiaſtici cum exilio. *c.* 1. *h. t.* & ibi Gonzal. *n.* 19. allegans adhuc alia Jura. 4. condemnatio in expenſas litis, & damna reſarcienda, quæ accuſato ex improba accuſatione obvenerunt. *ut ex art.* 12. *Conſtit. Crim. Caroli V. & l. fin. C. de fructib. & litium expenſ.* colligunt, & communiter tradunt DD. cum Farinac. In contrarium ſtat Fachin. qui *l.* 1. *controv. c.* 42. cum Butrio & alijs negat, in cauſis Criminalibus victum victori in expenſas eſſe condemnandum. Horum opinio, quamvis ob rationes, quas afferunt, videatur utcumque probabilis, non tamen eſt ſatis congrua æquitati naturali, quæ exigit, ut is expenſas & damnum ferat, qui iis dat cauſam: &, cùm in Civilibus actionibus condemnetur temerarius litigator in expenſas, omnino abſurdum videtur, ad minus teneri, qui famam vel vitam alterius temerè ac improbè appetiit. De *pœna Talionis* obſerva, eam defacto univerſali conſuetudine in Foro Civili eſſe abrogatam, adeóque pœnam calumniatorum eſſe arbitrariam & extraordinariam: pro Foro Canonico autem pœna talionis eſt quidem innovata a S. Pio V. in Conſtit. *Cùm primum* 1566. Quæ tamen non ubique fuit recepta, vel iterum abrogata per non-uſum, ac proinde etiam in foro Eccleſiaſtico pœna calumniantium erit arbitraria, & modò pecuniaria, modò corporalis, verberum, carceris, modò privationis beneficii vel officii, juxta delicti vel perſonarum qualitatem. Hæc de pœna verè calumniantium, ſeu quando conſtat de dolo & prava intentione accuſantium vel denuntiantium; de reliquis

Dico 2. Pœna in calumniatores præſumptos, ſeu illos, qui objectum alteri crimen in Iudicio non ſatis pro- 4

bant,

bant, ferè eſt eadem per ſe. Ita colligitur *ex can. 2. 3. eitt. c. 2. h. t.* Dixi, *per ſe*, niſi nempe accuſans probaverit ſe dolô vacâſſe (vel etiam culpâ & temeritate, ſi velit evitare condemnationem in expenſas, ut apud Reiffenſtuel *h.n. 26.* multi volunt.) Igitur qui in probatione criminis deficit accuſator, in dubio, & quamdiu oppoſitum non probaverit intra præfixum tempus, præſumitur eſſe calumniator, & ut talis puniri poteſt, ut habet communis cum Bartolo, Menoch. Farinac. Pirhing *n. 5. h. t.* A præſumpta autem calumnia ſe liberat, conſequenter & â pœna, ſi impactum alteri crimen ſemiplenè probat, vel ſi probat, ſe audiviſſe à viris fide dignis, quòd accuſatus crimen commiſerit, vel à teſtibus deceptum ſe accusâſſe, qui poſtea rurſus aſſerta negârunt, vel à teſtimonio ferendo propter ignotam priùs illegalitatem ſunt rejecti, vel ſi talia indicia præceſſerunt, ut in accuſatum potuiſſet inſtitui inquiſitio de delicto. Ex his & ſimilibus cauſis, de quibus judicare & arbitrari ad Judicem ſpectat, excuſatur á calumnia, & pœnis, qui deficit in probatione. Imò ſunt certæ quædam perſonæ ſpecialiter immunes à præſumptione calumniæ & ſuſpicione fraudis, niſi calumnia & dolus evidenter probetur, adeóque præſumptionem habent pro ſe, utì pater & mater, perſequens necem filii: filius perſequens necem parentum: tutores & curatores in cauſis ſuorum pupillorum & clientum: fœmina, præſertim ſi ſuam vel ſuorum injuriam perſequatur: maritus intra 60. dies uxorem de adulterio accuſans: deferens crimen valde perniciosum Reipublicæ & atrox, utì eſt hæreſis, crimen læſæ Majeſtatis: deferens ex neceſſitate officii, utì procurator fiſcalis, cuſtos, vigil &c. aut ex impoſitione legis, ut ſi hæres accuſet ſuſpectos de occiſione defuncti, qui hujus necem tenetur vindicare ſecundùm leges. Videatur Menoch. *l. 2. de arbitr. caſu 321. à n. 7.* Farinac. Clar. & alii, qui tamen notant, in his caſibus Judicem teneri ex officio inquirere, an talis in probatione deficiens

Digitized by Google

ficiens non ſit reus veræ calumniæ, & ſi evidenter deprehenderit calumniam, punire tanquam calumniatorem: ſecus, ſi facta inquiſitione maneat dubium, cùm habeat præſumptionem innocentiæ taliter accuſans.

Dico 3. Pœna Prævaricationis eſt infamia Juris præviâ condemnatione, & ſimul alia arbitrio Judicis imponenda. *l. 4. ff. de his, qui not. infam. l. 2. ff. de prævaricatione.* Pœna autem Tergiverſationis, quamvis olim fuerit mulcta 5. librarum auri, & infamia Juris. *l. 3. & 4. ff. eod.* hoc tamen tempore, quo Judex, accuſatore accuſationem deſerente, ex officio inſtituere ſolet novum proceſſum inquiſitionis, ſublata eſſe dicitur. Molin. *de I. & I. tr. 3. d. 47. n. 10.* aliique. 5

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur.

1. 2. 3. 4. *Quid ſit Simonia.*
5. 6. 7. *Quid Mentalis, Conventionalis, Realis, & Confidentialis.*
8. *Quid Simonia Juris Divini, & Eccleſiaſtici.*
9. *Qualis committatur, ſi vendatur beneficium Eccleſiaſticum &c.*
10. *Materia Simoniæ eſt merx ſpiritualis & pretium temporale.*
11. *Nempe res ſpiritualis vel ſpirituali annexa.*
12. *Et res temporalis: quotuplex hæc.*
13. *Simoniacum omni Jure eſt vendere res ſpirituales.*
14. *Et dare temporale pro adminiſtratione Sacramentorum, labore intrinſeco, collatione Ordinum.*
15. *An munera ſponte oblata pro ordinatione, dimiſſoriis litteris, examine in Concurſu, conſtituant Simoniam Juris Eccleſiaſtici.*

16. 17.

16. 17. *Simoniacum pariter est dare temporale pro officiis Divinis, jurisdictione Ecclesiastica, & ejus actibus.*

18. 19. 20. 21. *Non tamen, si detur titulo sustentationis: laboris extrinseci: gratitudinis: obligationis: consuetudinis: aut redimendæ vexæ; sed sub modo.*

22. 23. *Simonia est res antecedenter spirituali annexas, seu sacratas vel benedictas, vendere in concreto, non tamen in abstracto ratione materiæ vel formæ.*

24. *Neque, saltem regulariter, si permutentur res sacræ diversi generis.*

25. *Ad Simoniam constituendam sufficit etiam munus à lingua.*

26. *Et Munus ab obsequio.*

27. *Forma Simoniæ consistit in pacto oneroso, tacito vel expresso, vel etiam incompleto.*

28. *Tale est, si detur &c. temporale in compensationem gratuitam pro spirituali.*

29. 30. *Non tamen, si detur &c. sub spe, vel etiam pacto gratitudinis in genere.*

31. 32. 33. 34. *Pactum quoque Simoniacum est, si detur temporale ut motivum, aut finis obtinendæ rei spiritualis. Et quomodo hæc sint intelligenda.*

35. 36. *Non tamen, si Ecclesiæ Ministri accipiant, etiam sub pacto, temporalia pro Missis & functionibus sacris: neque si temporalia promittantur vel dentur sub conditione, vel modo, ut obtineantur pia opera.*

37. 38. *An & quando liceat dare temporale pro consequendo spirituali ad redimendam vexam.*

39. *An Transactio circa res spirituales:*

40. 41. *Et pactum ex una parte fictum Simoniam constituat.*

42. *Circa quas materias in particulari facilè committatur Simonia.* 43.

Digitized by Google

43. *Quid sit beneficium Ecclesiasticum.*
44. 45. *Qualiter & qualis circa illud committatur Simonia.*
46. 47. *Continuatur eadem materia.*
48. *Qualiter circa Decimas.*
49. 50. 51. *An & qualiter circa Ingressum Religionis.*
52. *Quid intelligatur per pœnas Simoniæ.*
53. 54. 55. *Ipso Jure incurruntur ob solam Simoniam realem, eamque triplicem.*
56. *Nempe ob Ordines Simoniacè susceptos & collatos.*
57. *Vel si committatur circa Ingressum Religionis.*
58. 59. *Aut circa provisionem beneficiorum.*
60. *Licèt ignorante promoto.*
61. *Quæ sint pœnæ Simoniæ confidentialis.*
62. *Quamvis pactum Simoniacum sit nullum, valet tamen traditio, exceptâ materiâ beneficiali.*
63. 64. *An & quando restitui debeant Simoniacè accepta.*
65. *Et cui.*
66. *Quis sit Judex in causa Simoniæ, accusator, testis.*
67. *Quis dispenset in pœnis Simoniæ.*
68. *An ab iisdem excuset ignorantia.*

DElictis in genere, & modis, quibus deferuntur in Judicium, explicatis progressus fit ad delicta in specie ac singulatim discutienda, imprimis quidem ad ea, quæ directè & principaliter cedunt in contumeliam ipsius Dei, rerúmque Sacrarum vilipensionem, utì Simonia, infidelitas, hæresis, schisma, apostasia; dein ad illa, quæ directè & principaliter lædunt proximum, utì homicidium, adulterium &c. Priùs proin de illis, postmodum verò de istis agetur; atque in præsenti Titulo de *Simonia*, quæ licèt sit crimen gravissimum, ita ut *omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis*

quasi

quaſi pro nihilo reputentur, ut loquitur *canon. ult. cauſ. 1. q. 7.* plurimos tum ex Eccleſiaſticis tum ex Laicis, qui illius prohibitionem non minùs ex Corpore Juris Canonici quàm ex uſu vellent expunctam, velut peſtifera lues inficit. Nos, ut clarè & ordinatè procedamus, docebimus priùs, quid & quotuplex ſit, tum quæ ejus materia & forma, dein de quibusdam Simoniæ ſpeciebus, ac demum de pœnis ejusdem tractabimus.

§. I.

Quid & quotuplex ſit Simonia.

2 Sciendum, *Simoniam* appellari à *Simone* Mago, qui videns per impoſitionem Manuum ab Apoſtolis Sacramentum Confirmationis conferentibus impertiri Spiritum S. h. e. gratiam ſanctificantem, per quam ſpecialiter animabus inhabitat Spiritus S. pecuniam obtulit Apoſtolis, dicens, *date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum S.* intendens per hoc non tantùm emere, ſed etiam vendere gratiam Spiritûs S. ut per hanc venditionem multiplicaret pecunias, ut ait Urbanus II. *can. 8. cauſ. 1. q. 3.* Suar. *de Relig. to. 1. l. 4. c. 1. n. 3.* Sed audire à D. Petro debuit: *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimâſti pecuniâ poſſideri. Act. 8.* Delictum (licèt non nomen) Simoniæ jam antè fuiſſe & in Antiquo Teſtamento, vix dubium eſſe poteſt, ſic tamen appellari cœpit in Novo Teſtamento, quia Simon Magus illud primus commiſit, & ipſum etiam Spiritum S. pro pecuniâ emere ac vendere voluit. Sortitur quidem hoc genus delicti alia quoque deteſtanda nomina tum à PP. tum à SS. Canonibus, ac ſæpe vocatur *hæreſis* cum addito *Simoniaca*, non quòd propriè ſit hæreſis, ac neceſſariò involvat errorem intellectûs in fide,

fide, cùm ex depravato avaritiæ affectu committi poſſit à Chriſtianis, probè gnaris, & credentibus, illicitè vendi ſpiritualia pretio temporali: ſed ideo; vel quia primus, qui tempore Legis Evangelicæ hoc ſe crimine polluit, fuit hæreſiarcha primus, & erroneò circa fidem judicio *exiſtimavit* perversè, rem ſpiritualem pecuniâ obtineri poſſe; vel quia omnis Simoniacus ita operatur exteriùs, ac ſi judicaret, res ſpirituales pro temporalibus commutari poſſe, & ſic præſumptione Iuris, vel operis, de hæreſi ſe reddit ſuſpectum. S. Gregor. *M. lib. 9. ep. 53. ad Theodoric. Reg.* Menoch. Sotus, Gonzal. *ad c. 1. h. t. n. 12.*

Dico 1. Simonia communiter cum Gloſſa *pr. cauſ. 1. q. 1.* & S. Thoma *in 4. d. 25.* definiri, quòd ſit *ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale vel ſpirituali annexum.* Dicitur 1. *ſtudioſa*, h. e. deliberata, & cum advertentia ad malitiam, quod eſt commune omni peccato formali. 2. *voluntas*, nimirum actualis, ſeu actus voluntatis, vel actio voluntaria ac deliberata; adeóque cauſa, nempe voluntas, hic ſumitur pro effectu. 3. *emendi vel vendendi*, quibus verbis indicatur forma Simoniæ, ſcilicet pactum vel contractus, non tantùm emptionis vel venditionis propriè dictæ, ſed etiam quicunque alius oneroſus, ſeu non gratuitus, quo res ſpiritualis commutatur, datur, vel promittitur pro temporali, uti eſt permutatio, transactio, remiſſio delicti pro ſpirituali &c. nam tota Simoniæ malitia in eo ſita eſt, quòd quis res ſacras vel ſpirituales vel ſpirituali annexas adeò vilipendat, ut eas pro temporalibus & profanis, quæ ab illis, utpote altioris ordinis, longè ſuperantur, comparari poſſe vel perversè exiſtimet, vel comparare malitioſè attentet. Unde in Simoniæ vitio parvitas materiæ locum non habet, ſed ſemper eſt graviſſimum peccatum; imò quò minus pretium temporale datur, vel offertur pro re ſpirituali, eò major eſt contemptus rei ſpiritualis, & ſic

majus peccatum. 4. *ſpirituale, vel ſpirituali annexum*, quibus denotatur materia Simoniæ, ſcilicet merx, ſeu res, quæ ſacrilegè emitur, vel venditur: quia verò nulla datur emptio vel venditio ſine pretio, ideo in omni Simonia rem temporalem tanquam pretium, quod pariter ad Simoniæ materiam pertinet, intervenire neceſſe eſt. Quapropter aliqui cum Leſſio in definitione apponunt verba, *pretio temporali*, ſed ſuperfluè, quia jam comprehenduntur ſatis in verbis *emendi vel vendendi*, quæ eſſentialiter involvunt pretium. Quid intelligatur per ſpirituale, vel ſpirituali annexum, uti & per pretium temporale, in Simonia interveniens, fuſiùs exponemus infrà §. 2. & 3. Interim nota, ad omnem Simoniam, ſaltem quæ eſt propriè talis, & Iure Divino prohibita, tria requiri. 1. pactum vel contractum emptionis, venditionis, vel alium quemcunque oneroſum commutationis, vel ſaltem actum voluntatis emendi, vendendi, aut commutandi, poſitum ſive ab uno ſive à pluribus. 2. pretium, ſive rem temporalem. 3. mercem, ſive rem ſpiritualem vel ſpirituali annexam.

4 Oppones 1. Datur quoque, & longè frequentiùs, Simonia conventionalis & realis: ſed his non convenit noſtra definitio, utpote per tò *voluntas* denotans ſolam Simoniam mentalem: ergo Simonia, ut conveniat omni definito, non per tò *voluntas*, ſed potiùs per verba *emptio-venditio*, explicari debet. 2. Etiam homo liber, vita, fama tranſcendunt omne pretium temporale, utpote altioris ordinis, & tamen vendi poſſunt, aut commutari pro pretio, ſaltem quandoque: ergo etiam res ſpirituales, licèt ſint altioris ordinis, omnéque pretium temporale tranſcendant, tamen vendi poſſunt, ſaltem quandoque. 3. Dici non poteſt, ad quod genus vel ſpeciem peccati pertineat Simonia: ergo peccatum non eſt. R. ad 1. *N. Min.* Nam per tò *voluntas* intelligitur etiam actio & conventio voluntaria, qua datur vel promittitur temporale pro ſpirituali, adeóque involvitur etiam Simonia realis & conventionalis. Cùm autem res ſacræ & ſpirituales,

utpote

utpote extra commercium humanum positæ & supra omne pretium temporale, nec licitè nec validè vendibiles sint, & re ipsa non emantur, vel vendantur, sed solùm attentetur emptio-venditio, ideo rectiùs adhibetur vox *voluntas* emendi vel vendendi, quàm *emptio-venditio*. Ad 2. *N. Consf. & parit.* nam liber homo, vita, & fama, licèt transcendant omne pretium, & sint altioris ordinis, sunt tamen bona humana, temporalia, ac ordinis naturalis, humano juri ac arbitrio subjecta: res verò spirituales sunt ordinis supernaturalis, humano juri ac arbitrio non subjectæ, neque humanis naturæ viribus acquisibiles. Ad 3. Est peccatum contra virtutem *Religionis* principaliter, & ad genus *Sacrilegii* pertinet, cujus est species, utpote violatio & profanatio rei sacræ & spiritualis, ut colligitur ex *can.* 1. *cauf.* 1. *q.* 3. & communiter probant DD. ex eo, quòd per Simoniam vilipendantur ac irreverenter tractentur res spirituales, atque supponit Suarez *to.* 1. *de Relig. l.* 4. *c.* 3. *n.* 5. Unde idem Suar. *c.* 1. *n.* 7. accuratiorem Simoniæ definitionem ponit hanc: *est sacrilegium, quod committitur emptione, & venditione, vel quovis alio contractu, quo spirituale, ut tale est, commutatur pro temporali.* Per accidens tamen & secundariò potest etiam quandoque adversari *Justitiæ* tum Commutativæ, ut siquis vendat rem spiritualem pro pretio, non simul se privans aliquo commodo temporali, quod pretio sit æstimabile, tum Distributivæ, ut si per Simoniam (quod facilè fit) ad Prælaturas & beneficia Ecclesiastica promoventur indigni: & hinc Simoniæ vitium non modò gravissimè est Deo & rebus sacris injuriosum, sed etiam Ecclesiæ maximè perniciosum. Urgebis: Si Simonia est species Sacrilegii, tunc admittit parvitatem materiæ: sic in violatione voti, & juramenti promissorii, quæ est species Sacrilegii, datur parvitas materiæ. Id quod confirmatur ex *c.* 18. *h.t.* ubi aliquis excusatur à Simonia ex eo capite, quòd res modici pretii dederit pro Pallio Archiepiscopali, vel si detur

modicum prò ordinatione vel conſecratione ſacra. v. N. *ſequelam*: quòd in una vel altera ſpecie Sacrilegii detur parvitas materiæ, ex eo malè infertur, in qualibet ſpecie dari: ſic utique peccabis mortaliter peccato ſacrilegii, ſi rem ſacram, etiam minimam, conculces pedibus: attendendum igitur eſt, an etiam in re parva detur gravis inhonoratio rei ſacræ vel ſpiritualis, cujusmodi utique datur in Simonia, ſi res levis detur pro ſpirituali. Ad *Confirm.* Ibi non ob modicitatem rei temporalis datæ excuſatur aliquis à Simonia, ſed quòd res tam modica ab opulento data præſumatur gratis & ex mera liberalitate, non verò per modum pretii data.

5 Dico 2. Simonia communiter & rectè dividitur in Mentalem, Conventionalem (ad quam etiam referri poteſt Confidentialis) & Realem. *Mentalis* non eſt illa, quæ conſiſtit in mente & interno propoſito dandi temporale pro ſpirituali, vel viciſſim, ſi illud propoſitum nullo modo prodiit in actum externum, quæ rectiùs vocatur *interna*, & a Canoniſtis non attenditur, utpote Simoniam non pro interno conſcientiæ foro, ſed pro externo conſiderantibus; ſed eſt illa, quæ absque pacto expreſſo vel tacito fit, & quidem tranſit in opus ſeu actum externum, ita tamen, ut animus Simoniacus nullo ſigno externo manifeſtetur, ſed lateat, ſive dein unus duntaxat (ut ordinariè contingit) ſive uterque (tam dans vel promittens rem temporalem, quàm dans ſpiritualem) ponat actum externum, animô Simoniacô exteriùs non manifeſtatô, & absque pacto tacito vel expreſſo. v. g. vacat vel brevi vacaturum creditur beneficium Eccleſiaſticum, tu autem, ut illud obtineas, Patrono vel Collatori das poculum argenteum, vel eidem ſervitia præſtas temporalia: aut viciſſim Patronus te præſentat ad beneficium ea intentione, exteriùs tamen non manifeſtatâ, ut illius intuitu atque ex debito tu eidem des pecuniam in compenſationem: vel ſiquis tibi beneficium Eccleſiaſticum jam contulit, tu verò eidem propterea das pecunias tanquam ex ob-

obligatione & in compenſationem, non ex mera gratitudine. *Conventionalis* eſt, quando intervenit conventio, vel pactum, ſive expreſſum ſive tacitum, de dando temporali pro ſpirituali, vel viciſſim de dando ſpirituali pro temporali: ſi ex neutra parte ſecuta eſt executio vel traditio rei temporalis & ſpiritualis, eſt *purè* conventionalis; ſi verò ex alterutra tantùm parte facta jam eſt traditio, *mixta* dicitur. *Realis* verò, quæ præter conventionem vel pactum involvit ſimul traditionem ex utraque parte, nimirum tam rei temporalis quam ſpiritualis. v. g. tu 100. florenos pro beneficio promiſſos jam ſolviſti, & tibi beneficium jam eſt collatum.

Confidentialis denique Simonia eſt à Jure Canonico 6.
ſpecialiter notata ac punita, nempe in Conſtit. *Romanum Pontificem* Pij IV. 1564. & Conſt. *Intolerabilis* S. Pij V. 1569. editis, quam ultimam per extenſum recitat P. Reiffenſtuel *h. t. n.* 42. locúmque duntaxat obtinet in Beneficiis Eccleſiaſticis, & tunc committitur, quando quis alteri procurat beneficium quocunque modo (nempe vel conferendo, vel eligendo, vel præſentando, vel in ejus favorem reſignando &c.) cum certa *confidentia*, h. e. cum pacto vel expreſſo vel tacito, ut is, cui procuratur, idem beneficium poſt aliquod tempus reſignet, aut relinquat vel procuranti, vel alteri cuidam, aut certè penſionem vel fructus ex eodem præſtet. Contingit potiſſimùm tribus modis. 1. Cum reſervatione *acceſſûs*, quando quis alteri procurat beneficium ſub pacto, ut is tertio, qui hìc & nunc propter defectum, v. g. ætatis, vel aliud impedimentum, illius capax nondum eſt, ceſſante impedimento iſtud beneficium relinquat, & ille tertius, debitam ætatem v. g. conſecutus, habeat acceſſum, h. e. propria auctoritate illud apprehendere poſſit. 2. Cum reſervatione *ingreſſûs*, quando quis beneficium ſibi collatum, cujus tamen poſſeſſionem nunquam adiit, alteri cedit eo pacto, ut cedens, ſi per mortem ceſſionarii vel alio modo vacare contigerit hoc beneficium, illud ingre-

di & poſſeſſionem capere valeat. 3. Cum reſervatione *regreſsûs*, quando nimirum aliquis beneficium, à ſe jam poſſeſſum, cedit vel reſignat alteri eo pacto, ut, ſi reſignatarius præmortuus fuerit, vel aliter beneficium dimiſerit, ipſe reſignans idem beneficium recuperet. Si his tribus modis committatur Simonia Confidentialis, ea tantùm eſt Juris Eccleſiaſtici, quia nihil temporale intérvenit: ſi verò procurans alteri beneficium ſibi aut tertio reſervet penſionem temporalem aut fructus ex tali beneficio, committit inſuper Simoniam Juris Divini & Naturalis. Siquis autem ab eo, cui procurat beneficium, nec iſtud, nec fructus vel penſionem ex illo, ſibi vel alteri reſervet, aliquid tamen temporale pro beneficio procurato exigat vel accipiat, Simoniam *confidentialem* ſeu *qualificatam* non committit, bene tamen *ſimplicem* & Jure Communi, Divino & Humano, prohibitam. Porro cùm utraque Bulla Piana loquatur de *beneficio* procurato cum reſervatione acceſsûs, vel ingreſsûs, vel regreſsûs, ideo, ſi tali modo procuretur Penſio, vel aliud jus, quod propriè & ſtrictè beneficium non eſt, non committitur Simonia confidentialis; quia in materia odioſa non debet fieri extenſio. Propter eandem rationem dictæ Conſtitutiones Pianæ non ſunt extendendæ ad permutantes beneficia (licèt ſe extendant ad Collatores propter admiſſam permutationem, vel factam collationem, ſibi vel aliis penſionem reſervantes) multò minùs ad illos, qui alteri quidem procurant beneficium cum *ſpe* & *fiducia*, quòd is, cui procuratur, procurantibus vel eorum conſanguineis ſit iterum reſignaturus, at ſine animo ad id obligandi. Nec obſtat, quòd Bullæ dicant, Simoniam confidentialem committi etiam *ſola dimittentis intentione*; quia per hanc ſecundùm Suar. & communem Interpretum non intelligitur ſola ſpes, ſed pactum, vel voluntas obligandi: quæ voluntas ſi adſit, exteriùs tamen non manifeſtata, committitur Simonia, nimirum Mentalis: ſi verò exteriùs manifeſtata, committitur

fitur vera Simonia confidentialis, etsi alter nihil repromittat, idque indicant dicta verba, *sola dimittentis intentione.*

Oppones. Juxta superiùs dicta ad omnem Simoniam requiritur pactum: ergo Simonia Mentalis, & Confidentialis, quæ sola dimittentis intentione perficitur, non est Simonia; eò quòd pactum ex essentia sua sit *duorum vel plurium in idem placitum consensus. l. 1. ff. de Pactis.* R. per *pactum*, quod ad Simoniam requisivimus, intelligimus vel completum & perfectum, quod duorum aut plurium dicit consensum, ac voluntatem se obligandi, vel imperfectum, ex una saltem parte inchoatum, & incompletum, quod consistit in voluntate unius, obligandi alterum ad dandum vel recipiendum temporale pro spirituali, ponentis insuper aliquem actum externum cum tali intentione; adeóque est conventio affectivè & mentaliter: quippe in tali animo ac voluntate jam residet tota malitia & turpitudo Simoniæ; cùm spirituale hoc pacto jam æquiparetur temporali. Sic Simon Magus utique verè commisit Simoniam, licèt ipse solus habuerit intentionem dandi temporale pro spirituali, & S. Petrus non consenserit. Quòd autem sufficiat tale pactum incompletum ac impropriè dictum, & hujusmodi prava voluntas, etiam ex parte unius tantùm, ad constituendam Simoniam, scilicet Mentalem, patet non tantùm ex allato exemplo, & communi sensu DD. sed etiam ex *citt. Constit.* Pij IV. & S. Pij V. item ex *c. 34. h.t.* ubi affertur exemplum Simoniæ Mentalis. 2

Dico 3. Rectè quoque dividitur Simonia in eam, quæ est Iuris Divini, & in illam, quæ est Iuris Ecclesiastici. Ita ferè omnes tam Theologi, quàm Canonistæ cum Panormit. Felin. Innoc. Host. Decio, Fagn. Barb. & Gloss. *in c. 1. de Offic. deleg. V. dimittere. & c. 4. de Pact. V. Illicitæ.* Hæc divisio, quamvis fortè univoca non sit, sed analoga, & superiùs posita definitio Simoniæ non in omni rigore conveniat Simoniæ Iuris Eccle- 3

ſiaſtici, uti colligetur ex dicendis, recepta tamen eſt inter Doctores, quorum plurimi cum Suar. *l. 4. c. 2. & 7.* eam quoque propriè dictam eſſe contendunt, & fundata in ipſo Iure; nam præter Simoniam Iuris Divini manifeſtè in eodem continetur Simonia Iuris Eccleſiaſtici, uti *c. 5. & 7. de rer. permut.* Dicitur autem *Simonia Juris Divini* illa, quæ prohibetur Iure Naturali mentibus noſtris inſcripto à Deo, adeóque hìc Jus Divinum confunditur cum Naturali, atque committitur tunc, quando res in ſe & intrinſecè ſpiritualis vel ſacra commutatur vel æquiparatur cum temporali; nam ipſa Natura & lumen Naturale dictat, Deo & rei ſpirituali vel ſacræ injurioſum eſſe, ſi res à ſola Dei liberalitate dependens, hominum commerciô propter ſuam excellentiam exempta, & altioris ac ſupernaturalis ordinis, hominum arbitrio ac æſtimationi ſubijciatur, reíque temporali æquiparetur. Unde intrinſecè mala eſt, nec à Summo Pontifice diſpenſabilis. Simonia autem *Eccleſiaſtica* ſeu *Juris Eccleſiaſtici* vocatur, quæ tantùm Jure Eccleſiaſtico prohibita eſt, & ubi non ſpirituale pro temporali, ſed ſpirituale pro ſpirituali, vel ſpirituali annexum pro alio ſpirituali annexo, aut temporale pro temporali, aliter, quam permittat Eccleſia, datur vel commutatur: ut ſi duo permutent beneficia Eccleſiaſtica, vel ſi tranſigant ſuper lite beneficiali, ſi id faciant propriâ, & non Epiſcopi auctoritate. *c. 5. 7. citt. c. 4. de tranſact.* Item ſi officia, ad rerum Eccleſiæ temporalium adminiſtrationem aut defenſionem ordinata, uti ſunt officia Oeconomi, Theſaurarij, Sacriſtæ &c. vendantur vel emantur. per *c. 38. h. t.* Ex quibus apparet, quàm imperitè ſimul & ineptè Gonet *in diſſert. de Probabil. n. 148.* apud P. Friderich ſcripſerit, præſentem diviſionem Simoniæ ineptam videri & chymericam, ac à recentioribus Caſuiſtis (Jeſuitas intelligit) excogitatam.

2 Quæres, utrùm Simonia juris Divini & Naturalis, vel Eccleſiaſtici tantùm ſit, quando res tantùm extrinſecè

fecè ſpiritualis, ſeu in ſe quidem temporalis, at conſequenter annexa rei ſpirituali, promittatur vel commutetur cum temporali, v. g. pecuniâ? cujusmodi res in ſe temporales, rei tamen vel officio ſpirituali annexæ, ſunt beneficia Eccleſiaſtica, Jus decimandi &c. ꝛ. cum Abb. Covarruv. Suar. *c.* 23. *n.* 8. & *c.* 24. *n.* 32. Pirh. *h. t. n.* 75. Eſt Juris Divini & Naturalis. Sumitur ex *can. ſiquis objecerit* 7. & *can. ſeq. cauſ.* 1. *q.* 3. in quo utroque habentur hæc formalia: *quisquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*: ergo, quando duo à vendente inſeparabiliter annexa ſunt, & unum eorum venditur, etiam alterum venditur: ſed jus percipiendi reditus temporales beneficij, decimas &c. eſt annexum officio ſpirituali auctoritate Eccleſiaſtica, & quidem inſeparabiliter, ita ut vendens, & inferior Papâ hanc annexionẽ tollere nequeat: ergo ſiquis vendat jus percipiendi reditus temporales, decimas &c. adhuc annexum officio ſpirituali & obligationi ac juri functiones ſpirituales exercendi, etiam vendit iſtud officium ac jus ſpirituale: atqui vendere jus vel rem ſpiritualem eſt Simonia *Juris* Divini: ergo. Contrarium tenent *Jul.* Clar. Leſſ. *de I. & l. l.* 2. *c.* 35. *n.* 26. (quamvis iſte *n.* 18. *præced.* videatur tenere noſtram ſententiam) Eſparza *Curſ. Theol. l.* 8. *q.* 47. *de Virt. Juſt. ad* 4. Carden. *in Criſi diſſert.* 27. *c.* 1. *n.* 6. Quorum objectiones facilè ſolves, ſi diligenter diſtinguas inter ſenſum compoſitum & diviſum, quòd ſcilicet ſtante compoſitione & annexione rei ſpiritualis cum temporali committatur Simonia *Juris* Divini, non verò, poſtquam diviſio & ſeparatio ſpiritualis â temporali legitima auctoritate jam facta eſt.

§. 2.

De Materia Simoniæ, nimirum tam Merce, quàm Pretio Simoniaco.

10 Sciendum 1. loquendo de Simonia Juris Naturalis, de qua ferè ſola & unicè agimus, ad illam neceſſariò requiri rem ſpiritualem vel ſpirituali annexam, quæ *Mercem* conſtituit in hac impia mercatura, & ſimul rem temporalem, quæ locum & rationem *Pretij* obtinet. Utraque res, tam ſpiritualis quàm temporalis, *materia* eſt, circa quam verſatur animus & conventio Simoniaca, dum una æquiparatur vel commutatur cum altera.

11 Sc. 2. per *ſpirituale*, quod eſt merx Simoniaca, hìc non intelligi omne id, quod eſt expers corporis, utì eſt Deus, Angeli, anima rationalis, fama, jus venandi &c. ſed id, quod ſimul eſt aliquo modo ſupernaturale, vel ad Dei honorem, aut ad ſpiritualem animarum ſalutem ordinatum: cujusmodi ſunt in triplici claſſe; nam 1. aliqua ſunt ſpiritualia *formaliter*, intrinſecè, & quoad eſſentiam ſuam, utì gratia ſanctificans, gratiæ gratìs datæ, dona Spiritûs S. virtutes tum Theologicæ tum Morales divinitus infuſæ. 2. alia ſunt ſpiritualia *cauſaliter*, quia ſunt cauſa bonorum ſupernaturalium, & prioris generis ſpiritualium donorum, utì Sacramenta, poteſtas, jurisdictio, & officia Eccleſiaſtica, utpote ordinata ad producendum effectum ſupernaturalem & ſpiritualem, item conſecrationes, benedictiones aquæ, numismatum, templorum &c. 3. quædam ſunt ſpiritualia *effectivè*, ut ita loquar, ſeu ſunt effectus cauſæ ſpiritualis, v. g. gratiæ vel alterius doni ſpiritualis, aut officij ac poteſtatis ſpiritualis, utì ſunt actus virtutum & operationes ſanctæ, functiones ſacræ, item baptizare, officia Divina celebrare, Verbum Dei prædicare, prophetare, miracula facere. &c.

Alia

Alia demum fiunt ſpiritualia vel ſacra per annexionem. Et hinc per *ſpirituali annexum* intelligitur quidem aliquid in ſe temporale, & non ſpirituale, quod tamen rei, juri, vel officio ſpirituali vel Dei, vel Eccleſiæ ordinatione eſt annexũ, vel ſibi conjunctum habet aliquid ſpirituale: quod rurſus tripliciter fieri poteſt. 1. *antecedenter*, ſi nempe talis res in ſe non ſpiritualis tanquam cauſa vel aliquid præſuppoſitum ordinatur ad aliquid ſpirituale, ſeu ſacratur vel benedicitur in ordine ad aliquid ſpirituale, utì Sacramentalia, & ceremoniæ ſacræ, res conſecratæ vel benedictæ, v. g. templa, altaria, calices, patenæ, paramenta & veſtes ſacræ, quæ ordinantur ad ſacrificium, roſaria, quæ ad preces, numiſmata, quæ ad devotionem, jus patronatûs, jus eligendi, imò ipſa electio, collatio &c. beneficij, quæ referuntur ad beneficium & officium Eccleſiaſticum. 2. *concomitanter*, ſi ſpiritualibus intrinſecè eſt conjuncta, ut labor corporis, & omnis actio, quæ neceſſariò ſuſcipitur & fit in Sacrificio Miſſæ, adminiſtratione Sacramentorum & divinorum officiorum, in prædicatione Verbi Divini &c. 3. *conſequenter*, ſi nimirum velut effectus præſupponit cauſam ſpiritualem, utì ſunt oblationes, decimæ, beneficia Eccleſiaſtica, quatenus ſunt jus percipiendi res & fructus temporales; quia hoc jus præſupponit & reſpicit officium ſpirituale. De his rebus, quas inter ſpirituales vel ſpirituali annexas recenſuimus, ponemus varias Aſſertiones, dilatis tamen quibusdam ad §. 4. ubi referemus quasdam Simonias in ſpecie.

Sc. 3. Nomine *pretij* Simoniaci non ſolam venire 12
pecuniam, utì tamen venit in emptione-venditione, ſed quamcunque rem temporalem, pecuniâ æſtimabilem, vel quæ affert utilitatem temporalem. Sæpe vocari ſolet *munus*, non prout hæc vox denotat vel donum gratuitum vel officium, ſed prout ſignificat onus, vel obligationem alicui impoſitam. Hoc pretium

tium vel Munus eſt triplex, nempe *munus à manu*, per quod intelligitur pecunia, vel quæcunque res, corporea vel incorporea, pecuniâ æſtimabilis, ut contradiſtincta à precibus, & alijs, quæ fiunt per officium linguæ, atque à ſervitijs: *munus à lingua*, per quod intelliguntur preces, interceſſiones, laudes, recommendationes &c. factæ ex pacto vel intentione obligandi aliquem ad obtinendum per & propter illas aliquid ſpirituale: & *munus ab obſequio*, per quod intelliguntur ſervitia temporalia, utì famulatus, negotij geſtio, rerum adminiſtratio &c. ordinata ad obtinendum ex pacto, vel obligatione pro illis ſpirituale. Atque hinc notandum, ad conſtituendam Simoniam non ſufficere, ſiquis alteri det aut promittat pecunias vel aliam rem temporalem, interponat preces, exhibeat ſervitia, niſi iſta habeant *rationem pretij*, h. e. niſi id faciat ea intentione, vel pacto, ut alter illorum intuitu obligetur ad dandum ſpirituale, vel viciſſim niſi detur ſpirituale cum pacto, vel ſaltem animo obligandi alterum, ut intuitu ſpiritualis det temporale, & non ex alio titulo: dare enim *temporale pro ſpirituali*, & *ſpirituale pro temporali*, pari paſſu ambulant, & eadem in utroque eſt turpitudo. Qua autem mente datum vel promiſſum ſit temporale, an gratis, an verò ex pacto, vel intentione obligandi alterum ad reddendum ſpirituale, pro foro externo juxta *c. 18. h. t.* ex tribus maxime colligi poteſt, ſi dubium ſit. 1. ex qualitate dantis & accipientis; nam ſi ſint conſanguinei, vel ſpeciales amici, vel valde honeſti, præſumitur donatio gratuita. 2. ex quantitate rei temporalis; nam ſi hæc eſt modica vel abſolutè vel reſpectu dantis, non cenſetur data tanquam pretium pro re tam præſtanti, utì eſt res ſpiritualis, ſed donata potius. 3. ex tempore largitionis; nam ſi munus antecedat, vel immediatè ſequatur collationem rei ſpiritualis, non facilè præſumitur ex liberalitate, ſed ex pacto vel obligatione da-

datum, adeóque per Simoniam: ſi verò ex intervallo ſequatur, præſumitur ex liberalitate vel gratitudine datum. Ponemus hìc etiam de quibusdam caſibus circa pretium Simoniacum quasdam concluſiones, alias autem differemus ad §. 3. *de Pacto Simoniaco.*

Dico 1. Simoniacum foret velle vendere vel emere res, quas diximus eſſe intrinſecè, vel cauſativè, vel effectivè Spirituales. Communis omnium Catholicorum, fundata tum in Jure Naturali, tum in Poſitivo *c. 1. 8. 9. 10. 14. &c. h. t.* cum concordantiis. 3

Oppones 1. In Sacramentis, quæ diximus eſſe res cauſativè ſpirituales, datur materia, v.g. panis & vinum in Euchariſtia, quæ ſine Simonia emi & vendi poſſunt: ergo pars Sacramentorum emitur & venditur ſine Simonia. 2. Sacramenta conſiſtunt in actionibus naturalibus: ſed emere vel vendere actiones naturales non eſt Simoniacum. *Gl. in c. 9. cit. v. benedictionibus* aſſerit, licitum eſſe pro Matrimonio aliquid temporale dare vel recipere. 3. In Matrimonio ſine vitio Simoniæ accipitur dos, donatio propter nuptias &c. quæ ſunt aliquid temporale: ſed Matrimonium eſt Sacramentum: ergo. R. ad 1. Materia remota Sacramentorum, ſi aliunde non ſit benedicta, uti benedictum eſt chryſma pro Confirmatione, & oleum pro Extrema Unctione, nihil habet ſpiritualitatis, uti panis & vinum, & ideo venditionem non reſpuit: materia tamen proxima, ſeu actio, per quam applicatur materia remota, item pronuntiatio formæ ſeu verborum, per quas conficitur Sacramentum, pretium temporale non admittunt; quod proin peti vel dari pro ipſis ſine Simonia nequit. Ad 2. Illæ actiones non ſunt naturales, ſed ſupernaturales; quia ex inſtitutione Chriſti ordinatæ ad conferendam gratiam ſupernaturalem. Gloſſa erravit, dum credidit, in Matrimonio non conferri gratiam ſupernaturalem. Etiam benedictio nuptialis non admittit pretium, quia ordinatur ad conferenda dona ſpiritualia. Adde, quòd talis benedictio

ctio ſit actus Ordinis Clericalis, item Sacramentale, tranſiens licèt, ſeu conſiſtens in actione tranſeunte. Ad 3. Ejusmodi temporalia non dantur vel accipiuntur pro ipſo Matrimonio, ut eſt Sacramentum, ſed in ordine ad ſuſtinenda Matrimonii onera, vel in ordine ad compenſandum aliquem defectum, v. g. ignobilitatem ex parte unius; cùm enim Matrimonium ſit etiam contractus civilis, non abhorret compenſationem pecuniariam, etiam poſtquam ad rationem Sacramenti elevatum eſt, cùm retineat naturam contractûs.

14 Dico 2. Simoniacum pariter eſt temporale tanquam pretium dare vel accipere pro adminiſtratione Sacramentorum. 2. etiam pro labore, quem vocavimus intrinſecum. 3. imò pro collatione Ordinum Clericalium, etiam primæ Tonſuræ tantùm, pro litteris dimiſſorialibus, & pro examine Clericorum in Concurſu pro beneficio Parochiali, nec ſponte oblatum licet accipere. Pars 1. claret tum ex *c. 9. cit. & c. 42. eod.* tum ex natura Simoniæ. Aliud eſt, ſi non tanquam pretium, ſed tanquam ſtipendium ſuſtentationis, de quo infrà, exigatur vel detur. Pars 2. quam ut indubitatam tenet Suar. *l. 4. c. 21. n. 15. 18.* Guttierez, Wagnereck &c. indè colligitur, quòd talis labor vel ſit ipſa functio ſacra, & ſpiritualis, vel ab ea inſeparabilis, & concomitanter ſpirituali annexus, nec habens ullam æſtimationem, ab ipſa adminiſtratione Sacramentorum diſtinctam. Neque placet diſtinctio Laymanni *lib. 4. tr. 10. c. ult. n. 41.* ubi differentiam facit inter laborem ſecundùm rationem ſpecificam, & quoad hunc nobiſcum ſentit, ac inter laborem ſecundùm rationem genericam ſpectatum, ſub qua ratione admittit remunerationem temporalem. Hoc nos poſtea admittemus de labore extrinſeco. Pars 3. quoad collationem Ordinum & litteras dimiſſoriales habetur in Trid. *ſ. 21. c. 1. de reform.* ubi quoad has correxit *c. 18. & c. 30. h. t.* permittentia accipi ſponte oblata; Notariis tamen & litterarum expeditoribus, aliunde ſalarium non ha-

habentibus, indulsit decimam partem unius aurei accipere. Sed hæc Tridentini dispositio non ubique est recepta. Quoad examen habetur pariter in Trid. *S. 24. c. 18. de ref.* ubi vetat aliquid accipi sponte oblatum etiam post examen.

Quæres, utrùm hæc munerum sponte oblatorum, & primùm post rem vel actionem jam datam, vel exhibitam, subsecuta acceptatio sit peccatum Simoniæ, vel tantùm avaritiæ aut inobedientiæ? R. cum communi contra Less. Palaum, Gibal. esse Simoniam; quia ex una parte est sacrilegium, eò quòd Ecclesia hanc receptionem prohibuerit ex motivo Religionis, & ob reverentiam rerum sacrarum, sicut Sacrilegium committit, qui contra prohibitionem Ecclesiæ non jejunus sumit Eucharistiam: ex altera verò parte, ut ait Suar. *c. 49. n. 6.* hoc sacrilegium non pertinet ad aliam speciem, quàm ad Simoniam, cùm Ecclesia hanc munerum largitionem & acceptionem non quomodocunque intuitu Religionis prohibuerit, sed quia habet *speciem* commutationis rei spiritualis pro temporali. Quamvis non sit vera, sed tantùm apparens vel præsumpta venditio rei spiritualis, vera tamen est Simonia Juris Ecclesiastici tantùm, utpote hujus sacrilega transgressio. Neque dicas, nihil interesse, utrùm dicatur peccatum Simoniæ Juris Ecclesiastici, vel inobedientia &c. quia refert plurimùm; si enim est Simonia, incurritur privatio beneficiorum, obligatio restituendi, & aliæ pœnæ in Simoniacos constitutæ. 15

Dico 3. Simoniacum itidem est accipere vel dare pretium temporale pro officijs divinis, uti sunt Horæ Canonicæ, Litaniæ, & aliæ orationes publicæ, vel in Choro decantatæ, vel in Processionibus aut privatim recitatæ. Idem est de prædicatione Verbi Divini, & orationibus privatis. 2. pro jurisdictione Ecclesiastica, aut ejus concessione. 3. pro actibus ejusdem jurisdictionis tum fori interni, ut est audire confessiones, absolvere à peccatis, aut censuris, delegare potestatem au- 16

audiendi Confessiones, vel absolvendi: tum externi uti est dispensare in voto vel juramento pro foro externo, dare Indulgentias, dispensare in impedimentis Ordinum, Matrimoniorum, in Legibus, confirmare Electiones, instituere in beneficijs &c. qui sunt actus jurisdictionis voluntariæ, item ferre censuras, vel alias pœnas Ecclesiasticas infligere. Pars 1. clara est ex *c. 2. h. t.* & hac ratione, quia hæc ministeria & officia principaliter ordinata sunt, & tendunt ad supernaturales gratias ac dona spiritualia consequenda. Pars 2. ex *c. cit. & c. 8. c. 38. eod.* quippe jurisdictio Ecclesiastica tam ex parte principij, nempe Dei Authoris supernaturalium, quàm ex parte finis, qui est utilitas & salus supernaturalis animarum, spiritualis est. Pars 3. ex *c. 9. 14. 21. 24. 36. & c. h. t. c. 10. de Vit. & honest.* Siquidem jurisdictionis Ecclesiasticæ actus supponit principium spirituale, & tendit ad finem supernaturalem, non minùs ac exercitium & actus Ordinis Sacramentalis.

17 Oppões 1. Canonici pro Officijs Divinis & frequentatione Chori accipiunt Distributiones quotidianas, Religiosi munera temporalia pro suis orationibus, Clerici pro concionibus pecunias &c. & nemo ipsos damnat Simoniæ. 2. Romæ venduntur officia, quibus annexa est jurisdictio Ecclesiastica, uti officium Præsidis Cameræ, Vice-Cancellariatûs &c. ergo & jurisdictio Ecclesiastica, utpote annexa, vendi potest licitè. 3. In Curia Romana stylus habet, ut pro dispensationibus forum externum spectantibus solvatur summa pecuniaria, & quandoque magna: ergo pro actu jurisdictionis Ecclesiasticæ fori externi rectè exigi potest munus temporale. 4. Si exercitium jurisdictionis Ecclesiasticæ est materia Simoniæ, tunc Judex Ecclesiasticus, coram quo agitatur causa merè temporalis, committet Simoniam, si aliquod munus temporale acceptet: sed hoc est falsum: ergo. 5. Si pro actu jurisdictionis Ecclesiasticæ pre-

pretium accipere eſt Simoniacum, tunc erit quoque, ſi accipiatur pro omiſſione talis actûs: atqui hoc iterum eſt falſum. R. ad 1. Illi excuſantur à Simonia; quia temporale non accipiunt tanquam pretium officij ſpiritualis, ſed vel tanquam ſtipendium ſuſtentationis ſuæ, vel tanquam eleemoſynam. Ad 2. Illa officia venduntur ſolùm quoad emolumenta temporalia, & adminiſtrationem politicam, non quoad jurisdictionem ſpiritualem, quæ emolumenta à titulo ſpirituali & poſſunt & pro hoc caſu ſolent ſeparari authoritate Pontificis. Ad 3. Non exigitur nec ſolvitur ſumma pecunaria pro ipſis diſpenſationibus, ſed vel titulô ſuſtentationis pro Officialibus Curiæ, vel titulô pœnitentiæ pro delicto injunctæ (ſi ob delictum inhabilitas eſt contracta, in qua petitur diſpenſatio) vel titulô eleemoſynæ, in quam commutatur alia obligatio, à qua diſpenſandus liberari petit. Addi poteſt & hæc cauſa, ut diſpenſationes, quæ ſunt vulnera legum, difficiliores reddantur, & rariùs petantur. Ad 4. *N. Ma.* nam ſi cauſa merè temporalis, præſertim Laicorum, agitetur coram Judice Eccleſiaſtico, & is non ut Judex Eccleſiaſticus procedat, ſed ut dominus territorialis, non exercetur jurisdictio ſpiritualis, & propriè Eccleſiaſtica, quæ ſit ordinata ad finem ſupernaturalem, ſed temporalis à Judice, qui per accidens eſt perſona Eccleſiaſtica. Ad 5. *N.* iterum *Ma.* vel *diſt.* erit Simoniacum, ſi aliquid accipiatur pro omiſſione actûs Iurisdictionis ſpiritualis, ſi talis omiſſio in æſtimatione morali æquivalet actui jurisdictionis. *c. Ma.* ſic in *c. 14. h. t.* pro Simoniaco habetur, qui pro pretio negat pœnitenti ritè diſpoſito abſolutionem; quia non abſolvendo æquivalenter ligat & retinet peccata. Idem eſt de negatione approbationis pro cura animarum, adminiſtrationis Juſtitiæ in foro Eccleſiaſtico contentioſo &c. Si verò talis omiſſio in æſtimatione morali eſt pura omiſſio, vel negatio actûs. *N. Ma.* quod enim nihil eſt, nec ſpirituale eſt: ſic utique ſpiritualis non eſt

omiſſio Breviarii, Miſſæ, vel alterius à jurisdictione Eccleſiaſtica non dependentis ſacræ functionis.

18 Dico 4. Simoniacum tamen non eſt pro adminiſtratione Sacramentorum, Officijs Divinis celebratione Miſſarum, ſepultura Mortuorum, prædicatione Verbi Divini, exercitio vel actu jurisdictionis Eccleſiaſticæ &c. aliquid temporale accipere, vel dare titulô ſuſtentationis eorum, qui dant ſpirituale, vel miniſtrant. 2. titulô laboris extrinſeci, ut ſi miniſter Sacramentorum vel alterius rei ſpiritualis debeat conficere iter, adire certum locum, eſſe paratus ad certam horam vel nutum petentis, vel aliud incommodum à functione ſacra diſtinctum ſubire, aut propria negotia negligere. 3. titulô gratitudinis. 4. titulô obligationis, quam aliunde non habuit, ſed in aliorum gratiam in ſe ſuſcipit miniſter rei ſacræ. 5. titulô conſuetudinis, ſed ſuô modô. 6. titulô redimendæ vexæ iniquæ, ut ſi in gravi neceſſitate conſtitutus non potes impetrare abſolutionem Sacramentalem, vel pro alio Baptiſmum, niſi des pecunias. Ita communis quoad pleraque membra Aſſertionis, quorum omnium ratio eſt, quia temporale, quod exigitur vel accipitur, promittitur vel datur, non per modum pretii (id quod eſſentialiter requiritur ad Simoniam, ſaltem Juris Divini) accipitur vel datur, ſed ex alia cauſa honeſta. Explicanda tamen nonnihil adhuc ſunt ſingula membra. Siquidem

19 Dixi 1. *Titulô ſuſtentationis*, ſeu per modum *ſtipendij* ad congruam Miniſtri ſuſtentationem; cùm ipſa Chriſtus *Luc.* 10. id permittat, & S. Paulus 1. *Cor.* 9. dicat: *neſcitis, quoniam qui altari deſerviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit ijs, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* Et ipſa Natura permittit, ut, qui alijs ſervit, ſive in temporalibus ſive in ſpiritualibus, mercedem & alimenta ab his recipiat, unde ſuſtentetur. per *can. fin. cauſ.* 1. *q.* 2. *c.* 16. *de Præb.* Procedit hoc, utì cum S. Thoma docent communiter contra Sylv. etiamſi Clericus Miniſter jam aliun-

aliunde, v. g. ex bonis patrimonialibus, habeat ſufficientia ſuſtentationis media; cùm nemo teneatur in aliorum gratiam gratis laborare, juxta textum S. Pauli *lo. cit. nemo militat ſuis ſtipendiis.* Si tamen Clericus aliunde, v. g. ex officio parochiali, foret obligatus ad functiones ſacras, Sacramentorum adminiſtrationem &c. & indè ſufficientes reditus ad ſuſtentationem haberet, nihil poſſet exigere, niſi vel legitima conſuetudo, vel Jus, aut Superior Eccleſiaſticus id permitteret in partem ſtipendij vel redituum, utì videmus fieri in praxi apud Parochos. Text. *in c. 42. 44. h. t.* P. Friderich. *in tract. de Simonia. c. 2. §. 5. à n. 62.* Ubi adverte, quòd juxta declarationes Cardinalium, præſertim eam, quæ data eſt 10. Maij an. 1681. & aliam 10. Maij anno 1692. ab Innocent. XII. approbatas & miſſas ad Reverendiſſ. ac Illuſtriſſ. D. Vicarium Generalem Friſingenſem, ut teſtis eſt Reiffenſtuel *h. t. n.* 212. 213. Parochi teneantur Miſſas pro ſuis parochianis offerre ſingulis diebus, ſi reditus ſint pingues, ſi verò tenues, ſingulis diebus feſtis, ita ut his diebus aliud ſtipendium non poſſint accipere. Puto tamen, has rigidas declarationes non eſſe ubique receptas, ſaltem plenè, imò propter Anniverſaria, Exequias, & alias obligationes ſimiles, quas habent Parochi, nec poſſe executioni dari omnimodæ.

Dixi 2. *Titulò laboris extrinſeci;* cùm ejusmodi labor ſit aliquid merè temporale, ac pretiò æſtimabile. Si tamen iſte labor extrinſecus aliunde eſſet debitus, v. g. ex officio, fundatione, contractu &c. utì v. g. apud Parochum, ex officio obligatum ad Parochiano præbendum S. Viaticum, licèt unâ vel duabus horis diſtantem, & is tali caſu plus exigeret, quàm conſuetudo vel taxatio Epiſcopi permittit, committeret Simoniam, utì & ſi quis plus exigeret, quàm talis labor in æſtimatione morali valet; exceſſus enim non pro temporali, ſed pro ſpirituali cenſeretur exigi; cùm alius titulus deſit. 3. *Titulò gratitudinis,* ad quam, licèt indeterminatam, recipi-

ens ab altero aliquid, ſive ſpirituale, ſive temporale, obligatur jure Naturali: ſi igitur pro accepto beneficio ſpirituali velit eſſe gratus exhibendo temporale, vel viciſſim, licitè agit. Sed, quod datur titulô gratitudinis, debet ſubſequi beneficium jam acceptum, non antecedere. 4. *Titulô obligationis;* ſic enim contra Suar. & Zœſ. *h. t. n.* 38. docet P. Schmier *de Simonia n.* 45. & alii; nam obligatio ad functionem ſacram utique diſtinguitur à functione ſacra, atque pretiô æſtimabilis eſt, utpote privans hominem libertate morali, & varia pariens incommoda: modò, utì limitavi, non detur hæc obligatio aliunde, v. g. ex officio, ſed in alterius gratiam liberè ſuſcipiatur. 5. *Titulô conſuetudinis,* vi cujus videmus paſſim aliquid exigi, etiam à Parochis, pro ſacra ſepultura, aſſiſtenttia Matrimoniali, adminiſtratione Sacramentorum, pro Miſſis &c. Sumitur ex *ruor. & text. c.* 42. *h. t.* ſed addidi, *ſuo modo;* nam ut conſuetudo excuſet à Simonia, requirunt DD. ut temporale accipiatur vel exigatur primùm, poſtquam ſpirituale jam eſt datum, ut exigatur moderatè & ſine violentia, ut Clericus ſit paratus miniſtrare Sacra, etſi fortè poſtea nihil accipiat, non verò neget, vel altercetur, donec ſecurum ſe reddat de temporali poſtea dando; ſi enim hæ conditiones abeſſent, conſuetudo eſſet irrationabilis, nec abeſſet animus Simoniacus in exigente vel accipiente, ſaltem non abeſſet ſpecies Simoniæ, imò nec in dante vel promittente abforet; niſi hunc excuſaret neceſſitas, cùm aliàs non poſſet conſequi ſpirituale ob alterius avaritiam. Et hinc dixi 6. *Titulô redimendæ vexæ,* ut ſi in neceſſitate conſtituto, imò etiam, ut docet Schambogen *h. t. n.* 56. nullam neceſſitatem habenti, niſi promittat vel det pecunias, injuſtè negetur Sacramentum vel aliud bonum ſpirituale, quod juſtè petit; modò promittens vel dans præcisè intendat tollere vexam & impedimentum injuſtum; quia neceſſitas vel utilitas ſpiritualis, ad quam quis habet jus, præbet juſtam cauſam permittendi ma-

malitiam alterius, & ex parte dantis tollit irreverentiam erga rem ſpiritualem. Idem eſt, ſiquis ab altero petat hoſtiam conſecratam, v. g. ab hæretico, eam injuriosè tractanti, nec tamen obtinere poſſit, niſi det pecunias &c. nam in his caſibus non datur pecunia tanquam pretium pro re ſacra, cùm ad eam jam aliunde detur jus, ſed tantùm tanquam medium ad tollendam alterius malitiam, & ut ceſſet à vexa iniqua, moleſtiis, injuriis.

Oppones 1. Contra Jus Divinum ac Naturale non habet locum ulla conſuetudo: ſed exigere vel accipere aliquid temporale pro impetrando Sacramento vel alia utilitate ſpirituali à Miniſtro ſacro eſt Simonia Juris Divini & Naturalis: ergo. 2. Fideles longo vel longiſſimo tempore ſolventes aliquid pro adminiſtrandis ſibi Sacramentis &c. non volunt propterea ſibi imponere obligationem, ſed exercent actus meræ facultatis, per quos non inducitur ſicut præſcriptio, ita neque conſuetudo, uti nullum jus acquiritur illi, qui diu ſingulis annis liberè invitatur ad convivium. 3. Conſuetudo aliquid accipiendi pro conferendis Sacramentis, pro ſepultura ſacra &c. reprobatur in *c. 8. in fin. & c. 9. h. t.* ergo. 4. Licèt quis promittat vel det pecunias ad redimendam vexam immediatè, tamen mediatè & per remotionem vexæ aut impedimenti injuſti per pecunias procuratam obtinetur ſpirituale: atqui Simonia committitur, licèt mediatè tantùm per pecunias procuretur ſpirituale, ut patet in eo, qui alterius preces emit, per quas poſtea obtinet v. g. beneficium Eccleſiaſticum. R. ad 1. per talem conſuetudinem non præjudicatur Juri Divino & Naturali, eò quòd non faciat, ut temporale accipiatur per modum pretii pro ſpirituali, ſed ex alio juſto titulo, maximè per modum ſtipendii ad honeſtam ſuſtentationem illius, qui ſpirituale dat vel miniſtrat. Accedit, quòd *reditus ſtolæ*, ut vocant, ſeu ea, quæ à parochis exiguntur & accipiuntur pro adminiſtratione Sacramentorum, celebratione Miſſarum, ſepulturis &c.

Digitized by Google

vi consuetudinis successerint decimis personalibus, quæ parochis aliunde deberentur de jure ad eorum sustentationem, hodie autem in desuetudinem abierunt. Ad 2, Quisquis fuerit animus fidelium, quorum consensus non requiritur, ut contra ipsos præscribatur, consuetudo talis vim suam obtinet ab assistentia Juris, Fideles ex diuturno usu obligare volentis. *c. 42. cit.* adeóque jus supplet consensum fidelium, si apud hos defuit voluntas se obligandi. Ad 3. Ibi reprobatur consuetudo, non legitimè præscripta, vel quæ non est rationabilis, eò quòd supponat vel exactionem nimis cupidam, violentam, excessivam consuetudinis aut statuti, vel animum perversum exigentis & Simoniacum, quia nempe alias & sine pecunia non vult ministrare sacra, vel ante aut simul cum ministratione sibi temporale petit exsolvi. Ad 4. *dist. min.* Simonia committitur, licèt tantùm mediatè per pecunias procuretur spirituale, si id, quod tanquam medium intenditur, directè & per se intendatur, vel illud medium per se ordinetur ad obtinendum spirituale, utì preces emptæ. *C. Min.* si illud medium intendatur tantùm per accidens, vel ad spirituale ordinetur tantùm per accidens, utì redemptio iniquæ vexæ vel remotio injusti impedimenti. *N. Min.*

Dico 5. Simoniacum est vendere in concreto res an-
22 tecedenter spiritualibus annexas, seu quæ secundùm se præcedunt spiritualitatem, nempe consecrationem vel benedictionem, utì Sacramentalia permanentia, h. e. quæ habent effectum permanentem, & sunt res consecratæ vel benedictæ, quæ nimirum constant ex materia temporali, & subinde etiam ex forma artificiosa, ac superveniente forma spirituali, scilicet consecratione vel benedictione: cujusmodi sunt templa, altaria, calices, patenæ, campanæ, numismata, rosaria, chrysma, oleum sacrum &c. 2. Simoniacum tamen probabiliùs non est res prædictas in abstracto vendere, scilicet pretiô in so-

lam

lam materiam, &, si habeant, in formam artificiosam constituô. Pars prior, quam tenet communis, probatur tum ex *can. siquis objecerit 7. & can. res Ecclesiæ 12. caus. 1. q. 3.* tum ex ratione, quia Sacramentalia permanentia, seu res consecratæ & benedictæ in concreto, involvunt consecrationem & benedictionem, adeóque aliquid spirituale: sicut ergo Sacramentalia transeuntia, quæ nimirum consistunt in actione transeunte, prout est benedictio nuptialis, ceremoniæ sacræ, exorcismi Ecclesiæ &c. vendi absque Simonia nequeunt, ita & permanentia, & res antecedenter spirituali annexæ in concreto. Posterior, quam contra Panormit. Angel. Tabien. & antiquiores Canonistas defendunt communiter Theologi cum S. Th. 2. 2. *q. 100. a. 4.* & Suar. *to. 1. de Relig. l. 4. cit. c. 14. n. 6.* item Recentiores Canonistæ cum Redoano *de Sim. p. 3. c. 17. à n. 6.* & Gonzal. *ad c. 12. h. t. n. 8.* sumitur ex *can. 10 15. 16. caus. 12. q. 2. l. 21. & Auth. Præterea C. de SS. Eccl.* ac suadetur indè; quia, quæ antecedenter sunt annexa spiritualibus, per annexionem subsequentem non amittunt suam æstimabilitatem & valorem intrinsecum quoad materiam, & formam artificiosam, ex quibus constant, nec sanctitas per consecrationem vel benedictionem ipsis ita annectitur, ut separari nequeat in æstimatione morali per intentionem vendentium & ementium, sicut jus patronátûs, alicui rei temporali, v. g. castro annexum, taliter â venditore & emptore castri separari potest, & cum re vendita transit ad emptorem. *c. 7. de Jure Patr.* Hanc doctrinam confirmat etiam praxis, pro qua duo diligenter observanda notant DD. primum est, ut propter consecrationem vel benedictionem non augeatur pretium; aliàs censerentur vendi in concreto, & ut sacra sunt, atque ipsum etiam spirituale; quod foret Simoniacum. Secundum, ut, si calices, vasa, aut paramenta sacra vendantur Laicis, qui capaces non sunt sacri, ad quem destinata sunt, usûs, priùs confringantur, vel dissuan-

tur, ut ſic amittant conſecrationem vel benedictionem. Aliud eſt de Roſariis, Numiſmatis &c. quorum facer uſus etiam ad Laicos pertinet.

23 Oppones 1. Templa ſeu Eccleſiæ materiales, ſemel ad uſum Divinum deputatæ, ne quidem ſecundùm materiam poſſunt vendi, uti nec aliæ res conſecratæ; ſic enim loquitur *can. ſiquis cit. Siquis objecerit, non conſecrationes emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proveniunt, penitus deſipere probatur. Nam cùm corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nullo proficiat* (utilis ſit ſuum ad finem.) *ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit; ſiquis horum alterũ vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum inventum derelinquit. Nullus igitur emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum.* Pariter *c. 15. h. t.* dicitur, Eccleſias nec emi nec redimi poſſe. Confirmatur: beneficium Eccleſiaſticum neque ſecundùm id, quod eſt temporale, nempe quoad jus percipiendi reditus temporales vendi poteſt propter *can. cit.* quia nempe eſt annexum officio ſpirituali: ergo nec res conſecratæ vel benedictæ poſſunt vendi ſecundùm id, quod eſt materiale, ſeu ſecundùm materiam, cui eſt annexa benedictio vel conſecratio. 2. Licèt templum diruatur, tamen lapides & ligna ad uſus profanos vendi nequeunt. *arg. c. 4. de Relig. dom.* ergo neque calices &c. licèt confringantur, ad uſus profanos & laicis. 3. ſi calix & ſimilia reſpectu materiæ poſſunt vendi, etiam chryſma & oleum ſacrum, quia materia adhuc æſtimabilis manet: atqui hoc eſt prohibitum tanquam Simoniacum *can. 102. 105. cauſ. 1. q. 1. c. 16. c. 36. h. t.* ergo. R. ad 1. Ille canon *ſiquis*, qui planè difficilis eſt, variè explicatur: aliqui dicunt, ſolùm prohiberi venditionem Eccleſiæ in concreto, quatenus ſimul conſecratio in æſtimationem trahitur: alij cum Suarez volunt, per *Eccleſiam* intelligi beneficium Ecclecle-

cleſiaſticum, ſeu Eccleſiam in titulum alicui collatam, quod deſumunt ex puriore lectione, quod habet Deus dedit, ſic ſonante, *cùm corporalis Eccleſiæ Epiſcopus, vel Abbas &c.* alij concedunt, templa ſpecialiter excipi, & eorum venditionem prohiberi tanquam Simoniacam à Jure Eccleſiaſtico, cui tamen ajunt derogatum eſſe per conſuetudinem contrariam. Quælibet reſponſio habet ſuam probabilitatem. In *c. 15. cit.* ſermo eſt de Eccleſia præbente reditus, & eam, utì, & res Eccleſiaſticas, ſine conſenſu Capituli vendi, aut pro annuo cenſu locari poſſe negatur. Ad *Confirm. N. conſ. & parit.* diſparitas eſt in eo, quòd beneficium ſeu jus percipiendi reditus temporales *conſequenter*, & non *antecedenter*, ſicut res ſacratæ & benedictæ, ſpirituali ſit annexum; nam jus ad reditus temporales conſequitur, & tanquam acceſſorium adhæret officio vel dignitati ſpirituali tanquam ſuo principali, juxta illud, *beneficium datur propter officium. c. fin. de Reſcr. in* 6. atque ita annexum eſt, ut a nemine, niſi à Summo Pontifice, ſeparari poſſit. Ad 2. Illud ſpecialiter ſtatutum eſt de materialibus Eccleſiarum deſtructarum, nec illis ſimile quid reperitur de materia calicis deſtructi &c. & communis ſenſus ac praxis quoad res alias contrariatur. Ad 3. Communior negat ſequelam, quia de oleo & chryſmate ſpecialis exſtat prohibitio. Alij, utì & nos cum Suar. *c. 14. cit. n. 17.* concedimus ſequelam propter paritatem cum calicibus &c. Ad *Min.* dicimus, Epiſcopis tantùm prohiberi ex motivo Religionis ab Eccleſia, ne pro oleo & chryſmate benedicto aliquid accipiant, & hinc iſti, niſi conſuetudine excuſentur, committunt Simoniam aliquid accipiendô, at non niſi Juris Eccleſiaſtici, non verò alij.

Dico 6. Simoniacum non eſt regulariter, dare ſpiri- 24
tuale pro ſpirituali, aut temporale pro temporali: v. g. ſi duo permutent diverſi generis ſacras Reliquias, modò temporale non interveniat, & hujus intuitu detur

ſpirituale? aut roſarium habens indulgentias pro Reliquiario: aut ſi unus parochus promittat alteri ſuam operam in cura animarum eo pacto, ut alter viciſſim alia vice ſimilem ſibi operam præſtet. Quòd non committatur Simonia Juris Divini vel Naturalis, clarum eſt ex definitione Simoniæ: quòd non juris Eccleſiaſtici, probatur negativè, quia nullibi hoc in jure prohibitum. Nec obſtat, quòd Canones univerſaliter prohibeant omnem pactionem circa ſpiritualia; quia intelligendi ſunt de illis pactionibus, in quibus datur temporale pro ſpirituali, vel contra. Suar. c. 31. n. 20. Aliud eſt, ſi prohibeant pactionem in materia particulari, utì in re Beneficaria: & hinc dixi, *regulariter*. Unde Simonia Juris Eccleſiaſtici eſt permutare beneficia ſine auctoritate Epiſcopi. *c. 5. 7. de rer. permut.* ubi id ſpecialiter prohibetur.

85 Dico 7. Ad Simoniam conſtituendam ſufficit etiam *munus à lingua*, v. g. Si quis pecunias vel aliud temporale promittat vel det non ipſi, v. g. Epiſcopo, à quo vult Ordines vel beneficium Eccleſiaſticum conſequi, ſed cuidam tertio, multùm valenti apud Epiſcopum, ut ſuas preces, interceſſionem, & commendationem interponat, & per has impetret, quod intendit, ſpirituale. Communis cum S. Thoma 2. 2. *q. 100. a. 2. ad 5.* ubi ait, Simoniacum eſſe, ſi *per pecunias* (ſive mediatè ſive immediatè) *paretur via ad rem ſpiritualem*. Colligitur clarè ex *can. 3. cauſ. 1. q. 5.* ubi tanquam Simoniaca damnatur promotio ad Sacerdotium obtenta *per pecuniam, non Epiſcopo, ſed cuidam principum ejus datâ*. Ratio eſt, quia interceſſio & preces ſunt cauſa moralis ipſius Ordinationis vel collationis beneficij, & hanc virtute continent: qui ergo emit preces &c. virtualiter cenſetur emere ipſam promotionem; nam preces non æſtimat, nec ſibi comparat, niſi ut virtute continent, vel moraliter cauſant promotionem. Nec obſtat, quòd preces & commendationes vel laudes, quæ emuntur,

de ſe

de se sint aliquid temporale; quia evadunt aliquid virtualiter spirituale propter connexionem cum spirituali, ad quod obtinendum referuntur tanquam causa moralis. Advertunt tamen *DD.* communiter 1. a Simonia excusari eum, qui pecuniam dat tertio, v. g. familiari vel ministro Episcopi, non ut is intercessionem interponat, sed ut petentis merita proponat vel explicet, aut ut aditum impetret apud Episcopum, vel eum conveniendi commoditatem aperiat; aut si det illi, qui propter petentem subire debet aliquas molestias, v.g. eundo, redeundo ad Episcopum, scribendo litteras, negligendo aliud lucrum &c. Sed ne sub horum pallio involvatur Simonia, advertunt 2. largitiones hujusmodi tertio factas in praxi periculosas esse; nam facilè contingit, & prævideri potest, quòd proponens merita excedat officium informantis vel monentis, atque assumat personam intercedentis vel adhortantis, & quidem non gratis, sed intuitu mercedis, & pecuniæ, vel promissæ vel jam acceptæ: item facilè contingit, ut munera excedant æstimationem laboris, molestiæ &c. quam subire propter petentem spirituale debuit officialis Episcopi, aut ille tertius. Quæ si fierent, Simonia non evitaretur. Advertunt 3. licitum esse rogare alium, ut intercedat; si enim preces, quibus aliquis immediatè sollicitat per se, v. g. beneficium, non faciant Simoniam, multò minùs facient preces precum, ut arguit Suar. *c.* 40. *n.* 9.

Dico 8. Ad Simoniam pariter sufficit *munus ab obse-* 26
quio. v.g. aliquis servit Episcopo, vel Patrono habenti jus præsentandi ad beneficium, atque ut istud impetret, servit sine mercede, vel pro mercede servitia non exæquante, sed minori. Communis iterum ex *c.* 11. *c.* 12. *h. t.* & ratio est clara, quia verè exhibetur temporale, nimirum servitium pretiò æstimabile, pro spirituali. Aliud foret, si quis serviret gratis & sine intentione obligandi alterum ad reddendum spirituale, licèt hoc speret sibi ultro & gratis conferendum. Item aliud foret, si servi-

tium

tium vel obsequium spirituale promitteretur vel exhiberetur pro obtinenda re spirituali juxta assertionem 6. Excipe, nisi quis per obsequium spirituale, v. g. per orationes, peregrinationem piam &c. vellet alterum obligare ad dandum vel procurandum beneficium Ecclesiasticum; tunc enim committeretur Simonia Juris Ecclesiastici. *c. 11. cit.* eò quòd hoc Jus omnes pactiones in materia Beneficiali generaliter improbet tanquam Simoniacas.

§. 3.

De Forma Simoniæ, nimirum de Pacto Simoniaco.

27 Sciendum 1. formam essentialem Simoniæ in pacto vel conventione onerosa consistere, qua imponitur, vel intenditur imponi alteri obligatio ad dandum vel conferendum aliquid spirituale pro temporali, aut vicissim temporale pro spirituali, si est Simonia Juris Divini; id enim indicant verba definitionis *emendi vel vendendi.* Notetur particula *pro*, per quam denotatur commutatio, compensatio, adæquatio, vel appretiatio spiritualis rei cum temporali. per *c. 9. c. 39. h. t.* Si enim non *pro* temporali, sed ex alio motivo aut titulo detur vel promittatur spirituale, aut vicissim, Simonia non committitur: & in dubio, utrùm *pro* temporali, vel ex alio titulo, sit datum, præsumptio facienda est in benigniorem partem. *arg. c. 18. in fin. eod.* cùm delicta non sint præsumenda. Quale pactum sufficiat ad Simoniam Mentalem, diximus jam suprà *n. 7.* Ad *conventionalem* requiritur vera conventio, contractus, vel pactum, sive sit tacitum sive expressum, nec sufficit *nuda* promissio rei spiritualis pro temporali, quæ ab altero non sit acceptata; cùm non sit verum pactum vel conventio. *l. 1. ff. de Pactis.* Id quod ex Farinac. observat Reiffenstuel *h. t. n. 19.* Pactum *expressum* datur, quando disertis verbis di-

dicunt contrahentes vel pacíscentes, *promitto, do,* vel *dabo* tibi hoc temporale, hac tamen conditione, ut tu mihi *des,* vel *daturus sis &c.* hoc vel illud spirituale, v.g. beneficium; vel si idem litteris aut alijs signis exprimunt. *Tacitum* erit, si faciunt tale quid, in quo continetur, aut ex quo elicitur vel præsumitur consensus, & voluntas obligandi ad dandum spirituale pro temporali, aut viciſſim, ut si des equum Sempronio, qui habet jus præsentandi ad beneficium, quod modò vacat, & tu præsentari cupis; facilè enim indè colligit Sempronius, quòd non gratis dones equum, sed per hunc obligare velis, ut te præsentet: si proin Sempronius acceptet equum, & te præsentet, censetur complêsse pactum tacitum. Ubi autem nullum intérvenit pactum, importans obligationem, licèt detur temporale, & accipiatur vel speretur spirituale, aut viciſſim, nulla datur Simonia; eò quòd gratis & non pro pretio detur, promittatur, vel accipiatur spirituale. Quandónam autem in quibusdam casibus particularibus, qui videntur esse dubii, interveniat pactum Simoniacum, modò explanatum imus.

Dico 1. Pactum Simoniacum est dare vel promitte- 28
re rem temporalem in compensationem gratuitam pro spirituali, aut econtra. Ita contra quosdam antiquos magni nominis DD. hodie decisum est ab Innocentio XI. inter alias propositiones etiam hanc, ordine 45*tam* damnante: *dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam, quando temporale fit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.* Ut assertio, & damnata propositio, quæ materiam Simoniæ, explicatu difficilem reddit, meliùs intelligatur, notandum est, per *gratuitam compensationem* denotari quidem aliquam obligationem, at, si attendatur epitheton, non Justitiæ, sed gratitudinis *determinatè* (quod bene

notetur) exhibendæ per aliquid temporale prò ſpirituali: quamvis enim *compenſatio* per ſe ſupponat debitum vel obligationem Juſtitiæ, ea tamen tolli videtur, quando eſt *gratuita*; hæc namque eſt datio, quæ ſupponat debitum ſeu obligationem gratitudinis tantùm, veram vel exiſtimatam: differt tamen gratuita compenſatio à *donatione antidorali* ſeu remuneratoria, quam aliquis facit ſponte ad remuneranda beneficia ſibi collata, modò, quo voluerit; quamvis enim habeat obligationem Jure Naturali, ut ſit gratus; non tamen habet obligationem, ut ſit gratus certò modò. Si igitur dans ſpirituale intendat alterum obligare ad gratitudinem determinatè exhibendam per aliquid temporale, imponit alteri obligationem gratitudinis novam, qua Jure Naturali, & aliunde, non adſtringitur, & hoc eſt exigere temporale *ut gratuitam compenſationem*, quod utique Simoniacum eſt; quia temporale exigitur vel datur pro ſpirituali, neque gratis, ſed ex obligatione per pactum oneroſum, ſaltem ex una parte inchoatum, impoſitâ, quæ non eſt meræ gratitudinis, quia hæc adſtringit ad ſe gratum exhibendum indeterminatè tantùm, ſive per preces & aliquid ſpirituale, ſive per aliquid temporale: conſequenter erit vel obligatio Juſtitiæ, uti multis videtur, utpote orta ex pacto (vel ſaltem Fidelitatis, vel alia oneroſa, utut vocare volueris) & temporale induit naturam pretii. Neque refert, quòd hæc compenſatio intenta vocetur *gratuita*, & ſic videatur innui ſolius gratitudinis obligatio; id enim eſt nugari, & mera ſunt verba; nam re ipſa talis ſic dicit v. g. *do tibi ex liberalitate beneficium Eccleſiaſticum, ita tamen, ut tu ex gratitudine obligeris mihi dare 100. aureos*, & eſt ſimilis illi, qui dicit: *ego equum meum nolo vendere Cajo amico* (non enim decet vendere amico) *ſed ipſi donare volo, ea tamen lege, ut is viciſſim mihi donet, vel ex gratitudine ſolvat 100. florenos*: qui utique inaniter ludit in vocabulo *gratitudinis*, & *liberalitatis*, re ipſa autem intendit contractum emptionis venditionis.

nis. Sic etiam, qui intendit pro ſpirituali temporale tanquam *gratuitam compenſationem*, ſeu qui pro ſpirituali determinatè exigit temporale ſibi ex gratitudine exhibendum, vel contrà, non agit liberaliter, neque exigit donum gratuitum, & antidoralem remunerationem, ſed imponit, vel imponere intendit, ſpecialem obligationem dandi temporale pro ſpirituali; quod utique Simoniacum eſt. Confirmatur: ſi hoc modo liceret paciſci, impunè vagaretur Simonia, & latenter omnia ſacra contaminaret cum maximo animarum damno; quia quilibet poſſet dicere, ſe temporale pro ſpirituali (vel viciſſim) exigere tanquam antidorum, & ex gratitudine, non tanquam pretium Vid. Cardenas *in Criſi diſſert. 27. c. 3. 4. &c.* P. Friderich. *de Sim. c. 2. à n. 35.*

Dico 2. Licitum tamen eſt promittere, dare, vel ex- 29
hibere aliquid temporale ſub ſpe obtinendi ſpirituale, aut econtra. 2. vel ſub ſpe, etiam exteriùs manifeſtata, gratitudinis, ſeu gratuitæ & antidoralis remunerationis per ſpirituale donum exhibendæ. 3. vel impoſita etiam obligatione gratitudinis in genere interveniente pacto expreſſo, ſaltem per ſe, & ad vitandam Simoniam Juris Divini. Membrum 1. quod teſte Suar. *c. 45. n. 4.* tenent omnes, clarum eſt, quia qui ſperat tantùm, ſibi ſpirituale intuitu temporalis dandum, ſi ex gratitudine vel benevolentia &c. dandum ſperetur, non obligat, nec intendit obligare alterum: ergo abeſt omne pactum Simoniacum, conſequenter ſpirituale datur gratis, non tanquam merx pro temporali tanquam pretio. Sic Titius v.g. qui extraordinariâ diligentiâ inſtruit filios alicujus Patroni, habentis jus præſentandi ad varia beneficia; & intuitu hujus induſtriæ ſperat, Patronum ſibi hoc pacto fore benevolum, & ſuo tempore præſentaturum ad beneficium, non committit Simoniam. Membrum 2. quod iterum tenet Suar. Valent. Covarruv. ac alij plurimi, indè eruitur, quòd ſperans gratitudinem determinatè exhibendam per ſpirituale ad hoc non in-

ſer-

tendat obligare alterum, adeóque nullum faciat pactum, nec incompletum; item quòd non appareat, cur licitum non sit signis manifestare, quod licitum est sperare & optare. Membrum 3. quod rursus tradit Suar. *n. 8.* monens tamen, ut caveatur periculum & specimen pactionis, maximè quando spiritualia utilitatem temporalem habent annexam, scilicet, ne imponatur obligatio gratitudinis determinatè exhibendæ per temporale pro spirituali, aut viciſſim, probatur ex eo, quia licitum est in pactum deducere, ad quod alter aliunde jam est obligatus: sed alter recipiens à me aliquod beneficium eo ipso obligatur Jure Naturali ad gratitudinem in genere: ergo dans temporale vel spirituale potest recipientem expresso pactò obligare ad gratitudinem in genere; quia sic non imponit ipsi novam obligationem, à gratitudine aliunde orta distinctam. Aliud foret, si intenderet alterum obligare ad gratitudinem determinatò modò, & non prout alteri libitum fuerit, exhibendam, nempe per temporale; pro spirituali, vel per spirituale pro temporali, quod in priori assertione docuimus esse Simoniacum. Addidi, *per se, & ad vitandam Simoniam Juris Divini;* nam per accidens & Simonia Juris Ecclesiastici committeretur, si hujusmodi pactum fieret in materia Beneficiali; cùm enim beneficia Ecclesiastica valde magnam afferant utilitatem, & propterea homines valde proni sint ad hoc spirituale obtinendum per munera etiam temporalia, ideo Ecclesia in tali paciscente gratitudinem in genere cum eo, cujus est promovere ad beneficia Ecclesiastica, præsumit intentionem Simoniacam, atque ideo omnia pacta circa hanc materiam damnat ut Simoniaca, uti suprà notavi: sicut propter similem rationem & speciem Simoniæ à Jure Ecclesiastico habetur & punitur tanquam Simoniacus, qui Patrono aut collatori beneficii Ecclesiastici antecedenter ad præsentationem vel collationem aliquid dederit, licèt sine pacto vel animo obligandi dederit.

arg.

Digitized by Google

arg. c. 18. h. t. v. quod autem; quippe poſt illam gratuitò factam nec in beneficiis prohibet Eccleſia aliquid ex gratitudine dari, & accipi juxta textum *c. 30. h. t. illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* Sic ſæpe videmus & audimus, pauperes probos, vel Religioſos, poſt acceptas eleemoſynas promittere preces, ſacrificia, & alia pia opera pro benefactoribus.

Oppones 1. Si non eſt Simonia dare, vel exhibere temporale ex ſpe obtinendi ſpirituale, vel viciſſim, nec erit Simonia dare ſpirituale ex metu alicujus mali, v. g. eligere aliquem ad Prælaturam, ne noceat: ſed hoc eſt falſum, quia datur ſpirituale pro averſione nocumenti, quæ eſt pretio æſtimabilis. 2. Nec erit Simonia dare ſpirituale ex conſanguinitate, amicitia, vel benevolentia; ſi Simonia non ſit dare ex gratitudine. 3. Si liceat paciſci de gratitudine, licebit etiam de amicitia ſpeciali erga illum colenda, qui confert ſpirituale: atqui hoc eſt falſum; quia planè datur ſpirituale ſub obligatione reddendi ſpecialem amicitiam, pretiò æſtimabilem. 4. Si gratitudinem liceat in pactum deducere, licebit petenti ſpirituale dicere ad collatorem beneficii: *ero gratus*: vel: *certus eſto, me fore gratum* &c. Sed hæ formulæ loquendi vel ſunt Simoniacæ, vel ſaltem ſpeciem Simoniæ præſeferunt, quam ſpeciem quoque SS. Canones damnant, & eliminatam volunt.

R. ad 1. *C. Ma.* cum Suar. & communi contra Durand. & fortè etiam S. Th. *N. Min.* quia qui operatur ex metu, æquè parùm obligat alterum ad remotionem nocumenti, quàm parùm obligat ad collationem beneficii, qui operatur ex ſpe; adeóque conferens ſpirituale ex metu mali non intendit tanquam pretium remotionem mali; modò hanc remotionem non deducat in pactum; ſi enim hoc faceret, ſpecialem obligationem alteri imponeret, & ſecuritatem ſuam à malo, quod timet, utpote pretiò æſtimabilem, emeret per ſpirituale; quod

foret Simoniacum. Neque dicas, Simoniacum non esse alterum obligare per pactum ad id, ad quod jam aliunde tenetur: sed alter jam aliunde tenetur ad non nocendum. Quamvis enim aliunde teneatur, tamen, quia tu times, eum hac obligatione non sufficienter inhibendum à nocendo, novam per collationem rei spiritualis obligationem imponere intendis. Ad 2. facienda est distinctio: si tò *dare ex amicitia, benevolentia* &c. non procedat ex obligatione per pactum imposita, sed aliquis sua sponte moveatur ex amicitia, benevolentia erga alterum, vel ex consanguinitate, qua inductus nepoti suo confert v. g. beneficium Ecclesiasticum, non est Simonia; sicut siquis confert ex gratitudine, ad quam determinatè per spirituale exhibendam non obligatur ex pacto; quia quod sic datur ex amicitia, consanguinitate &c. datur gratis, non tanquam merx pro pretio, & illa amicitia, consanguinitas &c. jam priùs exstitit, nec primùm quæritur, vel obtinetur per spirituale; adeóque non *pro*, sed *propter* amicitiam datur, quod Simoniacum non est, ut docent communiter cum S. Th. contra paucos; licèt, si propter amicitiam, vel consanguinitatem beneficium detur indigno, aliunde peccetur gravissimè. Si verò *dare ex amicitia* &c. supponat obligationem per pactum impositam, eò quòd intuitu spiritualis obtinendi alter se obligârit ad amicitiam specialem colendam, Simonia in foribus est, ut mox dicemus. Ad 3. Pacisci de amicitia speciali, ad quam alter aliunde non est obligatus, per collationem rei spiritualis obtinenda, vel spirituale exigere tanquam debitum ob amicitiam specialem, non minùs est Simoniacum, quam pacisci de gratitudine determinatè exhibenda per temporale pro spirituali, &, sicut hanc *gratuitam compensationem* cum Innoc. XI. damnavimus, ita damnamus *amicam compensationem*, vel *benevolam compensationem*; quamvis enim vocetur *amica*, *benevola*, talis tamen, & liberalis donatio re ipsa non est, sed obli-

obligatoria, ex pacto procedens, ac ultra debitum amicitiæ, vel benevolentiæ, aliunde ortum, involvens debitum vel Juſtitiæ, vel Fidelitatis, & ſit vera commutatio rei temporalis pro ſpirituali. Nec audiendi ſunt Serra 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *dub.* 1. & Moya *p.* 2. *Select. qq. tr.* 2. *d.* 1. *q.* 3. *à n.* 6. & alii apud hunc citati, qui hujusmodi pactum amicitiæ à Simonia excuſare nituntur. Ad 4. Illa verba, ut verum fatear, ſunt periculoſa, &, ſi antecedant collationem rei ſpiritualis, & ita proferantur, ut attentis circumſtantiis ſignificent, datum iri temporale determinatè à petente ſpirituale & gratitudinem promittente (utì fit, ſi taliter promittentes non niſi pecunias dare ſoleant, vel ſi conferens ſpirituale nollet eſſe contentus, niſi daretur pecunia vel aliud temporale) utique Simonia patratur ſecundùm Aſſertionem 1, quia, licèt verba per ſe non ſignificent gratuitam compenſationem, ſeu gratitudinem determinatè exhibendam pro ſpirituali, ſignificant tamen quandoque ex circumſtantiis. Si unus tantùm, nimirum vel ſic promittens gratitudinem, vel conferens ſpirituale, ita eſt conſtitutus in mente, utì explicavimus paulò antè, ille ſolus committit Simoniam, nempe Mentalem; ſi uterque, neuter tamen prodat ſuam mentem, uterque committit eandem: ſi verò pravam ſuam mentem ſatis per circumſtantias vel ſigna aliqua manifeſtet promittens, & taliter acceptet alter, ab utroque committitur Simonia, & quidem conventionalis. Quodſi tamen, utì fieri poteſt, proferantur hæc verba, *ero gratus* &c. bona fide, ſyncerè, & absque intentione ſe obligandi ex gratitudine ad dandum determinatè temporale pro ſpirituali, ſolúmque ad exponendam ſuam obligationem antidoralem, quæ naturaliter oritur, & incumbit promittenti poſt acceptum beneficiũ, non eſt Simonia ſecundùm aſſertionem 2*dam*. Si quis tamen prævideret, alterum hanc promiſſionem intellecturum determinatè de temporali, ſeu de gratitudine exhibenda per temporale, & indè per-

movendum ad dandum ſpirituale (quamvis ipſe non ita ſentiret, ſed vellet ſibi liberum, hoc vel illo modo, precibus, obſequiis &c. gratitudinem exhibere) peccaret peccatô ſcandali, alterum inducendo ad peccatum. Vid. P. Friderich *n. 40.*

31 Dico 3. Pactum Simoniacum virtualiter eſt dare temporale pro ſpirituali (aut viciſſim) ſi temporale non detur, ut pretium, ſed *ut motivum* conferendi ſpirituale. 2. aut ſi temporale intendatur *ut finis* ipſius rei ſpiritualis. Ita ſentire ac loqui nos docet & cogit gemina propoſitio, nempe 45ta ſuperiùs recitata, & 46. ſubſequens, ab Innoc. XI. damnata, quarum prior ſic habet: *dare temporale pro ſpirituali non eſt Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi temporale.* Poſterior autem: *Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit motivum principale; imò etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis ſic, ut illud pluris æſtimetur, quàm res ſpiritualis.* Ut hæc ſubtilis doctrina meliùs capiatur, & ſolidiùs probetur, explico ſingula membra. *Membrum* 1. habet hunc ſenſum, quantùm ex Auctoribus conijcere potui, præſertim ex Cardenas *diſſert. 27. cit. c. 2. à. n. 16.* Reiffenſtuel. *h. t. n. 72. 73. &c.* Siquis non quidem expreſsè paciſcatur de re ſpirituali danda pro temporali, tanquam pro pretio, ſpirituale tamen det ea intentione, fine, & animo, ut indè alter moveatur ad dandum temporale: vel viciſſim ſiquis det temporale, non ut pretium pro obtinendo ſpirituali, det tamen ea intentione, ut inde alter moveatur ad dandum ſpirituale, v. g. præſentationem ad beneficium, vel ad hujus collationem, ille committit Simoniam. v. g. Titius ſine pacto expreſſo offert Cajo munus temporale, ut indè Cajus moveatur ad reſignandum beneficium in favorem Titij. Vel: Sempronius ſcit vacare parochiam, ideo accedit Patronum, eique offert pingue honorarium, v. g. vas argenteum, pre-

pretiosam picturam, vel certam pecuniæ summam, ac simul supplicat pro parochia, absque ullo tamen pacto externo, quamvis intendat movere Patronum & obligare ad se præsentandum pro parochia. Uterque, tam Titius quam Sempronius, in dictis casibus committit Simoniam, vel mentalem, si suam pravam intentionem non manifestavit, vel conventionalem, si manifestavit, & alter acceptavit. Sic explicata assertio, ab Innocentio XI. decisa, roboratur ulteriùs 1. ex c. *Tuanos. 34. h. t.* ubi aliquis Clericus, qui sine ullo pacto expresso sua bona donat Ecclesiæ, humiliter rogans, ut in Canonicum recipiatur, Simoniæ reus esse dicitur, si ea intentione ac fine sua bona offerat, ut recipiatur in Canonicum; sic enim loquitur textus: *si tamen is, qui talem donationem facit, ex intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam ille, quàm isti apud districtum Judicem culpabiles judicantur*, utique non aliâ culpâ, quàm Simoniæ. 2. ex conceptu & natura Simoniæ: quando datur temporale tali modo, ut interveniat tacitum vel virtuale pactum, vi cujus exigitur vel accipitur spirituale, aut viciſſim, committitur Simonia, ut omnes fatentur: sed qui dat temporale eo animo, fine ac intentione, ut per id moveat alterum ad reciprocè dandum spirituale, dat tali modo, ut interveniat pactum tacitum vel virtuale, licèt expresè non paciscatur; non enim dat omnino gratis & liberaliter, sed alteri vult imponere tacitè obligationem, ut, si recipiat temporale, det viciſſim spirituale; talis enim, qui, vult movere alterum per suum donum, non foret contentus, sed conquereretur sibi illusum esse, si alter reciperet donum, & non reciprocè daret spirituale; sicut ille, qui dedit Judici numera ante sententiam, conqueritur, si ferat sententiam sibi non faventem; & sic manifestum est, quòd non gratis, &

ſine intentione obligandi dederit. 3. ex abſurdo: ſi non eſſet Simonia dare temporale tanquam motivum & ex intentione movendi alterum ad dandum ſpirituale, aut econtra, ſub hoc pallio omnis Simonia in foro externo tuta latéret, & eluderentur omnes Canones eam damnantes; quia quivis diceret, ſe temporale non dare tanquam pretium, ſed ut motivum duntaxat. Luſus hic eſt vocabulorum, reipſa enim temporale dat ut pretium, qui illud dat ut motivum, cùm interveniat pactum virtuale vel tacitum, imponens obligationem, & ſic fiat permutatio, vel emptio-venditio: nec eſt neceſſe ad rationem *pretij*, ut dans reflexè intendat dare temporale *ut pretium*, ſed ſufficit, ſi re ipſa ſit pretium, vel æquivalens, quod contingit, ſi per temporale intendatur conſecutio ſpiritualis ex obligatione, ſeu ſi per temporale paretur via ad obtinendum ſpirituale. S. Thom. 2. 2. *q.* 100. *a.* 2. *ad* 5.

32 *Membrum* 2. Aſſertionis duplicem patitur expoſitionem. Cardenas *diſſert.* 27. *cit. c.* 5. *à n.* 88. & cum eo P. Schmier *de delict. p.* 2. *c.* 1. *à. n.* 183. & alij dicunt, tunc committi Simoniam, ſi temporale, propter quod datur vel efficitur ſpirituale, ſit finis extrinſecus dantis vel efficientis, aut finis quidem intrinſecus, ſed principaliter intentus: ſeu ſi res ſpiritualis detur, vel actio ſpiritualis fiat, propter finem temporalem extrinſecum, aut propter finem temporalem intrinſecum principaliter. *Finem extrinſecum* vocant, ad quem res ex natura ſua non ordinatur, ſed à perſona operante liberè deſtinatur. v. g. ſi Confeſſarius abſolutionem Sacramentalem ordinat ad munus vel mercedem temporalem, cùm tamen Abſolutio ex natura ſua ordinata ſit ad finem & utilitatem ſupernaturalem. *Finem intrinſecum ſecundarium* appellant, ad quem res ex natura ſua eſt deſtinata, at minùs principaliter: ſic Beneficium Eccleſiaſticum ex prima conſtitutione ordinatur ad ſuſtentationem, licèt minùs principaliter, & ſecundariò tan-

tantùm. *Finem* verò *intrinſecum principalem* nuncupant, ad quem res ex natura ſua primò & primariè ordinata eſt, utì in Beneficio Eccleſiaſtico eſt ſervitium divinum. Hi proinde aſſertionem ſic explicatam roborant 1. auctoritate S. Thomæ, qui *quodlibeto 8. art.* 11. ait, eum, qui ad Eccleſiam vadit propter diſtributiones, & *has reſpicit quaſi finem ſui operis principaliter intentum, Simoniam committere, non verò, ſi diſtributiones reſpicit ſecundariò, non quaſi in finem, ſed ſicut in id, quod eſt neceſſarium ad ſui ſuſtentationem*; quia ſic non vendit actum ſpiritualem. 2. ex ratione: qui dat rem ſpiritualem, vel facit actum ſpiritualem propter finem temporalem extrinſecum, intendit rem ſpiritualem commutare pro re temporali, & ſpiritualem deprimit, ac dehonorat, illam detorquendo ad finem temporalem & vilem contra ipſius naturam: idem facit, quando rem vel actum ſpiritualem principaliter ordinat ad finem temporalem, licèt intrinſecum; pluris enim facit rem temporalem, ad quam tanquam ad finem principalem ordinat ſpirituale, quam ipſum ſpirituale: ergo uterque committit Simoniam: non verò, qui rem vel actum ſpiritualem dat vel facit propter finem temporalem intrinſecum minùs principalem, ſeu ſecundariò tantùm; tunc enim non vendit ſpirituale, ſed dat vel facit juxta ipſius naturam, neque deprimit vel dehonorat, cùm pluris æſtimet rem ſpiritualem quàm temporalem, ad quam ordinat ſpiritualem minùs principaliter juxta naturam illius, ut ſi ſecundariò propter diſtributiones interſit rei Divinæ.

Aliam expoſitionem, & 33
, ut mihi videtur, clariorem ac univerſaliorem affert P. Friderich *de Sim. c.* 2. *§.6. n.* 7. ubi dicit, tunc Simoniam committi ab eo, qui dat vel facit ſpirituale quid propter finem temporalem, ſeu propter temporale, tanquam finem, quando iſtud temporale intenditur tanquam *pretium*, vel ſi interveniat pactio aut intentio dandi ſpirituale *pro* temporali: non

verò committi, quando temporale non intenditur tanquam pretium, ſed ob aliam juſtam cauſam, v. g. ex gratitudine, vel titulo ſtipendii ad ſuſtentationem operantis vel dantis ſpirituale, & non intervenit pactio, vel intentio dandi ſpirituale *pro* temporali; ſive dein temporale intendatur tanquam finis principalis, ſive tanquam minùs principalis. Rationem dat; quia poteſt aliquid principaliter intendi tanquam finis, quin tamen intendatur ut pretium: ſic, qui petit eleemoſynam, principaliter intendit pro fine ſuæ petitionis eleemoſynam, hanc tamen non intendit tanquam pretium ſuæ petitionis: ac vice verſa poteſt aliquid ſecundariò intendi, & tamen intendi ut pretium: ſic miles rectè intendit principaliter defenſionem patriæ, & ſtipendium ſecundariò, quod tamen intendit tanquam pretium vel mercedem ſuæ pugnæ. Igitur in ordine ad conſtituendam Simoniam non tam attendi debet, utrùm finis temporalis, â dante vel efficiente aliquid ſpirituale intentus, ſit principalis vel ſecundarius, neque etiam an extrinſecus vel intrinſecus (nam finis iſte duplex non procedit univerſaliter, v. g. in actibus virtutum) quàm utrùm finis temporalis intendatur ut pretium, vel non: ſi ut pretium, ſemper eſt Simonia; ſi ob aliam cauſam juſtam, ita ut ſpirituale non commutetur vel æquiparetur cum temporali, nunquam eſt Simonia. Atque ſic explicatâ propoſitione damnatâ roboratur aſſertio 1. ex natura Simoniæ, quæ eſſentialiter involvit temporale tanquam pretium ex pacto dandum pro ſpirituali: ergo ſolùm tunc finis temporalis â dante vel operante ſpirituale intentus conſtituit Simoniam, quando intenditur *ut pretium*, ſive dein fuerit finis primarius ſive ſecundarius, intrinſecus vel extrinſecus. Quis enim Simoniæ arguit Concionatorem, qui pro fine principali ſuæ concionis habet vanam gloriam? aut ſacerdotem, qui, ne carere debeat ſtipendiò, Miſſam dicit in peccato mortali conſtitutus, quia intendit finem temporalem & quidem ex-

extrinſecum Miſſæ ? Unde roboratur 2. ex communi ſenſu Fidelium, qui ulteriùs etiam ex hoc patet, quòd nemo facilè damnet Simoniæ Beneficiatos, Canonicos &c. qui plerique non præſtarent functiones ſacras, nec beneficia reciperent, neque chorum frequentarent, niſi conſequerentur inde emolumentum temporale: ergo emolumentum temporale eſt finis (licèt intrinſecus) & apud multos principalis: qui tam inordinatè intendendo temporalia in miniſterio ſpirituali, licèt utique peccent peccatô avaritiæ vel alio, communiter tamen propterea non habentur pro Simoniacis. 3. ex S. Thoma, qui *quodlibeto* 5. *art.* 23. videtur inſinuare, quòd in eo, qui intendit temporale tanquam finem, debeat attendi, utrùm intendat tanquam pretium; ſic enim ait: *Si Prælatus intendit obligare eum, cui dat beneficium Eccleſiaſticum ad aliquam recompenſationem ſibi vel ſuis conſanguineis, intentio Simoniaca eſt; intendit enim quandam tacitam venditionem: ſi verò non intendat eum obligare, ſed intendat, quòd ille ſibi vel ſuis propria ſponte temporaliter recompenſet, eſt quidem prava intentio & carnalis, ſed non Simoniaca*; quia nempe non fit *venditio*, & temporale non intenditur tanquam pretium.

Oppones 1. Simoniacum non eſt dare temporale ex 34
ſpe obtinendi ſpirituale, & viciſſim, utì docuimus: ergo neque Simoniacum eſt dare temporale ex motivo, ſeu tanquam motivum ad obtinendum ſpirituale, & viciſſim; qui enim ſperat intuitu temporalis dati ſpirituale conſequi, vult movere alterum ad dandum ſpirituale per temporale, quod dat: ergo dat temporale tanquam motivum ad obtinendum ſpirituale. 2. Si citra Simoniam temporale non poſſit habere rationem motivi, vel finis, reſpectu dantis vel efficientis aliquid ſpirituale, tunc Simoniæ rei erunt liberi, qui diligenter orant, ut obtineant munuſcula â parentibus, ſacerdotes, qui offerunt & legunt ſacra, ut obtineant pecunias &c. R. ad 1. N.

Conſ. & paritatem inter ſpem & motivum ; nam nuda ſpes neque eſt pactum expreſſum neque tacitum , ſed intendit conſecutionem beneficii ex ſola gratitudine , vel liberalitate alterius : ſed motivum involvit intentionem obligandi alterum , ut alter oblatum temporale vel non acceptet, vel, ſi acceptet, beneficium , quod petitur , conferat ; & ſic tacitum intérvenit pactum. Ad 2. patebit ex aſſertione ſequente. Siquidem

35 D'co 4. Simoniacum non eſt, ſi ſacerdotes vel alij Eccleſiæ Miniſtri reditus temporales, decimas, vel alia emolumenta temporalia accipiunt propter miniſterium ſacrum & functiones Eccleſiaſticas, ſpeciatim pro Miſſis legendis. 2. etiamſi exigant, & in pactum deducant. 3. ſi temporalia promittantur vel dentur alijs ſub conditione & modo, ut pia opera exerceant. v.g. ſi parentes munera promittant liberis, ſ, vel *ut* obeant Sacramenta & templa: ſi alatur ſtudioſus, ut ingrediatur Religionem: ſi hæretico promittatur officium ſæculare, ſi ſe convertat ad fidem Catholicam: ſi pauperibus conſtituatur pecunia, ut certas fundant preces, frequentent catecheſin &c. ſi legatum fiat Eccleſiæ, ut Anniverſarium pro defunctis celebret, & hujusmodi alia plura. Pars 1. quam nemo Catholicorum negat, ac univerſalis Eccleſiæ praxis & conſuetudo confirmat; quid enim aliud ſunt piæ fundationes Monaſteriorum, Beneficiorum &c. quam deſignati reditus temporales, quos percipiunt Religioſi, Clerici, peregrini, pauperes &c. ut functiones ſacras , piáque opera exerceant ? Pars, inquam, 1. fundatur in SS. litteris. *Luc.* 10. & 1. *Tim.* 5. *dignus eſt operarius mercede ſua.* Item *Maji.* 10. *cibô ſuô*: ubi nota, Chriſtum Apoſtolis ad prædicandum Evangelium & ſacra miniſteria miſſis per nomen *mercedis* jus tribuiſſe ad temporalia, eorum ſuſtentationi neceſſaria, atque eos, quibus hæc miniſteria exhiberent, ex juſtitia obligáſſe ad ſubminiſtranda temporalia, quamquam non intellexerit *mercedem* pro-

por-

portionatam *operi ſpirituali* (tunc enim haberet rationem pretij) ſed proportionatam *conditioni perſonæ* operantis, quam ob labores ſuos ſpirituales ſtipendiô & ſuſtentatione dignam pronuntiavit, & *ijs, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere ordinavit.* 1. *Cor. 9.* quo pacto, licèt temporalia ſacris Miniſtris debeantur, non tamen debentur ut *pretium*, vel ut *compenſatio*, ſed ut *ſtipendium* vel *medium ad ſuſtentationem*, & ſic *gratis* adhuc miniſtrantur ſpiritualia. Sed tamen diligenter caveant ſacri Miniſtri, qui pro Miſſis, & alijs functionibus recipiunt temporalia, ne taxationem Superioris Eccleſiaſtici vel conſuetudinem excedant, turpiter paciſcendo, aut importunè ac modo avaritiæ ſpeciem habente exigant. v. g. ſi nollent peragere ſpiritualia, niſi priùs pecunia ſit numerata, vel cautio pro illa præſtita; ſic enim proderent animum quodammodo Simoniacum. *arg. can. 2. 3. 4. cauſ. 1. q. 2. c. 36. 41. 42. h. t.* Pars 2. quam tenet communis cum Suar. *c. 36. n. 3. c. 46. n. 4.* contra Hoſt. Rich. Sylv. probatur ſic: quod eſt debitum alicui ex juſtitia & Jure Naturali, jure, & licitè exigitur, &, ſi nec lege, nec conſuetudine eſſet determinatum, etiam licitè deducitur in pactum, modò interim caveatur, ne ex pacto exigatur temporale tanquam compenſatio vel pretium pro ſpirituali, ſed tanquam medium vel ſtipendium ſuſtentationis &c. vel ſi tanquam compenſatio, hæc non exigatur pro labore functionibus ſacris intrinſeco, ſed pro extrinſeco, ut eſt adire certum locum, negligere propria negotia, obligatio exſpectandi nutum alienum vel certam horam &c. ſed ſacris Miniſtris ex juſtitia & Jure Naturali debetur ſtipendium ſuſtentationis, ut vidimus, & indicat Paulus, dicens 1. *Cor. 9. quis enim militat ſuis ſtipendijs unquam? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? - - ſi nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* ibid. cur ergo ſacri milites non recipiant

piant ſtipendium? Confirmatur ex conſuetudine & praxi proborum ſacerdotum, pro Miſſis, adminiſtratione baptiſmi, & aliorum Sacramentorum, ſepulturis, prædicatione Verbi Divini &c. pecunias exigentium. Pars 3. fundatur in communi ſenſu Doctorum, & praxi piorum fidelium approbata a SS. Canonibus. *c. fin. de Teſtam. c. 2. de Sepult. c. 2. 4. de condit. appoſ. c. 31. de V. S.* Ratio datur hæc, quia in hujusmodi promiſſionibus, legatis, donationibus ſub conditione vel modo nec intérvenit contractus oneroſus, ita ut temporale munus detur vel promittatur ut motivum rei vel operis ſpiritualis, nec ut pretium vel compenſatio, ſed potiùs ut ſtipendium & in liberalem remunerationem laboris, vel obligationis in gratiam promittentis vel donantis vel legantis ſuſceptæ. Adde, quòd temporalia eum in finem ſint condita, ut per illa comparemus nobis bona æterna & dona cœleſtia: quis ergo credat, ea in hunc finem ſub tali conditione aut modo expendi Simoniacè? cùm non dentur ſtrictè *pro* ſpiritualibus rebus, ſed occaſione tantùm & intuitu illarum, ac ſint veræ donationes, licèt ſub conditione, vel modo; nam temporalia piè operantibus aliunde ſunt debita, & dantur tantùm per modum ſtipendii, vel invitationis. Imò ipſe Deus Hebræum populum ſæpius provocavit ad obſervationem mandatorum, & actus virtutum, promiſsâ frumenti aliorúmque bonorum temporalium abundantiâ, utique non per modum pretii. Notat tamen Layman *l. 4. tr. 10. c. 8. n. 11.* Simoniacum fore, ſi res temporalis ea ratione promitteretur vel daretur, ut ſimpliciter & abſolutè imponeretur obligatio præſtandi opera ſpiritualia aliunde non debita, v. g. ingrediendi Religionem: quo modo intelligi debet. *can. 2. cauſ. 1. q. 2.* Item ſi conditio vel onus adjectum reſpiceret utilitatem dantis temporale, ut ſi ſic aliquis diceret: *do tibi 10. aureos, ſi mihi dederis ſacras reliquias.* Laym. *lo. cit.*

96 Oppones 1. Apud multos Clericos ceſſat titulus ſtipen-

pendij ad ſuſtentationem, qui nempe aliunde habent bona patrimonialia, vel pinguia beneficia, aut opulentas parochias: ergo ſaltem iſti nihil poſſunt recipere pro Miniſteriis ſacris. 2. Stipendium ſuſtentationis eſt motivum, propter quod Miniſtri peragunt functiones ſacras: ergo eſt Simoniacum. 3. Stipendium iſtud debetur ſolùm in genere: ergo, ſi per pactum determinetur, obligationi naturali, quæ datur aliunde, ſuperadditur obligatio ſpecialis, quod eſt Simoniacum, ſicut quandò quis paciſcitur de gratitudine modò determinatò exhibenda, cùm illa tantùm debeatur in genere, juxta ſuperiùs dicta. 4. Chriſtus *Mat. 10.* de prædicatione Verbi Divini ait: *gratìs accepiſtis, gratìs date*: ergo paciſci non licet de mercede vel ſtipendio; cùm pugnare videantur inter ſe, *gratìs dare, & ex pacto dare.* 5. Jus Canonicum prohibet omnia pacta in ſpiritualibus. *can. 2. cit. c. fin. de pact.* 6. Et vult vitari omnem Simoniæ ſpeciem. *c. 41. cit.* 7. Ac nominatim prohibet ſtipendium pro ſacris exigere, licèt permittat accipere. *can. 100. ſeq. cauſ. 1. q. 1. c. 30. b. t.* &c. 8. Ac inſuper *c. 36. 39. eod.* reprobat conſuetudinem accipiendi (à fortiori exigendi) aliquid pro conferendis Sacramentis, pro ſepultura ſacra &c. ergo ex conſuetudine & praxi nihil probatur. 9. S. Th. 2. 2. *q. 100. a. 3. ad 2.* ait: *ſi autem hujusmodi pacto interveniente fiant, aut etiam cum intentione emptionis vel venditionis, Simoniacum eſſet*: ergo omne pactum circa res ſacras conſtituit Simoniam.

R. ad 1. Nec Jus Divinum, quod operarijs ſpiritualia miniſtrantibus mercedem ſtatuit, nec jus Humanum, inter divites & pauperes Clericos diſcrimen facit, neque Naturale, cùm utique non ceſſet in debitore ſolvendi obligatio, & in creditore jus accipiendi, ſi iſte ſit dives, & nemo teneatur gratìs laborare alijs, ac in aliorum favorem, licèt ſuſtentationem aliunde habeat: per accidens igitur eſt, ſi quibusdam Clericis de

ea

ea aliunde ſit proſpectum, nec propterea iſti temporale ſtipendium recipient tanquam pretium pro functionibus ſpiritualibus; poſſunt enim & iſti vivere ex hujusmodi ſtipendiis, & ſic aliis ſuis bonis parcere, vel ea ad alios uſus applicare. Ad 2. *N. Ant.* quòd ſit motivum in eo ſenſu, in quo Simoniam conſtituit; cùm tale ſtipendium neque ſit finis principalis operantium, utpote qui eſt gloria Dei & utilitas animarum, quem finem præſumendi ſunt intendere juxta naturam actionum ſpiritualium, quamdiu non conſtat de oppoſito: neque ſit pretium functionum ſacrarum. Ad 3. Cùm ex una parte aliquid ſit debitum Jure Divino & Naturali, neque ex hoc Jure ſit determinatum, ex altera verò, uti ſupponis, nec Superiores Eccleſiaſtici aut conſuetudo determinaverit, tacitè conceſſa determinandi poteſtas intelligitur operantibus; nec enim determinatio relinqui debet ijs duntaxat, quibus ſacra miniſtrantur, ob avaritiam nimis parùm daturis, ut periculum foret, ne deeſſent, qui tam ſalutaria animabus media miniſtrare vellent. Neque imponitur dantibus nova obligatio *Juſtitiæ*, ſed tolùm determinatur aliunde jam exiſtens indeterminata; ſicut tamen nova obligatio, nimirùm *Juſtitiæ*, imponitur illis, apud quos obligatio gratitudinis certo modo exhibendæ, nimirum determinatè per temporale pro ſpirituali, deducitur in pactum, utpote qui antecedenter tantùm habuerint, vel habuiſſent obligationem gratitudinis, quam potuiſſent explere, quocunque modo voluiſſent, etiam reddendo preces vel obſequium ſpirituale. Ad 4. *N. Conſ.* nam ad donum gratuitum ſufficit abeſſe obligationem juſtitiæ per pactum de novo impoſitæ: & gratis datur eleemoſyna, quamvis fidelibus ſub obligatione ſit præcepta: quando intérvenit pactum de ſtipendio, iſtud quidem non datur gratis ex parte dantis eatenus, quatenus habet obligationem Juſtitiæ à Deo & Natura jam impoſitæ, ab hominibus autem determi-

na-

natæ; gratis tamen datur, quatenus non datur ut pretium pro ſpirituali, ſed titulò ſuſtentationis aliunde debitæ, quod ſufficit ad vitandam Simoniam. Ad 5. prohibet omnia pacta in Beneficijs Eccleſiaſticis. *trans.* in-& circa alias res ſpirituales. *ſubdiſt.* illa pacta omnia, quæ pugnant cum gratuita donatione ſpiritualium, & faciunt, ut temporale detur tanquam pretium pro ſpirituali, vel tanquam compenſatio. *C.* quæ hoc abſurdum non inferunt, uti eſt noſtrum, de quo nobis eſt ſermo. *N.* ſic enim Gloſſa & DD. communiter explicant *c. fin. de Pactis.* Ad 6. Si non exigatur plus, quàm Superiores Eccleſiaſtici vel conſuetudo permittat, neque nimis importunè, vel anticipatò &c. abeſt omnis Simoniæ ſpecies. Ad 7. Prohibet exigere, quando temporale exigitur ut pretium vel compenſatio rei ſpiritualis: vel nimis importunè, anticipatò, immoderatè ſtipendium aliàs debitum: vel pro illis, quæ non niſi liberaliter dari aut conferri poſſunt, uti beneficia: vel pro quibus ſpecialiter Jus Eccleſiaſticum, per conſuetudinem non abrogatum, aliquid exigere vetuit. Nihil autem ex his obſtat exactioni ſtipendii ad ſuſtentationem ſacra miniſtrantium ordinati. Ad 8. Reprobat conſuetudines vel non legitimè præſcriptas, vel irrationabiles, uti ſi conſuetum foret exigere aliquid tanquam pretium rei ſpiritualis, vel immoderatè aut anticipatò extorquere &c. non alias rationabiles; has enim poſitivè approbat *c. 42. h. t.* Ad 9. S. Thomas ſolùm ut Simoniacum damnat pactum, vel intentionem *emptionis* & *venditionis*, ubi temporale habet rationem pretij.

Quæres, an & quando interveniat pactum Simonia- 37
cum, quando ad obtinendum ſpirituale datur aliquid temporale, v. g. pecunia, *ad redimendam vexam*, ut ajunt, ſeu ut alter ceſſet ponere impedimentum, vel ut flectatur ejus prava voluntas negandi ſpirituale, & tollatur injuria? R. Subinde non intervenit, ſed licitè id fieri poteſt. Communis cum Suar. *c. 50.* P. Friderich

c. 2. cit. à n. 88. P. Schmalzgrueber *b. à n. 134.* Probatur tum ex *c. 28. b. t.* tum ex eo, quòd in tali casu temporale non detur pro spirituali, sed ut medium ad tollendam alterius malitiam, injuriam, & injustam vexationem, vel pro remotione injusti impedimenti, proinde dans per se & directè solùm intendit ablationem obicis, ad quam ablationem habet jus, & cum qua per accidens, non per se, connexa est consecutio rei spiritualis. Tum à pari cum Usura, quam solvere licitum est injustè exigenti, non obstante, quòd hoc modo solvens cooperetur ejus peccato; cùm ex gravi causa istud permitti possit. Dixi, *subinde*, si nempe adsint debitæ conditiones. Unde ℟. 2. Ut licitè redimatur vexa, requiritur 1. ut jus spirituale, quod quis hoc modo tueri cupit, sit *certum*, saltem, ut notat Redoanus, ex judicio Jurisperitorum, meum jus certò prævalere asserentium juri, quod prætendit alter; si enim jus non foret certum, sed dubium, alterius impugnatio non potest *vexa* dici, seu injusta vexatio, vel injuria. Si tamen alter malis artibus vellet me impedire à jure meo, etiam dubio tantùm, v. g. fraudibus, calumnijs &c. etiam liceret hanc vexam redimere pecuniâ; quia verè est iniqua. 2. Ut jam sit *quæsitum*, & aliunde jam habitum; si enim primùm esset quærendum per pecuniam. v. g. si agitur de mea electione vel præsentatione ad beneficium, & alius injustè me nititur impedire, tunc refert, an is sit talis, qui obesse quidem potest, v.g. me infamando &c. non tamen prodesse, quia nempe nec Patronus est, nec elector, & sic jus spirituale mihi dare nequit; vel an etiam prodesse dicto modo valeat: si primum, non est Simoniacum hanc vexam redimere pecuniâ, quia jam habeo jus quæsitum, ne mihi fiat vis vel injuria: si secundùm, est Simoniacum, si alter me vexet *formaliter*, seu quà potens mihi prodesse ad consequendum jus spirituale, v. g. negando præsentationem, vel suum suffragium.

per

per c. 23. *b. t.* licèt enim immediatè non detur pecunia pro jure ſpirituali, ſed pro vexatione injuſta tollenda, datur tamen mediatè, quatenus mediante pecunia vexationem removendo paratur via ad illud, conſequenter jus ſpirituale virtualiter emitur, ſicut quando emuntur preces alterius, per quas acquiritur ſpirituale, v. g. beneficium; cùm per ſe & directè intendatur, licèt mediante alio, ſpirituale, ſeu paretur via ad illud, & re ipſa idem ſit, ac petere, ut alter eligat, vel præſentet ad beneficium. Aliud foret, ſi ita potens prodeſſe vexaret tantùm *materialiter*, non ut Patronus vel Elector, v. g. me injuſtè diffamando, alios Electores injuſtè avertendo, ne mihi dent ſuffragium &c. quia talis ſe habet ut extraneus, ſeu non potens prodeſſe. 3. ut vexatio, quam quis vult removere, ſit injuſta, ſeu ut alter jus non habeat ponendi impedimentum. 4. ut detur *pecunia*, *vel aliud temporale*; nam ſi daretur res ſpiritualis vel promitteretur, v. g. præſentatio ad aliud beneficium, pro tollenda injuſta vexatione, committeretur Simonia; quia ſpirituale daretur vel promitteretur pro temporali; nam injuſta vexatio tollenda, item quies mea & immunitas a vexa, eſt aliquid temporale, pretiò æſtimabile. Probabiliùs tamen non requiritur 1. ut jus ſpirituale, & certum & jam quæſitum, ſit *plenum*, v. g. non tantùm perſonale, quod conſecutus ſum per Præſentationem vel Electionem ad beneficium, ſed etiam reale per Inſtitutionem vel Confirmationem, aut completum per adeptam poſſeſſionem; conſequenter licitè do temporale illi, qui nititur injuſtè me impedire à conſecutione Inſtitutionis, Confirmationis, Poſſeſſionis; quia jus ad beneficium jam plenè conſecutus ſum, & per redemptionem injuſtæ vexæ vel impeditionis tueor duntaxat illud: ſi verò illud tuear, de jure & aliunde eſt debita Inſtitutio, Confirmatio, vel miſſio in Poſſeſſionem: ergo nihil ſpirituale emo, ſed tantùm facio per remotionem impedimenti

pretiô æſtimabilem, ut jus meum tuear, &, quod mihi aliunde debetur, conſequar. 2. Ut alia via, quam pecunia, ad tollendam vexam non ſuperſit, v. g. adeundo Judicem; quia id ex nullo jure probatur: id verum eſt, quòd, ſi al â viâ commodè tolli poſſit injuſta vexatio, ego tamen pecuniâ redimam, peccem contra charitatem & peccatô ſcandali; quia dando pecuniam ſine neceſſitate vel gravi cauſa cooperor alterius peccato.

18 Oppones 1. In *c. 23. cit.* damnatur Simoniæ, qui electus à majori parte, paucis illis, qui obſtiterant, dedit munera, ut deſiſterent à contradicendo: ergo Simoniacum eſt redimere vexam, quam aliquis patitur in jure certo & jam quæſito. 2. Si licet redimere vexam, & pecuniâ removere impedimentum, quod obſtat conſecutioni rei ſpiritualis, tunc licebit Patrono habenti jus præſentandi, vel habentibus jus eligendi ad beneficium vel Prælaturam Eccleſiaſticam, dare pecunias, ne ille præſentet, vel iſti eligant indignum, vel minùs dignum, te præteritô & neglectô: vel dare pecuniam ire volenti ad examen pro beneficio Parochiali in *Concurſu*, ut non eat: ſed hujusmodi ſunt Simoniaca, uti paſſim docent Canoniſtæ; quia ſic per pecuniam paratur via ad ſpirituale: ergo. R. ad 1. Ibi vel eſt ſermo de tali jure per electionem quæſito, quod nondum erat *certum*, ſed juſtè impugnatum, ut ibi vult *gl. v. paucis*, adeóque vexatio non fuit injuſta: vel de jure, quod nondum erat *quæſitum*, ſed quærendum per Confirmationem: adeóque de caſu, quo fuit impugnata Confirmatio directè, non verò jus certum per Electionem quæſitum, ac inſuper impugnatus directè & per ſe dedit pecuniam ad impetrandam Confirmationem per remotionem impedimenti tanquam per medium, per quod ſibi voluit parare viam ad ſpirituale, non verò ad tuendum jus jam quæſitum per electionem, quo defenſo aliunde fuiſſet debita confirmatio. Ad 2. In primo caſu eſt faciendum diſcrimen, & videndum, utrùm per pecuniam, quæ datur

ad

ad removendum indignum aut minùs dignum, directè intendatur electio certæ personæ, vel tantùm remotio indigni aut minùs digni, & non electio certæ personæ: sit tantùm remotio indigni aut minùs digni, periculosum id quidem est, sed probabiliùs non committitur Simonia; quia non datur temporale pro spirituali, sed ne spirituale conferatur indignè & cum detrimento Ecclesiæ, adeóque redimitur injusta vexatio Ecclesiæ, ut docent plurimi apud & cum P. Schmalzgrueber. *n.* 147. Si verò directè intendatur electio certæ personæ, videtur esse Simoniacum; quia directè per pecuniam paratur via ad promotionem certæ personæ, licèt mediante remotione indigni per pecuniam procuratâ, utpote per se connexa cum promotione hujus personæ. Adeóque paritas non est cum illis casibus, in quibus nos admittimus redemptionem iniquæ vexæ, in quibus directè per pecuniam non intenditur procurato rei vel juris spiritualis, nec mediatè, eò quòd remotio injuriæ & injusti impedimenti, quæ directè & per se intenditur, solùm *per accidens* conjuncta sit cum consecutione rei vel juris spiritualis. In secundo casu pariter videtur committi Simonia, quia talis nondum habet *jus quæsitum* ad spirituale, neque tali casu redimitur vexatio *injusta*, cum alter habeat jus adeundi examen; consequenter negatur sequela, & paritas, ob defectum conditionum in casu objectionis, quas requisivimus ad licitam redemptionem vexæ.

Dico 5. Pactum Simoniacum involvit transactio, per 39
quam jus spirituale pro aliquo temporali, vel vicissim temporale pro spirituali, remittitur, aut retinetur. v. g. habes jus patronatûs cum decimis, & istud cedis alteri, ut tibi remittat debitum 3000. florenorum. Vel movit tibi quis litem super beneficio Ecclesiastico, jure præsentandi, aut jurisdictione spirituali, tu autem offers illi pecuniam, ut â lite desistat. Ita *c.* 4. *de pact. c.* 5. *c.* 10. *de transact.* Ratio est clara; quia permutatio est con-

tractus oneroſus: ſed in transactione, quæ definitur eſſe *rei dubiæ, & litis incertæ, neque finitæ, conventa & non gratuita deciſio*, fit permutatio, qua nempe unum datur pro altero. Aliud foret de transactione impropria, ſeu compoſitione gratuita, per quam aliquis lite cedit gratis nulla re ſibi promiſſa vel reddita, & ſic rem vel jus ſpirituale controverſum alteri relinquit. Item aliud eſt, ſi unum ſpirituale cedatur pro alio ſpirituali; id enim non prohibitum reperitur, imò clarè permiſſum in *c. 6. de rer permut.* Excipitur tamen transactio in materia beneficiali, quæ, ſi fiat ſine auctoritate Superioris Eccleſiaſtici, etiamſi ſpirituale detur pro ſpirituali, & nihil temporale interveniat, eſt Simonia Juris Eccleſiaſtici, cùm ſit prohibita intuitu Religionis in *c. 7. de transact.* imò omnis pactio in materia & jure Beneficiali reperitur ſpecialiter prohibita. *c. 5. de rer. permut.*

4° Dico 6. Probabilius videtur eſſe pactum Simoniacum, ſeu Simoniæ reum conſtituens, pœnisque obnoxium reddens, quod ex una parte eſt fictum, ſi per fictam promiſſionem rei temporalis re ipſa obtineatur ſpirituale, vel viciſſim. v. g. ſi Cajus promiſit fictè, h.e. ſine animo ſe obligandi & ſolvendi, Titio 100. aureos, ſi ſe præſentet ad beneficium, & Titius hac pecunia illectus revera præſentavit Cajum, & Cajus & Titius commiſit Simoniam. Ita P. Friderich *de Sim. c. 2. n. 24.* cum Navar. & Gonetto contra multos & præclaros DD. Cajet. Sot. Emman. Rodriq. Eſcobar, Suar. Leſſ. Tann. Palao, Pirhing, Wieſtner, Schmalzgrueber &c. Prob. 1. Si per fictam promiſſionem rei temporalis æquè in effectu obtineatur ſpirituale, & via paretur ad conſequendum ſpirituale, quàm per ſeriam, videtur per fictam promiſſionem æquè committi Simonia ac per ſeriam; ideo enim DD. communiter cum S. Thoma ſufficere ad Simoniam ajunt ſolam promiſſionem, & non requiri actualem ſolutionem pecuniæ, quia per illam æquè obtinetur ſpirituale, atque paratur via ad obti-

neq-

endum ſpirituale, quam per iſtam : ſed per fictam promiſſionem pecuniæ vel rei temporalis non minùs in effectu obtinetur ſpirituale, & via ad hoc obtinendum paratur, ac per ſeriam, uti patet; cùm ponamus, promiſſarium indè moveri ad dandum ſpirituale actu : ergo. 2. à pari : docuimus ad *tit. de Sponſal. l. in lib. IV.* probabilius eſſe, quòd fictè promittens Matrimonium puellæ, quam per hanc promiſſionem fictam induxit ad ſcelus, aliàs non conſenſuram, teneatur in conſcientia eam ducere in conjugem non minùs, ac ſi ſeriò promiſiſſet, ſi puella non potuit facilè fictionem advertere; quia ficta promiſſio in effectu idem operatur, ac ſeria : ergo etiam fictè promittens pecuniam pro beneficio, & ſic inducens alterum ad collationem beneficij, æquè committit Simoniam in conſcientia, ac ſeriò promittens ; quia ficta promiſſio idem operatur ac ſeria. 3. iterum à pari : quod in Judicijs eſt corruptio, in beneficiis Eccleſiaſticis eſt Simonia, uti notant DD. ſed corruptio Judicis eſt & fit non modò per ſeriam, ſed etiam per fictam pecuniæ promiſſionem, cùm hìc & nunc æquè movere poſſit Judicem, ac moveat ad injuſtam ſententiam : ergo etiam Simonia eſt, & fit per fictam promiſſionem pecuniæ, quia æquè movet, ac ſeria, ad conferendum beneficium. Dixi autem 1. *quod ex una parte eſt fictum* ; ſi enim utraque pars promitteret fictè, non committeretur vera Simonia, quia ex neutra parte adeſſet voluntas emendi aut vendendi ſpirituale, vel animus parandi viam ad ſpirituale : unde nec actus exterior ita fictè promittentium eſſet vera Simonia conventionalis, ſed tantùm apparens, cùm Simonia conventionalis exterior vera ſine vero conſenſu conſiſtere nequeat. Dixi 2. *ſi obtineatur ſpirituale* ; niſi enim ficta promiſſio ſortiatur effectum, attentata potiùs eſt, quàm conſummata Simonia; cùm per ſolam fictam promiſſionem ſine effectu non paretur via ad ſpirituale : neque ex parte fictè promittentis committitur Simonia

mentalis; cùm abeſſe ponatur in eo mens emendi, hoc ipſo, quòd non ſeriò promittat. Interim tamen etiam talis graviſſimè peccat ſacrilegè mentiendo, &, quantùm eſt in ſe, alterum inducendo ad Simoniam mentalem, atque in foro externo, niſi probet fictionem, pro Simoniaco habetur, & ut talis puniendus eſt.

41 Oppones 1. Fictè promittens caret animô dandi temporale pro ſpirituali: ergo non committit Simoniam. 2. In taliter fictè promittente nihil adeſt, quod habeat rationem pretii: ergo abeſt Simonia: vel enim rationem pretii haberet temporale fictè promiſſum? & hoc non, quia fictè promittens non habet animum illud dandi pro ſpirituali: vel ipſa promiſſio? at iſta, licèt aliquo modo ſit pretiô æſtimabilis, non tamen offertur in pretium, ſed eſt mera conditio, qua pretium offertur fictè. R. ad 1. Licèt careat animô dandi temporale pro ſpirituali, non tamen caret animô per temporale, & per pecuniam obtinendi ſpirituale, & ad hoc parandi viam, quod jam eſt Simoniacum, cùm in effectu idem obtineatur, quod per ſeriam promiſſionem. Ad 2. Rationem pretii & motivi habet temporale fictè promiſſum, cùm pecunia fictè promiſſa idem operetur, quod ſeriò promiſſa: ſicut idem operatur pecunia merè promiſſa, quod actu ſoluta, movendo nimirum ad actualem conſecutionem rei ſpiritualis: & ſicut Matrimonium fictè promiſſum puellæ, cùm æquè moveat ad ſcelus, ac ſeriò promiſſum, ſtringit æquè in conſcientia fictè promittentem, ac ſeriò promittentem: item ſicut pecunia fictè promiſſa æquè corrumpit Judicem, ac ſeriò promiſſa.

§. 4.

De Quibusdam Simoniæ ſpeciebus in particulari, maximè circa Beneficia Eccleſiaſtica.

42 Sciendum 1. poſtquam de *materia* Simoniæ tum in gene-

genere tum in ſpecie, nimirum de re ſpirituali tanquam merce, ac de temporali tanquam pretio, atque de *forma* illius, ſeu pacto Simoniaco, in præcedentibus §§. tractatum eſt, haud inutiliter ſubjungi quasdam adhuc materias in particulari, circa quas frequentiùs Simoniam committi valde pronum eſt, maximè circa Beneficia Eccleſiaſtica, quæ magnam afferunt utilitatem, atque ideo valde allicunt hominum avaritiam ad ea injuriosè emenda vel vendenda, & circa alia jura ſpiritualia, ac demum circa ingreſſum Religionis.

Sc. 2. Beneficij Eccleſiaſtici nomine intelligi *jus percipiendi reditus temporales Eccleſiæ ratione officij ſpiritualis auctoritate Eccleſiaſtica conſtitutum*; adéoque tria in eo comprehenduntur jus vel obligatio obeundi functiones ſpirituales: jus indè ortum percipiendi reditus temporales, dictisque functionibus annexum, & à nemine, niſi Conditore Juris Eccleſiaſtici, Summo Pontifice, ab officio ſpirituali ſeparabile: ac demum ipſi fructus & reditus temporales ex Eccleſiæ bonis provenientes. Inter alia autem jura ſpiritualia vel ſpiritualibus annexa ferè de Jure decimandi tantùm aliquid adhuc dicemus; quia de Jure Patronatûs ad hunc *Titulum in lib. III. n. 24.* de Jure ſepulturæ ad *Tit. de Sepulturis n. ult.* utì & beneficiorum permutatione, ad *Tit. de rerum permut. à n. 7.* in eodem libro III. in quantum in iis Simonia committi poteſt, jam explanavimus, & ideo plura hìc addere ſuperſedebimus. De Jure autem eligendi, poſtulandi ad prælaturas, conferendi Benifacia Eccleſiaſtica, & inſtituendi in iisdem præſentatos eadem cùm ſit ratio, quæ de Jure Patronatûs, ideo nec de his juribus ſpeciatim differere neceſſe eſt. Demum *ingreſſus Religionis* poteſt dupliciter conſiderari, prout eſt ingreſſus in Novitiatum duntaxat, & prout eſt ingreſſus per Profeſſionem, vel Emiſſionem Votorum. 43

Dico 1. Aliquid temporale, v. g. pecunias, promitte- 44

re vel dare, exigere vel accipere, pro conſecutione vel collatione Beneficii propriè dicti ex pacto tacito vel expreſſo, vel intentione obligandi, Simonia eſt. 2. & quidem Juris Divini. 3. nulla tamen committitur, ſi præcisè fructus beneficiales, ſive pendentes adhuc, vel futuri, ſive a ſolo jam ſeparati, vendantur, permutentur, locentur pro penſione temporali, vel alio contractu oneroſo diſtrahantur. Pars 1. indubitata apud omnes videtur propter claros textus *can. 2. 8. 9. cauſ. 1. q. 3. c. 34. h. t. cap. 4. 6. fin. de Pact. c. 4. cap. 7. de tranſact.* cùm beneficium detur propter officium. *c. ult. de Reſcr. in 6.* adeóque ematur & vendatur jus ſpirituali annexum. Pars 2. quam contra Felin. Decium, Garc. Leſſ. & Zœſ. *h. t. n. 42.* defendit communior & longè verior cum Suar. Covarruv. Gonzal. & ipſo S. Thoma 2. 2. *q. 100. a. 4. in C.* ſuadetur indè; quia tanta eſt inter jus percipiendi reditus temporales & jus officii ſpiritualis connexio, ut cenſeatur eſſe unum. per *c. 25. de Prab.* & unum ſine altero vendi nequeat, quamdiu à Summo Pontifice, qui ſolus id poteſt, unum non fuerit ſeparatum ab altero. *can. ſiquis objecerit 7. cauſ. 1. q. 3.* Vendere autem jus ſacri officii, vel ipſum officium ſpirituale, eſt utique Simonia Juris Divini. Et hinc in *can. 8. cit.* Urbanus II. interprete gloſſa, venditionem beneficii Simoniacam eſſe colligit ex verbis D. Petri *Act. 8. pecunia tua tecum ſit in perditionem*, quibus utique damnavit S. Petrus Simoniam Juris Divini & Naturalis. Unde, ut rectè infert P. Pirhing *h. n. 38.* nulla conſuetudine excuſantur promittentes vel dantes, exigentes vel recipientes aliquid temporale pro beneficio. Pars 3. per ſe patet, quia fructus beneficiales ſunt aliquid merè temporale, nec ex natura ſua, nec ex diſpoſitione Eccleſiæ (uti tamen jus illos percipiendi) ſunt annex rei vel jur. ſpirituali.

Dixi tamen 1. *promittere* &c. ſi enim temporale offeratur ſponte, & quidem ex aliquo intervallo poſt collatio-

lationem vel adeptionem beneficii, nec ſpecies Simoniæ datur: ſi tamen ſponte & abſque pacto detur temporale ante adeptionem beneficii, vel dum illud confertur, vel immediatè pòſt, Simonia Juris Eccleſiaſtici tantùm committitur propter prohibitionem Eccleſiæ damnantis omnem Simoniæ ſpeciem in materia beneficiali. 2. *Pro conſecutione vel collatione beneficij*, quibus verbis ad mentem omnium DD. intelligi volo omnes modos, quibus obtinentur beneficia, ſcilicet Præſentationem, & huic reſpondentem Inſtitutionem, Electionem & hujus Confirmationem, Poſtulationem & hujus Admiſſionem, Collationem liberam, Permutationem, & Reſignationem, ſi interveniat temporale ex pacto, vel intentione obligandi ad providendum de beneficio. 3. *Beneficii propriè dicti*, uti ſunt, quæ conferuntur in titulum perpetuum, ſive ſint Curata, ſive Simplicia, Dignitates, vel Prælaturæ &c. Idem quoque ſentiendum eſt de beneficiis minùs propriè dictis, & quæ ex parte beneficiati perpetuitatem non habent, modò ſint jus ſpirituali annexum, ſeu jus percipiendi reditus propter aliquod officium ſpirituale, uti eſt *Vicaria* & *Commenda* ſpiritualis, tam temporalis quàm perpetua, *Capellania* Epiſcopi authoritate erecta, *Coadjutoria* ſive cum ſive ſine jure ſuccedendi detur, *Præſtimonia* auctoritate Epiſcopi conſtituta, ſi cum ſpiritualis obſequii obligatione conjungantur, *Hoſpitalia* auctoritate Epiſcopi erecta, & ſpiritualem adminiſtrationem vel functionem ſibi adjunctam habentia, *Beneficia Manualia*, quibus accenſentur etiam Commendæ ſeu *Præceptoriæ* Ordinis Equitum Teutonicorum S. Mariæ, & Melitenſium S. Joannis Jeroſolymitani, denique *Penſiones ſpirituales*, ſeu quæ tantùm Clericis conferuntur propter Miniſterium aliquod ſpirituale, v. g. propter cantum in Choro, recitationem Officii B.V. Mariæ &c. Sumuntur hæc ex *c. 8. c. 21. h. t.* & ratione, quia etiam in his venderetur ſpirituale propter connexionem. Si tamen Penſionarius

retenta hac obligatione peragendi officium ſpirituale tranſigat cum beneficiato, ad penſionem ſibi dandam obligato, ut datâ ſibi certâ pecuniæ ſummâ liberetur beneficiatus â penſione deinceps ſolvenda, non committitur Simonia; quia hæc immunitas à ſolvendis penſionibus, per pecuniam redempta, eſt aliquid merè temporale. Aliud foret, ſi Penſionarius id ageret, ut receptâ pecuniæ ſummâ ſe liberaret ab obligatione ſacri Miniſterii, ad quod vi penſionis fuit obligatus.

45 Oppones. 1. Beneficia ſunt erecta ab Eccleſia, & ab hac annexum eſt jus percipiendi fructus temporales officio ſpirituali: ergo Simonia, quæ committitur circa beneficia, tantùm eſt Juris Eccleſiaſtici. 2. Si committeretur Simonia Juris Divini, tunc ideo, quia datur connexio temporalis cum ſpirituali: ſed hæc ratio nulla eſt, quia ſine omni Simonia etiam juxta nos vendi poſſunt res ſpirituali annexæ, ſi pretium non petatur vel detur pro re ſpirituali, vel propter hanc non augeatur: ſic vendi poſſunt calices conſecrati, roſaria & numiſmata benedicta, caſtrum habens annexum jus patronatûs &c. Sicut ergo in his ſpirituale dicitur tranſire tantùm cum temporali, quod emitur vel venditur, ita dici poterit, cum jure percipiendi fructus temporales, quod emitur vel venditur, tranſire jus officij ſpiritualis, cui pretium non taxatur. 3. Paſſim datur conſuetudo, & quidem tolerata ab Epiſcopis, vi cujus pro admiſſione ad poſſeſſionem Canonicatûs &c. exiguntur & dantur ſportulæ, conſiſtentes in pecuniis, honorariis, conviviis: ergo Simonia Juris Divini non eſt aliquid exigere, & dare pro conſecutione beneficij; cùm nulla valeat conſuetudo contra Jus Divinum & Naturale. R. Ad 1. *N. Conſ.* Suppoſitâ enim & durante connexione etiam ſpirituale venditur, quod eſt Simonia Juris Naturalis: ſicut reſidentia in loco beneficij Curati eſt Juris Divini, licèt beneficium curatum ſit erectum ab Eccleſia, & locus ſeu diſtrictus deſignatus ab Epiſcopo v. g. Ad 2. *N. Min.*

&

& parit. nam in beneficiis ſpirituale conſequenter eſt annexum temporale, & ſpirituale (ſcilicet functiones ſacræ, & poteſtas ſpiritualis) eſt principale, temporale autem jus eſt ei acceſſorium: econtra in jure patronatus reali, & calice, aliisque rebus conſecratis vel benedictis ſpirituale antecedenter eſt annexum temporale, ſeu ſpirituale primùm conſequitur & eſt acceſſorium ad rem temporalem, velut præſuppoſitam, v. g. ad caſtrum, calicem, res alias, quæ conſecrationem vel benedictionem habent, & ſunt principale, nec amittunt per annexionem ſuum pretium. Verbo: in beneficiis ſpirituali præſuppoſito tanquam principali annectitur temporale tanquam acceſſorium: in reliquis temporali præſuppoſito tanquam principali annectitur ſpirituale tanquam acceſſorium. Ad 3. Talis conſuetudo reprobatur quidem in *c. 44. h. t.* & in Trid. *ſ. 24. c. 14. de reform.* in multis tamen locis ita invaluit, ut DD. cum P. Pirhing *h. t. n. 91.* non audeant eam damnare tanquam Simoniacam, etiam de Jure Eccleſiaſtico tantùm (nam Juris Divini Simonia non eſt, ſi tales ſportulæ exigantur vel dentur non pro jure ad vel in beneficio, ſed poſt illud jam plenè quæſitum) eò quòd toleretur ab Epiſcopis, imò & a Papa, qui ignorare non præſumitur tam generalem integræ Nationis conſuetudinem. Verùm quia Innoc. XII. *in Conſtit.* quæ incipit *Eccleſiæ Catholicæ*, edita 22. Sept. anno 1695. illam reprobat, licèt immemorialis ſit, innovando Conſtit. Pij V. quæ incipit *Durum nimis*; non video, quomodo defendi poſſit deinceps, niſi dicatur hæc conſtitutio non eſſe ſufficienter promulgata, vel non recepta. Neque dicas, per has ſportulas committi Simoniam Juris Naturalis: nam ſi dentur poſt adeptum jus per præſentationem vel collationem pro quieta tantùm poſſeſſione conſequenda, potiùs dantur ad redimendam vexam in aliquo in ſe non ſpirituali; nam, licèt poſſeſſio beneficii ſpirituali ſit annexa eatenus, quatenus dependet

ex

ex jure & titulo ſpirituali, tamen, poſtquam jus & titulus ſpiritualis jam plenè eſt acquiſitus, attenditur, prout eſt in ſe, tanquam aliquid facti, & in ſe temporale vel corporale, ad unde & per ſe jam debitum: ſicut Simonia Juris Naturalis non eſſet, ſi fructus beneficiales deberent ſic redimi pecuniâ, convivâ, vel aliis ſportulis. Idem fortaſſis dici poſſet cum Vallenſ. & Rebuffo *in Prax. benef. tit. Quot modis benef. acquir. n.* 13. nempe Simoniacos non eſſe, qui pro præſentatione, collatione &c. coacti, non voluntariè, dant ſportulas, quia, cùm reſiſtere non valeant, cenſendi ſunt dare ad redimendam vexam. Sed vehementer ſubſiſto.

46 Dubitabis adhuc 1. an ſit Simonia, ſiquis ſua bona temporalia offerat Eccleſiæ ad fundationem novi beneficii, & paciſcatur, ut hoc beneficium conferatur ſibi? 2. ſi detur pecunia vel accipiatur pro electione certæ perſonæ, licèt digniſſima ſit? 3. ſi pro ſuffragio dando in electione danti promittatur beneficium? 4. ſi detur pecunia alicui, ne conſentiat in electionem alicujus digni? nam de dante, ne eligatur indignus, jam diximus *n.* 38. *ſuprà.* 5. ſiquis conferat beneficium alteri, ut dimittat vel cedat beneficium cum novo compatibile, jam priùs habitum? R. ad omnia affirmativè. *Primum* probatur ex *c.* 34. *h. t.* Neque dicas, ſi hoc liceat, major naſcitur promptitudo hominum ad fundanda beneficia; & ob ſimilem cauſam licitum eſt fundatori beneficii hanc conditionem addere, ut nullus, niſi ſit ex familia fundatoris (ſiquis adſit) ad illud promoveatur: item aliæ conditiones honeſtæ, licèt oneroſæ, fundatoribus Eccleſiarum permittuntur *c.* 4. *de condit. appoſ.* Nam contrà eſt, quòd conditio, ut aliquis promoveatur ex familia fundatoris, non ſit rejecta in Jure, nec talis cenſeatur emere beneficium, ſed liberè ſua bona offerre Eccleſiæ, licèt ſub aliquo onere: neque aliæ conditiones, quas ponunt fundatores, ſi honeſtæ ſunt, reprobantur à Jure, imò poſitivè ap-

pro-

probantur: econtra pactum, ut sibi pro bonis, quæ quis obtulit ad fundandum beneficium, istud conferatur, est expressè rejectum à Jure *c. 34. cit.* & offerens censetur illud emere. Argumentum à pari parùm vel nihil probat, quando contrarium pro uno casu expressè in Jure est statutum. *Secundum* suadetur inde, quòd ematur hoc modo spirituale actio, nempe electio. *Tertium* ex *c. 10. h. t.* Pirhing. *eod. n. 87.* cum Azor, qui duo cum Sylv. *v. Simonia q. 13.* etiam pro Simonia habent, si duo electores inter se ita conveniant: ego dabo tibi meum suffragium in hac electione, & tu mihi dabis tuũ in alia: sed in his solùm est Simonia Juris Ecclesiastici. *Quartum* probat Pirhing *lo. cit.* exinde, quòd Simonia committatur non solùm, si detur spirituale pro temporali, sed etiam si omittatur pro commodo temporali, si nempe omissio in æstimatione morali non sit pura omissio, uti hìc. *Quintum* tradit communis apud & cum Palao *tr. 17. d. 3. pu. 3. n. 5.* ex ea ratione, quia per tale pactum cessionarius subiret onus indebitum, & obligationem aliunde non existentem, adeóque cessio & dimissio beneficii haberet rationem pretii Simoniaci, saltem ex dispositione Juris Ecclesiastici. Hinc aliud foret, si beneficium obtinendum esset incompatibile cum priore, & conferens non exigeret, ut primùm dimitteretur ante obtentionem pacificam secundi; quia secundò pacificè obtentò jam aliunde datur obligatio dimittendi primum, consequenter in pactum absque Simonia deduci potest. Quando autem committatur Simonia *Confidentialis*, dictum est suprà *n. 6.* Item quando committatur imponendo novum onus beneficiato, spirituale, vel temporale, in collatione, traditum *tit. XII. n. 9. lib. III.*

Dico 2. Resignare beneficium in favorem alterius, seu sub conditione vel modo, ut certo cuidam, quem resignans nominat, conferatur, in manibus Prælati Papâ inferioris. 2. Vel sub spe exterius manifestata, ut alicui

cui certo conferatur, est Simonia Juris Ecclesiastici. 3. Divini autem, si resignetur cum reservatione pensionis ex beneficio liberè & non in favorem resignato sibi solvendæ. 4. uti &, si resignetur cum pacto, ut resignatarius solvat expensas resignanti, quas iste facere debuit in obtinendo beneficio, vel in litem, quam sustinere debuit, ut consequeretur beneficium. 5. Simonia tamen probabiliùs nulla est, si resignans Ecclesiam vel Prælaturam paciscatur, ut resignatarius solvat debita, Ecclesiæ vel Prælaturæ nomine contracta. Pars 1. probatur ex *c. fin. de Pact. & Constit. Quanta Ecclesiæ* Pij V. & illis Canonibus, in quibus prohibetur omnis pactio & onerosa conventio in beneficiis Ecclesiasticis, etiamsi temporale pretiô æstimabile non interveniat. Specialiter item prohibetur in Jure Ecclesiastico resignatio in favorem, ut tenet communis ex *c. un. de rer. permut. in 6. Clem. un. eod.* In Germania tamen a quibusdam Ordinariis admittuntur resignationes in favorem, sive ex privilegio, sive ex consuetudine immemoriali: nisi velis dicere, non fieri coram ipsis propriè resignationem in favorem, seu cum intentione obligandi ad certo alicui conferendum beneficium, sed cum commendatione tantùm certæ personæ, & precibus, ut illi conferatur præ aliis. Id quod licitè fit. Pars 2. desumitur ex *cit. constit.* Pij V. si est recepta; de Jure enim Communi non reperitur prohibitum resignare sub spe tantùm, etiam manifestata, & non sub pacto, ut conferatur beneficium resignandum certæ personæ. Pars 3. eruitur indè, quòd pensio reservata sit merè temporalis, consequenter ita resignans coram Prælato, qui est Papâ inferior, in cujus potestate non est separare jus percipiendi reditus â titulo spirituali in beneficio, det spirituali annexum pro temporali. Pars 4. exinde, quòd tali casu beneficium non detur gratis, sed titulô oneroso, & sub obligatione nova solvendi expensas, quæ per se beneficio annexa non est, impositâ resignatario. Pars 5. quam tenet

Fla-

Flamin. Pariſ. *l.* 14. *de Reſign. q.* 7. *n.* 65. contra Joan. Andr. &c. colligitur ex eo, quòd liceat in pactum deducere, quæ de jure inſunt: atqui reſignationi de Jure ineſt obligatio ſolvendi debita, ratione Eccleſiæ vel Prælaturæ contracta. *c.* 1. *de ſolut.*

Dico 3. Vendere Decimas, prout ſunt jus directum decimandi, eſt Simonia Juris Divini, ſicut vendere beneficium Eccleſiaſticum, ſeu jus percipiendi fructus, fundatum in officio & titulo ſpirituali, & nondum ſeparatum. Communis; quia Decimæ, prout ſunt jus directum decimandi, ſunt annexæ juri ſpirituali, ſeu officio & functionibus ſpiritualibus, quas præſupponunt tanquam principale, ſicut beneficium eſt annexum officio & titulo ſpirituali. Simoniacum tamen non eſt vendere Decimas, prout præcisè ſunt fructus temporales, vel prout ſunt jus *utile*, non *directum*, decimandi, quod olim frequenter fuit ab Eccleſia datum in feudum, vel emphyteuſim, jure directo remanente penes Eccleſiam: & hinc conſuetudo multis in locis habet, ut Laici hoc jus vendant aliis, utpote jus abſtractum jam à titulo ſpirituali, & de novo creatum per contractum feudalem. 48

Dico 4. Promittere vel dare, exigere vel accipere aliquid temporale pro Ingreſſu Religionis, ſcilicet interveniente pacto, Simoniacum eſt Jure Divino & Naturali, ſive dein ingreſſus ſumatur latè pro ingreſſu in Novitiatum, ſive ſtrictè pro ipſa Profeſſione, ſive pro admiſſione in Novitiatum, vel ad Profeſſionem, aut votorum emiſſionem. 2. Jure autem Eccleſiaſtico tantùm, ſi titulò ſuſtentationis ingreſſi, vel ingreſſuri, aliquid ex pacto detur vel recipiatur, promittatur vel exigatur, caſu quo Monaſterium eſt dives, & ſatis à fundatoribus vel aliunde inſtructum mediis ad ſuſtentandas perſonas. Partem 1. evincunt text. *in c.* 8. 19. 25. 40. 41. *& Extrav. Sanè 1. int. comm. h. t.* uti & ratio, quia uterque ingreſſus ordinatur ad finem ſupernaturalem, nempe ſa- 49

lutem

lutem animæ & perfectionem charitatis; adeóque aliquid ſpirituale eſt: admiſſio autem eôdem tendit, & inſuper eſt actus jurisdictionis vel poteſtatis ſpiritualis. Partem 2. probat *c. 40. cit.* ubi prohibetur quævis exactio ſub prætextu neceſſitatis vel paupertatis: ergo & illa, qua petitur aliquid pro ſuſtentatione, ad quam præbendam ſufficientia jam aliunde habet mediaMonaſterium; ſic enim potiùs fingitur, quàm revera datur titulus neceſſariæ ſuſtentationis, & eſt merus *prætextus*. Quòd autem hæc Simonia non ſit Juris Divini vel Naturalis, docent Palao, Schambogen *h. t. n. 67. 69.* & alii Recentiores multi contra P. Reiffenſtuel *eod. n. 170. ſeqq.* ac liquet indè, quia non datur vel exigitur temporale pro ſpirituali, cùm ſumptus in ſuſtentationem perſonæ neceſſarii nihil ſpiritualitatis habeant. Interim huic prohibitioni Juris Eccleſiaſtici poteſt prævalere conſuetudo, & fortè prævaluit in quibusdam locis, ubi paſſim, etiam a Monaſteriis opulentis, maximè Monialium, titulô ſuſtentationis exiguntur ſat magnæ pecuniæ; quæ conſuetudo reddi vel indè poteſt rationalis, ut plures, quàm alioquin deberent, poſſint recipi, vel ne fundationes & bona Monaſteriorum, utpote variis caſibus & periculis expoſita, exhauriantur facilè, & neceſſaria cum tempore etiam aliorum deficiat ſuſtentatio; maximè id procedit in Monaſteriis Monialium, quibus haud convenit extra Monaſterii ſepta victum ſibi quærere, neque facultas quærendi ſuppetit per ſua miniſteria, ſicut viris.

50 Dico 5. Licitum tamen, & non Simoniacum eſt, ab ingreſſis vel ingreſſuris Religionem aliquid temporale, non tantùm accipere ſponte oblatum. 2. ſed etiam de eo paciſci titulô ſuſtentationis, ſi Monaſterium ſit inops, modò id permittat Regula Ordinis. 3. & titulô dotis, licèt ſit dives, & probè fundatum vel dotatum. 4. aut titulô Donationis propter nuptias, vel Legitimæ, in Monaſteriis virorum. 5. ſub conditione, ut perſona Religio-

gionem ingressa, & Monasterium, sive pauper sive dives, ea portione contentum renuntiet hæreditati parentum, aut alteri cuicunque justæ prætensioni. Pars 1. est clarè decisa in *c. 30. & Extrav. citt.* Pars 2. quam tenet communis cum S. Thoma 2. 2. *q. 100. a. 3. ad 4.* & Suar. *l. 4. de Simon. c. 17. n. 18.* eruitur tum ex Trid. *s. 25. c. 16. de Regular.* ubi permittitur pro victu & vestitu Novitii aliquid accipere; cur non & pro reliquo post Professionem tempore? tum ex consuetudine; tum ex ratione, quòd in tali casu temporale pro temporali exigatur & accipiatur justa de causa. Pars 3. tum ex privilegio Innocentii VIII. Monialibus expresse indulgentis, ut ab ingressis vel ingressuris accipiant vel exigant dotem congruam, ut testis est Ascan. Tambur. *de Jure Abbatiss. d. 5. q. 2. & 3.* modò nihil exigant vel recipiant pro ipso ingressu, vel inhabilem non admittant ex sola spe & intentione recipiendi temporalia; nam talis intentio pro fine principali vel unico habens temporalia non facilè excusaretur à Simonia; tum ex generali consuetudine; tum à pari: si enim Marito, sive dives sive pauper sit, omni jure permissum est à sponsa sua exigere dotem ad sustinenda Matrimonii onera, & quidem pro statu suo congruam. *l. fin. C. de dot. promiss.* cur non liceat à sponsa Christi, quæ cum Christo & Religione per hujus ingressum ac Professionem spirituale celebrat Matrimonium, dotem congruam exigere, sive dein Religio vel Monasterium sit inops sive dives? cùm Matrimonium spirituale & carnale pari passu ambulent, & ab uno ad alterum aliàs frequenter & secundùm jura ducatur argumentum, *arg. c. 2. seqq. de translat. Episc.* Neque hoc pacto ex gitur temporale pro spirituali; sicut enim in Matrimonio carnali considerantur duo, ut Sacramentum est, & contractus Civilis, cui contractui annexum est onus sustinendi onera conjugii & alendi conjugem, propter quæ opera, & non pro Sacramento, exigitur dos, ita Matri-

monium ſpirituale, quod eſt Profeſſio Religioſa, conſiderari poteſt dupliciter, ut ſtatus ſpiritualis, & ut quidam contractus humanus perſonam inter Religioſam & Religionem, ex quo hæc obligatur ad onera hujus ſtatûs & ad alendam perſonam, ac propter hæc onera, non verò pro ſtatu ſpirituali & Religioſo, exigitur & accipitur dos, ſeu bona temporalia inſtar dotis. Recte tamen monent DD. ne Monaſteria (præſertim Monialium, ubi eſt majus periculum) dotem exigant ſine diſcrimine; quia aliàs perſonæ pauperes, non ratiò magis dignæ, excluderentur, & divites, qua tales, tantùm reciperentur; quod utique indignum eſt in Monaſterio alias bene dotato. Pars 4. quam in terminis & explicitè tradit ferè ſolus P. Schmier *de delictis p. 2. c. 1. à n.* 112. habet eadem fundamenta; quia donatio propter nuptias pari paſſu procedit cum dote, & ſicut hæc filiabus, ita illa debetur filiis. per *l. fin. cit.* & non minùs viri, quam fœminæ, Matrimonium ſpirituale contrahunt per Profeſſionem & Vota Religioſa. De *Legitima* videtur eſſe par ratio, quia & hanc parentes vel in Teſtamento vel ab inteſtato tenentur liberis relinquere: ergo liberi, ſicut manentes in Sæculo jus habent eam petendi, ita & Religionem bonorum ſtabilium capacem ingreſſi vel ingreſſuri, vel horum loco Religio petendi jus habet. per *Auth. Ingreſſi. & Auth. ſiqua mulier. C. de SS. Eccleſ.* Pars 5. quam cum eodem P. Schmier & P. Reiffenſtuel defendit P. Schmalzgrueber *b.t. n.* 198. ſuſtinetur ex eo, quia tali caſu temporale exigitur tantùm pro temporali, nimirum certa pecuniæ quantitas, vel etiam Legitima anticipatò ſolvenda, pro jure hæreditatis, vel alia prætenſione rerum temporalium, quod jus vel prætenſionem ingrediens, ſicut alia ſua bona, & jura, de quibus aliter priùs non diſpoſuit, transfert in Religionem ſucceſſionis & bonorum temporalium capacem.

51 Oppones 1. Omnis pactio circa ingreſſum Religionis

nis est prohibita in SS. Canonibus, & quidem 2. in specie apud Monasteria satis dotata de pastu, victu, vestitu, pecuniis &c. *Extrav. cit.* item sub specie vel prætextu paupertatis, nimirum necessariæ sustentationis. *c. 40. cit.* 3. atque hæc sunt prohibita tanquam Simoniaca Jure Divino & Naturali, ut evidens esse putat P. Reiffenstuel *h. n. 169. seqq.* allegans S. Thomam 2. 2. *q. 100. a. 3. ad* 4. Marchant. communissimámque asserens hanc esse sententiam, cùm tali casu exigatur temporale pro ipso ingressu, eò quòd titulus sustentationis falsò allegetur, & Monasteria ideo sint tam liberaliter fundata, ut indè alantur personæ Religiosæ, consequenter nullus supersit titulus exigendi aliquid: ergo consuetudo non potest efficere, ut titulò sustentationis aliquid exigant opulenta Monasteria, etiam Monialium, quæ in *Extrav. cit.* vocatur corruptela. 4. prohibitum est *c. un. §. sanè de statu Regular. in* 6. atquè in Trid. *s.* 25. *c. 3. de Regular.* Clem. VIII. *Constit. Nullum omnino.* ne in Monasteriis recipiantur plures, quàm ex eorum reditibus, vel consuetis eleemosynis commodè sustentari valeant: ergo nemo potest recipi sub exactione sustentationis, licèt Monasterium sit inops, & ad dandam sustentationem insufficiens; cùm tali absolutè sit prohibitum admittere quemquam. §. ex eo, quòd sponsus opulentus possit petere dotem, sequeretur, quòd etiam Monasterium opulentum posset per modum dotis ad sustentationem personarum aliquid exigere ipso Jure Communi, & non tantùm per Consuetudinem. 6. licitum est ingressis ante editam Professionem ita liberè de bonis suis disponere ut de iis nihil teneantur relinquere Monasteriis. *arg. Nov. 5. c. 5.* & Trid. *s.* 25. *c.* 16. *de Regular.* ergo per pactum adigi non possunt, ut pro jure hæreditatis futuræ, Legitimâ sibi obventurâ &c. renuntiatâ, hìc & nunc aliquid anticipatò solvant, vel dotem dent. 7. Legitima non debetur liberis, quamdiu vivunt parentes,

quia primùm computatur poſt mortem. *l. 1. §. 21. ff. de Collat. bonor.* & viventis non eſt hæreditas. *l. 1. ff. de hared. & act. vend.* ergo.

R. ad 1. Eſt quidem prohibita omnis pactio, qua temporale exigitur vel accipitur tanquam pretium Religionis, non verò ſi ex alio juſto titulo, v. g. dotis, aut, in Monaſterio inopi, ſuſtentationis perſonæ &c. Ad 2. & 3. prohibentur quidem hæc, ſed tantùm Jure Eccleſiaſtico, cui prævalere poteſt conſuetudo rationabilis & legitimè præſcripta. Non exigitur ſub prætextu paupertatis falſo, quando Monaſteria opulenta non allegant titulum paupertatis, ſed ſuſtentationis. P. Reiffenſtuel nimis abundat in ſuo ſenſu, nec bene allegatur S. Thomas, qui ibi pro Simonia Juris Divini ſolùm habet receptionem alicujus rei temporalis ex pacto datæ tanquam pretii pro ipſo ingreſſu. Si alii Auctores inſpiciantur, communiſſima fortè non deprehendetur, præſertim Recentiorum; quia plurimi eorum loquuntur de caſu, quo aliquid exigitur ſub *colore indigentiæ*, vel in ſenſu S. Thomæ. Neque pro ipſo ingreſſu aliquid exigitur, quando a divitibus aliquid exigitur titulò ſuſtentationis, ut patet in Sacerdotibus, etiam Religioſis, qui vi conſuetudinis, vel permiſſionis Eccleſiæ, aliquid titulò ſtipendii pro ſuſtentatione exigunt pro miniſteriis ſacris, vel Miſſis, licèt aliunde vel ex patrimonio, vel ex fundatione beneficii aut Monaſterii, ſuſtentationem abunde habeant; uti fatetur ipſe P. Reiffenſtuel. *n. 198. 201. ſeqq.* in quibus proin contra ipſum retorquetur argumentum, uti & in caſu, quo Regulares, etiam divites, cum parentibus, juxta ipſum quoque *n. 182.* licitè paciſcuntur de certa quantitate pecuniarum ſub conditione, ut ingredientes renuntient juri hæreditatis, vel alteri juſtæ prætenſioni. Quando *in Extrav. cit.* reprobatur conſuetudo tanquam corruptela, id intelligendum venit de conſuetudine irrationabili, qua temporale exigitur pro ſpirituali, vel nimis im-

importunè, ut quasi extorqueatur temporale, uti de Sacerdotibus de stipendio paciscentibus dictum. *n. 35. 36.* Unde Regulares utriusq; texûs sufficienti fundatione ad sustentandas personas instructi diligenter caveant, ne nimis sordidè ac sollicitè petant, vel quærant temporalia ab ingressis, aut ingressuris Religionem; magísque fidant in Dei providentia, quàm temporalium corrasione, qui reditus præsentes religiosè viventium, publicæque ædificationi in moderandis cupiditatibus studentium speciali benedictione, alísque viis honestioribus, v. g. legatis, hæreditatibus sponte oblatis, donationibus &c. augebit, & satis locupletabit Monasteria, ut nunquam egendi periculum habeant. Ad 4. quod importunè oggerit Bernard. Van Espen Belga, & neotericus Rigorista, *N. Cons.* quia Clemens VIII. ad mentem *c. un. & Trid. citt.* ponit hæc notatu digna verba, *qui* (Conventus) *de consuetis, sive communibus sive singulorum, eleemosynis, aliisve quibuscunque obventionibus in commune conferendis commodè sustentari possit*: ergo respectu inopis Monasterii dos considerari potest, ut consueta eleemosyna, quia est *pia* largitio, & *consueta*: respectu opulenti autem ut *obventio in commune conferenda*. Ad 5. Si id sequi existimes, accepto lubens; consequenter consuetudo erit secundùm jus, vel hujus interpres, aut confirmatio. Ad 6. *trans. antec.* quod adhuc dubium est, ut colligere licet ex iis, quæ tradit Covarruv. *de Testam. c. 2. n. 8. & 9.* Sed *consequentia* est falsa; quia liberum est Monasteriis recipere vel non recipere: ergo licitè repellunt eos, qui, cùm possint, tamen nolunt quidquam dare vel assignare Monasteriis. Ad 7. Quamquam liberis non debeatur Legitima vivis parentibus, iisdem tamen debetur jus ad Legitimam suo tempore consequendam, uti & ad hæreditatem: & super hujus juris remissione licitum est paciscì, si non Jure Civili, saltem Jure Canonico *c. 2. de Pactis in 6.* præsertim consuetudine explicatô & confirmatô.

§. 5.

De Pœnis Simoniæ. Ubi & de Judice, & diſtinctione in hac materia.

52. Sciendum, per *pœnas* hìc non intelligi illas, quas juſtô Judice ô Deus infligit peccatoribus, ſed quibus Eccleſia in foro externo vindicat atrox Simoniæ crimen, vel ipſo Jure ſtatutis, vel per ſententiam irrogandis. Ubi de videndum, an & quomodo puniantur rei *Simoniæ*, præſertim *realis*. Et quia inter alias pœnas referri quoque poteſt nullitas actûs, & obligatio reſtituendi Simoniacè accepta, etiam de his inſtruendi ſumus. Cùm verò Judicis ſit vel condemnare ad pœnas à Jure non ſtatutas, vel ſtatutas infligere, de iſto quoque pauca dabimus.

53. Dico 1. Pœnam a jure Eccleſiaſtico ſtatutam non habet Simonia Mentalis. 2. neque merè Conventionalis, in quacumque materia. 3. probabiliter neque Conventionalis Mixta, exceptâ tamen Simoniâ Confidentiali. 4. quamvis poſſint puniri arbitrariè, ac ferè debeant à Judice, ſi ad hunc deferantur. Pars 1. conſtat ex *c. 33. c. 34. c. fin. h. t.* Accedit, quòd in Simonia Mentali prava intentio non prodatur ſignô externô, adeóque tanquam occulta, ad cujusmodi delicta ſe non extendit Eccleſiæ poteſtas coërcitiva, ab eadem punibilis eſſe non videatur. Pars 2. quando nempe ex neutra parte actualiter datum eſt temporale, vel ſpirituale, ſed præcisè conventum, pariter eſt recepta inter Auctores, & in Jure fundata; quia SS. Canones, ubi pœnas ſtatuunt in Simoniacos, mentionem faciunt dationis, & acceptionis, utì *can. 1. 2. ſeqq. cauſ. 1. q. 3. c. 8. c. 34. h. t. Extrav. 1. & 2. int. Comm. eod.* Pars 3. ubi valde multi faciunt diſcrimen inter caſum, quo ſolùm temporale eſt traditum, non verò ſpirituale, & inter caſum,

ſum, quo ſpirituale tantùm, non verò temporale, eſt datum: in priori cum communi aliorum admittunt, nullas incurri pœnam, in poſteriori verò volunt incurri, uti V. Ant. Guttierez, & alii cum P. Friderich *de Sim. c. 5. n. 104.* allegantes Stylum Curiæ Romanæ, & Deciſiones Rotæ. Sed nec in poſteriori caſu pœnis a Jure ſtatutis obnoxios eſſe Simoniacos, propugnant æquè multi, imò plures, cum Navar. Covarruv. Laym. Zoel. *hìc n. 87. 92. ſeqq.* Reiffenſtuel *n. 239.* allegantes & ipſi Stylum Curiæ, & *Extrav. 2. cit.* ubi *dantes & accipientes* pœnis ſubijciuntur: quibus accedo & ego, cùm verſemur in materia pœnali, in qua benignior pars tenenda eſt. *c. 49. de R. I. in 6.* & alias odia ſunt reſtringenda. *c. 15. eod.* Pars 4. patet ex *Conſtit. Intolerabilis* Pii V. & indè, quòd Simonia ſit crimen graviſſimum, quod ordinariè non debet relinqui ſine pœna.

Oppones 1. In *c. 37. & 45. b.* videntur pœnæ inſtigi, etſi tantùm ſit promiſſum aliquid temporale pro ſpirituali tradito: ergo non requiritur executio, ſeu traditio actualis, ex utraque parte. 2. In *can. 5 cauſ. 1. q. 3.* decernitur irritum ſiquid ſpirituale eſt datum data *vel promiſſâ* pecuniâ: ergo ad pœnas incurrendas ſufficit promiſſio, & non requiritur datio rei temporalis. R. ad 1. in *d. c.* utroque eſt ſermo de remiſſione alicuius obligationis temporalis pro dato ſpirituali; remittere verò idem eſt, ac dare. Ad 2. id intelligendum eſt vel de caſu, quo poſt intervallum reipſa datur, quod priùs tantùm fuit promiſſum: ſi enim hoc contingit, completur Simonia Realis, pœnæque incurruntur, & retrotrahuntur ad tempus pactionis præteritæ, ut docet Navar. Suar. Leſſ. vel de irritatione per ſententiam decernenda, ut ait idem Navar. in *Man. c. 23. n. 104.* Ex quibus colliges, Titium, qui Sempronio promiſit ſummam pecuniæ pro beneficio, ac iſtud obti- 54

nuit, ipſe verò nunquam ſolvit pecuniam, non incurrere pœnas Simoniæ decretas.

55 Dico 2. Quamvis ſola Simonia Realis puniatur certis ac determinatis â Jure pœnis, ut patet ex dictis; non tamen ſic punitur omnis Simonia Realis, ſed triplex tantùm ejus claſſis. 1. Quæ circa Ordinationem ſeu collationem Ordinum. 2. Quæ circa ingreſſum Religionis. 3. Quæ circa proviſionem Beneficiorum Eccleſiaſticorum committitur. Ratio, quia in has, & non in alias Simoniæ ſpecies, reperiuntur pœnæ certæ ab ipſo Jure determinatæ, & ipſo facto incurrendæ. Aliis tamen pœnis ad arbitrium & per ſententiam Judicis plecti poſſunt aliæ Simoniæ, in quas quidem aliquæ nonnunquam ſtatutæ ſunt pœnæ, non tamen ut ipſo jure vel facto incurrendæ, ſed primùm per ſententiam. De his tribus claſſibus jam in ſpecie.

56 Dico 3. Quando Simonia committitur circa Ordinum Clericalium ſuſceptionem & collationem, ſequentes pœnæ ipſo facto incurruntur, 1. Tam ordinans Simoniacè, quàm ordinatus, eſt excommunicatus excommunicatione reſervata Pontifici. 2. Ordinans eſt ſuſpenſus â collatione quorumcunque Ordinum, etiam primæ Tonſuræ, & ab exercitio munerum Pontificalium, ordinatus verò ab Ordinibus ſuſcipiendis, & ſuſceptorum exercitio. *c. 37. c. 45. & Extrav. 2. citt.* Non tamen incurruntur ab iis, qui citra ſuam culpam propriam ordinant vel ordinantur interveniente Simonia, neque ab Epiſcopo, poſt collatum gratis Ordinem accipiente aliquid ſponte oblatum, licèt juxta Trid. *ſeſſ. 21. c. 1. de Ref.* Simoniam Juris Eccleſiaſtici committat. Alias adhuc pœnas in Simoniacè ordinantes & ordinatos ſtatuit Sixt. V. *in Conſtit. Sanctum*, quam tamen Navar. & Leſſ. putant in plerisque locis ignotam, & non receptam eſſe.

57 Dico 4. Quando Simonia committitur circa Religionis ingreſſum, hæ pœnæ habent locum. 1. Tam dans tem-

temporale pro ingressu Religionis per Professionem completo, & admittens ad eam, si sit persona singularis, excommunicationem, si verò admittens sit communitas vel Conventus, suspensionem ab officio (non ab Ordine) h. e. ab executione juris Capitularis, consistentis in administratione jurisdictionis & Ecclesiæ, incurrit ipso facto, utramque reservatam Pontifici. 2. tam dans quàm admittens fit infamis infamiâ juris, si nempe crimen sit notorium, consequenter irregularis. 3. Simoniacè professus (tenet enim Professio) de Simonia condemnatus absque dispensatione Episcopi permanere non potest in illo Monasterio, sed transferri debet in aliud arctius; licèt ipse, donec per sententiam jubeatur, discedere non teneatur. *Extrav. 1. cit. c. 19. c. 25. c. 40. h.t.* Sed ex suprà dictis patet, quòd rarò aliquid temporale detur pro ipso ingressu in Religionem, adeóque rarò committatur hæc Simonia: imò *Extrav. cit.* quoad excommunicationem à laudatis Nav. & Less. dicitur non esse recepta, suspensio autem, si occulta sit, dispensabilis est ab Episcopo (& Mendicantibus) per Trid. *S. 24. c. 6. de ref.*

Dico 5. Quando Simonia Realis committitur circa Provisionem beneficiorum, officiorum, Dignitatum, & Prælaturarum Ecclesiasticarum, uti (prô dolor!) nimis frequenter contingit, inducuntur hæ pœnæ. 1. præsentatio, nominatio, institutio, electio, postulatio, confirmatio, admissio, & quælibet provisio est ipso jure nulla, datúrque obligatio in conscientia dimittendi beneficium &c. fructúsque beneficiales (nam industriales probabiliùs retineri possunt) restituendi ante omnem sententiam. 2. omnes, quicunque ad talem Simoniam concurrerunt, sunt excommunicati excommunicatione reservata Summo Pontifici. 3. & provisus ad idem beneficium de novo obtinendum fit ipso Jure inhabilis. 4. item ad alia; imò privatur quoque aliis beneficiis priùs habitis, ac perpetuò deponendus est ab Altaris ministe-

rio : ſed hæc ultima non incurruntur ante ſententiam. Pars 1. & 2. clarè habetur in *Extrav. Cùm deteſtabile 2. h. t. int. com.* Pars 3. in *c penult. de Elect.* Pars 4. ſumitur ex *Conſt. Cùm primùm.* Pij V. non in majori rigore receptâ, quam quòd per ſententiam primùm inducatur inhabilitas ad alia beneficia, privatio aliorum, & depoſitio, utì notant Navar. Suar. Laym. & Pirhing *h. t. n. 170.* Conſonat *c. 2. de Confeſſ. & c. 11. h. t.*

59 Circa has pœnas Simoniæ in proviſione beneficiorum &c. commiſſa notanda ſunt ſequentia. 1. eas extendi communiter à DD. etiam ad Simoniam Juris Eccleſiaſtici in materia beneficiali commiſſam, utì ſi duo permutent ſua beneficia ſine Superioris authoritate. per *c. 5. & 7. de rer. permut.* quia Jus, prætatas pœnas ſtatuens circa proviſionem Simoniacam in Beneficiis, generaliter & ſine diſcrimine inter Simoniam Juris Divini ac Eccleſiaſtici, utì in *Extrav. 2. cit. &c.* loquitur. 2. non tamen extendi ad beneficia minùs ſtrictè ſumpta, utì ſi committatur Simonia circa Penſiones, Vicarias temporales, Capellanias &c. quia *d. Extrav.* loquitur tantùm de dignitatibus, officiis perſonalibus, & beneficiis : in odioſis autem non debet fieri extenſio, ſed verba ſtrictè accipi. *c. 15. de R. J. in 6.* 3. ab excommunicatione, ſi delictum ſit occultum, poſſe abſolvere Epiſcopum, & Regulares Mendicantes, illum quidem propter Trid. *lo. cit.* iſtos autem propter ſpeciale privilegium. Suar. *c. 61. n. 4.* Leſſ. Palao &c. 4. fructus beneficiales perceptos omnes, etiam conſumptos, reſtitui debere â Simoniacè promoto, & quidem ante ſententiam : quia injuſtè percepit vel percipit & absque titulo, imò & percipiendos, ſeu quos malè promotus percipere potuiſſet, at non percepit ex negligentia vel inſcitia : utì alibi docuimus de prædone *lib. XIII. tit. II. num. 12.* quia habetur ut invaſor. Gonz. *ad c. 12. h. t. num. 6.* Si verò aliquis eſſet bonæ fidei poſſeſſor, putà quia Simoniacè quidem fuit promotus, at ſine ſua culpa, eò quòd

quòd alii ip o inſcio dederint temporale pro beneficio, fructus tantùm exſtãtes teneretur reſtituere, quos durante bona fide pgrcepit, licèt poſtea reſciat Simoniacum ingreſſum, ac bona fides ſolvatur. per ea, quæ tradidimus de bonæ fidei poſſeſſore *lib. II. tit. XII. n.* 13. neque illos, quos bona fide jam conſumpſit, vel percepit tanquam condignum ſui miniſterii ſtipendium, bona fide præſtiti; quia dignus eſt operarius mercede ſua. Vid. Suar. *l. 4. c. 57. n. 36.* Quin etiam ipſum beneficium, & fructus omnes, etiam formaliter exſtantes retinendi jus acquirit per Regulam Cancellar. *de triennali poſſeſſore,* ſi illud quietè poſſedit per triennium: quæ regula nihil prodeſt illi, qui ſcienter per Simoniam eſt promotus. Sed hinc

Quæres, an prædictas pœnas incurrat Simoniacè pro- 60
motus, ſed ignoranter, puta, quia pretium eſt datum à parentibus, amico, vel ex nequitia à quodam tertio? R. non incurrit aliam, quàm nullitatem proviſionis; quia non deliquit, ſi ipſo inſcio commiſſa eſt Simonia: nullitas autem proviſionis (& indè pendens privatio ac neceſſaria dimiſſio beneficii in conſcientia ante ſententiam, niſi per triennium bona fide ac Simoniæ commiſſæ ignarus poſſediſſet) incurritur, cùm non tam in pœnam ſit ſtatuta, quam in abominandæ Simoniæ deteſtationem; uti & inhabilitas ad idem beneficium; cùm hæc in pœnam non ipſius ſine propria culpa promoti, ſed aliorum Simoniacè promovere volentium, decreta ſit. *c. 27. c. 33. junct. gl. h. t. & c. penult. cit.* Communis cum S Thoma contra Navar. Ugolin. qui putant, proviſionem tali caſu non irritam eſſe ipſo jure, ſed irritandam tantùm per ſententiam. Si tamen promotus, metuens vel ſuſpicans ab aliis aliquid dandum pro ſui promotione, expreſsè fuiſſet proteſtatus & contradixiſſet: item ſi tertius quidam ex nequitia ac fraudulenter, ut hoc modo redderet proviſionem invalidam, ipſúmque Candidatum ad hoc beneficium inhabilem, pecuniam vel

vel pretium dediſſet, in utroque caſu nec promotio eſſet invalida, nec inhabilitas incurreretur. *c. 27. c. 33. citt.* Aliud foret, ſi à tertio fuiſſet datum pretium, ſciente beneficii Candidato, & non proteſtante, imò proteſtante quidem, at nihilominus ſciente, quòd alter non obſtante proteſtatione in Simonia perrexiſſet; tunc enim proviſio foret nulla. *c. 33. cit.* Neque obſtat, quòd ibi dicatur, *electionem ignorante electo Simoniacè factam penitus eſſe reprobandam*, & ſic inſinuari videatur, eam non ipſo jure nullam, ſed accedente ſententia tantùm annullandam eſſe; quia propter alios textus, quibus clarè inducitur nullitas ipſo jure & facto, hæc verba habent hunc ſenſum, quòd electio, tanquam nulla per ſe, ſit declaranda tanquam nulla; quin mo ſus loquendi in jure non eſt infrequens, ut, quod in uno loco dicitur *irritum*, in alio dicatur irritandum, nempe declarandum ut nullum. Denique notandum, proviſionis valori obſtare, licèt in electione major pars liberè & ſine pretio accepto ſua ſuffragia dederit, modò pars, vel etiam unicus tantùm ſit pretiò conductus, & Simoniacè elegerit, uti &, propter paritatem rationis, ſi unus tantùm ex pluribus patronis fuerit pretiò corruptus, ut habet communis & melior ſententia ex textu ſatis claro *c. Matthæus 23. h. t.* contra Panorm. Garc. Palao. Idem eſt, licèt non tota pretii ſumma, priùs promiſſa, poſtmodum data ſit, ſed tantùm pars, v. g. ex 100. promiſſis tantùm 5. vel 10. &c.

61 Dubitabis, quas pœnas, & an ſpeciales ſtatuerit Jus in Simoniam *Confidentialem*? n. præter excommunicationem reſervatam, nullitatem reſignationis & collationis, inhabilitatem ad idem beneficium, quæ ſunt pœnæ communes omnium Simoniarum Realium circa promotionem beneficialem commiſſarum, habet ſpeciales iſtas in Bulla *Romanum* Pii IV. & Bulla *Intolerabilis* Pii V. proditas. 1. ſi reus ſit Epiſcopus, vel Prælatus Epiſcopô ſuperior, loco excommunicationis interdicitur

ab

ob ingressu in Ecclesiam. 2. resignans per confidentiam, utì & resignatarius, redditur inhabilis non tantùm ad idem, sed etiam ad alia beneficia obtinenda. 3. privatur non modò beneficiis aliis priùs obtentis, sed etiam pensionibus: sed hæc privatio, licèt ipso Jure sit inducta, tamen requirit sententiam declaratoriam criminis; quia externam executionem requirit, & privatio est juris jam quæsiti. 4. fructus ex tali beneficio malè percepti applicari debent Cameræ Apostolicæ. 5. Beneficium ita nulliter acquisitum reservatur collationi Sedis Apostolicæ. 6. Sed hæc reservatio in Germania non habet locum propter Concordata Germaniæ, quibus Pontifices non censentur derogare sine expressa illorum mentione. Notandum tamen est adhuc 1. quòd dictæ pœnæ, sicut ipsa Simonia Confidentialis, in pensionibus sub confidentia, scilicet ingressûs, accessûs, regressûs explicatâ. *n. 6.* cessent; quia in odiosis non debet fieri extensio, sed verba strictè sumi. 2. quòd ad illas incurrendas ob Simoniam Confidentialem non requiratur, ut contractus ex utraque parte per traditionem & intentionem sit completus, modò ex una parte sit completus, v. g. per collationem beneficii, licèt primùm post aliquot annos urgeat obligatio resignandi tertio, qui procuravit; quia hæc Simonia ex natura sua respicit diversa tempora. Atque ita docent omnes, etiam illi, qui nobiscum negant, pœnas contrahi ex Simonia non completa ex utraque parte per executionem.

62 Dico 6. Quamvis omne pactum & contractus Simoniacus in ratione contractûs sit nullus. 2. traditio tamen facta rei vel temporalis vel spiritualis valida est, adeóq; talis contractus in ratione traditionis liberè factæ subsistit, oritúrq; jus retinendi spiritualia Simoniacè accepta, donec per sententiam ijsdem privetur accipiens. 3. exceptis tamen beneficiis & officiis Ecclesiasticis, & actionibus quibuscumque ad ea conferenda ordinatis, utpote

quæ

quæ actiones & collationes provisionésque sunt ipso jure irritæ. 4. sed Ecclesiastico tantùm, non Naturali. Pars 1. sumitur ex *can. 8. caus. 1. q. 1. l. 6. pr. ff. de contrab. empt.* nam res sacræ & spirituales in commercium & contractum humanum venire non possunt. *l. 83. §. 5. ff. de V. O.* Adde, quòd utique nemo obligari validè possit ad faciendum illicitum: sed dare temporale pro spirituali, vel viciſſim, est illicitum: ergo. Adeóque Jus Naturale irritat turpiter facienda, non item turpiter jam facta. Pars 2. ex *c. 39. in f. h. t.* ibi: *qui receperit, & qui dederit hujusmodi pretium omninò damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur:* ergò traditio tenet, ita ut res spiritualis retineri possit, pretium verò temporale restitui debeat, at non ante sententiam *condemnatoriam.* Sed de restitutione Simoniacè acceptorum postea. Quòd teneat traditio, probatur etiam negativè; quia nullo jure reperitur irritata extra materiam beneficialem. Unde subsistit collatio Simoniacè Sacramentorum, Baptismi, Pœnitentiæ, Ordinis &c. consecratio Ecclesiæ, Professio Religiosa, emptio juris Patronatûs, aliarúmque rerum & jurium spiritualium, vel spirituali annexorum. Pœnæ tamen variæ à Judice Ecclesiastico etiam in aliis Simoniis extra beneficialem materiam infligendæ statuuntur *can. 7. 8. seqq. q. cit. c. 11. 19. h. t.* Nec obstat, quòd *Extrav. 2. cit.* innovans Censuras & pœnas Juris antequi addat: *quas ipso facto eos incurrere volumus*: nam hæc verba juxta communem interpretationem intelligenda sunt de beneficiis & officiis Ecclesiasticis Simoniacè collatis; quia de his sermonem præmisit Papa. Pars 3. quòd nempe provisio beneficiorum & collatio officiorum Ecclesiasticorum sit irrita, atque beneficia ante sententiam omnem dimittenda, probata est satis *n. 58. seqq.* Pars 4. ex ratione; quia Jus Naturale ad validam translationem & collationem rei spiritualis nihil aliud requirit, quam dominium vel quasi-dominium & potestatem in dante, in recipiente autem capa-

capacitatem, quas ſuppono adeſſe, & adeſſe ſpectato Jure Naturali poſſunt, licèt peccetur contra Religionem æquiparando rem ſpiritualem temporali, & licèt Jus Eccleſiaſticum reddat incapacem, qui pretium accipit.

Dico 7. Quamvis merx ſeu res ſpiritualis Simoniacè 63
accepta, extra materiam beneficialem, reſtitui non debeat ante ſententiam. 2. Pretium tamen temporale reſtitui debet Jure Naturali & ante omnem ſententiam caiu, quo non tantùm Simoniacè, ſed etiam injuſtè acceptum eſt, ſeu quando pretium acceptum eſt pro re ſpirituali, ex qua alteri nullum commodum temporale provenit, vel non tantum, quantum eſt pretium. 3. Non verò ante ſententiam condemnatoriam, ſi acceptum eſt pretium Simoniacè tantùm & ſine peccato contra Juſtitiam commutativam; eò quòd nempe commodum temporale pretio æquivalens cum re ſpirituali translatum ſit in eum, qui dedit ſpirituale. 4. Excepto tamen pretio, quod pro beneficio vel officio Eccleſiaſtico acceptum eſt, quod Jure Eccleſiaſtico debet reſtitui, ubi injuſtitia non intervenit, & recipiens pretium non ſe privavit commodo temporali, uti fit apud eligentes, commendantes, præſentantes, conferentes beneficium; ſi verò injuſtitia interveniſſet, obligaret etiam Jus Naturale. Pars 1. conſtat ex aſſertione præcedente; quia translatio valet, & reſtitutio ante ſententiam nec Jure Poſitivo, minùs Jure Naturali, eſt impoſita: ſi tamen alter reſtituat pretium & repetat rem ſpiritualem, reddi hæc debet, imò & in pœnam redditio rei ſpiritualis injungi à Judice poteſt. Pars 2. patet ex natura Juſtitiæ commutativæ, quæ exigit, ut pars læſa reparetur ad æqualitatem, & tantum reddatur, quantum injuſtè acceptum, vel quantum fuit damnum alteri injuſtè illatum: nec retineri juſtè poteſt, cujus retinendi nullus eſt titulus. Unde pretium Simoniacum reſtituere debet, qui aliquod accepit pro re merè ſpirituali, non connexa cum temporali commodo, quod ſit pretio æſtimabile, , v. g. pro Reliquiis, Sacramentis &c.

vel

vel qui accepit pro re ſpirituali, commodum temporale quidem afferente, ſed aliunde debita ex juſtitia, v. g. ex officio Parochi: vel pro re commodum temporale quidem pariente, at cujus non fuit dominus, ſed tantùm adminiſtrator, qui contulit, ut ſi Epiſcopus vendat beneficium, cujus collatio ad ipſum non pertinet: vel pro re ſpirituali, ex qua quidem perciperetur commodum temporale, at promiſſa tantùm, non verò data. Pars 3. exinde; quia violatio virtutis Religionis tantùm non parit obligationem reſtituendi, ut habet communis cum P. Friderich *de Simon. n.* 222. Unde reſtituere (præſcindendo â Jure Poſitivo id præcipiente) non tenetur pretium acceptum, qui alteri pro pecunia reſignavit ſuum beneficium vel dignitatem; quia fructu beneficii vel honore ſe privavit, & alteri conceſſit: aut qui Reliquias auro vel argento ornatas, vaſa ſacra, chryſma, caſtrum jus patronatûs habens annexum &c. quà talia & conjunctivè vendidit pretio non excedente commodum temporale, quod indè in alterum redundat; neque Monaſterium, quod pecuniam accepit pro admiſſione alicujus ad Religionem, ut deſumunt DD. ex *Extrav.* 1. *h. t. int. com.* Pars 4. ex *c.* 11. *eod.* quod jubet pretium reſtitui, uti tenent communiter DD. ſicut *Extrav.* 2. *cit.* & alia Jura jubent dimitti beneficium in conſcientia ante omnem ſententiam. Sed notandum adhuc, quòd dicta de obligatione reſtituendi pretii ante ſententiam etiam procedant in Simonia Mentali, ſi ſit conjuncta cum injuſtitia. Ita verior cum Suar. & Gonz. *in c. fin. h. t. n.* 3.

64 Oppones 1. Non eſt ratio, cur ſpirituale Simoniacè acceptum non debeat reſtitui, bene tamen temporale, ſeu pretium: ergo utrumque vel neutrum debet reſtitui ante ſententiam. 2. Qui dedit rem ſpiritualem, non voluit dare, niſi ut per hanc datione acquireret pecuniæ dominium: ergo, ſi non acquiſivit dominium, nec rei ſpiritualis dominium transtulit: ergo æquè de-

bet

bet restitui merx spiritualis ante sententiam, quàm pretium; vel si illa non debet restitui, nec istud debet. 3. dans pretium pro re spirituali voluntariè dat: ergo sine injuria & injustitia semper retineri potest ab illud accipiente. R. ad 1. *N. Ant.* ratio enim est, quòd accipiens rem spiritualem non committat injustitiam, cùm habeat jus accipiendi; accipiens verò pretium pro spirituali nullum afferente commodum temporale, vel alunde debitum afferente &c. committit injustitiam; quia nullum habet jus vel titulum accipiendi pretium pro re, cujus dominus non est, sed tantùm administrator, & quidem talis, cui dictum est: *gratis accepistis, gratis date. Mat. 10.* sicut dispensator eleemosynam gratis elargiri justus facit pauperi injuriam, & injustè agit, propterea obligatus ad restituendum, si pro eleemosyna pauperi data ab eodem recipit pecuniam. Ad 2. *trans. Ant. N. conf.* quia volens accipere dominium pretii pro re spirituali nullum commodum temporale annexum habente &c. vult illud injustè & absque titulo, adeóque invalidè: at verò accipiens rem spiritualem non agit injustè: ergo, cùm alter non potuerit alligare translationem rei spiritualis conditioni injustæ de acquirendo pretii dominio, quæ habetur pro non adjecta, accipiens verò capacitatem & jus habeat acquirendi rem spiritualem, iste retinere potest rem spiritualem, non ille pretium. Ad 3. Licèt voluntariè dederit, tamen donare non voluit, sed dare, quantum justitia permittit, & ut aliquid pretio æstimabile & æquivalens recipiat: ergo si hoc non datur ab accipiente pretium, istud restitui debet.

Quæres, cùnam restituendum sit per Simoniam ac- 65
ceptum, casu quo restitui debet? R. 1. per se restituendum foret danti, seu illi, a quo acceptum est, tam in materia Beneficiali, quam in alia. Communis cum P. Suar. *c. 59. n.* 23. & P. Frederich. *n.* 224. Ratio, quia per se facienda est restitutio injustè læso, ita exigente justitiæ

ſtitia commutativa. Neque dans pretium, in beneficialibus etiam, aliter intendit ſe abdicare dominiô pretii, niſi quatenus alter, â quo recepit ſpirituale, illius capax eſt: cùm ergo in caſu, quo alter non tantùm Simoniacè, ſed etiam injuſtè reciperet pretium, aut pro beneficio, dominii pretii capax non ſit, manet hoc dominium penes eum, qui dedit pretium: ergo per ſe huic reſtituendum foret, quamdiu nimirum neque Judex per ſententiam, neque Jus aliud præcipit. Unde R. 2. Cùm Simoniacè dans pretium, ſive injuſtitiâ interveniente, ſive non, præſertim in beneficialibus, per ſuum delictum ſe prorsùs reddat indignum, ideo per ſententiam Judicis poteſt pretium applicari Eccleſiæ vel pauperibus, & in beneficialibus debet applicari Eccleſiæ, in qua beneficium exiſtit, vel vi conſuetudinis etiam pauperibus, ut docent plerique ex *c. 11. & c. 41. h. t.* cum S. Thoma, licèt ante ſententiam, etiam in beneficialibus, reſtitui valeat danti pretium; quia Jus non privat dantem ipſo facto, imò etſi diceret, eum amittere pretium ipſo jure, utì in beneficialibus, tamen requireretur ſententia declaratoria criminis. *arg. c 19. de hæret. in 6.* Oppones 1. In *c. 11. cit.* dicitur, quòd accepta pecunia *ſine gravi ſalutis periculo retineri non poſſit*, quæ nempe pro beneficio data eſt: ergo ante ſententiam Judicis illa debet reſtitui Eccleſiæ. 2. Turpiter acceptum non eſt reſtituendum danti, ſi turpitudo ſe teneat tam ex parte dantis quàm accipientis, cùm in pari turpitudinis cauſa melior ſit conditio poſſidentis: ergo pretium Simoniacum retinere poteſt accipiens. R. ad 1. *diſt. Conſ.* ergo in beneficialibus ante ſententiam Judicis condemnatoriam, utpotè quam Jus jam tulit, debet reſtitui Eccleſiæ. *C. Conſ.* ante omnem ſententiam, etiam criminis declaratoriam. *N. Conſ.* Ad 2. Illa regula procedit ſolùm de foro externo, in quo Judex in pœnam delicti bene præcipit, ut pretium injuſtè acceptum non danti, utì accipiens de Jure Naturali facere deberet, reſtituatur; neque re-

lin-

inquatur accipienti injustè, cùm id prohibeat Jus naturale, sed detur Ecclesiæ vel pauperibus. Nec est melior conditio possidentis, qui injustè & sine titulo accepit.

66 Dico 7. Judex competens in delicto Simoniæ est solus Ecclesiasticus privativè, etiamsi delinquens sit Laicus. Adeóque hoc crimen non mixti est fori, sed Ecclesiastici tantùm, utpote versans circa res & objecta spiritualia. Ita Glossa quoad hoc crimen communiter recepta *in c. 8. de for. comp. v. Malefactores.* Sumitur etiam ex *c. 2. de Judic.* ubi omnes causæ spirituales & Ecclesiasticæ tribuuntur foro Ecclesiastico. Idque procedit, etiamsi moveatur quæstio *facti*; quia ordinariè involvitur quæstio *Juris*, ut in crimine hæreseos. Ad accusandum de gravissimo hoc crimine non modò admittuntur omnes, etiam criminosi & complices delicti, modò non sint capitales inimici; & non Acatholici. *c. 3. 7. h. t.* Verùm etiam in virtute S. obedientiæ jubentur revelare quantocyus Summo Pontifici, vel cui is duxerit hoc committendum, quos Simoniæ reos esse scierint. *Extrav. 2. cit.* Ad condemnandum verò de hoc crimine sufficiunt etiam probationes ex conjecturis & signis evidentibus hauſtæ: *c. 6. h. t.* tum quia crimen est valde atrox & pernicioſum Ecclesiæ, tùm quia solet occultè committi; adeóque difficilis est probationis. Neque testes debent esse omni exceptione majores, saltem si agatur civiliter, vel judicio Inquisitionis, modò non sint capitales inimici. *c. 31. h. t.* Sed vide limitationes in *c. 32. sequente* positas, & *c. 10. de testib.*

67 Dico 8. Absolvere à Censuris, & dispensare in pœnis Simoniæ, per se solus potest Pontifex; quia inferior in Jure Communi nihil potest: nec tamen ipse Pontifex facilè dispensat, sed rarissimè, maximè in beneficiis, ut difficultate dispensationis obtinendæ absterreantur fideles ab hoc gravi crimine. Dispensat tamen maximè ob causam scandali, quod oriretur ex dimissione be-

beneficii Simoniacè obtenti, item ob paupertatem beneficiati, tum per *Datariam*, quando delictum est notorium, tum per *Pœnitentiariam* pro foro interno tantùm, si est occultum; sed semper debent exprimi fructus ex beneficio Simoniacè obtento percepti, de quibus fit transactio vel compositio, per quam ex justa causa aliqui, v. g. tertia eorum pars remittitur, vel injungitur pro foro interno, ut, quamprimum per paupertatem licuerit, omnes percepti restituantur Ecclesiæ: quare tenor dispensationis diligenter inspiciendus est. Vid. Pyrrh. Corrad. *in Praxi dispens. l. 5. c. 9. c. 10.* Reiffenstuel *h. t. à n. 341.* Dixi, *per se*; nam, si delictum sit occultum, & ad forum contentiosum non deductum, à Censuris absolvit Episcopus, vi Trid. *s. 24 c. 6. de refor.* & Religiosi Mendicantes vi privilegii, exceptâ tamen Simoniâ in collatione & susceptione Ordinum commissâ, ubi est recepta *Constit. Sanctum* Sixti V. Pariter Episcopus dispensare certò potest cum eo, qui per alienam Simoniam se inscio commissam impetravit beneficium simplex, & probabiliùs etiamsi Curatum, ad idem beneficium, postquam resignavit, uti debet, rursus obtinendum. *l. penult. de Elect.* Item cum eo, qui per propriam Simoniam obtentum beneficium sponte dimisit ante sententiam condemnatoriam. per *can. 1. caus. 1. q. 5.* An verò Episcopus vi Trid. *lo. cit.* dispensare possit ad obtinendum rursus idem beneficium prius Simoniacè obtentum, vel potiùs retinendum, si delictum manfit occultum, nec ad forum contentiosum deductum, disputant DD. Negat cum communiori Reiffenstuel *n. 339. seq.* Affirmant probabiliter Henriq. Less. Palao *p. 3. tr. 17. d. 3. pu. ult. n. 4.* Inclinat P. Krimer *h. t. n. 593.*

62 Quæres, an ignorans pœnas, à Jure in Simoniacos statutas, incurrat illas, & an nihil ipsi prosit ignorantia, nempe invincibilis? Rr. 1. Censuras non incurrit; quia hæ requirunt contumaciam, ut fatentur plerique omnes.

Rr. 2.

§. 1. Reliquas in foro interno fortè etiam non incurrit juxta noſtra principia, ad *tit. de eo, qui duxit, quam polluit. in lib. IV.* tradita, quamvis communis apud & cum P. Reiffenſtuel *n. 321. ſeq.* diſſentiat. §. 3. Ignorantia invincibilis, quamquam non excuſet eum, qui poſtea reſcit ante completam præſcriptionem, â reſtitutione pretii Simoniacè & injuſtè accepti, vel fructuum ex beneficio Simoniacè obtento perceptorum, tamen prodeſſe poteſt ad pretium, vel fructus retinendos poſt completum tempus ad Præſcriptionem requiſitum, quod reſpectu rerum mobilium eſt triennium. Si nempe v. g. ignoravit, illicitum eſſe accipere pretium, vel ſcivit quidem, eſſe illicitum, ignoravit tamen injuſtè illud accipi, & tanquam rem alienam reſtitutioni eſſe obnoxium. Imò ſine ſua culpa obtinens beneficium per Simoniam alienam, & hujus ignarus, ipſum titulum & dominium beneficii poſt lapſum triennii, ſi interea non reſcivit, præſcribit. per *regulam Cancellariæ de triennali poſſeſſore.* â fortiori iplorum fructuum.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias, ſub annuo cenſu concedant.

SUMMARIUM.

1. *Explicatur Rubrica.*
2. 3. *Exercitium jurisdictionis & poteſtatis Eccleſiaſticæ pro annua penſione elocare, eſt Simonia, certis pœnis ſubjecta.*
4. *Sic elocare ipſas Eccleſias eſt quidem Simonia, at ſine pœnis.*

SCiendum, præſentem *Titulum*, uti & ſequentem, eſſe per modum Appendicis, adjectos præcedenti; quia

in iis elocari vices ſpiritualis miniſterii, aut Eccleſias pro annua penſione pecuniaria, & pro licentia docendi, aliquid temporale exigi prohibetur tanquam Simoniacum, adeóque in his duobus *titulis* duas Simoniæ ſpecies ſpecialiter reprobari, quarum una eſt vera, altera verò tantùm quoad ſpeciem Simonia eſt. Per *vices* vi hujus *Rubricæ*, non concedendas pro pecunia intelligitur jurisdictio vel poteſtas ſpiritualis, cura animarum, regimen Eccleſiaſticum, aut alia adminiſtratio, Prælaturis, Dignitatibus, Officiis, vel Beneficiis Eccleſiaſticis annexa: per *annuum cenſum* verò penſio temporalis, maximè pecuniaria, ſingulis annis propterea ſolvenda.

2 Dico 1. Prælati & officiales Eccleſiaſtici, aut alii beneficiati, qui vices ſuas, ſeu exercitium jurisdictionis vel poteſtatis aut adminiſtrationis Eccleſiaſticæ, uti eſt diſpenſatio, conſecratio Eccleſiæ &c. Vicariatum, Decanatũ &c. pro annua penſione elocant, committunt Simoniam, ut clarum eſt, & habetur *c. 1. 2. 3. h. t.* atque ſic puniendi ſunt per ſententiam: tam dans quam accipiens excludatur ab Eccleſia, in cujus contumeliam res data & accepta eſt: dans pecuniam pro officio &c. illud ſic obtentum amittat, conferens autem conferendi poteſtatem: dans pecuniam removeatur à Clero, conferens autem, licèt Epiſcopus ſit, diſtrictione Canonica percellatur, h. e. vel deponatur, vel ſuſpendatur ad tempus pro qualitate delicti. *c. 38. de Sim. c. 1. c. 2. h. t.*

3 Oppones 1. Solent defacto Epiſcopi Vicariis Generalibus, qui illorum vices obeunt in adminiſtranda jurisdictione ſpirituali, conſtituere annuum ſalarium in pecuniis conſiſtens: ergo. 2. In materia Simoniæ æquiparantur *dare* & *remittere* aliquid ſpirituale pro temporali, & viciſſim. *c. 15. de Sim.* Sed licitum eſt Epiſcopis remittere exercitium jurisdictionis ſpiritualis pro annua penſione, ſcilicet eximendo Eccleſiam vel Monaſterium alias ſuæ jurisdictioni ſubjectum. *c. 6. de*

Re-

Relig. Dom.. 8. ad 1. Constituunt salarium non per modum pretii pro administranda jurisdictione spirituali, sed per modum stipendii ad sustentationem Vicariorum, conformiter. *c.* 30. §. *qui verò. de præb.* Ad 2. Pensio illa non accipitur vel datur tanquam pretium vel æstimatio jurisdictionis remissæ, vel exemptionis concessæ, sed in recognitionem præteritæ subjectionis & in signum concessæ libertatis.

Dico 2. Ecclesias ipsas concedere sub annuo censu vel pensione, ut v.g. alii pro libitu ibi celebrare possint, prohibitum quidem est tanquam Simoniacum, at sine pœna in jure statuta. 2. elocare autem fructus Ecclesiarum pro annua pensione ad breve tempus non est prohibitum. Pars 1. sumitur ex *Rubrica hujus Tituli.* Pars 2. ex textu *c.* 4. *seu fin. eod.* quia fructus sunt tantùm temporale quid. Nihilominus tamen & horum, qui pertinent ad Ecclesias, elocatio pro pensione ultra triennium prohibita est in *Extrav. Ambitiosæ int. com. de Reb. Eccl. alien.* vi autem Juris Antiqui, & moderatæ consuetudinis ultra novennium. Clericis autem beneficiatis ad dies vitæ ejusmodi elocationem fructuum suorum beneficialium permissam esse, alibi dixisse me memini, videlicet ad *Tit. XVIII. lib. 3. n.* 8. 4

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid veniat per Magistros, Doctores, Licentiatos, Baccalaureos. Quæ sint insignia Doctoralia.*
3. *Doctores alii Academici, alii Bullati. A quibus creentur.*

4. *De qua re hìc potiſſimùm quæratur.*
5. *Promovendi ad Doctoratum ad quid obligentur.*
6. *Quæ ſint privilegia Doctorum.*
7. *An iis gaudeant etiam Bullati, & Licentiati?*
8. *Prebendæ Theologalis capax eſt etiam Canoniſta.*
9. *Illicitum, at non Simoniacum eſt, aliquid exigere pro licentia docendi.*
10. 11. *Pro actuali tamen doctione. Conſilio &c. etiam ex Theologia, per ſe & regulariter nec illicitum eſt.*

1. SCiendum 1. *Magiſtros*, ſic dictos, ut ait gloſſa, quòd ſint *majores* in ſtatione, ſicut Miniſter, quòd *minor* denominatur, in genere ſalutari omnes cujuscunque diſciplinæ Præceptores. *l. 57. ff. de V. S.* Hujusmodi Magiſtros, quibus incumbat onus docendi tum Clericos tum alios Scholares, & Juvenes, non ſolùm in Theologia, Sacra Pagina, & Cura animarum, ſed etiam in Jure Canonico, Philoſophia, & Liberalibus Artibus, imò & Grammatica Facultate, per quam veniunt Studia Humaniora cum Dialectica, & quidem gratis, conſtitui voluere Summi Pontifices & Concilia. Sic ordinavit Concilium Lateran. ſub Alexandro III. anno 1102. & ſub Innoc. III. anno 1216. utì refertur in *c. 1. & 4. h. t.* ut in qualibet Eccleſia Cathedrali (&, ſi facultates permitterent, etiam in Collegiata) Magiſter, ſeu Profeſſor idoneus, a Prælato cum Capituli ſaltem conſilio eligendus, conſtituatur, qui Clericos, ac alios pro poſſe erudiret Grammaticæ præceptis, in Metropolitana verò præter hunc etiam Theologus, ſeu Lector aut Profeſſor Theologiæ, qui Sacerdotes & alios in Sacra Pagina doceret, ac in iis præſertim informaret, quæ ad Curam animarum ſpectant. Tridentinum verò *Seſſ. 5. c. 1. de ref.* inſuper addidit, ut non ſolùm in qualibet Eccleſia Metropolitana, ſed etiam in Cathedrali, imò

&

& Collegiata, existente in aliquo insigni oppido, ubi numerosus fuerit Clericus, dicto modo constituatur Theologus, qui simul sit Canonicus talis Ecclesiæ (& alias *Scholasticus* vel *Schola Magister* nuncupatur) vel saltem Grammaticus, si redditnum tenuitas Theologum non permitteret. Ne autem his Magistris, si gratis docere jubeantur, deessent alimenta, voluerunt dicta Concilia, ut ipsis provideatur de Præbenda integra proximè vacatura, vel alio modo. Præterea Trid. *s. 23. c. 18. de Ref.* pro instruendis Adolescentibus voluit in qualibet Metropolitana & Cathedrali Ecclesia erigi Seminarium &c. Verùm defacto, sicut in plerisque Ecclesiis mansit quidem adhuc titulus & Præbenda *Scholastici*, munus verò docendi exercetur ab aliis in Academiis & Gymnasiis, quæ magnô numerô tum à Sæcularibus, tum Ecclesiasticis Principibus sunt erecta, ita Episcopos non videtur ampliùs stringere dispositio Tridentini circa erectionem Seminariorum; eò quòd ipsius intentioni, quæ fuit, ne Ecclesiis desint idonei ad sacras functiones ritè obeundas Ministri, per dictas publicas scholas abunde satisfiat.

Sc. 2. *Magistros* pressiùs acceptos idem sonare, atque *Doctores*, qui nempe in aliqua scientia supremam lauream vel ultimum gradum consecuti sunt per insignium Doctoralium præsentationem, quæ sunt *liber, epomis, birretum, annulus, torques, amplexus, cathedra*, & apud Theologos etiam *fax* ardens; quæ suis non carent mysteriis. Olim soli supremo Theologiæ gradu insignes vocabantur Magistri, hodie verò Philosophi tantùm, quamvis & isti quandoque *Doctores* appellentur ac sint, sicut hoc nomine omnes alii, nempe tam ex Theologica, quàm Juridica & Medica Facultate laureati, honorantur & gloriantur. Doctoribus proximi sunt *Licentiati*, quibus nimirum prævio examine rigoroso velut dignis repertis *licentia*, seu potestas petendi atque capessendi, si velint, supremam in-

aliqua ſcientia lauream & Doctoratûs inſignia attributa eſt. Licentiatis inferiores ſunt *Baccalaurei* (ſic dicti vel à bacca lauri, ſeu frondibus lauri baccatis & frugiferis, eò quòd tales ſpem fructûs præbeant, & quòd aliquando promeriturî ſint lauream coronam, quæ olim in promotione Magiſtrorum vel Doctorum ſolebat imponi, ut teſtis eſt Mendo; vel a Gallica voce *Bachelier*, ut vult Beſold. & Dufresne, quæ militem tyronem, aut inferioris ordinis nobilem denotat) quo nomine appellantur illi, qui primum ſui profectûs in aliqua ſcientia teſtimonium publicum, publicè vel privatim datum, atque hoc ipſo primum ac infimum gradum conſecuti ſunt. In Univerſitatibus Germaniæ apud Juriſtas & Medicos non ſolet conferri, ſaltem hodie, Baccalaureatus, licèt antehac fuerit in uſu in noſtra Facultate Juridica Ingolſtadienſi.

§ Sc. 3. Magiſtros ſeu Doctores creari vel in Univerſitate aliqua, & iſti appellantur *Academici*, vel Reſcripto Principis, aut à Comite Palatino, vel alio ad conferendam dignitatem Doctoralem ſpecialiter privilegiato à ſumma Majeſtate per aliquod diploma vel bullam, atque iſtu dicuntur *Bullati*, & a multis contemnuntur, velut bullæ doctrinâ vacuæ, meróque vento inflatæ. Sed & inter hos aliqui laudem ſuam & æſtimationem promerentur, qui nimirum non ſine rigoroſo, id eſt, ſerio examine de ipſorum moribus & doctrina priùs exantlato, digníque reperti, titulum & gradum Doctoralem adepti ſunt: alij, qui ſine ullo, vel ſaltem ſerio ſcientiæ, quæ fundamentum eſt omnis Gradûs litterarii, experimento promoti ſunt, non immeritò parvi vel nihili æſtimantur cum S. Pio V. qui in *Conſtit. Quamvis.* eosdē noluit gaudere ullâ prærogativâ in ordine ad Dignitates & Beneficia Eccleſiaſtica, qua gaudent alii Doctores, idque conformiter Tridentino *ſeſſ.* 22. *c.* 2. *de Ref.* Summis Principibus, Superiorem in territorio ſuo non recognoſcentibus, competere facultatem creandi Doc-

to-

ſtores, &, quibus volunt, decernendi vel conferendi honores litterarios, ſicut honores alios & privilegia, pro ſuo tamen foro, extra controverſiam eſt. Sic Papa poteſt creare Doctores ex SS. Theologia & Jure Canonico, ſive per ſe ipſum hos honores decernendo vel conferendo, uti Pius IV. Fridericum Staphilum, illuſtre decus Univerſitatis Ingolſtadienſis (quod hæc & aliæ Univerſitates, eò quòd uxoratus fuerit, facere recuſabant) Doctorem ex S. Theologia & Jure Canonico renuntiavit, impoſitô per Archiepiſcopum Salisburgenſem ejus capiti rubrô pileô: ſive per Comites ſacri Palatii, vel alios, quibus hoc privilegium indulget, uti indulſit Rectori Collegii Romani Soc. JESU, & Rectori Collegii Germanici Romæ, ac aliis. Imperator autem ex Jurisprudentia Civili & Arte Medica honores Doctorales conferre poteſt vel per ſe ipſum, uti compluribus ſolenni ritu contulit Lotharius II. Civilium ſtudiorum reſtaurator, teſte Mendo de *Jure Acad. lib. 1. num. 360.* vel per Comites Palatinos aut alios, quibus id indulget. Certum quoque eſt, nec illos, qui nomine Principum ex ſpeciali privilegio, nec eos, qui in Univerſitatibus conferunt gradus Doctorales, vel alios inferiores, iisdem gradibus inſignes eſſe debere & præditos, ut partim demonſtrat praxis Univerſitatum, Bononienſis, Pariſienſis, Salmanticenſis, ubi Promotores ferè ſunt tantùm SS. Theologiæ, aut SS. Canonum Doctores, & noſtræ Ingolſtadienſis, ubi nuper ex utroque Jure creavit Doctores P. Profeſſor SS. Canonum, qui non utriusque, ſed Sacri duntaxat Juris Doctor eſt, & omnes Licentiatos, etiam Facultatis Juridicæ ac Medicæ, renuntiat Pro-Cancellarius, qui tantùm ex S. Theologia Gradum habet Doctoralem; partim evincit ratio; quia Candidatis, à ſua Facultate communi Doctorum ſuffragio jam antecedenter approbatis, â Promotore ſolùm traduntur inſignia Doctoralia nomine Facultatis, penes quam eſt poteſtas promovendi. Quisquis autem pro-

mo-

promoverit aut ad promotionem concurrerit, videat, ne in lignos promoveat, & tales, quos ex malè feriatis Jurium ſtudioſis perſtrinxt Satyricus apud Mendo *de Jure Acad. q.* 15. in hunc modum:

> In Inſtitutis comparo vos brutis;
> In Digeſtis nihil poteſtis;
> In Codice ſcitis modicè;
> In Novellis comparamini aſellis,
> Et tamen creamini Doctores:
> O tempora! ô mores!

¶ Sc. 4. veniendo propiùs ad principale punctum præſentis *Rubricæ*, dubium moveri poſſe, an Simoniacum ſit, vel ſaltem illicitum, petere aliquid temporale aut pecuniam pro licentia docendi alicui conceſſa vel concedenda, præſertim pro licentia docendi Theologiam aut Jus Canonicum, quæ ſtudia ſunt ordinata ad augendum Dei cultum, Fidem Catholicam ſtabiliendam, morésque fidelium bene formandos, adeóque ad finem ſupernaturalem & ſalutem æternam: aut pro actuali traditione ſcientiarum, maximè Theologicæ, & Jurisprudentiæ ſacræ, vel inſtructione Aſcetica, Concionibus, Catecheſi &c. aut pro Conſilio, præſertim Theologico vel Canonico.

¶ Dico 1. Promovendi ad Doctoratum debent priùs examinari de ſua ſcientia & eruditione, quæ ſaltem ſit ſufficiens, ſi non éminens, ſi de ea non aliunde ſatis conſtet. 2. edere Profeſſionem fidei apud Catholicos juxta formam Concilii Trident. & Conſtit. Pii IV. quæ incipit *Injunctum*, & poſt Concil. Trid. ponitur: alias promotio eſt nulla. 3. jurare, quòd quoad ſumptus nolint excedere taxam trium millium Turonenſium argenteorum, ſeu, ut gloſſam in *Clem. 2. h. t.* explicat P. Schmalzgrueber, ducentorum & quinquaginta aureorum (niſi conſuetudo aliud habeat) ſicut obſervatur in noſtra

nostra Universitate apud Facultatem Theologicam, Juridicam, & Medicam, quando creantur Licentiati ex his Facultatibus. Pars 1. habetur *l. 7. C. de Profess. & Medic. lib. 10.* & Bulla *In Eminenti.* Sixti IV. qua anno 1477. confirmavit nostram Universitatem. Pars 2. ex *declaratt. Cardd.* apud Gallemart ad Concil. Trid. *sess. 25. c. 2. de ref.* Pars 3. ex *Clem. cit.* Ubi tamen Doctores excipiunt casum, quo esset promovendus vir valde excellentis conditionis & status sublimioris. Requiruntur præterea in plerisque Academiis justi natales; quamvis cum spuriis & illegitimis, si honestè vivant, facilè dispensetur.

Dico 2. Doctoribus Theologiæ, Juris, & Medicinæ varia competunt privilegia. Videlicet 1. fiunt vetè Nobiles, ac Nobilium gaudent privilegiis, & insignibus. per *l. 7. C. de postul. c. 28. de Præb. Recess. Imper. de anno 1577. tit.* 11. & 12. ita ut possint gestare cateuas aureas, annulos, & uti casside apertâ in insignibus, Wappen mit offnem Helm: item eligi in Capitulares cum Nobilibus in Ecclesiis Cathedralibus, nisi per consuetudinem vel statutum excludantur. Utrùm verò Doctoralis Nobilitas Militari & ex sanguine traduce congenitæ præferenda sit, antiqua est controversia, quam in multis locis pro posteriore decîdit usus. 2. Constituuntur in dignitate, exempti â conditione plebeia. per *Clem. cit. & c. 3. h. t.* 3. Specîali præ cœteris honore & reverentiâ sunt colendi. per *l. 2. & 3. C. de offic. diverf. Jud.* Unde propter æs alienum in carcerem mitti non possunt, ut inferunt Doctores, & injuria ipsis illata censetur esse atrox. Neque testimonii vel juramenti causâ ad tribunal evocari debent, sed examinari & jurare domi suæ coram Actuario. per *l. 15. ff. de Jurejur.* 4. Eximuntur â muneribus tam realibus quam personalibus. *l. 6. & fin. C. de Profess. & Med.* scilicet ab onere hospitandi milites, & collectatum tempore belli, nisi nempe necessitas publica, quæ

6

legem

legem non habet, aliud poſtulet: neque tenentur ad vectigalia & gabellas, quando libros vel res alias transferunt ad locum Studiorum vel habitationis ſuæ. *Auth. Habita C. ne filius pro patre.* 5. Habent pro ſe præſumptionem non tantùm inſignis ſcientiæ, ſed etiam virtutis & innocentiæ ſpecialem, ac propterea præ aliis promovendi ad officia & dignitates. per *c. 7. de Elect. c. 28. de Præb.* quare, ſi Doctor agat teſtem, prævalet alteri teſti non-Doctori. per *c. 23. de Teſtib.* ut obſervant multi. 6. Si delinquant, mitiùs puniendi ſunt, quàm plebeji; neque pœnâ, quæ habetur pro magis ignominioſa, uti ſunt triremes, fuſtigatio, ſuſpendium &c. afficiendi, ſed gladiô, ſi delictum mereatur ultimum ſupplicium, truncandi capite. per *c. fin. de pœn. l. 9. §. 11. ff. eod. & l. 5. C. Ex quib. cauſ. infam. irrog.* Præterea, uti communiter notant ex *l. 1. ff. de cuſtod. reor.* ſi ſint ſuſpecti de capitali crimine, potiùs conſtringi arreſtô domi ſuæ vel in alio loco privato, quàm in publico carcere detineri debent, neque, uti inferunt ex *l. 4. C. ad Jul. Majeſt.* torturæ ſubjici, niſi in criminibus exceptis. Hæc & ſimilia privilegia â fortiori competunt Doctoribus, qui ſimul in Univerſitate aliqua ſunt Profeſſores publici, imò adhuc alia, quæ ex Mendo & aliis refert P. Schmalzgrueber *h. t. à n. 10.* Quæ inter Profeſſori Theologiæ &c. *c. 4. h. t. in fine* & Trid. *ſ. 5. c. 1. de reform. in fine* conceſſum eſt, ut docendi causâ abſens integros fructus Præbendarum & Beneficiorum ſuorum percipere poſſit; imò & Diſtributiones quotidianas pro illis diebus, quibus actu docet in loco Eccleſiæ, ubi habet præbendam. *gl. v. integrè ad c. 32. de Præb.*

7 Quæres, an privilegiis Doctorum etiam gaudeant Doctores Bullati? 2. & Licentiati? R. ad 1. gaudent illi, qui prævio examine ab Academicis vel aliis Doctoribus priùs fuerunt approbati tanquam digni, non verò alii, ſic non approbati: ſumitur ex Trid. *ſ. 22. c. 2. de*

Ref.

Ref. & *Constit. Quamvis.* S. Pii V. ac ex *Ord. Cam. p. 1. tit. 3. & 18.* Ubi etiam nota, quoad præcedentiam, secusâ consuetudine, statutô aut privilegiô contrariô, vel excellentiori munere unius, aut meritis, primum locum deberi Doctoribus Theologiæ, tum Juris, & ultimos ex his esse Medicos. Item Doctoribus competere præcedentiam præ Licentiatis: Doctoribus in eadem Facultate, qui priùs sunt promoti: qui simul in duplici Facultate habent gradum Doctoralem, v. g. ex Theologia & Jure Canonico, præ aliis, qui tantùm ex sola Theologia: item Doctoribus utriusque Juris præ aliis, qui sunt Juris Canonici tantùm. Ita communis. *Pr.* ad 2. cum P. Wiestner *h. n.* 18. & aliis multis: Licentiati regulariter gaudent in favorabilibus; quia ratio concessorum privilegiorum fuit excellentia doctrinæ (cujus publicum testimonium æquè habent Licentiati, post prævium examen declarati digni pro consequendis Doctoralibus insignibus, nec pro Doctoratu ulteriùs examinandi, saltem ex necessitate) non verò solennitas inaugurationis: in odiosis autem non veniunt nomine Doctorum, sicubi fortè illi ab aliquo officio v. g. excluderentur. Dixi, *regulariter*, nisi nempe consuetudo aliud habeat, vel Jus aut statutum expressè requirat Doctoratum, uti Jus Canonicum requirit ad aperiendas & exequendas litteras Apostolicas, & aliqui Canonicatus vi statuti Capitularis. Ordinariè autem ad beneficia, Canonicatus, officia, & dignitates, quæ conferuntur Doctoribus, etiam apti sunt Licentiati.

Dico 3. Præbendæ Theologalis seu Canonicatûs (quem Concilia Lateranense & Tridentium conferri volunt *Theologo*, seu Clericos docenti Theologiam, S. Scripturam, & ad curam animarum pertinentia) etiam Canonista capax est. Pignatelli *to. 1. consult. 147.* cum communi ex repetitis S. Congreg. Cardinalium responsis, & ex ratione, quia SS. Canones Deo inspi-

ran-

rante editi & ex Scripturis ſacris, quas interpretantur, deſumpti non minùs, ac Theologia, ſerviunt ad mores tum Clericorum tum fidelium bene formandos, curámque animarum tam in interno quàm externo foro ritè inſtituendam, qui fuit finis dictorum Conciliorum, ut oſtendunt Pign. *lo. cit.* & Melchior Canus *in locis Theol. lib. 8. c. 6. 7.* qui propterea cum Sylveſtro Jus Canonicum partem eſſe Theologiæ dicunt, imò Theologiam Practicam appellant.

9 Dico 4. Illicitum 2. Non tamen Simoniacum eſt, pro licentia docendi, ſeu tradendi ſcientias, etiam ſacras Theologiæ & Juris Canonici, exigere vel accipere pecuniam. Communiſſima quoad utramque partem. Prior ſumitur ex *Rubrica* hujus *Tituli*, & ſubjuncto textu in *c. 1. 2. & 3.* Sapit enim ſorditiem exigere pretium pro munere & licentia docendi, quam utilitas publica gratis dari, & idoneos viros ad docendum potiùs invitari muneribus poſtulat, quam arceri exactionibus. Imò juxta Schambogen *h. t. n. 1.* & alios hujusmodi exactio continet etiam injuſtitiam, eò quòd tendat in gravamen inicuum tam docentium quàm diſcentium. Certè *c. 2. cit.* pretium pro licentia docendi promiſſum remitti, ſolutum verò reſtitui poſcit. Poſterior ex hoc argumento; quia docere ſcientias, etiam ſacras (uti ſtatim oſtendemus) nihil eſt ſpirituale, conſequenter nec licentia docendi easdem; neque pro illa pretium exigere prohibetur a Jure Canonico intuitu Religionis, & ut Simoniacum, ſed tantùm intuitu decentiæ naturalis, vel fortè etiam Juſtitiæ.

10 Oppones 1. Licentia docendi ſcientias Sacras, Theologiam nempe & Jus Canonicum, ſupponit & próvenit à poteſtate jurisdictionis ſpiritualis: ſed vendere actum jurisdictionis ſpiritualis, vel aliquid ab ea dependens, eſt Simoniacum: ergo. 2. In Univerſitatibus paſſim aliquid exigitur & datur pro licentia docendi, nempe pro Gradibus *Licentiæ* ſeu *Licentiatûs*, & *Doctoratûs*, per

per quos confertur licentia docendi, vel illi saltem ordinantur ad hanc: ergo nec illicitum est, saltem vi consuetudinis, quæ tamen c. 3. *cit.* reprobatur, aliquid exigere & accipere pro licentia docendi. R. ad 1. *N. Md.* Si tamen Prælatus Ecclesiasticus, cui ex officio incumbit, Professuram seu licentiam docendi, beneficio Ecclesiastico annexam, conferret pro pecunia, utique committeret Simoniam, quia venderet actum jurisdictionis spiritualis, quam supponeret, & à qua proveniret licentiæ talis concessio. Ordinariè autem, cùm Prælati Ecclesiastici non qua tales conferant Professuras, ista collatio, utpote non actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, non est quid spirituale, vel spirituali annexum; ideo pro hac concessione aliquid temporale exigens ordinariè non committeret Simoniam. Ad 2. In ejusmodi promotionibus sportulæ à Professoribus non accipiuntur ut pretium & *pro* licentia docendi concessa; sed ut stipendium sustentationis, vel ut merces pro labore, quem subeunt in examinandis Candidatis, & assistentia in solennitate inaugurationis. Dein cùm per hujusmodi Gradus non tantùm conferatur licentia docendi, sed etiam honor, privilegia, & emolumenta temporalia, pro his etiam pecunia *ut pretium* licitè accipitur.

Dico 5. Nec illicitum, nec Simoniacum, est aliquid accipere vel exigere pro actu docendi, seu pro actuali traditione scientiarum. 2. etiam Theologiæ & Juris Canonici, si per hanc traditionem & explicationem solùm intendatur instructio intellectûs, vel mera informatio. 3. aut pro Consilio seu Responso Medico, Juridico, vel etiam Theologico. 4. Simoniacum tamen est, si pro instructione, traditione scientiæ sacræ, responso, in quantùm hæc ordinantur ad cognitionem rerum spiritualium, Deique amorem supernaturalem, rerum fluxarum contemptum, virtutis studium, animæ æternam salutem uti (apud Concionatores, Catechistas, & Confessarios fieri solet ordinariè, vel saltem fieri debet

ret) aliquid temporale ut pretium exigatur vel accipiatur. 5. Item illicitum, imò injuſtum foret, ſi Profeſſor quicunque, condignô ſtipendiô conductus ad gratis docendum, aliquid ultrà exigeret à Diſcipulis pro labore, quem impendit in iis docendis, niſi Lectiones, aut Repetitiones vel privatas, vel publicas, quas vocamus *Collegia*, quæ pactô & ſtipendiô conventô non comprehenduntur, inſtituat. Rurſus communis quoad omnia membra cum S. Thoma. 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. præcipuè *ad* 3. contra paucos, qui cum Sylv. & Palud. eos Simoniæ arguunt, qui pro traditione Theologiæ vel Juris Canonici pretium accipiunt. Membrum 1. quod intelligendum eſt de ſcientiis naturalibus & politicis, claret per ſe. 2. probatur: quando per doctrinam & explicationem Theologiæ, etiam verſantis circa Deum ut Auctorem ſupernaturalium, & veritates Fidei, aut Juris Canonici, ſolùm intenditur inſtructio intellectûs diſcipulorum, ut iſti præcisè cognoſcant veritates, & ex ijs cognitis diſcant deducere concluſiones Theologicas vel Canonicas, talis explicatio & doctrinæ traditio eſt actus merè naturalis, modo naturali poſitus, ad finem naturalem ordinatus, & ab hæretico etiam ponibilis, nec ex ullo capite ſupernaturalis: ergo nihil obeſt, quo minùs pro labore & induſtria talem actum exercens, vel pro ipſo actu, aliquid tanquam pretium exigere vel accipere poſſit; cùm Simoniacum hoc pacto non ſit, nec aliunde prohibitum. 3. ſi Conſilium præcisè ordinetur ad illuminandum intellectum petentium, ſicut traditio Theologiæ & Juris Canonici ad eundem informandum, diſponendum, exercendum, ſuadetur ex primùm allata ratione. 4. ex eo fit manifeſtum, quòd, ſi tales actus ordinentur ad unum ex dictis finibus, vel ad convertendos peccatores, reducendos hæreticos, conſcientias à ſcrupulis liberandas, voluntatem ad Dei mandata obſervanda inclinandam &c. fiant ſupernaturales ratione finis, adeóque pro pretio non æſtima-

ma-

mabiles. Interim tamen etiam Concionatoribus, Catechistis, Confessariis, & Theologis, doctrinam suam ad hujusmodi finem ordinantibus, salarium & stipendium pro sustentatione licitum est accipere, non minùs ac Missam pro alio legentibus. 5. pugnaret cum justitia, si fieret, adeóque illicitum foret, licèt non Simoniacum.

Oppones 1. Scientia est donum Dei. *arg. can. 65.* 19
§. siquis doctus. caus. 16. q. 1. Et Jus Civile dicit: *est res sanctissima Civilis sapientia, quæ pretio non sit æstimanda. l. 1. §. 5. ff. de Extraord. cognit.* ergo vendi non potest sine Simonia, præsertim quia dictum est à Christo, *gratis accepistis gratis date. c. 2. h. t. 2.* Scientiæ sunt aliquid spiritu: ergo citra Simoniam non vendibiles pro pretio. 3. *Prov.* 23. Deus ajt: *noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam:* ergo illicitum est pro tradita doctrina aliquid accipere. 4. Theologia est scientia sacra, & complectitur veritates supernaturales a Deo revelatas, easque in faciendis suis discursibus supponit: ergo pro tradenda Theologia aliquid accipere est accipere pro re sacra. 5. Qui docentur Theologiam, frequenter indè moventur ad Dei & rerum supernaturalium amorem &c. & quibus datur Consilium Theologicum, vel Responsum ex Jure Canonico, sæpe illo utuntur, vel indè diriguntur ad conscientiam tranquillandam: ergo docere Theologiam, dare Consilia Theologica & Canonica, est actus supernaturalis ex fine. R. ad 1. Etiam sanitas est donum Dei, item scientiæ ac artes naturales: adeóque non omnis scientia est donum Dei supernaturale, pro quo pretium nequeat accipi. Jus Civile per illam phrasim tantùm vult commendare scientiam Juris Civilis, ne vilipendatur: si verè habuisset pro sancta seu spirituali, erràsset. Ille textus, *gratis accepistis, gratis date, Matth. 10.* habet rationem præcepti, ne detur spirituale vel spirituali annexum pro temporali: in aliis habet ratio-

neu consilii. Ad 2. *dist. Ant.* est aliquid spirituale, prout spirituale opponitur corporeo, utpote aliquid sedem habens in mente & intellectu. *C. Ant.* prout opponitur temporali, seu est aliquid supernaturale, vel ad finem supernaturalem tendens. *N. Ant. & Cons.* Non omnis scientia, etiam Theologica, ordinatur ad finem supernaturalem. Ad 3. Illum textum interpretatur S. Thomas & alii non de scientia labore humano *acquisita*, etiam Theologica, de qua nobis est sermo, sed de scientia à Deo *infusa* ad cognoscendas veritates Divinarum Scripturarum, & à S. Paulo vocatur *Interpretatio Sermonum*, ac numeratur inter dona Spiritûs S. Et hanc scientiam pro pretio communicare velle utique Simoniacum foret. Ad 4. *N. Cons.* quia docens Theologiam versatur quidem circa materiam sacram, & supponit veritates supernaturales, merè tamen naturaliter versatur circa istas, sicut patet in Hæreticis, formantibus etiam discursus ex præsuppositis veritatibus revelatis à Deo. Quis dicat, Musicum committere Simoniam, si decantet cantiones sacras, licèt propterea pretium accipiat? Ita se habet Theologus versans circa materias sacras. Ad 5. Si indè moveantur ad amorem Dei, tranquillandam conscientiam &c. respectu docentis vel Consilium dantis, qui præcisè intendunt erudire intellectum alienum veritatis moralis cognitione, est prorsus per accidens; imò licèt Auditor Theologiæ, vel petens Consilium Theologicum, id referat ad finem supernaturalem, hæc tamen ejus intentio non mutat naturam actûs, quem ponit docens, vel Consilium dans.

TITULUS VI.

De Judæis, Sarracenis, & eorum Servis.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid intelligatur per Infideles, Judæos, Sarracenos &c.* 3. *An*

1. *An liceat vel expediat recipere & tolerare Judæos, ac Sarracenos.*
4. 5. *Qua communicatio cum Judæis permissa vel prohibita sit Christianis.*
6. *Quid vicissim prohibitum Judæis, inter Christianos toleratis.*
7. *An Judæi semel recepti possint expelli. Et sub quibus conditionibus recipiantur.*
8. *Quis Judex sit competens contra Judæos.*
9. *Quid specialiter prohibitum sit Christianis circa Sarracenos, Turcas &c.*
10. 11. *An cum his liceat inire fœdus.*
12. 13. *An Judæos, Sarracenos, & alios non baptizatos cogere ad fidem, vel expugnare bello.*
14. 15. *An eorum infantes invitis baptizare parentibus.*

SCiendum 1. Sicut Simonia adversatur virtuti Religionis, ita eidem, & adhuc magis contrariari *Infidelitatem*, quâ veri cultûs Divini fundamentum evertitur & destruitur, nimirum vera in Deum & Christum Fides, & Religio Christiano-Catholica, prout *Religio* dicit complexum omnium Fidei supernaturalis articulorum. Quoniam autem ex Infidelibus aliqui omnino negant Christum, seu Messiam, tam venturum quam præsentem, adeóque utrumque Testamentum, tam Vetus, in quo erant Prophetiæ & Figuræ venturi Christi, quàm Novum, quod Christus jam præsens promulgavit, uti Gentiles & Ethnici, Turcæ, Tartari, Persæ, Arabes, Africani & Mauri, Ægyptii &c. qui communi nomine vocantur *Pagani*, vel etiam *Sarraceni*, si hoc nomen sumatur genericè. Alii autem credunt quidem in Messiam venturum & Christum promissum, adeóque amplectuntur Vetus Testamentum, Novum verò rejiciunt, inficiantes Messiam jam venisse, & exspectantes alium, quam Christus sit, quem nos adoramus, & hi sunt *Judæi*, 1

dæi, alio nomine *Hebræi*, ab Hebro ſic dicti, cujus familia cultum veri Dei ante Chriſti adventum ſemper tenuit, cæteris tribubus, etiam tribu Juda, aliàs præſtantiore, à qua *Judæi* appellantur, ſæpius in Idololatriam prolapſis. Ac demum illi profitentur quidem, Chriſtum jam venille, eúmque adorant ſuo modo, de cujus adventu & futuro regimine Prophetias & Figuras præceſſiſſe admittunt, adhóque & novum & vetus teſtamentum agnoſcunt, baptizati baptiſmo, quem Chriſtus ſuis Aſſeclis præſcripſit, & ad ſalutem coluit omnino neceſſarium, interim tamen in uno vel pluribus articulis ſufficienter revelatis errorem pertinaciter tenent, & iſti dicuntur *Hæretici*. Ideo Infidelitas dividitur in *Paganiſmum*, *Judaiſmum*, & *Hæreſim*. De *Paganis*, qui in hujus *tituli Rubrica* exprimuntur per *Sarracenos*, & *Judæis* in iſto, de *Hæreticis* verò in ſequenti Titulo agitur.

a S. 2. *Sarracenos*, qui ſe à Sara Abrahæ libera uxore profectos eſſe, & propterea ſic appellitari perſuaſum hominibus volunt, licèt deſcendant potiùs ab Agar, Abrahæ quidem uxore, ſed ſerva. *c. 10. c. 18. h. t.* ac propterea *Agareni* potiùs dicendi, rectiùs meâ judicio denominari a Sarraca urbe Arabiæ, ut volunt Paul. Æmil. *l. 7. Franc. Hiſtor.* & Vincent. Petra *to. 1. Comment. f. 559. n. 4.* Quamvis autem hoc loco Sarraceni complectantur etiam Paganos, ſtrictè tamen differunt; quia *Pagani* vocantur, qui verum Deum negantes Idola colunt, Sarraceni verò unum & verum Deum adorant, non tamen baptizati ſunt, nec Judæis, ac potiſſimùm adhærent Machometi. Per *ſervos* Judæorum & Sarracenorum, quæ tertia *Rubricæ* pars eſt, intelliguntur non tantùm verè & ſtrictè dicti, ſeu mancipia, ſed etiam minùs ſtrictè accepti, uti ſunt famuli, & alii iisdem ſervientes; cùm Jura ſpecialiter prohibeant Chriſtianos ſervire aut famulari Judæis & Sarracenis. Examinandum nunc eſt 1. an Principes Catho-

tholici in suis territoriis licitè tolerent, vel ad ea admittant Judæos vel Sarracenos. 2. Quæ communicatio Christianis, ubi tolerantur & simul habitant Judæi, cum his prohibita. 3. Quæ ipsis Judæis sint vetita inter Christianos existentibus, & quæ concessa. 4. an pro libitu expelli & ejici semel admissi possint. 5. an ad recipiendam fidem Catholicam compelli. 6. An infantes iptorum invitis parentibus baptizari.

Dico 1. Licitum absolutè est Christianis Principibus in sua territoria recipere Judæos, & tolerare, eorúmque ritus & Synagogas. 2. quamvis plerumque non expediat. 3. non tamen recipere Sarracenos seu Pagános. 4. quos neque tolerant licitè, si possint expellere. Pars 1. defenditur communiter contra Lymnæum & & Wurmserum, ex *c. 9. & 13. h. t.* atque ex ratione, quia Judæi, eorúmque ritus, perpetuum dant testimonium non modò Scripturæ veteris Testamenti, ne Athei vel Pagani & Gentiles (uti olim fecerant) eam esse primùm à Christianis confictam objicere iisdem valeant, utpote clarum testimonium perhibentem de persona, gestis, & miraculis Christi, quibus demonstratur esse promissus in Lege veteri Messias, sed etiam Religionis Christianæ veritati, dum ritus Judæorum tanquam figuræ confirmant veritatem Evangelicam tanquam figuratum. Accedit praxis, non modò Christianorum Principum, & aliorum Regalia ab Imperatore Catholico obtinentium, sed etiam Summi Pontificis in Urbe Romana perpetuò Judæos tolerantis; Deique providentia, propter dictas causas Judæos non omnino eliminari volentis, ut insinuat S. August *contra Faustum c.* 23. ubique autem dispergi sine Rege & Templo, atque premi & contemni tanquam profugos super terram, ut exemplum Divinæ vindictæ, detestandam Judæorum, qui olim fuit populus Electus, ingratitudinem ulciscentis constanter ante oculos habeamus. Pars 2. suadetur indè, quòd Judæi quotidie soleant

Christo maledicere, & horrendas in eum blasphemias effundere, Christianos autem insatiabili odio prosequantur, eisque plurimùm noceant per usuras iniquissimas, fraudésque innumeras &c. ac alia nefanda crimina, præsertim crudelitatem in infantes Christianorum, ubi possunt, exerceant. Undè meritò laudantur Serenissimi Bavariæ Principes, quòd Judæos non tolerent, & alii plures. Et, ubi actu non sunt, propter similes causas vix licitè recipiuntur de novo, eò, quòd finis, propter quem tolerari posse diximus, sufficienter jam obtineatur per actu jam existentes in quibusdam locis, multiplicari autem eos noceat Reipublicæ & Religioni plurimùm. Videantur terribilia Judæorum scelera, & gravissima, quæ Reipublicæ inferunt, damna apud Pignatelli *to.* 5. *consult.* 14. Majolum *to.* 3. *dier. canicul. Colloq.* 1. & Speidel um in *Speculo Juridico-Politico.* V. Juden/ubi etiam legere est, quomodo Judæi jurare soleant ac debeant, & quales maledictionis pœnas singulæ eorum tribus, ac exinde descendentes, sustinere debeant. Pars 3. & 4. probatur ex eo, quòd rationes illæ, propter quas Judæos absolutè recipi & tolerari posse asseruimus, non pugnent apud Sarracenos & Paganos: ubi autem nulla est utilitas, sed gravium Religionis & Fidelium damnorum constans & certum periculum, utique Infideles nec licitè tolerantur (minùs recipiuntur) si vires ad eos expellendos suppetant; cùm ipsa infidelitas sit gravissimum crimen, & ex hoc alia innumera pullulent, ac pericula perversionis fidelium. Oppones: si Judæi blasphemare Christum & Sanctos ejus non cessent, Christianos autem usuris & fraudibus ita emungant, aliaque gravissima scelera patrent, utique non poterunt licitè tolerari. R. Ex hoc plus non probatur, quàm ut legibus tanquam fræno coërceantur & pœnis, ne quid moliantur adversùs Christum, Religionémque Christianam, & adversùs fideles, eis nocendo &c. saltem exteriùs; odium enim

enim internum & occultas blasphemias, quas etiam non tolerati vel non recepti non omitterent, impedire in potestate humana non est. Item probatur, eos, ubi nondũ existunt, recipi non debere, nec facilè, absq; peccato posse.

Dico 2. Illa communicatio cum Judæis, ubi tolerantur, prohibita est Christianis, quæ fit in sacris, in politicis verò, ex qua propter familiaritatem cum iis oritur periculum perversionis & scandali, aut vilipensio Christianæ Religionis. Unde juxta communem Doctorum, fundatam tum in Jure Naturali, tum in *can. 67. de 1. de Consecr. can.* 12. 13. 14. *caus.* 28. *q.* 1. *c.* 3. 5. 7. 8. 18. *h. t. l.* 7. 11. *C. eod.* Christianis prohibentur sequentia. 1. exercere ritus, vel vesci azymis Judæorum, aut synagogas ingredi tempore, quo superstitiosas ceremonias exercent; si fiat absque justa causa, peccatum veniale non excedit, seclusô perversionis aut approbationis periculô. 2. Iudæos admittere ad participationem Sacramentorum, & ad Sacrificium Missæ Catholicorum. 3. permittere, ut Iudæi exerceant suos ritus publicè, aut in Fidei Christianæ contemptum. 4. ut ædificent novas Synagogas, aut antiquas redigant in formam augustiorem; nec licet operam conferre in iis restaurandis; quamvis permitti possit, ut restaurent antiquas, & collapsas reparent juxta pristinam formam. 5. cum Iudæis habitare in iisdem ædibus. 6. eodem cum ipsis balneo uti. 7. Medicos vel Chyrurgos Iudæos, vel pharmaca ab ipsis præparata, aut applicata, adhibere. 8. adire eorum convivia, nuptias, ludos, choreas, vel illos invitare ad convivia &c. 9. lactare aut nutrire illorum liberos, saltem intra domos Iudæorum, nisi alias incurrerent periculum vitæ. 10. officium publicum aut jurisdictionem in Christianos concedere, aut illis servire vel famulari, probabiliùs etiam, licèt id non fiat diu vel frequenter, aut extra illorum domus; quia non decet, ut filii Liberæ, qui sunt Christiani, subsint, serviant, vel famulentur filiis Ancillæ,

qui ſunt Iudæi. *c.* 13. *h. t.* Neque viciſſim licet Iudæos habere famulos intra proprias ædes & cum familiaritate continua. Prohibitum tamen Chriſtianis non eſt operas ſuas locare Iudæis, ſive intra ſive extra domum, ſi Iudæi ſint abſentes, v. g. ædificium aliquod in eorum utilitatem exſtruendo &c. vel locare res ſuas, v. g. equos, currus &c. tametſi Iudæus quandoque veniat ad inſpiciendum ædificium &c. imò etiam colere agros Iudæorum, ubi agros & bona immobilia poſſidere permittuntur, inſtar colonorum, vel etiam ſervorum adſcriptitiorum; quia hæc ſervitus reſpicit potiùs fundum, cui adſcriptitii vel originarii ſervi aut coloni adſtricti ſunt, quam perſonam. Barb. in *c.* 2. *h. t. n.* 1. cum Abb. Io. Andr. Felino &c.

§ Advertendum tamen 1. ea, quæ Chriſtianis prohibita jure Poſitivo eſſe diximus ex cauſa familiaritatis nimiæ, iisdem licere, quando illa abeſt, ut ſi caſu conveniant in convivio, vel balneo, ubi ſunt Judæi, aut ſi magna utilitas vel neceſſitas, ſive corporalis ſive ſpiritualis, aliud ſuadeat vel poſtulet: quare culpandus non eſt, qui utitur Judæo Medico, ſi alius curando morbo idoneus non habetur, vel fame adactus cum Judæo manducat, vel cum illo familiariter agit ſub ſpe illum convertendi &c. 2. illa ipſa, quæ ob dictam cauſam Jure Poſitivo vetita ſunt, non eſſe vetita reſpectu Sarracenorum vel aliorum Infidelium, excepta cohabitatione, & ſervitiis in eorum domibus; quia in *c.* 5. *h. t.* extenſio ad Sarracenos fit tantùm in his duobus caſibus. 3. non ſemper eſſe peccatum grave cum Judæis communicare in caſibus prohibitis, ſed tunc tantùm, quando familiaritas eſt valde frequens & quaſi continua; quando dignitati Fidei notabiliter præjudicatur, v. g. per famulatum in quibusvis miniſteriis, vel diuturnum; aut per tolerantiam in officiis publicis; quando indè oritur grave ſcandalum & periculum perverſionis, vel contemptûs Religionis Catholicæ; quando communicatur in ſuperſtitioſis ritibus, vel participatione Sacramentorum.

Dico

Dico 3. Judæis econtra inter Christianos toleratis prohibitum est 1. Christianos habere pro mancipiis. 2. aliquid capere ex testamento, sive hæreditas sit, sive legatum; quod & de aliis infidelibus procedit. 3. ostia & fenestras in die Parasceves habere apertas, imò totâ hebdomadâ sanctâ prodire in publicum. 4. vestitum omnino similem cum Christianis adhibere sine signo, quo discernantur, uti est flavus pileus, flavæ fimbriæ in pileo, vel alia parte vestis &c. vel absq; certo instrumento, v.g. clavo aut annulo flavo, ex quo dignoscantur, incedere. *c. 4. 5. 15. h. t. l. 1. C. eod. &c.* Sed ultima duo in Germania passim dissimulantur. 5. emere res furtivas: quas, licèt furtivas esse ignoraverint, si emant, & deprehendantur, restituere debent. 6. pignora sub lege commissoria accipere, vel sine ludiciali authoritate distrahere. 7. actiones & jura sua contra Christianos alij Christiano cedere, vel vendere. 8. violare leges, statuta, & consuetudines in loco, ubi sunt, receptas: quare nec usuras ultra 5. pro 100 accipere possunt. Policey-Ordnung zu Franckfurt de anno 1577. &c. *l. 8. C. h. t.* Knipschild *de Nobil. l. 3. c. 18. à n. 36.* Vicissim gaudent jure Civitatis, & Civium privilegiis, ita ut nec in persona nec in bonis offendi possint. *l. 8. l. 12. 14. C. & c. 9. §. fin. h. t.* Sed non aliter gaudent, nisi juxta conventionem & pacta cum ipsis inita tunc, quando sunt in aliquo loco recepti. Unde

Dico 4. Judæi semel in territorium vel protectionem recepti non possunt pro libitu expelli, si pacificè & juxta leges sibi præscriptas vivant. 2. possunt tamen eijci, si conditiones, secundùm quas recepti sunt, non servent, vel aliàs per sua flagitia se reddant indignos factâ sibi gratiâ. Communis quoad utrumque membrum. *Primum* eruitur ex *l. 14. cit.* & exigit Jus Naturale, vi cujus fides aliquando justè data servari debet etiam Judæo vel Gentili. *arg. l. 5. C. de O. & A.*

Se-

Secundum ſumitur ex *l.* 11. 14. 16. 18. *C. h. t. & Nov.* 146. *in fin.* cùm *frangenti fidem fides frangatur eidem.* Conſonat praxis; cùm ſæpe ex multis provinciis fuerint expulſi Judæi, graviſſimis etiam ſuppliciis affecti, præſertim circa annum 1348. quo tempore ob peſtem univerſalem, cujus cauſa propter fontes venenò infectos in Judæos meritò collata fuit, per totam ferè Germaniam flammis aliiſque ſuppliciis abſumpti ſunt. Conferatur Sebaſt. Francken in der Kayſer- und Welt-Hiſtorien *fol.* 197. *ſeqq.* Lehman in der Speyriſchen Chronick. *lib.* 5. *c.* 52. & Marquard. de Suſann. *tract. de Jud. p.* 1. *c.* 7. Sed quæ ſunt conditiones, ſub quibus recipi ſolent Judæi, & quibus non obſervatis rectè iterum ejiciuntur, vel alias graviter puniuntur? R. plerumque ſequentes. 1. ut à blasphemiis, contumeliis, & maledictis in Deum & Chriſtum ſibi temperent. 2. ne quid dicant vel faciant in contemptum Religionis aut Fidei Chriſtianæ. 3. ne Chriſtianos turbent in cultu Divino, aut ipſis moleſtiam creent, in hebdomada Sancta non prodeant in publicum, in die Paraſceves aperta oſtia vel feneſtras non habeant &c. 4. ne uſuras exerceant immoderatas, aut fraudibus Chriſtianos emungant. 5. ne res Chriſtianorum furentur ipſi, nec à furibus illas coëmant. 6. ne Chriſtianorum quemquam ad ſuam ſuperſtitionem ſeducere præſumant. 7. ſed modeſtè absque ullius offenſione & injuria vivant. Speidelius v. Juden. §. *conditiones.*

8 Quæres, quis ſit Judex adversùs Judæos delinquentes? R. ſi delictum cedat in contemptum Catholicæ Religionis, Judex eſt Inquiſitionis officium, vel, ubi Inquiſitio non eſt, uti in Germania, Epiſcopus. *Conſtit.* Gregorii XIII. 70. quæ incipit *Antiqua.* In aliis delictis eſt Judex territorialis Laicus; cùm Judæi non ſubſint jurisdictioni Eccleſiaſticæ. *c.* 14. *h. t.* ubi habetur etiam, ſi Judex Sæcularis omitteret punire Iudæos delinquentes, per Cenſuras omnibus Chriſtianis interdicendum eſſe

Judi-

Iudice Ecclesiastico, ne cum Iudæis commercia tractent, donec satisfecerint Iudæi. Ex Iudæis autem ipsis nullus potest esse Iudex; cùm Jura eos esse voluerint jurisdictionis incapaces.

Dico 5. Circa Sarracenos specialiter sub gravissimis pœnis prohibitum est utroque Jure, ne Christiani ad illos arma deferant, aut alia, quæ servire possunt ad bellum contra Christianos gerendum, sive pacis sive belli tempore: item ne consiliô vel auxiliô eosdem juvent: belli autem tempore prohibentur etiam ad eos deferre alias quoque merces. *c. 6. 11. 12. 17. Extrav. 1. int. com. Extrav. un. Joan. XXII. h.t. l. fin. C. Quæ res exportari. l. 25. C. de Pœnis.* Dixi 1. *Circa Sarracenos*, nempe generaliter acceptos, puta Turcas, Paganos, Ethnicos, Iudæos. Quibus Bulla Cœnæ *casu 7.* etiam adjunxit *Hæreticos*, ne ad hos quoque deferantur *bellica instrumenta, alláque hujusmodi, quibus Catholicos impugnent*, excommunicans quoque *illos, qui de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus in Christianorum perniciem & damnum ipsos Turcas & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant &c.* O! si saluberrima hæc constitutio semper fuisset observata hucusque, quàm paucos videre esset in Germania hæreticos! Dixi 2. *sub gravissimis pœnis*, quæ de Iure Canonico sunt excommunicatio latæ sententiæ, ac reservata Summo Pontifici post Bullam Cœnæ, privatio rerum, servitus, si tales à quopiam Christiano capiantur, infamia, inhabilitas ad testandum, & quoscunque actus legitimos. *Extrav. 1. cit. &c.* De Jure Civili autem confiscatio bonorum & capitale supplicium. Dixi 3. *Arma, aut alia*, scilicet materialia, quæ ad belli apparatum faciunt; adeóque prohibitum est non tantùm deferre arma ipsa, uti hastas, gladios, sagittas, sclopos, tormenta, & pilas, quæ ex tormentis bel-

bellicis ejiciuntur, sed etiam ferrum, chalybem, plumbum, stannum, vel alia metalla, lignamina, seu ligna, ex quibus fieri possunt triremes, navigia, aut aliæ machinæ bellicæ, item prohibitum est in galeris seu triremibus, & piraticis Sarracenorum navibus regimen & curam gubernationis exercere.

10 Quæres, an Christianis liceat inire fœdus cum Sarracenis, Paganis, aut aliis Infidelibus, ut horum auxiliis utantur in bello contra Christianos & fideles? R. Quamvis absolutè possit esse licitum, quando bellum gerunt justum, nec habere possunt auxilium à Christianis; practicè tamen nunquam, si à Christianis possint habere auxilia sufficientia; & ferè nunquam, licèt his destituti sint. Sanch. *l. 2. Mor. c. 31. n. 24.* Correa *in Idea Consil. d. 6. à n. 1415.* P. Schmalzgr. *h. t. n. 50.* mediantes inter DD. quorum aliqui cum Abb. & Farin. absolutè concedunt, alii cum Reinking & König negant. Pars prior probatur ab exemplis Abrahæ, Davidis, Machabæorum, qui fœdera inierunt cum Gentilibus, & ex ratione, quia si tale fœdus non noceat Religioni Christianæ, nihil est, cur non liceat adhibere Gentiles ad sui defensionem, vel jurium suorum consecutionem in bello, sicut licet uti ministeriò animalium ad hunc finem. Posterior pars indè colligitur, quòd, si auxilia à fidelibus haberi possint, non observetur moderamen inculpatæ tutelæ, si ex Gentilibus petantur contra prohibitionem S. Scripturæ *Exodi. 23.* ibi: *non inibis cum eis fœdus. & 2. Cor. 6. v. 14. nolite jugum ducere cum Infidelibus &c. quæ conventio Christi ad Belial.? aut quæ pars Fideli cum Infideli?* Dein rarissimè in praxi abest ab hujusmodi fœdere periculum Religionis Catholicæ, perversionis Catholicorum, scandali, propagandæ Infidelitatis &c. ideo ferè nunquam in praxi licitum erit tale fœdus. Quæ incommoda & damna Religionis, vel pericula, ubi adsunt, Jus Naturale prohibet cum Paganis & Infidelibus (idem dicunt de fœdere cum Hæreticis in

Tita

Tit. seq.) tam arctè conjungi, licèt alàs bellum foret justum, & absque tali fœdere integram provinciam deberet aliquis amittere, ad quam jus habet ; cùm præferendum sit bonum Religionis, & cultus Dei, bono privato & temporali.

Oppones cum Politicis, quos Statistas vocant, 1. Unusquisque id facit jure, quod ad necessariam sui tutelam facit: ergo jure implorat Princeps Christianus auxilium Infidelium, saltem in bello defensivo. 2. Fideles possunt ferre suppetias Infidelibus in bello justo, uti fecit S. Mauritius, S. Georgius &c. a nemine propterea reprehensi: ergo etiam vicissim Infideles possunt vocari in auxilium a Fidelibus. R. ad 1. *Dist. Antec.* nisi aliunde prohibeatur Jure Naturali, Divino, aut Humano. *C. Antec.* si aliunde prohibeatur, uti prohibetur defacto tale fœdus juxta dicta. *N. Antec. & Conf.* Ad 2. *N. Conf. & parit.* Illud prius nec Jure Naturali aut Divino, nec Humano prohibitum, imò sub præcepto est D. Pauli, subditos parére volentis Principibus, etiam ethnicis. *ad Titum c. 3.* Posterius autem non modò Jure Naturali & Divino, ubi aliquod versatur Religionis periculum &c. sed etiam Humano *can. 94. caus. 11. q. 3.* prohibitum est, ne nempe Christiani juvent Infideles contra Christianos. 11

Dico 6. Judæi, Sarraceni, aut alij Infideles per se & 12 directè cogi non possunt ad suscipiendum baptismum & Religionem Christianam. 2. Licèt probabiliter contra ipsos bellum moveatur licitè ob Idololatriam, & alia peccata contra Jus Divinum ac Naturale ab ipsis committi solita, saltem accedente consensu Summi Pontificis. Pars prior constat ex *can. 3. 5. d. 45. c. 9. h. t.* ubi expressè prohibetur. Accedit ratio ; quia jus cogendi ad Fidem, quæ liberæ voluntatis est, non habet, qui jurisdictione caret: sed nec Ecclesia habet jurisdictionem in Infideles juxta illud Pauli *1. Cor. 5. quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Nec Prin-

cipes

cipes Sæculares; quia horum jurisdictio non se extendit ad spiritualia, utpote tendens ad finem & felicitatem præcisè temporalem Reipublicæ. Per *accidens* tamen cogi possunt, si nempe resistant prædicationi Evangelii à Christo præceptæ per totum Mundū; tunc enim propter injuriam, quam Evangelio & Christi præcepto inferunt, rectè expugnantur etiam bellō, & coguntur à Principibus Christianis, ad id jurisdictionem obtinentibus ab Ecclesia, in cujus potestate est injuriam Evangelio & Deo illatam persequi & tollere. Item cogi possunt *indirectè*, nimirum negando ipsis habitationem inter Christianos, nisi se convertant, tractando eos rigidè (non tamen injustè) scilicèt secundùm rigorem à non conversis exigendo tributa &c. debita, conversis autem remittendo, item non permittendo superstitiosos illorum ritus, vel Mystas eorum excludendo, vel compellendo territorialiter subjectos ad audiendam prædicationem Fidei &c. Posterior pars, quam contrà Molin. & communiorem tenent Mairon. Alph. à Castro, & admodum probabilem censet P. Engel *h. t. n. 9.* probatur sic: licitum est habenti jurisdictionem vindicare injuriam homini illatam: ergo à fortiori etiam licebit Principibus Christianis vindicare injurias Deo illatas vel inferendas per Idololatriam, vel alia peccata contra Jus Naturale aut Divinum, si habeant jurisdictionem: atqui habent à Pontifice consentiente, cujus est tueri Jus Divinum & Naturale, & cui ratione delicti competit jurisdictio in omnes, qui violant dicta Jura. Et ideo Israëlitæ olim rectè ob solam Infidelitatem bellō expugnabant multos Infideles. Item hoc modo excusantur Hispani & Lusitani, qui sine alia causa invaserunt & occupārunt in America terras Infidelium.

13 Oppones 1. Christus ad Ecclesiam invitans omnes dixit, *compelle intrare:* ergo Infideles compellere ad Fidem est vel mandatum vel consilium Christi: ergo justè compelluntur. 2. In *can. 4. caus.* 23. *q.* 6. Gregorius

gorius Papa mandavit Episcopo, ut quemdam suum subditum infidelem, Rusticum nomine, impositione oneris ad Deum venire cogat. Et *l. fin. C. de Pagan.* baptizari renuentes jubentur puniri confiscatione bonorum & exiliô: ergo compulsio Infidelium ad fidem est conformis utrique Iuri Humano. 3. Imò & Naturali ac Divino; quia Infideles obligantur Naturali & Divina Lege ad recipiendum baptisma, & fidem sibi sufficienter propositam. 4. felix dicitur necessitas, quæ compellit ad meliora: ergo non fit injuria, sed gratia, Infidelibus, si per compulsionem promoventur ad felicitatem suam. 5. magnis laudibus extolluntur passim Reges Hispaniarum, Ferdinandus & Elisabetha, quòd ex Regnis suis ad 40000. Iudæorum & Sarracenorum, nolentium se convertere ad Fidem Catholicam, ejecerint: ergo laudabile est cogere ad Fidem Infideles, & quidem directè intendendo conversionem per pœnas inflictas. 6. Hæretici directè possunt cogi ad Fidem: ergo & Infideles, seu nunquam baptizati. 7. Juxta nos possunt Fideles expugnari propter Idololatriam, & cogi ad observantiam Legis Naturalis ac Divinæ: sed hoc est cogi ad Fidem: ergo. R. ad 1. Per illos, quos compelli ad Ecclesiam Christus voluit, vel intelliguntur Hæretici, qui ad revertendum omnino rectè coguntur, vel pertò *compelle* intellexit non vim physicam, sed moralem, quæ consistit in efficacia prædicationis, vel in signis veræ Ecclesiæ potenter propositis, aut miraculis. Ad 2. Illa Iura solùm denotant coactionem indirectam, quâ onera, aliàs quidem justa, rigorosè imponuntur se convertere nolentibus, vel pœna confiscationis aut exilii aliis delictis promerita non remittitur, bene tamen conversis: quo modo conciliantur cum Iuribus coactionem Infidelium clarè prohibentibus. Ad 3. licèt obligentur amplecti Fidem sibi sufficienter propositam, ad eandem tamen cogi nequeunt per se à jurisdictionem non habente, nisi nempe resisterent vel impedirent prædicatio-

nem veræ Fidei. Ad 4. Illud axioma, quo vocatur *felix neceſſitas, quæ ad meliora compellit*, vel intelligendum eſt de neceſſitate, quæ a cauſa non libera provenit, vel quæ provenit à cauſa quidem libera, ſed juſtè & absque injuria: at absque injuria non coguntur Infideles ad felicitatem veræ Religionis ab eo, qui jurisdictione deſtitutus eſt. Ad 5. *N. Conſ. & ſuppoſitum Antecedentis*, quòd Ferdinandus & Iſabella propter Infidelitatem præcisè expulerint Iudæos & Sarracenos; nam expulerunt vel propter illorum periculoſam Fidelibus converſationem, ac Reipublicæ pernicioſas machinationes, propter quas cauſas recepti ſemel Iudæi rectè ubique expelluntur, vel propterea, quòd bellò ſuperati evaſerint ſervi, & ſic ad arbitrium Victoris ſpoliari bonis, aut omnino expelli potuerint. Ad 6. *N. Conſ.* quia in Hæreticos, utpote per Baptiſmum Eccleſiæ ſubjectos datur jurisdictio, ſaltem apud Prælatos Eccleſiæ, qui eam per Principes ſæculares rectè exercent compellentes ad revertendum. In Infideles autem nulla datur jurisdictio directa & per ſe. Ad 7. *N. Min.* vel *diſt.* hoc eſt cogi indirectè ad Fidem. *C. Min.* directè. *N. Min.* Vindicare bellò & ſuppliciis injuriam, quæ Deo infertur per Idololatriam & transgreſſiones legum Divinarum & Naturalium licet Pontifici per Principes etiam Sæculares, utpote cui ratione delicti â Deo data eſt in Infideles jurisdictio; per hoc tamen iſti non directè coguntur ad Fidem, licèt juſtè puniantur propterea, & ſe fortè convertant ad evitanda mala, quæ juſtè infliguntur.

14 Dico 7. Judæorum & Paganorum infantes probabiliter baptizantur licitè, invitis eorum parentibus, ſaltem ſi ſpes ſit, quòd religiosè ſint educandi, vel ſi Princeps, cui parentes ſunt ſubditi, id faceret. Scotus in *4. d. 4. q. 9.* & communiter alii contra communem aliorum cum S. Thoma 2.2. *q. 10. a. 12.* Probatur: Chriſtus *Matth. 28.* præcepit univerſaliter baptizari omnes, dicens, *docete*

te omnes gentes, baptizantes eos &c. sed contra hoc Christi præceptum non possunt justè esse inviti Infideles, ne infantes sui possint baptizari; & Christi præceptum prævalet, imò extingui jus & potestatem parentum, liberorum suorum baptismo se opponentium; cùm & ipsi tenerentur suscipere Baptismum, ac procurare apud liberos suos, consequenter tenentur etiam permittere, ut baptizentur liberi: ergo licitè baptizantur etiam invitis parentibus. Dixi 1. *infantes*, qui nimirum carent adhuc usu rationis; nam hac præditi, si vellent, baptizari licitè possent invitis parentibus, uti fatentur omnes; cùm liberi in negotio salutis non dependeant a parentibus. 2. *licitè*; omnes enim concedunt, eos validè baptizari. 3. *invitis parentibus*, nempe ambobus; si enim alteruter consentiret in Baptismum, sive mater sive pater, licitè baptizari facilè iterum convenit inter Doctores: sicut &, si proles sit in articulo mortis constituta, vel à parentibus separata ità, ut ad hos non facilè sit deinceps perventura, item si parentes essent justò bellò capti. 4. *saltem si spes sit, quòd religiosè sint educandi*, & sine manifesto periculo, ne postea à parentibus seducti redeant ad Infidelitatem; quod periculum tamen abesse potest, licèt apud parentes relinquantur, uti videbimus, vel saltem compensari bono majori, & quidem ordinariè. Ita speculativè satis probabiliter; interim in praxi semper contrarium fuisse observatum, notat & inculcat S. Thomas *lo. cit.*

Oppones 1. Liberi Infidelium, qui ante usum rationis baptizantur invitis parentibus, vel post Baptismum auferuntur parentibus? & istis fit injuria, utpote ex jure Naturali habentibus potestatem patriam in dictos liberos: vel relinquuntur apud parentes? & fit injuria Baptismo, cùm tales liberi certissimo perversionis & apostasiæ periculo exponerentur: ergo licitè non baptizantur. 2. Parentes Infideles licitè resistunt baptismo suorum

rum liberorum, si bona fide ignorent veritatem Catholicæ Religionis: sed ordinariè hanc ignorant: ergo resistunt licitè: ergo, qui licitè se opponentibus adversantur, & eorum liberos baptizant, agunt illicitè. Ad 1. N. *Ant.* quoad utrumque membrum. Nec enim fit injuria parentibus, cùm illorum jus & patria potestas nequeat prævalere præcepto Divino, quod vult omnes baptizari, & juri, quod habent liberi ad salutem æternam, Deóque majus jus competat, quàm parentibus, in liberos. An dices, fieri injuriam parentibus Christianis, si isti ex malitia vel ignorantia nollent baptizare suos liberos, si tamen iis invitis baptizarentur? Certè jus eorum & potestas patria ad hunc casum se non extendit. An dices, injuriam fieri parentibus Infidelibus, si liberos suos alere nollent, vel vitæ periculo objicerent, si quis illos invitis parentibus eriperet, alerétque, vel liberaret à vitæ periculo? Cur ergo dicas injuriam ipsis fieri, si invitis liberi eriperentur, ut vitam spiritualem consecuti evaderent periculum salutis æternæ? Neque fit injuria Baptismi Sacramento, licèt relinquantur liberi parentibus infidelibus, sicut non fit injuria Sacramento Pœnitentiæ, si absolvatur constitutus in periculo relabendi, si hoc periculum moraliter vel physicè auferri nequeat. Deinde si liberi relinquantur parentibus Infidelibus usque ad usum rationis tantùm, intra quod tempus multos contingit émori, & postea eripiantur, uti justè possunt, utpote jam subjecti Ecclesiæ potestati, & obligati parére Ecclesiæ, non parentibus, in causa suæ salutis, tunc cessat periculum perversionis, vel saltem hac via cessaturum sperari potest. Adde, quòd etiam relicti apud parentes abstinere possint ab omni peccato gravi contra jus Naturale: quo casu æternùm salvabuntur propter Baptismum susceptum, quem si non suscepissent, salutem supernaturalem consequerentur nunquam. Ad 2. N. *Ma.* quamvis enim parentes, Baptismo filiorum resistentes, non semper peccent formaliter (quod tamen

tamen quandoque falsum est, si Judæi vel alii Infideles parentes vivant inter Christianos) re ipsa tamen nullum habent jus resistendi, consequenter ipsis revera non fit injuria; cùm Jus Naturale non possit sibi contrariari, & cùm jus liberorum ad Baptismum tanquam ad medium salutis necessarium, atque præceptum Divinum, vi cujus omnes baptizari debent, & nemo à Baptismo impediri, prævaleant, imò jus parentum tanquam minus extinguant.

TITULUS VII.

De Hæreticis.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Hæresis: & quis Hæreticus.*
2. *Quæ Formalis & Materialis: Externus & Internus: Toleratus & non-Toleratus.*
3. 4. *Quinam Credentes, Receptatores, Defensores, & Fautores Hæreticorum. Quæ cautela juris adversus Hæresin. ubi de Inquisitione.*
5. *Quæ sint pœnæ spirituales & Canonicæ:*
6. *Quæ temporales in Hæreticos, eorúmque Credentes &c. statutæ. Et an temporales in Germania habeant locum.*
7. 8. *Legere, retinere &c. libros Hæreticorum an, quibus, & sub quæ pœnæ prohibitum.*
9. *Quales libri prohibeantur in Indice librorum prohibitorum.*
10. *Et quæ circa hunc notanda.*
11. *Disputare cum Hæreticis an prohibitum. Et quomodo disputandum. remissivè.*
12. *An liceat communicare cum Hæreticis.*
13. *An eos recipere vel tolerare concessò domicilio.*

14. *An eisdem servanda fides data.*
15. *An cum ipsis inire fœdus, præsertim contra Catholicos. remissivè.*
16. 17. *Quis sit Iudex in causa Hæresis.*
18. 19. *Quis ab eadem possit absolvere.*
20. 21. 22. *An potestas absolvendi, Episcopis in Tridentino concessa, sit revocata per Bullam Cœnæ.*
23. *seqq. Modus disputandi cum Hæreticis.*

1 SCiendum 1. *Hæresim*, quæ constituit tertiam Infidelitatis speciem, a Pagnanismo, & Judaismo distinctam, cum S. Thoma 2. 2. *q.* 11. *a.* 1. & 2. communiter definiri in hunc sensum: *est error voluntarius, quem homo baptizatus pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ.* Igitur ad omnem hæresim *formalem*, & non merè *materialem*, requiritur 1. error in intellectu circa aliquam fidei veritatem, seu judicium erroneum. 2. pertinacia in voluntate, consistens in eo, quòd quis errorem circa veritatem fidei sufficienter sibi propositam, & quam scit ab Universali Ecclesia tueri tanquam revelatam vel in Scripturis, vel ab Ecclesia pro fidei articulo definitam, amplectitur, & sic suum judicium præfert judicio universali Ecclesiæ Christianæ, quæ est columna veritatis, ac infallibilis in credendo, & proponendo fidei articulos. 3. prævius baptismus, saltem in ordine ad forum externum, qui enim baptizatus non est, ad Paganos vel Judæos pertinet. Unde infertur, Hæreticum esse, qui baptizatus habet vel tuetur voluntariè ac pertinaciter errorem contra aliquam fidei Catholicæ veritatem: & contra Hæreticum non esse 1. qui *negativè* dubitat de aliquo Fidei articulo, seu judicium suum suspendit, ita ut illum nec affirmet nec neget: licèt Hæretici sint, qui dubitant *positivè*, seu qui deliberatè judicant, & pertinaciter affirmant aliquem Fidei articulum, ab Universali Ecclesia creditum, vel alias sibi sufficienter proposi-

positum ut revelatum à Deo, dubium esse, & incertum, juxta illud *c. 1. b. t. dubius in Fide Infidelis est*, & illud, quod in Symbolo S. Athanasii habetur, *nisi fideliter firmitérque crediderit, salvus esse non poterit.* 2. qui patitur dubia circa Fidem ex defectu sufficientis instructionis, modò paratus sit ea deponere, ac firmiter credere, postquam sufficienter intellexerit, quid de tali objecto sentiat Universalis Ecclesia. 3. qui ignorat, ignorantiâ etiam crassâ & vincibili, vel etiam affectatâ, ut docet communior & verior; quia talis non est pertinax, licèt habeat judicium erroneum intellectûs; dum etiam vincibiliter errans, vel ignorantiam affectans, ne cogatur assentiri Ecclesiæ, potest actu vel habitu ita esse constitutus, ut velit amplecti veritatem, si eam ab Ecclesia teneri cognoverit: talis tamen peccat ob negligentiam in inquirendo, si advertat ad obligationem magis inquirendi, & se culpabiliter ignorare, vel affectando ignorantiam. Excipe, nisi ex *contemptu Authoritatis Ecclesiæ* affectet ignorantiam, studiosè non indagando. Neque dicas, ignorantiam vincibilem, & affectatam, esse peccatum ejusdem speciei, cujus est ex malitia admissum, consequenter talem ignorantiam in rebus fidei esse contra Fidem, ac proinde hæresim; quia ignorantia solùm tunc est peccatum ejusdem speciei, quando non mutat ipsum objectum, sed tantùm modum operandi, magis vel minùs voluntarium, ut contingit in materia Justitiæ, Charitatis &c. non verò quando mutat ipsum objectum, uti contingit in materia Fidei; quia ignorantia, etiam vincibilis & affectata, non est error cum pertinacia conjunctus, & hinc non est peccatum contra Fidem, sed solùm contra obligationem sciendi res fidei, adeóque consistit solùm in negligentia vel prava voluntate, ex qua nascitur error. 4. qui fidem exteriùs negat, v. g. ex metu, in mente tamen retinet, quamvis graviter peccet negando contra obligationem profitendi Fidem. 5. Catechumenus, aut alius, qui necdum recepit baptismum

ptiſmum, licèt ſcienter & cum pertinacia neget aliquem articulum Fidei: hæreticus tamen foret, qui ante actualem baptiſmi ſuſceptionem Chriſtum & Chriſtianam Religionem agnoviſſet, & aliquam fidei veritatem negaret; & hinc inter Hæreticos numerantur Anabaptiſtæ, etiam nondum baptizati, licèt nondum ab Eccleſia punibiles, utpote nondum ſubjecti eidem. Porrò per *veritatem Fidei Catholicæ* intelligitur articulus vel veritas, quæ vel in SS. Litteris apertè continetur, aut indè evidenter deducitur, vel comprehenditur in Traditionibus Apoſtolicis, aut Conciliis Generalibus, vel à Summo Pontifice, ut loquente ex Cathedra, etiam extra Concilium definita ac declarata eſt pro fidei articulo. Antequam verò aliquid definiatur ab Eccleſia, vel damnetur tanquam hæreticum, licitum eſt ſalva fide diſputare in utramque partem, & ſentire pro libitu.

Sc. 2. Hæreticos dividi 1. in Formales, & Materiales. *Formalis* eſt, qui ſcienter, voluntariè, & cum pertinacia adhæret errori alicui, Catholicæ Fidei contrario. *Materialis*, qui quidem adhæret tali errori, at ſine pertinacia, ſed ex ſimplicitate, ignorantia, ſiniſtra informatione, paratus interea, vel actu vel habitu, errorem deponere cognita veritate. Hujusmodi Hæretici Materiales, qui tamen ſtrictè Hæretici non ſunt, eò quòd generali aſſenſu, quo credunt omnia à Deo revelata & à vera Chriſti Eccleſia ad credendum propoſita, corrigant ſuum errorem, ac re ipſa ſint Catholici, dantur plurimi, & quidem, meô judiciô, non ſolùm illi, qui procul à Catholicis degunt, ſed etiam, qui Catholicis immixti vivunt, nec illi tantùm, qui ſunt de plebe, verùm etiam qui ſunt de conditione honeſtiore vel doctiores, eò quòd ab unguiculis peſſimè inſtituantur & perniciosis mendaciis imbuantur contra Fidem Catholicorum, quos velut meros Idololatras, Scripturæ Sacræ contemptores, & ſuperſtitionum Papalium ſectatores abominandos ipſis depingunt mendaciſſimi Præco-

nes,

net, parentes, & instructores, ita ut veram Religionem minimè apud Catholicos esse persuasissimum habeant: quam persuasionem difficillimè deponunt, cùm tenacissimè hæreant, quæ primis annis percepimus. Neque statim, ubi fortè aliquod dubium ex iis, quæ bona apud Catholicos vident, circa fidem suam ipsis oboritur, obligati sunt ad magis inquirendum, cùm habeant protentatione in fide, minùs ad mutandam Religionem, quia hanc mutare, antequam satis convincatur intellectus per probè cognita credibilitatis motiva, temerarium foret & illicitum. Interim tamen, si ipsis majus lumen & urgentes dubitandi rationes suboriantur, tenentur utique diligenter in veritatem inquirere, instanter implorato Dei auxilio, atque parati esse ad statim amplectendam veritatem satis cognitam, ac re ipsa amplecti, ubi eam satis cognoverint; aliàs enim incipiunt esse formales Hæretici. Dividuntur 2. in Externos & Internos. *Externi* sunt, qui errorem suum, quem mente tenent, exteriùs produnt verbo, facto, vel alio signo per se sensibili, etsi per accidens nemo tale signum advertat. *Interni*, qui errorem sola retinent mente, nec ullo signo exteriùs manifestant. Ad hoc, ut aliquis fiat Hæreticus externus, pœnisque obnoxius, juxta communem requiruntur tria. 1. ut signum seu actus exterior, quo manifestatur hæresis interna, procedat ex intentione eam profitendi exteriùs: quare non sufficit, si hæresim, quam habet in corde, proferat ore præcisè narrando, vel disputationis causâ; quia sic non ut proprium, sed ut alienum errorem profert. 2. ut signum illud attentis circumstantiis determinatè significet hæresim in mente latentem: quare non sufficit, si hæresim in animo fovens die festo non audiat Sacrum, vel die Veneris comedat carnes &c. si ex circumstantiis colligi possit, quòd fortè ex oblivione, vel ob morbum, vel etiam ex petulantia non audiat Sacrum, vel carnes comedat. 3. ut ille actus exterior sit ex se mortaliter peccaminosus: quare Hæreticus

externus non eſt, qui ſuam hæreſim detegit alteri præcisè inſtructionis vel conſilii causâ. Dividuntur 2. in *Toleratos*, & *Non-toleratos*: illi ſunt, quibus non conceditur domicilium & jus civitatis inter Catholicos, minùs Religionis exercitium; & de Jure Canonico Catholicis prohibetur cum his veluti excommunicatis communicatio, ſed hodie tantùm ſi ſint nominatim ac ſpeciatim excommunicati. Illi verò, quibus in uno cum Catholicis territorio conceditur domicilium, jus civitatis, & Religionis ſeu potiùs Sectæ ſuæ exercitium; quales in Romano Imperio ſunt *Lutherani*, qui ſe *Evangelicos*, per abuſum, aut *Confeſſioni Auguſtanæ addictos* nuncupant, item *Calviniſtæ*, qui in Gallia *Hugonotæ*, in Belgio *Geiſii*, à ſe ipſis autem *Reformati* appellantur: utrique, tam Lutherani quàm Calviniſtæ, ſæpius communi nomine vocantur *Proteſtantes*. Quamvis autem nulli prorſus Hæretici in terris Catholicorum de Jure Civili æquè atque Canonico tolerari deberent, multò minùs falſæ eorum Sectæ exercitium. *l. 2. l. 5. cum Auth. ſi verò & Auth. Gazaros C. h. t. c. 9. 13. X. eod.* quia Hæreſis in multis eſt pejor, quàm Paganiſmus, & Judaiſmus, criménque peſtilentiſſimum ac ſummè pernicioſum tam Fidelium animabus propter periculum perverſionis, quàm politicæ tranquillitati. Nihilominus tamen per Transactionem vel Pacificationem Paſſavienſem annô 1552. initam, & Auguſtæ anno 1555. confirmatam, quam vocant *Pacem Religioſam*, Lutherani primitus, poſtea verò per Pacificationem Oſnabrugenſem 1648. etiam Calviniſtæ in Imperio Romano ex dira neceſſitate tolerari cœperunt. Prædictos autem Lutheranos & Calviniſtas non alii, etiam in Romano Imperio, tolerati ſunt, adeóque Zwvingliani, Huſſitæ, Wicleffiſtæ, Anabaptiſtæ, Trinitarii &c. non ſunt tolerati, & nulli omnino in Italia, Hiſpania, Bavaria &c.

3 Sc. 3. Ad abominabile & diabolicum Hæreſeos crimen

men à Fidelibus excludendum, vel, ubi irrepsit, rursus eliminandum, plurimis & saluberrima ab utroque Jure, maximè a SS. Canonibus *cauſ. 23. q. 7. cauſ. 24. q. 1.* & in *l. t. X. & in 6. in Clem. & utrisque Extrav. eod.* atque in *Bulla Cœnæ* prodita & statuta esse, quæ si a Principibus & Episcopis diligenter fuissent observata, antequam radices egisset, nunquam ita invaluisset in Septentrione cum tanta animarum strage, & Romani Imperii scissione, qualem deploramus omnes veri Fideles. Nam 1. statutæ in Hæreticos sunt gravissimæ pœnæ, tam spirituales quàm temporales. 2. prohibita est impressio, retentio, & maximè lectio librorum Hæreticorum. 3. Laicis autem & imperitis disputatio de rebus fidei cum Hæreticis, ac prædicatio Verbi Divini. 4. item communicatio cum iisdem, & fœdera. 5. quin & toleratio eorundem. 6. instituta est ab Innoc. III. ad preces S. Dominici *Sacra Inquisitio in hæreticam pravitatem*, seu Tribunalia sacra in variis Regnis & provinciis, in quibus viri probitate, doctrinâ, prudentiâ conspicui auctoritate Pontificis instituto processu diligenter debent inquirere in errores circa fidem, eorum auctores, vel disseminatores, aut patronos, vel in suspectos de hæresi, ut statim in semine suffocentur omnia falsæ, periculosæ, & hæreticæ doctrinæ Zizania. Quapropter data est ipsis amplissima jurisdictio, præscripta methodus procedendi, ac puniendi, etiam morte, quos in erroribus repererint pertinaces. De his omnibus, quanta possumus brevitate, modò dicemus, exceptâ Inquisitione, utpote quæ in Germania nostra exulat, & judicium circa hæresim Episcopis remansit. In fine tamen aliqua addemus de Judice in causa Hæresis, & de Absolutione ab Hæresi.

4 Quoniam verò multæ ex pœnis etiam latæ sunt in Credentes, Receptatores, Defensores, & Fautores Hæreticorum, ideo præmittere juvat, quid per istos intelligatur. *Credentes* Hæreticorum dicuntur, qui quidem nihil

nihil in particulari & actu credunt contra Fidem, verbis tamen vel factis profitentur se credere, quod Hæretici credunt, vel Hæreticorum prædicationem vel doctrinam audiunt cum animo vel absoluto assentiendi erroribus, vel conditionato, si motiva placuerint. *Receptatores* vel *Receptores*, qui Hæreticos quà tales recipiunt, & fugientibus hospitium præbent, ne veniant in manus Judicum. *Defensores*, qui vel errores Hæreticorum, vel personas ob causam hæresis propugnant, laudant, in vel extra Judicium protegunt, vel impediunt, ne ad Judicium trahantur. *Fautores* denique, qui quovis modo Hæreticis quà talibus favent, sive positivè, v.g. laudando, consilium dando, visitando, domi occultando, viam fugæ faciendo &c. sive negativè & per omissionem, v. g. denuntiationis, capturæ, custodiæ, punitionis, si quis ad ista vi officii teneatur. Cæterùm notandum, ut isti incurrant pœnas Hæreticorum, requiri 1. ut Hæreticis quà talibus & propter hæresim docendam, propagandam, defendendam sponte & sine gravi metu præstent auxilium vel favorem; non alia ex causa, v. g. consanguinitatis. 2. ut ex tali favore, receptione &c. malus effectus sit secutus, v. g. ut hæresis propterea sit magis diffusa, Hæreticus judicium effugerit, &c.

5 Dico 1. Pœnæ spirituales & Canonicæ in Hæreticos (eorúmque Credentes, Receptores, Defensores, & Fautores) formales tamen & externos decretæ sunt istæ: excommunicatio latæ sententiæ, quæ in Bulla Cœnæ reservatur Sedi Apostolicæ: inhabilitas ad Dignitates, Officia, & Beneficia Ecclesiastica obtinenda: privatio Dignitatum, Officiorum, & Beneficiorum priùs obtentorum: privatio jurisdictionis spiritualis, & exercitij Ordinum: privatio sepulturæ, de qua ad *tit. de Sepulturis*, & divortium conjugii, de quo ad *tit. de Divortiis*. Habentur hæc *c. 7. 8. 9. 13. 15. h. t. & c. 2. eod. in 6. Bulla Cœnæ* &c. Sed de his pœnis ulteriùs adver-

te-

to 1. Excommunicationem incurri absque omni sententia, uti irregularitatem ac inhabilitatem ad beneficia &c. saltem si hæresis publica sit vel notoria; si enim occulta hæc sit, multis probabile videtur, non incurri ullam irregularitatem: econtra privationem beneficiorum &c. requirere sententiam declaratoriam criminis, apud Credentes &c. verò condemnatoriam. 2. Actus Ordinis ab Hæretico exercitos, quamvis fiant illicitè per se, validos tamen esse, excepta absolutione à peccatis, & ijs actibus, qui supponunt jurisdictionem Ecclesiasticam, item validos esse actus non jurisdictionales officiorum proprios, quamdiu in illis tolerantur; imò & absolutio à peccatis valet, quamdiu Hæretici manent occulti. 3. Irregularitatem se extendere quoque ad liberos, post parentum in hæresim lapsum natos, & quidem in linea paterna usque ad secundum gradum & generationem, in materna verò ad primam tantùm, seu ad solos filios. Verùm quia multi non improbabiliter existimant, hanc irregularitatem solùm incurri propter infamiam, ideo eam in Germania, ubi Hæretici non sunt infames, saltem quoad filios & nepotes, locum non habere censent cum Laym. Pirhing, Engel, & P. Wiestner *h. t. n. 60.* & videtur id observari in praxi saltem in quibusdam locis, ubi ordinari & ad beneficia Ecclesiastica promoveri solent liberi hæreticorum, imò & reversi ab hæresi, absque ulla dispensatione. Quidquid in oppositum dicat Leurenius ad *h.t. q.165.n.3.* cum Reiffenstuel. Nec obstat, quòd nonnunquam soleat exigi vel peti dispensatio Romana; quod potiùs ad melius esse, quàm ex necessitate fieri existimo. 3. Has pœnas spirituales & Canonicas, saltem excepta irregularitate, uti dictum, etiam in Germania adhuc habere locum; cùm Ecclesia nunquam consenserit in ullas transactiones cum Hæreticis, imò Innocentius X. per specialem Bullam, quæ incipit *Zelò Domús Dei.* Verbotenus recitatam à P. Reiffenstuel *h. t. n. 154.* Pacem Westphalicam, Osnabrugis & Mo-

mi-

naſterii initam, in qua Hæreticis liberum Religionis exercitium cum integris Epiſcopatibus, Præpoſituris, Monaſteriis &c. in ſummum præjudicium Religionis Catholicæ in perpetuum fuit permiſſum, reprobavit, annullavit, & neminem ad eam obſervandam teneri declaravit. Adeóque, licèt Hæretici in foro Politico Romani Imperii, non verò in Canonico tolerati ſunt.

6 Dico 2. Pœnæ temporales & Civiles in Hæreticos formales & externos (eorúmque Credentes, Receptores, Defenſores, Fautores) decretæ ſunt ſequentes. 1. infamia, quæ ipſo Jure incurritur, quamvis requirat ſententiam declaratoriam criminis. 2. inteſtabilitas tam activa, vi cujus teſtamentum concedere nequeunt, quam paſſiva, vi cujus nec ex teſtamento, legato &c. aliunde aliquid capere, nec ab inteſtato ſuccedere valent: quæ igitur ex teſtamento ad ipſos deferrentur, ad fiſcum, quæ ab inteſtato, ad proximos agnatos devolvuntur. 3. inhabilitas ad omnes actus Civiles, & officia publica: ſic Judices, Advocati, Notarii, teſtes, actores &c. eſſe non poſſunt. 4. confiſcatio omnium bonorum. 5. amiſſio patriæ poteſtatis in liberos. 6. amiſſio omnis privilegii & beneficii ſpecialis, quod quibusdam in Jure conceditur, ut eſt beneficium S. C. Macedoniani, S. C. Vellejani, privilegium dotis &c. 7. liberatio ſubditorum & vaſallorum ab omni debito obedientiæ, fidelitatis, & obſequii, etiam jurati, ſi dominus incidat in hæreſim. 8. ultimum ſupplicium, & vi conſuetudinis quidem vivicomburium (ſi pertinaciter in hæreſi perſiſtant) quam ignis pœnam etiam ſtatuit Carolus V. in reſipiſcentes verò gladium, teſte Deciano in *Prax. Crim. l. 5. c. 42. n. 4.* Quod intelligendum eſt de Hæreticis non-toleratis. Habentur hæ pœnæ *c. 9. 13. 15. fin. h. t. c. 1. 2. 14. eod. in 6. l. 4. 5. 8. & Auth. Gazaros C. eod.* Nec mirum eſſe debet, quòd Jus utrumque contra Hæreticos ſtatuerit etiam ultimum ſupplicium, quia Hæreſis eſt crimen facilè graviſſimum, & in ratione læſio-

bis Divinæ eò habetur loco, quo in Politicis tribunalibus crimen læsæ Majestatis, Fidémque, principium & fundamentum non modò Christianæ Reipublicæ, sed etiam salutis æternæ, tollit, innumeras animas perdit; cùm S. August. relatus in *c. 3. h. t.* indubitatò pronuntiet: *firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel schismaticum, cum diabolo & Angelis ejus, æterni ignis incendio mancipandum, nisi ante finem vitæ, Catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiæ.* Adde, quòd gravissima regnorum ac provinciarum, imò inter ipsos ejusdem provinciæ incolas dissidia invehat, &, si ullum aliud, tranquillitatem etiam politicam maximè turbet. Unde non audiendi sunt Hussius, Harpprecht, & Lutherani Scriptores, qui cum Donatistis, antiquis Hæreticis, capitali supplicio in Hæreticos animadverti posse negant. Id concedo, quòd Ecclesia non debeat, utì nec solet, pœnam mortis irrogare per se, ut perfectiùs imitetur mansuetudinem Christi, sed eos, si incorrigibiles sint, tradere Potestati Sæculari, præmissâ tamen, si Clerici fuerint, degradatione, ut illa secundùm Jura plectat pertinaces. *c. 9. h. t. c. 18. eod. in 6.* Si tamen pœnitentiam agant & resipiscant, pœna exilij vel triremium &c. infligitur, non verò fit traditio potestati sæculari ad pœnam mortis, nisi sint relapsi. Advertendum quoque est, has pœnas temporales Lutheranis & Calvinistis (vi consuetudinis potiùs, quàm Pacis Osnabrugensis, utpote irritatæ ab Innoc. X. utì vidimus) in Germania infligi nec à Judice Ecclesiastico posse, saltem Laicis, multò minùs eas incurri ipso Jure, cùm per pacta publica impune tolerentur. Si tamen Clerici vel Religiosi inciderent in Hæresim, etiam in Germania contra ipsos pœnis temporalibus modò relatis à Judice Ecclesiastico animadverti posset, exceptô ultimô supplicio, cui vi consuetudinis subrogantur carceres perpetui: partim quia Principes Laici, dictis Hæreticis sectitâ-

ritatem paciſcentes, nihil ſtatuere potuerunt de perſonis Eccleſiaſticis, utpote ſibi non ſubjectis; partim quia hujusmodi pacta in favorem Hæreticorum inita nunquam approbavit Eccleſia, imò circa perſonas Eccleſiaſticas in Hæreſim lapſas contrarium hucusque uſu tenuit.

7 Dico 3. Legere ſcienter ſine licentia & in materia notabili ex quocunque fine libros Hæreticorum de Religione tractantes, vel hæreſim continentes, imò & eos retinere, imprimere, defendere per ſe graviter eſt prohibitum ab Eccleſia, & quidem hodie ſub excommunicatione latæ ſententiæ reſervata Pontifici. Catholici plerique omnes propter *c. 4. h. t. Seſſ. 8. Conc. Conſtant. Seſſ. 10. Conc. Lateran. ſub Alex. X.* Conſtitutiones variorum Pontificum, maximè Pii IV. qui primus edidit Indicem librorum prohibitorum, Sixti V. & Clem. VIII. qui eundem inſtaurârunt & auxerunt, ac denique & potiſſimùm *Bullæ Cœnæ*, ubi caſu 1. ſtatuitur excommunicatio reſervata. Conſonant *l. 3. §. 1. C. de Summ. Trinit. l. 8. & 16. in fin. C. h. t.* Quæ prohibitio facta eſt partim in deteſtationem Auctorum Hæreticorum, partim propter periculum perverſionis & veneni, quod ex his libris facilè ab incautis attrahitur. Dixi 1. *legere*, nimirum formaliter, ut ſenſus verborum intelligatur, vel mente percurrere, vel jubere ſibi prælegi. 2. *ſcienter*, h. e. cum ſcientia, librum eſſe Auctoris Hæretici, & de Religione tractare, vel hæreſim continere. 3. *ſine licentia*, quam ſolus Papa dare poteſt, & Epiſcopi Germaniæ, quibus Papa id indulgere ſolet, ſi petant, ſed ad quadriennium vel quinquennium duntaxat, quo elapſo iterum de novo peti debet. Qui Epiſcopi hanc licentiam obtinent, ordinariè etiam ita obtinent, ut etiam aliis, Sacerdotibus tamen, communicare poſſint ad ſimile tempus, non ultra. 4. *in materia notabili*; nam à mortali, conſequenter & a Cenſura, excuſat parvitas materiæ juxta communem: parva autem ma-

materia juxta Sanch. adhuc est integra pagina libri etiam in folio, cæteri tamen communiter id nimium esse putant. 5. *ex quocunque fine*, etiam animô refutandi errores, licèt legens sit vir doctus, ut habet communior contra Felin. Decian. Masc. Caramuel; quia Bulla Cœnæ addit, *ex quavis causa, quovis ingenio, vel colore.* Dein licèt in particulari casu cesset perversionis periculum, manet tamen universaliter: cessante autem fine legis in casu particulari tantùm non cessat lex. Adde, quòd periculum perversionis non fuerit totalis causa prohibitionis, sed etiam detestatio Auctoris Hæretici. 6. *libros*, sive sint impressi sive manuscripti, compacti vel non compacti: utrùm verò nomine *libri* hic veniat concio, epistola, oratio, vel aliud scriptum aut libellus paucorum foliorum, nec referens formam tractatûs, controversum est; affirmant Suar. Ugolin. Reiffenstuel & alii, negant Sanch. Laym. Bonacina, Palao &c. cùm scriptum paucorum, v. g. 6. vel 8. foliorum in communi loquendi usu non habeatur pro libro. Nec refert, quòd unam vel alteram integram paginam, vel etiam dedicationem libri, legere sit graviter prohibitum; quia hæ sunt pars libri, hujusmodi autem tractatus brevis nec est pars libri, saltem actualis, nec liber. 7. *Hæreticorum*, seu qui habet Auctorem Hæreticum: unde, qui legit librum, de Religione tractantem, vel hæresi corruptum, ab alio Infideli, puta Paganô, Judæo, vel etiam Catholico, hæreses inspergente, conscriptum, non incurrit excommunicationem. 8. *de Religione tractantes*, scilicet ex professo, v. g. de Ecclesia, Scripturâ S. de Mysteriis Fidei, Theologia, de Sanctis, de bonis operibus, peccatis, conscientia &c. licèt fortè nullam hæresim contineat liber; quia Bulla adhibet particulam disjunctivam *vel*, consequenter alterutrum sufficiet, tractare de Religione, vel hæresim continere. 9. *vel hæresim continentes*, unam vel plures, licèt per accidens inspersas, nec de Religione ex instituto tractet liber,

modò Auctor sit Hæreticus; hoc enim copulativè requiritur. Unde videntur etiam à Bulla Cœnæ prohibiti libri Historici profani, Politici, Philosophici, Medici, Juridici, ab Hæreticis editi, & hinc indè hæreses complexi, ut putat Suar. Sanch. Palao, Bonac. Farinac. At Reiffenstuel *h. t. n. 51. seqq.* putat, & satis probare sibi videtur, quòd tales libri tolùm incidenter & per accidens, non verò ex professo, hæresim unam vel plures continentes, vel simpliciter referentes, vel obiter defendentes, non comprehendantur in Bulla Cœnæ; cùm cesset ratio & finis illius, nempe periculum perversionis. Layman verò *lib. 2. tr. 1. c. 15. n. 4.* & alii sat multi, qui post ipsum scripserunt, excusant eos, qui tales Hæreticorum libros legunt, ex eo, quòd Bulla Cœnæ quoad hos libros in rigore non sit recepta in Germania. Excipitur tamen Sleidanus, Aventinus, & Münsterus Historici, quia suas historias deditâ operâ scripserunt, ut mendaciis hæresim exornent, Religionem Catholicam denigrent, & contemptibilem reddant. Quidquid sit, ego nullum Auctorem Hæreticum suadeo, præsertim Historicos ex Juventutis manibus, si possem, eriperem ferè omnes, quia peste plenos. 10. *imò & retinere*, seu suo seu alieno nomine, nisi modicitas temporis, v. g. unius tantùm vel alterius diei, excuset à mortali; unde & bibliopolæ, qui retinent ad vendendos, & bibliopegæ, qui ad compingendos, excommunicationem incurrunt. 11. *imprimere*, vel ad impressionem & typum concurrere, uti facit corrector typi, subministrans expensas &c. 12. *defendere*, h. e. verbô vel scriptô tueri, commendare, vel occultare, ne Inquisitoribus in hæreticam pravitatem, aut flammis tradi possint. 13. *per se*, nisi nimirum excuset ignorantia, obtenta licentia, parvitas materiæ, vel fortè etiam consuetudo contraria.

8 Oppones 1. Licitum est legere libros Paganorum, Gentilium, Judæorum, etiam de Religione tractantes: ergo & Hæreticorum. 2. Origenes & Tertullianus lapsi

ipſi ſunt in hæreſes, & tamen eorum libri ſine ſcrupulo leguntur. 3. In libris Hæreticorum continentur multa bona & utilia: ergo non debent prohiberi propter inſperſas hæreſes: cùm utile propter inutile non debeat tolli. *arg. c. 37. de R. J. in 6.* 4. Si non liceat retinere Hæreticorum libros, quid ergo iis faciendum? 5. Si legere & retinere non licet dictos libros, plurimi viri, cæteroquin probi & docti, in locis, ubi Hæretici vivunt immixti Catholicis, & omnia ſcatent libris Hæreticorum, uti Auguſtæ Vindelicorum, erunt excommunicati; quia paſſim ſine ſcrupulo, ſaltem magno, legunt quaſi per modum Novellarum libros Controverſiſticos ab Hæreticis editos, v. g. Opuſcula Lomeri, Montgalli, Matthæi Prætorii &c. & vix ibi domus vel bibliotheca reperitur, in qua non ſint libri Hæreticorum: imò non facilè erit domicilium Religioſorum, in quo non aſſervantur & retinentur hujusmodi libri: an dicemus, hos patresfamilias, & Religioſorum Antiſtites, eſſe omnes excommunicatos? Certè durum hoc eſt & incredibile. 6. Bulla Cœnæ in Germania non eſt recepta: ergo.

R. ad 1. De libris Paganorum &c. non exſtat tam rigida prohibitio, neque urget ratio, nempe periculum perverſionis, propter quam prohibentur libri Hæreticorum: ſi tamen quis haberet periculum perverſionis ex Paganorum &c. libris, utique Iure Naturali legere illos ipſi eſſet prohibitum. Ad 2. Hæreſes Originis & Tertulliani jam ſunt extinctæ, ideo nemini creare periculum creduntur. Ad 3. Si cibus venenò infectus tibi apponeretur, licèt in ſe optimus, non ſine temeritate illum comederes. Dein illa utilia, quæ in libris Hæreticorum reperiri jactantur, æquè, & fortè meliùs invenies in libris Catholicorum, ac inſuper abeſt periculum hauriendi venenum vel mortem animæ. Ad 4. comburi debent, vel tradi illis, qui legendi & retinendi ſpecialem obtinent poteſtatem: in locis, ubi exiſtit Officium

Sacræ Inquisitionis, necessariò tradendi sunt Inquisitoribus. Ad 5. Hæc objectio tam valida mihi videtur, ut planè existimem cum Laymanno, Bullam Cœnæ non ubique in nostra Germania, saltem quoad retentionem librorum Hæreticorum de Religione tractantium, non in omni rigore esse receptam, neque in omni rigore urgeri observantiam illius a Summo Pontifice: sciunt enim Episcopi, uti & Nuntij Apostolici, in Germania degentes, passim retineri, saltem in locis, ubi Hæretici sunt immixti Catholicis, & innumeri exstant libri Hæretici, hos etiam a Catholicis probis, Laicis & Ecclesiasticis, passim retineri, & pertcripserint Romam haud dubiè juxta officii sui rationem, indè tamen non venit specialis prohibitio, consequenter Papa tacitè consentit in non-observantiam Bullæ secundùm omnem rigorem. Dein omnis lex Ecclesiastica per consuetudinem rationabilem abrogari, vel mitigari, etiam sine consensu personali Papæ (sufficit enim consensus legalis) potest: sed consuetudo permittens retentionem librorum Hæreticorum in quibusdam locis, vel lectionem librorum Hæreticorum non de Religione tractantium, aliquas tamen hæreses continentium, & sic mitigans Bullam Cœnæ, vel exinde fieri potest rationabilis, quòd Bullæ in omni rigore observatio in quibusdam Germaniæ locis prudenter sperari non possit, & urgeretur sine fructu, atque cum magno animarum detrimento; cùm plurimi, alias probi & Sedi Apostolicæ addictissimi, pro excommunicatis habendi forent. Quando autem lex definit esse rationabilis, consuetudo opposita fit rationabilis. Vid. *tit. de consuetud. & tit. de For. Comp. n. 25.* Atque hanc doctrinam, quòd consuetudo possit derogare Bullæ Cœnæ, vel hæc non esse recepta quoad retentionem, imò & lectionem librorum prohibitorum, jam pridem supposuit doctissimus Becanus *to. 2 tr. 1. de Fide c. 15. q. 8. n. 5.* dicens, *ubi Bulla Cœnæ, vel Index librorum prohibitorum receptus non est, Catholicos in Germania*

non

non excommunicari, qui legunt libros Hæreticos. Quæ sententia (ait Engel in Manuali p. 3. c. 2. de Pœnit. in Catal. Exom.) præsertim in illis locis deservire potest, ubi omnia scatent hæreticis & hæreticorum libris. Ubi enim facilis est peccandi materia, non expedit tam gravem censuram dictare, ne conscientiis laqueus injiciatur; cùm lex debeat esse non valde difficilis, sed utilis secundùm patriæ consuetudinem, loco & tempori conveniens. can. 2. d. 4. Contra hanc doctrinam velut prorsus insolidam ardenter insurgit & fusè disputat P. Reiffenstuel à n. 79. usque ad n. 93. Verùm argumenta ipsius, ni fallor, facilè solvuntur ex iis, quæ tradidi ad dictos titt. de Consuet. & For. Comp. item ad tit. de Constitut. §. 2. quò Lectorem brevitatis causâ remittere cogor. Ad 6. N. Ant. aliud est, Bullam Cœnæ quoad unum vel alterum punctum atque in omni rigore non esse receptam, connivente Pontifice justis de causis, aliud simpliciter non esse receptam: illud mihi videtur probabile, istud nullatenus, nec sine stomacho & justa indignatione à quibusdam sciolis, & Ecclesiasticæ libertatis inimicis nudè & crudè asseri audivi, Bullam Cœnæ in nostris partibus absolutè non esse receptam; quod falsum esse & positivè & negativè, à priori & posteriori demonstrari potest.

Quæres, quales libri prohibeantur *in Indice librorum prohibitorum*, quem Pius IV. juxta decretum Tridentini primitus confici curavit, & plures postea Pontifices, nominatim Sixtus V. & Clem. VIII. continuârunt & auxerunt? R. Illi sunt in triplici classe. Ad *primam classem* pertinent libri, propter ipsos Auctores Hæreticos prohibiti seu damnati, uti sunt ab Hæreticis, vel de hæresi publicè suspectis editi, simúlque continent ex professo Hæresim, vel tractant ex professo de Religione, licèt hæresim non contineant: maximè autem libri Hæresiarcharum, seu qui Hæresim invenerunt, vel suscitârunt, vel duces sunt & capita Hæreticorum, uti

Lutherus, Calvinus, Zvvinglius &c. licèt sint libri nec de Religione tractantes, nec Hæresim continentes; quia *damnato Authore*, scilicet nominatim ut Hæreticò, *damnantur ejus scripturæ, & libri, & opera. Summar. c. 4. b. t.* Qui hos libros primæ classis legunt, excommunicantur excommunicatione reservata. Ad *secundam classem* spectant libri non propter Auctorem, sed propter doctrinam prohibiti; quia nimirum continent doctrinam non sanam, suspectam, bonis moribus repugnantem, sive sint Auctores Infideles, Hæretici, sive Catholici, ut si contineant ex professo Artem Magicam, vel ad hanc pertinentia, res obscœnas vel lascivas, Fidei contrarias, vel suspectas. Ad *tertiam classem* revocantur libri ob doctrinam sive Religioni sive bonis moribus contrariam damnati, qui tamen certos Auctores non habent, sed latentes. Et hi quandoque pejores sunt, quàm libri primæ classis, cùm liberiùs ac minori verecundia venenum porrigant, teste experientiâ, eò quòd lateant. Qui legunt libros secundæ & tertiæ classis; non incurrunt excommunicationem, si de Religione non tractent, nec Hæresim ex professo propinent, sed solùm contineant doctrinam bonis moribus adversantem; sed arbitrariè puniendi sunt ab Episcopis: incurrunt autem, at non reservatam, si Hæresim ex professo tradant. *Reg. 10. Indicis.* imò reservatam, si libri tertiæ classis ex professo de Religione tractent, vel Hæresim tradant, & aliunde sufficienter sciatur, vel indubitatò præsumatur, Authorem esse Hæreticum; quia tunc censentur tales libri prohibiti in Bulla Cœnæ, quæ statuit excommunicationem reservatam.

10 Circa hunc Indicem adverte adhuc 1. eundem valde auctum esse ab Alexandro VII. & à posterioribus Pontificibus in dies augeri. Alexander VII. novum confici curavit, in quo præter prioris Indicis libros etiam ponuntur alii, qui postea prohibiti sunt, ac refe-

run-

runtur ordine Alphabetico, omissâ tamen triplicis classis distinctione, quamvis illis, qui primæ sunt classis, apponatur tò I. CL. seu *primæ classis*; cæteri proin pertinebunt ad secundam vel tertiam 2. Ad secundam classem revocari quoque posse libros Juridicos, Medicos, Philosophicos, Politicos, Historicos, ab Hæreticis editos, & hæreses hinc indè inspersas, non tamen, nisi obiter probatas, vel relatas continentes; nisi malis cùm P. Reiffenstuel dicere, hos libros omnino non comprehendi sub prohibitione Ecclesiæ. 3. Quamvis Laym. *l. 2. tr. 1. c. 15. n. 8.* & alii cum ipso asserant, Indicem quoad libros secundæ classis (idem videntur sentire de libris tertiæ, saltem si ex professo non tractent de Religione, vel Hæresim docere intendant, similque satis aliunde constet vel præsumatur Auctor esse Hæreticus) absolutè non esse receptum in Germania; idem tamen sustineri vix posse; cùm libri de rebus obscœnis, superstitionibus, rebus magicis, maleficiis, incantationibus &c. licèt habeant Auctorem Catholicum, & ad secundam classem pertineant, passim etiam in Germania habeantur pro vetitis ab Auctoribus Germanis, & Fidelibus: quamvis putem cum Engel *h. n. 9.* eum non esse receptum secundùm quid, & quoad excommunicationem incurrendam; item non esse receptum quoad illos libros à Catholicis conscriptos, alias optimos, qui continent unam vel plures doctrinas, cum Theologia, SS. Canonibus, Pontificum constitutionibus, non satis consonas, aut in certa materia excedunt, scribendo, vel glossando super materia, de qua non licet &c. quales libri in specie sunt *Manuale Regularium* Francisci Pellizarii, *Privilegia Regularium* Brunonis Chassacini, *Collectanea* Augustini Barbosæ, *Declarationes & Remissiones &c.* quia nõ obstante, quòd Index hos libros prohibeat, passim tenentur & leguntur. Et in hoc etiam Reiffenstuel, in hac materia alias rigidus, nobiscum sentit *n. 119.* apud quem etiam vide Regulas Indicis

n. III. & decreta circa impreſſionem librorum *n.* 137. & alia, quæ eruditè tractat. Idem judicium de non recepto Indice mihi eſt quoad libros Politicos, Juridicos, Hiſtoricos &c. ab Hæreticis conſcriptos, & plures vel unam Hæreſim incidenter continentes Quamvis autem quoad hos Hæreticorum libros meô judiciô ceſſet prohibitio Eccleſiæ, apud multos tamen ſæpe non ceſſat prohibitio Juris Naturalis ob periculum perverſionis, præſertim apud eos, qui ſine inſigni in rebus Fidei peritia, ac ſine gravi cauſa, ſed ex curioſitate vel alio vano motivo legere præſumunt, utì jam olim notavit laudatus Becanus *lo. cit.* Qui proin graviter vel leviter peccabunt contra Jus Naturale, pro ratione periculi, cui ſe exponunt. Præcipuè autem periculum perverſionis, vilipenſionis Pontificiæ Auctoritatis, & variorum errorum imminere incautis, ac rerum Hiſtoricarum imperitis, præſertim Juventuti, imminere exiſtimo ex lectione librorum Hiſtoricorum ab Hæreticis editorum, quia ubique contra Papam, ſtatum Eccleſiaſticum, Conciliorum & Eccleſiæ auctoritatem &c. aliqua falſa immiſcent vel vera exaggerant in eorum contemptũ & vilipenſionem, vel laudabilia vera diſſimulant, vel ludicrè & contemptibiliter proponunt, ita ut non tantùm Religio Catholica, ſed etiam Principes & viri Catholici ſummis laudibus digni, & quidquid Catholicum eſt, deprimatur & vileſcat: nec unquam tradunt puram, & non corruptam Hiſtoriam, interim curioſa immiſcentes, ut ad legendum alliciant, utì in ſpecie facit Hübnerus, qui liberrimè dicit, quod vult, & nihil omnino probat, peſtilens & fallaciſſimus pſeudo-Hiſtoricus. 4. Retentionem librorum Hæreticorum, etiam de Religione tractantium, & Hæreſiarcharum citra piaculum aſſervari in Monaſteriis in loco ſeparato & clauſo; vel quia Superiores habent privilegium ſuis ſubditis dandi licentiam legendi hujusmodi libros (vel quod ſecurius eſt, cùm fortè ejusmodi privilegia ſint revo-

cata à Gregorio XV. in ſua *Conſtit. Apoſtolatûs officium* 40. & Urbano VIII. *in Conſt. ſua* 116. quæ eodem modo incipit, item ab Alexandro VII. in *Conſt. Speculatores Iſraël.* 15. ut putat Reiffenſtuel *n.* 121. *ſeqq.*) quia in quovis ferè in Monaſterio in locis Hæreſi infectis obtinent à Sede Apoſtolica, mediatè vel immediatè, unus vel plures licentiam legendi tales libros, vel obtinebunt probabiliter in ordine ad meliùs confutandos Hæreticos vel alia de cauſa ; quæ licentia fruſtra daretur, ſi non liceret aſſervare dictos libros ; adeóque hæc aſſervatio in Monaſteriis non videtur eſſe prohibita in Bulla Cœnæ, vel in Indice librorum prohibitorum. Reiffenſtuel *n.* 129. *ſeqq.*

Dico 4. Diſputare cum Hæreticis, privatim & pub- 11
licè, de rebus Fidei, Laicis omnibus etiam doctis, de Jure prohibitum eſt ſub pœna excommunicationis ferendæ ſententiæ. 2. & prædicare Verbum Divinum ſive Hæreticis ſivè Catholicis, licèt non ſub excommunicatione. 3. imò & Clericis, & quidem ſub excommunicatione, niſi ad Prædicationis officium legitimè deputentur. Pars 1. clarè habetur *c.* 2. §. *inhibemus 1. h. t. in 6.* Ratio, quia Hæretici, præſertim errorum Magiſtri, ſæpe ſunt verſipelles, doloſis argumentis, & ſubdolis effugiis aſſueti ; Laici autem Catholici plerumque non ſatis periti, ideo fortè ſuccumberent tam ſuô quàm aliorum audientium periculô. Extendunt hanc prohibitionem plurimi etiam ad Clericos, ſaltem minùs peritos, propter textum in *can. 36. cauſ.* 24. *q.* 3. verùm quia in integra lectione additur ; *nam & injuriam facit Reverendiſſimæ Synodo, ſiquis ſemel judicata, & rectè diſpoſita revolvere, & publicè diſputare contenderit*, ideo gloſſa *v. certamen* & alii putant, hìc tantùm prohiberi diſputationem dubitativam de Fide, qua plenè definitus Fidei articulus vocatur in dubium. Si vero imperitus ſit Clericus, Jure Naturali abſtinere debet propter periculum. Cæterùm

in

in Germania, & locis, ubi Hæretici degunt immixti Catholicis, etiam quoad Laicos, saltem rerum Polemicarum peritos, vel nunquam recepta hæc prohibitio est, vel iterum abrogata, ut videmus in praxi. Sanch. Becan. Laym. Pirh. Wiestner, Sannig &c. Pars 2. constat. ex *c.* 12. *& c. sicut* 14. *h. t.* Pars 3. ex *c.* 13. §. *Quia verò. 6. eod.* Modum disputandi cum Hæreticis vid. *n.* 23. *seqq.*

12 Dico 5. Quamvis Hæretici formales sint excommunicati omnes, uti & Credentes &c. 2. si tamen nominatim non sint denuntiati ut excommunicati, hodie post Bullam *Ad evitanda* Martini V. non sunt vitandi, sed communicare cum ipsis licet in omnibus. 3. præterquam in rebus Divinis profitendo eorum ritus aut dogmata: vel in crimine hæresis: vel quando ex communicatione cum ipsis sequeretur periculum perversionis, aut contemptûs Religionis Catholicæ, aut scandali: item regulariter illicitum est contrahere cum ipsis Matrimonium: vel extra necessitatem recipere ab ipsis Sacramenta, saltem si hoc fieret cum scandalo, aut Sacramenta ministrarentur ritu Hæretico. Pars 1. patet ex *c. 7. 8. & c. h. t.* & Bulla Cœnæ. Pars 2. ex *d. Bulla Ad evitanda.* Pars 3. indè, quia hujusmodi prohibita sunt Jure Divino & Naturali, hæreticum hominem devitari jubentibus ob pericula &c.

13 Quæres, an liceat Catholicis Hæreticos recipere, ac tolerare concessô domicilió in suis territoriis, uti & eorum ritus, ac Religionis falsæ exercitium permittere? R. nullatenus; quia Jura omnia reclamant. Humana in *c. 9.* §. *statuimus. c. 13.* §. 2. *l.* 2. 5. *cum Auth. Si verò & Auth. Gazaros C. h. t.* Naturale & Divinum; quia Hæresis est crimen Deo summè injuriosum, animabus pernicioſum, Reipublicæ etiam politicæ turbativum, juxta illud S. Ambrosij 3. *Offic. vix firma esse possunt pacis jura, inter quos est fidei bellum.* Testis est nostra Germania miserè dissecta & discors propter hæreses receptas & toleratas. Imò juxta SS. Patres Hæretici

tici sunt pejores Paganis & Judæis; quia ab his plures & facilius perverruntur Catholici, ac detestabilior est, qui veritatem agnitam impugnat, & desertor fidei, quàm qui veritatem nunquam agnovit, & fidem nunquam tenuit. *Hæreticos Gentilibus pejores esse, nemo dubitat: Gentiles enim per ignorantiam blasphemant, Hæretici autem scientes veritatem laniant*, ajt S. Chrysost. *in c. 12. Matth.* Similia habet S. Aug. *de Civit. Dei c. 25. l. 21.* Unde Hæretici à SS. PP. vocantur *diaboli progenies: organa Sathanæ: diaboli: pestes, & lues Fidei: mendacij exercitus, & fraudis propugnatores: clibani impietatis: filij pestilentiæ, & gurgites omnium malorum.* Excipe tamen 1. nisi unus vel alter recipiatur aut toleretur cum certa spe conversionis, & absque ullo periculo perversionis Catholicorum. 2. casum necessitatis, quo armis & potentiâ ita invaluerunt, ut repelli, vel expelli nequeant. 3. casum majoris periculi, quod subiret Religio, si Catholici niterentur repellere vel ejicere Hæreticos; si nempe alias periculum foret, ne aliqua provincia vel Regnum totaliter, vel adhuc major illius pars deficeret à Fide. 4. casum pacti vel contractûs per se & ex objecto non peccaminosi, nec invalidi, quo Hæreticis fuit promissa receptio, vel receptorum toleratio, ac liberum Religionis exercitium. Sed hinc

Petes, an pacta cum Hæreticis inita circa Fidem, con- 4
sequenter data ipsis fides sit servanda? R. In politicis rebus certò fides servanda est. Ea autem pacta, quæ ineuntur in ipsorum Sectæ favorem, promittendo receptionem, tolerationem, liberum Religionis exercitium, tunc servanda sunt, quando aliunde sunt valida, & non supervenit nova causa non servandi. Communis ex *l. 1. ff. & c. 1. c. 3. de Pactis.* exigitque Fidelitas & Justitia, ut pacta, præsertim publica, serventur: item Jus Gentium, & Scriptura S. 2. *Reg. 21. v. 6.* licèt pacta cum Infidelibus sint inita. Valida autem hæc pacta non sunt,

nisi

niſi ineantur ad evitandum majus malum & periculum Religionis, vel ad procurandum majus bonum Religionis; cùm nulla poſſit per pactionem induci obligatio ad illicitum, & Juri Divino, Naturali, ac Humano adverſans. Nec ſufficit major utilitas temporalis, vel damnum temporale quodcunque Catholicorum. Pacificatio Oſnabrugenſis, in qua tot Epiſcopatus & Provinciæ Hæreticis ceſſe ſunt, & liberum Calviniſtis exercitium Religionis indultum, ſpecialiter eſt irritata ab Innocentio X. *in Conſt. Zelo Domûs Dei.* Quibus pactis, de ſe licitis & validis, ſecluſis poſſent & tenerentur Catholici Principes ex iuis terris ejicere Hæreticos, &, ſi alio modo coërcere & expellere non poſſent, etiam per bellum ob ſolam hæreſim contra ipſos movendum. Communis & certa. Addidi, *niſi ſuperveniat nova cauſa non ſervandi*, ut ſi periculoſas machinationes molirentur contra Catholicos, Religionem, provinciam, vel alia enormia & contra Pacem publicam &c. perpetrarent; nam propter hujusmodi cauſas etiam Judæos ſemel receptos licet expellere.

15 Dubitabis, an liceat Catholicis inire fœdus cum hæreticis, quo ab ipſis exigunt vel accipiunt auxilium, ac viciſſim ipſis promittunt vel dant pro tempore belli, quod velactu geritur, vel geretur? aut fœdus, ut vocant, offenſivum & defenſivum, contra quoscunque hoſtes? Ad hoc dubium P. Reiffenſtuel *à n. 197. usque ad n. 225. h. t.* fusè, accuratè, & ardenti zelo reſpondet, qui proinde legi meretur.

16 Dico 6. Judex in cauſa Hæreſis eſt ſolus Eccleſiaſticus privativè, licèt ea incidenter & non principaliter deducatur in Judicium, vel ſola quæſtio facti moveatur. Communis & certa ex *c. 18. h. t. in 6.* quia Hæreſis eſt *crimen merè Eccleſiaſticum*, uti dicit *c. cit.* ſed de Eccleſiaſticis judicare ſolius eſt Judicis Eccleſiaſtici, licèt incidenter tantùm deducantur in Judicium. *c. 2. 3. de Judic. c. 3. de ord. cognit. c. 7. qui filii ſint. legit.* vel licèt

licèt moveatur sola quæstio facti. *c. 12. de sent. Excom. in 6.* Confirmatur ex *Const. Quia aliàs* Gregor. XIV. edita 1591. ibi: *de crimine Hæresis cognitio ad forum Ecclesiasticum tota pertinet, neque Curia Sæcularis se quoquo modo intromittat.* Judex proin *ordinarius* est Papa per totum mundum: Legatus à latere in Provincia, ad quam est missus: Episcopus per suam Diœcesim, sive Laici sive Clerici sint de Hæresi suspecti vel delati. *c. 13. §. ult. & Clem. 1. §. 1. h. t.* Capitulum Cathedrale Sede vacante. *c. 9. v. vel Clerici eod.* Prælati jurisdictionem quasi-Episcopalem exercentes pro suo districtu. Molin. *de Just. tr. 5. d. 28. n. 11.* aliique. Tanquam *Delegatus* verò idem Episcopus quoad exemptos, etiam Religiosos, suæ Diœcesis. *c. 9. in fine. cit. Constit. Romanus 26. Pauli V. & Constit. Licèt aliàs Alexandri VII.* Item Inquisitores in Hæreticam pravitatem in suo districtu, regulariter tamen una cum Episcopo, licèt non in Episcopos ipsos, vel Legatos Papæ, vel Principes Laicos Superiorem non recognoscentes, sine expressa Papæ licentia. *c. 11. 16. h. t. in 6.* Sed in Germania, ubi Inquisitio Sacra non est in usu, ad solum Episcopum, qui dicitur esse *Inquisitor Natus* in sua Diœcesi, pertinet causa Hæresis; licèt contra Laicos, utpote toleratos Hæreticos, in Germania procedere nequeat, intellige contra Lutheranos, & ad evitandas turbas etiam contra Calvinistas, licèt hi tolerati tantùm sint in Imperio per Pacificationem Westphalicam, quam Innoc. X. declaravit & volut irritam: contra alios Hæreticos, in Germania non toleratos, uti & contra novarum Hæresum authores nihil videtur obstare, quò minùs procedere possit Episcopus Germaniæ. Judex in causa Hæresis procedere potest summariè, de plano, & sine figura Judicii, observatis tamen ejusdem substantialibus, quæ sunt citatio Rei, probationes, exceptiones & defensiones, ut notant Farinac. Pirh. & alii. *Testes* possunt ferè omnes esse, modò non sint inimici ipsius Rei, etiam

accu-

accusator, complex criminis, Laicus adversùs Clericum, infamis, perjurus &c. *c. 4. de testib. c. 5. c. 8. h. t. in 6.* Vallensis & alii.

17 Oppones 1. Quando movetur quæstio meri facti, v. g. utrùm quis protulerit verba Hæretica &c. nihil spiritualitatis involvitur: ergo Judex competens in dicta quæstione est etiam Laicus. 2. Judex & Magistratus Laicus suspectos vel diffamatos de Hæresi potest capere, incarcerare &c. uti fatentur plerique propter *c. 18. h. t. in 6. post pr.* ergo est competens Judex. 3. *l. 8. §. fin. C. h. t.* Laico Judici tribuitur jurisdictio, quando Laicus agitur reus Hæreseos: ergo. 4. si Episcopus, & Sede vacante Capitulum, est Judex Ordinarius in causa Hæresis, erit quoque Vicarius eorum Generalis: sed hoc negatur à pluribus. 5. si Episcopus est Judex Delegatus quoad Exemptos suæ Diœcesis, etiam quoad hos erit Capitulum Sede vacante; cùm succedat Episcopo in ijs, quæ ad jurisdictionem spectant. 6. Prælati Regulares, etiam non exempti, procedunt in causis Hæresis contra suos subditos, quia hos Hæreticam sectam amplexos capiunt, & reversos judicant, puniunt &c. uti videmus: ergo respectu Regularium seu Religiosorum Judex non est Episcopus. 7. Solius Papæ est declarare, an aliquid sit Hæresis vel non: ergo iste solus est Judex in causa Hæresis. R. ad 1. *N. Ant.* quia semper involvitur quæstio Juris; quia, ut quis puniri possit ut Hæreticus, non sufficit constare, quòd verba hæretica v. g. protulerit, sed inquirendum, an verè sint hæretica, an protulerit cum vel sine pertinacia &c. quæ sunt quæstiones Juris. Ad 2. potest quidem hoc Judex Sæcularis, si Rei sint suspecti de fuga, at cognoscere judicialiter, vel judicare tales nequit propter defectū jurisdictionis, sed remittere debet ad examen Judicis Ecclesiastici. Pari modo tenetur Judex Laicus Hæreticos sibi traditos à Judice Ecclesiastico, non examinatâ causæ justitiâ, punire secundùm Jura absque tergiversatio-

ſatione, & ſic ſententiam Judicis Eccleſiaſtici exequi ſub pœna excommunicationis. *c. 18. cit. v. probibemus.* Ad 3. Jus Civile correctum eſt à SS. Canonibus, nec in ejus poteſtate eſt, de crimine merè Eccleſiaſtico, contra quod ex SS Litteris & ſecundùm SS. Canones pronuntiandum, quidquam ſtatuere contra eosdem SS. Canones. Ad 4. *diſt. Ma.* erit quoque Vicarius Generalis ex ſpeciali mandato Epiſcopi ob gravitatem hujus criminis, utì inſinuat Trid. *ſ. 24. c. 6. de Ref. C. Ma.* ſine mandato ſpeciali. *N. Ma.* Vicarius Capituli non videtur opus habere ſpeciali mandato; cùm vi generalis mandati poſſit omnia, etiam illa, quæ Sede plena exigunt mandatum ſpeciale, utì docuimus ad *Tit. de Officio Vicarij n.* 12. Quo tamen non obſtante poteſt Capitulum alicui tertio committere cauſam Hæreſis à ſuo Vicario avocatam. Ad 5. negatur ſequela; quia Capitulum non ſuccedit Epiſcopo in ijs, quæ Epiſcopo competunt ex jure & jurisdictione delegata. Ad 6. *diſt. Ant.* procedunt ex Conſuetudine in Germania. *C. Ant.* de Jure Scripto & Communi. *N. Ant.* Ad 7. Solius quidem Papæ eſt in dubio decernere ac definire, an dogma vel doctrina ſit Hæretica, nec ne: ſuppoſito autem, quòd aliunde vel ex SS. litteris, vel ex definitione prævia Pontificis, aliquid certò ſit hæreſis, de hac cognoſcere, judicare, & reum punire Papa conceſſit quoque Epiſcopis &c.

Dico 7. Abſolvere ab hæreſi completa & occulta, 18
eique annexa excommunicatione, pro foro interno de Jure probabiliter poſſunt Epiſcopi per ſe ipſos in ſua diœceſi, & per vicarium ſpecialiter ab ipſis ad hoc deputatum. 2. Prælati quaſi Epiſcopalem jurisdictionem exercentes in ſuo diſtrictu. 3. Prælati Regulares exempti ſuos Religioſos. 4. Quidam Religioſi ex ſpeciali privilegio extra Italiam. 5. imò in Germania probabiliter ſine privilegio ſpeciali. 6. & in articulo mortis quilibet ſacerdos. Pars 1. patet ex Trid.

quod

quod *Seſſ. 24. c. 6. de Ref.* ait : *liceat Epiſcopis ... in quibuscunque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoscunque ſibi ſubditos in diœceſi ſua, per ſe ipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputatum, in foro conſcientiæ gratis abſolvere, impoſitâ pœnitentiâ ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ eis tantùm, non eorum Vicarijs, ſit permiſſum*, ſcilicet ſine ſpeciali mandato & commiſſione Epiſcoporum, ut concordent ultima prioribus. Quod Epiſcopis, probabiliùs etiam Capitulo Sede vacante conceſſum eſſe videtur, exercendum per ſuum vicarium à Capitulo deputandum, ut docet Leuren. *in ſuo Vicario Epiſc. q. 477.* cum Sanch. Garc. Dian. Pirhing. &c. contra Suar. Bonac. Palao; quia Epiſcopis qua *Ordinarijs*, non verò qua *Delegatis*, Apoſtolicæ Sedis, id videtur indultum à Tridentino. Pars 2. quam tenet idem Leuren. *ad h. t. q. 199. n. 2.* cum Sanch. Sayro, Avila, Palao, Pirhing contra Suar. Bonac. Garc. probatur ex priori ratione, quia poteſtas abſolvendi ab Hæreſi Epiſcopis conceſſa videtur ſpectare ad ordinariam eorum jurisdictionem, licèt jure ſpeciali, non tamen merè privilegiato, utpote Jure Antiquo, vi cujus nulla Hæreſis erat reſervata, jam conceſſam: ſed in hac Epiſcopis æquiparantur tales Prælati. Pars 3. probatur ex motu proprio S. Pij V. hujusmodi Prælatis in ſuos Regulares ſubditos jurisdictionem quaſi-Epiſcopalem concedentis, ut refert Roderic. *to. 1. qq. Regular. q. 61. n. 9.* quam poteſtatem quaſi Epiſcopalem eis etiam tribuit *c. Abbates. de Privil. in 6.* competentem verò ſolis Majoribus Superioribus, qui apud Mendicantes ſunt Generales & Provinciales. Idem tamen non procedit in Hiſpania, ubi abſolutio Regularium ab Hæreſi ſpectat ad Inquiſitores. Pars 4. ex *Brevi* Julii III. *anno 1552. 22. Octob.* & poſtea confirmato vivæ vocis oraculo a Gregor. XIII. *anno 1584. 18. Mart.* vi cujus Præpoſito Generali

tali Societatis JESU indultum est absolvere vel per se vel per alios quoscunque à casibus Hæresis & aliis contra Fidem & consequentibus Censuris quibuscunque (etiam ortis ex lectione librorum Hæreticorum, uti eidem Societati concessit Gregor. XIII.) quæ facultas communicatur Provincialibus cum potestate communicandi aliis. *Compend. Privileg. Societatis v. Absolutio §. 7. 8. 10. 11.* Id quod propter alias adhuc speciales concessiones maximè procedit in nostris Regionibus Septentrionalibus. Pars 5. eruitur partim indè, quòd Religiosi Mendicantes eandem potestatem sortiti sint in casibus Papalibus, quam Episcopi, quà Episcopi, & jure ordinario obtinent. Sed hoc patitur difficultatem propter Decretum Urbani VIII. 1628. excipientis casus Bullæ Cœnæ, qualis est etiam Hæresis, licèt eo non obstante id adhuc affirment 11. Auctores apud Moya *in qq. Select. tr. 3. q. 5. n. 4.* vide infrà *n. 20. & 21.* partim quòd in Germania (quantùm mihi constat) passim & quotidie Religiosi ad se accurrentes in Hæresi natos, convertant ad Fidem & ab hæresi absolvant, nec Româ licentiam petant, eâque hoc non ignorante, nec reclamante. Quapropter in his circumstantiis non stringet propositio ab Alexand. VII. damnata: *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ quoscunque Seculares ab hæresi occulta absolvere.* Quod, licèt universaliter verum sit, patitur tamen exceptionem in Germania, ubi hæreses impune grassantur. Et ob hanc causam Carmelitis Discalceatis teste Gobat *tr. 7. Theol. Experim. n. 638.* à Clem. VIII. ampliſſima potestas absolvendi ab hæresi data est pro Gallia, Flandria, Germania, Polonia. Accedit, quòd Bulla Cœnæ, ubi reservatur hæresis, in Germania non videatur esse recepta quoad reservationem & similes pœnas, uti dicam *n. 20. 21. seqq.* Pars 6. est certa tum ex Bulla Cœnæ, quæ expressè excipit constitutum in articulo mortis, sed ita, ut talis cautionem priùs præstet de *standо Ecclesiæ mandatis &*

satisfaciendo pro irrogata injuria, scilicet sub juramento: tum ex Trid. *s.* 14. *c.* 7. ibi: *ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes, quoslibet pœnitentes, à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.* Adverte autem, *articulum mortis* hic non sumi strictè, & tantùm pro ægritudine, ex qua prudenter timetur mors, sed etiam quodvis probabile mortis periculum illius nomine intelligitur, quale v. g. est in conflictu bellico, in periculosa navigatione &c. ut habet communior cum Barbosa & Diana.

19 Dixi in Assertione 1. *ab hæresi completa,* nempe interna & externa simul: siquidem casus reservatus non est adhærere in sola mente errori hæretico, si id exteriùs non prodatur per actum externum de se mortaliter peccaminosum; neque exteriùs tantùm negare Fidem, non verò in mente. 2. *occulta,* h. e. non publica, seu non notoria aut famosa, licèt à quibusdam sciatur. 3. *eique annexa excommunicatione;* nam Hæresis, uti & quodvis aliud peccatum, non est reservatum Pontifici, nisi simul censuram habeat annexam: unde siquis ignorâsset, excommunicationem esse annexam Hæresi, illam non incurreret, consequenter Hæresis non esset reservata Papæ: item siquis potestatem habens absolveret ab excommunicatione, non tamen ab Hæresi, hæc cessaret esse reservata. 4. *pro foro interno*; nam pro externo, non obstante etiam Bulla Cœnæ, absolvere juxta Farinac. Palao, Pirhing, Reiffenstuel *h. t. n.* 369. non solùm Inquisitores, sed etiam Episcopi possunt ab Hæresi, tanquam Delegati Sedis Apostolicæ, vi *c.* 11. *v. si verò b. t. in* 6. abjuratâ tamen priùs Hæresi, & modò absolvendus non sit Hæresiarcha seu auctor novæ Hæresis, vel relapsus in Hæresim. Quæ absolutio eatenus juvat etiam pro foro interno, quatenus sublatâ per Absolutionem excommunicatione quivis deinde Confessarius à pec-

peccato Hæresis absolvere potest, uti notant iidem Auctores: quamvis vice versa absolutio pro foro interno impetrata nihil omnino prosit pro foro externo. *Forum* autem *internum* est duplex, *Pœnitentiale* seu *Sacramentale*, quando nempe simul administratur Sacramentum Pœnitentiæ, & pro hoc foro nec Episcopus absolvere ab Hæresi potest, nisi sit actu Sacerdos: & *Forum conscientiæ*, quod non necessariò exigit Sacramenti Pœnitentiæ administrationem, neque Ordinem Sacerdotalem: & hinc pro foro conscientiæ Episcopus etiam nondũ Sacerdos, vel nondũ consecratus, modò sit confirmatus, & sic jurisdictionem Episcopalem adeptus, validè ac licitè absolvit ab excommunicatione hæresis & aliis censuris. 5. *in sua Diœcesi*, quibus verbis indicatur non tantùm eum, qui absolvitur, debere esse subditum Episcopo, sed etiam Episcopum debere actu existere in sua Diœcesi, quando absolvit, non quòd Episcopus existens extra suam Diœcesim nequeat exercere actum jurisdictionis voluntariæ, qualis est absolutio à Censuris; sed quòd Papa in Tridentino existentiam illius in diœcesi requisiverit tanquam conditionem, sine qua noluit dare potestatem absolvendi. 6. *de Jure*, scilicet Communi Tridentini, abstrahendo à consuetudine, & privilegio. 7. *probabiliter*; vehementer enim reclamant plurimi & gravissimi Doctores propter Bullam Cœnæ, hanc clausulam habentis: *cæterùm à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus - - - absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum & indultorum quibuscunque personis Ecclesiasticis Sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium ac Militarium Regularibus, etiam Episcopali vel alia Dignitate majore prædictis - - - per nos & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta - - in genere vel in specie concessorum.* Unde inferunt, licèt Tridentinum respectu Episcoporum sustulerit reservationem

Hæresis occultæ Jure antiquiori statutam, per Tridentinum tamen concessam Episcopis & aliis, qui nomine Episcoporum veniunt, quoad absolutionem Hæresis potestatem a Bulla Cœnæ postmodum iterum ademptam esse. Quapropter

20 Quæres, an potestas, Episcopis à Tridentino concessa, absolvendi ab Hæresi & alijs delictis occultis Sedi Apostolicæ reservatis revocata sit per Bullam Cœnæ? n. cum Navar. *lib. 5. Consilior. tit. de Sent. Excom. conf. 15.* Guttierez. *qq. Canon. l. 1. c. 13. f.* Lorca 2. 2. *d. 45. n. 10.* Henriq. *l. 6. de pœnit. c. 14. n. 7.* Chapeaville *in thesauro casuum reserv. p. 2. c. 1. q. 3.* Engel *b. t. n. 11.* & pluribus alijs, quorum 24. recenset Barbosa *de potest Episc. allegat. 40. n. 21.* probabiliter non esse revocatum, saltem in Germania. Quam sententiam Sanch. *l. 2. in Decal. c. 11.* licèt Adversarius, vocat ex rationibus & authoritate Doctorum probabilissimam. Oppositum tenent Genuens. Suar. Sanch. Barb. Garc. Piatec. Tusch. Farinac. Palao, Gobat, Pirhing. Pignat. Vinc. Petra, Reiffenstuel &c. Probatur 1. Ut Papa censeatur derogare alicui Concilio Generali, oportet, ut specificè exprimat, & non terminis tantùm generalibus, uti facit in *d. Bulla*, decretum talis Concilij, præsertim si illud recens fuerit, quale est Tridentinum. Laym. *in c. 1. de Constit. n. 8.* Sanch. *l. 3. de Matrim. d. 26. n. 7.* Barbosa *de potest. Episc. alleg. 33. n. 24.* & alij plurimi ab his citati ex *c. 28. de Rescr. c. 3. de Capell. Monach. 2.* Per dispositionem subsequentem generalem non censetur derogari priori specificæ. *arg. c. generi de R. J. in 6.* præsertim cùm correctio Jurium sit omni modo evitanda: sed Tridentinum loquitur de absolutione ab Hæresi *occulta* in specie, at Bulla Cœnæ de Hæresi genericè, adeòque intelligenda de publica, ne contradicat Tridentino 3. Per Bullam Cœnæ neque juxta Adversarios derogatur *c. 11. h. t. in 6.* ubi Episcopis conceditur potestas absolu-

ſolvendi ab Hæreſi pro foro *externo*, utique non alia de cauſa, quam quòd Bulla loquatur generaliter de abſolutione Epiſcoporum, nihil exprimendo de foro in-vel externo, utrùm Epiſcopi abſolverent ut Ordinarij vel Delegati, ut nimirum evitetur correctio Juris, & quia per genus non derogatur ſpeciei : ergo à pari. Ex quo formatur ulteriùs hoc argumentum : ſuppoſitâ licentiâ abſolvendi ab Hæreſi pro foro externo inefficaciter Bulla prohiberet abſolutionem pro interno ; quia etiam juxta Adverſarios facta abſolutione pro foro externo quilibet Confeſſarius, adeóque & Epiſcopus, validè abſolvit pro foro interno : ergo Bulla non ademit Epiſcopis poteſtatem abſolvendi pro foro interno. 4. Multi doctiſſimi & graviſſimi Epiſcopi teſte Graffiis *l.* 2. *Deciſion. Aurear. c.* 13. apud Chapeaville in Germania, Gallia, imò & ipſa Italia utuntur poſt Bullam facultate ipſis per Concil. Trid. attributâ : ergo praxis & conſuetudo declarat, non eſſe revocatam à Tridentino datam facultatem. Adde, quòd Pontifex non præſumatur ignorare, hanc ſententiam doceri à multis, & practicari, non tamen contradicat. Notanda hanc in rem ſunt verba P. Gobat, quæ *tract. 7. Theol. Experim. n.* 371. *in Appendice* recitat ex Wangnereck. *in Exegeſi l.* 1. *tit.* 28. *de Offic. Vicar. in c. licèt in 6.* in hunc modum dubium eſt, utrùm facultas Epiſcopis à Concil. Trid. conceſſa ab hæreſi occulta, & aliis Bullæ caſibus per poſteriorum Pontificum decreta ſublata ſit --- Quod ad Epiſcopos Germaniæ attinet, rectè meminiſſe jubet Laym. *in Concluſ. Canon. de Jurisdict. c.* 4. *n.* 73. doctrinæ, quam Doctores uno ore non ſolùm æquam, verùm etiam neceſſariam tradunt, Caſus Papales ob nimiam frequentiam, vel impedimentum adeundi Papam, fieri Epiſcopales ; quod vel maximè locum habet inter Hæreticos in Germania, imò & in aliis caſibus, ut confidenter exiſtimem, cum eodem Laymanno, ſecuritatis potiùs, quàm neceſſitatis eſſe, ſi Epiſcopi Germaniæ note-

ſtatem abſolvendi Hæreticos, quantumvis notorios, à Pontifice ſpecialiter petant; quod probari poteſt ex *c. 1. de Tempor Ordinat.* ubi Pontifex prohibet, ne Epiſcopi Italiæ aliquem ultra-montanum ordinent ſine licentia Papæ, id ſolùm reſtringit ad Epiſcopos Italiæ. Et Suarez *de Legib. l. 6. c. 3. n. 21.* negat extendi poſſe ad Epiſcopos Germaniæ, etſi videatur ratio ſimilis, & idem periculum, addítque, eam doctrinam facilè applicari poſſe ad alia exempla; nam in præceptis Eccleſiæ multa reperiri poſſunt ſimilia, inter quæ ſunt poſteriora decreta Pontificum, quibus videtur tolli poteſtas abſolvendi ab hæreſi occulta, conceſſa Epiſcopis à Trid. *ſ. 24. c. 6. de Reform.* ubi, & ab aliis caſibus Bullæ Cœnæ, præſertim in Bulla Cœnæ Gregor. XV. talia videlicet non extendi ad Germanos, ſed ejusmodi caſus Papales propter multitudinem, & difficultatem adeundi Pontificem fieri Epiſcopales, juxta communem DD. Ita ille. Dein La Croix *de Leg. l. 1. n. 637.* ait: *certum videtur, quòd* (Bulla Cœnæ) *in Germania non obliget hodiedum quoad aliqua, vel ſaltem non cum illo rigore, ut notant Laym. aliique graviſſimi Doctores in Manu ſcriptis.* Idem Auctor *lib. VI. p. 2. n. 1620.* ſic loquitur. *Laym. Perlin. Gobat, & alij docent, Nos* (Jeſuitas) *& quoscunque approbatos in Germania abſolvere ab hæreſi & lectione librorũ prohibitorum poſſe; quia hinc non eſt facilis, imò plerumq; eſt moraliter impoſſibilis acceſſus ad Papam &c. Neq; ideo eſt obligatio ſcribendi Romam &c.* Licèt ipſe videatur tenere oppoſitum. Dixi, *ſaltem in Germania*, pro qua pugnant ſpeciales rationes, nempe 1. quòd Bulla Cœnæ probabiliter quoad Cenſuras, conſequenter & quoad Reſervationem Papalem, non ſit cum tanto rigore recepta. 2. quòd ibi Hæreſis ſit frequentiſſima; non autem expediat reſervari caſus frequentiſſimos ob nimiam difficultatem recurrendi Romam ex una, & ex altera parte ob perpetuam neceſſitatem abſolvendi revertentes quotidie

ad

ad Ecclesiam Hæreticos. Et ex hoc capite Episcopi passim dispensant in jejuniis, festorum observatione; eò quòd frequenter sit necessarium dispensare; & ideo prudenter de Papa præsumatur, quòd in casibus tam frequentibus non voluerit imponere onus semper recurrendi ad se. 3. quòd ibi Hæretici sint tolerati, etiam in tantum, ut reversi non indigeant absolutione pro foro externo, adeóque censeatur excommunicatio pro foro externo jam esse sublata generaliter: eâ autem pro foro externo sublata cessat & reservatio pro foro interno, uti dictum cum Adversariis. 4. Longè aliter in Germania discurrendum de Hæreticis, ubi impune & passim versantur inter Catholicos, quam in Italia & Hispania, ubi reperiuntur ferè nulli, & nulli omnino tolerantur. Adde, quòd in Germania Hæretici plerique nascantur tales, alibi autem fiant ex malitia: longè mitiùs autem procedendum utique est cum innocenter natis in Hæresi, quam malitiosè in illam lapsis. Accedit, quòd in Germania ad fidem revertentes, & per absolutionem Ecclesiæ incorporandi, communiter priùs fuerint tantùm materiales hæretici: ergo rectè generaliter omnes, licèt aliqui fuerint formales per aliquod tempus, habentur pro non obnoxiis censuræ & reservationi Papali; cùm major pars trahat minorem, & difficulter discernibiles sint formales à materialibus, saltem si excipias eos, qui ex Catholicis labuntur in Hæresim: cum quibus fortè non immeritò rigidiùs procederetur.

Oppones 1. Gregor. XIII. & Clem. VIII. teste Genuensi declarârunt, per Bullam Cœnæ revocatam esse potestatem Episcopis à Tridentino concessam. 2. Idem declarârunt Cardinales, Tridentini interpretes, teste Fagn. Piasecio, Vincent. Petra. 3. Episcopi, etiam Germaniæ, uti Frisingensis, teste Reiffenstuel, solent Româ petere licentiam absolvendi ab Hæresi etiam occulta: ergo agnoscunt licentiam, sibi in Tridentino datam, esse revocatam. 4. Non est necesse ad derogan- 21

dum Tridentino, ut fiat ſpecialis ejusdem mentio & ſpecifica, ſed ſufficit generalis, qua derogatur decreto cujusvis Concilii, ut multis allegatis docet Reiffenſtuel ad *tit. de Conſtitut. n. 529. ſeq.* id probans ex his verbis Trident. *ſ. 25. c. 21. de ref. Poſtremò Sancta Synodus omnia & ſingula, quæ de morum reformatione, atque Eccleſiaſtica diſciplina in hoc Sacro Concilio ſtatuta ſunt, declarat, ita decreta fuiſſe, ut in his ſalva ſemper authoritas Sedis Apoſtolicæ & ſit & eſſe intelligatur.* Id quod etiam habet Conſtitutio Pii IV. confirmatoria Tridentini, & Stylus Curiæ Romanæ. Accedit, quòd Jura ſuperiùs citata, ex quibus probavimus neceſſitatem ſpecificæ mentionis, ut derogetur Decreto Concilij Generalis, loquantur tantùm de Reſcriptis & litteris Apoſtolicis, non verò de novis Conſtitutionibus & legibus, ad quas, & non ad Reſcripta, pertinet Bulla Cœnæ: ergo neceſſe non fuit, ut hæc faceret mentionem ſpecificam Tridentini. 5. Alexander VII. proſcripſit anno 1665. inter alias & hanc propoſitionem, tanquam ſcandaloſam: *ſententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm probibere abſolutionem Hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus, ſermo eſt, anno 1629. die 18. Julij in Conſiſtorio S. Congreg. Em. Card. viſa & tolerata eſt:* ergo noſtrum argumentum 2. eſt expreſsè reprobatum.

42 R. ad 1. Declaratio Gregorii XIII. & Clem. VIII. exinde redditur ſuſpecta, quòd nullam, uti tamen decuiſſet in re tanti momenti, deſuper Bullam ediderint, ut omnibus conſtaret de ſua mente; item quòd poſt dictos quoque Pontifices multi, nemine reclamante, noſtram ſententiam tradiderint. Ad 2. Declarationes Cardinalium non habent vim, niſi approbatæ ſint ab aliquo Pontifice, & in forma authentica producantur, de quibus nihil conſtat. Ad 3. Imprimis oppono exemplum aliorum Epiſcoporum, id non facientium, de quibus teſta-

tur.

tur Graffiis. Alij id faciunt non ex neceſſitate, ſed, quia etiam oppoſita ſententia eſt probabilis, pro majori ſecuritate, ad quam non tenerentur. Ad 4. Ex illis Tridentini verbis, & Bulla Pij IV. prorsus nihil probatur contra nos; quia non dicunt, non debere fieri mentionem ſpecificam Concilii Tridentini per novam conſtitutionem ei contrariam, uti voluerunt Jura antiqua, ſed Papæ auctoritati non derogatum eſſe per Concilium, quò minùs quoad Decreta morum & diſciplinam Eccleſiaſticam aliud poſſit ſtatuere, quod ut veriſſimum agnoſcimus, Stylus Curiæ, ſi detur, fundatur in probabilitate ſententiæ oppoſitæ, per quod probabilitati noſtræ ſententiæ nihil derogatur. Cœterùm non obſtat, quòd Jura pro nobis citata fortè de meris Reſcriptis loquantur; quia Reſcripta Pontificia, ſi reſpiciunt integram communitatem, non differunt à Legibus, & vim Legum habent: quòd autem requiratur in Jure ſpecifica mentio in lege Pontificia Concilio Generali derogante, ratio Juris eſt, quòd Decreta Conciliorum Generalium majori deliberatione & plurium ſententiis fieri ſoleant. *c. 57. de Elect.* quæ ratio etiam militat in nova lege à ſolo Pontifice conſtituta. Ad 5. Illa propoſitio videtur damnata propter ultima verba, quaſi hæc interpretatio Bullæ Cœnæ, de Hæreſi publica tantùm loquentis, foret approbata a Conſiſtorio Cardinalium. Moya *n. 5.* ubi ait, probabiliter ſic reſponderi poſſe. Deinde licèt etiam damnata eſſet in ſenſu Adverſariorum, Bullam tam de occulta quam de publica Hæreſi loqui volentiũ, nihil tamen aliud ſequeretur, quàm argumentũ, ex hac diſtinctione inter occultam & publicam Hæreſin deſumptum, non eſſe firmum: per hoc tamen nihil derogatur argumentis reliquis, præſertim ſpecialiter pro Germania pugnantibus, propter quæ omnes allatæ objectiones contra eandem parum habere roboris videntur. Adde, quòd Thomas Hurtado *to. 2. reſol. mor. tr. 12. de Exam. Synod. c. 1. n. 1036.* dicat, caſum hæreſis occultæ in Germania & Gallia factum eſſe

Episcopalem, & ideo etiam Regularibus vi suorum privilegiorum, maximè Pij V. competere potestatem ab ea absolvendi.

Modus disputandi cum Hæreticis.

23 Dico 8. Quamvis disputare privatim cum Sectariis (Lutheranis & Calvinistis) in Germania vi toleratæ consuetudinis prohibitū non sit Catholicis; tamen Jure Naturali non omnibus licitum, minùs consultum est. Assertio optimè probatur illam explicando. Itaque dixi 1. *privatim*, nam disputationes publicas & solennes instituere cum ipsis utique permissum non est sine licentia tam Politici quam Ecclesiastici Superioris, cùm possint turbare quietem publicam, & Fidem concernant. Dixi 2. in *Germania vi consuetudinis*; nam de Jure Communi disputare de rebus Fidei, etiam privatim tantùm, prohibitum est laicis sub pœna excommunicationis per sententiam infligendæ c. *quicunque* 2. *de Hæreticis* in 6. quia nempe laici præsumuntur non esse satis versati in Controversiis, ac proinde non sine periculo tum suo tum audientium congredi cum gente perversa & callida: imò & Clericis id prohibitum est ratione inconvenientiæ, sed sine pœna excommunicationis *Can. cum quibus causa* 24. *q.* 3. Cui tamen utrique prohibitioni consuetudine contraria derogatum est in Germania, ut adeò tam Laici quam Clerici, modò rerum Polemicarum periti sint, in his terris licitè disputent cum Adversariis nostræ fidei. Dixi 3. *Jure Naturali non omnibus licitum est*, nempe iis, qui non satis habent peritiæ, dexteritatis, quin & firmitatis in fide ac virtutis; hi enim & se & alios periculo succumbendi exponunt, & ruinæ spiritualis. Dixi 4. *cum omnibus*, siquidem, si Adversarii sint Hæretici *materiales*, & se non errare bona fide existiment, videndum est, an rationabiliter sperare possis, talem hominem, quocum disputare vis, con-

convertendum à suo errore ad veram fidem; vel potiùs timendi causam habeas, ne in erronea sua secta perseveret, etiam veritatem Catholicæ fidei edoctus, & suæ sectæ falsitatem: si prius, avidè arripienda est disputatio: si posterius, omittenda; cùm alium non referres fructum ac operæ pretium, quàm quòd ex materiali peccatore formalem faceres, & ut ille, qui priùs propter peccatum hæreseos non fuisset exclusus à cœlo, postea etiam propter peccatum infidelitatis damnaretur. Illud foret optimum factu, si talem hominem, cujus conversionem sperare prudenter non potes, doceres modum eliciendi actum Contritionis perfectæ; siquidem facilè contingit, ut ejusmodi materiales hæretici incidant in alia peccata mortalia, v. g. luxuriæ, detractionis, invidiæ & odii erga proximum &c. à quibus peccatis liberari nequeunt per Absolutionem Sacramentalem ob defectum Sacerdotis legitimi, & idcirco aliud medium æternam perniciem evitandi ipsis non superest nisi Contritio perfecta, seu dolor de peccatis ex motivo amoris DEI super omnia dilecti elicitus. Atque sic prudentem zelum & egregiam charitatem erga proximum exercere-res. Quòd si verò Adversarius sit pertinax, effrons, & obfirmatus in sua opinione, non expedit cum ipso certamen inire; cùm nulla sit spes fructûs: sed obsequendum consilio S. Pauli, quod tradidit Tito suo c. 3. *hæreticũ hominẽ post unam & secundam correptionẽ devita.* Si tamen alii fortè præsentes forent, qui vel fructum capere ex disputatione, vel, si non acceptaretur oblata pugna, scandalum pati possent, quasi ex necessitate rectè susciperetur disputatio.

24 Quæres, an *aggressivè* vel *defensivè* tenere se debeat, qui cum Lutheranis aut Calvinistis disputat, seu an partes *Argumentantis* vel *Defendentis* sustinere? R. nisi valde peritus & versatus sit in Polemicis, longè meliùs ac tutiùs agit, si defensivè se gerat, & onus oppugnandi reijciat in adversarium. Quòd autem nos Catholici possi-

poſſimus pro libitu eligere partes Defendentis, clarum eſt, quia nos ſumus in poſſeſſione Veritatis, & veræ Chriſti Eccleſiæ; adverſarij autem aggrediuntur nos, & ex hac poſſeſſione moliuntur deturbare. Ipſi noſtram Eccleſiam accuſant defectionis, idololatriæ, & errorum in fide, adeóque ſunt Actores. Ipſi jactant ſe Reformatores noſtræ Eccleſiæ. Ipſi ab ea defecerunt, & tanquam rebelles ſubditi ab illius obedientia ſe ſubduxerunt. Atqui *Aggreſſoris* eſt aggreſſivè pugnare: *Actoris* probare: *Reformatoris* oſtendere errorem: & *perfidi Transfugæ* rationem reddere ſuæ fugæ & detrectatæ obedientiæ; ut apud omnes indubitatum eſt. Ergo ipſorum eſt agere partes Argumentantis, niſi nos ſponte illas ſuſcipere velimus.

23 Qui autem *defenſivè* ſe habet, & citò expedire ſe, & omne argumentum in quavis materia, quod Adverſarius in ſuis principijs afferre poteſt, ſtatim in cunis ſuffocare intendit, facillimè poterit, ſi nempe in dubium vocaverit, vel etiam ipſi negaverit hæc quatuor, vel ſaltem unum ex ipſis. 1. quòd detur aliqua Scriptura S. quæ ſit verbum Dei. 2. transmiſsâ (ſi liberaliter velit agere) exiſtentiâ Scripturæ, quòd illa comprehendatur illis libris, quos Adverſarius habet pro Canonicis 3. quòd ipſe habeat legitimam verſionem, & editionem incorruptam. 4. His omnibus *gratis* (quia nunquam certò & infallibiliter probare poterit in ſuis principijs) & liberaliter permiſſis, quòd verba Scripturæ, quæ contra te allegat, habeant illum ſenſum, quem Adverſarius intendit. Hæc omnia ſiquis neget, utì negare poteſt, cùm non ſint per ſe nota & evidentia, Adverſarium ita conſtringet, ut pergere, & vel unicum articulum, *v. g.* de numero Sacramentorum, de Juſtificatione per ſolam fidem &c. contra nos probare nullatenus poſſit: ſiquidem in ſuis principijs nullum argumentum adducere poteſt niſi ex Scriptura petitum. Quamdiu autem de illis quatuor punctis dubium manet, nec ea

in-

infallibiliter probat (quod rejecta Ecclesiæ & Summi Pontificis auctoritate impossibile est, ut demonstro in Tractatu de Scriptura S.) nullum fidei articulum sufficienter & *infallibiliter* probare poterit in æternum, quia ex Scriptura aut sensu Scripturæ dubio evidenter impossibile est aliquid infallibiliter & certò deducere, etiamsi textus cumulentur textibus innumeris, quod facere solent, ut vel obruant vel terreant eos, quibuscum agunt.

Quòdsi placeat disputare *aggressivè*, consultum est, 26
ut non descendas ad materias particulares, v. g. de Confessione auriculari, præsentia Christi in Evchariſtia, etiam extra actualem manducationem, sine pane &c. sed ut sistas in principijs generalibus, probando nimirum, veram Ecclesiam à Christo fundatam necessariò durare usque ad finem mundi, & quidem ita, ut in errorem circa res fidei labi nequeat. Quo præstito consectarium est, nullam Ecclesiam esse veram, quæ primùm post tempora Christi fuit introducta, & illam esse veram Ecclesiam hodiedum, quæ fuit aliquando vera. Atqui Ecclesia Lutherana, Calvinistica &c. primùm post tempora Christi fuerunt introductæ, nec scitur locus ullus in mundo, in quo per 15. sæcula à Christo usque ad hos Novatores talis doctrina, qualem ipsi tenent, prædicata fuerit &c. Item ipsimet fatentur, Ecclesiam Romano-Catholicam saltem primis sæculis fuisse veram Christi Ecclesiam. Porro ostendes, illam Ecclesiam esse veram, cui conveniunt notæ & signa veræ Ecclesiæ: econtra falsam illam, cui non conveniunt: atqui (subsumes) Ecclesiæ Romano-Catholicæ etiam modernæ conveniunt hæ notæ & signa, nulli autem alteri, ut invenies in *meo Cursu Theol. Polem.* His autem firmatis & complanatis omnes quæstiones controversas complanâsti, omnes articulos nostræ fidei sufficienter probâsti, & debellatum est de omnibus Adversarijs: eò quòd veram Ecclesiam in rebus fidei errare impossibi-

le sit. Proinde (inferes) Ecclesia Romano-Catholica non errat docendo, Christum esse præsentem realiter in Eucharistia, etiam extra usum, sine pane, peccata homini esse aperienda &c.

27 Alius modus *aggressivè* disputandi posset institui per varias quæstiones. v. g. sic. Vel Ecclesia tua (Lutherane, Calvinista &c.) est nova vel antiqua? Si nova: ergo non est Ecclesia à Christo fundata: si antiqua: ubi ergo fuit ante Lutherum, Calvinum, per tot sæcula? quis Historicorum ejus meminit? quis unquam ante hos Novatores ita in omnibus credidit, uti nunc vos? &c. 2. Vel Ecclesia Christi est fallibilis, vel infallibilis? si infallibilis: ergo Romana Ecclesia, quæ etiam juxta vos aliquando fuit Ecclesia Christi, adhuc est vera Ecclesia Christi, quia nunquam errare potuit. Si fallibilis: ergo etiam vestra Ecclesia est fallibilis: si fallibilis, nunquam potestis esse certi, utrùm rectè credatis, consequenter non potestis habere fidem firmam, & certam, adeóque nec Divinam, quæ debet tam objectivè quàm subjectivè esse certissima. 3. Vel possunt homines salvari in Ecclesia Romana, vel non? si possunt: ergo Lutherus, Calvinus, & eorum asseclæ egressi sunt de Ecclesia Salvifica, & pessimè eam deseruerunt cum tanta hominum strage &c. Si non possunt: ergo omnes per 12. vel plura sæcula fuerunt damnati, etiam tot Martyres pro Christo passi effuso sanguine, etiam Augustinus, Hilarius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, alij innumeri, etiam miraculis conspicui &c. quos & ipsi vocatis *Sanctos*; & aliquos eorum etiam in ipsa Apologia Confessionis vestræ Augustanæ.

28 Si tam facilè ac solidè convinci possint Protestantes, quare ergo tam pauci convertuntur ad Ecclesiam Romano-Catholicam, à qua egressi sunt? R. Aliqui ideo, quia nostra argumenta, & motiva credibilitatis pro nostra Religione, & falsitatis pro sua, non satis sunt ipsis cognita, vel non sufficienter applicata: & hi materialiter er-

errant. Econtrà alii, quibus hæc ſufficienter perſpecta ſunt, ideo non convertuntur, quia nolunt; nimirum vel abſterriti *difficultate*, quam apprehendunt in mutanda Religione, aut ſibi imaginantur in iis, quæ reperiuntur apud Catholicos, cujusmodi eſt confeſſio peccatorum occultiſſimorum, neceſſitas emendandi vitam, & ſibi temperandi à vitiis præſertim carnalibus, quibus dediti ſunt, jejunia &c. vel prohibiti *reſpectu humano* erga conſanguineos, Patronos, familiam &c. vel retracti *metu* amittendi bona temporalia, officia honorata &c. vel obdurati *mentis ſuperbiâ*, ne videantur falſitatis convicti manus dare, & tamdiu tantáque pertinacia adhæſiſſe falſæ Sectæ, malámque propugnáſſe cauſam &c. Et hi formaliter, pertinaciter, & damnabiliter errant. His accedunt fraudes Prædicantium, qui odiosè, mendaciter, & calumniosè traducere ac denigrare non ceſſant doctrinam Catholicorum, Papam, Clerum, Religioſos, præſertim Jeſuitas: ut nimirum averſione â teneris annis contra illos conceptâ fugiant, & ſe ſuos dedoceri errores non patiantur. Dicunt & clamant, Catholicos non curare Scripturam S. imò contemnere, pluris facere verba hominum & Papæ, quàm Dei & Evangelij, fidem penitus negligere, ſola opera commendare, peccatores non ex meritis Chriſti, ſed ex ſuis meritis juſtificari & ſalvari, Sanctos adorare tanquam Deos, Chriſto præponere Deiparam, in Euchariſtia adorare panem, in Conſecratione uti magicis incantationibus, Jeſuitas eſſe magos, diabolos, & hinc omnes habere unum pedem caprinum &c. Et ſic depingunt Catholicos tanquam Idololatras, Hæreticos, Magos, & ſceleratiſſimos mortal um. Quid mirum, quòd tantopere abhorreant à Religione Catholica imperiti?

TITU-

TITULUS VIII.

De Schismaticis, & Ordinatis ab eis.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. *Quid & quotuplex sit Schisma: quinam Schismatici.*
4. *Quibus subjaceant pœnis.*
5. *An valeat Ordo, quem confert Episcopus Schismaticus.*

¶ SCiendum 1. *Schismaticos*, qui Hæreticis valde cognati sunt, dici illos, qui seipsos ab Ecclesiæ unitate pertinaciter separant, & cum illa tanquam Corpore mystico communicare, ei subesse, & uniti esse detrectant, licèt fortè retineant totam Fidem, & nullum articulum negent: siquidem *Schisma*, latinè *scissura*, cum S. Thoma 2. 2. q. 39. a. 1. communiter sic definiri solet: *est divisio, qua aliquis, vel aliqui, ab unitate Ecclesiæ Catholicæ, prout hæc est corpus mysticum, ex universis fidelibus tanquam membris & Romano Pontifice tanquam capite constans, se ipsos pertinaciter segregat.* Unde Schismatici ab Hæreticis differunt 1. quòd illi se separent ab Unitate Ecclesiæ per inobedientiam erga Summum Pontificem tanquam caput Ecclesiæ: isti verò à Fide Ecclesiæ per doctrinam erroneam. 2. quòd Hæresis perficiatur etiam sola mente, licèt non in ordine ad pœnas Hæreticorum: Schisma verò ad sui consummationem requirat actum externum, quamvis in mente Fidem quis retineat, modò exteriùs ita se gerat, ac si Papæ non esset subjectus, nec pars Ecclesiæ: unde

Ca-

Catholici Angli, qui Regi suo tanquam capiti Ecclesiæ, licèt interiùs pro tali non agnoscant, exhibent obedientiæ signa, sunt veri Schismatici. 3. quòd externa saltem Hæresis esse nequeat sine Schismate, bene tamen Schisma sine Hæresi tam externa quàm interna. Unde

Sc. 2. Schisma dividi in Purum & conjunctum cum Hæresi. *Purum* est, quòd paulò antè descripsimus, quando nimirum aliquis Summo Pontifici quà tali, licèt eum agnoscat esse caput Ecclesiæ & verum Christi Vicarium, omnésque alios Fidei articulos credat, obedire pertinaciter detrectat. *Conjunctum cum Hæresi*; quando insuper negat aliquem Fidei articulum, v. g. Pontificem esse Christi Vicarium, caput Ecclesiæ, ei obediendum esse, vel alium errorem contra Fidem Ecclesiæ Catholicæ tenet pertinaciter. Purum schisma practicè rarum est, saltem diu, ut patet tum ab experientia in Schismate Græcorum, Schismate Anglicano &c. tum quia, qui pertinaciter negat obedientiam Pontifici quà tali, vel simul, vel saltem brevi pòst negabit, eidem obediendum, vel esse Caput Ecclesiæ Universalis, *ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur. can. 26. cauſ. 24. q. 3.* quod jam est error in Fide: quapropter ordinariè vel statim, vel paulò pòst, conjungitur cum Hæresi.

Sc. 3. ex dictis colligi, verè & propriè Schismaticos non esse. 1. qui solummodo sunt excommunicati; quia non ipsi se à communione cum Papa & Fidelibus segregant, sed excluduntur ab Ecclesia. 2. qui recedunt tantùm ab obedientia & unitate unius Episcopi, & suæ Diœcesis, non verò Summi Pontificis, capitis Universalis. 3. qui resistunt Pontifici non quà tali, sed quatenus particulare odium contra ipsum tanquam privatum, vel ejus familiam gerunt, aut quia Papam habent meritò pro dubio, ut si duo sint electi per dissidium eligentium; aut qui Papam non recognoscunt

tanquam dominum temporalem alicujus provinciæ vel civitatis, propterea fortè etiam bellum gerentes contra ipsum. 4. qui præceptum unum vel alterum Pontificis transgrediuntur, velut sibi nimis difficile visum, parati eidem obedire in cæteris & generaliter.

4 Dico 1. Schismatici juxtè & propriè tales (nam si simul sint Hæretici, incurrunt omnes pœnas Hæreticorum; si impropriè tales, nullas, etiam Schismaticorum, incurrunt) puniuntur ferè ut Hæretici, & sequentibus pœnis. 1. ipso facto sunt excommunicati, excommunicatione reservata, quamvis non eorum fautores &c. *Bulla Cœnæ casu* 1. quamvis hi posteriores juxta *can. 31. cauſ. 24. q. 1.* excommunicentur simpliciter. 2. privati existunt jurisdictione Ecclesiastica. *can. 31. cit. & c. 1. h. t.* licèt non potestate Ordinis: quare, licèt invalidè absolvant, excommunicent, beneficia conferant, Indulgentias concedant &c. validè tamen, quamvis illicitè, conficiunt Eucharistiam, conferunt Ordines &c. 3. Inhabiles redduntur ad consequenda beneficia & dignitates Ecclesiasticas, antequam dispensetur cum ipsis, probabiliùs licèt jam egerint pœnitentiam, ad unitatem Ecclesiæ reversi. *c. 5. de Elect.* & DD. cum Barbosa in *c. 2. h. t. n. 4.* Putant quoque aliqui DD. propter *c. 5. cit.* hanc inhabilitatem nunquam incurri, nisi Schisma sit publicum: quare nunquam dispensare potuerit Episcopus, cui in Trid. *ſ. 24. c. 6. de ref.* datur potestas dispensandi in inhabilitatibus ex delicto occulto ortis. Censent quidem aliqui, Schismaticos ipso jure, accedente tamen sententiâ declaratoriâ criminis, privari beneficiis, officiis, & dignitatibus priùs habitis, propter *c. un. h. t. in 6.* alii tamen cum Sanch. Garc. & P. Wiestner *h. t. n. 10.* id rectiùs negant, partim quia in *c. un. cit.* est sermo de casu speciali, quo postpositâ canonicâ electione alicujus Pontificis eligitur alius, partim quia dispositio *d. c. un.* est revocata in *Extrav. Dudum un. int. comm. eod.* excepta confiscatione bonorum

Schis-

Schismatici jam aliis applicatorum. Unde 4. bona Schismaticorum confiscantur. *c. un. & Extrav. un. citt.* Denique 5 fiunt infames & consequenter irregulares, at non infamiâ aut irregularitate Juris, quia neutra reperitur in Jure expressa, sed infamiâ facti, trahente post se irregularitatem, quæ incurruntur generaliter ex quolibet crimine enormi, depositione digno, & notorio, eóque nondum emendato. Præter has pœnas â Jure statutas irrogari & aliæ possunt â Judice Ecclesiastico, uti est privatio officiorum, exilium, carcer, triremes, mulcta pecuniaria &c. pro ratione delicti. Quorum omnium ratio est, quia crimen Schismatis censetur esse unum ex gravissimis; quòd enim in Communitatibus Politicis est seditio, id in Corpore Ecclesiastico est Schisma, inducens pugnam & scissionem inter membra & caput Ecclesiæ, quo nihil pestilentius.

Dico 2. Quamvis Ordines ab Episcopo Schismatico collati valeant. 2. ordinatus tamen ipse Jure suspensus est ab exercitio susceptorum. Pars prior constat indè, quòd potestas conferendi Ordines Jure Divino annexa sit Ordini Episcopali & charactori in presso, qui est indelebilis, consequenter & potestas ordinandi ab Ecclesia inauferibilis, uti & potestas Ordinis Sacerdotalis. Posterior ex *c. 1. & fin. h. t.* Oppones. In *d. c. t.* pronuntiatur, ordinationes hujusmodi *irritas esse*. R. cum Glossa & communi, esse irritas quoad executionem susceptorum Ordinum, quam quia non habuit sibi licitam ipse ordinans, dare non potuit ordinato: non verò quoad substantiam & in se. Cum tali tamen, qui ignoranter suscepit Ordines ab Episcopo Schismatico, ignorantiâ non crassâ, dispensare conceditur Episcopo. *Gloss. in c. fin. cit. v. potestatem.* Dein neque suspensionem ab exercitio Ordinum incurrit, nisi ordinans fuerit notoriè Schismaticus, & ut talis nominatim denunciatus, ut habet valde probabilis cum Azor. Bonac. Palao, Pirhing *h. t. n. 10. & 11.* 5

TITULUS IX.

De Apoſtatis, & Reiterantibus Baptiſma.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex Apoſtaſia: quinam Apoſtatæ Fugitivi, & Reiterantes baptiſma.*
2. *Quæ ſint pœnæ Apoſtatarum à Fide.*
3. *Apoſtatarum à Religione.*
4. *Apoſtatarum ab Ordine.*
5. *Et Reiterantium Baptiſma.*

1 SCiendum, Hæreticis iterum valde vicinos, vel omnino Hæreticos eſſe *Apoſtatas à Fide*, & *reiterantes Baptiſmum*. Per *Apoſtatas*, quæ vox Latinè deſertores, rebelles, transfugas denotat, in genere intelliguntur hoc loco, qui deficiunt vel recedunt ab inſtituto prioris vitæ, quod publica profeſſione ſuſceperant. Sunt in triplici claſſe. 1. Apoſtatæ a Fide. 2. à Religione. 3. ab Ordine. Unde & triplex conſideratur apoſtaſia, ſcilicet *Apoſtaſia à fide*, vel *perfidiæ*, quæ eſt totalis receſſus a Fide Chriſtiana, dum ex Chriſtiano quis efficitur Judæus, vel Paganus, vel Turca, Atheiſta. Talis Apoſtata differt ab Hæretico non eſſentialiter, ſed tantùm accidentaliter & nominaliter; nam Apoſtata totam Fidem Chriſtianam deſerit, & in omnibus, ſaltem ijs, quæ concernunt Chriſtum, Hæreticus verò in uno tantùm vel pluribus articulis: magis autem & minùs non mutant ſpeciem. *Apoſtaſia à Religione*, quando quis poſt edita in Ordine verè Religioſo & approbato vota ſubſtantialia, etiam ſimplicia tantùm, cujusmodi habent aliqui in Societate JESU, abſque obtenta priùs licentia

teme-

temere recedit à Religione, & quidem ſine propoſito redeundi, vel cum propoſito nunquam redeundi, ſive dimiſſo habitu ſive retento, ut tenet communior; quia ſicut habitus non facit Monachum, ita nec deſtruit Monachum, licèt quoad pœnas faciendum ſit diſcrimen, uti videbimus, inter eum, qui deponit, & qui retinet habitum. Siquis non totaliter recederet ab Ordine Religioſo, ſed tantùm à ſuo, ſine licentia cum animo ingrediendi alium Ordinem, putant communiùs cum Sanch. & Rodriq. talem non eſſe verum apoſtatam, diſſentiente Suar. & Palao: in Societate JESU tamen recedens ſine licentia Superiorum cum animo ingrediendi alium Ordinem, exceptô Carthuſianô, pro vero apoſtata declaratur a Gregorio XIII. in Bulla *Aſcendente Domino*, item a S. Pio V. in Bulla *Æquum reputamus*. Rurſus Apoſtata non eſt, ſed *Fugitivus*, qui ſine licentia recedit, at cum animo redeundi; ſi tamen diutiùs, v. g. per tres vel 4. annos ita vagaretur, pro foro externo præſumeretur eſſe Apoſtata, niſi animum redeundi ſe habuiſſe probaret. Qui verò recederet ſub prætexte nullitatis votorum, ſuper hac prætenſione non audiendus eſſet, niſi priùs rediiſſet ad clauſtrum. Trid. *ſeſſ.* 25. *c.* 19. *de Regular.* Licèt audiantur Romæ, & pro Apoſtatis non habeantur, ſi recto tramite ad Urbem recurrant ſuper gravaminibus per ſuos ſibi Superiores illatis, ut habent Decreta Congreg. S. apud P. Schmalzgrueber *h. t. n.* 16. ſed hi caveant, ne levi de cauſa & temere eò recurrant. *Apoſtaſia ab Ordine*, ſcilicet Clericali, quando nempe quis in Sacris ſeu Majoribus Ordinibus conſtitutus, dimiſſo habitu Clericali ad Statum Laicalem, vel etiam Matrimonialem, propria temeritate attentat tranſire. Denique *Reiterans Baptiſma* dicitur, qui jam ſemel validè & abſolutè baptizatus ſe denuo facit aut permittit ſcienter baptizari, vel qui alium jam ſemel validè baptizatum, v. g. in infantia, ſcienter & abſolutè rebaptizat poſt aliquod tempus, v.g. poſt obtentum rationis uſum.

vocantur *Anabaptiſtæ* (olim Baptiſmum reiterabant Novatiani, & Donatiſtæ Hæretici) & hæc reiteratio eſt graviſſimum ſacrilegium: cùm baptiſmus ex inſtitutione Divina iterabilis non ſit. Trid. *ſ. 7. can. 9.*

2 Dico 1. Pœnæ Apoſtatarum a Fide, uti & fautorum &c. imprimis ſunt omnes, quæ utroque Jure in Hæreticos (cùm revera ſint Hæretici cum aliquo exceſſu) ſtatuæ ſunt, tam ſpirituales quàm temporales, uti excommunicatio reſervata, inhabilitas ad dignitates, beneficia, & officia, eorúmque jam priùs habitorum, & iurisdictionis, ordinúmque exercitium, & ſacræ ſepulturæ privatio, infamia, inteſtabilitas activa & paſſiva, confiſcatio bonorum, ultimum ſupplicium &c. neque ipſos juvat in Romano Imperio Lutheranorum & Calviniſtarum tolerato. Acinuper ſpecialibus ſubſunt pœnis, præſertim quòd in perpetuum accuſari poſſint, & poſt mortem quoque in ſuis usque ad quinquennium. *l. 2. l. 4. C. h. t.*

3 Dico 2. Pœnæ Apoſtatarum à Religione de Jure Communi latæ ſunt 1. excommunicatio ferendæ in eos, qui non dimiſerunt habitum, & latæ ſententiæ in eos, qui dimiſerunt. *c. 2. ne Clerici vel Monachi.* P. Wieſtner *h. t. n. 10.* & alii. In Societatis apoſtatas eſt ſemper excommunicatio latæ propter *cit. Conſt.* Gregorij XIII. Idem obtinere dicitur apud PP. Franciſcanos. 2. Suſpenſio ab exercitio Ordinum in Apoſtaſia ſuſceptorum, donec Papa diſpenſaverit. *c. fin. h. t.* ex quo inferunt, etiam prohibitum eſſe aſcenſum ad altiores Ordines. 3. amiſſio omnium privilegiorum ſuæ Religionis, at non niſi poſt ſententiam declaratoriam criminis, & ſi apoſtata dimiſit habitum, Trid. *ſ. 25. c. 19. de Regular.* Wieſtner *n. 11.* Quia verò Tridentinum *l. cit. §. 4.* apoſtatas arbitrio Superiorum puniendos relinquit, & *c. 5. h. t.* incarcerari permittit, & habitum reaſſumere recuſantes tam gravi cuſtodia aſſervari vult, ut ſolummodo miſera ipſis vita relinquatur, ideo liberum eſt Religio-

Digitized by Google

ſigioſis Superioribus eos punire ſpecialibus illis pœnis, quas ſui Ordinis Conſtitutiones, Regulæ, & Conſuetudines præſcribunt, ſcitúmque ipſis eſt apoſtatas, utì & fugitivos ſuos, ubicunque locorum fuerint, perſequi, & deprehenſos capere, invocato etiam ad id brachio ſæculari, incarcerare, ac aliis modis coërcere. per *c. quanto 7. de offic. Ord. c. ult. de Regular.* Vid. Rodrig. *to* 1. *Regular. quæſt. q. 30.* Reiffenſtuel *h. t. à n. 18. Compend privileg. Societ. V. Apoſtata.* §. 5. Id adhuc obſervandum eſt, Apoſtatis Regularibus, qui dimiſſo habitu in terris Hæreticorum vagantur, S. Pœnitentiariam Romanam, cui ad hunc effectum offerendæ ſunt preces, factô verô cum Pontifice per Reſcriptum ſæpius indulgere, ut ad quamcunque aliam Religionem, ſi aliqua velit recipere, vel etiam (quod tamen rarò contingit) ad non clauſtralem tranſire valeant, ut nimirum alliciantur ad reditum in gremium Eccleſiæ Catholicæ, quod ſæpe ipſimet etiam deſiderant. Monacell. *in Append. p. 1. fol. 342. n. 4.*

Dico 3. Pœnæ Apoſtatarum ab Ordine ſunt 1. amiſ- 4
ſio privilegii *Canonis*, ita ut citra excommunicationem percuti poſſint (ſed ſortè non ante trinam Epiſcopi monitionem) per *c. 1. h. t. & c. 23. de ſent. Excomm.* minùs videntur ipſo facto amittere privilegium *Fori*; cùm in Jure non reperiatur expreſſum. 2. excommunicatio ferendæ ſententiæ. per *c. 3. h. t.* latæ autem, non tamen reſervata, ſi attentent contrahere Matrimonium. *Clem. un. de Conſang.* 3. incarceratio tam ſevera, ut non niſi *vita ſibi miſera reſervetur. c. 5. h. t.* ſed ſolùm tunc, quando nulla ratione induci poſſunt ad reaſſumendum habitum. 4. infamia, ſed facti tantùm, ſi apoſtaſia ſit notoria. 5. irregularitas, at non niſi generalis, reſpondens infamiæ facti: ſi tamen contraxiſſent Matrimonium & conſummâſſent, forent irregulares propriè ob bigamiam ſimilitudinariam.

Dico 4. Pœnæ reiterantium baptiſma ſunt 1. irregu- 5

laritas reſpectu utriusque, tam rebaptizantis, & rebaptizanti publicè miniſtrantium ex officio, quàm rebaptizari ſe permittentis. *can.* 65. *d.* 50. *c.* 2. *b. t.* 2. depoſitio, ſi Clericus, & excommunicatio ferendæ ſententiæ, ſi Laicus fuerit. per *can.* 118. *d.* 4. *de conſecr.* Abb. *in c.* 2. *cit. n.* 2. P. Wieſtner *h. n.* 18. & alij. 3. ultimum ſupplicium, iterum reſpectu utriusque. *l.* 2. *C. Ne ſanct. baptiſ.* vel exilium, mulcta pecuniaria &c. ſecundùm *l.* 3. *eod.* Perez *ad tit. cit.* Nec Anabaptiſtæ in Imperio Romano ſunt tolerati.

TITULUS X.

De his, qui filios occîdêrunt.

SUMMARIUM.

1. *Ingreſſus ad ſequentes Titulos.*
2. *Quid & quotuplex ſit Parricidium.*
3. *Quæ illius propriè dicti pœna.*
4. *Et fœmina ad occultandum delictum, ex quo concepit, occîdentis propriam prolem:*
5. *Vel parentum tenellos infantes in ſuo lecto collocantium, & caſu opprimentium.*
6. *Quæ pœna Parricidii impropriè dicti.*

1 SCiendum 1. poſt delicta Religioni, & cultui Divino immediatè adverſantia, nunc gradum fieri ad delicta, quibus læditur immediatè proximus vel in vita & membris, vel in pudicitia, vel in rebus fortunæ. Quapropter per ſex *titulos* agitur de Homicidio, cauſis, & occaſionibus illius: tum per unum de Adulterijs, Stupro, aliisque delictis carnis: demum per ſex iterum de Rapina, Furtis, Uſuris, & alijs criminibus, quibus nocetur vel noceri poteſt proximo in rebus temporalibus.

ſibus. Cùm verò in genere homicidij atrociſſimum ſit *Parricidium*, cujus unica ſpecies in *Rubrica* præſentis tituli exprimitur, primô locô agitur de parricidis propriè & impropriè dictis.

Sc. 2. *Parricidium* ſi nomen ſpectetur, quaſi *parenticidium*, vel parentum cædem *l. 1. ff. ad Leg. Pompejam de parricid.* in genere dici homicidium in perſonas coniunctas impiè commiſſum. Dividitur in *propriè dictum*, quando parentes occîdunt liberos, nepotes, aut alios deſcendentes in linea recta, vel viciſſim liberi parentes, aut quoscunque aſcendentes in linea recta, ſive dein liberi ſint legitimi, ſive naturales, aut ſpurij: & in *impropriè dictum*, quando occiditur conſanguineus collateralis uſque ad 4. gradum, puta frater, ſoror etiam unius tantùm vinculi, patruelis, conſobrinus, patruus, avunculus &c. vel affinis, utì conjunx; præſertim ſi affines veniunt nuncupatione parentum & liberorum, utì ſi vitricus vel nouerca privignum vel privignam occîdat, aut viciſſim, ſi occîdatur gener, nurus, ſocer, ſocrus; quamvis Farinac. & Pirhing ultimos reducant ad propriè dictos parricîdas. vid. *l. 1. & 3. ff. ad Leg. Pompejam de parricid. l. un. C. de his, qui parent. vel lib. occid.* & ibi DD. ex ratione, quòd omnibus his perſonis ob jus vel ſanguinis vel conjunctionis major pietas aut reverentia debeatur, quàm extraneis. Neque obſtat, quòd vi patriæ poteſtatis, quam habet pater in liberos, eidem tribuatur jus diſponendi etiam de vita & nece liberorum. *l. 11. ff. de liber. & poſthum. l. fin. C. de patr. poteſt.* quia illa *Lex Regia* tantam tribuens patri poteſtatem etiam in vitam liberorum ſublata eſt. *l. 5. ad Leg. Pomp. ff. de parricid.* utì & quævis atrox animadverſio in liberos; cùm patria poteſtas in pietate, non in atrocitate debeat conſiſtere. *l. 5. cit.* Deúsque ſibi ſoli jus & dominium vitæ necísque hominum reſervârit. Id verum eſt, quòd parricidij ſe reos non faciant, qui parentes, liberos

2

beros &c. tanquam injustos aggressores ad defensionem vitæ propriæ occidant, servato moderamine inculpatæ tutelæ, item qui eos tanquam rebelles patriæ interimunt, cùm pietas erga patriam præferenda sit pietati erga parentes, vel reverentiæ erga alios conjunctos. *l. 35. ff. de Relig. & sumpt. fun.*

3 Dico 1. Pœnæ parricidij propriè dicti, præsertim si parentes occidunt liberos, de jure Canonico, quamvis olim variæ fuerint, & inter alias etiam impedimentũ impediens Matrimonij. *can. 15. caus. 33 q. 2. & c. 1. h. t.* hodie tamen exoleverunt, & pœna est arbitraria, imò, nisi Reus conventus sit persona Ecclesiastica, parricidium non solet puniri in foro Canonico, sed relinquitur Civili, uti notant DD. cum Farinac. & Pirh. Unde, si Clericus sit, degradatus tradi debet Curiæ Sæculari. 2. De Jure Civili autem olim parricida seu occidens parentem, vel liberos, virgis sanguineis, h. e. ad sanguinem usque verberandus, & culeo, h. e. sacco coriaceo, cum 4. animalibus, cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia, insutus in mare aut flumen proximum projiciendus erat, ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, & superstiti cœlum, terra mortuo auferatur. §. *6. Inst. de publ. Judic. l. 9. ff. ad L. Pomp. & l. un. C. citt.* Quæ pœna ubique locorum dicitur esse abrogata, vel saltem mitigata, & licèt in Hispania adhuc habeat locum, Reus tamen priùs interficitur: ratio abrogationis vel mitigationis fuit periculum desperationis in taliter punito, V. consuetudinis vel statutorum defacto in varijs provincijs varia est mortis pœna cum majori vel minori exasperatione pro diversitate circumstantiarum. Alicubi subijciuntur Rotæ, alibi caudæ equi alligati raptantur ad locum supplicij, & truncato capite affiguntur Rotæ, vel alias sepulturâ Ecclesiasticâ privantur, alibi strangulati & dolio inclusi abijciuntur in flumen, alibi ante ultimum supplicium ardentibus torquentur forcipibus &c. 3. Isdem pœnis subjacent socij & participes

ſipes hujus atrocis delicti. *l. 6. ff ad L. Pomp. cit.* ſive dein cooperati ſint mandatô, vel conſiliô efficaci, ſive auxiliô & ope, v. g. emendo venenum, ut illud filius det patri. 4 Extenduntur quoque dictæ pœnæ ad conatum, licèt effectus occiſionis per accidens non ſit ſecutus. per *l. 1. l. 7. ff. eod.* Berlich. Harpp. Pirhing & alij; quamvis enim teſte Claro *l. 5. §. fin. q. 90.* in ordine ad pœnas, ſaltem ordinarias, â Judice Humano infligendas ex univerſali conſuetudine conatus pro effectu non ſit computandus, idem tamen excipit crimina atrociſſima, quale utique eſt parricidium, ubi conatus venit ad actum proximum, & per delinquentem non ſtetit, effectum non eſſe ſecutum. Mitiùs tamen etiam in hoc crimine ſentiunt alij plurimi.

Quæres, qua pœna ſit afficienda fœmina, quæ ex delicto concepit, & fœtum vel in utero adhuc exiſtentem datâ operâ ſuffocat, vel editum in lucem interficit, ad occultandum delictum, quod nimis frequenter contingit? R. quamvis de Jure Antiquo ſubjaceret etiam pœnæ culei, in Pœnali tamen Conſtitutione Caroli V. *art. 131. & 133.* jubetur viva défodi in terram, palô per ejus corpus transfixô, vel ad evitandam deſperationem aquâ ſuffocari in flumine. Verùm & hæc utraque pœna in deſuetudinem abijt, & paſſim truncatur capite, ita tamen, ut pœna hæc, vel alia capitalis, pro ratione circumſtantiarum, v. g. ſi una eadémque ſæpius occîdiſſet, vel ſemel quidem, at valde crudeliter & inhumaniter, ſoleat exaſperari, v. g. raptando ream ad locum ſupplicij, ignitis forcipibus torquendo &c. D. Frölich *in Nemeſi p. 2. l. 2. tit. 11. n. 1. 2.* Carpzov. alij. De Jure Canonico hodie pœnæ graves ſtatutæ ſunt in procurantes directè vel indirectè abortum â Sixto V. in *Conſt. Ad effrœnatam. 7.* & Gregor. XIV. *in Conſtit. Sedes Apoſtolica. 8.* nimirum irregularitas, excommunicatio, inhabilitas ad officia & beneficia Eccleſiaſtica ante omnem ſententiam incau- 4

curſa in foro conſcientiæ, etſi delictum ſit occultum: ſi res deferatur ad Judicium & reus ſit Clericus, procedi contra ipſum debet privatione privilegij Clericalis, depoſitione, imò & degradatione, qua prævia tradendus Curiæ Sæculari, ut puniatur juxta morem hujus fori. Pirhing. *h.n.* 5. Reiffenſtuel *n.* 10. Sed Gregor. XIV. ita moderatus eſt Bullam Sixtinam, ut dictæ pœnæ non incurrantur, ſi fœtus nondum fuiſſet animatus, & ut excommunicatio non ſit reſervata Papæ, licet fœtus jam fuiſſet animatus. In foro Civili, ſi fœtus, quem fœmina abigit malitiosè ex utero, nondum eſſet animatus anima rationali, pro arbitrio Judicis punienda foret, v. g. relegatione, fuſtigatione &c. non tamen morte. Clericus autem, qui cauſam dedit abortui fœtus animati, etiam per culpam levem, v. g. jocô apprehendens mulierem prægnantem, de Jure Canonico efficitur irregularis. *c. 20. de homicid.*

5 Dubitabis, cui pœnæ ſubjaceant parentes, qui non dolô malô, at non ſine culpa, prolem occîdunt, v. g. collocando eam in eodem ſecum lecto, & in ſomno vel alias præter intentionem opprimendo? g. ſi ſatis conſtet, quòd ab uno, & à quo ex parentibus oppreſſus ſit infans, ísque ſine juſta cauſa in lecto parentum collocatus, eſt pœna homicidij ſimplicis ordinaria. per *can. 20. cauſ. 2. q. 5.* ubi etiam monendi dicuntur parentes, ne tenellos infantes ſecum in eodem lecto reponant. Leuren. *h.t. q. 216.* ſi autem neſciatur, an infans morte naturali, vel culpâ parentum, aut cujus culpâ extinctus ſit, pœna eſt arbitraria; nam pœnitentia trium annorum, quorum unus in pane & aqua erat transigendus, de qua loquitur *c. fin. h. t.* exolevit. Abb. in *d. c. in f.* Menoch. Pirhing &c. In quibusdam diœceſibus parentes, qui culpabiliter in eodem loco collocant tenellos infantes, incurrunt caſum reſervatum Epiſcopo. Si verò parentes culpâ vacent, puta ſi lectus ſit amplus fuerit, ac juſta cauſa acceſſerit, quia v. g.

infans

infans aliàs à frigore defendi nequit, aut implacabilis eſt, debitámque cautelam adhibeant, ne infans lædatur, a culpa & omni pœna erunt immunes.

Dico 2. Pœna parricidij impropriè dicti eſt ordi- 6
naria Legis Corneliæ de Sicariis, nempe ultimum ſupplicium, aliis homicîdis commune. §. 6. *Inſt. & l. 9. citt.* quamquam juxta Conſtit. Carolinam *art.* 137. præcedere debeat aliqua exaſperatio, v. g. Rei raptatio in traha ad locum ſupplicii, vel aduſtio candente ferro &c. ſi occîdatur conjunx, vel cognatus propinquior, item, ſi ſpecialis crudelitas intervénit, etiam cruritragium, vel ſaltem injectio corporis in rotam, finitô gladii ſuppliciô. Frölich *tit. 14. n.* 1. Stryckius *ad Pandectas tit. ad Leg. Pompe. de parricid.* §. 1. 2. & alii.

TITULUS XI.

De Infantibus, & Languidis expoſitis.

SUMMARIUM.

1. *Quid per Infantes & Languidos expoſitos intelligatur.*
2. *Parentes per ſe graviter peccant exponendo proles ſuas.*
3. *Excuſatur tamen probabiliter fœmina, quæ ad declinandam infamiam exponit prolem ſuam in loco tuto.*
4. *Pœna exponentium illicitè.*
5. 6. *A quo & quibus expenſis alendi ſint infantes expoſiti, fortè reperti.*
7. 8. *Expoſiti rectius habentur pro Legitimis &c.*
9. *Quæ ſit obligatio dominorum ad famulos languidos, ſeu ægrotantes.*

Scien-

1 SCiendum, proximam parricidio inhumanitatem committi à parentibus, qui *infantes* suos, nimirum liberos septennio minores, & ab aliis, qui *languidos*, h. e. infirmos cujuscunque ætatis, gravi ac diuturno morbo laborantes *exponunt* periculosè, seu deserunt, vel quasi pro derelictis habitos fortunæ casibus objiciunt cum majori vel minori, prout fuerit expositio, vitæ illorum periculo, quibus tamen educationem, alimenta, & curam impendere tenerentur. Hujusmodi expositio *liberorum* cùm ex paupertate parentum, & maximè ob verecundiam matrum, quæ ex delicto conceperunt, id occultare volentium, item servorum vel *famulorum ægrotantium* à dominis ex sorditie, vel duritie cordis, contingere soleat, examinare oportet, qualiter nempe exponentes delinquant, quibúsq; pœnis pro foro externo se reddant obnoxios: à quibus expositi sint suscipiendi & alendi: item an expositi infantes, Fündl-Kinder/ Fündling/ fortè reperti, sint habendi pro legitimis vel illegitimis.

2 Dico 1. Parens, vel parentes, per se peccant gravissimè exponendo infantes, non tantùm, quando exponunt ea intentione, ut pereant, vel prævident, facilè perituros, ob defectum alimentorum, vel frigoris, aut alium casum, vel ex morsu animalium &c. sed etiam eo fine, ut ab aliis educandi assumantur. Communis ex *can. ult. d. 87. c. un. h.t. l. 2. C. eod. l. 4. ff de agnosc. & alend. lib. Nov. 153 pr. & c. 1.* Ratio, quia, licèt non intendant occidere, idem tamen æquivalenter volunt exponendo mortis periculo alimentis destitutos, vel alimenta negando, ad quæ tamen omni jure tenentur. Dixi *per se*; excusantur enim à Barbosa, Gonzal. *in d. c. un. n. 10. in fine.* P. Wiestner *h. n. 1.* & aliis passim, si parentes tam sint pauperes, ut nec per se, nec per alios alimenta præstare possint, ac insuper in tali loco exponant, ubi moraliter certum est, expositos nullum vitæ periculum subituros, sed vel à piis hominibus, vel xenodo-

dochiis &c. ſtatim aſſumendos & alendos eſſe, v. g. ſi exponant in loco pio, vel ad ædes divitis & probi, vel in civitate, ubi in hunc finē ſunt erecta brephotrophia, Findl-Hauſſer / orphanotrophia, Waiſen-Häuſſer. Putarem tamen, eos priùs allaborare debere, ut in Hoſpitali, vel ab alus recipiantur alendi. Ubinam verò excuſetur pariter fœmina, quæ ex delicto concepit & peperit, atque ad evitandam infamiam exponit prolem, dubitabis. Ad quod

Dico 2. Probabiliter licitum eſt fœminæ, aliàs bonæ famæ, ad declinandam infamiam, quam alio modo evitare nequit, exponere propriam ſobolem, modò exponat in loco tuto, & tali, ubi moralis eſt ſpes, eam à pijs hominibus, vel fundationibus, brevi inveniendam, aſſumendam, & alendam eſſe, v. g. ad oſtium Eccleſiæ, Hoſpitalis, vel alicujus privati bene habentis, vel potentis providere, & ſimul pii, qui credatur curam illius in ſe ſuſcepturus. 3

Julius Clarus *Sentent. lib. 5. §. fin. q. 83. n. 7.* Menoch. *de Arbitr. Jud. lib. 2. caſu 396. n. 6.* Sanch. *l. 1. Conſ. Moral. c. 5. dub. 4. n. 16.* Henriq. *l. 11. de Matrim. c. 19. n. 3.* P. Seybold in *Erotem. Reipub. Chriſt. p. 7. §. 11. n. 13.* Ratio, quia talis Mater in angustias redacta videtur retinere jus ad conſervandam bonam famam, quamdiu delictum manet occultum, ſi ſimul conſervet vitam prolis, ejúsque alimentationem & educationem dicto modo procuret, licèt proles ſubeat aliqua incommoda; ſicut juxta communem mater in conjugio exiſtens, & prolem ex alio ſuſcipiens, ad conſervandam famam regulariter non tenetur id manifeſtare marito, licèt huic, & liberis legitimis aliquod creetur præjudicium; quia fama bona, ad quam habet Jus delictò adhuc occultò, tanquam bonum altioris ordinis rectè præfertur, & obligatio manifeſtandi eſſet nimis ardua. Confirmatur ex paritate cum cauſa paupertatis parentum: ſicut enim illis licet exponere prolem ob nimiam difficultatem alen-

alendi, ita videtur à fortiori iisdem licitum exponere (in loco tuto &c.) ob nimiam difficultatem, quæ est in amissione famæ, quæ unà cum prole adhuc salvari potest per expositionem. Oppones 1. *ubi justa est offensio, ibi injusta est defensio* : sed amissio famæ & honoris in tali fœmina, quæ ex delicto peperit, est justa, utpote quæ unà cum corpore prostituit sponte famam & honorem suum ; cùm potuisset & debuisset providere ex suo delicto nascituram prolem, & orituram infamiam : ergo ad hanc declinandam justa non est defensio famæ per expositionem prolis. 2. qui operam dedit rei illicitæ, meritò sustinet ea, quæ rem & actionem illicitam consequuntur, præsertim si prævideri potuerunt : sed talis fœmina operam dedit rei illicitæ corpus suum prostituendo &c. ergo. 3. Non licet procurare abortum ad conservandam famam : ergo nec exponere prolem ob eandem causam. 4. Qui prolem exponunt, videntur occidere. *l. 2. & l. 4. citt.* & ipsi parentes omni jure tenentur educare proprias soboles, non aliis obtrudere alendas : ergo. N. ad 1. *dist. min.* amissio famæ & honoris est justa, non tamen præcepta ; si unà cum prole possit conservari fama, uti potest, quando delictum adhuc est occultum. *C. Min.* est præcepta in talibus circumstantiis. *N. Min* & retorq. in parentibus ob paupertatem exponentibus. Ad 2. *dist. Ma.* meritò sustinet, & tenetur, nisi justam habeat causam illa declinandi. *C. Ma.* si habeat. *N. Ma.* Evitatio infamiæ non minùs est justa causa exponendi, quàm paupertas parentum. Ad 3. *N. Conf. & parit.* quia procuratio abortûs, velut occisio innocentis, aut dispositio ad eandem per se ordinata, est intrinsecè & in omnibus circumstantiis mala, non autem expositio. Ad 4. *dist. ant. quoad primum membrum* : qui prolem exponunt cum periculo interitûs, vel cum intentione interitûs. *C. Ant.* qui in loco tuto, ubi moraliter non est periculum interitûs &c. *N. Ant.* Educatio quidem incum-

bit

bit parentibus per se, per accidens tamen excusantur ex justa causa, v. g. paupertatis, & juxta dicta etiam ex causa declinandi infamiam.

Dico 3. Pœna Civilis parentum liberos illicitè expo- 4
nentium est amissio patriæ potestatis, ita ut jura & nomen patris, ac matris, non amplius retineant. Idque procedit, licèt ipsi non exposuerint, modò consenserint, vel ratum habuerint. Extenditurque ad dominos servum vel libertum languidum dicto modo exponentes, vel consentientes, ut nempe amittant potestatem dominicam. *c. un. h.t.* Quamvis illi, qui suscipiunt expositos vel alunt, nihil in eos juris acquirant. *c. un. cit.* nempe nec potestatem patriam, nec dominicam, nec jus in eorum bona. In quantum verò patria potestas est favorabilis liberis, vi cujus liberi succedunt parentibus, alimenta, dotem &c. exigunt ab iisdem, perdurat. 2. Pœna Criminalis, si infans fuit expositus in loco periculoso, v. g. solitario, quò rari commeant homines, vel in sylva &c. & infans re ipsa extinctus, est pœna capitis, *l. 4. cit. l. fin. C. h.t. Constit. Carol. V. art. 132. inf.* Si verò extinctus non sit: vel si extinctus quidem, quia fortè per accidens nemo tam citò intervenit, expositus verò in loco alias non periculoso aut solitario, pœna est arbitraria, vel corporis afflictiva, v. g. fustigatio &c. vel relegatio, pro diversitate circumstantiarum, uti docet Carpzov. *Pract. Crim. p. 1. q. 10. n. 11.* Menoch. *casu 396.* &c. & insinuatur in *d. Constit. Carolina.*

Dico 4. Expositos, fortè repertos, suscipere & alere 5
tenentur 1. brephotrophium vel Hospitale, ad hujusmodi pia officia erectum. 2. his deficientibus Ecclesia. 3. si hæc sufficientes reditus non habet, communitas loci, in quo inventi sunt, communibus expensis. Barbosa, & P. Wiestner *h. t. n. 6.* Excipe 1. nisi aliquis privatus velit hoc pietatis onus in se suscipere. 2. nisi sciantur parentes; tunc enim ad hos remitti possunt, si sint potentes alere. 3. nisi sciatur locus, quo proles est nata, non

tamen expoſita: ſi enim in loco, quo nata eſt, parentes habuiſſent ſtabilem ſedem & domicilium, illuc remitti poſſet. Dixi, *tenentur*, nempe ex pietate & miſericordia, quæ urget, quando proximus eſt in extrema neceſſitate conſtitutus, uti verè ſunt tales expoſiti.

6 Quæres, an ſuſcipiens & alens expoſitos à parentibus, ſi iſti reſciantur, poſſit repetere refuſionem expenſarum? R. affirmativè, ſi parentes ſint ſatis habentes, negativè, ſi pauperes, quisquis fuerit ſuſcipiens & alens, etiam locus ad id bene fundatus. Ratio prioris partis eſt; quia nemo, niſi aliunde conſtet, cenſendus eſt parentum divitum, qui per delictum exponunt, velle liberos gratis alere & educare, ac absque onere reſtitutionis: nec ejusmodi loca pia ſint erecta ad liberos divitum ſceleratorum alendos, ſed ad pauperes. Ratio poſterioris petitur à pari; quia eleemoſynæ pauperibus datæ non repetuntur. per *can.* 15. *cauſ.* 12. *q.* 2. ſed cenſentur liberaliter donari. Atque ſic diſſidentes in ſpeciem Auctores conciliantur, quorum aliqui cum Sanch. Cajet. Nav. Sylv. & König *b. n.* 9. refuſionem expenſarum abſolutè permittere, alii cum Azor & Pirhing abſolutè negare videntur. Illud adhuc obſervo cum P. Seybold §. 12. *n.* 2. ex legibus, quas pro prima ſententia adducit P. König, parùm probari, & ab Auctoribus quibusdam, præſertim Leguleijs, ſæpe accumulari leges, etiam ubi nulla eſt neceſſitas, ſed tales, quæ, ſi inſpiciantur, parùm ad rem faciunt, & crinibus, quod ajunt, ad propoſitum raptantur, magis ſollicitis, ut ad plauſum ad quamlibet ferè voculam legum farraginem adducant, quàm ut ſolidè probent. Sufficeret lex unica, ſi ea foret certa & ad rem, non dubia, non obſcura, non revocata per alias leges, vel abrogata: ſecus, etiam innumeræ parùm efficient.

7 Dico 5. Expoſiti, quorum parentes ignorantur, rectiùs habentur pro legitimis. 2. quamvis ad Officia, Dignitates, Canonicatus &c. in quibus per fundationem

vel

vel statuta requiritur qualitas nobilitatis, non admittantur. 3. & securiùs nec ad Ordines & Beneficia Ecclesiastica Curata sine prævia dispensatione, quam dare potest Episcopus. 4. Fiunt quoque Cives, seu jus civitatis acquirunt in loco, ubi inveniuntur expositi. Pars 1. quæ valde est controversa, & defenditur â Baldo, Menochio, Barb. Gonzal. Wiestner, & communiore, contra Suar. Vasq. Covarruv. Garc. Rebell. & alios, quos allegat Barbosa *de offic. & pot. Episc. alleg. 51. n. 148.* qui tamen ipse *n.* 50. tenet nostram. Probatur 1. ex *c. un. h. t.* ubi expositi liberantur â patria potestate: sed patria potestas locum non habet nisi in liberis legitimis. §. *ult. Inst. de Nuptiis.* 2. Nonnunquam exponuntur etiam legitimè nati, v. g. propter paupertatem, metum instantis periculi &c. uti etiam contigit Moysi, Cyro, Paridi, Semiramidi Babyloniorum Reginæ &c. ergo dubium est de singulis expositis, an non sint legitimi: atqui in dubio semper benigniora sunt præferenda. *l. 56. ff. de R. J.* maximè quando agitur de legitimitate prolis. *arg. c. 14. qui filii.* Et hinc pro legitima habetur proles, non ordinario tempore nata, sed mense etiam septimo, vel undecimo &c. 3. In dubio præferenda est præsumptio, quæ excludit peccatum. *arg. c. 2. de R. J. & l. 51. ff. Pro Socio:* ergo non debet præsumi, expositos esse natos ex concubitu peccaminoso, sed Matrimoniali. 4. Satius est in gratiam paucorum, qui possunt esse legitimi, & sunt re ipsa, omnes expositos reputare pro legitimis, quàm ob plurium illegitimorum, qui ob pudorem & declinandam infamiam exponuntur, innocentes & legitimos privare jure legitimitatis; quia id nemini, istud verò aliquibus saltem, qui nempe sunt legitimi, præjudicaret. Pars 2. quam tenent etiam nostri Patroni communiter, suadetur inde, quòd, licèt qualitates, quæ communiter insunt omnibus, inesse rectè præsumantur, uti est legitimitas, non tamen præsumantur aliæ qualitates, quæ communiter non insunt,

uti nobilitas, vel qualitates ſpecialiter requiſitæ à Fundatoribus. Pars 3. ex eo, quia ſic magis removetur omne periculum illicitæ promotionis, quod datur ob oppoſitæ ſententiæ probabilitatem. Quamvis autem Epiſcopus alias in irregularitate & defectu Natalium diſpenſare nequeat, poteſt tamen in caſu dubii. Pars 4. quam tradit Antonius Faber, Wagnereck in *c. un. cit. in fin.* & alii, fundatur in favore expoſitorum, utpote prorſus innocentium.

8 Oppones 1. Longè plures illegitimi exponuntur, quàm legitimi: ſed à communiter contingentibus præſumptio fit & argumentum ad omnes. *arg. l. 114. ff. de R. J.* ergo. 2. Qui certum patrem demonſtrare non poſſunt, dicuntur Spurij. *l. 23. ff. de ſtat. hom.* ſed expoſiti non poſſunt demonſtrare certum patrem. 3. Juſtæ nuptiæ, ex quibus ſolis naſcuntur legitimi, conſiſtunt in facto: ſed in dubio factum non præſumitur, ſed probandum eſt: ergo. R. ad 1. *Minor* non procedit, quando in oppoſitum militat una aut altera præſumptio fortior: ſed præſumptio pia in favorem prolis, item quæ excludit delictum parentum, eſt fortior illâ, quæ fundatur in communiter contingentibus. Ad 2. id non procedit in expoſitis, pro quibus ſtant fortiores præſumptiones, & favor Jurium. Ad 3. Etiam fornicatio & illicitus concubitus conſiſtit in facto: atqui rectiùs præſumitur tale factum, a quo abeſt peccatum, & ex quo nemini præjudicatur, uti eſt concubitus Matrimonialis, ex quo proles fiunt legitimæ, quàm oppoſitum.

9 Quæres, quæ ſit obligatio dominorum ad famulos languidos ſeu ægrotantes? R. Præcisè ob famulatum tenentur quidem ſuppeditare alimenta, & aliquam eorum curam habere, non tamen magnas, ſed tenues tantùm, facere expenſas in Medicos, pharmaca &c. Communis. Utrùm verò teneantur dare mercedem pro tempore, quo ægrotant famuli, diſputatur, & verisimiliùs

miliùs affirmatur ſaltem quoad illum annum, quem ſervire jam cœperunt. *arg. l. 15. §. 1. C. de Advoc. diverſor. Judicior.* Dixi, *præcisè ob famulatum*; nam ex charitate tenentur, ſi ſint divites & famuli pauperes, ad majores expenſas, quibus miſeri, in gravi vel extrema neceſſitate conſtituti, indigent ad conſervandam vitam vel reparandam valetudinem.

TITULUS XII.

De Homicidio Voluntario, vel Caſuali.

SUMMARIUM.

1. *Quid ſit Homicidium, directè & indirectè Voluntarium, Caſuale, Neceſſarium, Doloſum, Culpaſum, Licitum & Illicitum.*
2. *Simplex, & Qualificatum. Ad illicitum & pœnis obnoxium non ſufficit ſolus conatus, nec ſola intentio occîdendi.*
3. *Fieri poteſt phyſicè, & moraliter.*
4. *Quid ſit Mutilatio.*
5. 6. *Homicidij illiciti etiam in foro externo reus eſt, qui in ira, vel crapula &c. occîdit, vel qui Judæum, ſeipſum, fœtum in utero exiſtentem, & ordinariè etiam, qui bannitum interimit.*
7. *Item qui occîdit falſos teſtes, falſum Judicem.*
8. 9. *Aut ad conſervandam præcisè famam vel honorem, niſi ſit aggreſſio realis in honore, aut agatur de pudicitia.*
10. 11. *Utì & ad conſervandas res fortunæ non magnæ valoris, aut nondum poſſeſſas, ſed tantùm ſperatas.*

12. *Licitum e contra homicidium eſt in variis circumſtantiis.*
13. *Utì ſi Magiſtratus ſervato Juris Ordine malefactores punit morte.*
14. *Si milites in bello juſto occîdunt nocentes.*
15. 16. *Vel ſi privatus injuſtum aggreſſorem ad defenſionem vitæ, membrorum, etiam proximi, ſed ſervato moderamine inculpatæ tutelæ.*
17. *Vel ſiquis merè caſualiter. An danti operam rei illicitæ imputetur occiſio alterius præter intentionem ſecuta?*
18. *Pœna in homicidas de utroque Jure ſtatuta eſt.*
19. *Non tamen ulla in occidentes licitè.*
20. 21. *In occidentes autem illicitè de Jure Civili & Canonico quæ ſit decreta.*
22. *Illicitè vel injuſtè occîdens, mutilans, vel vulnerans tenetur quoque ad damna indè ſecuta.*
23. 24. *Idem incurrit irregularitatem, ſive per ſe ſive per alium occîdat, phyſicè vel moraliter influat, aut concurrat poſitivè, imò quandoque etiam, ſi negativè.*
25. *Utì &, qui committit homicidium culpoſum, ſi tamen culpa, quam admittit, ſit gravis.*
26. *Vel qui mutilat alterum, aut ſibi violentas injicit manus, non tamen, qui præcisè vulnerat, vel membrum debilitat.*
27. 28. *Pariter pro irregulari habendus, qui dubitat, num ſuâ culpâ vel factô ſecuta ſit occiſio.*
29. 30. *Non tamen ille, qui citra omnem dolum, vel culpam, graviter peccaminoſam, occîdit, vel mutilat, nempe vel injuſtum aggreſſorem, vel alium caſualiter.*
31. *Niſi id faciat publica auctoritate, utì Judex, eique cooperantes propinquè ad occiſionem malefactoris.*
32. *An irregulares ſiant Judices Eccleſiaſtici cauſam ſan-*

ſanguinis delegantes, Clericum degradatum tradentes Curiæ Sæculari, Confeſſarii Reorum aut Judicis, Profeſſores legum, Civiliter agentes ſuper crimine, ex quo alter condemnatur ad mortem &c.

33. 34. *An & qualiter irregulares fiant, qui occîdunt vel mutilant aut pugnant in Bello.*

35. *Quis diſpenſet in Irregularitate.*

POſt aliquas Homicidij ſpecies explicatas venit modò explicandum Homicidium in genere, quod à *cæde hominis* appellatum dicitur eſſe *violenta exanimatio hominis ab homine facta.* In præſenti *Rubrica* dividitur in Voluntarium & Caſuale. *Voluntarium* duplici modo eſſe poteſt, *directè* nimirum, quando immediatè & per ſe intenditur occiſio hominis, ut ſi pugione alterum petas cum intentione occîdendi, venenum alteri præbeas, ut interimas, pharmacum fœtûs jam animati animâ rationali expulſivum des, vel ſimat fœmina, ut prolem in utero enecet: & *indirectè*, quando voluntariè ponis cauſam valde propinquam & per ſe connexam (non merè per accidens) cum occiſione moraliter certò ſecutura, licèt immediatè, formaliter, & per ſe non intendas occiſionem, ut ſi gladiô ferias alterum cæſim in capite, ſi fœminam prægnantem graviter percutias, in aquas prolapſum, quem vides ſubmergendum, non eripias, cùm facilè poſſes. *Caſuale*, ſeu *Involuntarium*, eſt, quod nec directè nec indirectè intenditur, ſed præter intentionem occîdentis contingit: quod iterum dupliciter fieri poteſt, nimirum *ſine culpa*, ut ſi quid facias, ex quo ſequitur occiſio, à te tamen vel non prævisa, vel, ſi prævisa, ad illam tamen cavendam debita diligentia à te adhibita eſt, v. g. ſi ſclopo petas feram, & caſu fortuito hominem, fortè intervenientem, à te non animadverſum tangas: aut *cum culpa*, ut, ſiquid facias, ex quo præ-

1

vidiſti vel prævidere potuiſti, alterum poſſe occîdi, & tamen, ut id caveatur, debitam diligentiam non adhibuiſti; vel ſi des operam rei illicitæ, ex qua præter tuam intentionem ſequitur occiſio, v. g. ſi explodas ſclopum in loco, ubi frequens ſolet eſſe populus, negligenter cures ægrum vel vulneratum, leviter percutias fœminam gravidam, ex qua percuſſione per accidens ſequitur abortus &c. Unde Legiſtæ ſolent homicidium dividere in Neceſſarium, Doloſum, Culpoſum, & Caſuale. *Neceſſarium* fit vel ab auctoritate publica, in plectendis impus, aut in bello juſto, vel a privato quidem, ſed ad neceſſariam ſui defenſionem contra iniuſtum aggreſſorem, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ. *Doloſum* procedit ex dolo malo, ſeu animo & intentione prava, directa vel indirecta, occîdendi. *Culpoſum* involvit aliquam culpam, licèt non dolum vel propoſitum occidendi. *Caſuale*, proprijſſimè dictum, contingit absque dolo & culpa, nimirum caſu, prorſus fortuito. Primum & ultimum eſt *juſtum & licitum*, ſecundum & tertium eſt *injuſtum & illicitum*. Et ſecundùm hanc ultimam diviſionem in §. 1. agemus de Homicidio Illicito. In 2. de Licito. Ac demum in 3. de pœnis & irregularitate in homicîdas a Jure ſtatutis.

§. 1.

De Homicidio Illicito.

2. Sciendum 1. ex dolo tantùm & culpa homicidium reddi illicitum: dolus ſeu prava inteutio occîdendi præſumitur in foro externo, ſi homo privatus ſanæ mentis occîdat, niſi ex circumſtantiis aliud poſſit colligi, v. g. ex amicitia, quæ ſcitur fuiſſe inter occîdentem & occiſum tempore cædis. Solus tamen animus occîdendi, & conatus, effectu non ſecuto, in foro externo non facit homicidium, ut a Judice humano puniendo.

niendum pœnâ ordinariâ, saltem ordinariè, ut habet recepta Germaniæ consuetudo. Mynſ. *cent.* 3. *obſerv.* 9. licèt olim conatus pro delicto perfecto fuerit habitus. §. 5. *Inſt. de publ. Jud. l.* 1. 3. 14 *ff. ad L. Cornel. de Sicariis.* Porro homicidium Doloſum aliud eſt *ſimplex*, quod quidem cum advertentia rationis & animô occîdendi patratur, at ſine deliberatione occiſionem per temporis intervallum præcedente, ut fieri ſolet in rixa temere exorta, vel ſubito iræ motu. Aliud *Deliberatum*, ſeu *Præmeditatum*, quod ſit ex deliberatione & propoſito occiſionem præcedente aliquo temporis intervallo. Si tali propoſito accedant inſidiæ, dum quis alterum ex improviſo, & imparatum ad ſui defenſionem, aggreditur & interficit: vel proditio, ſeu ſpecies amicitiæ præter inſidias: vel merces, qua alius ad occidendum conducitur, vel venenum, quod venditur, aut propinatur ad alterum necandum, appellatur *Inſidioſum, Proditorium, Aſſaßinium, Veneficium*, cujus ultimi nomine hìc non intelligitur ſpecies Magiæ vel ſortilegium: & hæc 4. homicidia dicuntur *Qualificata*, ad quæ etiam pertinent *Parricidium, Latrocinium*, item *Sacrilegium*, quo occîditur perſona ſacra, vel profana quidem, at in loco ſacro: item ad ea quoque à Claro & aliis refertur omne homicidium deliberatum & præmeditatum.

Sc. 2. Non tantùm illos illicitum committere homicidium, qui ponunt per ſe ipſos actionem occiſivam poſitivè, verùm etiam, qui concurrunt vel phyſicè cooperando, auxilium aut operam propinquam efficaciter præſtando; vel moraliter, puta mandando, conſulendo efficaciter (ita ut alter ſit motus ad occîdendum per tale conſilium) falſum dicendo teſtimonium, quo movetur Judex ad morte puniendum, occaſionem & viam occîdendi monſtrando, aut negativè ſe habendo, cùm quis alterum à morte non liberat, quando poſſet, ſive dein ad liberandum teneatur ex charitate ſive

ex juſtitia, ut ſi hominem ſinat mergi aquis, ſi Medicus, habens ſalarium, non ſuccurrat ægro &c. *l. 1. 3. 15. ff. ad L. Corn. de Sicar. c. 6. h. §. 2.* Item, qui vulnerat lethaliter. *c. 8. c. 18. h. t. l. 21. ff. de L. Aquil.* Aliud foret, ſi vulnus per ſe non eſſet lethale, ac mortem inferens, ſed curabile, licèt ob imperitiam vel negligentiam Medici, aut ex culpa vulnerati ſibi non temperantis, aut ex alio accidente extrinſeco mors ſequatur. In dubio, an vulnus ſit lethale, & an vulneratus ex eo mortuus, nec ne, ſtandum eſt judicio juratorum Medicorum & Chirurgorum: ſi & iſti dubitent, videtur pro foro ſalem externo præſumendum in favorem vulnerantis, niſi aliud præſumi circumſtantiæ exigant, ſaltem abſtrahendo à pœna irregularitatis.

4 Sc. 3. Eum, qui præcisè mutilavit, non habendum pro homicida. *Mutilatio* autem eſt amputatio vel truncatio membri: *membrum* verò eſt pars corporis humani peculiarem & notabilem functionem, ab aliis corporis partibus diſtinctam, habens, utì eſt pes, manus, oculus, lingua, maxilla, genitalia, mamilla fœminæ &c. Communis ex illo S. Pauli *Rom. 12. omnia membra corporis non eundem actum habent*, ſeu officium & functionem integram: unde membrum non eſſe cenſetur pars carnea, dens, cartilago aurium, & probabiliter nec digitus, cùm tantùm adjuvet manum in ſua functione totali, & ſic pars tantùm membri ſit, neque naſus promicans. Quare abſciſſio talis partis, quæ membrum non eſt, ſaltem in foro Civili non habetur pro mutilatione, licèt fortè ſecundùm Canones in ordine ad contrahendam irregularitatem abſciſſio notabilis partis membri principalis pro mutilatione habeatur, ut quidam volunt propter *Clem. un. h. t.* utì ſi amputetur alicui digitus, naſus promicans, cartilago auris; ſaltem id eſt dubium juxta Suar. Laym. Zœſ. Minùs mutilatio eſt vulneratio ſine amputatione, aut copioſa ſanguinis effuſio.

Dico

Dico 1. Homicidij illiciti reus conſtituitur 1. qui occîdit alterum in æſtu iracundiæ. 2. vel ſemi-ebrius, retinens adhuc tantum rationis uſum, ut, quæ dixit & egit, probè cognita habuerit. 3. imò & perfectè ebrius, ſi eum in finem ſe inebriáſſet, ut audacior rueret in ſceſus, vel ut pœnam homicidij effugeret. 4. item occîdens eum, quem cum uxore, vel filia ſua deprehendit in flagranti turpiter agentem, aut occîdens ipſam filiam vel uxorem. Pars 1. ſumitur ex *l. 16. §. 2. ff. de pœnis. Conſtit. Carol. art. 137.* Ratio, quia ex una parte ordinariè ira non ſolet penitus tollere cognitionem, & voluntarium, quamvis nonnihil minuat; ex altera verò pœna homicidij ordinaria rarò haberet locum, ſi æſtus iracundiæ excuſaret; cùm vix fiat occiſio, ad quam non ſtimulet ira, niſi caſualiter, aut ex neceſſitate. Pars. 2. ex eadem ratione, quòd ſemi-ebrius retineat uſum rationis, licèt nonnihil impeditum & imminutum. Pars 3. ex eo, quia in hunc finem ſe inebrians vult occiſionem in ſua cauſa, & nemini, qui ex hoc capite intendit evitare pœnas, ſua fraus & dolus patrocinari debet. Pars 4. quam tenet communis cum S. Thoma *in 4. d. 37. q. 2. a. 1.* contra Jul. Clar. ex Jure Naturali; quod prohibet occîdi inauditum & indefenſum, ac moraliter certò damnandum ad æterna ſupplicia, & quidem auctoritate privata. Nec obſtant Leges Civiles, uti *l. 20. 24. 38. §. 8. ff. & l. 4. C. ad L. Jul. de Adulter.* id permittentes, quia *difficillimum eſt juſtũ dolorem temperare. l. 38. cit.* quippe ſunt correctæ a Jure Canonico *can. 6. cauſ. 33. q. 2.* utpote adverſantes Juri Naturali. Adde, quòd fortè nec Leges Civiles poſitivè permiſerint, ſed tantùm negativè, non puniendo taliter occîdentes. Sic etiam hodie non ordinariâ homicidij pœnâ plectuntur, ſed arbitrariâ & mitiori. 5

Dico 2. Pariter homicidij illiciti reus efficitur. 1. qui interficit Judæum vel alium Infidelem. 2. Servum propriè dictum. 3. Seipſum directè. 4. Fœtum in ultero 6

ex-

existentem, & jam informatum anima rationali. 5. practicè loquendo & ordinariè, qui occidit bannitum, saltem in foro conscientiæ : quamvis per se & speculativè loquendo id liceat. Per *bannitum* intellige illum, qui propter capitale crimen, in quem ob fugam executio fieri non potest, publica auctoritate proscriptus est, datâ cuilibet eum occîdendi potestate, eò quòd grave periculum immineat Reipublicæ à tali homine superstite. Pars 1. constat ex *can.* 5. & 40. *d.* 50. Non obstante, quòd quis noverit, talem Infidelem iis sceleribus esse obstrictum, quæ aliàs morte puniri possunt ; quia privato nullibi a Deo data est potestas occîdendi malefactores. Pars 2. ex §. 2. *Inst. de his, qui sui vel alieni juris. l.* 1. §. 2. *ff. eod.* item ex *c.* 21. *Exodi.* ibi: *qui percusserit servum vel ancillam virgâ, & in manibus ejus mortui fuerint, criminis reus erit.* Nec obstat §. 1. *Inst. eod.* vi cujus poterant olim domini Jure Gentium impune servos occîdere ; quia dictus §. est correctus a §. 2. *Inst. & l.* 1. *citt.* & repugnat Jus Divinum. A fortiori non licet occîdere servos impropriè dictos, utì famulos, colonos &c. Pars 3. ex *Deuteron. c.* 32. ubi dominium vitæ & necis reservatur soli Deo, qui etiam in 5. præcepto Decalogi generaliter prohibet, *non occides.* Pars 4. ex *c.* 20. *h. t.* Qui tamen expellit fœtum nondum animatum anima rationali, vel venenô aut arte impedit, ne proles concipiatur, gravissimè quidem peccat, verus tamen homicîda non est, nec ut talis pœnâ ordinariâ plectendus in foro externo. *can. aliquando caus.* 32. *q.* 2. *& l.* 8. *ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Ex communi autem sensu Medicorum & Aristotelis *l.* 7. *de animal. c.* 3. quæ etiam observatur in praxi, anima rationalis in fœtu masculo infundi censetur die 40. & in fœmineo 80. die à conceptione. Viderint proin illi, qui in Philosophia negant successionem animarum, quomodo non contra communem sensum & praxim, etiam Ecclesiæ, faciant homicî-

dæ.

das illos, qui ſtatim poſt 7. à conceptione diem, quo tempore jam ſolet deprehendi in fœtu aliqua operatio vitalis, organa, & vaſa ad nutritionem deſtinata &c. expellunt vel enecant fœtum. Cœterùm ſi dubium ſit, an procuratus abortus fuerit maſculus an fœmineus, & ſic an jam informatus anima rationali, nec ne, præſumendum eſt benignius pro foro externo, ſaltem Civili. Pars 5. ex hac ratione; quia tales banniti ordinariè occiderentur à privatis, conſtituti in peccatis gravibus, absque Sacramentis, & Pœnitentia, atquè ſic manifeſto cum periculo ſalutis æternæ, quod prohibet lex charitatis, niſi talis bannitus actu pergeret eſſe perniciosus bono communi (ut ſi eſt perduellis, prædo &c.) quod præferri meretur. Adde, quòd occiſio banniti non ex paſſione, ſed zelô Juſtitiæ, ac inſuper in territorio proſcribentis & banno ſubjicientis fieri debeat, ut licita ſit, item ſolùm tunc, ſi capi, & ſic per viam Juris puniri nequeat: quæ ordinariè & in praxi non facilè concurrunt omnia. Quòd autem abſolutè licitum ſit, probatur; quia Reipublicæ intereſt de malefactoribus & hoſtibus ſuis pœnam mortis ſumere, conſequenter, ſi per miniſtros ordinarios id exequi non poſſit in fugâ elapſos, rectè illos proſcribit publicè, & cuivis ubicunqne (in territorio tamen proſcribentis) deprehenſos occîdendi poteſtatem facit: qua poteſtate, cùm juſtè & licitè dari queat, juſtè & licitè utuntur ſubditi, ſervatis tamen ſervandis, de quibus dictum.

Dico 3. Illicitum eſt interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, & falſum Judicem, à quo iniqua certè imminet ſententia, licèt aliâ viâ non poſſit evitari damnum. Ita totidem ferè verbis decîdit Alexander VII. damnans propoſitionem oppoſitam. Quæ damnatio videtur fundari in periculo, ne homines, qui proprio amore excæcati facilè ſe reputant innocentes, ac alios erga ſe injuſtos in Judicio, in plurimas cædes & machinationes in mortem alienam proruerent, curſum Juſtitiæ inter- 9

terverterent &c. cum graviſſimo Reipublicæ damno.

8 Dico 4. Illicitum quoque eſt ad conſervandam famam aut honorem occîdere eum, qui tibi verbis injurioſis vel clàm detrahere, vel coràm convitiari, maledicere &c. minatur, ſtatuit, molitur. 2. licèt probabiliter licitè occîdas realem famæ aut honoris aggreſſorem, v. g. qui alapam impingere, aut fuſte te ignominiosè attentat percuter ignominiosè, modò ſis talis perſona, cui probroſum eſt fugere, & non excedas moderamen inculpatæ tutelæ. 3. Idem eſt, ſi fœmina aggreſſorem ſuæ pudicitiæ occîdat, ſi deflorationem alio modo evitare nequeat. Pars 1. defactò eſt ferè omnium contra Sotum, Azor, Dian. &c. & vix non deciſa videtur ab Innoc. XI. qui prohibuit hanc propoſitionem: *fas eſt viro honorato occîdere invaſorem, qui nititur calumniam inferre. Idem quoque dicendum, ſiquis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis, ſtatim fugiat.* Ferè ſimilem propoſitionem jam antè proſcripſerat Alex. VII. nempe hanc: *licitum eſt Religioſo vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe vel Religione ſpargere minitantem occîdere, quando modus ſe defendendi non ſuppetit, aut ſuppetere non videtur.* Utraque hæc propoſitio reſtringitur ad injuriam verbalem (ut indicant verba *calumniam, calumniatorem*) qua honor aut fama alterius læditur: & hinc ad injuriam & aggreſſionem honoris realem non extendenda videtur, de qua loquitur alterum membrum noſtræ Aſſertionis. Et quamvis in primæ propoſitionis altera parte ſit ſermo de aggreſſione honoris reali per impactam alapam aut percuſſionem ignominioſam, additur tamen, *& ſtatim fugiat poſt impactam alapam &c.* quo caſu ſi occîderetur ex poſtfacto deprehenſus, qui injuriam intulit, hæc occiſio non foret defenſio, ſed vindicta; nam compenſare injuriam jam illatam & præteritam

non

non eſt contra illam ſe defendere, cùm defenſio ſit propulſatio injuriæ, ne inferatur, ſed ultio privata, & hoc ipſo illicita. Ratio autem, cur ad avertendam injuriam verbalem, calumniam, detractionem, aut contumeliam non liceat occîdere, eſt; quia occiſio nec eſt medium neceſſarium, nec utile ad propulſandam injuriam & ignominiam: non *neceſſarium*; quia exſtant alia media legitima, nimirum actio injuriarum, actio ad palinodiam, retorſio verbalis: non *utile*, partim quia occidens non tollit, ſed potiùs auget, apud audientes ſuſpicionem, quòd vera ſint, quæ tam impotenter tantaque ſævitiâ de ſe ſpargi & evulgari prohibere nititur occîdens, partim quia patienter ac moderatè ferens injuriam, & media licita apprehendens, potiùs laudem verúmque honorem conſequitur apud prudentes, quàm amittit. Accedit, quòd plerumque detractio, calumnia, vel injuria jam facta ſit: quo caſu non impeditur vel propulſatur inferenda, ſed vindicatur illata: quod eſt illicitum. Confirmatur ex Cardenas *in propoſitionem damnatam*: Non licet occîdere hominem propter ſolam opinionem probabilem; cùm neque bonis fortunæ propter rationes ſolùm probabiles liceat ſpoliare hominem in poſſeſſione exiſtentem; nec Magiſtratui liceat occîdere hominem cum ſola ſemiplena probatione Juris vel facti: ſed (ſecluſa propoſitione prohibita, quæ prohibitio opinionem oppoſitam nunc omnino improbabilem reddere videtur) ad ſummum eſſet probabile, quòd ad evitandam calumniam, aliter non impedibilem, liceàt occîdere; eò quòd oppoſitum etiam antehac longè plures docuerint: ergo. Pars 2. ſuadetur indè; quia ex una parte honor & fama æquiparantur vel præferuntur vitæ. *l.* 8. §. 2. *ff. quod met. cauſ.* quam vitam tueri licet defenſione etiam occiſivâ, utì dicemus §. *ſequente*: ex altera verò medium ad conſervandum honorem & famam videtur eſſe neceſſarium in tali perſona, cui probroſum eſt fugere, ſi rea-

realiter invadatur, vel alter ignominiosè molìatur invadere, & se non defendere vim vi repellendo, uti si est miles, vel vir nobilis &c. certò enim incurreret notam ignaviæ aut timiditatis, quæ hujusmodi homines reddit valde contemptibiles. Si autem vim vi repellat, & aggressor in sua aggressione persistat, facilè ex aggressore honoris fiet aggressor vitæ & membrorum; quo casu non ampliùs occîdet aggressus ad conservandum dumtaxat honorem, sed & vitam ac membra: quod juxta omnes licitum est. Neque puto, ordinariè saltem, licitum esse realem aggressorem honoris statim occîdere; quia repercussio similis apta est invaso conservare honorem: quare si statim occideret, egrederetur moderamen inculpatæ tutelæ, & sic illicitè occîderet ex hoc capite. Si verò invasus foret persona vilis, aut in tali loco ignota, Clericus, Religiosus &c. quibus probrosum non est fugere, utique non potest se defendere occîdendo se aggredi volentem ad defensionem honoris, sed teneretur fugere. Atque sic sentiunt ad hanc assertionis partem Covarruv. Conink, Bonac. Wiestner, Leurenius ad *b. t. q.* 242. alij. Pars 3. quam plerique defendunt, similibus propugnatur argumentis, quæ eò fortiùs militant, quòd ablata virginitas vel violatus per defloration̄em honor, non ita reparabilis sit, sicut bona existimatio & honor fortitudinis vel animositatis.

Oppones 1. Fama & vita pari passu ambulant. *arg. l. 8. cit.* & multi malunt vitæ quàm honoris aut famæ jacturam facere. Item crudelis in se dicitur in *can. 56. cauſ. 11. q. 3.* qui famam suam negligit: ergo ad conservandam famam & honorem, sicut ad vitam, semper licita est defenso occisiva. 2. Occisio aggressoris realis in honore est vindictæ species: ergo privato homini nunquam licita. R. ad 1. pari passu ambulant quoad æstimabilitatem, *transeat*: quoad conservationem. **N. Ast.** Siquidem vita semel amissa nullo modo repa-

rabi-

rabilis est, bene tamen fama & honor, pro quorum reparatione etiam exstant remedia Juris: ergo plus licere debet ad conservandam vitam in instanti aggressionis vel actualis, vel mox futuræ, quàm ad famam & honorem. Neque famam suam negligit, qui injurias vel Magistratûs auxiliô vindicat, vel Juris remediô reparat. Ad 2. Est vindictæ species, si injuria jam est facta, & aggressor fugit, vel si occisio fiat ab eo, qui fugere potuit sine dedecore, aut non servato moderamine inculpatæ tutelæ. *C. Ant.* si injuria actu inferatur, vel prævideatur mox inferenda, & fugere absque certo honoris jacturæ periculo non liceat, ac servetur moderamen inculpatæ tutelæ. *N. Ant. & Conf.*

Dico 5. Illicitum pariter est occidere eum, qui nos læsit graviter in rebus Fortunæ, eas furando, vel rapiendo, si fur vel prædo se jam recepit in locum tutum, & eas aliâ viâ recuperare possumus. 2. vel qui actu quidem lædit, sed tantùm leviter, auferendo, vel auferre moliendo res levis momenti, v. g. unum vel alterum aureum, ex cujus ablatione nec in gravem, nec in extremam paupertatem, incidimus, nec valde magnum patimur damnum. 3. vel qui aufert, aut auferre molitur res nondum actu possessas, sed tantùm in spe. 4. quamvis licitum sit occidere eum, qui res magni momenti, jam actu possessas, sive nostras, sive proximi nostri, invadit & aufert, cum quibus se nondum recepit in locum tutum, vel alio modo non recuperandas, aut contra eum, qui auferre molitur, aliter non conservandas. 5. à fortiori, si alter non tantùm bona nostra, sed etiam nos ipsos in persona aggrediatur, si fortè resistamus. Communis, saltem hodie, quoad omnes partes, licèt olim aliqui in quibusdam aliter senserint. Pars 1. facilè probatur: si enim fur vel raptor se jam recepit ad locum tutum, læsio jam est facta; & sic occisio potiùs vindicta quam defensio foret, nec esset remedium utile retinendi vel consequendi res nostras: si verò aliâ viâ nem-

nempe Juris, & per Judicem recuperari possent (idem est, si conservari clamando, alios in auxilium convocando, invasorem capiendo &c.) occisio non esset remedium necessarium, & hæc fieret non servato moderamine inculpatæ tutelæ: atque sic illicita utique foret. Pars 2. patet ex propositione damnata ab Innoc. XI. quæ sic sonat: *regulariter occidere possum furem propter conservationem unius aurei:* ex qua inferunt DD. quantitatem rei, quæ per occisionem defendi possit, notabiliter debere excedere quantitatem, alias constituentem peccatum mortale. Cùm tamen propositio dicat, *regulariter*, indicatur, plus vel minus, prout fuerit magis vel minùs habens, cujus res invaduntur, requiri ad licitam occisionem ad res conservandas vel recuperandas, aliter non conservabiles: sic Cardenas in *Crisi dissert. 21. c. 4. n. 90.* docet, licitè occîdi eum, qui rem etiam minùs quàm aureô valentem auferre molitur; si spoliatus indè in magnam necessitatem, quæ multis æquivalet aureis, conjiciatur, ut si artifici instrumentum artis, quo ablato suam & suorum sustentationem comparare non ampliùs potest, auferre tentat. Pars 3. iterum ex damnata ab eodem Innoc. hac propositione: *non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.* Pars 4. eruitur ex utroque Jure, & ratione. Nam in *l. 3. §. 9. ff. de vi & vi arm. l. 9. ff. ad L. Corn. de Sicar. & l. 1. C. Unde vi. Constit. Caroli V. art. 150.* id clarè permitti, & in *c. 6. de sent. Excomm. in 6.* à Pontifice supponi tanquam licitum videtur. Ratio autem est, quia res & bona Fortunæ sunt ad vitam bene ducendam maximè necessaria, vocantúrque alter sanguis, & vita hominis: ergo, cùm hanc etiam occisione defendere liceat, licebit & res Fortunæ sub dictis limitationibus. Accedit praxis & communis persuasio, vi cujus ad res Fortunæ conservandas & recuperandas licitum esse creditur, ac non rarò geritur

tur bellum non modò defensivum, sed etiam offensivum, in quo sæpe multa hominum millia occîduntur. Pars 5. patet ex *c.* 2. *h.t.* & ex iis fundamentis, ex quibus probabimus, licitum esse injustum aggressorem vitæ ac membrorum nostrorum occîdere. Et hinc Jura Civilia permittunt impune occîdere furem nocturnum; quia non facilè noscitur, an ad furandum vel ad occîdendum venerit: diurnum verò tunc, si se armis defendat. *l.* 4. *ff. ad L. Aquil. l.* 9. *cit. c.* 3. *h.t.*

Oppones contra 4. partem 1. lex & ordo charitatis exigit, ut bonis nostris fortunæ præferatur vita proximi, utpote longè æstimabilior, præsertim si, uti contingit, quando occîditur fur vel raptor in flagranti, objiciatur insuper manifesto periculo æternæ salutis. 2. In *c.* 2. *cit.* illud tantùm homicidium non improbatur, quod quis committit *se suáque liberando*: ergo, qui sua tantùm, & non simul se defendit occîdendo, culpâ non vacat. Unde in *c.* 10. *eod.* dicitur, quòd *expediebat potiùs post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam*, quàm occîdere *ad res viles & transitorias conservandas*. Et in *c.* 18. *eod.* pro irregulari declaratur Clericus, qui pro defensione rerum Ecclesiæ latronem lethaliter percussit. R. ad 1. lex & ordo charitatis non obligat, ut alterius vitam præferamus rebus nostris, si is sponte & ex malitia in vitæ periculum se se conjiciat ipsum, vel etiam in manifestum salutis æternæ discrimen. Sibi & suæ malitiæ imputare debet, si in corpore & anima pereat, non occîdenti, & notabile suum damnum evitare volenti. Ad 2. Illud *suáque* facit sensum disjunctivum, *vel sua*: quem sensum in Jure sæpius habet particula &, cui æquivalet *què*. In *c.* 10 & 18. Monachus & Clericus occîdit vel lethaliter percussit non observato moderamine inculpatæ tutelæ: ille, quia occîdit recuperatis jam rebus ablatis, & ipse se potuisset salvare ab ulteriori aggressione, antequam latrones se

solverent custodiâ; iste, quia vociferando potuisset impedire furtum.

§. 2.

De Homicidio Licito.

12 Sciendum, licitè occîdi hominem posse vel authoritate publicâ, uti fit in Judicio Criminali, quo malefactores & scelerati adjudicantur traduntúrque morti, atque in Bello justo, tam offensivo quàm defensivo: vel ex privata necessitate defensionis contra aggressorem: vel denique casu ac præter omnem intentionem occîdendo, nec dolo nec culpâ interveniente. Ultimum homicidium est *casuale*, priora sunt *voluntaria*, imò *necessaria*: qualiter autem & quando sint licita, ac justa, nunc explanatum imus.

13 Dico 1. Licitè ad mortem condemnat, & per Ministros Justitiæ occîdit scelerates ac Reipublicæ nóxios legitimus Judex vel Magistratus, merum habens imperium, servato tamen Juris ordine, & prævia sufficienti cognitione ac certitudine commissi delicti gravis, quod tam graviter puniri exigit bonum Reipublicæ. Communis & certa Catholicorum, potestatem ad id conferente, imò & mandatum, ipso Deo *Exod.* 22. *maleficos non patieris vivere.* Et Apostolus *Rom.* 13. *v.* 4. nomine Dei jus gladii tribuit Humano Judici: *si malum feceris*, ait, *time*: non *enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.* Conspirat non modò Jus Civile in plurimis locis, sed etiam Canonicum *in can.* 44. *caus.* 23. *q.* 5. ubi dicit, majus sacrificium â Justitiæ sacerdotibus Deo offerri non posse, *quàm si ordinent, ut hi, qui in suam & aliorum perniciem debacchantur, competenti rigore compescantur.* Ratio est clara; quia bonum Reipublicæ, tanquam côrporis politici, exigit, ut membra putrida,

da, aliis noxia, vel toti corpori pernicioſa amputentur. Quòd autem Judex debeat ſervare Juris ordinem præmittendo cognitionem de delicto &c. patet indè, quia omnem poteſtatem habet à Deo juxta præſcriptum Reipublicæ: Deus autem non credendus eſt dediſſe poteſtatem occidendi pro libitu, temere &c. Et Judex non ſervato Juris ordine procedens non Judex eſt, ſed inſtar privati. *c. 22. in f. de offic. deleg. l. prohibitum C. de Jure Fiſci lib. 10.* Gail *de Pace publ. l. 1. c. 5. n. 9.* ex *l. Judices cum Auth. ſeq. C. de Jud.* Sicut autem licitum eſt Magiſtratui ſceleratos occidere, ita & à fortiori mutilare poteſt, & innocentes quoque ob bonum publicum mortis periculo exponere, v. g. jubendo, ut interviant peſtiferis.

Dico 2. Licitè quoque occidunt Duces & milites in bello juſto tam offenſivo, quàm defenſivo, at directè non alios, niſi nocentes, h. e. reos injuriarum, vel arma ſumentes; nec hos ampliùs, poſtquam devicti & capti ſunt, ac arma depoſuerunt, ſaltem regulariter. Iterum communis & certa ex hac ratione; quia, ſi licitum eſt bellum, utique & media, per quæ bellum geritur, quæ inter utique eſt occidere hoſtes, licita eſſe debent. Confirmatur tum exemplis S. Scripturæ, tum conſtanti Fidelium uſu. Quòd verò in bello non liceat directè occidere innocentes, uti ſunt infantes, pueri, mulieres, peregrini, Clerici, Religioſi, ſcilicet ſi non pugnent vel arma ſumant, item homines ruſticani, qui laborare in caſtris, & exercitui neceſſaria advehere debent, conſtat tum ex prohibitione Dei *Dan. 13. v. 53. innocentem & juſtum non interficies*, tum ex *can. 69. cauſ. 11. q. 3.* Circa devictos & jam captos addidi, ſaltem *regulariter*, niſi nempe atrox crimen morte dignũ cõmiſerint, aut niſi occiſio eorũ ad acquirendam firmandamve pacem Reipublicæ, quietem, & ſecuritatem &c neceſſaria videatur aut valde conducens. Reiffenſtuel *h. n. 74.* & alij, monentes tamen, parcendum multitudini, ne nimia

mia fiat ſtrages, quam vetat Chriſtiana lenitas. *arg. can. 1. d. 44. can. 5. f. cauſ. 9. q. 1.*

15 Dico 1. Licitum eſt ad defenſionem propriæ vitæ vel membrorum occîdere injuſtum aggreſſorem. 2. imò etiam ad defenſionem vitæ vel membrorum alienorum, non modò parentum, fratrum, & conjunctorum, ſed etiam extraneorum quorumcunque, ſi in vita aut membris injuſtè invadantur. 3. ſemper tamen obſervato moderamine inculpatæ tutelæ. Pars 1. eſt indubitata apud omnes, eò quòd omni Jure, Naturali Divinò & Humanò, permiſſum ſit vim vi repellere, inferendo etiam, ubi aliter fieri nequit, mortem injuſto invaſori. *c. 18. h. t. §. fin. l. ut vim. 3. ff. de J. & J. l. 2. ſeqq. C. ad L. Cornel. de Sicar. Conſtit. Pœnal. Caroli. V. art. 140.* Idque videtur neceſſarium; aliàs enim innocentes à perverſis hominibus non forent ſatis tuti in vita & membris ſuis, cum magno præjudicio Reipublicæ. Pars 2. quam tenent plerique, ſumitur ex *can. 5. ſeqq. cauſ. 23. q. 3. c. 6. de ſent. Excomm. in 6. V. & quidem. l. 1. §. 4. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* imò etiam obligatur quis ad alium ſic defendendum contra iniquum aggreſſorem, ſi commodè poſſit. Conſonat *Conſtit. Carolin. art. 150. V.* Item ſo einer. Ratio fundatur in præcepto Legis Divinæ, quo jubemur proximum diligere ſicut nos ipſos. At hoc præceptum charitatis non obligat cum magno ſui periculo; ſiquis tamen obligaretur ex juſtitia alium defendere, utì Princeps & Magiſtratus ſubditos, vaſallus Dominum, miles Ducem ſuum, & eos, pro quibus militat, aut ex pietate, utì filij parentem, etiam cum magno periculo proprio teneretur; imò, ſi obligatus ex juſtitia non defendit, etiam ad reparandum damnum indè ortum. Notandumquoq; eſt, quòd liceat occîdere etiam materialiter injuſtum aggreſſorem ad ſervandam vitam vel ſuam vel alienam, v. g ſi aggreſſor ſit amens, furioſus &c. Barb. *in Clem. ſi furioſus h. t. n. 17.* Pars 3. quam cautelam iterum

omnes

omnes requirunt, habetur *c.* 18. *cit.* ibi: *tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam.* Sed hinc

Quæres, quid requiratur ad moderamen inculpatæ tutelæ? R. tria. 1. *cauſa juſta*, h. e. ut aggreſſio injuſta præcedat; ſecus enim non eſſet defenſio ſui, ſed invaſio alterius: nec eſſet defenſio juſta, ſi non præcederet offenſio injuſta: ſic miniſtri Juſtitiæ invadentes Reum illicitè occiderentur. 2. *modus*, ut nempe defenſio ſit proportionata injuſtæ invaſioni, &, ſi alicui ſuppetat modus evadendi mortem vel mutilationem, aggreſſor non occîdatur: unde ſi poſſis eum exarmare, fugare, aut ipſe fugere (citra jacturam honoris & periculum gravis ignominiæ) vel ſi vim poſſis avertere pugnô, baculô, humiſternendo, vulnerando, mutilando, vel alio modo mitiori, illicitè occîdis: item ſi alter tantùm pugnis te invadat, aut tali modo, ex quo tibi periculum vitæ aut membrorum non immineat. 3. *tempus*, ut fiat in continenti, dum durat invaſio, & non primùm ex intervallo, ubi aggreſſor jam fugit, vel deſtitit, vel non amplùs nocere poteſt: ſic etiam illicitè occîderes, ſi invaſus te propiperes, & reverſus arreptô gladiô alterum, qui te invaſerat, interficeres. Notant tamen plerique Doctores, quòd, licèt debeat quoad tempus præcedere vel durare invaſio, non tamen tenearis exſpectare primum ictum, vel actualem invaſionem, ſed poſſis prævenire, ut ſi videas ſtrictô gladiô, aut fuſte armatum nodoſo, in te irruere, aut ſclopetum contra te expedire, aut aliunde tibi moraliter certum ſit, alterum tibi mortem vel grave vulnus machinari. *Conſtit. Carolin. art.* 140. *cit.* quia talis præventio eſt defenſio neceſſaria, quæ alias fortè nimis ſera foret. Utrùm hæc tria in praxi ſint obſervata, adeóque moderamen inculpatæ tutelæ, pro foro interno cuilibet conſcientia optimè teſtari poteſt: pro

16

foro externo relinquitur, penſatis diligenter circumſtantijs, Judicis prudentiæ & arbitrio.

17 Dico 4. Licitum quoque, ſeu non peccaminoſum eſt homicidium merè & propriè Caſuale, ut ſiquis cautè levat ægrum, aut medicinam ex præſcripto Medici porrigit, & æger indè moritur: item a non habente uſum rationis commiſſum. 2. ſit tamen illicitum, ſi accedat aliqua culpa, & quidem, ſi Theologica fuit culpa, etiam in foro interno, ſi autem Juridica tantùm, in foro ſolùm externo, graviter aut leviter, prout fuerit culpa, & negligentia in cavendo, ne ex actione aliàs licita ſequatur occiſio hominis. 3. ſiquis autem dedit operam rei illicitæ, ſeu exercuit actionem aliunde prohititam, & indè ſequatur homicidium præter intentionem, illud ſaltem præſumptivè erit illicitum tunc, quando actio eſt prohibita tanquam periculoſa, & ex ſe facilè inductiva mortis; uti imperitis prohibitum eſt exercitium chirurgiæ, artis baliſtariæ &c. alias non, uti ſi Clericus in venatione, ſibi prohibita, ſclopô traijciat hominem, putans eſſe feram, modò adhibuerit debitam diligentiam; quia venatio Clericis non eſt prohibita propter periculum homicidij. Pars 1. conſtat per ſe, & ſumitur ex *c. 9. 13. ſeqq. c. 22. c. 23. c. fin. & Clem. ſi furioſus un. h. t. l. 31. f. ff. ad L. Aquil. l. 1. l. 5. C. ad L. Cornel. de Sicar. Conſtit. Carol. art. 146.* Ratio, quia ubi dolus, vel culpa, vel uſus rationis non intervenit, peccatum non eſt. Pars 2. quam tenet communis cum S. Th. 2. 2. *q. 64. a. ult.* colligitur ex *c. 7. c. 8. h. t. c. fin. eod. in 6. l. 4. §. 1. ff. l. 1. l. 5. C. ad L. Cornel. de Sicar. Conſtit. Carol. lo. cit.* Ratio, quia, ſi intervenit culpa, homicidium cenſetur eſſe aliquo modo voluntarium, ſive in foro externo tantùm, ſive in interno, ſive in utroque, magis vel minùs, prout fuerit culpa. Pars 3. quam velut mediam amplectitur Suar. Covarruv. Molina, Lavm. Barb. Fagn. in *c. ad audientiam 12. h. t. n. 61.* Wieſtner *h. t. n. 80.* inter duas opinio-

opiniones extremè oppositas, quarum una homicidium, ex actione illicita secutum, danti operam rei illicitæ absolutè imputat, altera absolutè eum excusat, si debitam diligentiam ad illud cavendum adhibuit. Pars, inquam, 3. & opinio media sic suadetur: si actio est prohibita tanquam periculosa & facilè inductiva homicidij, istud censetur, saltem pro foro externo, esse aliquo modo *voluntarium*, nempe in causa, nisi talis actio prohibita desinat esse prohibita, v. g. in casu necessitatis, ubi nullus peritorum adest, qui chirurgiam exerceat, quam tamen hic & nunc exercere necesse est: si verò non ob periculum occisionis actio est prohibita, tunc homicidium indè secutum nullo modo, nec in causa, censetur esse voluntarium, sed merè *casuale*.

§. 3.

De Pœnis Homicidij, & Irregularitate in illud statuta.

Sciendum, pœnas, quæ in homicidium illicitum duntaxat decretæ sunt, alias esse Juris Civilis, alias Juris Canonici, uti videbimus. Irregularitatem verò non tantùm ex illicito, verùm etiam ex licito nonnunquam contrahi, uti mox dicemus. Est autem irregularitas *impedimentum Canonicum* (seu a Jure Canonico duntaxat introductum, quòd nunquam incurritur nisi in casibus hoc Jure expressis. *c. is, qui. 18. de Sent. Excom. in 6.*) *impediens susceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, & jam susceptorum usum.* Adeóque susceptio Ordinum, vel eorum usus, in irregulari non est irritus, sed illicitus tantùm, & prohibitus, antequam obtineatur dispensatio; id enim indicat verbum *impediens*, & communis sensus Doctorum. Quis autem in irregularitate dispenset, exponemus in fine. 18

Dico 1. Pœna homicidii omni ex parte liciti nulla est 19

omnino, ſcilicet merè caſualis, neceſſarii ad ſui vel aliorum defenſionem, commiſſi à Militibus in bello juſto actualiter pugnantibus, à Magiſtratu legitimè ad mortem condemnante, vel a privatis, ubi dolus, ſeu intentio directa vel indirecta occidendi, ac omnis culpa abfuit. *l. 31. l. 1. & l. 5. citt. Conſtit. Carol. art. 146. cit. v.* Ein andere Gleichnuß. *c. 9. 13. ſeqq. & Clem. un. citt.* Ratio eſt clara; quia pœna non habet locum, ubi dolus vel culpa omnis abeſt. *c. 2. de Conſt. c. 23. de R. J. in 6.* Dixi tamen, *omni ex parte liciti*; nam homicidium *culpoſum*, ſeu quod quidem ſine dolo ſeu intentione occidendi à privatis commiſſum eſt, at non ſine culpa, ſubjacet pœnæ, at non ordinariæ homicidarum, ſed extraordinariæ & arbitrariæ, ut ſiquis exceſſit in moderamine inculpatæ tutelæ contra injuſtum aggreſſorem, ſi prævidere potuit ex ſua actione alias licita poſſe occid hominem, nec ad id cavendum debitam diligentiam adhibuit, aut exercuit actionem illicitam, ac prohibitam ob periculum occiſionis, licèt debitam diligentiam adhibuerit. *l. 4. §. 1. ff. l. 1. l. 5. C. ad L. Corn. de Sicar. & Conſtit. Carol. citt.* Ac inſuper culposè occidens conveniri poteſt à liberis, conjuge, ſocio occiſi, & ab omnibus, quorum intereſt talem hominem occiſum non eſſe, de damno injuriâ dato ex *L. Aquilia.* Quòd autem homicidium merè culpoſum nunquam pœnâ ordinariâ *Legis Corneliæ de Sicariis.* ſeu ultimô ſupplicio puniendum ſit, conſtat ex *l. 7. ff. ad d. L. & Conſtit. Carol. art. 150. c. 6. h. t.* ubi nempe abfuit animus aut voluntas, tam directa occidendi, quam indirecta, volendo cauſam proximè conjunctam cum occiſione. Nec obſtat, quòd culpa lata intervenerit; quia hæc non æquiparatur dolo in delictis, ſed tantùm in contractibus. *l. 7. ff. ad L. Corn. de Sicar. l. 32. ff. Depoſiti.* Pœna autem extraordinaria in variis locis eſt varia, nempe vel carcer, vel relegatio perpetua, aut ad certos annos, fuſtigatio, mulcta pecuniaria, peregrinatio ad celebrem

brem locum ſacrum &c. Haun. *to.* 6. *de J. & J. tr.* 2. *n.* 278.

Dico 2. Pœna homicidii injuſti & illiciti, ſeu doloſi & voluntariè intenti, ordinaria eſt ultimum ſupplicium, ſeu pœna mortis. 2. ſine diſcrimine perſonarum. 3. licèt fuerit quis tantùm cauſa moralis, vel cooperans. 4. & quidem pœna gladii, ſi homicidium fuerit ſimplex. 5. major autem, & exaſperata, ſi eſt qualificatum, v. g. furca, rota, vel præter gladium prævia truncatio membrorum, aut aduſtio ferri vel forcipum candentium &c. 6. De Jure Canonico autem non tantùm eſt irregularitas, de qua poſtea, ſed etiam inhabilitas ad obtinenda beneficia (ſi autem conferantur, collatio valet, etſi illicita ſit) privatio tamen beneficiorum jam priùs habitorum per ſe, immediatè, & ante ſententiam non incurritur, quia id á Jure non eſt expreſſum. Deinde, ſi occiſor ſit laicus, excommunicatio, at ferendæ ſententiæ, ſi Clericus, depoſitio ab Ordine & officio pariter per ſententiam primùm, item detruſio in Monaſterium, cujus loco hodie ſucceſſit condemnatio ad carceres, vel ad triremes: ſi verò iterum in idem ruat delictum, excommunicatio ferendæ, ſi rurſus, anathematizatio, h. e. ſolennis excommunicatio præſente Epiſcopo & Presbyteris candelas tenentibus, & poſtea in terram projicientibus, atque calcantibus, demum ſi neque tunc reſipiſcat, degradatus tradendus eſt Curiæ Sæculari, ſecundùm leges puniendus. Judex tamen Eccleſiaſticus defacto contra homicidam Laicum in foro externo non ſolet procedere, utì notant DD. multi; licèt aſylô excludat homicidas Proditorios, aſſaſſinij, & latrocinij reos, ac in Eccleſia occiſionem patrantes, utì dictum ad *tit. de Immunit. Eccl. in lib. III. à n.* 14.

Pars 1. habetur non ſolùm in Jure Civili §. *Item* 5. *Lex Cornelia Inſt. de publ. Jud. l.* 3. §. *penult. ff. ad L. Cornel. de Sicarijs. l.* 6. *C. ad L. Jul. de vi publica. Conſtit. pœnal. Caroli V. art.* 137. ſed etiam in S. Scriptura: qui-

quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Gen. 9. Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur. Levit. 24. qui in gladio occiderit oportet eum gladio occidi. Apoc. 13. Pars 2. *in citt. §. item 5. l. 6. & Constit. Carol. art. 137.* Pars 3. quoad eos, qui fuerant causa moralis homicidii efficax & positiva, illud mandando, consulendo, falsum testimonium dicendo, venenum vendendo &c. si dependenter a tali mandato, consilio, testimonio homicidium re ipsa secutum sit, sumitur ex *l. 1. l. 3. l. 15. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* quia *nihil interest, occidat quis, an causam mortis præbeat. l. 15. cit.* quoad cooperantes autem efficaciter & proximè ex *l. 15. cit. l. un. C. de rapt. Virg. Constit. Carolin. art. 148.* Pars 4. ex *d. §. item 5.* item communi sensu DD. & praxi. Pars 5. ex *d. Constit. Carol. art. 137.* & consuetu dine ac statutis locorum, quæ diversimodè pœnam exasperare solent. Carpzov. *Prax. Crim. q. 24. n. 16.* Strysk. *ad L. Corn. de Sicar. ff. §. 1. 2.* Pars 6. quoad irregularitatem, & inhabilitatem ad beneficia obtinenda, licet homicidium fuerit occultum, exstat in Trident. *sess. 14. c. 7. de ref.* quoad excommunicationem Laici in *can. 20. caus. 24. q. 3.* Quoad depositionem Clerici in *can. 12. d. 81.* quoad detrusionem in Monasterium in *can. 7. d. 50. cap. 6. §. fin. h. t.* quoad excommunicationem ejusdem, degradationem &c. *in c. cùm non ab homine 10. de Judic.*

21 Oppones 1. Si pœna ordinaria homicidij voluntarij est mors occîdentis, tunc non satis est ad infligendam hanc pœnam conatus occîdendi, effectu non secuto; neque sola occisio sine intentione occîdendi, sed solummodo cum intentione percutiendi, aut vulnerandi, in effectu tamen secuta: sed utrumque est falsum; quia solus conatus sufficit, ut patet ex §. *item 5. cit. h. l. §. 3. l. 14. ff. & l. 7. seqq. C. ad L. Cornel. de Sicar.* Item sufficit solus effectus seu cædes sine intentione occîdendi, sed tantùm vulnerandi &c. facta;

quia

quia volenti aliquid, ex quo sequitur occisio, rectè imputatur ipsa occisio. 2. si occidens sit persona nobilis, pœna est tantùm deportatio, seu proscriptio vel exilium. *l. 3. §. 5. ff. eod.* ergo non generaliter & absque personarum discrimine est pœna mortis. 3. Si plures simul conjuncta operâ occidunt aliquem, nullus afficitur ultimô supplicio, si nesciatur, quis lethale vulnus inflixerit. per *Constit. Carolin. art. 148.* si autem sciatur iste, cœteri operam conferentes non subjacent pœnæ mortis; quia hi non posuerunt actionem occisivam: ergo homicidij voluntarij pœna non semper est pœna mortis, neque eidem subjacent cooperantes. 4. In *can. omnis. dist. 3.* dicitur: *qui cædem fecerit, capite plectatur:* ergo etiam de Jure Canonico est pœna mortis. R. ad 1. *C. Ma.* quia leges pœnales sunt strictè accipiendæ. *c. 15. c. 49. de R. J. in 6.* conspirat communis DD. & Germaniæ praxis. *N. Min.* Leges, in quibus jubetur puniri solus conatus pœnâ ordinariâ, citatæ suum rigorem amiserunt per consuetudinem contrariam, vi cujus pœnæ extraordinariæ tantùm subjacet merus conatus occîdendi (nisi fortè in uno vel altero homicidio qualificato, v. g. assassinij, præparatione veneni &c. in quibusdam locis ordinariâ pœnâ afficiatur) Mynsi. *cent. 3. observ. 9.* conformiter Juri Canonico *c. 1. h. t. in 6.* quod vult ordinariè non ordinariâ pœnâ puniri conatum. Quòd verò solus effectus occisionis sine intentione occidendi directa, vel indirecta, ponendi nempe causam de se & propinquè connexam cum occisione, non sufficiat, probatur ex *c. 1. & 6. h. t.* & ex ratione, quia si ex actione per se quidem intenta, non tamen per se mortem inferente, vel saltem quæ non prævidebatur illatura mortem, hæc sequatur, per accidens fit, proinde homicidium haberi debet pro casuali, & culposo tantùm. Suar. Zœs. Pirhing *h. t. n. 5.* Schambogen *n. 6.* Unde qui tantùm intendit percutere, in parte non periculosa vulnerare, vel

occiſi hæredibus, & quibusdam aliis, vel mutilato, aut vulnerato, compenſare damna indè ſecuta, & quidem, ſi dolosè ſeu ex intentione, vel ex culpa lata cum peccato mortali conjuncta, id facit, ante omnem ſententiam Judicis in conſcientia: 2. poſt ſententiam verò, ſi ſine dolo, & ſine culpa lata cum peccato mortali conjuncta, & tantùm cum culpa Juridica. Ita communis. Pars prior conſtat ex natura Juſtitiæ Commutativæ, quæ obligat ad reſarciendum omne damnum injuſtè datum & cum peccato mortali: quæ obligatio Juris Naturalis non tollitur per pœnas corporales vel ſpirituales à Jure Civili & Eccleſiaſtico ſtatutas, quibus tantùm ſatisfit Reipublicæ per malefactum læſæ. Poſterior ex *c.1. de injur. l. qua actione. 7. Ad L. Aquil.* ex qua datur actio propter damnum injuriâ datum. Unde, ſi nec dolus, nec culpa ulla intervenit, ſed occiſio vel mutilatio accidit merè caſualiter, nec in conſcientia datur obligatio, nec in foro externo actio ad reſarciendum damnum indè ſecutum: ſicut vice verſa non modò in conſcientia datur obligatio, ſed etiam actio, quando dolus, vel culpa lata cum peccato mortali intervenit. Dixi autem 1. *damna inde ſecuta*, quò etiam referendæ ſunt impenſæ in curationem vulneris, Medicos, Chirurgos, uti & lucrum ceſſans, deductis tamen expenſis: pro vitâ autem, vel membro an putato, nihil reſtitui debet. *l. ult. ff. de his, qui effuderint.* cùm æſtimationem non recipiant, uti nec propter cicatricem remanentem. *l. cit.* niſi in quantum hæc eſt damnoſa, uti eſſe poſſet apud fœminam, quæ indè notabiliter fit deterior, & propterea difficiliùs nubit. Pro injuria tamen vulnerato illata poteſt Judex injungere compenſationem pecuniariam, uti & pro dolore, quem vulneratus ſuſtinere debuit: quamquam pro dolore in praxi multis in locis nihil ſoleat adjudicari. Si occidens ultimò ſupplicio fuit affectus, multorum locorum conſuetudo habet, teſte Engel *h. t. n. 39.* ut ab ejus hæredibus nihil amplius petatur, quaſi damnum vitæ ſatis compenſatum cenſeatur pœnâ Talionis.

lionis. De reliquo damnum debet re ipsa esse secutum ; nam si alij, etsi occisus supervixisset, probabiliter nihil essent consecuti, vel si uxor aut liberi pinguem exinde hæreditatem obtinuissent, nulla reparandi daretur obligatio, nec injungi reparatio posset. Neque occîdens tenetur ex justitia pro occiso preces fundere, licèt Confessarius in foro Pœnitentiæ pro majori satisfactione eidem rectè injungat preces & pia opera pro defuncto obeunda. Dixi 2. *occisi hæredibus*, quibus nempe ex justitia vivens tenebatur alimenta, vel alia suppeditare, uti sunt liberi, nepotes, parentes, uxor &c. si per occisionem sunt illis privati. Dixi 3. *& quibusdam alijs*, nempe valde conjunctis, qui per occisionem &c. sunt læsi, uti possunt esse creditores, qui propterea defraudantur suô debitô. Sed his omnibus obligatio satisfaciendi datur solùm pro ratione spei, quam prudenter habebant ad percipienda alimenta, debita &c. si occisus supervixisset, & solùm tunc, quando occîdens prævidit, vel prævidere potuit, aliquos adesse, qui ex occasione vel facto suo possent lædi, vel existare creditores, aut alios, quibus occisus sit obligatus, eósque damnum propterea pati posse : si enim damnificatio non fuit prævisa aliquo modo, non fuit voluntaria : si non voluntaria, non fuit formaliter injusta, consequenter in conscientia ante sententiam Judicis non inducens obligationem reparandi damna, licèt in foro externo per Judicem condemnari debeat, si saltem culpa Juridica intervenit, aut præsumptio est, quòd futura damna prævideri, aut prævidere debuerit: qualis præsumptio, quòd nempe occîdens aliquo modo, saltem implicitè & virtualiter, cogitaverit de personis valde conjunctis, & sic damnum prævideri, vel prævidere potuerit ac debuerit, in foro externo ordinariè datur. In praxi optimum & securissimum dictis personis satisfaciendi remedium est pacifica transactio, in qua adhibitô prudentis viri arbitriô, & attenta locorum con-

consuetudine fiat taxatio damni emergentis, & lucri cessantis, consideratâ pariter spe diuturnioris vel brevioris vitæ, item infortuniis ac variis casibus, quibus lucrum illud poterat impediri, etiam secluſa occisione (mutilatione, vulneratione) certa enim & indivisibilis quantitas statui nequit. Hoc tibi pro foro interno sit pro regula, ut læsis restituas tantum, quantum tu ipse, si læsus esses, attentis circunstantiis tibi ex justitia & æquitate restituendum judicares: pro foro externo, si res deferatur ad Judicem, ab hoc decisionem & determinationem exspectabis.

Dico 4. Irregularitatem ipso facto incurrit omnis, 23 qui committit homicidium directè vel indirectè voluntarium cum gravi peccato, physicè vel moraliter, aut ad illud concurrit, licèt ignoret inculpabiliter, irregularitatem esse statutam in homicidas. Sumitur ex *can. 4. seqq. d. 50. c. 6. 7. Clem. un. h. t. c. 21. de Accusat. Trid. sess. 14. c. 7. & sess. 24. c. 6. de reform.* patebitque magis ex Assertionis explicatione; nam Dixi 1. *cum gravi peccato*; nam irregularitas, prout infligitur propter delictum, aliquo modo habet rationem pœnæ, & quidem gravis: ergo & delictum, ut sit proportionatum pœnæ, debet esse grave. 2. *committit*, nimirum effectivè; nam sola intentio vel conatus occidendi non sufficit ordinariè, unde unde demum impediatur occisio; ità cum Suar. *de Irregularit. sect.* 3. *n.* 13. communiter notant DD. cùm in pœnis benignior sit interpretatio facienda. *c. 49. de R. J. in* 6. 3. *physicè*, seu ponendo actionem occisivam per se, percutiendo, pungendo, glande plumbea petendo, vel porrigendo venenum, ex quo secuta occisio hominis, vel fœtûs iam informati anima rationali in utero adhuc existentis &c. 4. *vel moraliter*, puta mandando, consulendo, consentiendo: per *can. 8. d. 50. cap.* 6. §. 3. *c. 18. h. t. c. fin. eod. in* 6. modò mandatum, consilium, & consensus efficaciter influxerit, & verè causa moralis fuerit homicidij; si enim

mandatum revocâſſes, & hæc revocatio fuiſſet intimata ante occiſionem mandatario; ſi conſilium revocâſſes dilutis & enervatis, quas priùs ſuggeſſeras, rationibus ſuaſivis, vel ſaltem eas pro viribus diluere laborâſſes; ſi per tuum conſenſum & approbationem nihil contuliſſes ad patrandum homicidium, utpote quod independenter â tuo conſenſu æquè perpetratum fuiſſet, non fieres irregularis; utì nec, ſi jam patratum tuo nomine homicidium poſtea ratum haberes, ut habet verior cum Suar. & Covar. contra Navar. & Molin. quia ratihabitio cædem ſubſequens non poteſt eſſe cauſa illius, aut in eam influere. Si verò mandatum revocâſſes quidem, at id non intimatum fuiſſet mandatario ante occiſionem, vel conſilium revocâſſes, at rationes, quibus alterum permoviſti ad occîdendum, non priùs enervâſſes, maneres adhuc cauſa moralis occiſionis, ſicut manet cauſa phyſica, qui alteri propinavit venenum, nec iſtud per contrariam medicinam reddidit innoxium, licèt ante mortem ſecutam pœnituerit; adeóque irregularis efficereris. §. *aut ad illud concurrit*, ſive *poſitivè*, ferendo auxilium, robur vel animum addendo, gladium ſubminiſtrando, occîdendum tenendo, vel, ne fugere poſſet, impediendo &c. *c.* 6. *cit.* §. 2. Unde, ſi plures occîderint aliquem, omnes fiunt irregulares, licèt non fecerint communicatô priùs conſiliô & conſpiratione prævia, etiam illi, qui lethale vulnus non inflixerunt, ſi ignoretur, quisnam illud inflixerit. *c.* 18. *cit. v. Quòd-ſi.* imò licèt de iſto conſtet, ut habet communior ex *can. fin. cauſ.* 23. *q.* 8. quia ſuô auxiliô cooperati ſunt omnes; ibi autem, nempe *can. fin. cit. & c.* 18. *cit.* omnes cooperantes dicuntur fieri irregulares: ſive *negativè* concurrerit, non impediendo homicidium, cùm poſſet, modò ad id fuiſſet obligatus ex juſtitia vel quaſi juſtitia, utì obligatur Magiſtratus erga ſubditum, Medicus ſalariô conductus ad medendum, & tamen neglectâ medelâ finens mori. Siquis autem ſolùm ex charitate

tate est obligatus impedire mortem alterius, & non impedit, non fit irregularis, quamvis peccet graviter; modò per puram omissionem non impediat; quia id in nullo Jure est expressum, nec talis positivè cooperatur: cujusmodi *d. can. fin.* non haberi videntur pro irregularibus. Adde, quòd homicidium sit peccatum contra justitiam. Si verò omissio esset conjuncta cum actu positivo, ut siquis injustè accusatum in Judicio non tantùm non defenderet, sed etiam diceret, sibi de ejus innocentia nihil constare, vel consilio impediret alterum ab ope ferenda &c. etiam talis fieret irregularis, cùm positivè cooperaretur & cum peccato gravi. 6. *licèt ignoret* &c. quia irregularitas hæc, quamvis aliquo modo habeat rationem pœnæ, quæ alias ignorata non incurritur, principaliter tamen imponitur in reverentiam Sanctissimæ Eucharistiæ, eò quòd videatur dedecere, ut is, qui sanguinem fudit, vel occidit, præsertim cum crudelitate & injustitia, Ordines Clericales suscipiat, vel exequatur, qui per se ordinantur ad Eucharistiam, in qua immolatur & offertur Deo Christus, mansuetissimus Agnus, qui sanguinem & vitam suam pro nobis dedit. Unde & ex homicidio licito, uti dicemus, contrahitur.

Oppones 1. In *c. 1. h. t. in* 6. ipso facto excommu- 24
nicatur, qui mandaverit aliquem occidi per assassinos, *quamquam mors ex hoc forsan non sequatur:* ergo neque ad irregularitatem incurrendam requiritur, mortem actu & in effectu esse secutam. 2. Neque vice versa sufficit, mortem actu esse secutam, si vulneratus moriatur ex vulnere de se non lethali: sicut in tali casu nec pœnæ ordinariæ homicidarum subjacere vulnerantem diximus paulò antè. 3. Sixtus V. in *Constit. Effrænatam.* irregularitatis pœnam decrevit in procurantes abortum, & ejectionem fœtûs, etiam non animati: ergo necesse non est actu fieri occisionem hominis. 4. *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur. c. 10. de R. I. in*

6. & quidem etiam in delictis. *l. 1. ff. de vi & vi arm. §. 14. c. 33. de Simon.* ubi dicitur, *nisi postea consenseris:* ergo, si mandans incurrit irregularitatem, etiam ratihabens jam factum homicidium incurret. Confirmatur: ratihabens percussionem Clerici, suo nomine factam, incurrit excommunicationem Canonis. *c. 23. de Sent. excom. in 6.* ergo & ratihabens occisionem suo nomine factam incurrit irregularitatem. 5. Qui non impedit homicidium, cùm posset, & teneretur, æquiparatur homicidæ. *c. 6. h. t. §. 2. c. 47. de sent. Excom.* ergo omnis, negativè tantùm concurrens, efficitur irregularis. *R.* ad 1. à casu expresso ad non expressum, præsertim dissimilem, in odiosis non est facienda extensio, uti ab excommunicatione in *d. c. 1.* expressa ad irregularitatem; quæ juxta *c. 18. de sent. Excom. in 6.* nunquam incurritur, nisi ubi in jure est expressum. Ad 2. Si mors sequatur ex occasione vulneris, quia fortè accessit febris vel inflammatio, quam imperitus Medicus sanare non potuit, incurritur irregularitas; quia quoad hanc danti operam rei illicitæ imputantur, quæ etiam per accidens sequuntur. *c. 11. c. 12. h. t.* licèt vulnus per se lethale non fuerit. Aliud foret, si mors contingeret ex causa prorsus extrinseca, v. g. si leviſſimè vulnerato Medicus præberet medicamentum noxium & mortem inferens. *c. 12. cit.* Quòd pœna ordinaria mortis non infligatur infligenti vulnus non lethale, si per accidens moriatur vulneratus, ratio est, quia leges pro hoc casu non statuerunt pœnam ordinariam mortis. Ad 3. Constitutionem Sixti quoad fœtum inanimatum abolevit Gregor. XIV. *in Constit. Sedes Apostolica*, & reduxit ad Jus Commune. Piasecius *in Praxi Episcop. p. 1. c. 1. art. 5. n. 9.* Ad 4. Ratihabitio in delictis æquiparatur quidem mandato quoad culpam, cùm utique ratam habens occisionem injustam graviter peccet, non verò quoad pœnam, præsertim irregularitatis, cùm id in jure non sit expressum. *arg. c. 18. cit.* Ad Confirm. *N. Cons.*

cùm

cùm ab excommunicatione ad irregularitatem non expreſſum, n Jure, & quia verſamur in materia pœnali, non eſt facienda extenſio. Ad 5. In *c.* 6. non eſt ſermo de præcisè non impedientibus homicidium, ſed de concurrentibus conſiliô vel auxiliô. In *c.* 47. autem eſt de non impedientib⁹ percuſſionem Clerici in ordine ad excoñunicationem incurrendam: qui caſus eſt ſpecialis, in Jure expreſſus, & in materia pœnali, ac ideo non extendendus. Adeóque negatur *Conſ.* ſiquis teneretur ex juſtitia impedire occiſionem, & non impediret, etiam præcisè negativè ſe habendo, juxta ſuperiùs dicta fieret etiam juxta nos irregularis.

Dico 5. Eandem irregularitatem ipſo facto incur- 25
runt, qui committunt homicidium culpoſum, ſeu ex quorum culpa, ſaltem lata & mortaliter peccaminoſa, accidit mors. Sumitur ex *c.* 7. *h. t.* ubi presbyter, qui puerum diſciplinæ causâ percuſſit in capite, ex qua percuſſione puer mortuus eſt. ex *c.* 8. *eod.* ubi Clericus non removendo falcem à tergo, in quod alius ex more regionis inſiliens lethaliter eſt vulneratus, & *c. fin. eod. in 6.* ubi mandans aliquem verberari, licèt expreſsè vetuerit occîdi (mandatarius tamen fines mandati excedens occîdit) irregularis pronuntiatur. Unde & irregularitatem contrahit, qui dedit quidem operam rei licitæ, ſeu actionem de ſe licitam poſuit, non tamen debitam diligentiam adhibuit, ut caveatur homicidium, quod prævidere potuit & debuit, ut ſiquis ſclopum explodit in loco frequenti, vel proijcit tegulam ex tecto, nec voce nec ſigno monens prætereuntes, &c. & hominem fortè occîdit. Gonzal. *in c.* 11. *h. t. n.* 8. Item qui dat operam rei illicitæ, ſi hæc prohibita ſit tanquam periculoſa, & mortis (vel mutilationis) facilè inductiva, ut ſi imperitus, vel Clericus aut Religioſus peritus quidem, at ſine neceſſitate, exerceat artem Chirurgicam vel Medicam, etiam adhibitâ omni diligentiâ ad cavendam mortem, hæc tamen nihilominus indè

ſequatur. *c. 19. h. t. c. 9. Ne Clerici vel Mon.* Idem dic de eo, qui in ebrietate fecit homicidium, cujus probabile periculum prævidit, ſi ſe inebriet. Præterea irregularis ſit, qui occîdit injuſtum aggreſſorem, non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, utì ſi fugere ſine infamia potuiſſet, vel aggreſſorem fugare, vel tenendo, humi ſternendo, in parte non periculoſa vulnerando &c. vim effugere. per *c. 8. & 12. h. t.* quia tunc occiſio non eſt neceſſaria, ſed voluntaria: ex omni autem voluntaria occiſione, ſeu doloſa, ſeu culpoſa tantùm ſit, contrahitur irregularitas. Trid. *lo. cit.* quamquam in foro Civili dictum moderamen excedens, & latâ culpâ vel etiam dolô, ſeu vindictæ cupiditate, occîdens injuſtum aggreſſorē non puniatur pœnâ ordinariâ. *arg. l. 4. C. ad L. Jul. de adult.* ſed extraordinariâ, v. g. carcere, fuſtigatione, relegatione, mulctâ pecuniariâ &c. pro qualitate exceſsûs. DD. communiter. Dixi autem *1. ſaltem lata*, quæ nempe conjungitur cum peccato coram Deo, imò pro foro externo, licèt cum peccato coram Deo non conjungatur. Laym. & Avila *de Cenſuris p. 7. d. 6. ſect. 1. dub. 11. ex c. 7. de pœnit. & remiſſ.* & ibi *gl. V. Negligentibus.* Concordat *can. 20. cauſ. 2. q. 5. & c. 9. h. t.* Suar. *de Cenſuris d. 45. Sect. 5. n. 7.* qui ajunt, ſufficere culpam levem, & contra Panormit. Covar. &c. qui cenſent, etiam leviſſimam aliquando ſatis eſſe. Quòd autem pro foro interno non ſufficiat culpa, etiam lata, merè tamen Juridica, ſine admixta Theologica coram Deo, indè infertur, quòd irregularitas ſit pœna ſpiritualis, conſequenter ſupponat culpam, quæ afficit animam coram Deo. Molina *tr. 3. d. 77. n. 6.* Dixi 2. *mortaliter peccaminoſa*; id enim contra Covarruv. & alios quosdam aſſumunt DD. ex *d. c. 7. de pœnit & remiſſ. c. 13. c. 15. c. 22. h. t.* & ex ratione, quòd irregularitas habeat rationem pœnæ gravis. Suar. *n. 8.* Gonzal. *lo. cit. n. 1. ſeqq.* Oppones. In *c. 8. & 12. h. t.* Clerici declarantur eſſe irregu-

gulares, licèt valde probabiliter culpa non fuerit mortaliter peccaminosa, quorum unus non removit falcem in lusu, alter autem percussit aliquem cingulo tantùm. Simile quid erntur etiam ex alijs *cc.* ergo non requiritur culpa mortaliter peccaminosa. R. Quamvis isti fortassis coram Deo non peccaverint mortaliter, in foro tamen Ecclesiastico & externo propter datam rei illicitæ operam, & simul non adhibitam debitam diligentiam præsumebatur culpa gravis, & sic pro foro externo declarata fuit irregularitas.

Dico 6. Pariter contrahitur irregularitas ex mutila- 26
tione alieni corporis. 2. & ex violenta manûs injectione in proprium corpus, etiam absque mutilatione. 3. quamvis ex vulneratione sui vel alieni corporis, citra mutilationem, vel mortem indè secutam, illa non contrahatur. 4. neque ex debilitatione membri alieni vel proprij, qua redditur inutile ad suas operationes, vel aridum. Communis. Pars 1. sumitur ex *can. 4. & fin. d. 55. c. 5. Ne Clerici vel Mon. c. fin. h. t. in 6. Clem. un. eod.* ubi mutilatio quoad irregularitatem contrahendam æquiparatur homicidio. Per *mutilationem* intelligitur truncatio vel amputatio membri vivi propriè dicti. Et hanc irregularitatem, quæ est distincta ab irregularitate ex homicidio voluntario orta, sicut imperfectum à perfecto, quamvis in Jure propter similitudinem culpæ æquiparentur, contrahunt omnes physicè vel moraliter cooperantes cum peccato mortali, sicut de ipso homicidio diximus, & quia irregularitas ex mutilatione æquiparatur in Jure cum illa, quæ oritur ex homicidio voluntario, excepta tamen dispensatione, de qua infrà. Pars 2. ex *can. 4. §. 6. d. 55. c. 3. de corpore vitiatis.* propter sævitiam & crudelitatem, quam erga se exercet, vim sibi inferens, licèt se non mutilet, v. g. castrando, vel aliud membrum integrum amputando, sed tantùm partem membri, v. g. digitum, vel articulum digiti sibi abscindendo. Pars 3.

exinde, quia nullo jure id legitur expreſſum. Pars 4. ex eodem fundamento, concordante *can. 47. cauſ. 1. q. 1.* quia mutilatio non eſt, & membrum, ad functiones ineſficax redditum, in æſtimatione morali manet membrum corporis, licèt mortuum vel aridum ſit.

37 Dico 7. Pro irregulari ſe gerere, & haberi debet in dubio facti circa occiſionem, ſeu qui dubitat, non quidem de corpore delicti, an ſcilicet homicidium contigerit, an fœtus, quem expulit, fuerit jam animatus animâ rationali &c. ſed qui dubitat, utrùm homicidium, quod conſtat eſſe factum, contigerit ex ſua culpa nec ne, an vulnus, quod inflixit, fuerit lethale, & vulneratus ex eo obierit, vel imperitiâ Medici, aut Chirurgi, aut incuriâ ipſius vulnerati, an ex vulnere à ſe vel alijs inflicto, an ex mandato, aut conſilio ſuo, vel potiùs ex malitia ſolius mandatarij, fœminæ abortientis &c. mors ſecuta ſit. Ita deciſum eſt *c. 12. & c. 18. h. t.* adjecta ratione, *quòd in dubio tutior pars ſit eligenda.* Dixi 1. *in dubio facti;* nam in dubio *Juris*, utrùm nempe alicui actui ſit impoſita a Jure irregularitas, hæc non incurritur; quia in Jure expreſſum dici non poteſt, de quo dubitatur, an tale jus exſtet: irregularitas autem nunquam incurritur, niſi in caſibus Jure expreſſis. *c. 18. de ſent. Excom. in 6.* Dixi 2. *circa occiſionem;* nam ad mutilationem non eſt extendendum. Sanch. *l. 1. Mor. c. 10. n. 49.* quamvis enim quoad irregularitatem æquiparentur homicidium & mutilatio, ſolùm tamen in dubio facti de homicidio expreſſa in Jure eſt irregularitas, adeóque non extendenda ad dubium facti de mutilatione. Dixi 3. *non quidem de corpore delicti &c.* quia pro hoc caſu dubio ex una non reperitur in Jure decreta irregularitas, ex altera verò parte melior eſt conditio poſſidentis ſuam habilitatem ad ſuſceptionem & executionem Ordinum Clericalium. *c. 65. de R. J. in 6.*

38 Oppones 1. Melior eſt conditio poſſidentis. *c. cit.* ergo

ergo in nullo dubio, etiam facti quocunque, aliquis est habendus pro irregulari. 2. odia sunt restringenda. *c. 15. eod.* ergo ad nullum dubium extendenda est irregularitas. 3. quilibet censetur innocens, nisi convincenter probetur nocens: sed in dubio facti, an ex suo vulnere secuta sit mors vulnerati, vulnerans non convincenter probatur nocens, seu auctor mortis: ergo. 4. ratio, cur incurratur irregularitas in tali dubio facti, est, quòd tutior pars sit eligenda in dubio: atqui hæc ratio est universalis, & procedit etiam in dubio Juris, & in dubio facti de corpore ipsius delicti: ergo in omni dubio habendus est quis pro irregulari. R. ad 1. 2. & 3. illa procedere in aliis pœnis, non verò in irregularitate, de qua oppositum est expressum in *c. 12. & c. 18. citt.* Item possunt procedere etiam de dubio Juris, & circa corpus delicti, de quo oppositum non reperitur expressum in Jure. Ad 4. quamvis illa ratio videatur esse universalis, non tamen universaliter pro omni dubio accipienda est, sed tantùm universaliter pro omni & solo dubio facti, ubi dubitatur, an ex vulnere, vel ex alia causa mors vulnerati secuta sit, an ex vulnere à te, vel ab alijs inflicto; quia de hoc tantùm dubio loquuntur *citt. cc. 12. & 18.* ad quod illa rationis universalitas restringi debet, cùm versemur in odiosis & pœnalibus. *arg. c. 15. cit.* sicut enim lex odiosa non est extendenda a casu expresso ad non expressum, ita nec ratio legis odiosæ, licèt universalis sit; cùm aliquam universalitatem, nempe ad omnes casus expressos, adhuc retineat. Aliud est de pœna mortis ordinaria in occidentes statuta, quæ nunquam in casu dubio, etiam an vulnus ex se fuerit lethale, nec ne &c. locum habet; quia, ubi de vita homini auferenda agitur, non sufficiunt probationes dubiæ. *l. fin. C. de probat.*

Dico 8. Immunes tamen ab irregularitate sunt, qui occidunt vel mutilant licitè, scilicet absque dolo & culpa, saltem graviter peccaminosa (modò id non fiat au- 29

thoritate publica) uti occîdentes, vel mutilantes injuſtum aggreſſorem, ad ſe vel alios in vita, membris, & rebus fortunæ tam alienis, quam propriis, defendendos; vel merè caſualiter, ut ſiquis in loco competente conorum luſu vel jaculatione ſe recreat, alium verò repente & ex improviſo accurrentem ferit vel trajicit. Utraque pars deſumitur ex *Clem. Si furioſus un. h. t.* & quidem de homicidio vel mutilatione caſuali his verbis: *Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens hominem mutilet vel occîdat, nullam ex hoc irregularitatem incurret*: & infra, de caſu neceſſariæ defenſionis, hiſce: *qui mortem aliter vitare non valens occîdit vel mutilat ſuum invaſorem.* De homicidio (& mutilatione) caſuali habetur quoque in *c. 13. ſeq. h. t.* Ratio; quia, ſi contraheretur in his caſibus irregularitas, tunc vel ex delicto, vel ex defectu lenitatis Chriſtianæ: non contrahitur ut pœna *ex delicto*; cùm ponatur, occiſionem fieri merè caſualiter & ſine culpa gravi, vel ad neceſſariam defenſionem ſervato moderamine inculpatæ tutelæ: neque *ex defectu lenitatis*; cùm iſte defectus ſupponat voluntariam occiſionem vel mutilationem juxta communem: qui autem hanc facit caſualiter ac præter intentionem, voluntariè non facit, nec ille, qui ex neceſſitate defenſionis, ad quam charitas, pietas, vel etiam juſtitia aut incitat aut obligat; atque hinc talis occiſio vel mutilatio non *voluntaria*, ſed paſſim *neceſſaria* dicitur. Nec obſtat, quòd Judex, vel Miles, tametſi licitè occîdat absque culpa & dolo, obligatus etiam ex juſtitia, fiat nihilominus irregularis ob defectum lenitatis; nam Judici, ac Militi, omnino *voluntaria* eſt occiſio aut mutilatio, ſaltem in cauſa; quia ſponte, & ſaltem non ita coactè, ſuſcepit officium Judicis, vel ſpartam Militis. Avila *de Cenſur. p. 7. d. 5. ſect. 3. dub. 5.* Addatur hìc, & bene notetur regula generalis, quam ex Covarruv. & communi aliorum deſumptam tradit Palao *de Cenſuris d. 6. pu. 15. n. 9. quicunque privata auctoritate licitè*

tè occîdit, irregularis non eſt. Atque ſic defectus lenitatis, ob quem contrahitur irregularitas, ſolùm reperitur in homicidio licito publica auctoritate facto.

Oppones 1. In *can.* 6. & 8. *d.* 50. pro irregularibus, & ad ſuſceptionem, usúmque Ordinum inhabilibus reputantur, qui ob ſui defenſionem commiſerunt homicidium. 2. In Conc. Trid. *ſ.* 14. *c.* 7. *de ref.* dicitur ſic: *ſi verò homicidium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, ut quis ſe à morte defenderet, fuiſſe commiſſum narretur: quam ob cauſam etiam ad Sacrorum & Altaris miniſterium &c. jure quodammodo diſpenſatio debeatur &c. Epiſcopus diſpenſare poſſit:* ergo ex homicidio caſuali, vel ob neceſſariam defenſionem facto, incurritur irregularitas. 3. *Clem. cit.* loquitur de illo, qui occîdit ad evitandam mortem, & quidem propriam: ergo, qui pro defenſione vitæ proximi, aut rerum Fortunæ occîdit vel mutilat alterum, fit irregularis. 4. Siquis fortè alterum injuſtè irritâſſet priùs verbis contumelioſis, alapâ, ſtuprô filiæ vel uxori ejus illatô &c. & propterea invaderetur periculosè in vita vel membris, is autem, ut contra hunc invaſorem ſe defenderet, occîderet vel mutilaret alterum, utique fieret irregularis: ergo ſaltem in hoc caſu contrahitur irregularitas ex homicidio, vel mutilatione facta ad neceſſariam ſui defenſionem. R. ad 1. Ibi non eſt ſermo de defenſione neceſſaria, ſed incauta, & excedente limites ac moderamen inculpatæ tutelæ. Ad 2. Tridentinum explicant declarationes Card. ſubjunctæ *ſeſſioni cit. n.* 3. *& in Remiſſionibus litt. Græca d.* apud Gallemart, quòd loquatur de eo, qui admiſit culpam vel in cavendo homicidio, vel excedendo in ſui defenſione, ex qua quidem contrahitur irregularitas, ſed diſpenſabilis ab Epiſcopo. Neque credibile eſt, Tridentinum voluiſſe corrigere *c.* 13. *c.* 14. *citt. & d. Clem. un.* cùm nullius correctionis vel à longè faciat mentionem. Ad 3. Sufficit, quòd *Clem. cit.* non excipiat eos, qui vitam

vitam proximi, vel res ſuas, vel membra (nam mutilatio quoad irregularitatem contrahendam æquiparatur conſtanter in Jure homicidio) tuentur occidendo; cùm ex aliis Juribus & communi ſenſu DD. colligatur ſufficienter, ad incurrendam irregularitatem ex homicidio privato ortam requiri dolum vel culpam. Neque una exceptio, quam videtur facere *d. Clem.* exprimens ſolam vitæ propriæ defenſionem, excludit aliam in aliis Juribus ſatis expreſſam. per text. *in Clem. Exiui §. Deinde.* & ibi *gl. de V.S.* Ad 4. *diſt. Ant.* contraheret irregularitatem, ſi rationabiliter prævidiſſet, vel prævidere potuiſſet, ſe ab altero ob hujusmodi injuſtam irritationem invadendum eſſe. *C. Ant.* quia tunc occiſio foret injuſta & graviter culpabilis mediatè & in ſua cauſa. Si rationabiliter prævidere non potuiſſet periculum invaſionis, & ad hanc pellendam neceſſariæ defenſionis occiſivæ. *N. Ant.* quia tunc occiſio nec in cauſa fuiſſet voluntaria, & ſic nec mediatè nec immediatè injuſta formaliter.

31 Dico 9. Irregulares tamen fiunt omnes, qui publica authoritate ad occiſionem vel mutilationem ſcelerati directè, propinquè, & efficaciter concurrant, effectu ſecuto, licèt agant licitè, juſtè, & ſanctè. Ita plerique omnes propter textus in *can. 1. d. 51. can. 28. 29. cauſ. 23. q. 8. c. 5. & 9. Ne Clerici vel Mon. c. 21. h. t. c. 2. eod. in 6. c. 10. de Exceſſ. Prælat.* Ratio; quia Eccleſia judicavit, inconveniens eſſe, ut Chriſti aſſecla admittatur ad incruentam Deo hoſtiam offerendam, & manſuetiſſimum Agnum (Chriſtum) in altari tractandum, qui ſanguinem fudit alienum, vel ad mortem aut ad mutilationem hominis cooperatus eſt, fortè inducta exemplo ipſius Dei, qui in veteri Teſtamento noluit ſibi templum ædificari & conſecrari a Davide, quòd multum ſanguinis fudiſſet, quamvis licitè, ſed à Salamone pacifico. 2. *Reg. c. 7. & 1. Paral.* 22. Unde à DD. hæc irregularitas dicitur contrahi *ex defectu lenitatis Chri-*

Chriſtianæ, ſeu manſuetudinis; non *ex delicto*. Ex allegatis prois textibus inferunt DD. quòd irregulares efficiantur. 1. *Judex* proferens ſententiam mortis vel mutilationis. 2. *Aſſeſſores*, *Conſiliarij &c.* qui ſuò ſuffragiò vel conſiliò ſententiam promovent. 3. *Accuſator*, vel *Denuntiator* malefactoris, ſi agat criminaliter, ſeu non præcisè ſuam utilitatem, ſed vindictam publicam intendat, non obſtante, quòd fortè proteſtetur contra pœnam ſanguinis; ſi enim delictum per ſe illam mereatur, & ipſe accuſet criminaliter, proteſtatio eſt contraria facto. 4. *Advocatus* ſtans contra Reum. 5. *Teſtes*, ex quorum teſtimonio condemnatur reus: a multis tamen excuſantur, qui non voluntariè, ſed coacti mandatò Judicis teſtificantur. 6. *Notarius* ſcribens, ſubſcribens, dictans, recitans ſententiam. 7. *Miniſtri Juſtitiæ*, ſententiam exequentes, & alij propinquè ad executionem *cooperantes*, utì qui applicat ſcalam ad ſuſpendendum furem, ſatellites, qui Reum cuſtodiæ ausâ comitantur ad ſupplicium &c.

Econtra immunes ab irregularitate ſunt 1. *Summus Pontifex*, utpote per *c. 6. de Elect.* illius incapax; cùm ſuis legibus non ligetur. 2. *Inquiſitores* hæreticæ pravitatis, eorúmque Conſiliarij &c. licèt convictos de hæreſi jubeant occîdi, ſic volente Paulo IV. & S. Pio V. 3. *Epiſcopi* & *Prælati Eccleſiaſtici* jus gladij habentes, qui conſtituunt Judicem ad cauſas ſanguinis in genere, imò etiam circa perſonam particularem ream adjectâ hac vel ſimili clauſulâ, *ut cognitâ cauſâ adminiſtrent juſtitiam*, modò Judicibus à ſe delegatis non mandent, ut certæ perſonæ mors vel mutilatio determinatè inferatur, ſed tantùm generaliter, ut fiat, quod Juris eſt. Barb. in *c. 2. b. t. in 6. n. 13.* P. Schmalzgrueber *b. t. n.* 102. & alij communitèr. Unde hic non procedit *regula 72. in 6. qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum.* 4. *Judex Eccleſiaſticus* Clericum degradatum tradens Curiæ ſæculari ſecum-

cundùm Leges puniendum (licèt Leges ſtatuant pœnam mortis) interpoſitâ tamen interceſſione, ut citra mortis periculum temperetur ſententia; quia non directè influit in pœnam mortis, ſed ſolùm privat reum privilegiô Clericali. 5. *Confeſſarius* renuens abſolvere Judicem, qui detrectat ferre ſententiam mortis, cùm tamen teneretur, vel hortans reum, ut fateatur crimen, quando eum ad confeſſionem teneri in conſcientia exiſtimat; quia incredibile eſt, Eccleſiam velle irregularem fieri ex actione, ad quam vi ſui officij obligatur Jure Divino, cùm id nullibi ſatis clarè reperiatur expreſſum in Jure. 6. *Profeſſor* in ſcholis explicans Leges pœnam mortis inferentes, uti & *Jurisperitus* privatim interrogatus de aliquo reo in particulari, an promeritus ſit mortem, vel ad hanc licitè condemnari poſſit, ſi generatim ſolùm reſpondeat, & explicet, quid Juris ſit, & quid Leges in tali caſu ſtatuant, vel eum ſecundùm Leges promeritum eſſe mortem. Palao & alij multi; modò non dicat ſuadentis in modum, hunc in particulari eſſe puniendum morte ſecundùm Leges; quia tantùm aperit rei veritatem, nec incitat Judicem ad inferendam necem, neque concurrit authoritate publica. Aliud eſſet, ſi ejus publica auctoritate eſſet conſtitutus ad dandam in ſimilibus reſolutionem. 7. *Accuſans* aliquem de crimine, mortem vel mutilationem non promerito, licèt Judex limites Juſtitiæ excedens talem morte vel mutilatione puniat. 8. Civiliter *conveniens* (licèt Clericus ſit) aliquem ſuper crimine quidem capitali, at perſequens utilitatem & intereſſe proprium, vel patriæ, vel Eccleſiæ, vel parentum, vel aliorum propinquo ſanguine ſibi conjunctorum, modò expreſsè proteſtetur, ſe non intendere vindictam publicam, ſed ſolùm agere ad intereſſe & ad reparationem illati damni, etiamſi poſtea mors conventi vel denuntiati ſequatur, eáque prævisa ſit ſecutura, & quamvis res ſuas potuiſſet aliter recuperare, ut notat Barb. cum Abb. Sumitur ex *c.2. & c.21. citt.*

Idque

Idque procedit, licèt Clericus, vel alius, ſuper crimine capitali agens civiliter, proteſtetur fictè contra pœnam ſanguinis, ac in animo hanc optet; cùm proteſtatio ficta apud Judicem, fictionis & pravi deſiderii ignarum, eandem vim habeat, quam ſyncera proteſtatio, Judicem potiùs avertendo, quam alliciendo ad pœnam: atque Eccleſia tantùm judicet de externis. Aliud foret, ſiquis ſuper crimine capitali ageret in Judicio civiliter ad intereſſe perſonarum extranearum, & ad damnum his jam illatum reparandum, ut eruitur argumentô à contrario ex *c.* 2.*cit.* ubi additur *ſuis* malefactoribus. 9. *Opifices*, qui gladios, furcam, vel alia inſtrumenta mortis conficiunt, vel qui illa afferunt; quia remotè tantùm, nec notabiliter cooperantur. 10. *Spectatores* feralis executionis, etſi Clerici ſint; quia præcisè ſpectando, vel intereſſendo executioni ad hanc neque remotè neque proximè cooperantur. Nec obſtat, quòd *c. 9. cit.* prohibeatur Clericis, ne interſint, ubi exercetur vindicta ſanguinis, & quidem eo modo, quo ipſis prohibetur ſententiam ſanguinis ferre. Nam textus eſt intelligendus de præſentia authoritativa, ad executionem aliquo modo cooperante, ut ait Gonzal. Deinde ibi non exprimitur irregularitas, ſed mera prohibitio, quæ vel eſt abrogata, vel ſeclusô ſcandalô gravi non eſt gravis, ut notant alij DD. 11. Probabiliùs etiam *Clerici*, qui *aſſiſtunt Reis* ultimô ſupplicio afficiendis, qui Reum monent ad procedendum, ut breviori via incedat, ſcalas aſcendat, manus ligandas præbeat, ſupponat caput carnifici ad excipiendum ictum, vel facto promovent celeriorem greſſum, licèt per hæc mors acceleretur, uti docet Molin. Laym. Palao, eò quòd hæc levia ſint, & quaſi pro nihilo reputentur, ac inſuper fiant extrajudicialiter, nec authoritate publica. Quamvis P. Suar. moneat tales, ut nec verbô, nec factô, accelerent mortem. A fortiori ſecuri ſunt, qui præter intentionem verbô vel factô illam accelerant. 12. *Infideles*, ſeu non-baptizati, uti Pagani, Tur-

Turcæ, Gentiles &c. cùm Leges Eccleſiaſticæ ad hoſ tanquam non ſubjectos ſe non extendant.

83 Dico 10. Ex eodem defectu lenitatis Chriſtianæ efficiuntur irregulares .qui in bello juſto offenſivo per ſe ipſos, ſeu propriô factô aliquem occîdunt vel mutilant, licèt non peccent; imò etiam qui rationabiliter dubitant, num propria manu aliquem occiderint. Iterum communis ex *can. 1. d. 51. cap. 24. b. t. c. 3. de Clerico percuſſ.* Dixi 1. *in bello juſto*; nam pugnantes in bello injuſto, & cooperantes, ferendo auxilium, ſubminiſtrando arma, adhortando &c. omnes fiunt irregulares, licèt per ſe ipſos neminem occîderint vel mutilaverint, modò unicus indè occiſus vel mutilatus fuerit; at non tam ex defectu lenitatis, quàm ex delicto. *can. 4. d. cit. c. 6. §. fin. b. t.* quia omnes fiunt una cauſa moralis ob commune conſilium & conjunctam operam ad homicidium vel mutilationem injuſtam. Excipe illos, qui militibus ſerviunt vel aſſiſtunt in ſpiritualibus. 2. *offenſivo*; ſi enim bellum foret defenſivum, probabilius nec propria manu occîdentes incurrerent irregularitatem, ſaltem Laici (nam de Clericis, niſi ſint Ordinis Militaris, in bello defenſivo occîdentibus, Doctores concedunt tantùm in caſu, quo Laici non ſufficiunt ad propulſandum hoſtem) Sumitur ex *c. 2. de Immunit. Eccl.* item ex *Clem. ſi furioſus h. t.* ubi permittitur absque metu irregularitatis defenſio ſui ipſius, & aliorum privatorum, in rixa privata, etiam occiſiva; cur ergo hæc non liceat ſuſcepta ob defenſionem Patriæ vel Eccleſiæ in bello defenſivo publico? 3. *per ſe ipſos*; qui namque ſatis certi ſunt, quòd propriô factô neminem occîderint vel mutilaverint, aut vulnere lethali percuſſerint, ſive Clerici fuerint ſive Laici, ab irregularitate immunes ſunt, licèt à commilitonibus plurimi ſint occiſi. *c. 3. & 24. citt.* & ibi DD. Unde neque Duces, neque Clerici, hortantes ad fortiter pugnandum in bello juſto offenſivo, irregulares

lares fiunt; modò ipſi per ſe non occîdant, vel mutilent, neque incitent ad aliquem in particulari occîdendum. 4. *Imò etiam, qui rationabiliter dubitant &c.* ut patet ex *c.* 24. *cit.* ubi dicitur, quòd in tali dubio conſultius ſit abſtinere, quàm celebrare: ſi tamen dubium eſſet leve, vel potiùs ſcrupulus, melior foret utique conditio poſſidentis habilitatem ad ſuſcipiendos & exercendos Ordines.

Oppones 1. In *Clem. Si furioſus un. h. t.* illi dun- 34
taxat occîdentes vel mutilantes excuſantur ab irregularitate, qui mortem aliter evitare non valentes id faciunt: ſed milites, qui liberè & non coactè militiam ſequuntur, & in bello juſto, etiam defenſivo, occîdunt vel mutilant, potuiſſent occiſionem aliter evitare, nomen non dando militiæ: ergo occîdentes etiam in bello defenſivo fiunt irregulares. Ita quidem P. Engel *h. n.* 58. cenſet. 2. Quando plures concurrunt ad aliquod factum, v. g. ad occîdendum, cenſentur omnes eſſe una cauſa moralis homicidij, licèt multi iſtud phyſicè non cauſent; & hinc in bello injuſto pugnantes, licèt per ſe neminem occiderint, irregulares fieri diximus: ergo etiam in bello juſto offenſivo pugnantes, licèt propriò factò neminem occîderint, omnes evadunt irregulares. 3. In *c.* 24. *cit.* ex quo probavimus, eos, qui in bello juſto offenſivo neminem occîderunt, vel de hoc conſcientiam non habent, non fieri irregulares, ſermo eſt de bello defenſivo: ergo. 4. Clericis expreſsè & graviter prohibitum eſt proprijs manibus pugnare. *can.* 4. *ſ. cauſ.* 23. *q.* 8. *c.* 9. §. *fin. de Voto*: ergo, ſi id faciant in bello juſto, ſeu offenſivo ſeu defenſivo, licèt per ſe neminem occîderint, ſunt irregulares. 5. In *c.* 6. §. *fin. h. t.* habentur pro irregularibus Clerici, *quos conſtat armatos interfuiſſe tanto facinori, & qui conſilium dederunt &c.* ergo Clerici, ſi in bello compareant armati, vel hortentur ad occîdendum, fiunt irregulares. 6. Iidem Clerici in *c.* 5. *de pœnis* dicuntur enormiter pec-

 care,

care, qui *perſonaliter exercent conflictum, & qui alios incitant ad pugnandum:* ergo fiunt irregulares ex delicto. R. ad 1. *Clement. cit.* loquitur de defenſione privata, à qua non fit bona extenſio ad defenſionem Reipublicæ in ordine ad inducendam irregularitatem, cùm hæc non incurratur, niſi expreſſa ſit in Jure. Deinde non eſt credibile, quòd Eccleſia eam ſtatuerit in occîdentes in bello defenſivo ex eo capite, quia liberè militiam ſecuti ſunt, cùm hoc modo impediret neceſſariam ſui ipſius defenſionem, vel patriæ, in neceſſitate, per metum irregularitatis. Ad 2. *N. Conſ. & paritatem*, quamvis enim plures, qui concurrunt ad homicidium licitum in bello juſto offenſivo, fiant una cauſa moralis, tamen Eccleſia non in omnes ſtatuit irregularitatem, ſicut in concurrentes in bello injuſto; nam illi dant operam rei licitæ, &, ſi propterea incurrerent irregularitatem, etiam qui propria manu non occîdunt, nimis multi eam contraherent, & ſic abſterrerentur à bellis juſtis cum gravi præjudicio Reipublicæ. Ad 3. Quamvis initiò fuerit bellum defenſivum, poſtea tamen tranſiit in offenſivum ex parte Chriſtianorum; quia è caſtro egreſſi infideles perſecuti ſunt aggreſſivè. Ad 4. Quamvis prohibita ſit Clericis pugnæ ſocietas in bello offenſivo, & in defenſivo non neceſſario, ut Clerici perſonaliter pugnent, tamen non eſt prohibita ſub pœna irregularitatis. Ad 5. Ibi eſt ſermo non de bello, ſed de occiſione & aggreſſione privata, eáque injuſta, nimirum S. Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis: quid ergo ad bellum juſtum indè inferatur? Ad 6. Textus loquitur de pugnantibus & incitantibus ad pugnandum in bello injuſto, uti communiter notant cum Gloſſa. Neque ſtatuit irregularitatem, ſed depoſitionem ferendæ ſententiæ.

35 Dico 11. Diſpenſare in irregularitate omni, quæ contrahitur ex homicidio vel mutilatione, poteſt Papa. 2. Epiſcopus verò tantùm in ea, quæ provenit ex mutilatio-

latione occulta, & ad forum contentioſum non deducta, & quæ ex homicidio non ſimpliciter & perfectè voluntario, utì eſt caſuale conjunctum cum culpa gravi, factum ad ſui defenſionem, non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, item factum in ſubita rixa, utì multi volunt cum Suar. & Nav. contra Molin. & Tambur. 3. Ampliorem poteſtatem ex ſpeciali privilegio quoad ſuos ſubditos ferè obtinent Prælati Regulares, extendentem ſe ad diſpenſandum etiam in orta ex homicidio perfectè voluntario injuſto, imò & juſto, quæ ob defectum lenitatis in cauſa ſanguinis à Judice, & Miniſtris juſtitiæ, ac à pugnantibus in bello juſto offenſivo contrahitur; licèt horum diſpenſationem non teneantur Epiſcopi admittere in foro externo, ut notat Laym. *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 12. aſſert. 7. n. 4.* Pars 1. evidens eſt; quia omnis irregularitas inducta eſt Jure Eccleſiaſtico, ſupra quod eſt Pontifex, ejus auctor. Nec obſtat, quòd irregularitas orta ex homicidio voluntario injuſto dicatur eſſe *indiſpenſabilis*; ſenſus enim eſt, quòd difficulter & admodum ratò in ea diſpenſari ſoleat; ac ferè tantùm cum Religioſis, vel Ordinem Mendicantium ingredi volentibus, ut cum Covarruv. notat P. Pirhing *h. n. 125.* & alij. Pars 2. ſumitur tum ex *can. 4. d. 21. & cap. 4. de Conceſſ. præb.* ubi habetur, quòd inferior nihil poſſit in lege Superioris, conſequenter nec Epiſcopus in Jure Communi, tum ex Trid. *ſ. 24. c. 6. de ref.* ibi: *liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ; quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis; deductis ad forum contentioſum, diſpenſare*: ergo, ſi irregularitas oritur ex mutilatione occulta, & non deducta ad forum contentioſum, vel ex homicidio non ſimpliciter aut perfectè voluntario, occulto &c. Epiſcopus à Tridentino conſecutus eſt facultatem diſpenſandi; cùm Tridentinum excipiat ſolum voluntarium, etiam occultum, ſive dein ſit injuſtum privatâ, ſive juſtum publi-

ca auctoritate commissum. Quamquam Covarruv. Diana, Lessius, & octodecim alij apud Pasqual. & Laym. *lo. cit.* dicantur tenere, irregularitatem, ex defectu lenitatis ortam ex homicidio publica auctoritate facto in Judicio sanguinis & bello justo, dispensabilem esse ab Episcopo, & Regularibus privilegium habentibus excepto homicidio, si id occultum esset; eò quòd per *homicidium* strictè sumptum videatur intelligi injustum & illicitum, ac perfectè voluntarium. Sed reclamare videtur praxis. Porro delictum *occultum* in ordine ad dispensationem ab Episcopo obtinendam dicitur non solùm illud, quod ita latet, ut in Judicio probari nequeat, sed probabiliter etiam, quod est *penè occultum*, seu non notorium notorietate Juris, nec notorietate facti, de quo nempe reus nec condemnatus, nec in Judicio convictus aut confessus est, & quod ultra quinque v. g. homines non sciunt, ut tenet communis cum Sanch. Navar. Barb. *de Offic. Episc. alleg. 39. à n. 21.* In ordine autem ad eandem dispensationem *non deductum ad forum contentiosum* censetur, super quo apud Judicem nondum est facta contestatio litis, & tale est, ut in Judicio cum effectu probari possit. Barb. *de Offic. Episc. alleg. 39. cit. n. 29. seqq.* P. Wiestner *b. t. n. 170. seq.* cum aliis. Pars 3. patebit inspicienti privilegia Regularibus plerisque quoad hoc punctum concessa, quæ referuntur à Roderiquez, Donato, Miranda, Pellizar. Palao. De Ordinibus Mendicantium testatur Wagnereck ad finem hujus Rubricæ, quòd eorum Superiores habeant facultatem cum suis dispensandi super irregularitate ex quovis homicidio non notorio ex speciali concessione Martini V. Quæ facultas quoad irregularitatem ex homicidio, & mutilatione, reservatur in nostra Societate Præposito Generali, sicut quoad eam, quæ contracta est ex bigamia; licèt facultas dispensandi quoad alias irregularitates com-

communicetur omnibus Superioribus, & hi eam committant Confeſſariis, quibus volunt, in eadem Societate. *Compend. Privil. Societ. JESU V. diſpenſatio §. 5. edit. recent. Prag.*

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

SUMMARIUM.

1. *Torneamenta, & pugnæ cum beſtiis.*
2. 3. *An, & quænam liceant.*

SCiendum, ad evitanda homicidia, de quibus paulò antè, hic removeri eorum occaſiones & cauſas, nimirum torneamenta periculoſa, & in *titulis ſeqq.* duella, artis ſagittariæ vel baliſtariæ exercitium. *Torneamenta*, à voce Italica *torneare*, quòd eſt gyrare, circuire, Germanicè autem Thurnier appellata, ſunt haſtiludia ſeu pugnæ equeſtres, quibus Milites, vel Nobiles Equeſtris Ordinis, ex condicto conveniunt, & ad virium, animoſitatis, armorúmque tractandorum peritiæ oſtenſionem vel exercitium equis inſidentes congrediuntur. Cujusmodi antehac in Germania erant frequentia, & ingenti ſolennitate convocatis longè latéque Nobilibus primæ notæ inſtitui ſolita. Sed olim quibusdam in locis magnus in his haſtiludiis erat abuſus, tum quia ad oſtentationem virium, ac audaciæ, tum & maximè quia cum ingenti vitæ congredientium periculo, cúmque armis ad vulnerandum & necandum aptis celebrabantur: hodie verò cum debitis cautelis, talique moderatione armorum adhibentur, ut per ſe nullum ſit cædis vel gravioris vulneris periculum, & ſiquid hujusmodi eveniret, per accidens & caſualiter eveniſſe cre-

dendum foret: finis verò honeſtus præfigitur, nempe exercitatio in equis & armis dextrè tractandis, item in ſignum lætitiæ ob relatas victorias, ob natales, nuptias, vel adventus Principum, ad celebriores reddendas feſtivitates. Torneamentis vicinæ ſunt Agitationes taurorum, vel ferarum, quibuscum homines in pugnam deſcendunt: quæ in Hiſpania maximè in uſu ſunt, atque olim valde erant periculoſæ, modernis autem temporibus caveri ſolet adhibitis cautelis, ne indè hominibus immineat periculum mortis.

2 Dico. Quamvis Torneamenta (Agitationes taurorum) prout antiquitus erant in uſu, conjuncta cum mortis vel gravis vulneris periculo, fuerint utroque Jure gravitet prohibita, & ſub pœna in homicîdas ſtatutâ, qui alium occîderant, & privatione ſacræ ſepulturæ in eos, qui ibi occubuerant, licèt pœnitentes, ut patet ex *l. un. C. de Gladiator lib. 11. c. 1. & 2. h. t.* ac ibi notant DD. & ex Conſtit. S. Pij V. edita 1567. contra Agitationes taurorum. Prout tamen hodie cum debitis cautelis inſtituuntur, nec prohibita ſunt, nec pœnæ ſubjacent, cùm culpâ vacent, & ratio prohibitionis ceſſet, uti communis habet DD. cum Abbat. in *c. 1. cit n. 8.* & Barb. *ibid. n. 4.* atque tolerata praxis confirmat. Clericis tamen & iſta hodiedum vetita ſunt, quia referunt ſpeciem bellicæ exercitationis, quæ dedecet perſonas Eccleſiaſticas, & hinc ſub anathematis pœna Clericis Torneamenta iſta prohibuit Concilium Herbipolenſe, & Salisburgenſe, ut teſtis eſt Gonzalez in *c. 2. h. t. n. 6. & 11.*

3 Oppones 1. *l. 7. §. 4. ff. ad L. Aquil. & l. 2. ff. de Aleator* permittitur uſus Torneamentorum, etiam periculoſorum & temerè ſuſceptorum, prout antiquitus inſtituebantur: ergo non utroque Jure erant prohibita. 2. In Concil. Vienn. *Conſtit. Paſſiones.* Clemens V. prohibuit ſub excommunicatione reſervata etiam moderata hastiludia propter immodicos ſumptus, quos cupiebat in

ſi-

ſubſidium belli ſacri ad recuperandam terram ſanctam impendi: ergo. 8. ad 1. Illas Leges ſuſtulit poſterior lex *un. C. de Gladiat. cit.* Ad 2. Prohibitionem Clementis ad inſtantiam Regis Galliarum & Germaniæ Principum revocavit Joan. XXII. *in Extrav. un. h. t.* ut haberentur milites exercitati.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello.

SUMMARIUM.

1. *Duellum quid, & quas requirat conditiones.*
2. *Solenne, & privatum: licitum & illicitum.*
3. *Quæ duella ſint licita.*
4. *Quænam illicita.*
5. 6. 7. *Acceptare, magis offerre, duellum præcisè ob punctum honoris, omni Jure eſt prohibitum.*
8. *Juxta aliquos tamen id permiſſum eſt, ſi non præcisè honor, ſed etiam bona Fortunæ, & officium aliàs ſint amittenda.*
9. 10. *Quæ ſint pœnæ illicitè duellantium, & concurrentium. Et quis ab hoc peccato poſſit abſolvere.*
11. *Quid? ſi Clericus pugnet in Duello.*

SCiendum 1. *Duellum*, quaſi duorum bellum, Græcè *Monomachiam*, quæ eſt pugna unius cum uno, dictum, communiter quidem ſic definiri, *eſt ſingulare certamen inter duos ex conducto ſuſceptum*; accuratiùs tamen & in ordine ad incurſionem pœnarum meliùs à Filliuccio, Bonac. Thoma Tamburino *in Decal. l. 2. c. 39. n. 1. 24. &c.* Gobat. *tr. 7. caſu 18. n. 572.* 1

Theol. Experim. ſic deſcribi poſſe: *eſt certamen ſingulare ex privatis cauſis & ex condicto ab utraque parte deliberatè ſuſceptum, deſignato tempore & loco, ad occiſionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda.* Unde preſsè ſumptum duellum non eſt 1. ſi belli Duces ex utraque parte hoſtili mittant certum militum numerum (non enim eſt neceſſe, ut tantùm unus cum uno, ſeu duo inter ſe certent) ad pugnandum, v.g. decem contra decem: quia tale certamen non *privata ex cauſa*, ſed publica auctoritate ad bonum publicum ſuſcipitur, & eſt pars belli. 2. ſi duo ex occaſione rixæ deveniant ad provocationem, & durante iracundiæ æſtu ad aliquem locum progreſſi digladientur: aut ſi ad occurſum inimici excandeſcas, eúmque ſtatim provoces, & cum illo congrediaris: aut ſi exortâ inter duos in domo vel Eccleſia rixâ, & mox egreſſi ad vicinum forum vel plateam ſtrictis gladiis ſe petunt: aut ſi unus morantem in certo loco inimicum conſpicatus domum eat, ut gladium afferat, ac poſtmodum pugnet cum illo &c. quia non congrediuntur *ex condicto* ſeu conventione per aliquod temporis intervallum prævia. Aliud foret, ſi unus ad alterum diceret: *exſpecta hìc, dum afferam arma*: vel: *vade & affer. gladium, hìc te exſpecto*: vel: *exeamus ad illum locum, & ibi congrediamur*: vel: *in hoc loco non decet pugnare, ſed veni mecum in publicam plateam.* 3. ſi Titius, dum offert Caio ſingulare certamen, ſtatim eum aggreditur gladiô; quia non eſt certamen utrinque deliberatè ac ſponte initum: nam Caius cogitur ſe defendere, & Titius eſt inſtar aggreſſoris. 4. ſi duo ſe provocent ad pugnandum certo tempore & loco, & ibi in hunc finem compareant, at pugna aliunde impediatur; quia certamen non eſt actu *ſuſceptum.* 5. ſi tantùm deſignetur tempus, non verò *locus*, vel locus, non verò *tempus* ad congrediendum, ut ſi unus ad alterum dicat, *veni foras, exeamus* (**komb heraus**) vel: *cras hu-*

horâ octavâ compareas ad duellum : vel : *invito te ad duellandum in platea propè cœmeterium extra portam.* Siquis tamen provocatus ad certum locum, & certum tempus, egrederetur illuc tali tempore, licèt non condixerit expresè ad duellandum, duellum tamen secuturum præviderit, illúdque postea sequatur, mihi videtur verum duellum ; quia talis egressus tali tempore non est indifferens, nec causa certaminis tantùm per accidens, sed ex condicto tacito. 6. si se invitent ad pugnandum in certo loco & tempore, at sine armis, ad occidendum vel graviter vulnerandum cum periculo vitæ per se aptis, licèt per accidens sequatur mors, v. g. ad pugnandum virgâ, baculo levi, vel acinacibus ligneis brevibus, mit Dusacken / uti in spectaculis solent die Feder-Fechter und Marx-Brüder/ pugnis &c. aut si mulieres congrediantur evulsione crinium, laceratione vultûs unguibus &c.

Sc. 2. Duellum dividi 1. in solenne & privatum. *Solenne* est, quod fit cum certis ritibus & forma, nempe adhibitis *patrinis* seu *secundantibus*, ut vocant, litteris provocatoriis, vulgò Chartell / ac ferè in loco congredientibus securitatem præstante, quem vocant *campum francum* &c. Econtra *Privatum* est, quod quidem ex condicto, ac designatis certo tempore & loco fit, & sine ulteriori solennitate. 2. in *Licitum, & Illicitum*, prout nempe causa duelli fuerit justa vel injusta. Hìc igitur inquirendum, quodnam duellum sit licitum, vel non. Proinde 2

Dico 1. Licitum est duellum 1. in casu, quo Deus ipse daret expresè facultatem duellandi. 2. ob bonum Reipublicæ assumptum, v. g. ad finiendum bellum, ejúsque calamitates declinandas, aut ad parcendum sanguini, qui effunderetur, si totus exercitus utrinque collideretur : sic bellum justum gerens Princeps hosti potest offerre duellum, ut ex quolibet agmine unus (vel plures pari numero) in singulare certa- 3

men deſcendant, ea conditione, ut victoria ſit pen
lum exercitum, cujus deputatus ad duellum tue
ctor: modò per tale duellum victoria non red
magis dubia, quàm eſſet, ſi cum omnibus copiis
catio fieret. 3. ad defenſionem vitæ, vel bon
etiam, neceſſariò ſuſceptum, ut ſi tibi aliquis int
certam mortem, direptionem bonorum, incen
domûs, niſi cum ipſo (non cum tertio, qui eſt
cens) congrediaris duellô. Aliùd eſt, ſi ſuſcipe
præcisè ad defendendum honorem, utì dicemus
ſertione tertia. 4. ſuſceptum ob defenſionem
ris Divini, Religionis, boni communis, ut ſiqui
ceſſet blasphemare Deum, profanare res ſacras,
qui Rempublicam, niſi cum ipſo duellum ineas.
duobus, ob delicta ad mortem damnatis, injun
duellum, ut, qui alterum occîderit, vitæ gratiam h
Pars 1. claret, cùm Deus ſit dominus vitæ & nec
minum. Pars 2. defenditur à plerisque; quia n
ratio, cur duo, vel pauci quidam, non poſſint co
di ad mortem vel gravia vulnera inferenda, cùm
exercitus id poſſint, atque ſic multorum parcatu
guini, & ærumnis ex bello in plures redundaturis
cedit exemplum Davidis cum Goliath duellantis,
ardi III. Angliæ Regis Philippum VI. Valeſium,
V. Imperatoris Franciſcum I. Galliæ Regem,
Ludovici Electoris ad Rhenum Comitem Ture
ad ſingulare certamen ex ſimili cauſa provoca
Ad idem ſe obtuliſſe conſtat S. Wenceslaum Re
nemine improbante. Pars 3. probatur ex illis
piis, ex quibus ſuprà cum communi omnium licit
ſe docuimus, occîdere injuſtum aggreſſorem vitæ
norum, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ,
pe alia ratio & modus non ſuppetat, ſe vel ſua
dendi. Nam talis offerendo vel acceptando du
potiùs ex neceſſitate, quàm voluntate, atque invi
git tam atrox remedium, & periculum dubium

tandum certum, adeóque minus malum ad declinandum majus; quod utique prudenter agit, & ſic licitè. Pars 4. difficultatem non habet; quia bonum honoris Divini, Religionis, Reipublicæ, longè majus eſt, & præferendum bono privato vitæ propriæ, vel bonorum Fortunæ: cur ergo non liceat iſtud exponere pro illo defendendo? cùm etiam liceat ob propriæ vitæ privatum bonum duellare. Pars 5. ſuadetur indè, quia Juri Naturali non repugnare videtur, utrumque mortis reorum conſtitui miniſtrum Juſtitiæ in alterum, ad exequendam mortis ſententiam, ut adeò tum publicæ juſtitiæ zelô, tum propriæ vitæ ſervandæ ſtudiô rectè ſuſcipiatur duellum, licèt à Judice non facilè deferendum ſit, & vix ſine peccato poſſit.

Dico 2. Illicitum verò eſt duellum, quod ſuſcipitur 4
1. ad oſtentationem virium, audaciæ, armorum peritiæ. 2. ad ſpectantium oblectationem. 3. ad vindicandam injuriam, vel ex odio &c. 4. ad manifeſtandam veritatem, innocentiam, vel ad objecti criminis purgationem: quæ de cauſa ut in lite dubia dignoſcerent rei veritatem, antiqui ſæpius duellum pro remedio adhibuerunt, alijs probationibus deſtituti, ídque non Judices tantùm deferebant, ſed & litigantes ad ſingulare certamen confugiebant (ſie gebrauchten das Fauſt-Recht) ea lege, ut is cauſam perderet, qui in pugna ſuccumberet. Ita omnes quoad omnia membra; quia duellum ex hujusmodi cauſis offerre, vel acceptare, repugnat omni Juri, Naturali ac Divino, Civili & Canonico; ſic enim ob finem vanum, ſtolidum, peccaminoſum, &, utì fit in ultimo caſu, ſuperſtitioſum (quia ſimul intérvenit tentatio Dei) vita propria & aliena in manifeſtum diſcrimen adducitur: quod utique contra rectam rationem, atque contra *Jus Naturale* eſt, ac intrinſecè malum, maximè cùm non tantùm vitam corporalem tum ſuam, tum proximi, quem occîdere molitur duellans, ſed etiam ſpiritualem animæ, & æternam felici-

licitatem uterque perditum eat miſer, & æterni
turus miſer, qui occubuerit: quod repugnat Ju
& Charitati tum erga ſe tum erga proximum; ci
mo ſit dominus vitæ ſuæ, aut alienæ, uti nec me
rum, ut ſe aut alium occîdere poſſit vel mutila
Deus dederit poteſtatem, quam utique in dictis
non concedit, ſed poſitivè negat per generalem
hibitionem, *non occîdes. Exod. 20. & Deut.*
per generalem reſervationem dominii in vitas
minum, *ego occîdam, & ego vivere faciam. D*
32. *v. 39.* Quare & *Juri Divino* repugnat duell
hujusmodi cauſis vanis vel peccaminoſis ſuſceptun
in ullius humani Principis poteſtate eſt illud conc
cùm nihil poſſit contra Jus Divinum ac Naturale
& *Juri Civili* adverſatur, ut DD. cum Brunnem
un. C. de digladiat. lib. 11. colligunt tum ex *cit.*
ex aliis, quibus Leges prohibent & vindicant hom
Imò ſpeciali ſanctione monomachiam anno 1668
riſſimè prohibuit Leopoldus Imperator *glor. mem*
conſenſu Statuum in Comitijs Ratisbonenſibus c
gatorum, pœnámque capitis ſtatuit in eum, qui in
ſo alterum occîderit, ſaltem ſi fuerit provocans,
fert Gobat in *Theol. Experim. to. 1. p. 1. tr. 7.*
in Appendice duellari. quæ conſtitutio ſpectat
Novum Romano-Germanicum. Denique contr
vel maximè *Juri Canonico*, ut patet ex *can.*
machiam 22. cauſ. 2. q. 5. ex c. 2. h. t. ac præci
Tridentino, quod *ſeſſ. 25. c. 19. de Ref.* ſic deton
teſtabilis duellorum uſus, fabricante diabolo
ductus, ut cruenta corporum morte animarum
perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus
minetur: Imperator, Reges, Duces, Principes,
chiones &c. qui locum ad monomachiam in
ſuis inter Chriſtianos conceſſerunt, eo ipſo ſint
municati &c. qui verò pugnam commiſerunt,
eorum patrini vocantur, excommunicationis,

nium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniri debeant, &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli tam in Jure quàm factò dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam ſuaſerint, nec non ſpectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculò teneantur : non obſtante quocunque privilegio, ſeu pravâ conſuetudine, etiam immemoriali. Similia habent Pontifices in ſuis Conſtitutionibus, uti Jul. II. Leo X Clem. VII. Pius IV. *in Conſtit. Ea, quæ. ann.* 1560. maximè Gregor. XIII. *in Conſtit.* Ad tollendum 1582. & Clem. VIII. *in Conſtit. Illius vires.* 1592. qui ultimi duo Tridentinum extenderunt etiam ad duella privata, ubi *nulli patrini ſociive ad illa vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve provocatoriæ literæ, aut denuntiationis Chartulæ præceſſerint*, eò quòd *non minùs cruenta, & animæ & corpori noxia* ſint, ac ſolennia. Atque hæc certa ſunt, in dubium tamen revocant, an pariter illicita ſint duella, quæ ineuntur ea conditione, ut ceſſetur, quamprimum alteruter fuerit vulneratus, aut poſt certum congreſſuum vel ictuum numerum? Item quæ ſuſcipiuntur fictè, ac ſine animo ſeſe vulnerandi, ſed tantùm ut legibus duelli ſatisfiat per rixam levem ex condicto initam, donec ab alijs dirimantur pugnantes. Sed videtur indubitatum, utraque eſſe illicita: priora quidem; quia per ſe periculoſa ſunt etiam quoad vitam: poſteriora autem, quia ſcandalum præbent, & Clemens VIII. prohibuit quoque duella non fatalia: quamquam ad hanc prohibitionem fortè dici poſſet, eam ſolùm afficere duella, quæ per accidens non ſunt fatalia, non verò per ſe & ex intentione congredientium. Id tamen verum eſſe concedo, quòd poſteriores, nempe fictè duellantes, excommunicationem & alias pœnas non incurrant. Pertinaciùs contendunt, ac dubium movent perverſi quidam ſcioli, vel imperiti, utrùm

acce-

acceptare liceat duellum ad evitandam timidita
tam, atque ob punctum honoris? Ad quod ɣ. &

5 Dico 3. Illicitum est omni Jure, Naturali, Divin
mano utroque acceptare duellum (multò magis
re) præcisè ob punctum honoris, seu ad declin
ignominiam vel dedecus. Eruitur Assertio ex
dente, quia hæc causa non est talis, ob quam De
seri possit dedisse potestatem auferendi vitam alt
suam prodigendi: & sanè si ob causam evitand
matum ex recusato duello probrum liceret du
scipere, Respublica innumeris laceraretur cædib
summa pernicie civium, animarum æquè, ac vi
poralis jacturas irreparabiles facientium; eò qu
mines plurimi circa punctum honoris sint admod
licati, mirabiles, imò insani, dum nescio quas le
noris peristrictiones, & verbula paululum aculeat
sum in titulo apicem, & similia crepundia stolid
tasmate tanquam ingentem honoris voraginem i
bi cerebro depingunt, similes fatuis, qui p
corrupti verba quædam nullatenus pati sustinent
offensi ad saxa, cultros &c. gravem injuriam, ut
lidè imaginantur, ulturi convolant: si ergo ob
punctum duellare liceret, periculum manifestu
& proniſſimum perpetuarum cædium; atq
duella ex hoc capite prohiberi omni Jure
fuit. Probatur ulteriùs solidissimè ex decisione
dri VII. qui anno 1665. tanquam scandalosam
cioſam proscripsit hanc propositionem numero
questris ad duellum provocatus potest illud ac
ne timiditatis notam apud alios incurrat: und
ilcentiâ asserens nullatenus defendi ut probabili
Prob. 3. ex ratione: acceptatio duelli nec est n
um, nec idoneum remedium ad defendendu
rem, & dedecus avertendum: ergo licita &
non est ex hoc capite: *necessarium* non est, qu
defendi potest alio modo, nempe vel apud co

tem judicem, vel si provocatus protestetur publicè, se duellum non recusare ex timiditate aut ignavia, sed ex reverentia erga leges, Divinam æquè ac Humanam, duella gravissimè & sub infamiæ nota prohibentes, imò sub pœna æterni supplicii in inferni ignibus: se tam stolidum non esse, ut tanta temeritate sibi infamiam, Dei odium, vitæ temporalis ac æternæ jacturam, æternos rogos comparet; quod nemo audet, nisi insanus, desperatus, & extremè sceleratus fuerit: deum, animam suam, ac vitam sibi chariorem esse, quàm ut tam manifesto discrimini tam temerè & inconsultò objiciat: interim se paratum esse, ac semper fore, cuicunque aggressori, etiam provocanti, si se aggressus fuerit, obviare, uti decet virum fortem: tantùm illos, qui ob vilitatem, cruditatem, inscitiam & ineptitudinem suam ex bene factis honesti honoris consequendi incapaces sunt, gloriam sibi quærere in rixis privatis, quas insana levitate, ac desperatâ audaciâ, honestissimis quibusque & vera laude conspicuis obtrudunt petulantissimè: indignos proin esse, cum quibus vir cordatus contra omnia Jura congrediatur. Talis protestatio laudem ingentem feret apud omnes cordatos, bonos Christianos, prudentes & æquos rerum æstimatores. Sed nec est *idoneum* remedium; quia duellare non est fortitudinis, quæ nulla est sine justitia. *Novell. 69. pr.* nulla sine comite prudentia, consilio, & ratione. Aristoteles 3. *Eth. c. 7. & 8.* sed est extremæ temeritatis & dementiæ, dum propria & inimici vita temporalis morti, anima verò æternæ calamitati ob fumum vel umbram honoris phantastici, qui revera honor non est, objicitur: quid honoris sit in eo, quòd quis passione abreptus & sui impotens, imbellium fœminarum instar, imò ferarum ratione carentium, in suam & alienam perniciem ruat? certè si hoc fortium esset, nemo majorem fortitudinis laudem reportaret, quàm rabidæ feræ, & furiosi, mente destituti, insaníque homines. Bone Deus! quomodo honorem

tuetur

tuetur duellum ſuſcipiens? vel enim erit victus, v
ctor? ſi victus, utique hoc ipſi glorioſum non erit,
ſuper tanquam infamis & notoriè decedens in pe
mortali, ac diaboli præda, perpetuò carebit ſep
ſacrâ, tanquam indignus, qui vel mortuus inter f
toleretur: ſi victor, iterum tanquam infamis, & gr
mi ſceleris, nempe homicidij & duelli, contra omn
ges ſuſcepti, reus vel in alienas terras aufugere
bit, vel in carnificis manus incidet. &c. Majorem
laudem apud omnes verè ſapientes, & honeſtatis
tes, ſibi comparabit, qui paſſionibus ſuis temper
fame & ſummè temerarium duelli remedium de
bit. Prob. 4. Qui duellum ex hac cauſa accept
plicis homicidii, Divina & Humana lege prohibiti,
ſe facit, nempe proximi, cui vitam intendit eripere
ipſius, dum morti, vel ſaltem ſorti, temerè &
omnem rationem ſe objicit.

6 Oppones 1. Secundùm ſtatuta Ordinis Equeſ
Jacobi inter alia interrogatur Candidatus Ordini
nunquam recuſaverit duellum provocatus, &, ſ
sáſſe deprehenditur, tanquam ignavus repellitur
acceptare duellum ex cauſa defendendi honori
eſt illicitum; cùm iſte Ordo ſit approbatus ab
ſia. 2. Ad res temporales tuendas licitum eſt
pere bellum: ergo & duellum: ergo etiam
endum honorem. 3. Ad tuendum honorem li
cidere injuſtum aggreſſorem, ſi honor aliter c
nequeat; cùm pari paſſu ambulet honor &
& ideo *ad tit. de Homicid. n. 8.* diximus, virum
ſtrem, cui probroſum eſt fugere, ad fugam no
ri, ſed licitè occîdere aggreſſorem præcisè ob
ſionem honoris, alio modo non conſervabilis
provocatus ad duellum invaditur ab altero in h
quem alio modo conſervare nequit, niſi acce
duellum; nam ea eſt mundi perſuaſio, ut, ſi Mi
Nobilis (aut Studioſus) provocatus non accept

beatur pro infami, timido, effæminato, & indigno, qui toleretur in congressibus, mensis, compotationibus, & societate Nobilium vel Militum &c. Er wird für Ehrlos gehalten / und wird in der Schlacht-Ordnung nit bey ihm gehalten / er ist ein Leibfeügen / ein H. kein ehrlicher Cavallier / kein rechtschaffner Soldat / kein braver Kerl. &c. Nec juvat, si protestetur, se duellum recusare non ex ignavia aut timiditate, sed justo Dei timore, ex reverentia legum &c. quia id non creditur. 4. Contingit quandoque, ut Officiali bellico, duellum non acceptanti, vel non offerenti, si læsus est, non pareant ampliùs milites, & sic non suscipiens duellum amittat cum honore ac fama simul officium suum: an ergo huic non licebit duellum? Id sanè nimis arduum & difficile videtur.

℣. ad 1. In illo Ordine non repellitur tanquam indignus, qui recusavit duellum ex causa, ne Deum offenderet, sed ex timiditate, fugiendo provocantem. P. Viva ad propositionem citatam ab Alex. VII. damnatam, & alii passim. Ad 2. N. ultimam, *in conseq.* & *suppositum*, quòd per recusationem duelli amittatur verus honor. & quòd per acceptationem duelli defendatur. Ad 3. N. *Min.* talis enim nondum est invasus, sed tantùm invitatus ad pugnam: neque per hanc invitationem vel provocationem invaditur honor ita, ut alio modo, vel per Superiorem & Judicem, vel per protestationem superiùs insinuatam conservari vel reparari non valeat. Imò nec absolutè honor invaditur, aut aliquid patitur per detrectationem duelli saltem apud prudentes, probos, cordatos; improbi autem imprudentes & vulgares homines, qui vel rei gravitatem non apprehendunt, vel omnia Jura susque deque habent, ac scelus pro virtute, cæcam passionem pro fortitudine &c. non sunt curandi. Unde non hæc mundi Melioris, sed perversi & excæcati persuasio est. Præterea esto, quòd sit communis Mundi persuasio, propterea tamen duellũ non fit licitum,

utpote intrinsecè malum, & pro omnibus circum
tijs, in quibus Auctor vitæ non dat potestatem
piendi duelli: quòd autem non det, quando a
de puncto honoris tantùm, patet ex nostris prob
nibus, & evidenter ex citata propositione dam
Etiam Mundi (nempe perversi, & à diabolo excæ
persuasio est, comessationibus & voluptatibus indu
dum, ultionem de inimicis sumendam &c. an pr
sea hujusmodi asseres licita? Neque propter c
ptum totius Mundi judicium quocunque modo
defendere honorem contra Dei & Naturæ Lege
contra rectæ prudentiæ rationem. Toleranda
omnis ignominia, siqua apud totum Mundum (qu
men in recusante duellum non est timendum,
meliot & saniot pars hominum potiùs laudet tan
prudentem & virtutis veræ studiosum) oriretur ex
quòd quis vellet observare legem Dei, v.g. si ig
niam incurreres, quòd observes legem castitatis,
de honorandis parentibus, legem de non occîd
innocentem &c. quantò magis si tantùm timen
ignominia apud discolos deptavatæ & mundana
tate in vertiginem actæ mentis homines. Quæ
prudenter ageres, vel ad id induci te pate
siqui hominum te invitarent ad omnia tua bona
cienda, vel in certum periculum vocanda, habit
nî faceres, pro homine avaro? Certè non puto
ergo ita desipias, ut propter quorundam perv
judicium, qui te pro ignavo habebunt, si non f
vitam tuam, & cum hac omnia, temere in extr
periculum conijcias? stultus es, si hoc non capi
perversissimus tui hostis, si capis, & tamen facis
tali, qui te similibus verbis lacessit: *si es vir bon*
genuinus Nobilis: cordatus Miles, pugna mecu
diô, aut globô &c. tamdiu es talis &c. donec n
duellum ineas &c. dic, inquam, tali: *sum & m*
honestus, cordatus &c. licèt duellum tecum non

mittam: quod recuso, non quia te timeo, sed quia Deum timeo: quòd autem te non timeam, videbis, quando me aggredi tentaveris: tuam provocationem meritò contemno, quia idem sonat, ac si diceres: si es honestus, cordatus, genuinus Nobilis, vade mecum ad furandum, adulterandum, rapiendum aliena &c. Siqui tibi nolint credere protestanti seriò, quòd duellum recuses ob Dei timorem, non ex ignavia, cogita id credi ab alijs melioris & sanioris mentis, nec tibi propter illorum fanaticum judicium in corpore & anima pereundum esse, vel tam propinquum salutis periculum esse subeundum, imò certam veri honoris jacturam. Ad 4. hic tangitur difficultas non levis, speciali examine digna. Unde

Quæres, quid censendum de casu, quo recusans duellum periclitatur de amittendo officio, statu, & dignitate sua, præsertim si exinde competens statui sustentatio pendeat, an saltem ad declinandam ignominiæ notam, cum amissione officii &c. conjunctam, licebit duellum acceptare, vel etiam offerre, si aliud non suppetat medium? Similem casum refert & resolvit P. Seybold in *Dicæomachia sua p. 2. sect. 4. §. 1. n. 14. seqq.* nempe hunc: Cajus obscuro genere natus, sed officio bellico nobilis, ad quod sua virtute eluctatus fuerat, è nobilissima quadam familia Germaniæ uxorem duxerat: nescio qua occasione dein idem Cajus ab alio quodam magnæ nobilitatis Officiali bellico, ejusdem ferè & non multùm supra Cajum emineptis officii, arundine ignominiosè est percussus. Nobilitatem invasoris reveritus nullâ usus est defensione Cajus: vulgatur res in exercitum: Officiales reliqui contra eum protestantur, negant, cum eo stare milites velle, eúmque tanquam imbellem è Castris exesse jubent. Princeps Imperii, in cujus cohorte centurionem (einen Hauptmann) agebat, à Cajo imploratus, reponit, se non removere ipsum ab officio, cogere tamen Officiales & milites alio-

rum Principum se non posse, ut cum ipso stent in armis, eúmque tolerent: ipse sibi prospiciat. Frustra omnia, remedium retinendi vel recuperandi officium erat nullum, nisi monomachia seu duellum, quod tamen Cajus non arripuit, & ideo privatus officiô atque ad priſtinæ fortunæ statum redactus ad ruricolas se contulit cum tua Perilluſtri conjuge, ubi cum magna paupertate multis jam annis luctatur. Novi & ego, nisi vehementer fallar, hunc exauctoratum centurionem, eique paucis abhinc annis ipsus locutus sum non sine commiseratione. Ad hunc casũ respondet P. Seybold, quòd Cajo nõ modò licitum fuisset contra percutientem arundine in continenti se defendere, etiam defensione occisiva, si aliter non potuisset evitare ignominiam, sed etiam acceptare duellum, si fuisset provocatus, imò offerre quoque duellum, postquam vidit, aliud medium non superesse ad honorem & simul officium suum, unde se & nobilem uxorem competenter sustentare necesse habuit, retinendum vel recuperandum. Ratio; quia in hoc casu non præcisè agebatur de puncto honoris, sed etiam de statu simul & officio, consequenter de rebus quoque Fortunæ necessariis ad vitam convenienter statui ducendam: proinde injuriosus percussor fuit perpetuus aggressor in rebus Fortunæ magni momenti; aliter non recuperabilibus; propter quam causam Deus, Natura, & Jura permittunt defensionem etiam occisivam, uti nos *tit. de homicid. n.* 6. 7. diximus; cùm etiam ex intervallo invasorem rei suæ, aliter non recuperabilis, liceat occidere juxta communem, si præcisè intendatur per pugnam recuperatio rei, non vindicta, vel laus fortitudinis. Nec videtur illicitum eligere periculum mortis propriæ *incertum* ad evitandam *certam* officii ac indè dependentium bonorum jacturam, & sic minus malum eligere præ majori; modò Cajus probabilem spem victoriæ habuisset; si enim ipsi moraliter certum fuisset, se occidendum, temerè & sic illicitè certo vitæ periculo propter

pter officium & res Fortunæ, quæ minoris sunt momenti, se objecisset. Favet huic doctrinæ Less. *de J. & J. l. 2. c. 9. n. 49.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 3.* P. Wiestner *h. t. n. 5.* allegans plures. P. Reiffenstuel *n. 3.* *eod. tit.* Ita ille. Ne autem hujusmodi Officialis bellicus conjiciatur in tantas angustias, ac necessitatem duellandi, providere sua auctoritate deberet supremus Militiæ Princeps, aut is, cui & iste Princeps subjacet, saltem nisi monomachias ad evitanda majora mala permittere necesse haberet. Utrùm verò hi Principes Supremi invenire medium non possint, quo detestabilis duellorum usus, imò in hujusmodi casibus etiam necessitas, tollatur, ipsis considerandum relinquitur. Certè si possint, & non faciant, in conscientia tuti non sunt, severam aliquando rationem coram Divino tribunali propterea reddituri, tanquam causa tantorum & tot malorum.

Dico 4. Pœnæ illiciti, & propriè dicti duelli sunt 1. rogus infernalis, nisi in vita adhuc expietur hoc grande delictum. 2. excommunicatio latæ sententiæ in ipsos duellantes, patrinos, consilium in causa duelli dantes, spectatores, & Principes ac Magistratus, locum duello concedentes (qui insuper jurisdictione & dominio hujus loci exuuntur, si eum ab Ecclesia obtineant, si ab alio domino directo, ad hunc revertitur dominium) item infamia perpetua cum amissione omnium bonorum in ipsos duellantes, ac denique privatio sepulturæ sacræ, si isti in ipso conflictu decesserint, statutæ à Tridentino *sess. 25. c. 19. de Ref. cit.* 3. Has pœnas, quas Tridentinum in *solenniter* duellantes tantùm decrevisse videtur, exasperavit Pius IV. in *Constit. Ea, quæ*, superiùs *cit.* statuendo pœnas crimini læsæ Majestatis proprias, inhabilitatem ad faciendum testamentum &c. Gregorius XIII. autem in *cit. Const. Ad tollendam*, extendit eas etiam ad duella privata, & excommunicationi subjecit quoque dominos locorum ea permittentes, item

omnes mandantes, arma, equos, vel alia subsidia scienter subministrantes, vel socios se præbentes, auxilium vel consilium dantes (ex composito spectatores) & quidem, licèt in loco designato comparentes postmodum pugnam non commiserint. Clemens VIII. verò ampliavit excommunicando Duces bellorum, duella permittentes, civitates verò, oppida, castra &c. in quorum territoriis, Magistratu sciente & non contradicente fiunt, interdicendo, ac simul suæ absolutioni reservando hanc excommunicationem & hoc interdictum. 4. de Jure Civili si provocans occidit provocatum, est pœna ordinaria homicidii, nempe gladius. Knipschilt *de Nobilit. l. 2. c. 3. n. 117.* referens plures, Carpzov. &c. si pugna non est secuta, quia v. g. provocatus non comparuit, pœna arbitraria, puta pecuniaria, carceris &c. si graviter vulneravit vel mutilavit provocatum, juxta Berlichium *p. 4. concl. 16. n. 16.* puniendus foret pœnâ ordinariâ, sed alii negant, cùm vi consuetudinis conatus sine effectu non soleat puniri pœnâ ordinariâ. Si verò provocatus occidit provocantem (hoc enim discrimen faciunt Practici) minùs & extra ordinem puniri volunt ex ratione, quòd ignoscendum sit ei, qui provocatus se ulcisci voluit. *l. 14. §. 6. ff. de bon. libert.* in quantum videlicet excessit. Berlich. *p. 4. concl. 17. n. 9.* Interim si observaretur pragmatica sanctio ad instantiam Legatorum Imperialium confirmata à Leopoldo Imperatore anno 1668. ut refert P. Seybold *lo. cit. sect. 3. §. 2. n. 5. & sect. 6. §. 7. n. 7.* quoad pœnam ordinariam homicidii non fit discrimen *inter provocantem & provocatum, offendentem & offensum*, nec habetur *respectus personarum, statûs, & propinquorum.*

90 Circa pœnas Juris Canonici aliqua adhuc notanda sunt. 1. eas incurri ipso facto, ita ut in excommunicatione, interdicto, privatione sepulturæ sacræ in casu notorii duelli (si enim notorium non esset, deberet Parochus rem prius deferre ad Episcopum, antequam exclu-

eludat sepulturâ) nec sententiâ declaratoriâ criminis opus sit, licèt ea requiratur ad amissionem bonorum, jurisdictionis, & dominij, atque ad infamiam Juris incurrendam. 2. Constitutiones citatas Pontificum probabiliter in Germania nunquam esse promulgatas, & quoad reservationem excommunicationis, & alias extensiones ad duella privata &c. ex ignorantia ob defectum vel promulgationis vel acceptationis sufficientis in usum nunquam deductas esse, Laym. *lo. cit. c. 5. n. 4.* Mendo, Pirhing, Gobat; pariter & Tridentinum quoad temporales pœnas proscriptionis bonorum, infamiæ, privationis, jurisdictionis, usu non esse receptum in nostris partibus putant alii, & probat praxis. Quin verò quoad excommunicationem, & privationem sepulturæ, etiam ex privatis duellis incurrendam recepta sit Constit. Greg. XIII. dubitari vix potest, & nemo est, qui dubitet, ait P. Reiffenstuel *h. t. n. 41.* Si tamen excommunicatio (quæ propter duellum, saltem solenne, certò incurritur etiam in Germania) nisi aliquem per accidens excuset ignorantia, foret etiam reservata Pontifici, possent Religiosi Mendicantes nihilominus ab ea absolvere in foro conscientiæ vi privilegii Patribus Societatis a Clemente VIII. concessi ad absolvendum a casibus Papæ reservatis extra Italiam, exceptis casibus Bullæ Cœnæ, ut refert Laym. *d. n. 4.* Diana *p. 5. tr. 14. resol. 103.* Gobat. *tr. 7. n. 573.* Comitolus *lib. 6. Moral. q. 17.* La Croix *l. 3. p. 1. n. 861.* & alii. 3. Spectatores duelli, saltem solennis, excommunicari tunc, quando *ex composito*, & *de industria*, ut Tridentinum explicant Greg. XIII. & Clem. VIII. seu datâ operâ, quasi approbant duellum, & hâ præsentiâ animant duellantes; unde siquis clàm, à duellantibus non animadversus, spectet, vel casu veniat ad locum pugnæ, ac ibi, curiosus etiam, maneat, excommunicatus non est. 4. In ordine ad privationem sepulturæ verba Tridentini: *in ipso conflictu decesserint*, idem sonare, ac in *ipso loco duelli*,

Neque in loco ſacro ſepeliendus eſt, qui in ſtadio occubuit, auff dem Platz geblibẽ iſt / qui priùs dedit ſigna pœnitentiæ, ut expreſsè declarat Rituale Romanum juſſu Pauli V. editum *tit. de Exequiis*, ita loquens: *negatur ſepultura Eccleſiaſtica morientibus in duello, etiamſi ante obitum dederint ſigna pœnitentiæ.* Putant tamen La Croix *n. 864.* & Tambur. ſi talis in loco conflictûs ante obitum confeſſus fuerit & ſacramentaliter abſolutus, eum dici poſſe poſt conflictum moraliter deceſſiſſe, & ſic non privandum ſepulturâ ſacrâ. Nec obſtare exiſtimant dictum Rituale, cùm minus ſit *dare pœnitentiæ ſigna*, quam *Sacramentaliter confiteri.* Si autem ſufficerent quælibet pœnitentiæ ſigna ad hoc, ut aliquis non in ipſo conflictu deceſſiſſe credendus ſit, rarò privationis ſepulturæ pœna haberet locum, cùm etiam lethaliter vulnerati ordinariè aliquantiſper ſupervivere ſoleant, ac dare ſignum pœnitentiæ.

11 Quæres, quæ pœnæ ſpecialiter in Clericos duellantes, de quibus peculiarem facit mentionem præſentis tituli *Rubrica*, ſtatutæ ſint? R. præter illas, quæ in Tridentino & Pontificum Conſtitutionibus ſunt communes omnibus duellantibus, in *Bulla Pij IV. cit.* etiam ſtatuitur privatio beneficiorum & inhabilitas ad illa. Item in *c. 1. h. t.* depoſitio à beneficio & officio minùs rigorosè dicta, & prout coincidit cum ſuſpenſione, ſed ferendæ ſententiæ: at hæc pœna per priores videtur eſſe abolita. Irregularitas in eum, qui occidit, eſt communis omnibus homicidis injuſtis. Qui plura deſiderat de duellis, conferre poteſt Pignatelli *to. 9. Conſultat. 88.*

TITULUS XV.

De Sagittarijs.

SUMMARIUM.

1. *Sagittarij & Balliſtarii qui?*

2. 3.

§. 3. *Quando & ſub qua pœna prohibitum ſit exercere, vel alios docere hanc artem.*

SCiendum, per *Sagittarios* hìc intelligi eos, qui olim ex arcubus ſimul & ſemel plures ſagittas, & per *Balliſtarios*, qui ex balliſtis ſeu catapultis ſaxa noverant dextrè in hoſtem jacere cum ſtrage plurium ſimul & ſemel: hodie verò, cùm arcus & ſagittæ, atque antiqui moris balliſtæ in deſuetudinem abierint, illos, qui ex Tormentis, & Mortarijs bellicis glandes, globos plumbeos, pilas ferreas vel lapideas in hoſtes hoſtiúmque urbes & arces ejaculandi artem ſciunt & exercent. 1

Dico 1. Illicitum & *h. t.* prohibitum eſt Chriſtianis dictam artem Tormentariam docere Infideles, ſeu non-baptizatos, item eandem exercere pro Infidelibus contra Chriſtianos. *c. un. h. t.* quia ſagittarum & balliſtarum uſui hodie ſucceſſit uſus Tormentorũ & Mortariorum, ex quibus jaciuntur globi, pilæ, lapides magni ponderis &c. Unde ſi Chriſtiani & Catholici iisdem utantur contra Infideles, vel contra ſe invicem in bello juſto, non eſt illicitum, ut docet praxis tolerata, & ratio, quòd nihil referat, quibuscunque armis vel modis juſtum gerens bellum militet, per *can. 2. cauſ. 23. q. 2.* modò Tormentarij &c. non adhibeant alias artes illicitas, incantationes, ſuperſtitiones, venena, quibus inficiuntur glandes, ad certiùs jaculandum vel longiùs, ad magis nocendum &c. In bello injuſto ſicut pugnare, ita & hanc artem exercere per ſe prohibitum eſt. 2

Dico 2. Pœna in illicitè exercentes hanc artem inter Chriſtianos, ſive in bello juſto ſive injuſto, eſt excommunicatio ferendæ ſententiæ. per *c. un. cit.* latæ autem, & Pontifici reſervatæ, ſi exerceatur pro Infidelibus contra Fideles, vel ſi eam doceantur Infideles. *arg. c. 6. de Judæis. & Bullæ Cœnæ*, ubi arma, & alia belli inſtrumenta deferre ad Infideles, Paganos, Turcas &c. ſub excommunicatione reſervata vetitum eſt. 3

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & Stupro.

SUMMARIUM.

1. *Ingressus.*
2. 3. *Adulterium quid & quotuplex.*
4. *Indè oritur Actio tum Civilis, tum Criminalis, Quæ sit pœna adulterii.*
5. *Quis super eo & ad quid agere possit civiliter, & mixtè.*
6. *An adultera conjunx teneatur in conscientia suum delictum prodere marito, vel proli spuriæ, ad cavendum marito vel legitimis liberis damnum.*
7. *Quinam criminaliter accusare adulterium uxoris:*
8. *Et an etiam uxor adulterium mariti possit.*
9. *Ac intra quod tempus debeant.*
10. *Adulterium sufficienter probatur per Præsumptiones violentas.*
11. *Quis Judex in causa adulterii.*
12. *Fornicatio, & Concubinatus quid.*
13. *Stuprum tam Violentum, quàm Voluntarium.*
14. *Incestus, Sacrilegium, & Lenocinium.*
15. *Ac Vitium contra Naturam, scilicet Sodomia, Bestialitas, Mollities seu Pollutio.*
16. 17. *Fornicatio simplex est peccatum grave etiam contra Jus Naturale. An & quam habeat pœnam.*
18. *Quæ sit pœna Stupri.*
19. *A quo alenda sit proles ex stupro, fornicatione,*

ne, vel alio illicito concubitu nata.

20. *Præsertim si dubitetur de patre prolis.*

21. *Quæ sit pœna Incestûs.*

22. 23. *Quæ Sacrilegij, & Lenocinii.*

24. *Item Sodomiæ perfectæ & imperfectæ, ac Bestialitatis, item Mollitiei.*

25. *Peccata Luxuriæ non consummatæ.*

26. *Delectatio Venerea, Sensualis, Morosa &c.*

27. *Cogitatio Venerea, Speculativa & Practica.*

28. 29. 30. *Delectatio carnalis, Pollutio, Distillatio, quæsita vel admissa.*

31. 32. *Quando sit peccatum mortale per consensum directum vel indirectum.*

33. 34. 35. *Delectatio spiritualis, sensibilis, & Venerea an sint peccata gravia.*

36. 37. *An in re Venerea detur pravitas materiæ.*

38. 39. 40 *Cogitatio practica vel speculativa, aspectus, verba, lectio, gestus turpes &c.*

41. 42. 43. *Item choreæ, oscula, tactus, an & qualia sint peccata.*

44. 45. *Et ponere actiones, ex quibus oriuntur ac pravidentur motus turpes &c.*

46. 47. *Quid liceat Sponsis, & Conjugibus.*

Sicut huc usque de delictis, proximo in corpore & vita noxijs, adeóque quinto Decalogi præcepto adversantibus, ita nunc recto ordine agitur de delictis luxuriæ, proximi thorum vel pudicitiam violantibus, sextóque Decalogi præceptô prohibitis: quamvis autem *Rubrica* exprimat duas duntaxat species luxuriæ, adulterium & stuprum, Canonistæ tamen indè occasionem arripiunt tractandi etiam de alijs speciebus. 1

§. 1.

De Adulterijs.

Sciendum 1. Adulterium, quamvis in largiori acce- 2
ptione

ptione quandoque dicatur omnis culpa carnalis non conjugalis. *can. 4. cauſ. 32. q. 5. l. inter ſtuprum 10. ff. de V. S.* quare & tota *Lege Jul. de Adult.* adulterium & ſtuprum confunduntur, ut monet Juris conſultus *l. 6. §. 1. ff. ad d. L. Jul.* ſtrictè tamen ſumptum definitur eſſe *voluntaria alieni thori violatio. can. 2. cauſ. 36. q. 1.* ſcilicet per copulam carnalem cum perſona alienò conjugiò ligata. Unde duplicem continet malitiam, unam luxuriæ, quia eſt concubitus viri & fœminæ Matrimoniò inter ſe non junctorum, alteram injuſtitiæ, quia eſt concubitus cum conjuge alieno, vel aliena, & ſic alterius conjugis violatur jus, fidésque in Matrimonio data. Hæc injuſtitia non tollitur, licèt vir vel uxor conſentiat in adulterium conſortis, cùm adhuc inferatur injuria Deo Authori Naturæ duas perſonas indiſſolubili nexu ſibi invicem duntaxat per initum inter ſe Matrimonium adſtringenti, item ſtatui Matrimoniali: unde Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem: *copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium, adeóque ſufficit in Confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.* Id concedo, quòd pars conſentiens in adulterium conſortis agere non poſſit ſuper injuria, ut ſibi illata; cùm liberè & validè conſentienti non fiat injuria. *c. 27. de R. d. in* 6. validè autem conſentit, quamvis illicitè, in quantum ipſius quà talis attenditur jus prohibendi copulam conjugis cum perſona alia. De Jure Civili quidem maritus, ſi commiſceatur cum ſoluta, non habetur nec punitur ut adulter, ſed tantùm ut ſtuprator. *l. 34. ff. ad L. Jul. de adult.* bene tamen de Jure Canonico. per *can. 19. q. 5. cit.* ſicut eſt adulter Jure Divino & Naturali; quia Jus Canonicum conſiderat principaliter violationem fidei conjugalis, Jus Civile autem principaliter attendit incertitudinem prolis, & ideo ſolùm uxorem, cum alio commixtam, punit ut adulteram, eò quòd inducatur incertitudo, an ſecuta proles ſit adulteri vel proprij mariti. De neutro autem

autem jure pro adulterio propriè dicto habetur, si quis tantùm sponsam de futuro alienam carnaliter cognoscat, ut habet communior sententia. Nec obstat *l. 13. §. 3. ff. & l. 7. C. ad L. Jul. de adult.* ubi asseritur, crimen adulterij etiam in sponsa vindicari posse; quia hæ Leges non dicunt, hoc delictum esse adulterium, sed solùm permittunt sponso vindicare per actionem injuriarum corruptionem sponsæ tanquam crimen ipsi injuriosum, & adulterio propinquum.

Sc. 2. Adulterium dividi in *simplex*, quando una tantùm pars est in conjugio, altera autem soluta: & in *duplex* seu *bilaterale*, quando utraque pars est ligata proprio, seu quando maritus commiscetur cum uxore aliena, aut uxor cum marito alieno. Cæterùm tam simplex, quam duplex, committitur etiam casu, quo præcessit divortium quoad thorum inter conjuges, quia manent ligati vinculo matrimoniali.

Sc. 3. Ex adulterio nasci actionem innocenti conjugi duplicem, *Civilem*, qua petitur divortium seu separatio quoad thorum & cohabitationem. *Nov. 117. c. 8. & c. 9. de divort.* de qua ad *tit. de Divort. & tit. de donat. int. vir. & ux.* in libro IV. vel qua petit maritus ab adultera, & hujus complice, alimenta pro prole adulterina, aut liberi legitimi exclusionem illius à successione secum in bonis paternis, & suo modo etiam in maternis. Et *Criminalis*, qua non agitur ad interesse, sed ad vindictam publicam, ut pœna à Jure statuta infligatur adulteranti: quæ *pœna Criminalis* de *Jure Canonico* Antiquo respectu Laicorum erat excommunicatio, si contumaciter in adulterio perstiterent. *c. 6. h. t.* respectu fœminarum detrusio in monasterium ad agendam pœnitentiam. *c. 19. de converf. conjug.* Sed hodie contra Laicos propter adulterium, licèt mixti fori sit, in praxi non ampliùs solet procedi criminaliter, sed id relinquitur foro sæculari: respectu Clericorum verò, si de adulterio convicti vel confessi in judicio

dicio fuerint; depoſitio ab officio & beneficio ferendæ ſententiæ, & detruſio in Monaſterium. *can. 10. 11. d. 81.* ſed detruſio in Monaſterium (niſi alicubi exſtet ſpecialiter erectum pro pœnitentibus) non ampliùs eſt in uſu, eique ſucceſſit incarceratio, vel mulcta pecuniaria, vel alia pœna arbitraria. De *Jure Civili* Legis Juliæ *de adulterijs* olim fuit pœna deportationis ſeu exilij. *l. 5. ff. de quæſt.* poſtea pœna gladij à Conſtantino Imp. ſtatuta. *C. 30. §. 1. l. ad L. Jul. de adult.* quamvis *Auth. Sed hodie. eod.* eam mitigaverit quoad fœminas Juſtinianus Imperat. Eandem gladij pœnam innovâſſe videtur Carolus V. *in Conſtit. Pœnali art. 120.* Verùm hodie in praxi ferè nullibi ſolet adulterium primum, ſive duplex ſive ſimplex fuerit, puniri morte, ut teſtatur experientia, ſed vel relegatione, vel ſtatione ante fores Eccleſiæ cum accenſa face, vel mulctâ pecuniariâ, vel aliâ pœnâ pro diverſa loci conſuetudine: de Jure Bavarico propter adulterium ſimplex primum vulgares per menſem incarcerandi cum pane & aqua, vel æquivalente leviori victu, & inſuper, ſi ſint divites, centum libris, quæ faciunt 113. florenos & 26. crucigeros, minùs divites dimidia parte plectendi ſunt; quæ mulcta applicanda eſt tum pijs cauſis tum manifeſtatori: ſi verò hanc mulctam ſolvendo non ſint, poſt incarcerationem per tres dies dominicos continuos cum candela ante templi fores ſtare debent: ſi adulterium eſt duplex, in iisdem perſonis vulgaribus non eſt recipienda pecunia, ſed poſt duram incarcerationem tribus diebus dominicis continuis ante templi fores cum candela ardente, cum virga in manibus ferro incluſis, & denudatis brachijs collocandi ſunt. Propter adulterium ſecundum (intellige non pluries, etiam ex intervallo, repetitum, ſed poſt primum jam punitum iteratò commiſſum) relegandi in perpetuum ſunt extra Bavariam. Siquis bis punitus tertia vice deprehendatur reus, traditur Judici Criminalium;

lium, puniendus pro exigentia circumſtantiarum. Land- und Policey-Ordnung *lib. 5. tit. 9. a. 1. ſeqq.* Quæ pœnæ in *Novella vel Mandato*, 1635. edito, exaſperata eſt non tantùm in adulterio primo ſimplici, ſed etiam in duplici primo: ſecundum verò cum conjugata puniri ibidem gladiô jubetur, uti & fœmina conjugata, ſive nobilis ſive ignobilis, ſecundum adulterium cõmittens. Quæ Novella reperitur apud D. Widmont in fine *Pandectarum*. Alibi alia ſunt ſtatuta, & conſuetudines, quæ utique ſervari debent. Ubi autem pœna eſt arbitraria, caveri debet, ne nimis remiſsè puniantur adulteria, ne indè detur occaſio huic gravissimo ſceleri. De *pœna Civili* adulterij, quæ conſiſtit in privatione juris petendi debiti conjugalis, divortio quoad thorum & cohabitationem, ac in amiſſione dotis, utroque Jure ſtatutis, jam egimus *titulis. 19. 20. in lib. IV.* Hic inquirendum, quis agere ſuper adulterio poſſit *civiliter*, quis illud accuſare *criminaliter*, ubi debeat, & quomodo probare adulterium.

§ Dico 1. Civiliter agere ſuper adulterio, & quidem in ordine ad intereſſe poſſunt, ſolus maritus & uxor innocens in ordine ad lucrandam dotem, vel donationem propter nuptias: maritus & liberi legitimi ad petenda alimenta prolis adulteræ ab adultero & adultera, atque ad prolem ſpuriam excludendam ab hæreditaria ſucceſſione. 2. licèt maritus priùs accuſaverit criminaliter. 3. in ordine ad divortium verò & (quæ actio eſt quaſi criminalis; ſed privata, non publica, & ideo hæc actio tendens ad divortium *c. 5. de procurat. inf.* vocatur *mixta inter civilem & criminalem*) ſolus maritus, vel viciſſim ſola uxor adversùs maritum adulterum. Pars 1. conſtat indè, quia hi ſoli, non alij, per adulterium conjugis, vel matris, in ſuo intereſſe ſunt læſi. Pars 2. ex *l. un. C. quando Civil. act.* ubi deciditur, quòd actio Civilis non præjudicet Criminali, & utraque

in-

intentari possit, nec referat, quænam prius intentetur: quamvis non utraque simul proponi in eodem Judicio possit, saltem æquè principaliter. *gl. in l. un. cit. v. utraque*; quia criminalis est dignior. Pars 3. exinde, quia in solius conjugis innocentis favorem à Jure concessum est instituere divortium, quo proinde uti, vel illi renuntiare pro libitu potest, nec ad alios id pertinet. Si tamen innocens adulterum semel accusavit criminaliter, hoc judicio finito non potest regredi ad actionem mixtam in ordine ad divortium, & ad lucrandam dotem; nec vice versa, si aliquando egit ad divortium, & ad lucrandam dotem (vel donationem propter nuptias) hoc Judicio finito transire ad accusandum criminaliter, ut habet communis ex *l. quod Senatusconsultum 6. ff. de Injur.* ibi: *planè si actem est publicò Judicio, denegandum est privatum; similiter ex diverso.*

6 Quæres, an adultera, quæ concepit & peperit prolem ex adulterio, teneatur in conscientia suum delictum aperire marito, vel proli spuriæ, ad cavendum marito damnum ex alenda prole adulterina, vel reliquis liberis legitimis aut alijs hæredibus ad cavendum damnum ex successione hæreditaria prolis spuriæ oriturum? R. 1. si alio modo, v. g. ex bonis adulteri, vel suis paraphernalibus, parciùs vivendo &c. possit cavere damnum, non tenetur, ut facilè conspirant omnes. Si tamen id non possit, R. 2. neque tunc obligatur ordinariè id manifestare: non quidem *viro*, quia ex tali revelatione subiret periculum vel mortis sibi, aut adultero, aut filio spurio inferendæ, vel saltem perpetuæ exprobrationis, dissidiorum, rixarum, & odiorum tum inter se tum inter propinquos, vel etiam divortii: quæ faciunt moralem impotentiam cavendi damnum per manifestationem delicti: moralis autem impotentia excusat. Non *proli adulterinæ*; quia hæc regulariter non tenetur credere matri, etiam juranti, vel in articulo mortis asserenti, se esse spuriam vel ex adulterio susceptam,

ceptam, uti communiter docent Canoniſtæ in *c. per tuas de probat.* & Legiſtæ *in L. poſthumus ff. de liber. & poſth.* item Lugo & alii contra Molin. Confirmatur: ſæpe prudenter præſumi poteſt tam de marito, quàm de ejus liberis legitimis, quòd malint aliquod præjudicium pati in bonis Fortunæ, quàm uxorem vel matrem ſuam ita infamari & confundi vel coram ſe tantùm; præſertim ſi eſſet periculum diffamationis etiam apud alios, ex qua in ſe quoque redundaret aliqua macula, dolor, triſtitia. Item, ſi maritus moraliter aliunde eſſet certus, prolem, quam genuit ſua uxor, non eſſe ſuam, nihilominus tamen aleret, & ad hæreditatem admitteret nihil objiciendo uxori, quam amat tenerrimè, videretur talem prolem quaſi adoptare, nec velle uxorem obligare, ut delictum ſibi fateatur, ne confundatur, & triſtetur nimiùm. Atque ex hoc capite aliquando excuſavi à manifeſtando Matronam, aliàs longè honeſtiſſimam, & à viro ſuo ſynceriſſimè ac ardenter amatam. Dixi, *ordinariè*; nam ſi adultera jam aliàs eſſet profligatæ famæ, vel abjectæ conditionis: ſi maritus eſſet vir valde bonus, à quo nihil gravis indè incommodi timendum: ſi filius veriſimiliter eſſet creditурus matri, & ab hæreditate abſtenturus &c. tunc deberet vel marito, vel filio manifeſtare, in articulo mortis ſaltem, vel per Confeſſarium, vel per chirographum à ſe relictum, præſertim ſi ageretur de ſucceſſione in Regno vel Ducatu, & ipſa alio modo damnum mariti, vel legitimorum hæredum declinare non poſſet. Sed & in caſu, quo non tenetur manifeſtare delictum, pro poſſibili debet prædictum damnum impedire, parciùs vivendo, ſolertiùs adminiſtrando rem domeſticam, ſuadendo proli adulteræ, ut ingrediatur Religionem, juris ſuccedendi incapacem, plus reliquis liberis legitimis, vel mariti hæredibus, relinquendo de bonis ſuis, vel dando in vivis. Sed & adulter pro viribus tenetur cavere prædicta damna, ſi moraliter ipſi certum ſit, ſe eſſe patrem;

trem, probabiliùs etiam, licèt non ſuaſerit, vel poſitivè non cooperatus ſit ad hoc, ut adultera marito ſupponeret prolem ſpuriam; quia tam adulter, quam adultera, fuit cauſa poſitivè influens in hæc damna; ut adeò ſinguli teneantur pro rata, &, ſi una pars nihil conferre poſſit, ſinguli in ſolidum. Vid. Leſſ. *l.* 2. *c.* 10. *dub.* 6. *de J. & J.*

7 Dico 2. Accuſare adulterium criminaliter poteſt 1. maritus. 2. poſt maritum nolentem, aut ceſſantem, pater adulteræ. 3. poſt hunc reliqui cognati & propinqui, quos verus dolor ad accuſandum impellit. 4. his deficientibus vel negligentibus extranei quoque, &, cùm adulterium ſit delictum publicum, quilibet de populo, modò ſit mas & major 25. annis. *l.* 2. §. 8. *l.* 3. *l.* 4. *ff. l.* 30. *C. ad L. Jul. de adult. & l.* 43. §. 10. *de Rit. Nupt.* & paſſim DD. qui indè deducunt, non quemlibet ſtatim admitti ad accuſationem adulterii, ſed prædictum ordinem eſſe obſervandum.

8 Quæres, an etiam viciſſim uxor poſſit criminaliter accuſare maritum de adulterio? R. de Jure Civili antiquo non. *l.* 1. *C. ad d. L. Juliam. de adult.* bene tamen de Jure Canonico. *can. quidquid* 22. *cauſ.* 32. *q.* 5. cùm de Jure Canonico adulterium in utroque conjuge ſit damnatum. *can. fin. q. cit.* & cùm vir & uxor, in adulterio deprehenſi, *non judicentur ad imparia*, h. e. inæqualiter. *can.* 4. *cauſ. cit. q.* 1. & ibi Gloſſa. Atque hanc Juris Canonici ordinationem defacto receptam eſſe in Imperio quoque Romano, patet ex *Conſtit. Pœn. Caroli V. art.* 120. Neque opponas 1. quòd adulterium uxoris ſit longè gravius, quam mariti, partim quia indè ſequitur incertitudo prolis, & periculum eſt ſupponendi marito partûs alieni, partim quia uxor majorem debet reverentiam ac honorem marito, tanquam capiti ſuo, quàm maritus uxori. 2. quòd, quando Jus Civile & Canonicum diſcrepant inter ſe, quodlibet obſervandum ſit in ſuo foro, conſequenter in foro Sæculari

non

non liceat uxori accusare maritum adulterum criminaliter, licèt permittatur in foro Canonico. Nam g. ad 1. quamvis hæ duæ rationes dispositionem Juris Civilis antiqui facere potuerint valde rationabilem, non minùs tamen rationabilis est dispositio Juris Canonici, & Constitutionis Carolinæ, Juris recentioris, ut nempe magis compescatur virorum vaga subinde libido, & succurratur debiliori sexui injuriam passo. Ad 2. Hodie post Constitutionem Carolinam idem obtinet de Jure Civili, quod de Jure Canonico, atque ideo idem in utroque foro observandum.

Petes, intra quod tempus criminalis accusatio adulterii facienda sit? g. a marito (consequenter & ab uxore) item a patre adulteræ intra 60. dies utiles, a die soluti per divortium Matrimonii numerandos. *l. 3. & l. 4. citt. l. 30. ff. eod.* Ab extraneis verò post elapsos illos 60. dies (uti & a marito, & patre, at jure extraneorum) intra 4. menses utiles. *l. 4. cit. & l. 11. §. 6. ff. eod.* Omnino autem ac in perpetuum extinguitur accusatio adulterii, sicut & aliorum delictorum carnis, quæ puniuntur per *L. Jul. de adult.* uti stupri, lenocinii &c. per viam præscriptionis intra 5. annos a tempore commissi criminis continuos. *l. 5. C. eod.* nisi adulterium sit conjunctum cum incestu; tunc enim non nisi 20. annis eidem præscribitur, sicut aliis criminibus. 9

Dico 3. Ad probandum legitimè & Judicialiter adulterium sufficiunt præsumptiones violentæ, seu ortæ ex talibus indiciis, ut inducatur certitudo moralis, & prudenter dubitari non possit de patrato scelere, uti v. g. sunt, si nudus & nuda in eodem lecto deprehendantur: si mulier aliàs suspecta inveniatur sola cum solo, tempore & loco ad peccandum apto &c. sed in casibus particularibus judicare, an indicia sint talia, quæ sufficiant ad moralem certitudinem delicti, & ad pœnam adulterii ordinariam inferendam, spectat ad Judicem. Sumitur ex *l. fin. C. de prob. c. 12. de Præsumpt.* & ex hac ratione; 10

ne; quia, cùm hoc delictum ſoleat committi in locis ſecretis, absque arbitris & teſtibus, ſine inſtrumentis deſuper erectis, ferè nunquam poſſet affici pœnâ ordinariâ (cùm tamen ſit crimen graviſſimum, & Reipùblicæ perniciosum valde) niſi ſufficerent præſumptiones ex indiciis delicto valde propinquis, & cum eo ordinariè conjunctis hauſtæ, ſeu violentæ & valde vehementes. Ne autem contingat condemnari innocentem, ex indiciis moralem certitudinem non facientibus ad pœnam ordinariam procedi nequit, licèt fortè ad divortium, vel ad pœnam extraordinariam; uti ſunt, ſi uxor à proprio viro diſcedat, & viro de incontinentia ſuſpecto adhæreat: ſi viro inſcio vel invito clàm accedat & pernoctet in domo viri ſuſpecti: ſi abſente marito, vel ignorante, a viris, vel juvenibus, clàm & noctu frequentetur: ſi in loco occulto deprehendatur ſola cum viro alio admittens oſcula & amplexus &c. Vid. Menoch. *l. 5. præſumpt.* 41. Maſc. *de probat. concl.* 57. Sanch. *de Matrim. l.* 10. *d.* 12. *à n.* 40. Farinac. *in Praxi de delictis carnis.* Pirhing *h. t. n.* 12. *ſeqq.* P. Schmalzgrueber *eod. n.* 93. *ſeq.*

11 Quæres, quis ſit Judex competens in cauſa adulterij? R. 1. ſi agatur criminaliter ad vindictam publicam, uterquè, tam Eccleſiaſticus quàm Sæcularis, eſt competens, & datur locus prævention̄i; quia adulterium eſt crimen mixti fori. *l.* 30. *C. ad L. Jul. de adult. c.* 5. *de Procurator. c.* 8. *de for. comp.* nam per adulterium infertur injuria Sacramento Matrimonii, & ideo *ſacrilegium* eſt & vocatur *l.* 30. *cit.* Excipe, niſi agatur ad pœnam ſanguinis & capitalem; tunc enim ad ſolum ſæcularem deferri debet. R. 2. ſi agatur civiliter, vel mixtè, ad divortium, ſolus Eccleſiaſticus eſt adeundus. *c.* 5. *cit. c.* 3. 4. *de divort.* quia agitur de diſſolutione Matrimonii quoad thorum, & ſublata obligatione ex Matrimonio orta: ergo movetur quæſtio Juris ſuper Matrimonio, quod eſt Sacramentum, & aliquid ſpirituale, atque ideò

ideo privativè ad Judicem Ecclesiasticum pertinet; qui etiam rectè cognoscit de causa dotis amittendæ vel restituendæ, si incidenter cum causa divortii proponatur, *c. 3. de donat. int. vir. & ux. arg. l. 3. C. de Judic.* ℞. 3. si causa dotis principaliter deducatur ad Judicium, vel præcisè agatur ad interesse temporale & rei familiaris, velut ad restitutionem eorum, quæ maritus impendit in alenda prole adulterina sibi suppositа, vel hæreditatis, quæ legitimis hæredibus est subtracta per prolem spuriam, cognitio & judicatura videtur soli Judici politico esse propria, utpote de re merè temporali.

§. 2.

De Stupro, & aliis criminibus Luxuriæ consummatæ.

Sciendum 1. præter *Adulterium* plures adhuc dari 12
species Luxuriæ consummatæ, nimirum Fornicationem: Concubinatum: Stuprum: Incestum: Sacrilegium: Raptum: Polygamiam: Lenocinium: Sodomiam: & Vitium contra Naturam. *Fornicatio*, à *fornicibus* seu locis obscuris, sub quibus olim scorta seu meretrices Romæ solebant prostare, dicta, & specificè sumpta, est concubitus solути cum soluta jam defiorata. Personæ *solutæ* hic appellantur non modò, quæ sunt extra vinculum Matrimonii, sed etiam quæ nullo alio vinculo, puta Voti solennis, Ordinis Sacri, Consanguinitatis, aut Affinitatis ligatæ sunt, & ad liberè contrahendum inter se Matrimonium habiles. Dixi 1. *specificè sumpta*, nam generaliter & latè accepta denotat omnem concubitum illicitum & extra-Matrimonialem. *Concubinatus* autem est frequentata fornicatio, & quidem de Jure Civili, si fœmina, cum qua quis consuetudinem habet,

detineatur domi instar uxoris, de Jure Canonico autem, sive in propria sive in aliena domo detineatur talis fœmina soluta. Quare Concubinatus non differt à Fornicatione, nisi quòd cum eadem fœmina sæpius committatur idem delictum consummatum. Et hinc ad distinctionem à concubinatu, uti & à stupro, aliisque speciebus fornicatio dicitur *Simplex*.

33 Sc. 2. *Stuprum*, quamvis in sensu latiori significet ferè omnem coitum illicitum, sicut fornicatio, strictiùs tamen esse concubitum illicitum cum virgine priùs adhuc incorrupta, & nunquam defiorata, vel cum vidua honestè vivente; non præcedente pactione conjugali. §. *Item lex 4. Inst. de publ. Judic.* strictissimè autem esse illicitam virginis defiorationem, non præcedente conjugali pactione. *can. 2. caus. 36. q. 1. v. stuprum autem.* Verba, *non præcedente pactione conjugali*, non videntur esse necessaria ad essentiam stupri explicandam, sed tantùm in ordine ad pœnam stupri incurrendam; quia ut stuprator non punitur, qui cum virgine sibi desponsata præmaturè concumbit, licèt rectè puniatur pœnâ arbitrariâ. Lauterbach *ad L. Jul. de adult. ff.* §. 37. Dividitur in *violentum*, quo opprimitur & defloratur virgo invita, scilicet renitens non tantùm manibus pedibusque, sed etiam vociferatione auxilium implorans: ex cujusmodi clamore pro foro externo etiam probatur vis illata, teste Berlich. *p. 4. decis. 41. n. 69.* & Masc. *de prob. vol. 4. concl.* 1417. *n. 26.* aliisque. Et in *non-violentum* seu *voluntarium*, quod infertur virgini in sui violationem consentienti. Si omnino liberè consentiat, non fit ei injuria, & sic nullum Injustitiæ peccatum, sed luxuriæ tantùm committitur: si per dolum aut metum injustè incussum adigatur ad consentiendum, est & dicitur stuprum violentum *secundum quid*, involvitque simul peccatum contra Justitiam, sicut absolutè violentum, quod propriissimè dictum stuprum est, quando nimirum totis viribus

ob-

obniza opprimitur virgo per vim absolutam. Per stuprum omnino libere ac voluntarie admissum neque parentibus puellæ infertur injuria, ut habet communior & probabilior; quia istum corporis & membrorum suorum à parentum jure independentem habet non minus, atque si jam corrupta sit.

§. 3. *Incestum* esse concubitum inter personas consanguineas, vel affines, in eo gradu, in quo vi Juris Divini vel Humani prohibentur inter se contrahere Matrimonium, uti sunt tam consanguinei lineæ rectæ & obliquæ, quam affines, usque ad quartum gradum inclusive: quia verò affinitas ortum habens ex copula illicita post Tridentinum non dirimit Matrimonium ultra secundum gradum, ideo in ulteriori gradu habita copula cum affini tali non reputatur amplius pro incestu. Porro incestus committi potest vel sub prætextu & colore Matrimonii, contrahere attentando incestuosas nuptias, ut vocat *l. fin. C. de incestis nuptijs*, vel sine attentatione nuptiarum. *Sacrilegium*, prout est delictum carnis, & ad incestum revocatur, est concubitus cum persona Deo dicata per votum continentiæ. Et licèt pro foro interno verè committatur sacrilegium, in Confessione Sacramentali specialiter exprimendum, si unus vel uterque delinquens voto simplici castitatis ligatus sit, vel concubitus non omnino consummatus, in foro tamen externo contentioso, nisi concubitus sit consummatus, & quidē cum fœmina voto solenni castitatis ligata (nam vir, licèt sit Clericus in Sacris constitutus, vel Religiosus, non ut reus sacrilegij punitur, sed tantùm fornicationis) non reputatur pro sacrilegio. *Lenocinium* est delictum, quo uxor, liberi, virgines, aut aliæ fœminæ prostituuntur aliis ad illicitum commercium. Cujus etiam reus sit maritus, qui scit, suam uxorem sæpius adulterari, & incorrigibiliter, eam tamen nec dimittit, nec accusat. *l. 2. C. ad L. Jul. de adult. can. 10. cauſ. 32. q. 1. c. 3. h. t.* De *Raptu* & *Polygamia* nihil attinet hìc ampliùs dicere, cùm de illo *ad Tit. I. à.* 14

n. 117. de ista verò *ad Tit. IV. à. n. 8. in lib. IV.* quantùm satis est, jàm egerimus.

15 Sc. 4. *Vitium contra Naturam* in genere luxuriæ
1 turpissimum, gravissimum, & nefandissimum esse, atque distingui in tres species: prima est *Sodomia*, dicta ab urbe Sodoma, quam propterea ignis cœlò delapsus absumpsit. *Gen. 19.* aliáque est *perfecta*, quando coëunt duo ejusdem sexûs, si nempe mas cum mare, vel fœmina concumbat cum fœmina: alia autem *imperfecta*, quando quidem servatur diversitas sexûs, non tamen vas naturale, ut si vir cum fœmina (sive uxor sit sive alia) coëat in vase non ordinato ad generationem, sed in alio, v. g. præpostero, coxendice &c. Secunda species est *Bestialitas*, seu commixtio carnalis sive coitus hominis cum bruto. Quò etiam referre potes concubitum cum dœmone in hominem se transfigurante: licèt hoc peccatum sit specie diversum à bestialitate, bestialitas verò sit ejusdem speciei, qualecunque fuerit brutum, cum quo fit congressus. Tertia vitii contra naturam & infima species est *Mollities*, seu *Pollutio*, quæ est voluntaria seminis humani effusio absque omni concubitu, seu est fluxus seminis è lumbis decisi, & descendentis ad partes obscœnas, causatus à vehementi commotione spirituum genitalium: éstque semper peccatum mortale, si studiosè procuretur, aut cum plena advertentia & deliberatione admittatur, imò est pejor fornicatione.

16 Dico 1. Fornicatio simplex (uti & Concubinatus)
1 est quidem peccatum mortale, repugnans Juri non Divino tantùm, sed etiam Naturali. 2. Pœnam tamen de Jure Civili nullam habet. 3. Licèt vi consuetudinis & particularium statutorum apud plerasque Nationes honestatis laude florentes puniri soleat variè. Pars 1. quòd sit peccatum mortale, & Juri Divino Positivo repugnans, clarè est de Fide ex illo *Ephes. 5. scitote, quòd omnis fornicator & immundus non habet hæreditatem*

in

in Regno Dei. Et ex 5. *Gal.* ubi S. Paulus fornicationem refert inter opera carnis, de quibus in fine addit: *qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.* Quòd verò repugnet Juri Naturali, & intrinsecè mala sit, insinuat idem Doctor Gentium *ad Rom. 1.* ubi etiam Infideles gentes, quæ Jus Divinum Scriptum & Positivum non cognoverunt, fornicando peccare docet, dum ait: *servierunt creaturæ potiùs quàm creatori - - propterea tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, avaritiâ, nequitiâ, plenos invidiâ, homicidiô &c.* Conspirat communis Catholicorum sensus contra Caramuelem, cujus hanc propositionem, *tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur*, proscripsit Innoc. XI. anno 1679. Accedit ratio; quia fornicatio simplex adversatur ex natura sua rectæ educationi prolis, quam tamen Natura intendit: quæ ratio fundatur in universali periculo, & ideo, licèt in quibusdam casibus particularibus, ubi fornicantes specialiter providerent de bona prolis educatione, cessaret, Lex tamen Naturalis propterea non cessat, cùm maneat periculum generaliter. Excipe, nisi Deus, in cujus dominio sunt humana corpora, & proles omnes, expressè id permitteret. Pars 2. firma est ex negatione Legis, quæ statuat pœnam. Quid Jus Canonicum statuat, & quomodo puniat Clericos maximè, si sint fornicarij, vel concubinarij, invenies *in lib. III. Tit. II. n. 3. seqq.* Pars 3. clarescet, si praxim & statuta particularia locorum attenderis. In Bavaria nostra juxta *Mandatum seu Novellam* 20. *Sept.* 1635. editam fornicantes prima vice præter mulctam pecuniariam puniuntur domi suæ, & quidem mas per unam vel duas hebdomades mit Sprenger oder Eysen / fœmina verò per 4. aut 5. dies mit der Geigen. Se-

cunda vice deprehensi præter mulctam pecuniariam duplicatam severiùs puniuntur, nempe vir relegatur aus dem Gericht oder Hoffmarck / fœmina per 8. vel decem dies plectitur mit der Geigen / iterum domi suæ. Tertia vice si redeant, mas relegatur aus dem Rent-Ampt / fœmina aus dem Gericht / oder Hoffmarck. Quarta vice relegantur ex provincijs Bavaricis omnibus tam fœmina quàm mas. Utrùm in Praxi ubique observetur quoad omnia iste rigor, noverint Practici.

17 Oppones 1. Deus ipse præcepit Oseæ Prophetæ: *Sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum. Oseæ* 1. ergo fornicatio non est intrinsecè mala, & jure Naturali prohibita. 2. Naturali inclinationi hominum est valde conveniens: ergo non est contra Legem Naturæ. 3. Eadem est passionis ac voluptatis vehementia in copula conjugali, quæ est in fornicaria: ergo, si illa non repugnat Juri Naturali, nec ista repugnabit. R. ad 1. Fornicatio non est absolutè contra Jus Naturale, sed conditionatè, nisi nempe Deus, in cujus dominio sunt humana corpora, det potestatem: licèt tali casu fortè non esset fornicatio in rigore accepta. Deinde Deus non præcepit Oseæ, ut extra conjugium procrearet filios, sed ut conjugem duceret fœminam fornicationibus priùs deditam, ex qua suscepti filij matrem essent imitaturi fornicando, uti Scripturæ Interpretes, præsertim Cornelius à Lapide, notant. Ad 2. Perversa hominum natura etiam inclinatur ad incestus, adulteria, pollutiones &c. ergo hæc delicta non sunt prohibita Jure Naturali? Quis sanæ mentis admittet hanc consequentiam? Aliud est Naturam sensualem ac perversam inclinari ad aliquid, aliud Naturam Rationalem, cui planè repugnat fornicatio. Ad 3. *N. Ant.* cum S. Th. & communi; nam copula conjugalis fit ex intentione Naturæ tanquam necessaria ad propagandum genus humanum, non autem fornicaria: conjugibus Christianis dat Deus speciales gratias

Sa-

Sacramentales ut Author Supernaturalium, conjugibus autem non-Christianis auxilia naturalia ut Author Naturæ, ut moderatiùs & intra limites honestatis utantur commercio carnali, quæ non dantur solutis. Si & conjuges ex libidine inordinata excedant quoad modum, & ipsi peccant. Quæ autem de Fornicatione diximus, à fortiori intelligenda sunt de Concubinatu, cùm ex frequentia actuum non minuatur, sed augeatur delictum. *c. fin. de Consuet. c. 5. de eo, qui duxit.* Quod ut caveatur, neque sponsis cohabitationem in iisdem ædibus ante Nuptias permittit Jus Bavaricum. Lands-und Policey-Ordnung *l. 5. tit. 9. art.* 16.

Dico 2. Pœna stupri violenti (Noth-Zucht) & per- 18
fecti, de Jure Civili est capitalis, si oppressa sit fœmina honestæ aliàs vitæ: imperfecti autem & attentati olim deportationis aut fustigationis, hodie arbitraria. *l. 1. §. 2. ff. de Extraord. crim. l. in eadem 3. §. præterea 4. ff. ad L. Jul. de vi publ. Constit. Pœnal. Caroli V. art. 119.* Dixi *violenti*, quo nomine probabiliùs non venit, si fœmina blanditiis, muneribus, promissionibus, fraude aut fallaciis inducta sit ad consentiendum, uti notant complures cum Tuscho & Farinac. quia aliàs ferè semper pœna capitis foret infligenda; cùm similia ferè nunquam absint. De Jure Bav. *tit. 9. cit. art. 18.* eadem est pœna mortis, si per potum amatorium sit inducta fœmina. Si verò violentia non intervenit, de Jure Civili quidem est decreta publicatio dimidiæ partis bonorum in stupratorem honestæ conditionis; & verberatio cum relegatione in stupratorem vilioris conditionis. *§. Item, lex Julia 4. Inst. de publ Judic.* at non, nisi agatur criminaliter super stupro non-violento. Si autem agatur civiliter, uti frequentiùs contingit, in foro Civili observatur dispositio Juris Canonici, quod stupratorem condemnari vult ad dotandam vel ducendam violatam. *c. 1. & 2. h. t.* de quo vide dicta *in lib. IV. Tit. I. n. 9. 10.*

ubi

ubi *v.* 7. *&* 8. pariter videbis, ad quid obligetur ſtuprator fidè promittens Matrimonium. Si ſtuprator eſſet Clericus, præter dotationem violatæ *c.* 1. *cit.* ſtatutam olim deponebatur ab officio. per *can.* 44. *cauſ.* 2. *q.* 7. hodie autem arbitrariè punitur(ſalva tamen dotatione) nimirum vel incarceratione, vel mulctâ pecuniariâ, vel ſuſpenſione &c. In Laicos autem hodie propter ſtuprum (ſicut propter adulterium, & alia crimina mixti fori) non ampliùs ſolet procedere Judex Eccleſiaſticus per pœnas juris Canonici, ſed relinquit caſtigationem Judici Laico. Engel *h. t. n.* 8. Cui Judici, licèt nemo agat criminaliter, integrum tamen adhuc eſt ſtuprum non violentum in utroque delinquente juxta conſuetudinem & ſtatuta plectere, ſicut propter fornicationem ſimplicem plecti ſolent. Vid. Haun. *to.* 6. *tr.* 2. *n.* 596. *&c.* Cæterùm probatio ſtupri, uti & ſimplicis fornicationis iisdem ferme modis fieri poteſt, quibus adulterium probari diximus *n.* 10. Si ſtuprator aliquando faſſus eſt, ſe rem habuiſſe cum puella, hæc duplicem habet pro ſe præſumptionem (niſi aliunde ex indiciis contrariis elidatur) nempe quòd fuerit virgo, & quòd fuerit ſeducta blanditiis importunis, promiſſionibus &c. ut condemnari ſibi alter debeat vel ad dandam dotem, vel ad ſe ducendam, prout voluerit, niſi is oppoſitum probet.

19 Quæres, a quo alenda ſit proles ex ſtupro, fornicatione, vel alio illicito concubitu ſuſcepta? R. per ſe ab eo, qui pater eſt prolis, excepto duntaxat alimentô lactis, ſi mater per ſe ipſam lactare poſſit. Molin. *tr.* 2. *d.* 168. *n.* 11. Barb. *in c.* 5. *de eo, qui duxit.* Brunem. *in l.* 9. *C. de patr. poteſt.* Coler apud Berlich. *Concl. pract. p.* 4. *Concl.* 38. *n.* 41. *ſeqq.* & alii multi. Sumitur ex *c.* 5. *cit.* ubi Jus Canonicum correxit *Auth. Ex complexu. C. de inceſt. nupt.* ſpuriis alimenta paterna adimentem, & quoad alimenta liberos legitimos ac ſpurios quodammodo legitimis coæquat:

at-

atqui liberis legitimis primò triennio mater tantùm tenetur præstare alimenta lactis, non verò alia, uti nec vestitum, habitationem, lectum, medicamenta, sumptus puerperii: ergo ad ista etiam primò triennio obligatur pater, uti per reliquos annos ad totam alimentationem, donec proles per ætatem & vires se ipsam alere possit. Dixi tamen, *per se*, nimirum secluſa consuetudine loci diversa, vel speciali conventione inter fornicantes &c. item nisi pater ob paupertatem non posset suppeditare alimenta; tunc enim obligaretur mater. text. & DD. *in c. 5. cit.* atque in defectu matris quoque transiret obligatio ad avos. per *l. 5. §. 1. & 5. ff. de agnoscend. lib.* Neque opponas notos illos versiculos glossæ *in c. fin. de convers. Infid. v. post triennium*, communiter receptos: *mater alit puerum trimum, trimoque minorem; majorem trimò pascere patris erit.* Concordat *l. 9. cit.* ubi trimo dare alimenta jubetur pater: ergo ante triennium obligatur mater ad omnia, uti planè sentiunt plurimi. Accedit, quòd in *d. c. 5.* uterque parens obligetur ad alimenta spuriis danda secundùm facultates suas. Nam R. Glossa & leges citatæ melius intelliguntur præcisè de alimentis lactis, quia quoad alimenta Jus Canonicum illegitimis æquè ac legitimis provisum cupit. Deinde *l. 9. cit.* loquitur tantùm de legitimis, de quibus aliunde constat, quòd etiam ante triennium ali debeant a patre, excepto lacte, nisi mater per se nequeat lactare; tunc enim impensis patris constituenda foret nutrix. In *c. 5.* obligatur quidem uterque parens, at non conjunctivè, sed successivè, ita ut mater in defectum patris primùm obligetur.

Sed quid Juris, si dubium sit, quisnam sit pater pro- 22
lis ex illicito concubitu natæ, eò quòd constet, vel suspicio sit, plures cum eadem fœmina concubuisse? R. 1. Si de uno constet, quòd cum tali fœmina rem habuerit, quia vel confessus vel convictus de eo est, cæteri autem negant, nec graves contra illos militant præsumptio-

ptiones, ille ſolus tenetur: ſi tamen gravia adeſſent indicia & præſumptiones, quòd eadem fœmina etiam cum aliis fornicata ſit, huic deberet priùs deferri juramentum, quo ſe purget à ſuſpicione fornicationis cum alio vel aliis habitæ, certúmque infantis patrem prodat, antequam illi ſoli totum onus alimentationis imponatur; ut notat König *h. t. n. 30.* cum Carpzov. & Mævio. By. 2. ſi de duobus (vel pluribus) conſtet, quòd commercium carnale habuerint cum fœmina prolem enixa, imprimis attendendum eſt, reſpectu cujus coincidat tempus partûs, ubi quandoque creditur juramento fœminæ. Berlich. *concl. 38. n. 57. &c.* vel etiam cui reſpondeat phyſiognomia prolis. Deinde an non intercedat impedimentum dirimens inter ſtupratam & unum corrivalem, non verò alterum, & tunc onus alimentationis imponitur non habenti impedimentum; cùm in dubio proles ſit habenda potiùs pro naturali, quam pro ſpuria. Si denique cum nullo interceſſit impedimentum Matrimonii, & ex circumſtantiis colligi ſatis nequeat, quisnam ſit pater determinatè, ſinguli pro rata debent concurrere ad alendam prolem, & onus dividi in ſingulos, ut tenet communis cum Lugo *d. 13. n. 19.* Idem eſt de reparatione damnorum, ſi indè aliqua quibusdam ſint orta.

21 Dico 3. Pœna inceſtûs ſimplicis (h. e. non commiſſi ſub colore Matrimonii) de Jure Civili communi non eſt ſatis determinata, neque in *Conſtit. Carolina*, quæ *art. 117.* ſe refert ad Jus Imperiale antiquius; unde & DD. inter ſe differunt. Communior ex *l. 38. pr. & §. 3. ff. ad L. Jul. de adult.* ubi, licèt dicatur humaniùs tractari ſolere quàm adulterium, commiſſum tamen inceſtum, ſaltem inter conſanguineos lineæ rectæ, majus eſſe delictum adulterio aſſeritur, putat ſtatutam eſſe pœnam mortis, ſaltem in conſanguineos lineæ rectæ, imò & in fratres & ſorores inter ſe commixtos. Alii econtra mitiùs puniendum exiſtimant, tum quia in *Codice* non reperitur

tur pœna mortis, tum quia in *l. siquis viduam 5. de quæst. in Digestis* punitur tantùm deportatione, cui hodie succellit fustigatio, das Ruthen-Ausshauen. Item videtur decidisse Ordinatio Criminalis Josephi I. *art. 19. §. 21.* incestum inter parentes & liberos, fratrem & sororem, privignum & novercam, privignam & vitricum, socerum & nurum gladio puniri mandantis. Rectè attenditur in particularibus locis consuetudo, vel statuta specialia. De Jure Bavarico recentiore, contento in *Novella, 3. Aug. 1700. edita*, in consanguineos in linea recta decreta est pœna ignis: in affines lineæ rectæ in primo gradu, uti si commisceantur vitricus & privigna, noverca & privignus, socer & nurus, socrus & gener, pœna gladii: in alios consanguineos collaterales in secundo gradu, & affines collaterales in primo gradu, fustigatio cum relegatione perpetua. Dixi *1. Simplicis*; si enim sub velamine conjugij perpetratus sit, est privatio dignitatis, confiscatio bonorum (si liberos habeant, his cedunt) & exilium; si sint conditionis honestioris: fustigatio verò, si sint viles. *Auth. Incestas C. de incest. nupt.* Intellige hæc, nisi inter tales personas fit attentatum matrimonium, quas propter arctam conjunctionem, etiam secluſis nuptiis, pœna asperior, nempe mortis, juxta dicta manet. Dixi *2. de Jure Civili*; quippe de Jure Canonico Incestus simplex, in quo quis contumaciter perseverat, excommunicatione ferendæ sententiæ puniendus est. per *can. 9. caus. 35. q. 2.* Si maritus sit, peccans cum consanguinea uxoris suæ, ipso Jure privatur potestate exigendi debitum conjugale. *c. 1. de eo, qui cognovit.* &c. Si contrahantur incestuosæ nuptiæ scienter, incurritur excommunicatio latæ sententiæ, in quocunque gradu prohibito illæ attententur. *Clem. un. de consang.* Si Clericus quocunque modo se reum faciat incestûs, ab ordine, officio, & beneficio deponendus est, præsertim si cum adulterio conjunctus sit. per *can. 10. 11. d. 81.* Imò & Sacerdos filiam spiritua-

ritualem, quam ex Baptismo levavit, vel in Confirmationis Sacramento tenuit. per *can. 8. 9. cauſ. 30. q. 1.* quin & qui filiam Confeſſionis carnaliter cognovit. Pirhing *hic ſect. 3. n. 6.* Nota, in pœna inceſtûs in utroque foro attendi computationem graduum conſanguinitatis & affinitatis ſecundùm Jus Canonicum.

22 Dico 4. Pœna Sacrilegii, quo quis corrumpit Monialem, eſt capitalis, ſeu mortis, de Jure Civili. *l. 5. C. de Epiſc. & Cler. Nov. 123. c. 43.* De Jure Canonico Laicus excommunicatur, Clericus autem ab Ordine depoſitus & beneficiò privatus in Monaſterium detruditur ad agendam pœnitentiam. *can. 6. & 28. cauſ. 27. q. 1.* Monialis autem ſe violari paſſa in arctius Monaſterium detrudi, aut perpetuo carceri mancipari debet. *can. 11. 25. 28. 30. cauſ. & q. cit.* Dixi, *Monialem*; nam qui aliam, voto ſimplici caſtitatis ligatam, violat, etſi Clericus in Sacris, vel in Religione conſtitutus ſit, determinatam in Jure pœnam non habet, nec pro Sacrilego habetur in foro externo, licèt revera ſit, ſed tantùm pro fornicatore. Clarus *lib. 5. §. Fornicatio n. 8.* Farin. Menoch.

23 Dico 5. Pœna Lenocinij probabiliter eſt gladius, ſi parentes liberos, vel maritus uxorem proſtituat. *l. 2. §. 2. ff. ad L. Jul. de adult.* Si proſtitutio fiat ab aliis perſonis, pœna eſt arbitraria, v. g. fuſtigatio, relegatio, præciſio aurium &c. pro qualitate delicti & perſonarum.

24 Dico 6. Pœna Sodomiæ perfectæ de Jure Civili non tantùm eſt infamia ante omnem accuſationem & condemnationem, ſed etiam gladius de Jure Antiquo. *l. 31. C. eod.* de Moderno autem Conſtitutionis Carolinæ *art. 116.* ignis, quo vel vivi, tam patiens quàm agens, vel priùs ſtrangulati vel capite plexi concremantur. Dixi 1. *Sodomiæ:* ſed eadem ignis pœna in *cit. Carolina art. 116.* extenditur ad *beſtialitatem*, ac ita quidem, ut non tantùm homo, ſed & brutum conſumatur flam-

mis

nis ad imitationem Veteris Legis *Levit. 20. v. 15.* Quo modo ante paucos annos prope Dilingam, ubi tum morabar, in pago ditionis Ulmensis combustum scio Juvenem rusticum una cum equo, cum quo peccaverat. Dixi 2. *perfectæ*; quamvis enim pari rigore Sodomiam imperfectam puniri velint Clarus, Farinac. Menoch. & alicubi soleat, eam tamen alii probabiliùs obnoxiam esse affirmant pœnæ extraordinariæ, ac mitiori. propter *l. 1. §. 2. ff. de Extraord. Crim.* ibi: *perfectè flagitiè puniuntur capite.* Concubitus *cum dæmone*, cum non facilè contingat, nisi apud magos & fagas, una cum magia plectitur. *Mollities* verò seu *Pollutio*, quæ tertia species est vitii contra naturam, quia vix unquam ad forum contentiosum deducitur; cum nemine conscio exerceri soleat, pœnam ordinariam non habet: si tamen deduceretur, extraordinariâ fustigationis, relegationis &c. rectè coërceretur teste Haun. *to. 6. tr. 2. n. 575.* Dixi 3. *de Jure Civili*; nam de Jure Canonico reus Sodomiæ, saltem perfectæ, excommunicari, si Laicus sit, si verò Clericus, ab Ordine depositus, beneficiò & officiò privatus, in arctum Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudi debet, *c. 4. de Excess. Prælat.* Imò Clericus juxta *Constit. Horrendum* S. Pii V. editam 3. Sept. 1568. degradatus tradi Curiæ Sæculari secundùm Leges Civiles puniendus, modò, ut notat Suar. *de Censuris d. 31. sect. 4. n. 21. 22.* hoc crimen consummatum, sæpius frequentatum, & notorium sit. Si verò Sodomita sit in conjugio constitutus, uxor innocens ab eo facere divortium potest non minus, quàm propter adulterium *arg. can. 7. caus. 32. q. 7.* Id quod procedit etiam ob Sodomiam imperfectam, & bestialitatem à viro commissam. S. Th. *in 4. d. 35. q. un. a. 1.* Abb. Pont. Sanch. Wiestner &c. Si tamen vir cùm propria uxore invita Sodomiam committeret, non permittitur ei divortium propterea perpetuum, sed solùm ad tempus, quamdiu nempe vir ab hoc scelere renuit desi-

ſtere. Sanch. *l.* 10. *d.* 4. *n.* 8. Pirh. *ad tit. de divort. n.* 5. Quamvis etiam in hoc caſu perpetuum divortium permittant alii cum D. Antonino & Schambogen *eod. tit. n.* 4.

§. 3.

De aliis delictis Luxuriæ non conſummatæ, nimirum Delectatione moroſa, Oſculis, Tactibus &c.

25 Sciendum 1. Luxuriæ, quæ in genere dicitur eſſe uſus vel appetitus ſenſûs ſeu delectationis venereæ, qui fit cum commotione ſeminis vel ſpirituum generationi ſervientium circa partes corporis Venereas, actus alios eſſe perfectos ſeu conſummatos, in quibus nempe fit actualis effuſio ſeminis, de quibus hucusque, alios autem imperfectos & non conſummatos, in quibus ad ultimum terminum ſeu ad ſeminis deciſionem non devenitur, uti ſunt actus interni delectationum moroſarum & deſideriorum; quæ oriuntur vel ex cogitatione, vel aſpectu, vel tactu &c. rerum turpium, ſeu venerearum, cauſante aliquam ſenſationem intra corpus, quæ ad tactum pertinet, ex commotione ſeminis, & ſpirituum genitalium. La Croix *l.* 3. *p.* 1. *n.* 886. & *l.* 5. *n.* 95. Quamvis autem de his Canoniſtæ alias tractare non ſoleant, utpote conſiderantes delicta principaliter pro foro externo in ordine ad pœnas â Jure inflictas velâ Judice humano infligendas, tamen in gratiam eorum, qui Theologiæ Morali nunquam ſtudent, cujusmodi ex meis DD. Auditoribus ſunt plurimi, hoc loco breviter explicare placet, an & quando delectatio carnalis, aſpectus, oſcula, tactus, turpiloquia &c. ſint peccata mortalia, cujus rei notitia ſpeculativa omnibus perquam uti-

utilis vel etiam necessaria est ad faciliùs evitanda hæc peccata lubrica, vel, si lapsi sint, ad ritè exponenda in Confessione.

Sc. 2. *Delectationem* in genere esse simplicem com- 26
placentiam in aliquo objecto: si hoc objectum est turpe, quo nomine hic intelligitur tale, quod ad luxuriam seu Venerem spectat, est *turpis*, seu *venerea*, quæ nimirum sentitur circa partes genitales per commotionem seminis vel spirituum, generationi deservientium, seu qua commoventur partes obscœnæ corporis, vel saltem spiritus genitales circa illas; nam generationi, ad quam ex natura sua ordinantur, præsidem statuebant *Venerem* Gentiles. La Croix *l. 3. p. 1. n. 889. 894. & l. 5. n. 93.* Atque hæc delectatio Venerea, vel turpis, vocatur quandoque *cărnalis*, vel *sensualis*, imò etiam *sensibilis*, aut *sensitivă*. Quamquam *sensibilis* vel *sensitiva*, & nonnunquam etiam *sensualis* accipiatur in alio sensu, quæ nimirum oritur ex proportione seu connaturalitate, quam res habent cum organo a cujus sensûs corporis humani, sine ulla commotione circa partes genitales, licèt eam saltem remotè apta sit causare, sed ferè circa pectus, vel aliquem sensum auditûs, tactûs &c. duntaxat per motum spirituum vitalium: cujusmodi delectatio percipitur ex visu picturæ, tactu holoserici mollis aut felis blandæ, auditu Musicæ, odoratu floris, gustu sacchari &c. La Croix *cit. n. 93. seq.* Dominicus Viva *in propositionem* 40. *ab Alex. VII. damnatam n. 4.* Delectationi carnali Venereæ & sensuali opponitur *Spiritualis*, quæ nempe est in sola voluntate, &, licèt fortè sit de re turpi, cum nulla tamen commotione turpi in corpore conjungitur. Tam carnalis quam spiritualis dicitur *delectatio morosa*, quando voluntas eam advertens deliberatè admittit, & sic *moratur*, seu se detinet in illa: vel etiam ex hac ratione, quòd voluntas in ea sistat, moretur, & quiescat, nec ad opus pergere intendat. Unde non ratione temporis appellatur morosa, cùm

Digitized by Google

poſſit in unico inſtanti haberi. Porro ſi voluntas non ſiſtat in oblectatione interna circa rem turpem, ſed illam quoque facere cupiat, eſt & vocatur *deſiderium turpe.*

27 Sc. 3. Cogitationem vel cognitionem in re Veneréa poſſe eſſe vel ſpeculativam, vel practicam, per practicam tamen non intelligendo illam, quæ præſcribit modum vel media exercendi delectationem Venéream, uti hanc vocem ſumunt Philoſophi, ſed in alio ſenſu, uti videbimus. *Speculativa*, ut præ cæteris bene explicat Cardenas *in Criſi diſſ. 42. n. 92. 127. & diſſ. 43. n. 9. & 15.* quæ quidem objectum delectabile proponit, at non delectabiliter & modo provocante ad delectationem carnalem: ſic ſtudens caſibus, vel explicans materiam luxuriæ, vel Confeſſarius, dum legit, explicat, audit, loquitur turpia, de his cogitare, eorúmque delectabilitatem cognoſcere poteſt, quin tamen provocetur ad delectationem, vel oriatur motus, aut ſenſatio, quando ſiſtit in ſola contemplatione objecti. *Practica* verò, quando cognoſcitur objectum turpe modo delectabili & provocante ad delectationem ſenſibibilem vel carnalem, ita ut moveantur ſpiritus carnales: qui motus tamen apud timoratos accidit involuntariè, præter- vel contra intentionem. Conformiter utrique cogitationi oritur *delectatio* vel *Speculativa*, qua quidem percipitur delectabilitas objecti, tamen non ita, ut voluntas provocetur, aut moveatur ad amorem vel deſiderium rei turpis, vel *Practicæ*, qua ita percipitur delectabilitas objecti, ut voluntas etiam provocetur aut moveatur ad eam amandam vel deſiderandam. Porro cogitatio practica provocativa pro diverſitate temperamenti carnis, cognitionis magis vel minùs vivacis, & hominis ad turpia magis vel minùs proni poteſt eſſe vel *tepida*, quæ parùm provocat ſeu commovet ſpiritus genitales: vel *intenſa mediocriter*, quæ vim habet mediocrem excitandi ſpirituum cõmotionem: vel *vehemens*, quæ ve-

vehementem & summam excitat spirituum seminalium commotionem, ac re ipsa determinat ad pollutionem. La Croix *p. 1. cit. n. 896.* P. Karchne *in tract. de Actib. hum. diss. 1. n. 82. 83.*

Sc. 4. Sicut cogitatio interna, ita actus quosdam ex- 28
ternos provocare posse ad commotionem spirituum & partium genitalium corporis, consequenter ad delectationem carnalem, scilicet aspectum proprii vel alieni corporis, picturarum aut comœdiarum minùs honestarum, congressûs animalium, turpiloquia, cantiones amatorias, choreas, maximè oscula & tactus impudicos, vel minùs pudicos: hos autem actus externos, uti & tactus, sicut de cogitatione practica diximus, posse esse vel tepidos, vel intensos, vel vehementes. Karchne *n. 83. cit. v. Notandum tertiò.* Interim te monitum velim, quòd ex hac doctrina de motu, & cogitatione practica, tepidis & mediocriter intensis non sequatur in delectatione Venerea dari parvitatem materiæ; quia non sunt ipsa delectatio, sed causa duntaxat commotionis, in cujus positione dari potest peccatum veniale, vel etiam nullum, uti disces ex *n. 32. 34. 42.* & maximè *n. 44.*

Sc. 5. Per cogitationem & actus prædictos delecta- 29
tionem carnalem, vel etiam ipsam pollutionem, aut distillationem (quæ differt à Pollutione per hoc, quòd in pollutione effundatur verum semen & ordinariè cum vehementi delectatione, carnisque commotione, per distillationem verò non verum semen ad generationem destinatum, sed humor quidam subtilior, inter semen & urinam medius, ordinariè cum minori delectatione & carnis commotione, imò quandoque imperceptibiliter seu absque carnali motu) ab operante intendi posse, vel non intendi: item intendi posse vel directè per se, vel indirectè in causa per se connexa cum delectatione carnali, aut pollutione secutura, licèt fortè per accidens hæc impediatur.

Digitized by Google

30 Sc. 6. Etiamsi nec directè nec indirectè priùs fuerit intenta delectatio Venerea, vel pollutio, posse tamen ex postfacto eam approbari, & voluntariè admitti per consensum voluntatis, plenè vel non plenè deliberatum. Et hoc casu delectatio vel pollutio dicitur esse *admissa*, in priori autem, ubi intenditur directè vel indirectè, *quæsita*. Atque per hanc intentionem vel consensum denique oritur peccatum: nam sine voluntatis libera cooperatione peccatum non datur, quicunque turpes & impuri motus oriantur in homine. Hic autem nota, multos decipi, vel se ipsos decipere, dum sibi persuadent, se non consensisse, si voluntatem non habuerint exequendi, & ipso opere patrandi fornicationem, stuprum, sodomiam, vel alium actum externum: aliud enim est consensus in opus, & aliud consensus in delectationem prohibitam: uterque consensus est peccatum, licèt specie diversum: unus facit delectationem morosam, alter desiderium pravum.

31 Sc. 7. Circa consensum, quo completur peccatum, ex P. Christophoro Schorer *Theol. Ascet. p. 3. f. 6. c. 6. n. 6.* notanda esse sequentia. 1. Si sensibus vel rationi præcisè repræsentetur objectum turpe, vel aliter peccaminosum, non esse peccatum. 2. neque motum sensualitatis, qui ad hanc repræsentationem consequitur, & rationem prævertit; cùm sit naturalis & ex fomite contra voluntatem, vel saltem ab hac non procedat. 3. neque delectationem huic motui naturaliter conjunctam, quæ secum trahit sine omni deliberatione partem inferiorem rationis & voluntatis, vel potiùs phantasiæ & appetitûs sensitivi: imò si superior ratio talem motum advertens statim resistat per actus contrarios, saltem virtuales, meritum comparatur. 4. si verò ratio superior hæreat nonnihil, primis suggestionibus & motibus non resistat, uti posset, peccatum quidem committitur, sed, si ratio alterius rei attentione occupata impediatur, ob defectum advertentiæ plenæ adhuc leve, & erit delec-

ta-

ctatio ſubreptitia: ſed hæc diu durare non ſolet, cùm r tionem excitet ſuô objectô. 5. ſi verò plenè advertat ſuggeſtionem, neque tamen contra eam inſurgat, ſed ex negligentia & torpore ſinat motum illum aliquâ temporis morâ extendi, licèt nondum deliberationem aut conſenſum elicuerit, peccatum veniale delectationis committitur, majus minúsve, pro modo negligentiæ. 6. quodſi poſt delectationem hujusmodi non reſiſtatur, ſequitur conſenſus: qui ſi ex vehementi impulſione præcedat adhuc plenam deliberationem, & hac ſuperveniente ratio reſiſtat, rejiciatque motum, necdum peccatur mortaliter, etſi proximè accedatur. 7. quando verò plena deliberatione actualiter vel virtualiter habitâ conſenſus accedit, peccatum mortale eſt, ſi objectum ſit graviter illicitum, ſive dein in ipſum opus tendat conſenſus, ſive in ſolam delectationem cogitatione ſumptam. Ubi inſuper notat, dæmonem vel ſenſum ſubinde tentationes injicere ſub enuntiatione conſenſum ſignificante, *volo hoc facere &c.* cùm tamen longiſſimè abſit voluntas conſenſûs; qui neutiquam ex incidentibus verbis, ſed vero ſuo proprio actu dijudicandus eſt. La Croix *l. 5. n. 226.* Ex quo apparet, peccatum mortale non committi, licèt res, circa quam habetur delectatio, ſit graviter illicita, niſi accedat conſenſus perfectus prævia advertentiâ ſeu cognitione malitiæ & deliberatione plenâ, ſed ex imperfectione actûs, nempe vel advertentiæ vel deliberationis, aut ob negligentiam in reſiſtendo, evadere veniale. Siquis poſt advertentiam nec poſitivè reſiſtat, nec poſitivè conſentiat, delectationi & motibus venereis involuntariè excitatis, ſed habeat ſe negativè, an peccet graviter vel leviter, diſputatur. P. Karchne *n. 102.* reſpondet cum diſtinctione, & dicit, eos, qui Venereis ſunt aſſueti, item quando motus & delectatio eſt *vehemens* & ſumma, peccare mortaliter non reſiſtendo poſitivè, ob periculum ſcilicet conſenſûs, qui hoc ipſo & actualiter videtur dari in hu-

jusmodi personis, si se tantùm habeant passivè: in aliis autem putat tantùm esse veniale, ut siquis timoratus curiosè studeat arti Medicæ aut Anatomicæ, cui displicet delectatio, etsi non reprimat positivè, vel cessando. Less. *lib. 4. c. 3. n. 118.* Imò Tannerus, Azor & Sanch. apud La Croix *lib. 5. n. 110.* putant, nullum esse peccatum, siquis habeat justam causam se habendi permissivè, ut si probabiliter timeat, ne positivè resistendo magis augeat tentationem, ut sæpe fit apud meticulosos: si jam conatus est resistere, & nihil profecit: si deberet abrumpere actionem honestam ac utilem, v. g. studium, auditionem Confessionum &c.

82 Sc. 8. Ad hoc, ut censeatur aliquis indirectè consentire in delectationem Veneream vel pollutionem, quam prævidet secuturam ex suo actu, & causa, quam ponit, vel saltem prævidere potest, sive ut eam censeatur velle in sua causa, observandum esse, causas hujusmodi posse esse vel *licitas* per se, vel saltem *indifferentes*, uti est equitatio, aut alius corporis situs commodus, casta collocutio cum fœmina, lautiùs prandere aut cœnare intra limites tamen temperantiæ: vel esse *utiles* aut *necessarias*, uti studere casibus de rebus obscœnis, audire Confessiones de obscœnis peccatis, medendi vel aliâ justâ causâ tangere partes corporis verecundas &c. vel esse *illicitas*, & ex his aliquas non pertinere ad genus luxuriæ, uti est nimius esus & potus, etiam ex voluptate; alias verò esse *in genere luxuriæ*, quæ iterum sunt in duplici classe; aliæ enim *notabiliter & vehementer* influunt ad excitandam delectationem vel pollutionem commovendo spiritus genitales ac partes venereas, uti est tactus valde impudicus, maximè verendorum alieni corporis absque necessitate, vel aspectus nudæ fœminæ non fortuitus, aut obiter factus, sed fixus &c. item cogitatio Venerea practica vehemens, ut supra descripsimus, cujusmodi sunt causa per se efficax commotionis carnalis: aliæ autem *leviter* & *non notabili-*

liliter influunt, & provocant Venerem per se, uti curiosus aspectus mulieris formosæ, vel etiam nudi pectoris non fixus, levis & jocosus fœminæ tactus, compressio manuum, curiosa lectio turpium, confabulatio amatoria ob vanitatem, aut ad amorem vanum conciliandum. Sanch. *l. 9. de Matrim. d. 45. n. 18. & d. 46. n. 10. 11. 15.* His præmissis

33 Dico 1. Delectatio merè spiritualis circa materiam Veneream est peccatum mortale. Communis cum S. Thoma *1. 2. q. 74. a. 8.* Ratio, quia est delectatio de objecto graviter prohibito; cùm in materia Venerea non detur parvitas materiæ, uti dicemus. Quòd autem non accedat delectatio carnalis, est per accidens; nam delectatio spiritualis de tali objecto per se est causa commotionis spirituum genitalium, in qua consistit delectatio carnalis. Sicut ergo, qui sibi complacet deliberatè de homicidio spiritualiter absque delectatione sensibili, peccat graviter, quia objectum est graviter prohibitum, ita etiam spiritualiter delectans cogitatione rei Venereæ. Oppones. Licet gaudere de pollutione, quæ evenit in somno: ergo. R. licet de ea gaudere ut utili ac bona, in quantum indè absque culpa minuitur materia tentationis, vel consulitur valetudini. *C. Ant.* quatenus est Venereè delectabilis. *N. Ant. & Conf.*

34 Dico 2. Delectatio merè sensibilis, seu sensitiva, vel sensualis, aut tactiva, prout eam distinximus à Venerea & carnali, per se vacat culpâ. Dominicus Viva *in propos. 40. ab Alex. VII. damnatam n. 4.* & alii communiter. Dixi, *per se*, per accidens enim fit peccatum veniale, si quæratur præcisè ideo, quia blandè afficit sensum, & in hoc sistatur. Sumitur ex propositione ab Innoc. XI. damnata, sic sonante: *concedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum &c.* aut si indè oriretur periculum leve & remotum delectationis carnalis & Venereæ. Neque ex hoc

ſequitur, dari parvitatem materiæ in re vel delectatione Venerea, ſed ſolùm quòd detur parvitas peccati ex parte periculi levis & remoti. Interim in praxi cautos eſſe oportet omnes, præſertim propenſiores ad vitia carnis, ne hac doctrinâ de delectatione ſenſibili & ſenſuali abutantur, & indè occaſionem ſumant etiam excuſandi à mortali delectationes verè carnales & Venereas, maximè juvenes, laxioris aliàs conſcientiæ; cùm hæc res ſubtilis & periculoſa ſit, & ſenſibilis delectatio ſubinde difficulter diſcernibilis à carnali in praxi.

35 Dico 3. Delectatio Venerea moroſa, nempe vel deliberatè admiſſa, vel ſtudiosè quæſita, in perſonis Matrimonio non ligatis ſemper eſt peccatum mortale, licèt in ea fiſtatur, & deſiderium peccandi opere ipſo non ſit conjunctum. Cardenas *diſp. 41. à n. 54.* & alij communiſſi nè, id deſumentes tum ex SS. litteris, *omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo. Matth. 5. Omnis fornicator, & immundus, aut avarus non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Eph. 5.* Notetur verbum, *immundus:* tum ex ratione, quia talis delectatio eſt cauſa per ſe & ex natura ſua tendens ad profuſionem ſeminis, & commotio ſpirituum genitalium, ac ſeminis, in qua conſiſtit hæc delectatio, eſt inchoata profuſio, teſte Galeno *l. 14. de uſu partium. c. 9.* & aliis paſſim, quæ cùm in perſonis ſolutis ſit peccatum mortale juxta omnes, etiam erit directè & voluntariè ponere cauſam per ſe ordinatam ad illam profuſionem, licèt fortè per accidens completè non ſequatur. Dixi 1. *Delectatio Venerea*, ſive dein ea oriatur ex cogitata fornicatione, præterita aut futura, ſive alia re turpi. 2. *licèt in ea fiſtatur* &c. ſi enim accederet deſiderium efficax fornicandi, adulterandi &c. eſſet aliud ſpecie peccatum, & in Confeſſione Sacramentali exprimendum. 3. *ſemper.* Siquidem

Dico

Dico 4. In re & delectatione Venerea voluntariè ad- 36
missa, vel quæsita, non datur parvitas materiæ, adeóque ex hoc capite nunquam est peccatum veniale. Communissima, & ita vera, ut opposita Caramuelis & aliorum apud Diana non videatur esse probabilis. Prob. 1. omnis delectatio Venerea, deliberatè quæsita vel admissa, ex intentione naturæ & per se ordinatur ad generationem & copulam, cùm sit commotio seminis & spirituum genitalium, & inchoatio copulæ vel effusionis seminis: ergo, quibus illicita graviter est copula & actus generationis, etiam graviter erit illicita delectatio Venerea voluntaria. 2 quia qui voluntariè se oblectat Venereè, quantumvis modicè, exponit se periculo proximo progrediendi ad majorem delectationem, quæ est mortalis culpa, propter lubricitatem & nimiam proclivitatem naturæ, propter quam in hac materia nemo potest dicere: eousque me oblectabo, talem præcisè motum volo, & non majorem; cùm in corruptæ nostræ naturæ arbitrio non sit terminum præscribere; sicut, qui in præcipiti positus unum duntaxat vel alterum gradum descendere vult, exponitur proximo periculo labendi ulteriùs: vel sicut, qui accendit unum granum pulveris nitrati adjacens cumulo aliorum, manifestè se exponit periculo accendendi & alia contigua: qui autem amat periculum, peribit in illo. 3. nisi natura sub mortali prohiberet etiam minimam delectationem Veneream voluntariè admissam, gravissimum interretur præjudicium propagationi generis humani; cùm indè sequeretur frequentissima profusio & frustratio humani seminis, ex oblectatione voluntaria, quam sibi homines facilè fingerent modicam, certò secutura: ergo debuit sub mortali prohibere. 4. Clemens VIII. & Paulus V. præceperunt denuntiari Inquisitoribus Fidei, qui asserent, in osculo ob delectationem Veneream habito non contineri crimen lethale. Unde aliqui apud Mendo putant, oppositam sententiam esse damnatam. Sed quid-

quid

quid sit de hoc, saltem in Societate JESU *in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis &c. præcipitur, ne quis in Societate publicè vel privatim non modò ut veram & probabilem, sed ne ut tolerabilem quidem ullâ ratione, doceat opinionem eorum, qui tradunt, in re Venerea exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam propter levitatem materiæ excusari à mortali, aut placere sibi significet, aut secundùm illam consilium cuiquam det.* Et hoc præceptum Claudij Aquavivæ V. Generalis non modò approbavit Vincentius Caraffa VII. Generalis ejusdem Societatis (uti & Congregatio Generalis IX. *decreto* 24.) sed etiam extendit ad delectationem non quæsitam, sed naturaliter obortam & voluntariè admissam cum consensu voluntatis.

97 Oppones 1. In delectatione levi potest abesse periculum pollutionis proximum, & consensûs in copulam, nec indè vehementer turbatur ratio: ergo non est, cur dicatur esse peccatum grave. 2. Ultra 20. Doctores apud Mendo docent, in materia luxuriæ dari parvitatem materiæ. Et P. Sporer, insignis Moralista, *in tyr. Sacram. p. 4. n. 340.* allegans alios docet, distillationem sine delectatione non esse mortale: ergo ex auctoritate probabile est, dari parvitatem materiæ. 3. Goswinus Nickel X. Generalis Soc. JESU per Revisores Romanos respondit, posse absolvi à Patribus Societatis virum doctum sibi confessum, & non recedentem ab opinione sua, quam judicat esse probabilem, quòd in hac re detur parvitas materiæ: ergo. R. ad 1. Licèt dictum periculum in casu particulari forsan abesset, non tamen propterea lex in periculo generali, quod semper datur, fundata cessat. Deinde in omni delectatione Venerea datur gravis difficultas, ut vincatur, vel ut ea non adducat aliam graviorem. Ad 2. Aliqui ex illis DD. in re Venerea admittunt quidem leve peccatum, at non ex levitate materiæ vel oblectationis, sed ex im-

per-

perfectione actûs, h. e. quia non adest plena cognitio vel advertentia ad malitiam, vel non plenus consensus, vel non satis deliberatus: quod & nos admittimus. Qui aliter sentiunt, ob adductas pro assertione rationes non sunt audiendi, nec solus numerus facit sententiam absolutè probabilem. La Croix *l. 5. n. 101.* P. Sporer cum allegatis à se intelligi debet de casu, quo quis præcisè patitur & permittit talem motum, & sic neque leve peccatum erit. P. Sanch. qui *l. 9. d. 46. n. 9. de Matrim.* aliquando docuerat oppositum, revocavit iterum *lib. 5. in Decàl. c. 6. n. 12.* Ad 3. Per illud responsum neutiquam fuit approbata probabilitas oppositæ sententiæ, sed solummodo Confessariis permissum, ut Pœnitenti alias ritè dispositò dent absolutionem, quod non est consilium dare juxta oppositam opinionem, sed in ea, cujus qualiscunque probabilitas, à Pœnitente existimata, nondum clarè elisa est auctoritate Ecclesiæ, præcisè relinquere.

Dico 5. Cogitatio merè speculativa de re Venerea, de se peccatum non est, secluso nempe consensu in aliquam delectationem vel spiritualem vel carnalem de illa, quia non placet res cogitata, sed cogitatio, & notitia veritatis, quam quis speculando assequitur. Karchne *n. 114.* cum S. Th. Sanch. Cardenas. 2. Cogitatio autem practica, sed tepida, imò & mediocris, de se est peccatum veniale, nisi nempe sit periculum vehementis commotionis spirituum & consensûs, unde fieret grave: si verò contra voluntatem esset illa commotio levis, tolleretur omne peccatum. Ratio, quia de se non est causa notabiliter influens in commotionem carnis gravem. Cardenas *disp. 42. n. 127. 138. &c.* Karchne *n. 83.* Si tamen aliquis illam quæreret, vel in eam consentiret, peccaret mortaliter juxta La Croix *l. 3. p. 1. n. 897.* Aliud siquidem est delectatio Venerea, etiam parva, deliberatè quæsita vel admissa, & directè volita, quæ semper est peccatum grave: aliud sine ratione gravi voluntariè ponere

nere cauſam per ſe leviter, & non vehementer, influentem in delectationem Veneream, ſeu commotionem ſpirituum non vehementem, uti eſt cogitatio Venerea practica, tepida tantùm, aut etiam mediocris. Unde ex data doctrina non ſequitur, dari parvitatem materiæ in delectatione Venerea: cùm longè aliud ſit delectatio, quàm cauſa delectationis ſeu influxus in illam: & aliud, quòd detur parvitas in delectatione quæſita, vel voluntariè acceptata, & aliud, quòd detur parvitas in cauſa delectationis non quæſitæ, non acceptatæ, uti ponens cogitationem practicam tepidam, & non vehementem, non quærit, nec acceptat, uti ſuppono, delectationem. Cardenas *d.* 45. *n.* 70. & 190. Vel (ut loquitur Karchne *n.* 721. *v. dixi*) non datur parvitas materiæ in delectatione Venerea *directè* voluntaria, bene tamen in voluntaria *indirectè*, dum quis vult cauſam de ſe tantùm leviter influentem & graviter non prohibitam, vel eam non aufert, ſeclusô tamen ſemper conſenſu, vel periculô proximô conſenſûs in delectationem: hoc enim conforme ait fragilitati humanæ cum Vaſq. 1. 2. *d.* 108. Denique 3. Cogitatio Venerea practica vehemens per ſe eſt peccatum mortale. Card. *d.* 42. *n.* 118. & 131. cum communi; quia ex natura ſua & per ſe graviter provocat ad Venerem, determinat ultimò, diſponit ac perducit etiam invitum ad pollutionem, adeóque hujus eſt cauſa per ſe. Si tamen neceſſitas valde urgens exposceret talem cogitationem, & periculum conſenſûs abeſſet in delectationem, per accidens poſſet haberi ſine peccato; ſicut excuſari poteſt aſpectus turpis partium inhoneſtarum fœminæ, ex cauſa neceſſitatis, in Medico vel Chirurgo Medicinam applicante, licèt talis aſpectus aliàs & per ſe ſit peccatum mortale, quia per ſe graviter provocat ad Venerem. Ex quibus infertur, ſi quis ex juſta cauſa vult præcisè ſpeculativè cogitare de rebus Venereis, v. g. ex cauſa ſtudii Caſuiſtici, & invito occurrit cogitatio practica, eum non peccare, modò

dò abſit periculũ conſenſûs in commotionem vel delectationem; habet enim ſe merè paſſivè relatè ad commotionem : tunc autem invitus patitur talem cogitationem provocantem, quando mallet illam abeſſe, & tantùm adeſſe ſpeculativam, quam ex juſta cauſa ponit vel continuat. Karchne *n. 115. in fine.* Dein nec illum peccare graviter, qui vacat cogitationi ſpeculativæ cum periculo præviſo incidendi in practicam, etiam graviter provocativam, at ſine periculo conſentiendi in illam. La Croix *lo. cit.* cum Cardenas.

339 Dico 6. Aſpectus rerum de ſe non inhoneſtarum, ex quo nulla oritur commotio carnalis, vel licèt præter intentionem oriatur turpis motus, at ſine periculo conſenſûs, culpâ vacat. 2. venialis tamen erit, ſi tales aſpectus per ſe poſſunt, vel ſolent in aſpiciente leves motus excitare, & fiunt absque animo Venereo, & absque juſta cauſa, ſed ex curioſitate tantùm, vel levitate, modò iterum periculum conſenſûs abſit in delectationem Veneream indè ſubortam: uti v. g. eſt aſpectus commixtionis animalium, fœminarum in partibus non inhoneſtis, proprii corporis &c. 3. gravis autem eſt culpa, ſi objectum ſit valde turpe, per ſe graviter ad libidinem provocans quoslibet, v. g. partes inhoneſtæ alieni corporis, præſertim alterius ſexûs, licèt delectatio non intendatur directè : vel licèt objectum de ſe non ſit ita turpe, intendatur tamen delectatio Venerea, ut ſi ex tali intentione aſpiciatur facies puellæ: vel ſiquis ex aſpectu rei minùs honeſtæ prævideat periculum proximum conſenſûs in aliquam delectationem Veneream. Sporer & alii communiter. Ubi tamen juſta, gravis, & ſufficiens cauſa vel utilitatis vel neceſſitatis cohoneſtaret talem aſpectum, etiam de ſe graviter provocantem ad commotionem carnalem, & abeſſet periculum conſenſûs, culpâ vacaret vel omnino, vel ſaltem mortali, ſi fortè cauſa non eſſet plenè ſufficiens, vel aliqua accederet negligentia in cohibendo conſenſu.

An-

Antequã in Assertionibus pergã, sollicitè obtestor Lectores, specialiter Juvenes, in hac re periculosiores, quorũ præcipuè commodis & eruditioni laboro, ac salutẽ unicè anhélo, ut ea, quæ *sequentibus numeris* dicam (& quæ jam in præcedentibus dixi) non perfunctoriè aut animô minùs rectô perlegant, sed mente ad Deum erecta, veritatis syncerô studiô, ac secluſa curiositate vitiosa, ad suam ac aliorum conscientiam meliùs dirigendam ritè conentur intelligere, & adhuc cautiores sint in praxi circa lubricam hanc materiam; quamvis enim illa existimem vera, vel saltem verè & speculativè probabilia esse, practicè tamen facilè contingere potest, præsertim apud eos, qui in delectationes vel actus Venereos sunt magis proclives, laxioris conscientiæ, vel faciliùs aut sæpius labuntur, ut hac salubri alias doctrina abutantur, & sub prætextu limitationum, ex quibus â peccato mortali vel veniali excuso, se ipsos decipiant, sibi incautè persuadendo, se â peccato gravi immunes esse etiam tunc, quando re ipsa vel quærunt, vel voluntariè, ut apud hujusmodi pronum est, admittunt delectationem verè Veneream. Miseri sanè & prorsus perversi, si medicinam, quam contra hanc animæ pestem parare studeo, in venenum sibi convertant, & laborem meum, quem totis viribus in ipsorum salutem impendo, in suam ipsorum perniciem.

40 Dico 7. Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, literæ vel dona amatoria, si fiant tantùm ex levitate, curiositate, ostentatione ingenii, vano solatio &c. & absque scandalo gravi, sunt tantùm levia: uti &, siquis ad turpiloquium rideat sine delectatione Venerea, nisi esset talis persona, quæ risu authoritatem daret, aut approbaret. 2. mortalia verò peccata, si fiant animô impurô, & cum delectatione turpi directè intenta, vel deliberatè admissa: aut cum gravi scandalo sive periculo ruinæ spiritualis seu propriæ seu aliorum. Busen-

baum,

bäum, Filliuc. Sanch. *de Matrim. l. 9. d. 46. n. 31. seqq.*

Dico 8. Choreæ secundùm se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. 2. facilè tamen fiunt malæ, vel venialiter propter vanitatem, petulantiam, amorosa verba aut gestus &c. vel mortaliter, si fiant ex malo fine, & intentione se ipsum vel alios concitandi ad libidinem aut Veneream delectationem, cum tactibus impuris, osculis libidinosis, gestibus graviter scandalosis &c. Et de hujusmodi choreis turpibus & lascivis, & chorearum abusu, utì sæpius contingere nimis est certum, intelligendi sunt SS. PP. graviter detonantes contra illas. Filliuc. Cajetan. La Croix *l. 3. p. 1. n. 887.* 41

Dico 9. Oscula non obscœna, utì & amplexus, si fiant officii causá, vel ex more patrio, vel amoris honesti aut benevolentiæ augendæ ergo, non sunt peccata, licèt per accidens suboriatur commotio & delectatio Venerea, modò absit consensus in illam. 2. Si autem fiant ex vanitate, levitate, petulantia, joco, vel etiam sensualitate, prout hæc dicit sensualem ac naturalem affectum, non delectationem Veneream, sunt peccata venialia; licèt, sed citra consensum, & intentionem, sequatur commotio Venerea & delectatio. Idem videtur esse in osculo teneræ ætatis affectuoso ex amore hujus ætatis, vel ex sensibili delectatione propter mollitiem teneræ carnis. Sanch. Sporer. Less. Filliuc. Sanch. Dian. Busenbaum. 3. Oscula tamen directè intenta ad delectationem Veneream percipiendam, licèt nihil aliud intendatur, & absit periculum consensûs in pollutionem &c. sunt peccata mortalia, utì constat ex decisione Alexandri VII. hanc propositionem ordine 40. *am.* damnantis: *est probabilis opinio, quæ dicit, tantùm esse veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, seclusô periculô consensûs ulterioris & pollutionis.* Ubi per tò *sensibilis* intelligitur *Venerea*, utì notat Viva ac alii plerique omnes. 42

nes. Idem tenendum de oſculis, quæ figuntur cum ardore, vel mora, ſaltem ordinariè, propter morale periculum conſensûs in delectationem Veneream, ad quam per ſe tendũt ex natura ſua: utì & fixa in parte valde impudica, propter gravem indecentiam. Valdequoq; periculoſum, & ideo quibusdam grave videtureſſe peccatum, ſi per oſculũ intendatur delectatio merè ſenſibilis; quia practicè loquendo videtur ipſis moraliter impoſſibile, ut cum tali delectatione ſenſibili deliberatè quæſita non adſit periculum proximum delectationis Venereæ. La Croix *l.* 3. *p.* 1. *n.* 894. cum aliis contra alios, excipit tamen eum, penes quem poſt deliberatè quæſitam vel admiſſam delectationem ſenſibilem per ſe loquendo non eſt periculum proximum delectationis Venereæ, aut, ſi hæc per accidens oriatur, conſensûs in illam. Siquis verò directè nec Veneream nec ſenſibilem delectationem intendat, motus tamen Venereos ex oſculo ſecuturos prævideat, absque periculo tamen conſensûs, probabiliter (quamquam oppoſitum ſit longè tutius) non eſt peccatum mortale, ſed tantùm veniale. La Croix *n.* 893. cum Vaſq. Leſſ. Gobat, Sporer &c. quia ſunt tantùm indirectè voliti in cauſa, non mortaliter peccaminoſa.

43 Dico 10. Tactus proprii vel alieni corporis in parte honeſta, ſi fiant ex cauſa rationabili, vel naturali fine non malo; vel juxta morem patriæ &c. carent culpâ, licèt oriantur præter intentionem, & ſine periculo conſensûs, commotiones turpes. 2. ſi fiant ex joco, levitate, petulantia &c. etiam in parte nuda alieni corporis, ejusdem tamen ſexûs, vel ſuper veſtes alterius ſexûs, vel in catellis, & ſimilibus animalculis, etiam ad genitalia, peccatum eſt, at ordinariè veniale tantùm, ſi abſit periculum proximum conſensûs in delectationem Veneream, quæ indè fors oritur. 3. ſi verò per tactum intendatur delectatio Venerea, vel etiam omnino pollutio, vel deliberatè admittatur, clarè peccatum mortale eſt; utì &, ſi ſit

Digitized by Google

si sit tactus partium inhonestarum alieni corporis, maximè alterius sexûs; cum talis ex natura sua graviter concitet motus Venereos, etiam apud invitum: nisi nempe gravissima causa exigat talem tactum, & absit periculum consensûs in delectationem Veneream. Iterum La Croix *n.* 887. cum Busenbaum, item *n.* 903. *seq.*

Dico 11. Ponere actiones de se bonas, vel saltem in-44
differentes, quas tamen suadet aliqua causa necessitatis, utilitatis, vel etiam aliqua naturæ convenientia, quamvis prævideatur indè oritura commotio & delectatio carnalis, vel etiam ipsa pollutio, si absit periculum consensûs in illam, nullum est peccatum, uti studere, vel audire Confessiones de rebus obscœnis, ex causa necessitatis vel utilitatis cautè loqui cum fœmina, equitare, cubare supinum, tangere proprium corpus ex justa causa, edere ac bibere servatâ temperantiâ &c. 2. Ponere actiones de se illicitas, etiam mortaliter, non tamen pertinentes ad genus luxuriæ, licèt indè oriatur vel prævideatur commotio carnalis, vel etiam pollutio, si tamen absit periculum consensûs in eam, non est peccatum mortale in genere luxuriæ, sed tantùm veniale, uti sumere nimium potum, etiam ad crapulam usque vel ebrietatem, edere carnes diebus vetitis cum prævisione pollutionis &c. 3. idque verum est etiam de actionibus, quæ pertinent ad genus luxuriæ, sed in se tantùm leviter influxivæ sunt in commotionem carnalem vel pollutionem, & ideo in se tantùm leviter peccaminosæ, uti cogitatio practica de objecto Venereo tepida aut levis, sine sufficienti causa, ex qua honestetur, suscepta, nonnulli aspectus mulierum, nonnulli tactus, v. g. manuum fœminæ, nonnullæ lectiones librorum obscœnorum, nonnullæ comœdiæ, nonnulla verba amatoria, dum ad conciliandum vanum amorem altera persona vocatur *cor, anima mea* &c. & universim illi aspectus, oscula, tactus &c. quos in superioribus assertionibus diximus non excedere peccatum veniale. 4. Mor-

tale autem est, in genere luxuriæ, ponere actiones vel cogitationes practicas, vehementer provocativas Veneris, & graviter influxivas in commotionem & delectationem Veneream aut pollutionem, ad quam per se & ex natura sua tendunt, licèt abesset periculum consensûs in delectationem vel pollutionem, quæ prævidetur secutura (nisi daretur urgens necessitas eas exercendi, & simul abesset periculum consensûs) sic graviter peccaminosa est cogitatio practica vehemens, osculum lascivum, morosum, & cum ardore, aspectus vel tactus valde impudicus & nudus &c. non obiter factus, v. g. pudendorum alterius sexûs.

Ratio *primæ* partis, quam teste Sanch. *d.* 45. *n.* 4. tenent omnes (qui tamen *n.* 21. monet, fieri peccatum veniale, si sine omni justa causa exerceantur) ratio, inquam, est, quòd nullus effectus, prævisus solùm in causa, sit voluntarius ac imputabilis ad culpam, nisi quando causa potest & debet vitari: sed actio de se bona, vel saltem indifferens, posita ex causa aliqua rationabili, licèt indè prævideatur oritura delectatio Venerea, aut pollutio, non debet vitari; cùm alias teneremur innumeras actiones necessarias, vel utiles, vel naturæ convenientes vitare, non sine gravi incommodo, & plurimis scrupulis. Adde, quòd jus suum prosequenti per media de se licita non possit imputari effectus, nec directè nec indirectè intentus, sed per accidens secutus, utì in præsenti sequitur pollutio, vel delectatio Venerea. Karchne *n.* 79. 88. Longè igitur aliud est directè intendere aut admittere delectationem vel pollutionem, quod semper est grave, & aliud velle vel potiùs permittere in causa intenta aut volita. Ratio *secundæ* & *tertiæ*, quam tradit utramque Dominic. Viva *lo. cit. n.* 16. Karchne *n.* 91. cum Suar. Vasq. Sanch. Salas, Lessio &c. est, quia de se non ordinantur, vel graviter influunt ad delectationem Veneream, vel pollutionem: neque verè & moraliter sunt causa illius; cùm sequatur per ac-

accidens; nam causa per accidens non est moralis, imputabilis, & vera causa pollutionis &c. sed illi, qui exercet actionem, etiam mortaliter illicitam, non tamen pertinentem ad genus luxuriæ, vel pertinentem quidem, at leviter tantùm de se illicitam, per accidens oritur delectatio Venerea aut pollutio, ac præter intentionem, &, uti supponitur, sine consensu, ejúsque periculo: ergo delectatio aut pollutio ei non est imputabilis ad culpam mortalem. Neque pollutio in tali casu, fortè secuta, consideratur & est effectus virtutis generativæ, sed virtutis naturalis expulsivæ. Sanch. *n.* 15. cujusmodi pollutio, non liberè intenta, nec procedens ex appetitu, aut causis per se & notabiliter ad illius fluxum concurrentibus, sed præcipuè proveniens à virtute expulsiva, infert damnum notabile prolí generandæ, sed sæpe est in ejus commodum, &, cùm semen vi naturæ expellatur, talis expulsio ex suo genere non est contra ordinem naturæ. Sanch. *n.* 14. Ratio *quartæ*, quam nemo negat, vel negare potest propter propositionem ab Alex. VII. damnatam & *n.* 42. recitatam, aliáque decreta Pauli V. & Clem. VIII. &c. est clara, quia pollutio est peccatum grave ex Jure Divino. 1. *Cor.* 6. ubi *Molles*, seu pollutionem procurantes, excluduntur à regno Dei, & ex jure Naturali, quia repugnat generationi, dum frustratur semen, cujus administrationem Natura concessit præcisè conjugibus in ordine ad propagandum genus humanum, adeóque est intrinsecè mala: ergo etiam grave peccatum est contra Jus Naturale ac Divinum procurare vel ponere causam per se efficacem & connexam cum pollutione: atqui omnes actus in genere luxuriæ mortaliter peccaminosi, & in pollutionem notabiliter influentes, sunt causa per se efficax pollutionis: ergo. Etsi enim ejusmodi motus vehemens spirituum, genitalium, ex quo sequitur pollutio, vel qui ad hanc per se vehementer provocat, sit tantùm volitus indirectè, nempe in sua causa, v. g. oculo lascivo, aspectu vel

tactu valde impudico &c. tamen imputatur ad gravem culpam ; cùm talis causa sit per se efficax & vera delectationis Venereæ & pollutionis , atque graviter illicitum sit indirectè velle aliquid in sua causa , quando graviter illicitum est directè ipsam causam velle, intendere, vel procurare. Quod dicitur de pollutione , directè vel indirectè intenta, cum communi intelligendum quoque est de *Distillatione*, quæ fit cum sensu carnis & commotione spirituum generationi servientium , ita ut ei cooperari vel causam præbere sit vel non sit peccatum , grave vel leve , sicut de pollutione dictum. Sanch. Laym. alij.

45 Oppones 1. Non licet ponere actionem de se licitam, si ex ea prævideatur secuturum homicidium, fornicatio &c. ergo neque, si ex ea prævideatur secutura pollutio: à fortiori, si actio secundùm se sit illicita. 2. si aliquis voluntariè delectetur morosè , at non diu , in re Venerea, vel desideret copulam carnalem in mente &c. peccat mortaliter in genere luxuriæ , & tamen pollutio indè præter intentionem secuta ipsi non imputatur, ut docet Sanch. *n.* 22. ergo ponere actionem mortaliter peccaminosam in genere luxuriæ non semper est indirectè velle pollutionem. 3. Si pollutio est intrinsecè mala, tunc datur obligatio eam naturaliter vel in somno cœptam reprimendi omni possibili modo: sed hoc est falsum. R. ad 1. *N. Cons.* disparitas est , quòd homicidium causet damnum irreparabile,& fornicationis prohibitio strictiùs obliget, quàm pollutionis, licèt hæc peior sit illâ; nam fornicatio non sequitur nisi ex causis naturâ suâ ordinatis ad coitum mediante appetitu sensitivo , pollutio verò sequi potest & prævideri secutura ex causis licitis, vel leviter tantùm illicitis. Deinde homicidium, fornicatio &c. retinent semper suam turpitudinem objectivam , non verò pollutio , per accidens secuta , & prout est actus virtutis expulsivæ , sicut expellitur sudor. Vid. Sanch. *l.* 9. *d.* 45. *n.* 14. Karchne *n.* 43. 44.

44.78.95. Ad 2. *C. Ant. dist. Conf.* si illa actio vel cogitatio in his circumstantiis non efficaciter commovere apta sit spiritus genitales vehementer & in summo. *C. Conf.* secus. *N. Conf.* Ad 3. *N. sequelam*; est quidem obligatio non promovendi, vel positivè cooperandi ad cœptum aliunde naturalem seminis fluxum, non tamen est obligatio impediendi, vel cohibendi, ne natura in somno v. g. vel aliunde irritata se exoneret; hoc enim non est procurare, sed pati fluxum humoris, ne corruptus noceat. Sed, ut evitetur consensus, taliter patiens Deum oret, & ab omni tactu abstineat. Sanch. *n.* 16.

Quæres, an hucusque dicta de delectatione Venerea, osculis, tactibus &c. etiam procedant in Sponsis, & Conjugibus, an verò his liceat plùs, quàm personis solutis? R. 1. Sponsis de futuro liciti sunt actus pudici in signum benevolentiæ exerciti, seclusô tamen pollutionis periculô, utì amplexus, oscula, tactus non impudici, locutiones amatoriæ, aspectus affabiles; quia Sponsalia dant jus ad talia signa amoris & benevolentiæ mutua ad conciliandum futurum Matrimonium: quamvis ego & ista non facilè suaderem. Si verò per ejusmodi actus pudicos intenderent delectationem sensitivam vel carnalem, verius est, eos peccare mortaliter (sicut ipsis sub mortali prohibitum est delectari de copula futura in Matrimonio, utì communiter docent, etiam ipse Sanch.) Perez, Gobat, Viva *n.* 23. Karchne *n.* 109. & alii contra Sanch. *d.* 46. *n.* 47. 48. cum aliis plurimis. Ratio, quia quibus est illicita copula carnalis, & pollutio, etiam prohibita esse videtur delectatio carnalis, proximè disponens ad copulam, aut pollutionem, cùm sit inchoatio illius: sed spontanis æquè est prohibita copula, & pollutio, quàm solutis: ergo. Est hæc doctrina longè conformior doctrinæ de osculis ob delectationem carnalem habitis erutæ ex propositione damnata ab Alex. VII. de qua suprà. Actus autem impu- 46

dici, & vehementer de se provocantes ad Venerem, etiam seclusô periculô pollutionis non minùs in sponsis, quam in aliis solutis, sunt peccata gravia.

47 R. 2. Conjugibus licent delectatio Venerea, aspectus, turpiloquia, oscula, tactus, etiam impudici &c. si referantur ad copulam; cùm enim hæc ipsis sit licita, etiam ea, quæ ad hanc ordinantur, licita erunt. Si tamen ordinentur ad majorem duntaxat voluptatem, seclusô tamen pollutionis periculô, est peccatum veniale, quia à mortali excusat status conjugalis; veniale autem infert inordinatio finis. Propter eandem causam tactus, oscula, cogitationes Venereæ practicæ, aspectus &c. ob solam delectationem absque animo perveniendi ad copulam ipsam assumpti â conjugibus, non sunt mortale, modò absit periculum pollutionis, & non excedant limites naturalis honestatis, & actus non sint Sodomiæ imperfectæ proximi, in qua re habent, ut attendant conjuges; quia sic possunt graviter peccare, & utinam non frequenter ita peccarent! Pariter probabiliùs non peccant graviter se ipsos libidinosè tangendo ad captandâ voluptatem, aut morosè se oblectando in cogitatione copulæ habitæ vel habendæ, modò absit periculum pollutionis. Si autem prædicta exerceantur cum periculo pollutionis propinquo, etiam in conjugibus sunt peccata mortalia, cùm ipsis pollutio Jure Naturali æquè prohibita sit, quam aliis, consequenter & ea, quæ ad illam per se tendunt. Sanch. Gobat, Diana, Karchne *à n.* 103. & alii. Si tamen conjuges exercerent tales actus impudicos in loco, ubi pollutio, alias indè secutura, impediri facilè potest per copulam, excusarentur; quia sic referrentur ad suum finem â Natura & Deo ipsis permissum. Oppones. Diximus superiùs, quòd delectatio Venerea, & commotio spirituum sit inchoatio profusionis seminis: ergo neque conjugibus licita est absque mortali in iis circumstantiis, ubi copulam habere nequeunt. R. *N. Conf.* quamvis sit inchoatio profu-

sio-

ſionis prædictæ, tamen non infert periculum proximum ſemper illius actualiter ſecuturæ, quia multis adhuc modis ſubditur poteſtati voluntatis. La Croix *l. 5. n. 97.* Neque hæc delectatio per ſe eſt in ſpecie pollutionis, ſed potiùs in ſpecie fornicationis, uti probat Carden. *d. 44. c. 2. à n. 18.* ſed in conjugibus ſe oblectantibus circa copulam inter ſe, vel non repræſentando ſibi alias perſonas, habitam, neque ad ſpeciem fornicationis pertinet, cùm in his ordinetur per ſe ad generationem, quæ ipſis licita eſt; adeóque in ipſis, ſi deſit periculum pollutionis, non erit peccatum mortale. Venialiter autem peccant, ſi ſe oblectent præcisè ex cauſa voluptatis, ſicut ipſa copula præcisè ex cauſa voluptatis habita, eſt ipſis venialiter peccaminoſa.

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Eccleſiarum.

SUMMARIUM.

1. *Connexio Titulorum ſubſequentium cum præcedentibus.*
2. *Quid ſit Rapina, Vis publica & privata, Prædatio, Graſſatio, Robboria.*
3. *Quid & quotuplex Incendium.*
4. *Et Violatio Eccleſiarum.*
5. *Pœna Rapinæ de Jure Civili, ſive agatur civiliter ſive criminaliter. Item Robboriæ & Prædationis.*
6. *Pœna Rapinæ de Jure Canonico.*
7. *Pœna Incendii dolô vel culpâ cauſati.*

8. *An in dubio dolô vel culpâ causatum præsumatur.*
9. *Pœna Violationis Ecclesiarum.*

1 SIcut in *Titulis* præcedentibus explicata sunt delicta, proximi vitam, membra, aut pudicitiam lædentia, adeóque quinto & sexto Decalogi præcepto adversantia, ita in sequentibus veniunt explananda delicta, proximum in bonis & rebus Fortunæ lædentia, adeóque septimo & octavo Decalogi præcepto contraria, nimirum Rapina, Incendium, Violatio & spoliatio Ecclesiarum, Furtum, Usura, Crimen Falsi, Sortilegium, & Colluſio. *Raptor* autem, de quo in præsenti, 2 alius est *Personarum*, maximè mulierum, libidinis vel Matrimonii causâ, & alius *Rerum* (Germanicè Rauber) delictum prioris vocatur *Raptus*, de quo egimus *Tit. I. lib. IV. à n. 117.* posterioris *Rapina*, de qua hìc. Unde

2 Sciendum 1. *Rapinam*, strictè acceptam, esse *ablationem injustam rei alienæ mobilis vi factam.* In re communis cum Hostiens. Covar. Molin. *tr. 2. de J. & J. d. 683. n. 2.* ex *l. 2. seqq. ff. de vi bonor. raptor.* Duplicem infert proximo injuriam, unam in rebus, quas raptor contrectat, uti fur, seu auferendo transfert de loco in locum. *l. 52. §. 19. ff. de Furt.* alteram personæ, cui vim infert, & hinc gravius quoque peccatum est, quàm furtum. Dixi 1. *strictè acceptam*; nam latè dicit omnem acceptionem injustam, & sic furtum quoque comprehendit, latissimè autem etiam retentionem rei alienæ. 2. *ablationem*; quare raptor non est, qui rem alienam destruit tantùm vel deteriorat, licèt dolô & malitiâ id faciat. 3. *injustam*; hinc rapinam non committit, qui in extrema necessitate, vel in bello justo, res alienas etiam per vim aufert. 4. *rei*, cujuscunque, etiam minimæ. *pr. Inst. de vi bonor. rapt.* cùm delicta non ex parvitate materiæ, sed ex pravitate affectûs &

sce-

ſceleratò animo fiant; licèt ob parvitatem materiæ ſæpius minuantur. 5. *alienæ;* qui enim rem ſuam, vel quam putat eſſe ſuam, per vim aufert, non punitur ut raptor, quamvis incurrat pœnam *l. 7. C. Unde vi.* vi cujus auferens propria auctoritate rem ſuam, vel ſibi debitam, ab alio poſſeſſam (non merè detentam) perdit dominium, vel jus, quod in ea habuit. 6. *mobilis;* nam res immobiles, utì domus, fundi, non propriè rapiuntur vel auferuntur, ſed violenter invadi dicuntur. Unde rapina ab *Invaſione* differt, & contra invaſorem non *actio bonorum raptorum*, ſed *interdictum Unde vi* competit. 7. *vi factam*, ſive dein ſit vis armata, ſive ſine armis. *l. 2. §. 1. ff. eod.* ſive in actu ſecundo inferas, ſive tantùm paratus ſis inferre, ſi tibi reſiſteretur. *l. 1. §. 9. ff. eod.* ſive inferas per te ipſum, ſive per alios tibi auxilium ferentes. per *l. cit. §. 3. l. 11. ff. ad Leg. Aquil.* Et per hanc vim differt Rapina à Furto, item à *Concuſſione*, quæ eſt delictum, quo alicui terror ſine vi parata incutitur pecuniæ vel alterius rei extorquendæ causâ. *l. 1. l. 2. ff. de Concuſſion.* quia hoc caſu potiùs intervenit vis *compulſiva* per metum, quàm *ablativa*. Cœterùm *vis*, quæ fit cum armis, dicitur *publica*, utì & illa, quæ fit à perſona publica, vel in perſonam publicam, licèt ſine armis, aut quæ violat Jus publicum: quæ verò fit ſine armis, & à perſona privata in privatam, ſine Juris publici violatione, appellatur *privata*. Perez apud Haun. *to. 6. tr. 2. n. 608.* quamvis iſte ibidem addat ex Carpzov. hodie vim publicam à privata ex armis ſolùm diſcerni. Utraque ſufficit, & alterutra requiritur ad Rapinam. Interim *Vis publica*, licèt multùm accedat ad *Violationem Pacis publicæ*, ab hac tamen diſcrepat per hoc, quòd in hac vis major & hoſtilis, cui vix reſiſti poſſit, coadunatis pluribus hominibus, præcedente tractatu & communi conſilio adhibeatur. Gail *de Pace publ. c. 4. n. 1. ſeqq.* P. Krimer *lib. V. n. 971.* Rurſus, quamquam Rapina ſit valde vici-

na *Prædationi* seu *viarum Grassationi* (Practici vocant *Robboriam*, Hungari verò die griene Arbeith/ als die zwischen Stauden und Hecken verricht wird contra iter agentes. Frölich *in Nemesi p. 2. l. 4. tit. 15. n. 1.*) propter violentiam, cum ea tamen non coincidit; quia Prædatio superaddit violentæ ablationi rerum insidiosam aggressionem in viis, sive publicis sive occultis, at citra occisionem; nam si accederet occisio, esset *latrocinium* propriè dictum, si verò non accedat, & fiat in viis est deprædatio, grassatio, robboria, vel latrocinium (ut in Jure etiam nuncupatur) impropriè tantùm. Si hæc prædatio fiat palàm ac in viis publicis cum insidiis, eam exercentes dicuntur grassatores vel prædones *famosi*, vel *publici*, si verò furtim & in viis occultis, puta in sylvis, locis desertis &c. simpliciter prædones vel grassatores vel Robbatores. Gilhausen *in notis ad Carolinam Constit. Pœn. art.* 126. cum Damhoud. *in Praxi Crim. c. 102. n. 1.* Denique definitioni Rapinæ aliqui cum Molina & aliis addunt verba, *lucri faciendi causâ*; sed non videntur necessaria; quia per tò *ablatio* jam satis excluditur à ratione rapinæ, si quis tantùm destruat, vel deterioret rem alterius cum illius damno.

§ Sc. 2. *Incendium*, à quo nomen habent *Incendiarij*, de quibus *Rubrica*, esse damnum igne datum. Est triplex. 1. *Dolosum*, quando quis dolô malô, seu deditâ operâ, animóque deliberatô, ædificia, domos, prædia, pagos, oppida, Ecclesias, aut bona aliena alia, v. g. fœnum, segetes, fructus, per se vel per alios, apposito igne incendit ac devastat, vel ad hoc scienter consilium auxiliúmve præstat. *can. 8. caus. 12. q. 2. c. 6. de injur.* Et hujusmodi propriè vocantur *Incendiarij*, Brenner/ vel, Mord-Brenner/ nisi illos, qui mercede sunt ad id conducti, vel necandi aut spoliandi causâ faciunt, vocare velis Mord-Brenner/ reliquos autem, qui ex odio, vindicta, nocendi libidine, & sine intentio-

tione lucri, ſpolii, aut necis attentant, ſimpliciter Brenner. 2. *Culpoſum*, quod quidem non ſit deditâ operâ, & ſtudioſè ac ſcienter, non tamen absque culpa negligentiæ, vel imprudentiæ: quæ culpa poteſt eſſe vel lata, vel levis, vel leviſſima. 3. *Caſuale*, quod absque dolo & culpa évenit, meróque caſu, ita ut prævideri, vel averti non potuerit.

Sc. 3. *Violationem Eccleſiarum* hìc non denotare 4
actum, quo Eccleſia dicitur pollui, ut reconciliatione indigeat, ſed violentam effractionem & ſpoliationem earundem. Unde Violator Eccleſiæ hoc loco dicitur, qui Eccleſiam, aut alium locum Sacrum, vel Religioſum, violenter effringit & ſpoliat. Conſequenter differt â fure Sacrilego, qui ſine effractione aut violentia locis ſacris illata ſurripit res ſacras (vel etiam non ſacras ſpectato Jure Canonico. *can.* 21. §. *Sacrilegium cauſ.* 17. *q.* 4. & *Conſtit. Carolino art.* 171.) de loco ſacro. Nec violator Eccleſiæ eſt, qui tantùm violenter illam effringit, exinde tamen nihil aufert: requiritur proin effractio & ſpoliatio copulativè.

Dico 1. Pœna Rapinæ, ſi agatur criminaliter, de Ju- 5
re Civili hodierno ſcripto eſt ultimum ſupplicium, gladii vel aliud pro conſuetudine loci, ſine diſcrimine perſonarum, & quantitatis rerum vi ablatarum, vel an ſemel aut ſæpiùs contigerit. 2. ſi verò agatur civiliter tantùm contra raptorem, & intra annum, eſt quadruplum, cui ſimplum ineſt. Pars prior habetur in *Conſtit. Pœnali* Caroli V. *art.* 126. ubi loquitur indiſtinctè. Poſterior *in pr. Inſt. de vi bon. rapt. l.* 1. *l.* 2. §. 13. *ff. eod.* Dixi 1. *Rapinæ*, nimirum ſimplicis ſine cæde, vulnere, cruciatu, nec factæ in viis, & ſtratis publicis; hæc enim graviùs punienda eſt, nimirum ſupplicio Rotæ, ſi acceſſit cædes, vel capitis truncati in rotam impoſitio &c. per *art.* 130. 137. *cit. Conſtit. Carol.* & *d. art.* 126. Dixi 2. *ſi agatur criminaliter*, ſive prævia accuſatione vel denunciatione, ſive per proceſſum Inqui-

quisitionis, ad vindictam publicam & satisfactionem Reipublicæ læsæ. 3. *de Jure Civili*; quid sit de Jure Canonico, postea dicam. 4. *hodierno*; nam olim, si rapina vel prædatio facta est vi publica & cum armis, vel tumultu, vindicabatur *Lege Julia de Vi publica*, nempe deportatione aut gladiò. *l. 10. l. 11. ff. ad L. Jul. de vi publ.* Si sine armis, infamiâ, amissione tertiæ partis bonorum, & dignitatis. *§. Item lex Jul. 8. Inst. de publ. Judic. l. 1. pr. ad L. Jul. de vi privata.* Et talis rapina olim reputabatur inter delicta privata. Cur autem Jus novum ita exasperaverit indistincte pœnam rapinæ ratio est securitas publica, quæ per rapinam violatur. Attendenda est consuetudo & statuta locorum, quæ pœnam mortis subinde mutant in fustigationem vel relegationem; uti hanc, non mortis, Inferioris Austriæ statuta infligunt illi, qui non sæpe, sine armis, aut majori violentia rapuit. Frölich *lo. cit. n.* 3. Idem vult Carpzov. apud eundem Frölich *n.* 5. si rapina facta est non in viis & stratis, sed in domibus, pagis, urbibus, quia, ut rationem dat Haun. *to. 6. tr. 2. n.* 540. in his locis ampliora suppetunt remedia spoliatis, quàm in publicis viis, ubi invasi sunt soli. Favet *l. 1. ff. de effractor. & expilat.* tales enim raptores sunt potiùs expilatores, quam prædones vel grassatores. Item si vis non admodum magna, vel hostilis, inferatur: vel si vim inferens nihil est consecutus, vel ablatum ad preces spoliati iterum reddidit. Dixi *5. Si verò agatur civiliter*, nempe ad interesse spoliati, sive per *actionem furti*, sive per *actionem bonorum raptorum*, quæ specialiter conceditur præter actionem furti in *tit. Inst. de vi bon. rapt.* & est actio Prætoria (quoad quadruplum) personalis, persecutoria rei & pœnæ, datúrque contra solos raptores, non item contra hæredes, licèt ad hos aliquid ex rapina pervenerit; contra istos tamen datur condictio furtiva. *l. 2. §. penult. ff. eod.* ubi etiam, sicut in *Inst. loc. cit.* contra raptorem conceditur actio furti.

6. Qua-

6. *Quadruplum, cui ſimplum ineſt;* per ſimplum intelligatur res ablata, adeóque pœna eſt ſolummodo triplum, ſeu triplicatum rei ablatæ & æſtimatæ pretium. 7. *intra annum;* nam elapsó poſt rapinam annó ſolùm datur perſecutio rei, & actio ad ſimplum, non ampliùs ad pœnam. *pr. Inſt. eod.* at in perpetuum ſeu ad 30. annos; nam actiones Prætoriæ finiuntur uno anno, Civiles 30. annis. Si verò res ablata non ampliùs exſtet, peti poteſt æſtimatio ejusdem cum refuſione damni emergẽtis & lucri ceſſantis ex ablatione rei. *l.* 2. §. 13. *l.* 4. *pr. ff. eod.* Ad quam refuſionẽ, & rei ablatæ adhuc exſtãtis reſtitutionẽ, vel, ſi non ampliùs exſtet, ad æſtimationem, in foro conſcientiæ & ante omnem ſententiam Judicis tenetur raptor, & licèt non conveniatur coram Judice. Ad pœnam tripli autem ante ſententiam non tenetur in conſcientia.

Quæres, quæ ſit pœna raptoris de Jure Canonico? 6
R. 1. eſt excommunicatio ferendæ ſententiæ per Epiſcopum loci, ubi rapina committitur. *c.* 1. *& 3. h. t.* â qua abſolvendus non eſt, niſi plenè ſatisfecerit, &, ſi ſatisfacere renuat, mortuus caret ſepulturâ Eccleſiaſticâ. *c.* 2. *eod. c.* 2. *de furtis.* 2. excommunicatio latæ ſententiæ & reſervata Papæ in Bulla Cœnæ *caſu* 4. ſiquis rapiat bona Catholicorum in mari naufragantium: uti & *caſu* 3. ſiquis velut latrunculus maritimus vel pirata infeſtet mare ad ditionem Romanæ Eccleſiæ pertinens. 3. excluſio ab aſylo Eccleſiæ, ſiquis fuit graſſator viarum, vel latro publicus. *c.* 6. *de Immunit. Eccl. Conſt. Cùm aliàs.* Gregor. XIV.

Dico 2. Pœna incendii doloſi, ſeu ex propoſito & 7
deditâ operâ facti, de Jure Civili moderno eſt ignis, & vivicomburium. 2. culpoſi autem, interveniente culpa lata, vel etiam levi, aut leviſſima, eſt arbitraria. 3. locum tamen habet actio & perſecutio civilis ad reparationem damnorum, & ad intereſſe. 4. ad quæ in conſcientia non datur obligatio ante ſententiam Judicis,

ſicut

ſicut neque, quando culpa lata merè Juridica, non conjuncta cum peccato mortali coram Deo, ſeu ſine advertentia ad Legem Dei, interveniſſet. Pars 1. conſtat ex *Conſtit. Carolin. art. 125.* ubi ſine diſtinctione perſonarum, vel damni, gravis aut modici, indè ſecuti, ſive quis per ſe, ſive per mandatarium, vel alium â ſe conductum, dolosè excitaverit incendium, pœna ignis decernitur. Vi Conſuetudinis tamen, vel Statuti (quale etiam datur in Bavaria *Maleſiz-Proceß tit. 8. art. 9.*) alicubi ſolent priùs ſtrangulari, & tum corpora rogo injici, ad evitandum deſperationis periculum. De Jure antiquo pro qualitate perſonarum & damni cauſati fuit pœna diverſa, nempe vel deportatio, aut exilium, vel gladius, vel ignis &c. De Jure Canonico fit diſcrimen, & illi Laici (nam in Clericos nihil reperitur ſtatutum, & ideo Judicis Eccleſiaſtici arbitrio relinquitur animadverſio in hoc grande ſcelus) qui ſuccenderunt Eccleſias, vel alia loca ſacra aut religioſa, & his ad 30. paſſus contigua, excommunicantur ipſo facto. *can. 107. cauſ. 11. q. 3. can. omnes Eccleſiæ. & can. definivit. cauſ. 17. q. 4. c. 19. de ſent. Excom.* quæ excommunicatio poſt latam ſententiam incurſa evadit reſervata. *c. 19. cit.* Qui verò ædificia profana, præter pœnitentiam trium annorum. *c. 6. de injur.* excommunicandi ſunt per ſententiam. *can. 31. 32. cauſ. 23. q. 8.* Sed nec iſti, nec illi, abſolvendi ſunt, vel in loco ſacro ſepeliendi, niſi priùs damna data reſarciverint, vel ſufficienter de reſarcitione caverint. *can. 32. cit. c. 5. h. t.* Imò ad hæredes quoque, quantùm patitur hæreditas, tranſit obligatio reſarciendi. *c. 5. cit.* Pars 2. probatur negativè, quia in Jure non reperitur certa pœna Criminalis ſtatuta in eos, qui cum culpa incendium excitant, & in delictis neque culpa lata æquiparatur dolo. *l. 7. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* proinde præter ſeveram increpationem poterit eſſe vel incarceratio, vel fuſtigatio, vel relegatio, vel mulcta pecuniaria, pro ratione culpæ. Pars 3. ſumi-

sumitur ex *t. t. Inst. ff. & C. ad Leg. Aquiliam. c. fin. de Injuriis.* Pars 4. fit manifesta ex eo, quòd obligatio in conscientia & coram Deo ad resarciendum damnum necessariò supponat peccatum in conscientia & coram Deo, seu culpam Theologicam, qualis non est merè Juridica; quamvis, si ea lata sit, ordinariè conjungatur cum Theologica: quo casu, saltem si culpa Theologica sit gravis, datur obligatio ad resarciendum in conscientia ante sententiam. Cœterùm si incendium evenit casu fortuito sine ullius culpa, nemo obligatur indè ad quidquam, tam in foro externo quam interno. *l. 11. ff. de Incendio. l. 9. §. 3. ff. locati.*

Quæres, quid præsumendum sit, dolus, culpa, an casus fortuitus, si nesciatur, quo authore, vel origine, in ædibus v. g. exortum sit incendium? & an aliquis teneatur ad resarciendum damnum indè causatum? R. 1. dolus, sicut aliàs nunquam, ita & hìc non præsumendus, sed perspicuè probandus est. *l. 51. ff. pro Socio. l. 6. C. de dolo malo.* R. 2. Præsumenda tamen est culpa inhabitantium in genere, saltem levis, vel levissima. *l. 3. §. 1. ff. de offic. Præf. Vig. l. 11. ff. de peric. & commod. rei vend.* quia ferè nunquam oritur incendium sine aliqua alicujus culpa: quod autem plerumque contingit, præsumendum est in dubio. R. 3. Nullius tamen in particulari præsumenda est culpa, nisi post inquisitionem ex indiciis sufficientibus probetur: nisi enim contra aliquem in particulari pugnent gravia indicia, præsumptio foret levis & temeraria. R. 4. Quamdiu de nullo ex domesticis in particulari præsumi potest culpa, nec paterfamilias, nec ullus alius compelli potest ad reparandum damnum incendiò aliis illatum, adeóque in ordine ad resarciendum damnum, si nullius probetur culpa, reputari debet casus fortuitus. Gail. 2. *obser.* 21. *n.* 4. Harpprecht *in* §. 14. *Inst. de L. Aquil. n.* 9. Leuren. *h. t. q.* 319. cum Reiffenstuel *eod. n.* 37. aliisque ex *l.* 23. *in f. ff. de R. J.* Dissentiente Fachi-

næo *l. 1. controv. c. 87.* Weſenbec. Pirhing *h. n. 49. v. præterea.* Ratio ; quia tam grave onus imponendum non eſt, niſi certò, ſaltem præſumptivè, h. e. tali præſumptione, quæ faciat moralem certitudinem, probetur alicujus determinati culpa. *arg. c. 8. de probat.* Vid. Farinac. *Prax. Crim. q. 110.* Nr. 5. Si verò de alicujus certi ex inquilinis culpa certò, ſaltem præſumptivè, conſtet, tunc, ſi is eſt ipſe paterfamilias, iſte conveniri poteſt ab iis, qui ex incendio paſſi ſunt damnum, ut patet ex *Lege Aquilia & c. fin. citt.* vel unus ex ejus ſervis aut famulis, & eſt diſtinguendum : vel famulus deliquit in ſuo officio, ad quod â patrefamilias vel domino deſtinatus, & ejus culpâ ortum eſt incendium, nec dominus ignoravit, eum eſſe negligentem &c. & iterum loco famuli dominus ſeu paterfamilias tenetur ad damna poſt conventionem & ſententiam. Secus, ſi extra ſuum officium deliquit, vel eum dominus habuit & expertus eſt aliàs diligentem, vel ſi extraneus vel advena, in ædibus commorans, fuit cauſa culpabilis incendii. P. Schmalzgrueber *h. t. n. 97. 98.* cum Maſc. Farinac. Carpz. &c.

9 Dico 3. Pœna violationis Eccleſiarum de Jure Civili Antiquo fuit varia pro qualitate perſonæ & delicti ; alii enim ex his violatoribus fuerunt deportati, alii damnati ad metalla, alii objecti beſtiis, alii in furca ſuſpenſi, alii concremati vivi &c. per *l. 6. l. 9. l. 10. ad L. Jul. Peculat. l. 10. cum ſubjuncta Auth. C. de Epiſc. & Cler.* In *Conſtit. Carolina art. 172. 173.* qui furandi causâ effringit vel doloſis inſtrumentis aperit templum, vel Sacrarium, aut ſacriſtiam, gazophilacium, cippum vel capſam eleemoſynariam, ubi pecuniæ in pias cauſas deſtinatæ reponuntur, morte plectendus eſt. Qui verò ſacram Hierothecam (die Monſtranz) cum hoſtia conſecrata (etiam ſine effractione) aufert, ignis ſupplicio vivus : qui autem aliud vas ſacrum, aureum vel argenteum, cum-vel ſine Reliquiis, Calicem, Patenam, alio

alio mortis genere. Denique qui aliae res sacras minoris considerationis, v.g. candelabrum, mappas Altaris, aut res profanas in Ecclesia depositas, sine effractione, aut apertione per instrumenta dolosa, atque interdiu, ab Ecclesia aufert, sicut fur profanus, poenâ tamen non ita facilè mitigatâ, uti in furtis profanis, dicti jubetur *art.* 174. De Jure Canonico, qui cum effractione spoliant Ecclesias, ipso facto sunt excommunicati, utì colligitur ex *c.* 22. *de sent. Excomm.* ibi: *excommunicatos nuntietis*, adeóque supponitur excommunicatio jam esse lata ab ipso jure, & tantùm jubetur denuntiandus talis violator tanquam excommunicatus. Qui verò sine effractione spoliant, excommunicari possunt. per *c. fin. de furt. c. 16. de for. compet.* Neutri autem absolvendi, vel in loco sacro sepeliendi, nisi pro posse priùs satisfecerint, uti de Incendiariis dictum.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid, & quotuplex sit Furtum.*
3. *Sortitur varia nomina ratione objecti.*
4. *Illius se reos quinam faciant.*
5. *In extremâ necessitate alienum accipiens, non committit Furtum vel Rapinam.*
6. *Nec tenetur ad restitutionem casu, quo factus est ditior.*
7. 8. 9. *Quanam quantitas in consideratione Theologica constituat furtum Magnum, seu peccatum mortale.*
10. *Quanam in consideratione Juridica faciat Magnum in ordine ad poenas.*

11. *Multæ actiones dantur ex Furto.*
12. 13. *Quæ sint pœnæ Furti pro foro Civili.*
14. *Res furtiva non cedit Fisco, sed restituenda est domino: cui tamen negatur actio ad damna & interesse, si fur morte vel pœna corporali punitus fuit, & res non amplius exstat.*
15. *Quæ sit pœna Furti de Jure Canonico.*

1 SCiendum 1. Furtum, quamquam latè acceptum dicatur omnis injusta rei alienæ acceptio vel usurpatio, propriè tamen sumptum â Juristis cum Jurisconsulto Paulo §. *1. Inst. de oblig. quæ ex del.* sic definiri: *est contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratiâ, vel ipsius rei, vel etiam usûs ejus, possessionisve:* â Theologis autem sic: *est occulta acceptio rei alienæ, domino rationabiliter invitô.* Quoad sensum non differunt, si Juristæ per tò *fraudulosa contrectatio* intelligant acceptionem occultam invitô dominô, qui ordinariè præsumitur esse invitus, si res dolosè seu occultè contrectetur. *l. 48. §. 3. ff. h. t.* & Theologi per tò *domino* non illum duntaxat, qui jus proprietatis vel dominium in re aliqua habet, sed etiam illum, qui quodcunque jus reale obtinet in re, per tò *acceptio* autem non solùm acceptionem rei cum animo sibi acquirendi, sed etiam usum. Dicunt Juristæ 1. *contrectatio*, seu talis acceptio, per quam res de loco in locum movetur. *l. 3. §. 18. ff. de acquir. possess.* nam in foro externo non habetur pro furto solus animus furandi, vel conatus. 2. *fraudulosa*, id est, injusta, & cum dolo, seu voluntate furandi &c. item occulta & sine vi, ut differat Furtum â Rapina, quæ fit inspectante domino, & cum vi vel illata, vel parata. Siquis rem auferat vidente domino, & nesciat, se videri ab illo, non ablaturus, si sciret, fur est: si verò sciat, se videri, discrimen est faciendum: vel enim dominus tacet & non resistit ex metu, verecundia &c. vel quia vult auferentem deprehen-

Digitized by Google

hendere in flagranti? & furtum committitur; vel tacet, quia verè consentit? (utì consentire præsumitur, si videat, & non contradicat, nisi ex circumstantiis aliud possit colligi) & furtum non est: si verò dominus resistat, & alter tamen auferat, rapina potiùs, quàm furtum patratur. Cœterùm ubi de contrectatione, seu occulta acceptione rei alienæ constat, ordinariè præsumitur dolus. per *l. 48. §. 3. cit.* nisi aliunde colligatur, dominum non fore rationabiliter invitum. *arg. l. 5. C. de Injur.* 3. *lucri faciendi gratiâ:* unde, qui rem alienam contrectat destruendo malitiosè, projiciendo in ignem, lacerando, non furti, sed injuriæ & damni dati reus est. 4. *rei*, scilicet alienæ, mobilis, & corporalis; nam, qui accipit rem suam, licèt putet esse alienam, in foro externo pro fure non habetur, sicut nec vice versa, qui accipit rem alienam, putans esse suam. *arg. §. 1. Inst. de vi bonor. rapt.* Neque furtum est, si quis rem derelictam, vel quæ in nullius est bonis, occupat. *l. 43. §. 5. ff. h. t.* Pariter rei immobilis furtum non est. *l. 25. ff. eod. §. 7. Inst. de usucap.* quia contrectari, seu de loco in locum moveri nequit; utì nec rei incorporalis, cujusmodi sunt jura, actiones, servitutes; cùm tangi & propriè contrectari non possit. *§. 2. Inst. de reb. corporal. & incorp.* Sed hujusmodi immobilia, vel incorporalia, potiùs occupari, retineri, aut usurpari dicuntur. 5. *vel usûs rei*, ut si quis re in depositum, vel pignus datâ clàm & fraudulenter utitur. *l. 40. l. 54. l. 66. ff. h. t.* vel re commodatâ, vel ad usum, aut usumfructum concessâ, aliter vel diutiùs utitur, quàm dominus concessit, eóque inscio, & non consentiente. *l. 40. cit. §. 6. Inst. de oblig. quæ ex del.* vel vice versa si commodans vel locator ante præfinitum tempus rem occultè iterum aufert. 6. *Possessionis vs*, ut si quis, licèt dominus sit, possessionem vel detentionem rei, competentem alteri, occultè aufert, v. g. debitor rem alteri in pignus datam. *§. 10. & 14. Inst. eod.* vel si tertius rem

alicui locatam, commodatam, depositam clàm & fraudulenter subtrahit. §. 15. *seqq. Inst. eod.* Licèt iste possit simul committere furtum *rei*, nempe respectu domini. Cæterùm usûs & possessionis furtum, si non simul sit rei, criminaliter non punitur.

2 Sc. 2. Furtum dividi 1 in furtum *rei, usûs, & possessionis. l.* 1. §. *fin. ff. h.t.* ut primùm vidimus. 2. in *Simplex* & *Qualificatum:* istud est, quod fit cum effractione violenta, & seditiosa, seu cum armis & magna violentia adhibita, atq; ideo etiam vocatur *Periculosum*, gefährlicher Diebstahl: illud, quod fit sine tali circumstantia aggravante: pro simplici reputatur, licèt cista, vel arca rumpatur manu, vel janua aperiatur clave adulterina, mit einem Dietrich / vel horreum, tugurium, aut casa, ædesve rusticæ ex limo confectæ effringantur securi vel alio instrumento, vel ejiciantur fenestræ, vel de tecto removeantur tegulæ, ut pateat accessus ad furandum; quia non intervenit peculiaris violentia, ex qua periculum seditionis vel cædis immineat. 3. in *Parvum* & *Magnum:* quæ autem quantitas requiratur & sufficiat ad constituendum Magnum tam in foro interno, quàm externo, infrà dicemus. 4. in *Primum*, quod non præcessit aliud ab eodem homine patratum, & in *Iteratum*, vel *Reiteratum*, quod ab eodem homine iteratò post unum vel plura præcedentia committitur, interpolatis moraliter temporum intervallis. 5. in *Diurnum*, quod de die, & in *Nocturnum*, quod de nocte committitur: furem nocturnum, in ædibus deprehensum, si absque periculo capi aut expelli nequeat, licet occidere de Jure Civili. *l.* 4. *ff. ad L. Aquil. & l.* 9. *ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Non verò diurnum, nisi se armis defendat, vel res aliter conservari nequeat. 6. Manifestum, & Nec-manifestum, seu Non-manifestum: *Manifestum* dicitur, quando fur ipse deprehenditur, aut inclamatur vel in ipso actu furandi, vel in loco (sive publico sive privato) in quo furtum commissum est,

vel saltem, postquam fur jam egressus est ex loco furti cum re furtiva, antequam istam detulerit ad locum, quò deferre destinaverat, & ea die adhuc cum eadem remanere conspicitur sive à domino, sive ab alio. §. 3. *Inst. de oblig. quæ ex del. l. 2. seqq. ff. h.t.* Econtra *Nec-manifestum*, quando fur non ita deprehenditur in furto, vel in loco furti, vel cum re furtiva adhuc eadem die. Furtum *Publicum*, uti Peculatus, Residuum, de quibus postea, non coincidit cum Manifesto, 7. in Sacrilegum & Profanum: *Sacrilegum*, quod, quamvis de Jure Civili Antiquo solùm tunc fieri dicatur, quando res sacra ex loco sacro aufertur; de Jure tamen Canonico *can. 21. §. Sacrilegium cauſ. 17. q. 4. & Conſtit. Carolin. art. 171*, tripliciter fieri potest: nempe si res sacra ex loco sacro: res sacra ex loco non sacro: res non sacra seu profana (custodiæ tamen causâ in loco sacro reposita) furripiatur: quare siquis alicui in Ecclesia existenti furetur v. g. horologium ex sacco, non est verè sacrilegium, licèt committat generalem aliquam irreverentiam erga locum sacrum; quia talis res non custodiæ vel securitatis causâ ad Ecclesiam delata est, & sic neque ex hoc capite ad Ecclesiam spectat. Schamhogen *h. t. n. 12. Profanum* est furtum rei non sacræ, nec pro custodia in locô sacro depositæ, & in loco non sacro commissum. 8. in *Domesticum*, quod faciunt domesticæ personæ, & propinquæ, uxor, liberi, famuli &c. & in *Extraneum*, quod personæ ad familiam domini non pertinentes. De furtis uxoris & liberorum nota, quòd, quamvis verè sint furta, si de rebus mariti vel patris fraudulenter aliquid furripiant, actio tamen furti, minùs pœna ordinaria furti, contra has personas locum non habeat, sed contra uxorem *actio rerum amotarum. l. 52. ff. l. 22. §. 4. C. h. t.* quia non decet tam atrocem actionem, qualis est actio furti, dari adversùs personam adeò conjunctam: contra liberos autem nulla omnino detur actio. *l. 16. ff. eod. §. 12. Inst. de oblig. quæ ex del.*

partim quia ex actione propter furtum liberorum periclitatur quoque fama parentum, partim quia parentibus concessa â Jure est liberorum castigatio. Interim privilegiô uxoris & liberorum nihil juvantur, qui eos adjuvant in furto. *l.* 52. & §. 12. *Instit. citt.*

3 Sc. 3. Furtum ratione objecti & rei, quæ sublegitur, varia sortiri nomina, varias constituere species, & diversas fundare actiones tum Civiles tum Criminales, consequenter diversimodè puniri. Quippe 1. si homo liber, vel etiam servus, clàm abducitur animô celandi, detinetur in vinculis, occultatur, venditur vel emitur, vocatur *Plagium*, vel furtum hominis, 2. si pecora ex pascuis, nimirum aliquot capita ex grege minorum animalium gregatim, nempe saltem 10. ex ovibus, 5. aut 4. ex porcis, vel unum saltem ex jumentis, seu majoribus animalibus, utì sunt equi, muli &c. abiguntur, *Abigeatus*, &c, qui hoc faciunt, *Abigei* dicuntur. 3. si pecunia publica, seu res ad ærarium Reipublicæ aut Fiscum Principis, hodie etiam Principis Imperii, aut Civitatis Imperialis, pertinentes (vel etiam ad Ecclesiam) & quidem ab eo, cujus fidei aut periculo non erat commissa, surripitur, *Peculatus:* si verò talis pecunia publica ab eo, cujus fidei est commissa, seu ab administratore retinetur, & in usus publicos, vel in rationes non refertur, aut in proprios usus confertur, crimen *de Residuis:* si Portitores furantur victualia, à Reipublica ad exercitum missa, crimen *Fraudatæ annonæ* appellatur. Et hæc furta possunt dici *Publica*. 4. siquis de hæreditate, jam quidem adita ab aliquo, at nondum possessa, rem mobilem lucri causâ contrectat dolosè, seu clepit, crimen *expilatæ hæreditatis* nuncupatur, nisi cohæres de jacente adhuc hæreditate aliquid sublegat, vel uxor; contra illum enim *actio familiæ herciscundæ*, contra istam autem rei vindicatio, si res subtracta exstet, si non exstet, *condictio ex lege*, non verò turpis actio *expilatæ hæreditatis*, locum habet. 5. siquis dolosè eruit,

sub-

submovet, vel mutat palos, columnas, lapides limitaneos, seu defixos ad indicandos fundi terminos, limites, & fines, Marck-Saulen/ Gränitz-Stain' *Amotio termini.* 6. si verò materiam alieni ædificii, v. g. tignum, tegulas, lapides, columnas &c. dolosè subtrahit, jungítque ædificio suo, *Furtum tigni* nominatur. Quænam ex his furti speciebus actio competat, & quæ pœna incurratur vel infligatur, maximè in foro Civili, videre est apud Legistas, & apud P. Schmalzgrueber *h. t.* §. 3. ubi etiam proponit pœnas illorum, qui malitiosè alienas incîdunt arbores, vites, virgulta &c. vel furtim cædunt, item qui res ex naufragio vel incendio liberatas auferunt, uti & qui violant sepulchra, sive ipsum cadaver extrahendo, mutilando, spoliando, sive structuram sepulchri mala fide demoliendo, aliud cadaver inferendo, vel superstruendo ædificium non sepulchri causâ.

Sc. 4. Furti reos non illos duntaxat effici, qui per se ipsos res alienas clam & dolosè ac invitô domino sublegunt, sed etiam alios, in foro quoque externo, nempe 1. qui mandant: consilium, vel auxilium dant effectu secuto, alias non. *l.* 50. §. 1. *l.* 52. §. 19. *ff. h. t.* & §. 11. *Inst. de oblig. quæ ex del.* 2. qui furem cum re furtiva scienter recipiunt & occultant. *l.* 48. §. 1. *ff. h. t.* 3. qui rem furtivam scienter emunt â fure. per *l.* 2. & 5. *C. eod.* 4. qui rem, quam scit esse furtivam, accipit in solutum; quia talis acceptio æquiparatur emptioni. *arg. l.* 3. *ff. pro emptor.* De his siquidem (saltem qui ponuntur in prima classe) procedunt illa vulgaria: der Hähler ist wie der Stehler. Mit-gstohlen mit-gbenckt. Monent tamen Doctores, eos, qui scienter recipiunt furem cum rebus furtivis, vel scienter has emunt, aut in solutum accipiunt, item consulentem, quando independenter â consilio alter fuisset furatus, quoad pœnam criminalem mitiùs haberi, nec pœnâ ordinariâ affici. Carpzov. Farinac. Harpprecht, Hau-

nold. 5. qui in modica, imò etiam in gravi neceſſitate famis vel paupertatis, ſurripiunt rem alienam, ne debeat, v. g. vir honeſtus, mendicare. Farinac. Sylv. Azor. Pirhing *h. t. n. 13.* nam prohibita eſt ab Innoc. XI. hæc propoſitio: *permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema, ſed & in gravi neceſſitate.* Intellige non de valde gravi & proxima extremæ, ſed de tali, quæ communi neceſſitati propinqua eſt. Mitiùs tamen iſti ſunt puniendi. *c. 3. h. t. Conſtitut. Carolin. art. 166.* Aliud dicemus infrà de conſtituto in extrema neceſſitate. An pro fure habendus ſit detentor rei inventæ, & occulta compenſatione utens, diſcere potes ex dictis *tit. 12. n. 20. in lib. II. & tit. 23. n. 42. ſeqq. in lib. III.* 6. qui conſcius eſt furti, ſeu rei furtivæ, & non indicat, eaque apud ipſum quæſita & inventa eſt, tenetur furti *concepti*, aut non exhibiti. §. 4. *Inſt. de obl. quæ ex del.* Reus tamen furti non eſt, qui tantùm ſcit furem, & ejus perſonam, non tamen indicat, modò non poſitivè occultet, & nihil de re furtiva participet. *l. 48. cit.* Imò perſona furis rectiùs tacetur, ſi grave ejus ſupplicium timeatur, vel infamia, præſertim ſi absque manifeſtatione furis res furtiva recipi poſſit. *can. 14. cauſ. 22. q. 2.* Aliud foret, ſi charitas vel obedientia exigeret manifeſtationem, ut ſi res ablata aliter non poſſet obtineri, vel præciperet legitimus Superior. Nec obſtat text. *in c. 4. h. t.* ibi: *ille reus tenetur, qui conſcius furti non indicat;* nam imprimis loquitur de notitia furti, non furis: deinde ſi velis intelligi de conſcio furis, explica de tali, qui poſitivè illud occultat, vel de re furtiva participat. Abb. & Barb. *in d. c.*

1 Dico 1. Furtum, aut rapinam, non committit, qui in extrema neceſſitate, vel quaſi-extrema, ſurripit, aufert, vel uſurpat res ad alios pertinentes, quantum requiritur ad ſuccurrendum præſenti neceſſitati. 2. & probabiliùs non tenetur illas poſtea, ſi pervenerit ad pinguiorem fortunam, reſtituere, quas in- & ex neceſſitate

sitate consumpsit. Antequam probetur Assertio bimembris, notandum est, triplicem dari necessitatem, *extremam*, ex qua imminet periculum vitæ, vel morbi incurabilis, aut amittendi membrum, vel sensum corporis, aut incidendi in amentiam; licèt ad hanc non requiratur, ut aliquis exspectet, donec mors vel similia mala sint in promptu; quia tunc potest esse frustra remedium; sed sufficit, si valde probabiliter & moraliter certò credantur imminere, nisi subveniatur: *gravem*, ex qua imminet periculum alterius gravis mali, v. g. captivitatis, jacturæ bonorum aut statûs, ut quis non ampliùs possit vivere juxta statum suum, v. g. ut Nobilis debeat famulari, vir honestus mendicare &c. Hæc necessitas gravis suscipit magis & minùs, aliqua enim accedere potest propè ad extremam, & appellatur *quasi-extrema*, ut quando imminet periculum moraliter certum abbreviandæ notabiliter vitæ, gravis morbi, aut alterius valde magnæ calamitatis, aut dedecoris gravissimi, quod v. g. Nobili accedit, si mendicare alias, aut famulari deberet &c. nisi succurratur: denique *communem*, qua laborant pauperes & mendici. Sanch. Lug. Haun. Viva in *propos. damnatam cit.* His præmissis

Probatur 1. membrum Assertionis, quod tenent omnes, teste Lugo *de J. & J. d. 16. n.* 138. In necessitate extrema (vel quasi-extrema) omnia iterum fiunt communia, sicut erant ante divisionem bonorum Jure Gentium introductam; quia ipsa Natura res omnes, ad hominum sustentationem ordinatas, voluit omnibus esse communes, ita ut cuilibet extremè iis indigenti ad suæ vitæ, membrorum &c. conservationem serviant, licitumque sit eas accipere & usurpare: Jus Gentium autem, ex quo introducta est rerum & dominiorum divisio, utpote Humanum, non potuit præjudicare Juri Naturali, quod cuilibet permittit rerum usum extremè indigenti, quas ipsa Natura ad hunc finem ordinavit. Nec in po-

testa-

teſtate domini eſt prohibere extremè indigentem, ne ad ſublevandam hanc neceſſitatem accipiat vel utatur re ſua. Priùs tamen deberet extremè indigens rogare alios, ut dent vel concedant illi res ſuas, niſi moraliter certus foret, ac omni ſpe deſtitutus, ſe à nemine exaudiendum, vel juvandum.

6 Membrum 2. eſt magis controverſum; nam contrarium tenent Navar. Covarruv. Med. Lugo *à num.* 167. Leſſ. *lib.* 2. *de J. & J. cap.* 16. *dub.* 1. *num.* 8. P. Seybold *in tract. de Republ. Chriſt. p.* 6. §. 3. *n.* 13. & alii: nobiſcum verò ſentiunt Sylv. Sot. Azor. Laym. Barboſa in *c.* 3. *h. t. n.* 3. Wieſtner *eod. n.* 22. Viva *loc. cit. n.* 14. ac alii multi. Prob. 1. In extrema neceſſitate ceſſat diviſio rerum, & omnia iterum fiunt communia, ut Adverſarii fatentur, & paulò antè oſtendimus: ergo accipiens & uſurpans rem pro præſenti neceſſitate neceſſariam non accipit rem alienam, ſed potiùs ſuam, utpote à Jure Naturali æquè ipſi, ac aliis, qui eâ indigent, conceſſam, cujus quoque dominium occupando, uſurpando, & conſumendo acquirit. *arg.* §. 35. *Inſt. de Rer. diviſ.* atqui nemo tenetur reſtituere alteri rem ſuam, vel qui non accepit alienam: ergo. 2. qui in tali neceſſitate accepit & conſumpſit rem alterius, poſtea autem ditior evadit, ad reſtitutionem non tenetur ex *injuſta acceptione*: neque *ex re accepta*: neque *ex contractu*: ergo ex nullo capite; quia alia reſtitutionis radix non datur. Nam injuſtè ſeu illicitè non accepit juxta omnes: neque de re accepta aliquid adhuc exſtat, ut ponitur: neque accipiendo celebravit contractum, quo ſe ad reſtituendum in eventum pinguioris Fortunæ obligavit. 3. Bonæ fidei poſſeſſor non tenetur reſtituere fructus ex re aliena perceptos, etiam conſumptos, quia per conſumptionem, quæ eſt modus acquirendi dominium, irrevocabiliter factus eſt dominus fructuum conſumptorum: ergo nec ipſam rem bona fide acceptam & conſumptam, quia conſumendo factus eſt ejus dominus irrevocabiliter. Op-

Oppones 1. In neceſſitate extrema fiunt quidem omnia communia, at non *abſolutè*, ſed ita tantùm, ut domino nullum inferatur damnum, ſi id aliqua ratione evitari poſſit : ſed evitari poteſt aliqua ratione, ſi extremè indigens obligetur ad reſtituendum, caſu quo ex poſtfacto poterit, & ſi *ſub conditione* reſtitutionis, vel per modum *Mutui*, aut *Commodati* taciti dicatur â domino concedi, & indigenti permitti, acceptio & uſus rei alienæ : ergo. Confirmatur. Extremè indigenti non competit majus jus accipiendi & uſurpandi rem alienam, quàm obligatio dandi incumbat domino in tali caſu : ſed dominus non obligatur (conſequenter nec velle aliter præſumitur) dare abſolutè, & ſine conditione vel onere reſtituendi in eventum, quòd res vel in ſe vel in æquivalenti reſtitui poſſit, vel absque tacito contractu Mutui aut Commodati : ergo. 2. Extrema neceſſitas non transfert dominium rei alienæ in accipientem, ſed ſolummodo jus accipiendi & utendi, in quantum opus eſt, ut evadat periculum; vel, ſi transfert dominium, transfert ſolùm per modum mutui dati, & cum reſtrictione ad onus reſtituendi : ergo. 3. ſiquis, antequam pervenerit ad neceſſitatem extremam, contraxit aliqua debita, ab his non liberatur per ſupervenientem dictam neceſſitatem, ſed obligatio ſatisfaciendi ſolùm ſuſpenditur interim, quamdiu durat neceſſitas : ergo neque liberatur ab obligatione ſatisfaciendi pro debito in ipſa neceſſitate contracto, ſed illa tantùm ſuſpenditur, usquedum ad pinguiorem fortunam pervenerit. Hæc argumenta tam probabilem mihi faciebant oppoſitam ſententiam, ut difficilis mihi fuerit quæſtionis reſolutio. Nihilominus 2. ad 1. & principale. *N. Ma.* hoc ipſo enim, quòd in caſu extremæ vel quaſi-extremæ neceſſitatis ceſſet rerum diviſio Jure Gentium & Humano introducta, ac omnia, quatenus ad tollendam dictam neceſſitatem ſerviunt, facta ſint iterum communia, & ad illum ſtatum redacta, in quo â Natura ipſa ſunt poſita,

sita, omnibus æquale jus præbente, absolutè & absquè conditione aut onere ullius restitutionis, adeóque nec per modum Mutui aut Commodati, jus accipiendi & usurpandi (imò & dominium, si res accepta per usum consumatur) conceditur extremè indigenti ab ipsa Natura, nec dominus dare tantùm sub conditione aut per modum Mutui velle potest aut tenetur, sed absolutè; cùm Naturæ concessio prævaleat ejus voluntati. Si res ad evadendam necessitatem extremam accepta vel usurpata non consumatur per usum, sed ea cessante adhuc exstet, concedo, quòd postea restitui debeat, partim propter communem sensum Doctorum, partim quia res, v. g. equus, quo quis evasit periculum mortis, iterum clamat ad dominum, partim quia tali casu datur radix aliqua restitutionis, nempe *res accepta*, adeóque videtur tantùm ejus *usus* in necessitate fuisse permissus per modum *Commodati*, & non *dominium*: quæ rationes cùm non pugnent in casu, quo res ipso usu consumitur, acceptio & usus illius, imò & dominium irrevocabile, quod obtinetur per consumptionem, absolutè, & non per modum *Mutui*, ab ipsa Natura videntur esse concessa extremè indigenti. Unde quoque patet ad *Confirmationem*; nam *Neg. Min.* casu quo res ipso usu consumitur. Ad 2. Quamvis sola necessitas extrema non tribuat dominium absolutum & non oneratum, tribuit tamen consumptio rei in extrema necessitate, ubi id permittit Jus Naturæ, sicut permisit ante rerum divisionem, acceptæ & usurpatæ. Ad 3. *N. Cons. & parit.* nam debita ante necessitatem contracta proveniunt ex contractu vel delicto, adeóque obligatio non extinguitur, sed tantùm suspenditur durante necessitate: in hac verò accipiens rem alterius, & consumens, nec ex delicto, ut clarum est, contrahit ullum debitum vel obligationem, nec ex contractu explicito, ut suppono, nec ex tacito vel implicito Mutui v. g. quia talis res redacta est ad statum primævum Naturæ, in quo accipiens

ens rem ad suam necessitatem, & consumens, absolutè ac sine ullo restituendi onere acquisivit dominium, vel licitum usum. Urgebis. In *c. 3. h. t.* jubetur jejunare, qui in necessitate rem furatus est, si eam non restituerit: ergo datur obligatio restituendi. R. ibi non de extrema vel quasi extrema necessitate sermo est, sed tantùm de gravi: quòd autem, siquis in gravi necessitate constitutus accipiat, quantum est sibi necessarium, postquam rogavit, & non obtinuit, non debeat graviter puniri, videtur indè deduci, quòd non facilè graviter peccet, saltem si â divite accipiat. Laym. *to. 1. lib. 3. tr. 3. p. 1. c. 1. n. 8.*

Dico 2. Furtum in consideratione Theologica 7
Magnum, seu sufficiens ad constituendum peccatum grave in conscientia, consequenter inducens gravem obligationem restituendi ante omnem actionem, vel sententiam Judicis, est illa quantitas, quæ auferitur domino rationabiliter invito graviter, sive quæ per se apta est causare gravem animi dolorem, si auferatur. Ita communis SS. Patrum, Doctorum, & Fidelium sensus, in Jure Naturali tam charitatis quàm Justitiæ fundatus. Item in Scriptura S. & septimo Decalogi præcepto, *non furtum facies. Exod. 20. v. 14.* imò in utroque Jure Positivo, Civili quidem §. 3. *Inst. de J. & J.* ibi: *Juris præcepta sunt: honestè vivere, alterum non lædere, jus suum cuique tribuere.* & in *c. 48. de R. J. in 6.* ibi: *locupletari non debet aliquis cum alterius injuriâ vel jactura.* Quòd autem ex furto gravi oriatur gravis obligatio restituendi ablatum, clamat Jus Naturale, & natura Justitiæ Commutativæ, quæ, si læsa sit, resarcitionem exigit ad æqualitatem usque, ut nempe reddatur tantùm, quantum iniquè est ablatum. Clamat id ipsum *regula Juris 4. in 6.* ex S. Augustino desumpta: *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Neque ex *injusta acceptione* tantùm obligatur fur ad restituendum, saltem in æquivalenti, si res ablata apud ipsum

ipsum non amplius exstat, sed etiam *ex re accepta*, si exstat vel in se vel in æquivalenti; imò quilibet etiam alius rei furtivæ possessor, licèt bona fide eam acceperit; et si mala fide tertius acquisivit, etiam ex *injusta acceptione*, licèt dominus ei pretium pro ea expensum nolit restituere. *l. 2. C. b. t.* quia res clamat ad dominum. Nec ex alio capite excusatur fur, vel malæ fidei possessor, imò & bonæ fidei, postquam rescijt, rem esse furtivam, eáque adhuc exstat, ab onere restituendi, nisi restitutio facta sit ipsi impossibilis; cùm ad impossibile nemo teneatur. *c. 6. in 6. & l. 185. ff. de R. J.* Sed neque tunc omnino tollitur obligatio restituendi, sed tantùm suspenditur, quamdiu facultas restituendi non suppetit, hæc autem superveniente iterum urget. Quamvis autem Assertio, ita generaliter proposita, sit omnino certa, dubitabis tamen, &

3 Quæres, quænam sit illa quantitas in specie, quæ de se apta sit dominum facere rationabiliter graviter invitum, vel causare gravem animi dolorem, si auferatur? Doctores in hac determinanda non convenire; nam aliqui cum Sylv. Soto, Lessio, Valent. Sanch. Tannero, Rebello, Haun. Esparza &c. statuunt quantitatem *Absolutam*, & eandem apud omnes, quibus aliquid auferatur, sine respectu ad eorum facultates & divitias, v. g. medium vel integrum florenum respectu omnium. Alij econtra & hodie longè plures cum præstantissimis in materia Justitiæ Theologis, Molina & Card. de Lugo, *Respectivam* decernunt, & pro diversitate ac facultatibus personarum, quibus aliquid surripitur, diversam. Qui proinde discernunt quinque hominum classes seu status. 1. Regum & Principum. 2. Illustrium personarum, Officialium majorum, Mercatorum & Civium opulentorum. 3. Civium, & aliorum mediocris Fortunæ. 4. Rusticorum & Operariorum diurnorum. 5. Pauperum ex eleemosynis viventium. Pro prima classe communiter dicunt ad summam gravem requiri & sufficere

cere unum aureum, seu Ducatum, qui nunc valet 4. florenos & ultra (P. Layman *Theol. Mor. to.* 1. *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 3. statuit 2. vel 3. aureos) pro secunda tertiam partem aurei, nempe florenum & 18. circiter crucigeros (P. Layman 2. vel 3. florenos) pro tertia medium florenum circiter (P. Layman iterum benignior 48. crucigeros vel florenum, & P. König *h. n.* 19. tres florenos, utique satis laxè) pro quarta 16. vel 20. circiter crucigeros: & pro quinta 10. circiter crucigeros, vel adhuc minus, cujus nempe jactura respectu talium meritò potest afferre magnam tristitiam & animi dolorem. Sed & isti adhuc inter se discrepant; quidam enim cum Molina dictam quantitatem respectivam (ficut Haunold. & alii Absolutam) non explicant simpliciter per monetam pecuniariam, utì faciunt alii sat multi cum Lugo, sed per victum unius diei, proportionatum illi hominum classi, respectu cujus fit furtum. Atque cum his & ego sentio, ac dico, illam quantitatem furtò ablatam sufficere & requiri ad constituendum peccatum grave, ita ut dominus rationabiliter sit graviter invitus, quæ, sive in pecunia sive in aliis rebus consistat, sufficit & necessaria est ad comparandum victum diurnum statui & conditioni personæ, cui aufertur, proportionatum. Ratio congrua mihi videtur esse hæc, quòd talis quantitas cum respectu ad victum diurnum cuilibet magis comperta, & universalior sit pro omni tempore & loco, quàm quantitas per monetam pecuniariam explicata; cùm hæc & hujus valor identidem mutetur ac facilè, pro varietate temporum & locorum, prout nempe rarior vel copiosior est moneta: sic videmus, post tam immensam auri argentique ex Indiis advecti copiam magnopere decrevisse valorem monetæ, præsertim in Hispaniis & vicinis regionibus, ita ut, quod priùs emi poterat uno floreno, nunc tribus vel quatuor vix comparari possit: &, quod in regionibus, ubi pecuniarum major est copia, longè plus pecuniæ expendi

debeat in victum & alias merces comparandas, quàm in provinciis, ubi minor est copia. Imò in eodem loco diversis temporibus plus pecuniæ requiritur ad idem coëmendum: sic in nostra Germania quod ante 100. annos constitit uno, hodie, postquam crevit auri argentique copia, duobus vel tribus constat florenis, ut experientia testatur. Unde hoc tempore etiam apud nos major requiritur summa (meô quidem judiciô) ad constituendum peccatum grave in furto, quàm olim. Cur autem præferam quantitatem Respectivam Absolutæ, ratio est, quòd lumen naturale dictet, hominem minùs divitem prudenter posse graviter esse invitum in quantitate sibi ablata minori, non item divitem in eadem quantitate. v. g. si civi mediocris fortunæ auferatur Florenus vel Imperialis, prudenter videtur posse graviter esse invitus, non item opulentus mercator, vel Princeps &c. Ex eodem fundamento censeo, plus requiri 1. ad furtum grave in domesticis, v.g. famulis, quàm apud extraneos: & apud domesticos plus requiri, si uxor aliquid sublegat de rebus mariti, quàm si liberi: plus, si liberi parentibus, quàm si frater fratri aut sorori aliquid surripiat: item his domesticis plus licere citra peccatum grave, si paterfamilias, maritus, pater &c. sit dives, quàm si pauper, si aliàs sit liberalis, aut bene affectus erga suos, quàm si tenax, vel malè affectus: item si surripiant in esculentis & poculentis, quàm si in pecuniis: & si in pecuniis, bene tamen eas impendant, quàm si hos prodigant in finem vanum, vel inutilem, vel etiam noxium; quia ex his circumstantiis potest prudenter præsumi magis vel minùs invitus ille, cui aliquid subtrahitur. 2. siquis à diversis dominis furetur, vel ab uno quidem, sed interpolatim, ac per furta parva sæpius repetita. 3. si auferantur res, quæ ultrò nascuntur, & valde sunt expositæ, uti ligna in sylvis, fructus ad viam publicam &c.

9 Oppones. Si ex victu diurno, certo personarum statui

tui proportionatò, desumenda esset gravitas materiæ furti, tunc Regibus, Principibus, & aliis opulentissimis, furari unum, duos, tres, quatuor &c. aureos non foret peccatum grave; quia his personis etiam 10. 20. 30. aurei sæpe non sufficiunt pro victu diurno sibi proportionato comparando: sed sequela est contra communissimam, qui tamen sensus communis in re morali gravissimum debet habere pondus: ergo. R. N. *sequelam*; quamvis enim hujusmodi personæ sæpe, imò ordinariè, expendant in victum diurnum plus, quàm valorem unius, duorum, trium &c. aureorum; iste tamen victus, non est propriè talis & proportionatus secundùm designationem morali judicio factam, sed redundans; si enim pro victu pauperis 10. circiter crucigeri vel etiam pauciores, pro victu operarij diurni 20. crucigeri, pro victu civis mediocris fortunæ 30. vel 45. pro opulentis unus & alter florenus, tunc pro opulentissimis, imò & Principibus sufficiet pretium unius, vel saltem duorum vel trium aureorum. Accedit, quòd, nisi respectu talium personarum saltem hæc summa & quantitas sufficeret ad peccatum grave, Officiales Principum, & alii, qui sæpe non multùm curant peccata venialia, alliceretur nimium ad clependum Principibus, ac aliis valde opulentis viris, indéque sequerentur gravissima Reipublicæ, & privatorum, damna: ergo Natura etiam hanc quantitatem debuit prohibere sub gravi, licèt per accidens insumere plus in victum diurnum soleant. Alias objectiones, quæ sat multæ ac speciosæ in hac materia formantur, Theologis, ad quos propriè & magis spectat, quam ad Canonistas, jure relinquo resolvendas.

Dico 3. Furtum in consideratione Juridica *Magnum*, 18
maximè in ordine ad pœnas publicas, est pretium, valor, aut æstimatio 5. solidorum. Text. & DD. *in* §. *fin.* 2. *Feud. tit.* 27. & *Constit. Pœnali Caroli V. art.* 160. Quidquid ergo est infra 5. solidos, reputatur in hac consideratione pro furto *Parvo*, & quidem sine respe-

ctu ad perſonas pauperes & divites ; cùm expediat prō foro externo, & in ordine ad pœnas â Judice Humano infligendas, certam ac univerſalem regulam, eámque abſolutam ſtatui : licèt, ſi hæc ſumma diviti auferatur, poſſit mitigari pœna juxta *Carolinam cit.* Per *ſolidum* intelligitur juxta communem meliorum Interpretum ſententiam aureus, & quidem optimus, quales ſunt Hungarici, ex optimo auro conſtantes, vulgo Kremnitzer / etiam cum incremento valoris, quem habent tempore furti facti. Proin hoc tempore, quo unus talis aureus valet quatuor florenos (Rhenanos, quorum unus valet 60. crucigeris) & 10. crucigeros, pro hoc valore accipiendus eſt unus ſolidus. Carpzov. *Prax. Crim. p. 2. q. 77. 78.* Berlich. *p. 5. concl. 43. à n. 29.* Frölich. *in Nemeſi p. 2. l. 4. tit. 1. n. 7. 8.* Haunold. *to. 6. tr. 2. n. 211.* König, & alii. Nec obſtat, quòd in *Conſtit. Carol. art. cit.* illos 5. ſolidos, utì Fridericus I. vocavit *2. feud. tit. 27. cit.* ibi : *ſiquis quinque ſolidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo ſuſpendatur : ſi minus, ſcopis & forcipe excorietur, & tundatur,* in Germanico explicavit per Gülden verbis: So aber der erſte Diebſtahl groß / und fünff Gülden / oder darüber werth wäre ; quia communis Interpretum, utì & Praxis explicat de florenis *aureis* optimis. Advertendum quoque, non attendi pretium, quo fortè vendidit fur rem furtivam, ſed verum valorem rei ablatæ. *Carolin. lo. cit.* Carpzov. & alij.

11 Dico 4. Ex furto pro foro externo dantur remedia & actiones duplicis generis : aliquæ ſunt perſecutoriæ rei, utì *rei vindicatio,* & *condictio furtiva :* aliæ autem perſecutoriæ pœnæ, ſeu pœnales, utì *actio furti*, & *accuſatio criminalis*, tendens ad vindictam publicam. Certa omnium, in variis legibus fundata, quas in ulteriori Aſſertionis explicatione adducam. Itaque 1. competit *Rei vindicatio*, & quidem domino rei furtô ablatæ, ejúsque hæredibus, adversùs furem, & quoscunque

que alios, ad quos pervénit poſſeſſio vel detentio rei furtivæ. §. *fin. Inſt. de oblig. quæ ex del. l. 3. l. 23. C. de R. V. l. 1. ff. de privat. delict. l. 2. C. h. t.* adeóque dominus perſequi poteſt, ac repetere rem furtô ablatam à quocunque, apud quem reperitur. 2. *Condictio furtiva*, quæ eſt actio perſonalis, Civilis, rei perſecutoria, irregularis ſeu extraordinaria, qua repetitur vel res ipſa furtô ſublata, ſi adhuc exſtat, & tunc vocatur *condictio certi*, vel poſſeſſio, uſus illius, vel intereſſe, & appellatur *condictio incerti*. Prior competit ſoli dominó & ejus hæredibus. *l. 14. §. 16. ff. eod. l. 1. l. 8. pr. ff. de condict. furt.* Extenditur etiam ad bonæ fidei poſſeſſores, quibus res furtô ſubtracta eſt. *t. t. ff. de Public. in rem. act.* Poſterior non domino, & iis, qui nec fictum habent dominium, uti creditori, cui pignus, commodatario, cui res commodata, conductori, cui res locata per furtum ſurrepta eſt, eorúmque hæredibus: *l. 12. §. fin. ff. de condict. furt. l. fin. §. 3. C. h. t.* datúrque adversùs furem ipſum (etiam prædonem & latronem) &, ſi plures ſint, contra ſingulos in ſolidum, usquedum præſtetur totum ab uno vel pluribus, quod eſt ablatum, & fructus, etiam percipiendi, cum omni intereſſe, & damno, imò & contra hæredes illorum pariter in ſolidum, licèt nihil ad ipſos pervenerit (nempe quantum patitur hæreditas) & contra auxilium ferentes. *l. 8. 9. 10. ff. l. 1. C. de condict. furt. Conſtit. Carol. art. 207. 213.* Cùm igitur hæc condictio præter morem aliarum condictionum, quæ dantur non domino contra dominum, tribuatur domino contra non-dominum, ſcilicet in odium furis, qui fingitur eſſe dominus, ut pluribus actionibus pulſari poſſit. §. *14. Inſt. de action.* ac inſuper contra hæredes in ſolidum, & non præcisè ad id, quod ad ipſos pervénit, habet aliqua prorsus ſingularia, & ideo *extraordinaria* ſeu *irregularis* appellatur iſta condictio furtiva. 3. *Actio furti*, quæ eſt actio perſonalis, pœnæ perſecutoria ſeu merè pœnalis,

Digitized by Google

perpetua, ac famoſa, & quidem utraque, nam duplex eſt, *Prætoria*, quæ datur ex furto manifeſto in quadruplum (& quidem perpetua præter morem actionis Prætoriæ) atque *Civilis*, quæ ex furto nec manifeſto in duplum. *pr. Inſt. de perpet. & tempor. act.* §. 2. *Inſt. de pœn. tem. litig.* §. 5. *& ult. Inſt. de obl. quæ ex del.* §. 18. *Inſt. de act.* Competit principaliter domino, & cum certis limitationibus, quas vide apud Civiliſtas, etiam aliis, quorum intereſt, rem non fuiſſe ablatam. *l.* 10. *l.* 11. *ff. h. t.* Datur contra furem, opémque ferentes, &, ſi plures ſint, contra ſingulos in ſolidum, ita quidem, ut, ſi unus hac actione pulſatus pœnam ſolverit, cœteri non liberentur. *l.* 21. §. 9. *ff. eod.* ſicut tamen liberantur, ſi condictione furtiva unus ex complicibus conventus ſatisfecit in ſolidum, licèt res ablata perierit. *l.* 10. *cit. l.* 46. *pr. eod.* Non tamen datur contra hæredes furis, niſi lis cum defuncto jam ſit conteſtata; cùm ſit merè pœnalis. §. 1. *Inſt. de perpet. & tempor. act. l.* 1. *ff. de privatis del.* utì nec adversùs liberos, aut uxorem, ſaltem regulariter, & ut eſt famoſa ac directa. *l.* 16. *l.* 52. *ff. h. t. l.* 25. *ff. de act. rer. amotar. l.* 2. *C. rer. amot.* Porro *famoſa* dicitur hæc actio, quia eâ conventus, etiam civiliter tantùm, ſeu ad conſecutionem dupli vel quadrupli, & condemnatus hoc ipſo redditur infamis, ſaltem ſi furtum ſit notabile & paulò majus. §. 2. *Inſt. de pœn. tem. litig. l.* 4. §. *fin. ff. de his, qui not. infam.* Neque hæc actio ad quadruplum, vel duplum (cui ſimplum non ineſt) nempe ad quadruplicatum, aut duplicatum pretium, vel æſtimationem rei ſublatæ, tollit rei vindicationem, ſed hæc poſt pœnam quadrupli vel dupli ſolutam adhuc locum habet. *l.* 54. §. 3. *ff. h. t.* utì & condictio furtiva loco rei vindicationis *l. cit.* item actio quoque criminalis, de qua ſtatim. Utrùm verò actio in duplum vel quadruplum, conceſſa â Jure ſcripto, non tantùm antiquo, ut vidimus, ſed etiam â *Conſtit. Carol. art.* 157. 158. ſit abrogata per con-

Digitized by Google

consuetudinem, non convenit inter DD. Stryckius, Tabor & alij ajunt, non esse abrogatam; quòd autem fures eâ rariùs pulsentur, in causa esse, quòd plerumque sint pauperes, & actores soleant esse contenti, si rem suam, & indemnitatem consequantur. Abrogatam verò pro Saxonia testantur Carpz. & Berlich. *p. 5. concl. 43. n. 3.* pro Wirtenbergia Harpprecht. 4. *Actio Criminalis*, qua accusatur fur in ordine ad pœnas â Jure statutas eidem infligendas; quæ etiam locum habent, si per viam Inquisitionis, uti fieri solet, procedatur. Sed hinc

Dico 5. Pœnæ, pro foro Civili â Jure in furtum sta- 12
tutæ, sunt hodie sequentes in Imperio Romano. 1. Si furtum sit *primum*, *simplex*, *parvum* (h. e. non attingens 5. solidos) refert, an sit manifestum, vel non: si non sit *manifestum*, & fur sit solvendo, præter rei restitutionem domino faciendam est pœna dupli, si non sit solvendo, pœna carceris, post quam dimittitur cum urpheda, Germanicè Urphed/ seu præstitô priùs juramentô de non ulciscendo. *Constit. Carolin. art. 157.* si verò sit *manifestum*, & fur solvendo, simúlque honestæ aliàs conditionis, spésque emendationis appareat, præter restitutionem rei est pœna quadrupli, cui solvendo si non sit, pœna carceris ad arbitrium Judicis: si verò sit persona vilis, exponitur ad numellas, auff den Pranger / & virgis cæsus eliminatur territoriô cum urpheda. *Constit. Carol. art. 158.* Denique si furtum *simplex primum* sit *magnum*, seu 5. solidos adæquans vel excedens, fur arbitrio Judicis puniendus relinquitur, adhibitô tamen Jurisperitorum judiciô, etiam usque ad pœnam mortis pro qualitate personæ, modô furandi, quantitate illati damni, simplicitate aut malitiâ furis apparente. *Constit. Carol. art. 160. 164.* regulariter tamen pœna mortis non facilè est infligenda, nisi circumstantiæ valde aggravantes comitentur, vel nisi consuetudo aut statutum loci primo furto simplici magno eandem statuat, uti in multis locis practicatur. Auctores passim. 2.

Si furtum ſit *ſecundum*, ſeu altera vice commiſſum, diverſo ſcilicet tempore vel loco, ac utrumque *parvum*, pœna eſt pro numellis poſitio & relegatio; vel confinatio, h. e. juſſio, ut fur perpetuò maneat in diſtrictu, ubi furatus eſt, cum urpheda: ſi verò alterutrum ſit *magnum*, vel ſaltem utrumque ſimul ſumptum faciat magnum, pœna eſt arbitraria eo modo, quo dictum de furto primo magno. *Conſtit. Carol. art.* 161. & ibi DD. licèt pœna gravior, & corporalis, infligi poſſit, v. g. abſciſſio auriculæ, vel manûs. Excipe, niſi tales circumſtantiæ concurrerent, vel conſuetudo loci &c. propter quas etiam primum furtum magnum morte punitur. 3. Si furtum ſit *tertium*, & unum, vel omnia tria ſimul conficiant 5. ſolidos, pœna eſt capitalis, & quidem in viris ſuſpendium, in fœminis autem ſuffocatio in aquis, vel aliud mortis genus pro conſuetudine loci. *Conſtit. Carol. art.* 162. An verò pœna mortis locum habeat, ſi omnia tria furta ſimul computata non adæquant 5. ſolidos, controverſia eſt. Berlich. Matth. Steph. Gletle, & D. Frölich *tit.* 2. *n.* 2. cum aliis affirmant, Carpz. *Prax. Crim. p.* 2. *q.* 78. *n.* 80. & alii negant, quorum ſententiam, utpote benigniorem, cùm in *Carolina* nihil videatur clarè deciſum, & ego amplector, etiam ex hac cauſa, quòd *d. Carol.* licèt in *art. cit.* videatur ſolùm attendere reiterationem furti, ac incorrigibilitatem furis, atque abſtrahat â quantitate furti, hanc tamen videatur requirere in *art. præced.* ubi in fine dicit: Wo aber ſolche zween Diebſtäll fünff Gülden / oder darüber treffen / ſo ſoll ꝛc. ergo, ſicut in duobus, ita & in tribus videtur exigere, ut attendatur ad quantitatem, quæ conſtituat furtum magnum. Id certum ſatis eſt, quòd in tertio furto non attendatur, an fur propter priora ſit tractus ad Judicem, vel an in Judicio fuerit propter illa punitus, nec ne. Clar. Farinac. Frölich &c. 4. Si furtum non ſimplex, ſed qualificatum, ſeu violentum fuerit cum effractione, armis &c. ita ut publica indè quies

tur-

turbata fuerit, aut fur adversùs sibi resistentem facilè & verisimiliter vim facturus, eum læsurus, vel etiam occisurus fuisse credatur, etiam primum & parvum, etiam non manifestum, prædictâ pœnâ laquei vel aquæ punitur, nisi circumstantiæ exigant pœnam mortis mutari in gravem corporalem, qualis esset excæcatio oculorum, vel amputatio manûs. *Constit. Carol. art.* 159.

Oppones 1. Inhumanum nimis & injustum videtur ob furtum rerum fortunæ alicui auferre vitam. Et hinc antiqui Legislatores solùm carceris, relegationis, damnationis ad metalla, mulctæ pecuniariæ &c. pœnas statuerunt, nunquam verò mortis, utì expressè hanc excluſit Imperator in *Auth. sed novo. C. de serv. fugit. & Nov.* 134. *c.* 13. *v. pro furto.* ergo illicitum est tertium furtum plectere ultimô supplicio. 2. Si propter Jura receutiora admittatur pœna mortis, admitti debet semper & independenter ab arbitrio Judicis aut certis circumstantiis aggravantibus etiam propter primum furtum Magnum, quia Frideric. I. 2. *Feud. tit.* 27. *§. fin.* indistinctè sic loquitur: *siquis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueô suspendatur*; sed hoc est contra nos: ergo. 3. Si cum fure tam rigidè usque ad pœnam mortis procedendum, tunc etiam cum complicibus, auxilium ferentibus, & cooperantibus: sed hoc est nimis durum, & falsum: ergo. 4. Item eodem rigore esset procedendum contra omnes, si plures concurrerunt ad furtum tertia vice, idque Magnum, & cum prioribus conficiens 5. solidos, licèt singuli indè non sint consecuti 5. solidos; sicut omnes, qui concurrerunt ad occisionem hominis, ordinariæ subjacent pœnæ: sed hoc est iterum falsum, & contra communem. R. ad 1. Si privatis licitum est defendere res fortunæ tum suas tum alienas defensione occisiva, utì docuimus licere ad *tit. de Homicidio. n.* 10. 11. â fortiorì licebit Magistratui, ut defendat res subditorum contra harpyias & clepaces furum manus, præsertim si furta 13

Digitized by Google

multiplicentur, vel fiant cum violentia, & turbatione publicæ tranquillitatis. Quòd Legislatores Antiqui pœnam mortis non decreverint in simplicia furta, utut multiplicata, per hoc successoribus adempta non est potestas eam decernendi, præsertim postquam viderunt, mitiores illas pœnas non sufficere ad absterrendos â furando homines, & furta nimis frequenter committi. Ad 2. Constitutio Friderici I. intelligi potest de furto violento, quia *tit. 27. lib. 2. F.* ubi habetur, inscribitur de *Pace tenenda, & ejus violatoribus*, eámque & Constitutio Carolina & Praxis explicat eum in modum, quo hodie furta puniri diximus. Ad 3. discrimen est faciendum inter ipsos auxilium ferentes vel cooperantes; si *ante furtum* cooperentur proximè, efficaciter, dolosô & lucrandi animô, atque effectu secuto: item si cooperentur *in ipso actu furti*, iterum dolosè, lucri causâ, & effectu secuto, subjacent quidem eidem pœnæ ordinariæ juxta communem, modò participent 5. solidos: non tamen si *post furtum* jam commissum, occultando furem, vel viam faciendo, ne deprehendatur, res furtô ablatas vendendo, emendo, receptando, de iis participando &c. quæ si faciant scienter, extraordinariè puniendi veniunt, non verò pœnâ ordinariâ furti, quia propriè ad furtum non cooperantur, si id jam est factum. Clar. Masc. Carpzov. &c. Ad 4. N. sequelam, loquendo de furto simplici (nam aliud est de violento) si repetita furta (vel unum modô explicatô) non conficiant tantam summam, ut divisione æquali inter plures fures facta non cuilibet obvenire possint 5. solidi. Berlich. Carpz. Frölich. *lo. cit. n. 9.* Et hoc non est contra, sed juxta communem.

14. Quæres, an res furtiva, apud furem, â Judice apprehensum, inventa cedat Fisco, vel domino, cui ablata est, restituenda sit? 2. An idem dominus, si fur pœna mortis, vel afflictivâ corporis, v. g. fustigatione punitus, fug-

fuerit, ab hæredibus furis, vel ab ipso fure adhuc vivo repetere possit rem sibi ablatam, vel agere ad damnum aut interesse? R. ad 1. Non est applicanda Fisco, sed restituenda domino, si de isto constat. Communis ex *l.* 20. *ff. de Captivis. l.* 2. *C. h. t. c.* 48. *de R. J. in* 6. *Recess. Imper. de ann.* 1559. §. 35. ubi reprobantur contrariæ consuetudines & statuta. R. ad 2. cum Carpzov. & P. Schmalzgrueber *h. t. n.* 121. distinguendo: si res furtiva adhuc exstet, domino salva manet condictio furtiva & rei vindicatio ad recuperandam rem suam, sive fur pœnâ mitiori, quàm sit mors, sive ipsa morte punitus fuerit. §. *fin. Inst. de obl. quæ ex del.* §. 18. *Inst. de act. Constit. Carol. art.* 213. 214. Si verò res furtô ablata non ampliùs exstet, & fur morte vel pœna corporali punitus fuerit, ad damna & interesse non tenetur fur vel ejus hæredes. per *Novell.* 22. *c.* 20. cùm hoc nimis durum videatur, & mors omnia solvat. *Nov. cit.*

Dico 6. Pœna furti de Jure Canonico est 1. infa- 15
mia (& hanc subsequens irregularitas) si furtum vel sit notorium notorietate facti, vel fur actione furti conventus & condemnatus sit. 2. si Clericus de furto Magno, vel iterato, convictus est, depositio ferendæ sententiæ. 3. si depositus non resipiscat, excommunicatio ferendæ sententiæ, &, si neque tunc se emendet, sed sit incorrigibilis, degradatio, & traditio in manus Sæcularium. *Can. infames* 17. *caus.* 6. *q.* 1. *cum can.* 7. *caus.* 2. *q.* 3. *can.* 12. *d.* 81. *c.* 10. *de Judic.* Quinquennales, triennales, & annales pœnitentiæ, â SS. Canonibus statutæ in fures, pridem in desuetudinem abierunt.

TITULUS XIX.

De Usuris.

SUMMARIUM.

1. 2. *Usura, & Mutuum, quid sint.*

3. Usu-

3. *Quotuplex sit usura.*
4. *Quid veniat nomine lucri usuram constituentis.*
5. *Usura lucratoria est prohibita Jure Canonico, non item Jure Civili.*
6. 7. *Est quoque prohibita Jure Divino & Naturali.*
8. 9. 10. 11. *Latiùs tamen accepta non absolutè, sed conditionatè tantùm, ita ut per statutum vel consuetudinem possit, probabiliter in Mutuo auctarium ultra sortem licitè accipi.*
12. 13. *Sicut nec Usura Punitoria & Compensatoria est prohibita.*
14. 15. *An & quando Filiusfamilias mutuum accipiens non teneatur illud solvere etiam in foro conscientiæ ob S. C. Macedonianum.*
16. *An idem renuntiare possit privilegio S. C. Macedoniani.*
17. *Recensentur tituli, ex quibus in Mutuo aliquid ultra sortem licet accipere.*
18. *Utì & pacta atque contractus de usura suspecti.*
19. 20. *Damnum emergens, & lucrum cessans.*
21. 22. *Atque periculum amittendæ sortis.*
23. *Utì & assecuratio sortis sunt justi tituli aliquid ultra sortem accipiendi.*
24. *Item statutum & consuetudo.*
25. 26. 27. *An emptio censûs realis, etiam ex utraque parte redimibilis, vel ex neutra redimibilis;*
28. *Item an emptio censûs Personalis sit licita.*
29. *An quoque Cambium.*
30. *Et Anatocismus, seu usuræ usurarum.*
31. *Atque Montes Pietatis.*
32. *An etiam emptio chirographi, seu debiti alieni, pro minori pretio, quàm sit debitum.*
33. *An ob dilatam solutionem plus exigi, & ob anticipatam*

Digitized by Google

patam minus dari queat.

34. Quid sentiendum de pacto, ut mutuum restituatur in eadem sorte, bonitate, & quantitate.

35. Ad quid teneatur Mutuatarius, si non sit conventum de restituenda re in eadem quantitate & bonitate, valor autem aut pretium rei interea mutetur.

36. An pactum Antichreseos de fructibus rei pro mutuo oppignoratæ percipiendis,

37. Et contractus Societatis sit licitus.

38. Usurarius manifestus & non manifestus tenetur ad restitutionem ex delicto & contractu.

39. Promittens usuras an teneatur solvere.

40. An usuras accipiens acquirat eorum dominium.

41. Non modò usurarius, sed etiam cooperantes, atque hæredes tenentur acceptas restituere; & quomodo.

42. An ad idem obligetur usurarius mentalis.

43. Etiam fructus, ex re usuraria fructifera percepti, debent restitui.

44. Cui facienda sit restitutio.

45. Pœnæ usurariorum.

46. Usura est crimen mixti fori.

§. 1.

Quid & quotuplex sit Usura: quo Jure prohibita. Ubi etiam de Mutuo, & Senatus-Consulto Macedoniano.

SCiendum 1. *Usuram*, in genere ab usu rei dictam, in specie sumi vel *formaliter* pro conventione aut pacto usurario, vel *objectivè* pro fructu, commodo, seu 1

ſeu lucro proveniente ex uſu rei ; ſicut furtum ſubindè ſumitur pro actione furandi, & ſubinde pro re furtiva. Specialiùs adhuc & propriè huic loco accipitur pro *lucro, quod immediatè ac unicè provenit ex Mutuo*, & lucratoria dicitur, quæ quia iniqua eſt, ac lædit proximum in bonis fortunæ, ſicut Rapina & Furtum, ideo his ſubjungitur. Alio nomine vocatur *fœnus*, atque communiter ex *can.* 1. 2. *& fin. cauſ.* 14. *q.* 3. ſic definitur: *eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens*, ſeu incrementum, quod præcisè vi mutui exigitur vel accipitur ſupra *ſortem* vel *capitale*, ſeu ultra id, quod mutuò datum eſt. v. g. ſi mutuos dediſti 100. florenos, & poſt annum ultra hos exigis vel accipis 8. vel 10. florenos : hi 8. vel 10. vocantur *uſura* vel lucrum, illi 100. verò *ſors*, vel *capitale*. Non tamen neceſſe eſt, ut illud lucrum conſiſtat in pecuniis, ſed ſufficit, ſi ſit alia res pretiô temporali æſtimabilis. Ejus proin malitia & injuſtitia conſiſtit in eo, quòd mutuans, ſeu mutuum dans, intendat vel paciſcatur aliquid accipere, vel accipiat, ultra debitum, vel ſortem creditam, à mutuatario, & quidem absque ullo alio titulo, quam præcisè *Mutui*; ſi enim ex alio titulo, v. g. lucri ceſſantis, vel damni emergentis, accipiatur, illud incrementum non tam *lucrum*, quàm *intereſſe*, ſeu quod *intereſt*, appellari ſolet. Uſura, quæ provenit ex Mutuo formali & vero, rectè *Formalis*, quæ verò ex Mutuo virtuali & æquivalenti, quod involvi poteſt in aliis contractibus, qui in ſpeciem & explicitè celebrantur, *Palliata*, *Tacita*, aut *Virtualis* rectè vocatur. Unde non malè tradunt Canoniſtæ hanc regulam: *in quocunque contractu pactum de lucro aliquo præter id, quod intereſt, accedit, Juris interpretatione degenerat in Mutuum, & fictione brevis manûs cenſetur celebratus alius contractus*, nempe uſurarius. Licèt, ſi revera alius contractus, v. g. Emptionis, Venditionis, Permutationis, Societatis &c. absque Mutuo implicito celebratus eſſet,

in-

lucrum indè secutum non esset usura: uti nec, si ex Mutuo dato acciperetur, vel intenderetur, aliquid ultra sortem, non tamen tanquam debitum ex justitia, vel ex pacto, sed tanquam liberaliter, aut ex gratitudine datum, vel dandum: neq; si â mutuatario petas, ut aliquid det vel faciat, ad quod jam aliunde tenetur, modò non apponas novum onus (ferè sicut de Simonia diximus, cum qua Usura magnam habet connexionem, & similitudinem principiorum, in quibus radicatur) ut si Caio des mutuum ea lege, ut debitum antiquum solvat, ut tibi restituat famam, quam injustè abstulit, ut cesset te persequi &c. Cùm igitur Usura fundetur in Mutuo, ideò

Sc. 2. *Mutuum*, quod quidem objectivè spectatum dicit rem mutuò datam, formaliter tamen acceptum dicere contractum Mutui, & passim ex *l.* 2. §. 1. 2. 3. *ff. de reb. cred. & pr. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* definiri in hunc sensum: *est contractus realis, Juris Gentium, nominatus, unilateralis, & stricti Juris, quo res fungibilis in alterum transfertur ea lege, ut res ejusdem generis, quantitatis, & qualitatis, restituatur*, scilicet post aliquod temporis intervallum morale, intra quod mutuatarius re mutuò data uti potuit, non statim. Unde apparet 1. Mutuum dare, & accipere omnes & solos posse illos, qui contrahere, & contrahendo obligari. Speciale, de quo nos infrà *n.* 14. 15. tribuit Senatus-Consultum Macedonianum filiisfamilias Mutuum accipientibus sine consensu patris. 2. Mutuum non perfici sine actuali traditione rei. 3. & quidem fungibilis, quæ scilicet mutuam functionem recipit, seu substitutionem alterius rei, in suo tamen genere, v. g. pecunias alias pro mutuò datis, & quia hujusmodi res in commercium humanum venire non solent, nisi per quantitatem, quæ ponderatur, numeratur, vel mensuratur, ideo appellantur etiam *quantitates*, atque consistunt in pondere, numero, vel mensura, uti sunt pecu- 2

nia, vinum, frumentum, oleum, cerevisia, panis, caro &c. 4. quòd transferatur dominium in mutuatarium. 5. eique imponatur obligatio restituendi rem in eodem genere: scilicet, si pecuniam accepit mutuam, reddere debet pecuniam aliam, si vinum, tunc vinum; quia, si contrahentes paciscerentur, ut redderetur res diversi generis, v. g. vinum pro frumento, potiùs Permutatio quàm Mutuum foret. Si verò eadem res in specie, v. g. pecunia ipsa, quæ fuit mutuò accepta, eò quòd per accidens defuerit occasio eâ utendi, redderetur, satisfieret obligationi, nec haberet mutuans, cur conquereretur. 6. quòd in eadem quantitate, & qualitate, h. e. tantundem & æquè bonum reddi debeat, quantum & quale fuit datum. Verùm hæc potiùs ad naturalia Mutui, quàm ad essentialia pertinent. per *l. 3. l. 11. §. 1. ff. de reb. cred.* & hinc â quibusdam in definitione Mutui omittuntur. Porro qui dat Mutuum, *Mutuans* vel *Creditor*, qui verò illud accipit, *Mutuatarius* dicitur, sicut qui accipit commodatum, commodatarius, qui accipit depositum, depositarius, qui usumfructum, legatum, mandatum, usufructuarius, legatarius, mandatarius vocatur, & plerumque per vocem, quæ terminatur in *arius*, indicatur ille, qui accipit, vel cui datur aliquid. *Mutuum* verò & *Creditum* in Jure non rarò sonant idem. Actio, quæ ex Mutuo oritur mutuanti adversùs mutuatarium, dicitur vel *actio Mutui*, vel magis Juridicè *condictio certi ex Mutuo. pr. Inst. quib. mod. re contr. obl.* quia scilicet certa quantitas condicitur seu petitur, ut nempe tantundem in eodem genere & qualitate reddatur, uti est acceptum. Hæc actio est Civilis, personalis, rei persecutoria, stricti Juris, perpetua, & utrinque transiens ad hæredes. Si Mutuum est datum personæ privilegiatæ, puta Ecclesiæ, Civitati, Pupillo, Minori, saltem si sine solennitatibus requisitis, hæc actio moveri cum effectu non potest, nisi actor probet, creditum in illarum utilitatem esse versum. per *c. 2. de solut. l. 27. ff. de reb. cred. l. 3. C. quando ex facto Tutor.* Se-

Sc. 3. Usuram dividi 1. in Mentalem, & Realem, seu, ut aliqui vocant, Conventionalem. *Mentalis* non est illa, quæ consistit in sola voluntate interna capiendi lucrum ex Mutuo, quin ullus ponatur actus externus, & rectiùs *Interna* nuncupari meretur, uti de Simonia dictum, sed tunc datur, quando sine ulla conventione aut pacto aliquis dat mutuum, ea tamen intentione ac mente (exteriùs non manifestatâ) ut aliquid recipiat ultra sortem, seu lucrum, non merè gratuitò, sed ex obligatione, & ut debitum sibi solvendum. *c. 10. h. t.* & ibi DD. *Realis* seu *Conventionalis* est, quando quis mutuat interveniente pacto de lucro, seu de re temporali (si enim pactum foret de re spirituali danda, esset potiùs Simonia) ultra sortem, seu summam creditam, post annum danda, v. g. ut ultra 100. mutuatos reddantur 10. Si expressè & disertis verbis exigitur aliquid ultra sortem, pactum est expressum, & *usura expressa, formalis*, & *manifesta*: si verbis obliquis, v. g. si Mutuans dicat: confido, meam pecuniam non reversuram vacuam &c. vel ex circumstantiis colligi possit imposita Mutuatario obligatio, vel exigatur aliquid ultra summam mutuatam sub specie aut pallio alterius contractûs, v. g. emptionis-venditionis, pactum est tacitum & virtuale, usura verò *tacita*, *virtualis*, *palliata*. Dividitur 2. in *Lucratoriam*, quæ est verè & strictè usura, ac superiùs à nobis definita, quando vi solius Mutui intenditur vel capitur lucrum: in *Compensatoriam*, quando non præcisè titulô Mutui, & ut merum lucrum, aliquid ultra sortem exigitur vel accipitur, sed ex alio titulo, puta lucri cessantis, damni emergentis, periculi in amittenda summa credita, laboris vel expensarum, quæ in recuperando Mutuo fieri probabiliter debent: & in *Punitoriam* seu *Moratoriam*, quando aliquid ultra sortem petitur non ut lucrum, sed ut pœna, scilicet ob culpabilem moram Mutuatarii præfixo tempore non reddentis mutuò acceptum. Dividi- 3

tur 3. ratione taxationis in centesimas, bessales, semisses, quincunces, quadrantes, trientes: *Centesimæ* sunt, quando pro 100. quolibet anno exiguntur 12. ita ut singulis mensibus pro centum solvi debeat unus florenus, qui est centesima pars respectu centum: *Bessales*, quando pro 100. petuntur 8. nam bes dicit octo uncias seu partes: *Semisses*, quando 6. quia semis dicit mediam partem de duodecim: *Quincunces*, si 5. *Quadrantes*, si 3. & *Trientes*, si 4. accipiantur pro 100. Vallens. *h. t.* §. 2. *n.* 4. quia ter quatuor, & quater tria conficiunt duodecim seu totum, in 12. uncias divisum.

4 Dico 1. Nomine *lucri*, à quo denominatur usura Lucratoria, intelligitur omnis res temporalis, pretio æstimabilis, quæ ultra sortem mutuatam exigitur vel accipitur vi pacti & ex obligatione de novo imposita Mutuatario, sive sit pecunia, sive frumentum, sive obsequium aliàs indebitum &c. Textus clari *in can.* 1. *seqq. caus.* 14. *q.* 3. & Doctores communiter, qui indè inferunt, usurarium esse 1. si mutuans obliget mutuatarium, ut sibi præstet aliquod obsequium aliunde non debitum, v. g. intercessionem vel commendationem apud Principem pro impetrando certo favore: ut sibi deferat aliquem honorem externum, ad quem antecedenter non fuit obligatus mutuum accipiens: ut sibi remittat obligationem restituendi famam, vel injuriam, omissa actione injuriarum, mutuatario antè illatam &c. 2. si mutuans exigat beneficium aliquod, vel munera, quibus ex gratitudine compenset mutuatarius beneficium per creditas pecunias sibi impensum, vel ut speciali modo teneatur benevolus esse mutuanti &c. Patet ex damnata ab Innoc. XI. hac propositione ordine 42. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed tantum si exigitur ex justitia debitum.* Aliud foret, si gratitudo tantùm in genere exigeretur, utpote quæ per se obligat accipientem beneficium, ut sit gratus: vel si gratitudo determi-

minatè etiam per munuſcula, ſingularem benevolentiam &c. ſibi propter mutuum datum exhibenda præcisè ſperaret, & intenderet mutuans, etiam principaliter, at citra voluntatem obligandi mutuatarium ad ſimilia determinatè ex gratitudine exhibenda. 3. ſi mutuans paciſcatur, ut mutuatarius deinceps obligatus ſit, ut ſibi potiùs, quàm alteri, ſuas operas, vel ædes locet, prædium vendat, panem, vinum, merces alias ex ſua taberna vel officina emat, ſuum molendinum, vel ſuas ſcholas accedat, ſibi remutuet, ſeu aliam rem, v. g. frumentum, viciſſim mutuet mutuatarius &c. ſi nimirum mutuans iſta exigat tanquam pretium, & ex obligatione deinceps præſtanda. Aliud iterum foret, ſi hæc non exigerentur in futurum tanquam pretium mutuationis, ſed tanquam mera conditio, ſine qua non daretur mutuum, niſi nempe alter in præſenti vellet mutuanti præſtare aliud beneficium, viciſſim dare mutuum &c. quia non tenetur quis dare mutuum alteri, & hoc ei beneficium exhibere, quem videt eſſe ingratum, vel nolentem ſibi viciſſim benefacere. Molina *tr.* 2. *de J. & J. d.* 308. *n.* 7. Pirhing *h. t. n.* 26. Aliud nempe eſt exigere aliquid in futurum, quo inducitur obligatio, & aliud de præſenti, quo non imponitur obligatio nova, ſed ſolùm attenditur ut *conditio, ſine qua non.* Unde nec uſurarium eſt, ſi uterque de præſenti conditionatè ſe obliget in futurum, v. g. ſic dicendo: *obligo me ad mutuandas tibi pecunias, ſi te viciſſim obliges ad mutuandum mihi triticum.*

§

Dico 2. Uſura *Lucratoria* graviter eſt prohibita de Jure Canonico. 2. Quamvis permiſſa, imò fortè & approbata, à Jure Civili, ſaltem Antiquo, ſi moderata ſit. Pars 1. eſt indubitata ex *can.* 2. *d.* 47. *can.* 1. *ſeqq. citt. t. h. t. X. & in* 6. *Clem. un.* §. *fin. eod.* ibi: *ſiquis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras non eſſe peccatum, velut hæreticum puniendum &c.* Pars 2. ſumitur ex *l.* 1. *l.* 26. *&c. C. h. t.* ubi datur actio ad petendas uſuras, per ſtipula-

tionem promiſſas, quod indicat, non merè toleratas & permiſſas, ſed etiam approbatas fuiſſe uſuras à Jure Civili. Concordat *l. 29. ff. eod.* ubi tantùm immoderatæ uſuræ, ac uſuræ uſurarum prohibentur, non aliæ. Niſi contendas & evincas, ibi ſermonem eſſe de uſuris Compenſatoriis: & ideò addidi *fortè*. Dixi quoque, *ſaltem Antiquo;* nam in *Novell.* 131. *c.1.* Juſtinianus voluit ſervari Regulas quatuor Conciliorum Generalium primorum, inter quod etiam eſt Nicænum, quod *can.2. d. 47. cit.* relatum jam damnavit uſuras, ſaltem in Clericis. Quid autem tenendum ſit de moderno Jure Civili, â quo permittuntur indiſtinctè 5. pro 100. paulò pòſt mentem meam aperiam.

6 Dico 3. Uſura Lucratoria etiam Jure Divino. 2. imò & Naturali prohibita eſt. Pars 1. liquet tum ex *c. 3. 4. h. t.* ubi dicitur, uſuras eſſe condemnatas *utriusque Teſtamenti paginâ, tam in Novo, quàm in Veteri Teſtamento:* tum ex Scripturæ textibus Teſtamenti Antiqui: *ne accipias uſuras ab eo, nec ampliùs, quàm dediſti - - pecuniam tuam non dabis ad uſuram. Levit. c. 25. v. 36. Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam &c. Deut. 23. v. 19. Vidi iniquitatem in civitate - - non defecit in plateis ejus uſura, & dolus. Pſal. 54. v. 10. 12.* Et Novi, in quo Chriſtus *Luc. 6. v. 35.* dixit: *mutuum date, nihil indè ſperantes.* Pars 2. probatur 1. quia SS. Concilia, & Summi Pontifices ex Veteri Teſtamento adſtruunt iniquitatem uſurarum, ut patet ex *citt. canon. & cc.* atqui non aliæ Leges Veteris Teſtamenti poſt Chriſti adventum perdurârunt, niſi *Morales*, & fundatæ in Lege Naturæ: ergo. 2. Jure Naturali prohibitum eſt capere lucrum ex re aliena, & non ampliùs ſua: ſic illicitum foret, ſi pro uſu equi, quem per venditionem jam transtuliſti in alium, aliquid exigeres: ſed res mutuò data non ampliùs eſt mutuantis, ſed mutuatarij, adeóque aliena: ergo. 3. Jus Naturale prohibet aliquid exigere ſine titulo juſto: atqui exigens vel acci-

Digitized by Google

accipiens aliquid ultra ſortem creditam exigeret vel acciperet illud ſine juſto titulo; quia ponitur in caſu, quòd non adſit titulus damni emergentis, lucri ceſſantis, periculi &c. & mutuans pecuniam de ſe non fructiferam reliquiſſet alias otioſam in ciſta: pro ipſa autem re mutuò data, cùm hæc ad æqualitatem ſit reſtituenda, aliquid ultra accipiendi utique titulus juſtus non eſt: neque propterea datur juſtus titulus, quòd ad tempus carere debeas pecuniâ creditâ, utpote ſterili: neque exinde, quòd illa fructificet mutuatario; alias venditor quoque ultra juſtum mercis pretium poſſet aliquid exigere ex eo capite, quòd merx aliquam utilitatem afferat emptori: neque titulum juſtum præbet onus numerandi pecuniam, quæ datur mutuò; quia hoc onus ſecum fert ipſa ſubſtantia mutuationis, ſicut pro ipſa venditione, vel onere ei intrinſecè annexo, ultra juſtum pretium nihil exigi poteſt. Si tamen labor numerandi eſſet valde notabilis, pretium ſeu merces pro labore, alteri locato, exigi quidem poſſet, non tamen vi Mutui lucrum. Nav. *in Man. c. 17. n. 209. f.*

Oppones 1. In Veteri Teſtamento Deus quidem prohibuit uſuras accipere à fratribus ſeu filiis Iſraël, permiſit tamen ab alienigenis & Gentibus: *non fœnerabis fratri tuo ad uſuram - - - ſed alieno. Deut. lo. cit.* Imò *Deut. 28. v. 12.* videtur id præcepiſſe dicens: *fœnerabis gentibus multis.* 2. In Novo autem Teſtamento Chriſtus videtur uſuras apertè approbare, dum in perſona patrisfamilias reprehendens ſervum pigrum *Matth. 25. & Luc. 19.* dixit: *quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, ut ego veniens cum uſuris utique exegiſſem illam?* Saltem illas non prohibuit, dum *Luc. 6.* per modum conſilij pronuntiavit: *Mutuum date, nihil indè ſperantes.* 3. Uſuræ non petuntur vel accipiuntur, niſi volente & conſentiente mutuatario: ergo ſine injuria & injuſtitia; quia liberè conſentienti non fit in injuria. 4. Licitum eſt exigere pretium, & lucrum 7

capere, ex opera mea in alterius favorem impensa; cùm nemo teneatur alteri gratis laborare: ergo & ex pecunia in favorem & usum alterius concessa; cùm in *l. 5. §. 1. ff. pro Socio* æquiparentur pecunia & opera. 5. Si alteri concedas usum vasorum argenteorum, potes aliquid exigere tanquam lucrum: ergo &, si concedas usum monetæ argenteæ. Ad 1. Vel Deus tantùm permisit Judæis, ad usuras valde pronis, ut eas à Gentibus exigerent, ad vitandum majus malum, ne à fratribus exigerent: vel pro potestate supremi dominij, quod Deus habet in res hominum omnium, concessit Judæis, ut ex contractu Mutui à Gentibus caperent lucra, & vindicarent injurias; sicut vi ejusdem dominij ijsdem permisit spoliare Ægyptios, bellô & armis auferre res regionésque alienigenarum. Ad 2. In priori textu usuræ accipiuntur in sensu metaphorico pro augmento meritorum, ad quod Christus exhortari nos voluit similitudine avarorum hominum, lucra terrena quoquo modo avidè quærentium. In posteriori, licèt quoad primam partem, *mutuum date*, extra casum valde gravis necessitatis proximi non contineatur præceptum, continetur tamen prohibitio quoad alteram partem, *nihil indè sperantes*, uti est communis interpretatio Catholicorum, & ipsius Ecclesiæ *in c. 10. h. t.* ferè sicut in hoc textu, *vovete, & reddite Domino Deo vestro. Psal. 75.* priora verba consilium, & posteriora præceptum continent. Ad 3. Non omninò liberè consentit in usuras mutuatarius, sed coactus tum suâ indigentiâ, tum mutuantis avaritiâ, aliter mutuum non dantis, nisi sub usuris. Malitia usurarum consistit in eo, quòd mutuans intendat obligare ad illas solvendas: igitur consensus mutuatarii eam non tollit præsertim extortus necessitate consequendi mutuum. Ad 4. *N. Conf. & parit.* quia hominis opera de se est apta proferre fructum & lucrum, pecunia verò non absque hominis opera & industria, utpote ex se sterilis, sicut aliæ res fungibiles, quæ ipso usu consumuntur,

tur, & extra usum utilitatem non afferunt, ac solæ sub mutuum cadunt. Ad 5. iterum *N. Cons. & parit.* quia vasorum dominium manet penes dantem, nec illa usu consumuntur, sicut res fungibiles mutuò datæ: igitur vasa hæc locantur pro mercede, non mutuantur, sicut nummi argentei, quorum dominium, consequenter & omnis utilitas, transfertur in mutuatarium.

Dico 4. Usura *Lucratoria* minùs strictè sumpta, & Jure Naturali & Divino prohibita, probabiliter non est ita absolutè prohibita, ut à Magistratu Humano per Statutum (idem est de Consuetudine, lege non-scripta, quæ vim suam habet à consensu Legislatoris Humani, & a causa, ex qua redditur rationabilis) in quibusdam circumstantiis & ex causa publica permitti non possit tanquam licita; modò sit moderata, & aliunde non repugnet Charitati erga proximum a Jure Naturali ac Divino præceptæ. 2. Imò de facto in Imperio Romano exstitit hujusmodi Statutum, & Consuetudo, permittens usuras quincunces, seu 5. pro 100. ex Mutuo, quin probari debeat ullus alius titulus damni emergentis, lucri cessantis, periculi amittendæ sortis &c. Hæc assertio saltem quoad priorem partem est quidem contra communem, maximè Theologorum, eidem tamen patrocinantur cum Emman. Sa à præstantissimi Theologi, Adam. Tannerus *to. 3. d. 4. q. 7. dub. 3. n. 79.* & Haunold. *de J. & J. to. 3. tr. 9. n. 421.* ac teste Tannero *lo. cit.* multi Scholastici; ut taceam Theologos Heterodoxos, quos hac in re parvi facio: ex Juris-Consultis autem acutissimus D. Gletle *in Assert. Jurid. assert. 54.* licèt olim contrarium docuisset, Molinæus, Hugo Donell. Hotoman. Jac. Curt. Matth. Coler. & Alph. Villagut. Neapolit. *de Usuris q. 13. concl. 4.* aliique apud & cum Petro Heigio *in QQ. Juris. p. 2. q. 1. per tot.* ubi hanc materiam fusè tractat. Addidi tamen, *modò sit moderata, & aliunde non repugnet charitati* &c. Adeóque puto, stante tali statuto vel consuetudine non quidem pec-

cari contra Justitiam, saltem si usuræ non sint ita excessivæ, ut causa publica, spectans bonum Reipublicæ, eas permittendi verè adhuc subsistat; charitatem tamen in particularibus casibus lædi posse: ut si valde pauperes per usuras seu lucrum, ex Mutuo solvendum mutuanti, ad mendicitatem inevitabili necessitate redgerentur: quo casu sicut obligatorium videtur esse dare mutuum, ita etiam Jure Natural. & a lege charitatis prohibitum exigere usuras. Dixi notanter, *minùs strictè sumpta*, eò quòd tale auctarium, à statuto vel consuetudine permissum, non tam ex Mutuo, quàm occasione Mutui ex dispositione Juris videatur recipi posse; ferè sicut usura compensatoria, quæ accipitur ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, non est propriè & in stricto rigore usura, eò quòd non immediatè ex Mutuo, sed ex alio titulo justo, qualem & statutum quoque vel consuetudinem esse censeo, auctarium petatur. Atque sic nostram Assertionem intelligi à Tannero *n. 74. 75. 77. 79. lo. cit.* & ab iis, quos citat, nempe S. Antonino, Major. Gabr. Covarruv. Molin. &c. item ab Hunoldo, patet ex doctrina, quam tradit *num. præcedd. c. 3. §. 3. & §. 8.* ubi consuetudinem agnoscit inter legitimos aliquid ultra sortem exigendi titulos. Quòd verò salvâ Justitiâ vi statuti vel consuetudinis universaliter exigi possint usuræ moderatæ (in dicto sensu) à statuto vel consuetudine determinatæ, consequenter quòd conditionatè tantùm, videlicet nisi legitimus Magistratus ex causa publica aliud ordinet, à Naturali ac Divina lege sint prohibitæ, nunc probandum est. Itaque

9 Probatur *Prima* pars 1. Penes Rempublicam datur dominium altum rerum & bonorum ad privatos pertinentium, ita ut ex causa publicum bonum concernente de ijs citra ullius injuriam possit disponere Magistratus, prout bono communi utile vel necessarium est, ut nemo negaverit: ergo, si adest causa publica, idque bono communi vel utile vel necessarium judicatur, etiam

potest

potest disponere, ut ex mutuò datis rebus lucrum aliquod moderatum obveniat mutuanti, eique fructificent res non amplius suæ, sicut per usum eorum, quem alteri sponte concessit, fructificant mutuatario: ergo Jus Naturale & Divinum conditionatè tantùm, & non omninò absolutè, prohibuit usuras, sed sub conditione, nisi nempe Respublica, vel Magistratus, in cujus dominio alto res & bona privatorum existunt, aliud ordinandum judicáverit propter bonum commune. Confirmatur 1. Deus rectè permisit Judæis usuras exigere ab alienigenis, quia habet supremum dominium & absolutum in omnes res hominum, & sic clarè patet, quòd Jure Naturali absoluto non sint prohibitæ Usuræ: ergo etiam Magistratus Humanus rectè permittit usuras moderatas propter bonum publicum, quia habet dominium altum, licèt restrictum ad existentiam causæ publicæ, in omnes res privatorum hominum, Reipublicæ membrorum. Confirmatur 2. à pari cum Præscriptionis Lege: quamquam Jus Naturale in thesi vetet, aliquem locupletari ex alieno, & rei alienæ per illius possessionem fieri dominum, tamen Magistratus Humanus per Legem Præscriptionis dominium rei alienæ debito tempore & modo possessæ transfert â domino in possessorem, ut iste in utroque foro, tam interno quàm externo, eam retinere, & sic ex alieno locupletari possit, scilicet ob dominium altum Reipublicæ, adeóque Jus Naturale fuit solùm conditionatum: ergo etiam, quamvis Jus Naturale prohibeat usuras, seu lucrum ex re non amplius sua, rectè tamen illas permittit ex causa publica ob dominium altum Respublica per statutum, vel consuetudinem: consequenter Jus Naturale solùm in thesi & conditionatè, non in hypothesi & absolutè pro omnibus circumstantiis, prohibet usuras. Si igitur ostendatur causa justa & publica, seu publicam utilitatem vel necessitatem concernens, omnino admittendum videtur statutum vel consuetudo usuras permittens. Sed hanc non est difficile ostende-

re, eámque multiplicem; talis enim est 1. *Evitatio litium* (quæ etiam communiter assignatur & pro sufficienti habetur in Præscriptione) si enim necessariò requireretur titulus lucri cessantis, damni emergentis, periculi amittendæ sortis &c. aut prævia probatio ejus, *quod interest*, litium non foret finis, cùm talis titulus deberet probari, & â mutuatariis, qui ægrè solvunt usuras, adesse passim negaretur. 2. *Facilitas obtinendi mutuum*, quæ sicut bono communi & Reipublicæ membris est valde utilis, & in casibus indigentiæ necessaria, ita est valde optabilis communitati & Reipublicæ, consequenter & statutum vel consuetudo hanc facilitatem procurans: si enim homines nihil lucri ferrent ex mutuo dato, vix reperire esset, qui necessitatem patientibus vellent dare mutuum, refrigescente nimiùm charitate, sed mallent pecunias, etiam otiosas, habere apud se retentô dominiô, quàm apud alium eô translatô: quod Reipublicæ summopere foret noxium. 3. *Subsidium* ex usuris obveniens Ecclesiis, locis Religiosis, viduis, pupillis, & personis miserabilibus, quæ per se ipsas non possunt negotiando lucrum capere ex suis pecuniis: si tamen eas dent aliis, qui ex earum usu lucrum faciunt, sustentari & conservari possunt; quas conservari & sustentari interest Reipublicæ. 4. *Tranquillitas conscientiarum*; cùm aliàs, si necessarius foret alius titulus, facilè multi orirentur scrupuli. 5. *præsumptio generalis*, eáque duplex, quarum unâ præsumitur, in mutuante regulariter & ordinariè adesse justum alium titulum aliquid accipiendi ultra sortem. *Recess. Imper. Spirens de ann. 1600. §. 152. l. 7. §. 3. ff. de adminiss. tut.* alterâ, in mutuatario adesse opportunitatem lucrum faciendi ex re mutuò accepta; nam neque pecunia ita sterilis est, ut accedente hominis industriâ non minùs fructificare possit, & utilitatem afferre, ac domus, equus, ager, fundus &c. qui etiam sine opera hominis steriles sunt: adeò ut etiam in pecunia quasi usufructus constitui valeat. *l. 1. l. 2. ff. de usufr.*

Digitized by Google

uſufr. ear. rer. quæ uſ. conſum. Atqui lex vel ſtatutum fundatum in præſumptione generali, ac in ordinariè contingentibus, rectè fertur, & vim habet pro omni caſu, etſi in quibusdam caſibus particularibus ceſſet illa ratio, in qua fundatur univerſaliter illud ſtatutum, uti dictum eſt ad *Tit. II. lib. I. n. 39.* de Lege in Præſumptione fundata. Pars *ſecunda* claret ex Receſſibus Imperii de anno 1500. 1530. 1548. Auguſtæ, & anno 1570. ſub Maximiliano II. & 1600. ſub Rudolpho II. uti & ex communi praxi.

Oppones 1. Uſura Lucratoria prohibetur Jure Natu- 10
rali. 2. & Divino in S. Scriptura: ergo licitæ reddi nequeunt per Legem Humanam, vel Conſuetudinem. 3. in Concilio Viennenſi, ut habetur *Clem. un. h. t.* omnia ſtatuta, uſurarum exercitio faventia, ſunt proſcripta ac vetita Principibus & Magiſtratibus, ac inſuper, qui eas exiſtimaverit licitè exerceri poſſe, tanquam Hæreticus dicitur puniendus: ergo Principibus circa uſuras non major eſt poteſtas conceſſa, quàm circa Hæreſim, circa quam nihil poſſunt. 4. nec Pontifex diſpenſando reddere poteſt uſuras licitas. *c. 4. h. t.* ex ea ratione, quia uſuræ ſunt ſimiles mendacio; addit enim Papa Alexander III. *cùm Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multò magis prohibendus eſt, ne etiam pro redimenda vita captivi uſurarum crimine involvatur.* 5. Respublica nequit onus imponere ſubditis, niſi id aliunde compenſet: ſed ſolventi uſuras nihil aliunde compenſat: ergo nemini poteſt imponere onus ſolvendi uſuras. 6. cum Præſcriptione non eſt paritas; nam iſta antecedenter ad conceſſionem Principis ſine peccato inchoatur, utpote neceſſariò ſupponens bonam fidem in poſſeſſore rei alienæ, qui hanc præſcribit: uſura verò antecedenter ad conceſſionem Principis non exercetur ſine peccato injuſtitiæ. Deinde in Præſcriptione etiam materia proxima, ſcilicet poſſeſſio rei alienæ, ſubeſt dominio alto Principis: in uſura verò

ma- na-

materia proxima, quæ est lucrum ex re sterili, scilicet pecuniâ, non subest dominio alto Principis. 7. Princeps nequit immutare naturas rerum, atque rem infructiferam reddere fructiferam: sed pecunia, mutuò data, ex natura sua est res infructifera: ergo. 8. consuetudo & statutum, vi cujus permittuntur usuræ, est valde noxium Reipublicæ; cùm indè multi subditi emungantur omnibus fortunis, & ad inopias redigantur: ergo non cedit in utilitatem, sed in perniciem Reipublicæ. 9. hujusmodi consuetudinem non approbat Respublica, sed præcisè tolerat, cùm ob hominum avaritiam impedire nequeat. 10. vi talis consuetudinis, vel statuti, non accipitur aliquid ultra sortem ratione mutui, sed ratione alterius contractûs, v.g. censualis: sed hoc modo non approbantur usuræ, quæ necessariò proveniunt ex Mutuo. 11. Recessus Imperii non aliter indulgent 5. pro 100. seu *censum Germanicum*, ut vocant, quam quia præsumunt lucrum cessans vel alium similem titulum in mutuante. sic enim habent editi in Comitiis Spirensibus de anno 1600. §. So vil nun 152. So vil nun diesem nach der Vermuethung halber (ratione præsumptionis) daß der Creditor sein Geld von solcher Zeit an anliegen/ und zuegelaßner Weiß zum wenigisten vom hundert Gulden fünff wohl haben möge &c. ergo, si in aliquo casu, uti contingere potest, v. g. si quis per hypothecam vel pignus assecuretur de sorte, nullum ex dato mutuo patiatur damnum, nullum ex retenta pecunia, quam servaret aliàs otiosam in cista, faceret lucrum &c. hæc præsumptio & causa cessat, desinit usura esse licita, & nullum ex Recessibus Imperii habet patrocinium.

11 E. ad 1. & 2. Usura lucratoria est prohibita Jure Naturali & Divino conditionatè, & quando fraus, vel avaritia, aut crudelitas intervenit, item quando usura est excessiva, vel *mordens*, ut vocatur, seu nimiùm gravans cum pressura proximi & læsione charitatis, uti indicant

verba

verba Hebraica *Neschech*, latinè morsus, & *Mittioch*, latinè fraus, quibus *Deuteron. c. 23. v. 19. Exod. 22. v. 25. Psal. 14. v. 5. & Psal. 71. v. 14.* notatur & appellatur usura, ut notat *Heigius lo. cit.* non verò absolutè, & quando fraus, avaritia, pressura proximi, & læsio charitatis abest, atque usura moderata exigitur secundùm statuta & consuetudines locorum. Ad 3. Illa prohibitio intelligenda est de statutis, quibus improbum fœnus, usura excessiva, mordens, cum læsione charitatis &c. permitteretur, non de moderata, ex justis causis ob bonum publicum per statutum permissa; quod Ecclesia prohibere non potuit, nec voluisse credenda est; cùm Reipublicæ â Deo competat dominium altum in res subditorum, in quo fundatur tale statutum: quare nec paritas est cum Hæresi, circa quam nec Humano nec Divino Jure ulla Sæcularibus Principibus competit jurisdictio. Ad 4. Aliud est dispensare ex causa privata seu alicujus privati bonum spectante, ut recipiat usuram, nulla lege permissam, nullóque jure vel titulo acceptam; & aliud ex causa publica usuram moderatam facere licitam ob dominium altum: illud nemo potest, etiam Papa, istud quilibet Princeps in suo territorio. Cum mendacio non convenit usura moderata ob bonum publicum permissa, cùm illud absolutè sit prohibitum Jure Naturali, eò quòd locutio contra mentem non pendeat ab alto Magistratûs dominio, sicut res Fortunæ: licèt paritas esse possit, si usura spectetur ut læsiva charitatis, excessiva, mordens, & nullo statuto aut consuetudine legitimâ honestata. In quo sensu etiam cum Hæresi procedit aliqua paritas. Ad 5. Compensatio fit Reipublicæ, in cujus bonum permittitur moderata usura: quod præferri debet bono privato singulorum: imò tale statutum antecedenter omnibus est optabile, cùm singuli possint indigere Mutuo, quod non facilè consequerentur, nisi aliquam mutuans sperare posset utilitatem. Ad 6. Omnino est paritas cum Præscriptione.

Suffi-

Sufficit, quòd bona fide & absque peccato accipiatur usura, postquam rationabile statutum, vel consuetudo, illam concessit & determinavit: sicut sufficit in Præscriptione, acquirere dominium rei bona fide & debito tempore possessæ post latam Præscriptionis legem, antecedenter ad quam talis acquisitio foret injusta, ac illicita æquè, ac usura antecedenter ad statutum vel consuetudinem. Dein P. Schmier, qui *de Delictis p. 2. c. 2. n. 52.* hæc objicit, possessionem rei perperam vocat *materiam proximam* Præscriptionis, cùm ea potiùs ad formam Præscriptionis tanquam essentiale constitutivum pertineat: item *lucrum* malè vocat *materiam proximam* usuræ, cùm sit ipsa Usura, & effectus Mutui. Præterea possessio rei alienæ, quam Jura præscribi permittunt tribuendo eam illius dominium, non est magis in dominio alto Reipublicæ, quàm lucrum ex re aliena; cùm omnia bona Fortunæ sint in dominio alto Reipublicæ, ac proindè non minùs lucrum ex re aliena perceptum in Usura, quàm dominium rei alienæ acquisitum in Præscriptione. Ad 7. *N. Min.* quamvis enim pecunia in se, & quandò nec opera hominis, nec dispositio legis accedit, sit infructifera, tamen fit fructifera per accessum operæ humanæ, uti domus, ager &c. item accedente statuti vel legis dispositione, lucrum priori domino indè concedentis, sicut præscribenti lex concedit ipsum quoque dominium rei alienæ contra priorem dominum. Ad 8. *N. Ant. & Conf.* Ratio negandi patet ex nostris probationibus: certè longè plus damni redundaret in Rempublicam, si indigentiâ pressi non possent consequi mutuum, uti non facilè consequerentur, si mutuantes nihil ex dato mutuo sperare possent utilitatis. Unde in hoc sensu apud *cit.* Heigium non malè dixisse videtur Baal *in c. 1. de Jurejur. & l. 1. C. de Summ. Trinit.* optandum esse multos hodie inveniri fœneratores, ne multi fame pereant. Et Alciat. *in d. l.* publicè interesse, dispositionem Civilem de modo usurarum in usum revo-

revocari, idque probat Molinæus *in tract. de Usuris n. 77.* & laudat Matth. Coler. *de Proceſſ. Execut. p. 1. c. 10. n. 68. 71. 72.* Dein non magis exhauriuntur bonis ſubditi per uſuras à lege vel conſuetudine permiſſas, quàm per eas, quas permittunt alij tituli, puta lucri ceſſantis &c. Ad 9. Quòd Respublica poſitivè approbet, indicat ſatis ſtatutum, & praxis tribunalium, auctaria ex Mutuo creditoribus adjudicantium ſine ullo reſpectu, aut prævia probatione alterius tituli: imò ipſa Respublica celebrat contractus Mutui, & indè aliquid ultra ſortem recipit. Ad 10. *N. Ma.* quia ſolius Mutui causâ, ſine mentione vel exigentia alterius contractûs, permittunt ſtatuta, & conſuetudines, moderatum lucrum. Dein vel in emptione Censûs, ex alienis bonis ſolvendi, adeſt aliquis alius titulus, v. g. lucri ceſſantis, damni emergentis &c. propter quem petitur cenſus ex re aliena propter datas alteri pecunias, vel non? Si adeſt alius titulus præter titulum emptionis hujus Censûs, argumentum non ſtringit, quia ex ſimili titulo etiam in Mutuo juxta omnes aliquid exigi poteſt tanquam *intereſſe*: ſi nullus adeſt, tunc re ipſa idem fit in emptione Censûs, quod in contractu Mutui, & re ipſa ex re aliena percipitur fructus ſine titulo alio, quàm contractûs: cur ergo potiùs ex contractu Emptionis liceat aliquid ultra datam alteri ſummam pecuniæ accipere, quam ex contractu Mutui? Certè tantùm mutantur nomina contractuum, re ipſa autem idem fit: at non eſt credibile, quòd Natura & Deus prohibeant aliquid lucrari ex celebrato contractu Mutui, permittant verò ex contractu Emptionis, ſi in utroque abſque ullo alio titulo, præter titulum contractûs, potiùs nomine quàm re diverſi, accipiatur aliquid ultra ſortem datam: ex quo ſequeretur, ſolos ſimplices, qui ignorant contractum Cenſualem, & appellant contractum Mutui, quem peritiores vocant contractum Emptionis Censûs, committere uſuram illicitam: quod eſt abſurdum. Ad 11.

Jam

Jam dixi, quòd lex fundata in præſumptione univerſali, & in bono publico, non ceſſet in caſibus particularibus, licèt per accidens in ijs præſumptio, & ratio præſumptionis ceſſet, ut patet in lege irritante Matrimonia clandeſtina, quæ fundatur in præſumptione univerſali fraudum: quæ lex non ceſſat, licèt per accidens in caſibus particularibus ceſſet omne periculum fraudis, cùm maneat veritas præſumptionis generalis fraudum, in qua fundatur. Id quod etiam declarat praxis; nam neque Judices examinant, an in caſu Mutui adfuerit titulus lucri ceſſantis, in cujus præſumptione fundantur Receſſus Imperii, nec fideles, etiam timorati, & Religioſi, attendunt, utrùm adſit alius titulus, ſpecialiter lucri ceſſantis, quando dant mutuas pecunias, cum quibus non negotiarentur, ſed aſſervarent otioſas, & indè lucrum accipiunt 5. pro 100. & ſolùm tunc putant ſe peccare, & puniuntur, quando ultra hoc lucrum, ſtatuto & conſuetudine permiſſum, absque alio titulo aliquid accipiunt.

12 Dico 5. Uſura *Punitoria* ſeu *Moratoria* omni Jure juſta & licita eſt, ſive dein pœna in moroſos mutuatarios conſtituta ſit á lege, ſtatuto, vel conſuetudine, ut facilè concedunt omnes; ſive ex conventione & mutuo conſenſu contrahentium impoſita; licèt ex dilatione ſolutionis nullum patiatur damnum emergens, nullum lucrum ceſſans, qui mutuum dedit, ut contra Scotum & alios veteres ſentiunt cœteri plerique. Ratio, quia exactio hujusmodi pœnæ conventionalis nec Jure Naturali nec Poſitivo eſt prohibita, ac inſuper ſervit ad firmandos contractus, eósque certiùs executioni mandandos. *c. 4. de Arbitr. l. 14. C. de Pactis.* Ut autem hæc pœna conventionalis juſtè exigi valeat, requiritur 1. ut abſit omnis fraus, qualis committeretur, ſi tempus breve nimis, intra quod ſortem á debitore exhiberi veriſimiliter non poſſe ſcitur, præfigeretur. 2. ut mutuatarius verè ſit in culpa, vel nolendo ſolvere tempore præfixo, vel,

vel, ut tenet probabilior, culpabiliter impotentem ad solvendum se reddendo; ubi enim culpa non est, locus pœnæ non est. 3. ut mora non modò sit culpabilis, sed etiam notabilis. 4. ut pœna sit moderata, & proportionata culpæ. Siquid ex his desit, præsumitur fraus, & intentio palliandi iniquitatem usurariam.

Dico 6. Usura *Compensatoria*, quæ solvitur ratione *interesse*, & per modū compensationis pro damno, quod ex dato mutuo patitur creditor, vel pro lucro, quod eidem indè cessat &c. pariter omni jure est justa & licita, uti convenit inter DD. quia æquum non videtur, ut alicui damnosum sit beneficium, quod alteri præstat. Nec debitor ægrè ferre debet, si teneatur benefactorem suum servare indemnem. *l. 7. ff. quemadm. testam. aperiant.* Ratione *interesse* autem varii sunt tituli aliquid exigendi, de quibus §. *seq.* Interim 13

Dico 7. Filiusfamilias sine consensu patris mutuum accipiens, licet jam sit majorennis, in foro externo tutus est, & ad reddendum mutuum efficaciter urgeri non potest. 2. imò probabiliùs etiam in foro interno tutus est in casibus, in quibus uti potest in foro externo Exceptione Senatusconsulti Macedoniani. 3. qua exceptione interveniente etiam licitè retinet id, secundùm quod factus est ditior ex mutuo. Pars 1. habetur *t. t. ff. & C. de S. C. Macedoniano*, ubi Creditoribus negatur actio efficax, & Filiisfamilias conceditur perpetua Exceptio, qua repellere possunt mutuantes, si aliquid isti repetant. Cùm enim olim Romæ quidam fœnerator, ex Macedonia ortus, frequenter filiisfamilias sine præscitu parentum dedisset mutuum, ex quo filij ære alieno gravati sæpius inducebantur, ut parentum vitæ insidias struerent, quò haberent, unde solverent, vel, si eorum mortem exspectarent, mole fœnoris in immensum excrescentis obruebantur, ideo Senatus Romanus, ut huic utrique incommodo mederetur, ac vitæ parentum consuleret, prudenter statuit, ut deinceps nec filiusfa- 14

usfamilias sine consensu patris mutuum accipiens, nec pater, obligaretur ex tali mutuo, saltem si in Judicio tueri se vellent exceptione hujus Senatusconsulti, quod propter dictum fœneratorem Macédonem appellatum est *Macedonianum*. Pars 2. quam tenet communis Theologorum & Juristarum cum Panormit. Molin. & Gletle *p.* 3. *Pand. c. 9. n.* 23. contra Fachinæum *l.* 2. *Controv. c.*62. probatur 1. Jus Civile & Respublica ex dominio alto in bona subditorum potuit deobligare filiosfamilias & patres eorum in conscientia seu foro interno, ut nemo inficias ibit: item voluit; quia voluit consulere utrisque, ne nimirum filii, ex animi levitate mutuum contrahentes, parentum vitæ insidiarentur, & ære alieno nimiùm opprimerentur: atqui non satis consuluisset, si creditoribus solùm negâsset actionem, illis autem indulsisset exceptionem solùm pro foro externo, remanente interim obligatione in conscientia ad solvenda mutuò accepta: ergo etiam tutos voluit esse in foro interno. 2. qui justâ munitur exceptione pro foro externo, eandem justè adhibet pro eodem foro in conscientia: ergo in casibus, in quibus potest & vult dictâ exceptione uti filiusfamilias, in conscientia tutus est. Imò, licèt non sit occasio utendi exceptione hac, quia fortè non instituitur actio, tamen tuti sunt isti mutuatarij propter favorem dicti S.C. Macedoniani, saltem si indè non sint facti ditiores, h. e. si res mutuò accepta nec in se, nec in æquivalenti ampliùs exstet. Si verò facti sint ditiores, major est controversia. Haun. *de J. & J. to. 3. tr. 9. n.* 329. cum Wadingo, Gletle &c. etiam hoc casu ante sententiam Judicis, & sine interventu exceptionis, tutos in conscientia pronuntiant, nos cum Laym. Palao, P. Schmalzgrueber *ad tit. de Pactis n.* 14. & aliis negamus; quia tali casu cessat ex una parte principalis causa privilegij *d. S. C.* nempe periculum insidiarum in vitam parentum, & nimiæ obærationis filiorum, cùm habeant, unde solvant, si res mutuata adhuc

hinc exſtet vel formaliter vel virtualiter in eorum bonis, & indè ipſi facti ſint ditiores, ex altera verò parte Jus Naturale, obligans Mutuatarium ad redditionem mutui, eſt in poſſeſſione, neque à Jure Poſitivo clarè fuit eidem derogatum; quamvis etiam tali, qui factus eſt ditior, det exceptionem in foro externo. *l. 9. §. 2. ff. de S. C. Maced.* qua etiam licitè in conſcientia rectè utitur, & ſic ſententiam Judicis abſolutoriam obtinet, qua obtenta etiam in conſcientia nec id, ſecundùm quod factus eſt ditior, reſtituere tenetur; ſiquidem Pars 3. ſumitur ex *l. cit.* quæ ſic habet: *nam & ei quoque, qui filiofamilias credidit, decretô Ampliſſimi Ordinis actio denegatur; nec intereſt, conſumpti ſint nummi, an exſtent in peculio.* Ergo, ſi filiusfamilias velit uti dicta exceptione, poteſt, cùm ſit perpetua. *l. 9. cit. §. 4.* Si tamen neglecta exceptione ſolvit, repetitionem non habet. *l. & §. citt.* ſicut naturaliter ſolvere tenetur, in quantum factus eſt ditior, ſi exceptione non utatur.

Dixi 1. *Filiusfamilias:* idem intelligendum eſt de filiafamilias, & quibuscunque liberis, in poteſtate patria conſtitutis. *l. 9. §. 2. cit. l. 14. ff. eod.* Dixi 2. *licèt jam ſit majorennis;* nam, ſi impubes ſit, neque cum conſenſu patris, ſi pubes, minorennis tamen adhuc, ſine conſenſu patris nec validè facit ullum contractum circa bona adventitia vel profectitia. *§. 10. Inſt. de inutil. ſtipulat. l. 4. §. 1. ff. l. 2. C. de Caſtrenſ. pecul. lib.* 12. *l. fin. §. 5. C. de bonis, quæ liberis.* Dixi 3. *in caſibus, quibus uti poteſt &c.* quippe nec in Foro Civili permittitur uti exceptione S.C. Macedoniani in ſequentibus caſibus. 1. ſi filiusfamilias pubes mutuum accepit ſciente, mandante, vel ratum habente patre. 2. ſi patria poteſtate jam egreſſus, utì in Germania per nuptias pro egreſſo habetur, mutuum accepit. 3. ſi miles ſit, quia milites cenſentur eſſe ſui Juris. 4. ſi communi errore habitus ſit pro patrefamilias, ſeu liberato à patria pote-

Digitized by Google

ſtate. 5. ſi patrem familias ſe ſimulavit. 6. ſi fuit præpoſitus â patre alicui negotiationi, vel is alias ſolitus ſit ſolvere pecuniam à filio mutuò acceptam. 7. ſi habuit bona caſtrenſia vel quaſi-caſtrenſia, quia horum dominus & adminiſtrator eſt, & quoad illa reputatur pro patrefamilias. 8. ſi peregrè vel in ſtudiis verſatus accepit mutuum ad alimenta vel alios ſumptus neceſſarios. 9. ſi mutuum non conſtitit in pecunia, ſed in frumento, aut alia re fungibili, niſi fortè in fraudem fuiſſet mutuata res alia, ac eo fine, ut ex ea vendita filiusfamilias acquireret pecunias. 10. ſi conſtitit quidem in pecunia, hæc tamen in rem vel utilitatem patris converſa ſit. Atque hæ exceptiones reperiuntur in variis legibus ad *tit. ad S. C. Maced. in ff. & C.* Videatur Haunold. *à n.* 331.

35 Oppones 1. Filiusfamilias majorennis ex mutuo, quod ſine conſenſu patris accipit, obligatur naturaliter, quia ſolutum non poteſt repetere. *l. 9. cit.* §. 4. & 5. quod tamen repetere poſſet, ſi non obligaretur naturaliter. Hæc obligatio naturalis adhuc clarius exprimitur *l.* 10. *ſeq.* ibi: *quia naturalis obligatio manet*: ergo obligatur in conſcientia: ergo S. C. Maced. eidem non prodeſt in foro interno. 2. exceptio S. C. Maced. eſt conceſſa filiisfamilias in odium fœneratorum: ergo â foro externo non eſt extendenda ad forum internum. 3. iniquum videtur, ut beneficium mutuantis ſit eidem damnoſum. 4. beneficium S. C. Maced. eſt conceſſum filiofamilias & patri, ſine diſtinctione, an indè factus ſit ditior mutuatarius, vel non, imò expreſsè habetur *l. 9.* §. 2. *cit. nihil intereſſe, conſumpti ſint nummi, an exſtent in peculio*: ergo, ſi eidem proſit pro foro interno, ſi ex mutuo factus non ſit ditior, eò quòd inutiliter conſumpſerit pecunias mutuatas, etiam proderit in eodem foro, etſi ditior indè ſit factus. R. ad 1. &, quamquam alii aliter reſpondeant, ego autem dico, in *d. l. 9. & 10.* exprimi caſum ſpecialem, quo Jura no-

lue-

luerunt exceptione S. C. Maced. uti poſſe filiumfamilias, & ejus fidejuſſorem, ſcilicet quando jam ſolverunt mutuum, ut evitentur lites; cùm enim ſolutio ſit quaſi-contractus, producit obligationem naturalem, & hanc Jura voluerunt manere, licèt extra hunc caſum, & *n. præced.* ſpecificatos, voluerint tollere omnem obligationem filiifamilias ex Mutuo, etiam naturalem, ſaltem caſu, quo non eſt factus ditior. Ad 2. quamquam in odium quoque & pœnam fœneratorum tendat, principaliter tamen ſpectat favorem parentum, & filiorumfamilias, ne ex horum levitate & immaturo adhuc judicio illis in vita, iſtis in ſuis bonis grave periculum vel præjudicium creetur. Ad 3. hoc damnum juſtè á legibus propter allatas cauſas infligitur mutuantibus filiofamilias, qui, ſi id faciunt ſine conſenſu patris, non ſunt ſine culpa. Ad 4. quamquam leges etiam pro caſu, quo nummi mutuati adhuc exſtant, vel in utilitatem & augmentum peculii filiifamilias converſi ſunt (ſi enim in rem & utilitatem patris eſſent converſi, juxta dicta *n. præced.* omnino ceſſaret privilegium & exceptio S. C. Maced. *l. 7. §. 12. ff. de S. C. Maced.*) indulgeant hanc exceptionem, & eâ interpoſitâ abſolutionem Judicis: ſi tamen hæc exceptio, & Judicis ſententia, non interveniat, non ſatis probatur ex legibus, quòd in conſcientia tutus ſit filiusfamilias, ſi mutuum adhuc exſtet vel in ſe vel virtualiter; quia ex una parte in *d. l. 9. §. 2.* tantùm denegatur actio creditoribus, conſequenter ſolùm obligatio Civilis, ſi dictam actionem elidat excipiendo, tollitur in mutuatario: ex altera verò aliunde probabilius eſt, quòd etiam ſecundùm leges obligatio naturalis maneat in filiofamilias ex aliis contractibus, ex quibus factus eſt ditior, cùm etiam in pupillo & minorenni in tali caſu maneat, *l. 5. ff. de auth. tutor.* nec Jura de filiofamilias clarè ſtatuant oppoſitum. Et ex his colliges, me ex parte recedere á doctrina, quam tradidi in *lib. I. tit. XXXV. de Pactis n. 13.* ſcilicet quod

ad id, quod ibi in fine dixi. P. Schmier *de Pact. & Contract. c. 3. sect. 1. n. 24.* etiam exceptionem negat filiofamilias, si ex mutuo factus sit locupletior, consequenter creditoribus concedit actionem, ipsi autem obligationem quoque Civilem imponit.

16 Quæres, an filiusfamilias renuntiare possit privilegio S. C. Macedoniani? R. non potest sive cum-sive sine juramento, saltem si ex mutuo non sit factus ditior. Quòd simpliciter & sine juramento non renuntiet valide, satis convenit inter DD. Quòd verò nec juratò, tenent Abb. Wading. Zœs. Gletle &c. contra Less. Fachin. Rudolphi *in Cent. Pallad. Tog. q. 27.* & probatur indè, quia, sicut renuntiatio simplex, ita & juramentum ei adjectum cedit in præjudicium tertij, nempe tam patris, quàm Reipublicæ; nam renuntiatio, etiam jurata, præbet occasionem insidiandi vitæ paternæ, filiofamilias autem peccandi, & per fas ac nefas acquirendi pecunias; quæ sunt contra finem principalem S. C. Macedoniani. Limitavi autem per verba, *saltem si ex mutuo non sit factus ditior*; si enim factus sit ditior, per renuntiationem, etiam juratam, nemini præjudicat, nisi sibi, dum jus excipiendi sibi adimit, quam exceptionem sine peccato omittere potest, nec indè oritur periculum vel occasio insidiandi vitæ paternæ, cùm, si mutuum adhuc exstet, id solvere possit facilè: omne autem juramentum, quod sine peccato, & sine præjudicio tertii servari potest, debet servari. *c. 8. & 28. de Jurejur.*

§. 2.

Ex quibus titulis licitum sit in Mutuo aliquid accipere ultra sortem? Ubi etiam de Censibus & alijs pactis atque contractibus, de Usura suspectis.

17 SCiendum 1. Titulos, ex quibus auctarium ultra sortem creditam peti possit, esse sequentes. 1. damnum

damnum emergens. 2. lucrum ceſſans. 3. periculum amittendæ ſortis. 4. aſſecurationem ſortis. Et hi tituli, ſi adſint, uſuram faciunt *Compenſatoriam* ſeu *Reſauratoriam*, quam *n.* 13. diximus eſſe licitam; quo autem modo & quando reddatur licita, hìc dicendum. 5. moram culpabilem Mutuatarii in ſolvendo, ex qua quando uſura, quæ vocatur *Moratoria*, honeſtetur, docuimus *n.* 12. hìc nihil ampliùs ſuperadditurі. 6. *ſtatutum Magiſtratûs.* 7. *conſuetudinem loci:* quod utrumque etiam in abſentia alterius tituli ſufficere ad licitè accipiendum aliquid ultra ſortem, à ſtatuto vel conſuetudine determinatum, tradidimus a *n.* 8. Id ſolùm adhuc noto, quòd, ſi alicubi 6. pro 100. florenis annuatim à ſtatuto vel conſuetudine eſſent determinati, totidem in tali loco (non alibi) recipere liceret, & quidem ſecundùm noſtra principia in utroque foro. Item quòd, ſi mutuum reddatur poſt anni dimidium, non totum lucrum, v. g. 5. pro 100. (quod vocant *intereſſe*) ſed dimidium duntaxat, nempe 2. cum dimidio floreno pro 100. mutuò datis accipi poſſent: niſi accederet alius titulus, v. g. tantum lucrum ceſſans, quod intra anni dimidium conficeret 5. florenos. per Receſſum Spirenſem *cit.* §. 152. ubi ſic habetur: Da dem Creditori ſolche fünff Gulden (pro anno integro, & conſequenter zwey und ein halber pro anni dimidio) nit annemblich / ſondern er vermeinen wolte (ex lucro ceſſante, vel damno emergente) ein mehrers zu fordern / daß ihme alsdann ſein gantz intereſſe zu deduciren / gebührlich zu liquidiren ꝛc. unbenommen ſeyn ſolle. De reliquo *damnum emergens* dicitur jactura, quam creditor ratione mutui patitur in rebus ſuis, quas jam habet. v. g. ſi ex eo, quòd mutuum dederit frumentum, cogatur poſtea emere majori pretio, vel ob pecunias alteri mutuatas pati debeat ruinam domûs ſuæ, vel ipſe ſumere mutuas cum uſuris &c. *Lucrum ceſſans* eſt incrementum bonorum, quod creditor ſperaturus &

consecuturus fuisset, si mutuum non dedisset: v. g. si ex pecuniis mutuò datis emisset agrum vel aliam rem sibi utilem & fructiferam, aut cum ijs, non mutuatis, negotiatus lucrum fecisset. *Periculum amittendæ sortis* creditor subit, si mutuatarius sit homo pauper, decoctor, parùm fidus, nec mutuantem assecuret de summa recipienda per pignora, fidejussores &c. *Assecuratio sortis* præstatur, si creditor in se suscipiat periculum sortis (quod aliàs est penes mutuatarium) quam dat homini, v. g. per mare navigaturo, per loca prædonibus infesta ituro ad nundinas &c. ita ut, si sors credita pereat, mutuatarius ad nihil teneatur reddendum, sed mutuans ferat damnum.

18 Sc. 2. Pacta & contractus, qui de usura suspecti sunt, vel pro usurariis habentur, & hìc examinandi veniunt, esse sequentes. 1. Censum, vel contractum censualem. 2 Cambium. 3. Anatocismum, quo petuntur usuræ usurarum. 4. Montes pietatis. 5. Emptionem chirographi, sive alieni debiti, pro leviori pretio, v. g. si pro debito 100. florenorum alteri debitorum numeres 90. vel 80. florenos in moneta præsenti. 6. pactum de majori pretio ob dilatam solutionem pro re vendita: vel vicissim de minori pretio ob anticipatam solutionem. 7. pactum de restituendo mutuo post aliquod tempus in eadem sorte & in eadem quantitate, licèt pretium rei tum fuerit majus. 8. pactum Antichreseos, vel Antichreticum. 9. contractum Societatis.

19 Dico 1. *Damnum emergens* est justus titulus aliquid exigendi ultra sortem creditam. Communis cum S. Thoma 2. 2. *q.* 78. *a.* 2. *ad* 1. contra Scotum *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *a.* 3. Ratio est clara; quia beneficium alteri collatum non debet esse damnosum conferenti. Dein tale damnum est pretio æstimabile: ergo rectè exigitur pretium pro illo; sicut pro labore & opera alteri impensa rectè exigitur. Accedit, quòd usura sit lucrum ex mutuo: sed lucrum non est evitatio damni. Idque procedit,

Digitized by Google

cedit, licèt mutuatarius non ſit culpabiliter moroſus in ſolvendo, & per moram non cauſetur damnum. Ut autem ex hoc capite liceat aliquid exigere, requiritur 1. ut mutuans in ipſo contractu Mutui admoneat mutuatarium de damno emerſuro, & quòd propterea plus exigat; niſi â mutuante ſit coactus ad mutuandum; vel niſi damnum oriatur ex culpabili morâ mutuatarij in ſolvendo ad præfixum tempus. Poteſt autem dupliciter in pactum deduci damnum emerſurum, nimirum vel determinatè (& non juxta futurum eventum) ſeu pro periculo damni aliquid certi exigendo; nam & periculum damni eſt pretiô æſtimabile, quod aliquis ſubit in gratiam alterius, quamvis minori, quàm ipſum damnum: vel indeterminatè (& juxta futurum eventum) ſeu pro ipſo damno, ut mutuatarius nempe teneatur tantum ſolvere, quantum poſtea deprehenditur damnum exſtitiſſe. Debet tamen mutuans arbitrio mutuatarii relinquere, an determinatè & pro periculo damni, an verò indeterminatè & pro ipſo damno, quod eventus patefecerit, paciſci malit: ſi autem mutuatarius pro damno incerto, ſeu periculo damni, malit offerre pretium certum, quàm manere in ancipiti, poteſt mutuans acceptare hoc pactum, & poſtea, licèt damnum non evenerit, nihilominus pretium conventum exigere. 2. ut plus non exigat, quam quanti conſideratis omnibus circumſtantiis arbitriô viri boni & prudentis æſtimatur damnum emergens, vel periculum damni. 3. ut compenſationem damni non ſtatim & tempore, quo datmutuum, exigat ibi ſolvi, ſed primùm, quando erit reddendum mutuum: & hinc non licet petenti centum dare tantùm nonaginta mutuos, retentis decem pro damno emergente; cùm ex iſtis 10. retentis non poſſit emergere damnum. 4. ut mutuum revera ſit cauſa damni, vel periculi.

Dico 2. *Lucrum ceſſans* eſt juſtus titulus aliquid exi- 20
gendi ultra ſortem creditam. Iterum communis, etſi vi-

deatur dissentire S. Thomas *lo. cit.* cum Scoto *lo. cit.* Sumitur ex *l. 60. pr. ff. pro Socio. l. 13. ff. Ratam rem haberi.* & ex hac ratione, quia sic non lucrum ex mutuo petitur, sed tantùm compensatio ejus, quod interest; nam lucrum cessans non minùs est pretiô æstimabile, quàm damnum emergens, item carentia lucri, à quo quis impeditur, passim reputatur inter damna. Nomine *lucri cessantis* autem etiam intelligitur spes vel certa, vel saltem probabilis, lucri; modò minùs exigatur ratione spei tantùm, quàm ratione ipsius lucri; sicut de damno & periculo damni dictum. Id quod confirmatur a pari: Piscator licitè vendit spem jactûs sui, quo sperat capere pisces, licèt minori pretio vendere debeat, quàm ipsos pisces. *l. si jactum 12. ff. de actionib. empti:* ergo similiter mutuans potest vendere spem lucri ex retenta pecunia faciendi. Porrò eædem conditiones requiruntur, ut ratione lucri cessantis aliquid licitè exigatur, quas requiri diximus ob damnum emergens.

21 Dico 3. Periculum perdendæ sortis, si revera subsit, & mutuatarius per pignora vel fidejussores &c. non sufficienter assecuret mutuantem de ea recuperanda, probabiliùs est justus titulus aliquid exigendi ultra sortem creditam. Ita communior cum S. Thoma *Opusc. 73. de usur. q.* 10. contra Navar. Sotum, Guttierez, & alios, præcipuè antiquiores. Sumitur ex *l. 5. pr. & §. 1. ff. de Naut. fœnore. c. 6. h. t.* & ex hac ratione; quia res suas in gratiam alterius periculo exponere est quid pretiô æstimabile, & quidem eò majori, quò majus est periculum, quod nemo tenetur gratis subire in alterius gratiam: neque istud periculum est per se connexum cum mutuo. Confirmatur 1. Licitum est pro assecuratione sortis, fortè perituræ, cujus periculum mutuans suscipit in se pro mutuatario, cui alias periret res mutuata, tanquam domino, aliquid exigere, uti videbimus postea: ergo etiam licet aliquid exigere pro periculo

lo ſortis non recuperandæ, ſeu propter non factam alunde aſſecurationem ſortis á mutuatario, quam tamen, ſi peteret mutuans, aſſecurare deberet. Confirmatur 2. Fidejuſſor pro periculo, quod ſubit fidejubendo, ne rerum ſuarum faciat jacturam, licitè aliquid exigit. *l. 19. §. 1. ff. de donat.* ergo & mutuator pro periculo, quod ſubit, amittendi res ſuas. Interim tamen requiritur 1. ut mutuans non cogat mutuatarium, ne alio modo caveat ipſe de aſſecuratione ſortis per pignora &c. tantùm ut ob periculum poſſit aliquid exigere, ſed ipſi relinquat liberum, an cavere velit, vel plus ſolvere. 2. ut moneat priùs mutuatarium, quòd aliquid exigat ob periculum ſortis, uti de dámno emergente & lucro ceſſante dictum; fors enim, ſi ſciret mutuatarius, ex tali capite plus exigi, mutuum non acciperet.

Oppones 1. Eidem periculo, cui ſors, expoſitum zz
eſt quoque auctarium, quod ultra ſortem exigitur: ergo etiam ratione hujus periculi poteſt novum auctarium exigi, & propter periculum hujus aliud, & ſic in infinitum. 2. In *c. 6. h. t.* dicitur uſurarium eſſe aromata pluris vendere ad creditum, auff Bitt / quàm præſenti pecunia valent: ergo ob periculum pretii non poteſt peti auctarium. R. ad 1. Auctarium, etiam ut aliquali periculo obnoxium, in communi æſtimatione habetur pro ſufficienti compenſatione periculi de ſorte non recipienda; neque pro quolibet leviſſimo periculo, cui ſubeſt auctarium, licet aliquid accipere, cùm non cenſeatur pretiô æſtimabile. Ad 2. Ibi pro uſura tantùm habetur, ſiquis intendat merces majori pretio vendere præcisè ob dilatam ſolutionem, de quo nos infrà. Interim ibidem aliquid permittitur ob periculum, ne res tempore ſolutionis valitura ſit minùs: & ideò robora- tur indè magis noſtra ſententia.

Dico 4. Aſſecuratio ſortis, quam in ſe ſuſcipit mutu- 2 3
ans pro mutuatario præmonito ac non invito, pariter juſtus eſt titulus aliquid exigendi ultra ſortem mutuatam.

tam. Communis cum S. Thoma *Opusc. cit. q. 9.* contra Abb. Hostiensem, & alios veteres. Ratio, quia talis assecuratio, & molestia ac sollicitudo indè resultans, est pretiô æstimabilis, ad quam nemo tenetur in gratiam & securitatem alterius. Adde, quòd in tali casu nihil exigatur ex Mutuo, sed ex contractu Assecurationis, ex quo licitum est tertio aliquid exigere, assecurationem præstanti; cur non & mutuanti? quippe in tali casu duo interveniunt actus vel contractus distincti, nempe contractus Mutui, ex quo nihil, & contractus Assecurationis, & ex hoc solo petitur auctarium: usura autem essentialiter est lucrum ex Mutuo tantùm, formali vel virtuali. Oppones. In famigerato *c. Naviganti fin. h. t.* Pontifex sic ait: *naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem pro eo, quòd suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus:* ergo titulô assecurationis, quam pro mutuatario in se suscipit mutuans, absque usura nihil potest exigi. R. cum variis variè; nempe ibi mutuantem coëgisse mutuatarium, negando alias mutuum, ut periculum perituræ sortis relinquatur mutuanti, & ideo solvatur auctarium, cùm tamen mutuatarius maluisset suô periculô mutuum accipere, & sic esse liber ab auctario: vel periculum non fuisse magnæ considerationis: vel mutuantem non priùs monuisse mutuatarium, quòd susceptô in se periculô plus propteres exigat. Quibus in casibus rectè præsumpsit Pontifex animum usurarium: qui tamen si abfuisset re ipsa, in foro interno talis non fuisset usurarius; ex animo enim mutuantis videtur pependisse, an aliquid exigat ultra sortem ex Mutuo præcisè, an revera ratione periculi. Deinde multi non improbabiliter putant, in textu recitato ex injuria librariorum omissam esse particulam *non*, ac censent, ita legendum esse, *usurarius non est censendus*, quod ex sequentibus his verbis, *ille quoque, qui - - non debet ex hoc usurarius reputari*, colligi putant;

tur; nam, nisi in præcedentibus interseratur particula non, particula *quoque* non faceret bonam connexionem; quia, si omitteretur, deberet potiùs sic poni, *ille etiam contra &c.*

Dico 5. Statutum, vel Consuetudo loci, probabiliùs 24
est justus titulus aliquid exigendi ultra sortem mutuatim. Patet ex dictis à *n.* 8. Oppones. si ex hoc capite licet aliquid exigere ultra sortem, non opus est multùm esse sollicitum, an adsit damnum emergens, lucrum cessans, vel alius ex allegatis titulis, quos proinde frustra adduximus. R. Imprimis hi tituli servient pro locis, ubi statutum, vel consuetudo, permittens aliquid ultra sortem, non datur. Deinde servire possunt etiam in locis, ubi datur, ut nempe plus exigi possit pro ratione damni, lucri, periculi, quam sit illa quantitas determinata (v. g. 5. pro 100.) à statuto vel consuetudine; ab his enim generaliter certa quantitas jam est determinata.

Dico 6. Emptio censûs realis (seu contractus cen- 25
sualis, quo emitur census realis) est licita. 2. non tantùm si census sit redimibilis ex parte solius venditoris. 3. sed etiam ex parte utriusque; tam venditoris quàm emptoris. 4. imò &, si sit irredimibilis ex utraque parte. 5. modò census constituatur in re frugifera; & pretium sit justum, nempe vel juxta consuetudinem aut legem, uti in Germania taxati sunt 5. pro 100. florenis, vel secundùm prudentis arbitrium, atque ita, ut, si res, in qua constitutus est, pereat, vel reddatur infructifera, exstinguatur obligatio solvendi censum seu pensionem, nisi aliter sit conventum; & tunc susceptio periculi alio modo compensetur censuario, nimirum vel augendo pretium, vel minorem pensionem exigendo: demum modò res censui subjecta inscio censualista non alienetur in alium, à quo solutio censûs obtineri nequeat, vel non nisi difficulter. Antequam probetur Assertio, ex multis membris consistens, notandum est, *Censum*, prout

hoc

hoc loco ſumitur, eſſe penſionem ſeu reditum annuum, vel potiùs jus percipiendi penſionem annuam ex re (vel induſtria) alterius provenientem, ortum ex emptione vel ſimili contractu. Qui habet tale jus, vocatur *Creditor*, vel *Emptor*, vel *Cenſualiſta*, qui verò habet obligationem ſolvendi, *Cenſuarius*, vel *Venditor*, vel *Debitor*. Dividitur in Realem & Perſonalem: *Realis* eſt, qui conſtituitur in re certa & frugifera, v. g. in prædio, agro, vinea, domo: *Perſonalis*, qui conſtituitur in perſona certa, ſe obligante ad ſolvendam penſionem annuam ex lucro per propriam induſtriam, labores, artem, v. g. per negotiationem, opificium &c. acquiſito. Uterque tam Perſonalis quàm Realis, ſi accedat pactum redimendi, vel de retrovendendo, utì plerumque fit, ut nempe illi, qui alteri penſionem annuam ex re vel induſtria ſua vendidit, rurſus liceat pro libitu redimere, vel certo tempore, vel quando libuerit, reſtitutô pretiô emptori, ita ut hic teneatur revendere, vocatur *Redimibilis ex parte venditoris:* ſi verò etiam emptor, ſeu qui emit penſionem annuam, reſervet ſibi jus revendendi venditori repetitô pretiô, pro cenſibus datô, appellatur *Redimibilis ex utraque parte:* ſi autem paciſcantur, ut nec venditori liceat redimere, nec emptori retrovendere, alterô invitô, dicitur cenſus *Irredimibilis*. Si adjiciatur conditio de ſolvendo cenſu ad certum duntaxat tempus, eſt *Temporalis*, ſi conſtituatur ad vitam Cenſualiſtæ, à vita nuncupatur *Vitalitius*, &, ſi nullum certum tempus deſignetur, *Perpetuus*, qui & ad hæredes tranſit. Porrò Cenſus Realis ſubdividitur in Reſervativum & Conſignativum: *Conſignativus*, alio nomine *Emptitius* (quia ferè per emptionem conſtituitur; licèt etiam conſtitui poſſit donatione, venditione, permutatione &c.) & uſitatior, eſt, quando venditor retinet dominium rei tam utile quàm directam, ſe tamen obligat ex ejus fructibus ad ſolvendam alteri certam penſionem ſingulis annis, vel menſibus, ut

ſi pro

ſi pro 1000. florenis ſibi numeratis conſignat, cedit, ſeu vendit alteri jus percipiendi 5. ſcaphas frumenti ex ſuo prædio, vel penſionem 50. florenorum in ſingulos annos, quæ à Germanis dicitur Zünß / vel *Intereſſe*; & talis penſio poteſt eſſe vel fructuaria, vel pecuniaria. *Reſervativus* autem, quando venditor rei, v. g. prædii, dominium utile & directum pleno jure transfert in alterum, reſervatâ tamen ſibi penſione aliqua indè ſolvenda ſingulis annis, vel menſibus. Iſte cenſus hodie rarioris eſt uſûs, & valde affinis contractui emphyteutico valde uſitato; ab eo enim ferè per hoc ſolùm differt, quòd transferat etiam dominium directum, Emphyteuſis autem ſolùm utile. Ac tale bonum vocatur *Cenſiticum*, vel *Cenſitum*, vel *Cenſuale*, atque in dubio potiùs præſumitur Cenſuale, quàm Emphytevicum. Beſold. *in Theſauro v.* Zünßlehen.

Probatur jam *primum* membrum Aſſertionis ex gemina *Extravag. 1. & 2. de Empt. & vendit.* ubi clarè approbatur cenſus realis. Item ex *l. 8. §. 2. ff. de peric. rei vend.* ubi uſusfructus, ſive jus percipiendi fructus ex prædio alieno, dicitur emi poſſe, id quod in *l. 8. pr. ff. de contrab. empt.* etiam aſſeritur de fructibus futuris, *& in §. fin. Inſt. de ſervit.* idem affirmatur de ſervitutibus: ſed cenſus realis eſt pars uſusfructûs, eſt fructus futurus, ſeu potiùs jus ad illum, eſt quædam quaſi ſervitus: ergo licitè & abſque uſura emitur. Accedit ratio ſolida: cenſus realis fructuarius, ſeu ſolvendus in fructibus, eſt pars fructuum: ergo licitè poteſt emi, vel potiùs jus ad fructus ſeu ad cenſus fructuarios; nam totum prædium, adeóque jus ad fructus omnes, licitè emitur juxta omnes, etiam Henriq. & Salicet. qui duo negant, licitam eſſe emptionem cenſûs realis: cur ergo non liceat emere jus ad partem fructuum? Si autem penſio fructuaria emi poſſit, non eſt ratio, cur non etiam pecuniaria, vel potiùs jus ad pecuniariam; quia pecunia recipit æſtimationem omnium rerum. Adde, 26

quòd

quòd in ſolo Mutuo committatur uſura : hìc autem non intervenit Mutuum , ſed contractus Emptionis-Venditionis: ergo. *Secundum* ex *citt. Extrav. & Conſtit. Cùm onus.S. Pij V.* item *l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit.* cùm liceat aliis venditionibus adjungere pactum redimendi. *Tertium* ex paritate cum emptione-venditione aliarum rerum, cui adjici poteſt pactum , ut tam emptori liceat revendere, quàm venditori redimere rem venditam, modò attemperetur pretium, utì ad *tit. de Empt. Vendit. in lib. III. n. 14.* docuimus. *Quartum* ex hac ratione: ſi enim licitum eſt uſumfructum totum alicujus prædii emere & vendere, ita ut neutri parti, altera invitâ, liceat redimere vel revendere, utì revera licitum eſt. per *l. 23. ff. & c. 85. in 6. de R. J.* utique licebit ita emere ac vendere cenſum, qui eſt pars uſusfructus; quod juris enim eſt in toto quoad totum, eſt quoque de parte quoad partem. *l. 76. ff. de Rei vind.* pretium autem ita attemperari poteſt ac debet, ut Jus Naturale non lædatur. *Quintum* quoad omnia fundatur in Jure & æquitate Naturali.

27 Oppones 1. Qui emit cenſum, & 5. pro 100. quotannis accipit, poſt lapſum 20. annorum jam accipit totam ſummam capitalem, nimirum 100. & poſt 40. annos accipit duplum, nempe 200. florenos, ac inſuper manet in debito tota ſumma capitalis, reddenda ſibi à venditore, ſi cenſum vellet redimere : ergo emptor longè plus accipit, quàm dedit; quod neque in contractu emptionis licitum eſt. 2. Non apparet, quid ematur in contractu cenſuali: nam ſi dicatur emi penſio, iſta ſucceſſu temporis longè tranſcendit ſummam capitalem, utì vidimus : ſi penſio unà cum dilatione ſolutionis, tunc propter moram & dilatam ſolutionem aliquid exigitur ; quod juxta plerosque eſt uſurarium: ſi jus percipiendi penſiones annuas, tunc inprimis emitur aliquid, quod nondum eſt præſens (quod repugnat naturæ emptionis-venditionis) ſi enim jus iſtud jam adeſſet, quando celebra-

lebratur iſte contractus, ſtatim prima penſio poſſet retineri, & loco 100. dari 95. quod omnes cenſent eſſe uſurarium: deinde penſiones annuas accipiendi jus æſtimatur tanti, quanti ipſæ penſiones annuæ: ergo ſicut ipſæ penſiones futuræ longè tranſcendunt ſortem, ita & jus ad illas, conſequenter inter datum & acceptum datur inæqualitas, adeóque injuſtitia committitur. 3. Eſt contra naturam emptionis, & pecuniæ, ut unâ pecuniâ ematur alia pecunia; cùm pecunia non ſit merx, ſed pretium, quo comparantur merces: ſed hoc fit in emptione cenſûs pecuniarij: ergo. 4. In contractu Cenſuali intervenit Mutuum palliatum, virtuale, & interpretativum; quia, ſi cenſuarius velit redimere cenſum, debet reddere pecuniam ejusdem quantitatis, ſicut qui Mutuũ formale accepit, ac inſuper ultra hanc ſortem ſingulis annis aliquid pendere: ergo committitur uſura palliata, & ad vitandas uſurarum pœnas mutatur duntaxat nomen contractûs, & pro Mutuo vocatur contractus Cenſualis. 5. Emptio cenſûs redimibilis ex utraque parte, uti & irredimibilis, reijcitur & prohibetur â *citt. Extravag. & Conſtit. Cùm onus* Pij V. item à Carolo V. per Conſtit. editam in Comitiis Auguſtanis anno 1548. & 1551. ergo.

Ad 1. *diſt. Conſ.* longè plus accipit, quàm dedit, & iſtud *plus* in æſtimatione morali æquiparatur ſummæ traditæ. *C. Conſ.* illam excedit nimiùm. *N. Conſ.* Penſiones annuæ poſt multos annos ſucceſſivè ſolvendæ moraliter non valent tantum, quantum valerent, ſi omnes ſimul & ſemel ſolverentur: quatenus ſunt tantùm in ſpe, & non in re, longè minoris æſtimantur communi hominum judicio, quam ſi omnes eſſent præſentes, dum multa contingere poſſunt, ut fructus vel non naſcantur, vel non ſolvantur, & penſiones etiam pecuniariæ variis periculis, laboribus, moleſtis ſolicitudinibus in- & de ijs acquirendis ſucceſſu temporis obnoxiæ fiant. Inſtantiam habes, ſi ematur ipſa res frugifera, v. g. ager, cum

dominio toto, directo & utili, v.g. 1000. florenis: quò caſu poſt 20. annos percipi poſſunt tot fructus, quorum valor adæquat vel ſuperat pretium 1000. florenorum pro agro expenſum: hoc juxta te licet: cur ergo partem fructuum tali modo per conſtitutionem censûs emere non liceat? Ad 2. dico, quòd ematur jus percipiendi penſiones annuas, quod jus ſufficienter eſt præſens, licèt reſpiciat penſiones futuras, utì ſi ematur jus piſcandi, captus piſcium, avium &c. Neque hoc jus tanti æſtimatur, quanti penſiones actu ſolutæ, utì vidimus. Ad 3. Non emitur pecunia tanquam merx, ſed jus ad pecuniam, ſeu pecuniariam penſionem futuram, ſicut rectè emitur jus percipiendi tributum, jus eundi per fundum alienum, jurisdictio, & alia jura incorporalia. Ad 4. reſpondent communiter *N. Ant. & Conſ.* Nam in Mutuo periculum rei mutuatæ tranſit in mutuatarium abſolutè, & lucrum provenit, ut ajunt, ex re ſterili: e contra in contractu Cenſuali periculum censûs ad emptorem pertinet, ita ut, ſi res deſinit eſſe frugifera, vel hominis induſtria, in qua conſtitutus eſt cenſus, deſinit eſſe lucroſa, deſinat quoque cenſus, ac inſuper lucrum provenit ex re frugifera, aut operâ hominis lucrosâ. An iſta ſufficiant, ut diſcrimen reale inter lucrum ex Mutuo & contractu Cenſuali ſemper ac in omni caſu revera detur, & in Cenſuali contractu non involvatur virtualiter illud, alij viderint, qui, niſi adinvenerint aliquem titulum lucri ceſſantis, damni emergentis, aut periculi, ne res frugifera pereat, & ſibi cum cenſu etiam ſors data, vel niſi moleſta ſollicitudo & labor in acquirendis cenſibus reperiatur pretiô æſtimabilis, vix licitum & juſtum eſſe oſtendent contractum Cenſualem cum penſione annua, reprobatô interim lucrô ex Mutuo, quod permittit lex vel conſuetudo. Ego rem habeo facilem, & ſicut lucrum ex Mutuo, licèt deficiat alius titulus, juſtum ac licitum eſſe dixi, ſi illud conſuetudo vel ſtatutum permittat, ita & penſiones ex con-

contractu Cenſuali ex eodem capite, licèt in aliquo caſu particulari deficiat omnis alius titulus, licitas ac juſtas eſſe ajo. Ad 5. Conſtitutio S. Pij V. cum *Extrav. citt.* utì & Conſtitutio Caroli V. non reprobant tales cenſus tanquam ex natura ſua uſurarios, ſed propter periculum uſurariæ intentionis, & ideo non ſtringunt, ubi non ſunt receptæ, vel contrario uſu abrogatæ, utì apud nos in Germania, teſte Leſſ. Tannero, Haun. *to.* 4. *de J. & J. tr.* 10. *n.* 316.

Quæres, an licita ſit emptio Cenſûs Perſonalis? R. affirmativè cum Panormit. Covarruv. Gail. & communi contra Novar. Guttierez, Fachin. *l.* 2. *Controv. c.* 44. & alios. Modò cenſus conſtituatur in perſona potente lucrum facere ex ſua arte, induſtria, opera: &, ſi perſona reddatur inhabilis ad faciendum lucrum, extinguatur obligatio ſolvendi penſionem, niſi aliter ſit conventum: atque pretium ſit juſtum, & attemperatum oneri, quod imponitur cenſuario. Si enim hujusmodi obſerventur, conſtitutio cenſûs Perſonalis non repugnat Juri Naturali. Jus autem Poſitivum S. Pij V. in *Conſtit. Cùm onus cit.* quo prohibetur, paſſim non eſt receptum, vel abrogatum. Confirmatur *1.* à paritate cum cenſu Reali. Imò in cenſu Perſonali major reperitur titulus exigendi penſiones, cùm majus ſit periculum obtinendi penſiones annuas, quàm in cenſu Reali. 2. quia per Legem imponi poteſt obligatio ſolvendi penſionem aliquam perſonalem, utì patet in Decimis perſonalibus. *c.* 28. *de Decim.* item per promiſſionem aliquis obligare ſe poteſt ad lucrum aliquod ex ſuo labore vel induſtria proveniens alteri ſolvendũ: cur non & per conventionem mutuam, vel contractum? Oppones. Qui emit cenſus perſonales, immediatè emit jus ad penſiones annuas, quod jus non eſt reale: ergo emit ipſas penſiones, ſucceſſivè ſolvendas per modum unius cumuli conſideratas: ſed utique illicitum & uſurarium foret emere v.g. 100. florenos, & pro

ijs non dare plus quàm v. g. 800. florenos: ergo? Confirmatur: emere jus ad accipiendum equum est formaliter emere ipsum equum: ergo etiam emere jus ad pensiones accipiendas est formaliter emere ipsas pensiones successivè solvendas, per modum unius cumuli consideratas. R. jam dixi, hoc jus & pensiones successivè solvendas in æstimatione morali non valere tantum, quantum valent pensiones per modum unius cumuli jam præsentis, propter pericula amittendæ sortis, incommoda in acquirendis censibus, molestias in diuturna exspectatione &c. Et, si tales tituli abessent, accederet lex vel consuetudo ob præsumptionem generalem hujus nodi titulorum tales census permittens, quæ non cessat, licèt in particulari casu omnis alius titulus cessaret. Ad Confirmationem N. *Cons. & parit.* quia totus equus simul & semel existit: pensiones autem non simul & semel existunt, sed primùm post multos annos fluunt, non sine periculis, molestiis &c. Censualistæ. Aliæ objectiones, sicut & ista, ferè communes sunt censui Reali.

29 Dico 7. *Cambium* est licitum, si lucrum indè proveniens sit proportionatum periculis, laboribus, sumptibus &c. campsorum. Ita communis. Per *Cambium*, Germanicè Wechsl / intelligitur negotiatio, qua permutatur pecunia pro pecunia cum moderato lucro. Est duplex, Reale & Locale. *Reale* dicitur permutatio præsentis pecuniæ, nimirum unius speciei pro altera, ut si aurei dentur pro thaleris, & quia istæ pecuniæ de manu in manum traduntur, appellatur etiam *Manuale*. Econtra *Locale* est permutatio pecuniæ præsentis cum absenti, dum v. g. Augustæ solvis Mercatori 100. aureos, ut eos recipias Romæ, vel vicissim accipis Augustæ, ut reddas Romæ eidem vel ejus negotiorum gestori; & quia hæc solutio ordinariè solet demandari per litteras, hoc cambium vocatur etiam *Litterarium*. Qui dat cambium, *Campsor*, qui accipit, *Campsarius* dicitur.

Digitized by Google

tur. Jam probatur aſſertio facilè, aſſignando titulos, ex quibus meritò & juſtè accipitur aliquid ultra ſortem, qui ſunt. 1. labor & ſollicitudo in accumulandis variæ ſortis monetis, iisque permutandis, ſcribendis litteris, conficiendis rationibus in gratiam & ad arbitrium campſariorum. 2. ſalaria magna in fideles & rei campſariæ peritos famulos expendenda cum alimentis. 3. lucrum ceſſans, dum campſor ſæpè ſe privat moneta optimâ, v. g. aureâ, ad negotiandum & lucrandum valdè utili, & aliàs transferendâ in locum, ubi elevatiorem habet valorem. 4. damnum emergens, vel ſaltem periculum, dum ſubinde ſubitò decreſcit valor monetarum. 5. periculum amittendi pecunias, quas trajicit campſor per varia loca, eásque aſſecurat, periculô, ſi pereant, in ſe ſuſceptô. Quæ omnia ſunt pretiô æſtimabilia, pro diverſis circumſtantiis majori vel minori.

D co 8. *Anatociſmus*, per quem intelliguntur uſuræ uſurarum, ſeu lucrum ex ipſis uſuris non ſolutis, & in ſortem redactis, petitum, ut ſi ſors credita ſint 1000. & uſuræ ſint 50. mutuatarius verò non ſolvat elapſô annô hos 50. & tu poſtea etiam ex iſtis 50. tanquam ex novo mutuo poſt anni lapſum exigas duos cum dimidio florenos, Anatociſmus, inquam, eſt illicitus, ſi uſuræ priores, etiam aliàs licitæ, nondum fuerunt ſolutæ, licèt uſuræ uſurarum non forent merè lucratoriæ. Communis contra Mævium ex *l. 29. ff. & l. 3. l. 28. C. de Uſuris*, ibi: *hac apertiſſima lege definimus, nullo modo licere cuiquam uſuras præteriti temporis, vel futuri, in ſortem redigere, & earum iterum uſuras ſtipulari.* Dixi autem 1. *etiam aliàs licitæ*; ſi enim priores uſuræ fuiſſent illicitæ, per ſe & Jure Naturali ex iis tanquam iniquis nihil lucri capi poſſet. 2. *ſi nondum fuerunt ſolutæ*; quippe ſi uſuræ priores, aliàs licitæ, jam fuiſſent ſolutæ, & ab accipiente crederentur de novo, foret novum mutuum, conſequenter ex ijs, ſi adſit juſtus titulus, qualem ſufficere docuimus hucusque

ad honeſtandas uſuras, lucrum juſtè peti poſſet, ſicut ex priori mutuo. 3. *licèt non forent merè lucratoriæ*; nam neque uſuræ uſurarum compenſatoriæ, vel moratoriæ, ſi nempe adſit titulus damni emergentis, moræ culpabilis in ſolvendo &c. fiunt juſtæ, ſicut primæ uſuræ, ſaltem de Jure Civili. *l. 3. C. de uſuris rei judic.* Id quoque obſervandum cenſeo, quòd in uſuris uſurarum neque habeat locum titulus ex conſuetudine vel ſtatuto, cùm hujusmodi ordinariè non dentur, utì nec in Imperio Romano, & Jus Commune *l. 28. l. 29. citt.* expreſsè illas reprobet. Sicut autem uſuræ uſurarum in Jure Civili regulariter reprobantur, cùm fructus fructuum, ſervitus ſervitutis, lucrum lucri non permittatur aut detur, ita Pius V. reprobavit cenſus cenſuum: unde ſaltem in ijs Provinciis, ubi Conſtitutio Piana *Cùm onus cit.* eſt recepta, cenſus nondum ſoluti in ſortem redigi nequeunt. Oppones. Non eſt ratio, cur uſuræ jam ſolutæ poſſint redigi in ſortem, & converti in novum mutuum, indéque accipi uſuræ compenſatoriæ, non verò, ſi nondum ſunt ſolutæ: ergo. R. N. *Ant.* nam debitor longè promptiùs promittit uſuras uſurarum, quàm illas ſolvat, & creditor longè faciliùs dat mutuam pecuniam nondum viſam, quàm ſibi jam actu numeratam: conſequenter, ſi licitus foret Anatociſmus, debitores facilè opprimerentur penitus ære alieno. Accedunt Leges Anatociſmum ſpecialiter prohibentes.

91 Dico 9. *Montes pietatis* ſunt honeſti & liciti. *Montes pietatis* dicuntur æraria piorum hominum liberalitate ad ſublevandas indigentium neceſſitates mediante Mutuo conſtituta, ex quibus pecuniæ mutuantur petentibus ea lege, ut pro aſſecuratione illarum dent pignus, &, ſi præfixo tempore mutuatam ſummam non ſolvant, vendatur pignus pretiô, quantùm poteſt, maximô: ex quo pretio ſolvitur ſumma credita, & ſimul modicum quid ultra illam accipit Mons pietatis, reſiduum verò reſtituitur debitori. Horum Montium honeſta-

ſtatem defendunt Catholici communiter contra Carpzov. & alios Hæreticos, ac apertè approbat Concil. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ. 10.* & Trident. *ſeſſ. 22. c. 8. de Ref.* probatque ratio, quia illud modicum accipitur juſtiſſimô titulô, nempe ad ſuſtentandos miniſtros, qui pecunias hujusmodi Montium debent habere paratas, dare mutuas, iterum repetere, pignora autem cuſtodire, vel diſtrahere &c. non ſine magno labore, & aliquo periculo incurrendi damnum. Hujusmodi Montes dantur in Italia, & non item pridem Viennæ in Auſtria talis fuiſſe erectus dicitur. Imò Friſingæ nuper erectus laudabiliſſimè eſt Mons pietatis, in quo nihil omnino, etiam pro miniſtris illius, exigitur, ſed hi laborem & operam ſuam conferunt gratis, ac ſolius meriti apud Deum intuitu. Reiffenſtuel *h. t. n. 125.*

Dico 10. *Emptio chirographi*, ſeu debiti alieni, 32
pro minori pretio, quàm ſit debitum, eſt quidem uſura palliata, ſi præcisè ideo detur minus pretium, v. g. 90. pro debito 100. florenorum, quia numeratur pecunia præſens & anticipatò. 2. Non verò, ſi, utì facilè contingit, accedat alius titulus, puta, ſi debitum ſit aliqualiter dubium, ſi litigioſum, ſi pro eo obtinendo faciendi ſint ſumptus, ſubeundi labores, pericula, moleſtiæ, ſi ex numeratione præſentis pecuniæ emergat damnum, vel ceſſet lucrum &c. Pars 1. ſumitur partim ex propoſitione 41. ab Innoc. XI. damnata, ſic ſonante: *cum numerata pecunia pretioſior ſit numerandâ, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem quàm futuram; poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari:* partim ex ratione, quia pretium 90. pro debito 100. liquido eſt inæquale & injuſtum, idémque facit virtualiter, qui emit, ac ſi 100. dediſſet mutuos, atque 10. indè pro lucro acciperet. Quia verò explicitè non celebratur Mutuum, ſed iſtud in contractu Emptionis quaſi in pallio involvitur, ideo dixi, eſſe *uſuram palliatam*,

sam; atque propterea in foro externo non facilè punibilis est, utpote in quo foro usuraria intentio capiendi lucrum ex alio, quàm Mutui contractu, non facilè cognoscitur satis. Pars 2. claresçit ex eo, quia chirographum seu debitum alienum in talibus circumstantiis plus non valet in æstimatione morali. Sed quid Juris de casu, quo debitum, quod quis v. g. apud Principem habet, est quidem liquidum, venditor autem illius consequi non sperat sine magnis expensis & difficultatibus, emptor autem facilè obtinere potest? an huic licet dare minus pretium, quàm sit debitum? R. cum distinctione. Si emptor sit præfectus ærarii vel alius Officialis, ad cujus officium spectat solvere Principis debita, sine usura palliata non potest dare minus pretium; quia talis eandem habet obligationem solvendi debita, quam ipse Princeps. Si autem sit alius, gratiâ tamen valens apud Principem, vel speciali dexteritate præditus, qua facilem invenit viam ad consequendum debitum, licitè emit minori pretio; quia debitum tale juxta communem æstimationem, seclusâ gratiâ Principis, aut speciali dexteritate & industriâ emptoris, planè minus valet: valor autem & pretium rerum desumitur à communi æstimatione: nec aliquis tenetur gratiam, qua pollet apud Principem, vel dexteritatem suam alienis commodis applicare. Molin. Haun. Salas &c.

33 Dico 11. *Ob dilatam præcisè solutionem* si venditor rei plus exigat, quàm sit debitum, seu quàm merx valeat, pariter est usura palliata. 2. Non verò, uti plerumque contingit apud Mercatores, si concurrat alius titulus, v. g. lucri cessantis ex carentia pecuniæ paratæ, damni emergentis, periculi de non consequenda, vel saltē non sine difficultate, solutione &c. 3. Idem est, si minus detur ob anticipatam solutionem. Pars 1. iterum sumitur ex propositione damnata *cit.* & clarè habetur *c. 10. b. t.* quia dilatio solutionis est mutuū implicitum, pallió emptio-

ptionis-venditionis v.g. involutum, cùm revera idem sit, ac si pretium, v. g. 100. florenorum, esset solutum, & emptori mutuò datum ea lege, ut post annum ultra 100. solvat v. g. adhuc 10. Pars 2. patet abunde ex hactenus dictis. Pars 3. ex *n. præced.* & quia eadem pugnat ratio in anticipata, quæ in dilata solutione. Oppones. In *c. 6. h.t.* dicitur tale pactum *nomine usurarum* non censeri. R. pro foro externo, in quo, quia non celebratur contractus Mutui, de usuraria intentione non satis constat. C. pro foro interno, si justus desit titulus, qualis esset v. g. si res tempore solutionis plus vel minus valeret, vel saltem dubium foret de hoc, de quo casu in *d. c.* est sermo. *Negatur.*

Dico 12. *Pactum de restituendo mutuo in eadem* 34
sorte, bonitate, & quantitate licitum est 1. si pretium rei mutuatæ, v.g. frumenti, pecuniæ &c. sit idem tempore solutionis, quod fuit tempore Mutui celebrati. 2. si tempore Mutui fuit incertum, an pretium postea sit augendum vel minuendum. 3. si mutuans servâsset pecuniam, frumentum &c. in tempus solutionis, licèt præviderit, certò vel probabiliùs tunc plus valituram rem mutuatam; modò permittat mutuatario detrahere sumptus, quos in conservando v. g. frumento facere debuisset interea mutuans, & æstimationem periculi, si aliquod fuit, corruptionis frumenti. 4. si mutuans prævideat, valorem vel pretium tempore solutionis fore minus, & paciscatur, ut hanc diminutionem compenset mutuatarius, reddendo plures scaphas frumenti, plures monetas: modò paratus sit vicissim compensare augmentum valoris & pretij, si illud fortè contingeret augeri, & liberum relinquatur mutuatario ante decrementum valoris aut pretii reddere mutuum sine dicto auctario. 5. si mutuetur frumentum vetus, ut postea in verè reddatur novum, modò non prævideatur, novum majoris fore tunc pretii. 6. Illicitum verò est, si mutuans prævideat, certò, vel probabiliùs, majorem tem-

pore ſolutionis fore valorem aut pretium frumenti aut pecuniæ, ipſe autem non ſervâſſet in illud tempus: vel ſi obliget mutuatarium, ut non ante reddat mutuum, quàm valor vel pretium rei creverit: vel ſi mutuetur frumentum v. g. ob corruptionem minùs valens, ut reddatur novum, & incorruptum, quod plus valet. Ita communis quoad 5. prima membra tum ex *c. fin. h. t. v. ille quoque*, tum ex eo, quòd ſervetur æqualitas inter datum & acceptum, ac æquale damni periculum, & ſpes lucri ſit ex utraque contrahentium parte. Et, ſi mutuans lucretur, per accidens fit, ac ſine injuria erga mutuatarium. Membrum 6. & 7. quod tenet communior cum Molin. Lug. &c. ſumitur ab oppoſito; quia in his caſibus lucrum ſine ullo titulo juſto, præcisè ex Mutuo, & non ſine injuria erga Mutuatarium caperetur.

35 Quæres, ad quid teneatur mutuatarius reſtituendum, ſi in contractu Mutui nihil eſt conventum de re reſtituenda in eadem quantitate & bonitate ſeu ſorte, rei tamen valor aut pretium interea eſt mutatum? R. cum diſtinctione: ſi mutatio non fuit prævisa, ſufficit & neceſſe eſt rem ejusdem bonitatis & quantitatis reſtituere, ſive pretium interea creverit, ſive decreverit. Sufficit quoque, ſi mutuum conſtitit in pecunia, uti & neceſſe eſt, ut reſtituatur idem valor, ſive in eadem ſorte, ſive in diverſis. v. g. ſi mutuò dati ſunt aurei, poteſt ſolutio fieri in thaleris, vel, ſi fiat in aureis ſolutio, reddi poſſunt in pretio currente, quod habent tempore ſolutionis, ſive dein pretium eorum fuerit majus vel minus tempore contractûs. Si verò fuit prævisa mutatio, tunc adhibenda eſt altera diſtinctio: ſi pretium rei, v. g. frumenti ita mutetur, ut mutatio cedat in præjudicium mutuatarii, quia nempe pretium ejus fuit auctum, ſatisfacit reddendo illam in minori quantitate & menſura, quæ tamen adæquet valorem, quem res habuit tempore contractûs; quia ſecundùm dicta *n. præced.* mutuans non poteſt exigere rem in eadem quantitate & menſura, ſi præ-

ſi prævidit ejus valorem augendum, nisi ſpeciale nimirum pactum & alia intervenerint. Si autem mutatio cedat in præjudicium mutuantis, quia nempe pretium fuit imminutum, non poteſt mutuans exigere compenſationem, ſed mutuatarius iterum ſatisfacit reddendo rem in eadem menſura & bonitate; quia mutuans, ſi prævidit imminutionem valoris, & aliud non deduxit in pactum, cenſetur mutuâſſe juxta naturam Mutui, in quo, ſaltem ſi non ſit pecuniarium, non valor, ſed res ipſa in eadem ſorte & quantitate reddi debet, v. g. frumenti ſex ſcaphæ, ſi totidem fuerunt mutuatæ, in eadem bonitate, decrementum verò valoris liberè condonâſſe. Vid. Lugo, & Pirhing *h.t. n.58.*

Dico 13. *Pactum Antichreſeos*, ſeu *Antichreſticum*, 36
quo id agitur inter contrahentes, ut creditor lucretur fructus rei frugiferæ pro mutuo oppignoratæ, ſeu fructus pignoris, donec recipiat ſortem, regulariter eſt uſurarium & illicitum. Text. & DD. in *c.* 1. 2. 8. *h.t. c.* 6. *de Pignor.* ubi fructus pignoris jubentur imputari in ſortem, vel tantum remitti de debito, quantum de fructibus perceptum: expenſas tamen, quas creditor fecit in colligendis fructibus, uti & æſtimationem laboris, licet deducere. Dixi, *regulariter*; nam fructus pignoris percipere licet 1. domino directo ex re feudali ſibi oppignorata. *c.* 1. *de feud.* quia uſusfructus cauſalis ineſt dominio directo. 2. marito ex re ſibi oppignorata pro dote nondum ſoluta. *c.* 16. *h. t.* quia hi fructus ſuccedunt fructibus dotis, qui aliàs debentur marito ad ſuſtinenda Matrimonii onera. 3. ſi adſit juſtus titulus lucri ceſſantis &c. ex parte creditoris. 4. ſi ſtatutum vel conſuetudo permittat juxta ſuperiùs diſputata *n.* 8. *ſeqq.* Sic in Germania licèt fructus pignoris, ſi non excedant 5. pro 100. percipere.

Dico 14. *Contractus Societatis*, Gewerbs-Ge- 37
meinſchafft/ Compagnie/ quo duo vel plures conferunt res & operas ſuas communis lucri gratiâ. *l.* 31. *ff.*

pro

pro ſocio. non eſt uſurarius. *t. t. Inſt. de Societ. & t. ff. & C. pro Socio.* modò conferens res vel pecunias (nihil enim intereſt, an uterque conferat & res & operas, an verò unus tantùm res, & alter operas. §. 2. *Inſtit. de Societ l. 1. C. pro Socio*) modò, inquam, conferens res vel pecunias non id agit, ut ſibi quidem obveniat commune lucrum, ſors tamen ſalva perſiſtat quocunque caſu eveniente. *l. 29. §. fin. ff. eod.*

§. 3.

De Obligatione ſolvendi & reſtituendi uſuras, de Pœnis, & Judice Uſurariorum.

38 SCiendum, ex hactenus dictis patére, aliquas uſuras, nimirum merè Lucratorias, ubi nullus à Jure Naturali vel Poſitivo approbatus intérvenit titulus, injuſtè exigi & accipi ac illicitè, imò invalidè, conſequenter non ſolvi, & ſolutas iterum reſtitui debere. Unde videndum, à quibus, cui, & quid ſolvendum & reſtituendum. Radix obligationis reſtituendi eſt delictum ſimul & contractus, licèt contractus vel pactum contra Jura & illicitè ſit initum, imò & nulliter. Quapropter contractus uſurarios celebrans aliquas promeretur pœnas: quas pariter referemus, uti & a quo Judice ſint infligendæ cauſâ priùs cognitâ. In ordine ad pœnas autem refert priùs notare diſcrimen inter uſurarium *Manifeſtum* ſeu *Notorium*, & inter *Occultum*. Manifeſtus dicitur, qui notorius eſt vel notorietate Juris, qui nempe in Judicio ut talis jam eſt condemnatus, vel ſaltem legitimè convictus, aut confeſſus: vel notorietate facti, qui nimirum publicè, aut quibusvis ad ſe accedentibus, ac inſuper ſæpe dat mutuum cum lucro abſque juſto titulo, ita ut de hoc publicè conſtet, ſeu ut nulla tergiverſatione celari poſſit. Cùm verò abſentia juſti tituli non adeò

adeò facilis ſit probationis, ideo admodum rari ſunt uſurarij Manifeſti. Sed licèt manifeſti non ſint, ità ut pœnis in foro externo ſubjaceant, in foro tamen interno injuſtè acceptas uſuras reſtituere tenentur non modò ex injuſta acceptione, licèt non ampliùs exſtent in ſe vel alio, ſed etiam ex *re accepta*, quando videlicet lucrum injuſtum adhuc exſtat, uti mox clareſcet.

Dico 1. Uſuras merè Lucratorias, & ſine titulo, adeóque illicitè exactas, & ſine juramento promiſſas, ex Juſtitia non tenetur ſolvere mutuatarius, eas promittens: tenè tamen ex virtute Religionis, ſi ſub juramento promiſit, niſi nempe uſuras exigens vel ſponte, vel auctoritate Judicis compulſus, juramentum remiſerit, vel Superior Eccleſiaſticus illud relaxaverit priùs. 39 Communis & certa ex famoſo *c. debitores 6. de Jurejur.* cùm omne juramentum, quod non cedit in præjudicium tertij, & ſine peccato ſervari poteſt, ſervandum ſit. *c. 8. & c. 28. eod.* peccatum autem non eſt *ſolvere* uſuras; licèt eas *exigere* & *accipere* peccatum ſit. Quamprimùm autem uſuræ, ſub juramento promiſſæ, fuerint ſolutæ, ſtatim iterum repeti, etiam inſtituta actione, poſſunt. *c. 6. cit.* Quòdſi quis jurâſſet non repetere uſuras ſolutas, nihilominus poteſt & debet uſurarius compelli auctoritate Judicis ad reſtituendas. *c. 13. h. t.* qui enim juravit, ſe nolle repetere, non juravit, ſe nolle recipere. Oppones: ſi exigere & accipere uſuras peccatum eſt, tunc etiam promittere & ſolvere; quia promittens & ſolvens cooperatur alterius peccato. R. Ille, qui urgente juſta cauſa, qualis in præſenti eſt indigentia mutuum petentis, & ſine uſuris obtinere non ſperantis, facit aliquid de ſe indifferens & non peccaminoſum, non propriè cooperatur alterius peccato, ſed permittit alterius malitiam, ad quam iam aliunde determinatus eſt alter. Si tamen mutuatarius promitteret, vel ſolveret uſuras cum præjudicio uxoris, aut aliorum, fortè peccaret contrà Juſtitiam.

Dico

40 Dico 2. Uſurarum jam ſolutarum dominiũ probabiliùs non acquirit eas accipiens. 2. Niſi illas cum propriis rebus, v.g. pecunias uſurarias cum ſuis, frumentum uſurariè acceptum cum ſuo, ita permiſcuiſſet, ut diſcerni non ampliùs poſſint ab invicem. Pars prior, quam cum S. Thoma 2. 2. *q.* 78. *a.* 3. *ad* 3. defendit communis contra Lug. & quosdam veteres, dominium, licèt debile, & annexam habens reſtituendi obligationem, eidem tribuentes, probatur ex *l.* 31. *ff. de acquir. rer. dom.* ubi habetur, quòd ad acquirendum dominiũ non ſufficiat ſola traditio, ut adverſarij putant ex §. 40. *Inſt. de R. D.* & *l. traditionibus C. de Pactis*, ſed etiam juſta cauſa & titulus, de ſe habilis ad transferendum dominium, puta venditio &c. cujusmodi in uſurario, qui ſine ullo titulo & præcisè ex Mutuo accepit uſuras, non reperitur. Neque is, qui ſolvit uſuras, vult abſolutè transferre dominium, ſed ſolùm in tantum, in quantum permittunt Jus & Juſtitia. Poſterior ſumitur ex §. 27. 28. *Inſt. de R. D. l.* 78. *ff. de Solut.* ubi habetur, quòd rerum alienarum, etiam furtivarum, ſi indiſcernibiliter cum propriis permiſceantur, aut confundantur, acquiratur dominium, ſcilicet per *confuſionem*, & *permixtionem*; quamvis maneat obligatio reſtituendi tantum, quantum iniquè de rebus alienis fuit permixtum aut confuſum. Pariter, ſi uſurarius ex pecuniis per illicitam uſuram acceptis emat rem aliam, vel negotiando cum iis faciat lucrum, hujus rei & lucri dominium obtinet. per *l.* 1. *l.* 8. *C. Siquis alteri, vel ſibi. l.* 48. §. 7. *ff. de furtis. l.* 6. *C. de R. V.* quia lucrum & rem talem uſurarius non acquirit ex pecunia uſuraria, quæ de ſe ſterilis eſt, ſed ex propria induſtria, nec ſemper eſt contra Juſtitiam ex actu aliàs illicito reportare commodum temporale, ut patet in meretricibus. Eodem modo, ſi uſurarius vendat rem uſurariam, v. g. frumentum per uſuram acceptum, & emptor neſciat, rem, quam emit, eſſe uſurariam & alienam, acquirit dominium pretii, cùm pretium rei uſu-

usurariæ non sit usurarium, sicut pretium rei furtivæ non est furtivum. Molin. *tr.* 2. *d.* 327. *n.* 7. Licèt dominium rei usurariæ non transferat in emptorem. *l. ex empto* §. 2. *ff. de act. empt.* quia ipse non habuit dominium. Econtra si usurarius vendat rem usurariam, & emptor sciat, rem, quam emit, esse usurariam & alienam, contractus est nullus. *l.* 34. §. 3. *ff. de contrab. empt. l.* 27. *C. de evict.* consequenter nec venditor tali casu acquireret dominium pretii, sed istud cederet Fisco. Utì &, si usurarius ex usuris emeret hæreditatem, fideicommissum, dotem, harum rerum dominium non acquireret; quia in his casibus res empta succedit in locum pecuniæ. Molin. *cit. d.* 327. *n.* 2. & 8. *v. Ad* 3. ex *l. si & rem ff. de petit. hæred. l. Imperator* 70. *ff. de Legat.* 11.

Dico 3. Usuras illicitè acceptas restituere tenetur usu- 41
rarius ipse. 2. etiamsi Judæus sit. 3. in defectum usurarii autem omnes, efficaciter ad acceptionem usurarum cooperantes ex parte mutuantis, & quidem in solidum. 4. utì & hæredes usurarii, saltem juxta vires hæreditatis, non tamen in solidum. 5. item ille, ad quem res usuraria quocunque titulo pervenit, modò adhuc exstet. 6. in foro tamen externo liberant se â restitutione ad tempus per exceptionem, qua objiciunt & probant, quòd repetens usuras etiam ipse ab aliis acceperit usuras. Pars 1. est indubitata: vel enim usuræ adhuc exstant, & omni Jure tanquam res alienæ clamant ad dominum, & ex *re accepta* restitui debent: si non exstent, sed jam sint consumptæ, urget *injusta acceptio*, sive usurarius indè factus sit ditior, sive non. Pars 2. apertè decîditur *c.* 12. *h. t. & Ordinat. Polit. de ann.* 1577. *tit.* 20. §. 6. Ratio, quia usuræ, quæ accipiuntur sine justo titulo, injustæ sunt, nec Jure tantùm Positivo, sed etiam Naturali prohibitæ. Pars 3. exinde suadetur, quòd tales, qui ex parte mutuantis cooperantur efficaciter, verè sint causa injusta damni mutua-

tario illati per ſolutas uſuras ; quamvis illi, qui tantùm cooperantur ex parte mutuatarii, ad nullam reſtitutionem ſint obligati, uti qui numerant pecuniam pro uſuris deſtinatam, qui in obſequium mutuatarii, pecuniâ indigentis, iſtam procurant, licèt cum uſuris repetendam, modò non ſuadeant ipſi mutuanti, ut uſuras exigat &c. Pars 4. evidens eſt ex *c. 9. h.t.* cùm uſuræ, formaliter exſtantes, ſint res alienæ, virtualiter autem exſtantes ſint ex delicto acquiſitum & injuſtum lucrum, cujus injuſtus & malæ fidei poſſeſſor erat defunctus, in cujus obligationes, ſicut in jura, ſuccedit hæres, eadémque cum defuncto perſona (exceptis pœnis) eſſe reputatur. *l. 37. ff. de acquir. vel omitt. hæred. l. 59. ff. de R. J. l. ult. C. de Impuberum & aliis ſubſtit.* Imò, licèt uſurarius ex uſuris nec factus eſſet ditior, & hæreditas ex uſuris non aucta, tamen hæredes tenerentur ad reſtitutionem juxta vires hæreditatis. *arg. c. 5. de Raptor. & c. fin. de ſepult.* in foro autem externo etiam ultra vires hæreditatis, ſi hæreditatem adierunt ſine Inventario priùs confecto. *l. fin. §. 14. C. de Jur. delib.* Addidi autem, *non tamen in ſolidum*, h. e. non ſinguli hæredes, ſi ſint plures, tenentur ad reſtituendas omnes uſuras, ſi unus vel plures ex illis non poſſit, vel non velit reſtituere partem aliquam, uti volebat *gl. in c. 9. cit.* & Navar. ſed *pro rata* tantùm, ſeu ſecundùm proportionem hæreditatis, quæ ipſis obtigit, ut habet communiis & æquior ſententia ; quia, ſicut commoda & jura dividuntur inter hæredes, ita onera & obligationes dividi æquum eſt, nec ſinguli hæredes repræſentant defunctum ex toto, ſed tantùm ex parte, omnes verò ſimul ſumpti ex toto. Neque hæredes fuerunt participes delicti. Si tamen res uſuraria exſtaret adhuc in ſe, reſtituenda foret à ſolo illo, ad quem pervenit ; cùm ſemper clamet ad dominum ; licèt talis à cohæredibus petere poſſit, ut ex hæreditate ſibi ſatisfiat pro rata ſua. Pars 5. claret ex dictis; quia res aliena clamat ad dominum.

num. Imò si usurarius etiam res suas proprias alienavit in tertium titulô lucrativô, v. g. per donationem, sciens se hoc modo fieri impotentem ad restituendas usuras, accipiens in utroque foro tenetur restituere ea, quæ accepit, si exstent, vel in quantum factus est locupletior. Molina *d.* 329. *n.* 9. sed tantùm, si petantur intra annum. Pars 6. sumitur ex *c.* 14. *c.* 17. *h. t.* quod est singulare in usurariis, non tam in ipsorum favorem, quàm in odium illorum, qui & ipsi usuras extorserunt, ut nimirum non audiantur, si repetant usuras à se solutas, sed per exceptionem repelli possint, donec se ab exactis usuris purgaverint, vel eas solverint, aut cautionem idoneam de ijs solvendis præstiterint.

Quæres, an etiam usurarius Mentalis obligetur ad restitutionem, seu an ex usura mentali oriatur obligatio restituendi? R. cum communi affirmativè propter textum in *c.* 10. *h. t* & rationem, quia, qui mutuum non dat, nisi indè speret lucrum tanquam debitum sine ullo justo titulo, seu qui intendit obligare ad dandum aliquid ultra sortem (licèt hunc animum non prodat) & aliquid quasi ex obligatione accepit, injustè accepit: ergo tanquam res aliena, vel iniquè parta, restitui debet: nec dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *c.* 4. *de R. J. in* 6. Oppones. Ex Simonia Mentali non oritur obligatio restituendi, sed sufficit sola pœnitentia & dolor animi ob Deum offensum: ergo nec ex Usura Mentali. R. *Antec.* esse quidem generaliter verum, non tamen semper, sed *N. Cons. & parit.* nam Simoniacus mentalis ordinariè non infert injuriam danti, à quo temporale accipit pro spirituali, sed tantùm rei sacræ; cùm alter censeatur gratuitò & non quasi ex debito ac necessitate rem temporalem dare: econtra Usurarius mentalis ordinariè infert injuriam usuras danti, quia iste invitus & mixtè involuntariè illas solvit, cùm alias non obtineret mutuum, quo indiget. Interim si temporale pro spirituali, v. g. beneficio Ecclesiastico,

quod aliàs Clericus non obtinet, eo tamen indiget, ex neceſſitate & invitus dedit, licèt ſine pacto, idque conſtat accipienti hoc temporale, etiam ex hac Simonia mentali oritur obligatio reſtituendi, & tunc eſt paritas cum uſura. Sicut econtra nec uſurarius mentalis ad reſtitutionem tenetur, ſi, quod accepit, à mutuatario liberaliter & gratuitò eſt datum, non quaſi ex debito. Sed tunc propriè uſura, ſaltem iniqua, non eſt.

43 Dico 4. Non uſuræ tantùm, ſed etiam, ſi pro illis data ſit res frugifera, fructus indè percepti, & quos mutuatarius potuiſſet percipere, licèt uſurarius non perceperit (deductis tamen expenſis, quas collectio & conſervatio frugum exigit) reſtituendi ſunt, unà cum damno, quod propter ſolutas uſuras paſſus eſt mutuatarius, & lucro, quod eidē propterea ceſſavit. Ratio, quia uſurarius injuſtè percepit fructus tanquam malæ fidei poſſeſſor, & cauſa injuſta exſtitit damni &c. ſiquod indè ſecutum eſt ab uſuris diſtinctum, ut ſi mutuatarius debuit agrum vendere viliori pretio &c. ut poſſet ſolvere uſuras.

44 Dico 5. Reſtitutio facienda eſt illi, qui per uſuras eſt læſus, vel, ſi jam obijt, ejus hæredibus, &, ſi nec hæredes exſtent, vel ignorentur, cauſis pijs, nempe pauperibus, Eccleſiis &c. Text. & DD. in *can. 4. cauſ. 14. q. 5. c. 5. b. t. c. 16. de Judæis*; quia bona ex delicto contra Juſtitiam acquiſita retineri ſine delicto non poſſunt, conſequenter ſi ij, qui injuſtè læſi ſunt, non ampliùs exiſtant, nec eorum hæredes, vel ignorentur, reſtituenda ſunt, & eroganda in cauſas pias.

45 Dico 6. Pœnæ uſurariorum ſunt ſequentes. De Jure Canonico ſunt infames, & eo ipſo irregulares, ac, ſi Clerici ſint, & moniti non reſipiſcant, ſuſpendendi, tum verò, ſi necdum ſe emendent, etiam deponendi ab officio & beneficio Eccleſiaſtico, reddendique inhabiles ad aliud obtinendum: ſi Laici ſint, excommunicandi, imò hodie juxta *c. 1. b. t. in 6.* ipſo facto excommunicati. *can. infames. 2. cauſ. 3. q. 7. can. 2. d. 33. c. 11. de Exceſſ.*

ceſſ. Prælat. c. 1. c. 7. h. t. Neganda quoque eſt ipſis Abſolutio Sacramentalis à quocunque peccato, niſi priùs reſtituerint uſuras, vel de reſtituendo idoneam cautionem præſtiterint. *c. 2. h. t. in 6.* ſi verò neutrum ob anguſtias temporis præſtare poſſint, ſufficit juramentum de ſolutione vel cautione præſtanda, ubi potuerint: & Confeſſarius in articulo mortis conſtitutum uſurarium abſolvens petat ab ipſo facultatem manifeſtandi Ordinario voluntatem reſtituendi, niſi ipſe coram aliis publicè proteſtatus fuerit, ſe teneri & paratum eſſe ad reſtituendum, ut nempe hæredes (vel ipſe, ſi ſupervixerit) cogi ad reſtituendum poſſint. Nav. Mol. Pirhing *h. n.* 159. Præterea excludendi ſunt à Sacra Communione, ſeu perceptione Sacramenti Evchariſtiæ, item à faciendis oblationibus, quæ non debent accipi. *c. 3. h. t.* Sunt inteſtabiles activè, ita ut eorum Teſtamenta non valeant, aliæque ultimæ voluntates, niſi actu priùs reſtituerint uſuras, vel idoneè de reſtituendo caverint: nec ulli intereſſe licet eorum Teſtamentis conficiendis. *c. 2. cit.* Si ſolutionem vel cautionem de ſolvendo non præſtiterint ante obitum, mortui ſepulturâ ſunt privandi. *c. 3. cit.* qui verò ſepelierit, & Clericus ſit, ipſo facto ſuſpenſus, Laicus verò ipſo facto excommunicatus eſt. *d. c. 3. & Clem. 1. de Sepult.* De Jure Civili puniuntur amiſſione ſortis, ſeu rei mutuatæ, at in Germania ſolùm quoad quartam illius partem, unà cum uſuris ex ſorte perceptis. *Receſſ. Imper. de ann. 1500. 1548. & 1577.* Atque hæ ſunt pœnæ vel ordinariæ in uſurarios (*manifeſtos* tantùm c. 15. h. t.) ab utroque Jure ſtatutæ, quæ tamen non incurruntur, niſi prævià Judicis ſententiâ, criminis declaratoriâ. *arg. c. 19. de hæret. in 6.* Et præter illas etiam arbitrariæ & extraordinariæ locum habere poſſunt. Pirhing *n.* 172. & alii.

Dico 7. Uſura eſt crimen mixti fori, ut adeò Judex competens non tantùm ſit Eccleſiaſticus, uti habetur *c.* 46 *2. c. 7. h. t. Clem. 2. de Judic.* ſed etiam Laicus, uti

dicitur *c. 12. h. t.* neque in quæstione Facti tantùm, dum quæritur, an hic & nunc commissa sit usur. ; sed et am in quæstione Juris, dum nempe quæritur, an hic vel ille contractus sit usurarius, nec ne: quia in *d. c. 12.* sine distinctione inter quæstionem Juris & Facti tribuitur cognitio de hoc crimine Judici Laico. Id quod confirmat praxis, & ratio; quia crimen usuræ plus spiritualitatis non habet, quàm alia delicta Justitiæ & Juri Naturali adversantia, uti homicidium, adulterium, furtum, quæ communiter habentur pro delictis mixti fori. Oppones. Quando vertitur quæstio Juris, an hic vel ille contractus sit usurarius, est quæstio, an sit peccaminosus: sed cognoscere, an aliquis actus sit peccatum vel non, cognitio pertinet ad solum Judicem Ecclesiasticum. *c. 13. de Judic. & c. 13. Qui filij. 23. dist. Min.* pertinet ad Judicem Ecclesiasticum, & quidem ad solum Pontificem, quando quæritur, an aliquid sit peccatum vel non, si id generali & Legali definitione decidendum est. *C. Min.* si tantùm in casu particulari id decidendum. *N. Min.*

TITULUS XX.

De Crimine Falsi.

SUMMARIUM.

1. *Falsum, & crimen falsi, tam verum quàm quasi tale.*
2. *Committitur Dictô,*
3. 4. 5. *Scriptô, Factô, & Usu.*
6. *Quæ falsi species puniuntur quidem omnes à Jure, sed modô diverso.*
7. *Pœnæ criminis Falsi de Jure Civili.*
8. *Et de Jure Canonico.*
9. *An hujus pœnas incurrat falsans litteras Apo-*

sto-

ſtolicas non perniciosè, & in loco non ſuſpecto.

SCiendum 1. ſicut *falſum*, vel *falſitas* in genere dicitur omnis immutatio veritatis, ſive contingat ſine dolo, ut ſiquis narret rem non veram, quam tamen putat eſſe veram, ſive cum dolo, ut ſiquis mentitur, & ſcienter loquitur, quod verum non eſt, animô decipiendi; ita *crimen falſi*, quod ad furta & uſuras, de quibus hactenus, multum accedit, requiri *immutationem veritatis*, at non tantùm, ſed inſuper *dolum*, & quidem verum, non merè præſumptum, qui quamdiu non probatur, præſumitur potiùs error, quàm dolus, ac denique *damnum*, alteri illatum, vel quod ſaltem inferri potuiſſet, niſi per accidens fuiſſet impeditum. DD. paſſim ex *l.* 1. *l.* 6. *l.* 22. *l.* 23. *ff.* & *l.* 6. *l.* 8. *C. ad Leg. Cornel. de falſis. l.* 6. *C. de dolo malo. Novell.* 73. *pr. can.* 4. *cauſ.* 22. *q.* 2. Ex quibus ſic definitur crimen falſi: *eſt immutatio veritatis dolô malô facta in præjudicium alterius.* Unde tria eſſentialiter requirit. 1. ut fiat deceptio, & immutetur veritas. 2. ut id fiat dolo malo, ſeu cum intentione & animo decipiendi. 3. ut indè inferatur alteri damnum, vel ſaltem inferri per ſe poſſit: ſi tamen actu non fuit illatum, mitior pœna habet locum, ut communiter notant. Eſt crimen admodum grave, Exceptum, Publicum, & notatum *à Lege Cornelia de Falſis*, originaliter quidem illud tantùm, quod committitur circa Teſtamenta. Quapropter hæc Lex paſſim appellatur *Teſtamentaria*, poſtea verò etiam alia falſa ab Imperatoribus notata, criminibus Publicis annumerata, ac pœnâ Legis Corneliæ de falſis punibilia facta ſunt, & quidem ſat multa in ſpecie, adeò quidem, ut aliqui judicârint, nullum falſum eſſe punibile pœnâ dictæ Legis, niſi aliqua Lege id ſpecialiter expreſſum ſit; ex quibus P. König *h. t. n.* 11. propterea crimen falſi ſic definit: *eſt delictum publicum, quo*

in alterius præjudicium veritas dolosè immutatur, quòdque ſpeciali Lege tanquam falſum notatur. Sed aliis meritò videtur neceſſaria non eſſe ſpecialis, ſed ſufficere generalis notatio Legis Corneliæ citatæ, quæ omnem doloſam veritatis immutationem, in præjudicium alterius factam, puniri jubet *arg. l. 1. & l. 23. cit.* P. Schmalzgrueber *h. t. n. 8.* Porro ſi crimen falſi committatur circa Teſtamenta, teſtimonia, & nummos, quod notatur in *d. L. Cornel. de falſ.* appellatur *verum*, ſi circa alias materias, & quod notatur vel vindicatur ab aliis Legibus, *quaſi tale* dicitur. Qui illud vel iſtud committit, vocatur *Falſarius.*

2 Sc. 2. Crimen falſi quatuor modis committi poſſe. 1. *dictô*, quando veritas dolosè immutatur verbô. 2. *ſcriptô*, quando per falſam ſcripturam. 3. *factô*, ſeu re, quando per aliquod factum. 4. denique *uſu*, ſeu potiùs abuſu, quando quis falſitate ab aliis confictâ ſcienter utitur. Videamus ſingulorum modorum aliqua exempla. *Dictô* itaque committit crimen falſi 1. teſtis in Judicio dolosè falſum deponens, vel verum ſupprimens, item qui teſtem corrumpit donis vel pretiô, aut ſubornat, ut teſtificetur falſum, vel occultet verum. Excuſatur tamen teſtis à crimine falſi, ſaltem in ordine ad rigorem pœnæ, qui in Judicio non circa ſubſtantialia cauſæ, ſed ſolùm in circumſtantiis accidentalibus falſum deponit, aut ſine præjudicio tertii; licèt per hoc etiam quoad ſubſtantialia ſe reddat valde ſuſpectum. 2. Advocatus dolô malô cauſam ſui clientis prodens, & diſſimulatis probationibus veris, aut admiſſis adverſarii exceptionibus falſis Partem adverſam juvans, ut vincat. 3. Judex, qui pecuniâ corruptus, vel alias dolô malô fert ſententiam injuſtam contra Leges.

3 *Scriptô* committit falſum 1. Notarius, qui conficit, vel ſcribit, ſignat, recitat, ſubjicit Inſtrumentum, vel Teſtamentum falſum, aut legatum vel fideicommiſſum in Teſtamento alicui tribuit falsò. 2. qui teſtamentum, vel

vel aliud instrumentum vitiat, celat, lacerat, supprimit, vel in parte substantiali aut considerabili immutat, radit &c. qui alienum chirographum, manum, aut sigillum imitatur dolosè & cum aliorum præjudicio. 4. qui aperit testamentum clausum, vel alias litteras publicô sigillô Magistratûs munitas refert: quamquam probabiliùs ut falsarius puniri non debeat, qui alienas litteras privatorum, & publicô sigillô non munitas, aperit revulsô sigillô, ut notat Engel *h. n. 11.* licèt ordinariè peccet graviter, ac propterea arbitrariè puniendus sit, nisi justa causa excuset, v. g. jus belli, motivum impediendi peccatum, aut insidias detegendi, meritò præsumpta licentia illius, ad quem litteræ pertinent &c. 5. qui aliena instrumenta apud se deposita prodit adversario. 6. qui adulterinum signum facit, sculpit, exprimit. & 7. qui nomen alienum assumit, aut proprium mutat fraudulenter, & in præjudicium tertii. 8. qui corrumpit edicta Magistratûs. 9. & maximè, qui falsificat litteras Apostolicas, cujus falsationis novem modos recenset Papa *in c. 5. h. t.* ut si falsis litteris falsa apponatur Bulla, aut filum falsum inseratur litteris falsis, vel addatur falsum sigillum, si veræ quidem sint litteræ, in parte tamen notabili fiat mutatio per rasuram, lituram &c. si aliquid adjiciatur, & forma mutetur &c. cujusmodi falsationes litterarum Apostolicarum *Gloss. in c. cit.* comprehendit hoc versu: *forma, stylus, filum, membrana, litura, sigillum.* Cœterùm per *litteras Apostolicas* hic veniunt omnes Bullæ, Brevia, & Rescripta ipsius Pontificis, sive Gratiam contineant sive Justitam: item supplicationes, Pontifici oblatæ, & ab eo, vel hujus nomine à Vice-Cancellario, aut alio ex Pontificis mandato jam signatæ: non verò litteræ Congregationis Cardinalium, Pœnitentiariæ, Datarij, Legati à Latere, Nuntij à Papa missi, minùs Episcopi vel inferiorum.

Factô committit falsum 1. qui falsificat monetam, scilicet vel cudendo propria auctoritate, vel cudendo

ex materia adulterina, ſtannum, cuprum &c. admiſcendo, vel juſtum pondus jam cuſæ minuendo, abradendo, item tingendo, ut appareat aurea tectó cuprő &c. 3. qui aurum vel argentum per Alchimiam confectum adhibet pro moneta, vel alijs tradit pro auro argentóve vero, cùm ſoleat eſſe ſpurium, & præſumatur eſſe ob tot fraudes & deceptiones Alchimiſtarum, quas experientia docuit: licèt enim ars conficiendi verum aurum non videatur eſſe impoſſibilis Phyſicè, nunquam tamen hactenus adinventa eſſe putatur, vel ſaltem non ſcitur. 3. qui aliis mercibus adulterinam admiſcet materiam. 4. qui pondera, bilances, menſuras publicè probatas corrumpit, & alias adhibet in aliorum damnum. 5. qui eandem rem duobus vendit in ſolidum, ac tradit, non monito priùs emptore ſecundo, nec ante ſententiam pœnitet. 6. qui terminos & limites agrorum &c. doloſè mutat. 7. qui alienum alicui ſupponit partum. 8. qui fingit aliud genus familiæ, alios parentes &c. honoris titulos, v. g. Doctoris, Advocati, Notarii, Nobilis ſibi vendicat falsò & in aliorum præjudicium, aut aliena inſignia uſurpat.

5 *Uſu* denique committit falſum 1. qui inſtrumentum falſum ſcienter profert in Judicio, vel falſas leges, aut probationes, ſcienter adducit, vel utitur abrogatis reſcriptis &c. 2. qui falſam monetam doloſè colligit & expendit: ſiquis tamen non ſtudioſè colligat, licèt ſcienter & doloſè expendat falſam monetam, ſive ſcienter ſive ignoranter acceptam, peccat quidem & tenetur ad reſtitutionem damni faciendam illi, cui datum eſt, pœnæ tamen alteri non eſt obnoxius.

6 Sc. 3. quamvis memoratæ ſpecies criminis falſi, quod quatuor dictis modis contingere poteſt, comprehendantur & notentur ferè omnes, ac puniantur à Jure, vel utroque, vel alterutro, Civili aut Canonico, uti notant DD. probantque adductis Legibus & Canonibus, præſertim Clarus, Menoch. Farinac. Carpzov. Molin. Barb. Haun.

Haun. & P. Schmalzgrueber *h. t.* non tamen eâdem omnes pœnâ affici. Imò Jus Canonicum sequentes tantùm notat, & vindicat. 1. Judicem, qui pretiò, odiò, gratiâ corruptus fert iniquam sententiam. 2. falsidicum testem. 3. falsantem sigillum Principis. 4. eum, qui circa monetam. 5. circa mensuras & pondera publica committit falsum. 6. qui exercent artem Alchimisticam, & aurum Chymicum expendunt. 7. & maximè falsantem litteras Apostolicas.

Dico 1. Pœna falsi de Jure & in foro Civili hodie 7
est arbitraria, exceptis quibusdam speciebus, nimirum vel confiscatio bonorum, vel amputatio manûs, exilium, carcer, mulcta pecuniaria &c. vel etiam ultimum supplicium, prout Judici videbitur attenta qualitate personæ & quantitate damni aliisque circumstantiis. Ita communis cum *gl. in l. 1. §. fin. V. eorum. ff. de L. Cornel. de falsis.* Claro, Farinac. Menoch. Wiestner *h. t. n. 5.* Favet Constit. Pœn. Caroli V. *art.* 111. 112. *seqq.* Dixi 1. *Pœna*; nam resarcitio damni per hoc crimen aliis illati non tam pœna est, quam obligatio Jure Naturali imposita, vi cujus omne damnum iniquè datum in conscientia & ante omnem Judicis sententiam resarciendum est. 2. *Hodie*, de Jure enim Antiquo speciales pœnæ pro singulis ferè reperiuntur expressæ, uti in *§. 7. Inst. de publ. Judic. l. 1. cit. &c.* id quod videre est apud citt. DD. 3. *exceptis quibusdam speciebus*; nam in Imperio Romano testis falsum juratò deponens in causa Civili redditur infamis, eique amputantur duo digiti, quos in præstatione juramenti erexit. *Const. Carolin. cit. a.* 107. peierans in causa criminali punitur pœnâ Talionis. *Constit. cit. art. 68.* sed solùm tunc, quando processum est per viam Accusationis; si enim per viam inquisitionis, pœna potest esse extraordinaria & mitior. *arg. c.* 21. *de Accus.* Item qui ex adulterina ac vitiata materia efformant monetas, vel efficaciter cooperantur, pœnâ ignis (licèt soleat præcedere strangulatio) puniendi sunt.

l. 2. *de falsa moneta. Constit. Carol. a.* III. qui verò tantùm efformant ex vitiosa materia, vel cudunt, non tamen expendunt, capite plectuntur, uti Carpzov. & alii notant: qui autem non quidem cudunt, sed ejusmodi vitiosam monetam studiosè colligunt, ac pro legitima expendunt, frequenter & cum magno Reipublicæ damno, subjacent eidem pœnæ ignis. *Constit. Carol. art.* III. *cit.* Reliqui falsarii circa monetam, uti qui cudunt monetas justi ponderis, vel formam mutant, propria & privata auctoritate, qui illas radunt, mutilant, minuunt &c. arbitrariè puniuntur, sicut alij falsarij, in foro Civili.

Dico 2. de Jure Canonico certæ pœnæ in sequentes falsarios determinatæ sunt. 1. Testis in Judicio deponens falsum, vel veritatem supprimens, sive in Civili sive in Criminali causa, fit infamis: si Clericus, etiam deponendus est, & in Monasterium (hodie in carcerem vel ad triremes) detrudendus. *can. 9. caus. 3. q. 5. can. 7. d. 50.* 2. Judex Ecclesiasticus, qui pretiô &c. corruptus iniquam tulit sententiam, ultrà æstimationem litis Parti læsæ præstandam incurrit suspensionem à Divinis. *c.* 1. *de sent. & re jud. in 6.* 3. falsans pondera, & mensuras publicè probatas, 30. dierum pœnitentiâ in pane & aqua castigandus est. *c.* 2. *de Empt.* 4. falsificans monetam Regis Galliæ incurrit excommunicationem reservatam Pontifici. *Extrav. un. Jo. XXII. h. t.* 5. Alchimistæ, eorúmque ministri in hac damnosa arte & periculosa, uti & , qui aurô ab ipsis conflatô utuntur, damnantur ad tantum auri veri, quantum fuerit illud Alchimicum, pauperibus dandum, simúlque fiunt infames, &, si Clerici fuerint, privantur beneficiis, & ad alia obtinenda fiunt inhabiles. Si mulctam pecuniariam (nam plerumque ad incitas redguntur hujusmodi artifices imaginarii) solvendo non sint, carcere vel aliâ corporis pœnâ macerantur. *Extrav. un. int. Comm. h. t.* 6. qui falsificant sigillum Principis, &

Cleri-

Clerici sunt, depositi notantur stigmate, & ex provincia expelluntur. *c. 3. eod. X. 7.* falsarii litterarum Apostolicarum, utì & eorum fautores ac defensores, incurrunt excommunicationem ipso facto; si Clerici fuerint, omni officio & beneficio Ecclesiastico privantur perpetuò, &, si per se ipsos, non per alium, falsificaverint dictas litteras, insuper degradandi, Curiæque Sæculari tradendi sunt, juxta leges puniendi. *c. 7. h. t.* & respectu eorum, qui per se ipsos vel alium falsârunt, excommunicatio est reservata. *Bull. Cœn. in casu 6.* non verò respectu fautorum &c. 8. qui scienter impetrant litteras Apostolicas falsas, vel ijs utuntur, si sunt Laici, ipso facto excommunicantur: si Clerici, officiis & beneficiis Ecclesiasticis privandi sunt. *c. 7. cit. v. qui verò.* Imò qui habent tales litteras ab aliis falsificatas scienter, & intra 20. dies non destruunt, licèt ijs non utantur, excommunicandi sunt per sententiam, &, hac latâ, excommunicatio est reservata Papæ. *c. 4. eod.*

Quæres, an pœnas in falsarios litterarum Apostolicarum statutas incurrat etiam, qui in Rescripto Justitiæ aliquid immutat, ex quo nullum vel leve oritur damnum Parti collitiganti, vel Fisco? 2. item qui in una tantùm syllaba vel paucis litteris, & quidem in loco non suspecto radit litteras Apostolicas? R. ad 1. affirmativè; quia pœnæ in falsarios litterarum Apostolicarum statutæ sunt non tam propter damnum indè secuturum, quàm propter injuriam & contemptum authoritatis supremæ, atque ut evitetur omnis occasio falsationum. R. ad 2. negativè, si per rasuram non immutetur sensus litterarum à Papa intentus. Navar. & alij; quia verba olim Bullæ Cœnæ adjecta, *excommunicamus eos, qui mutant punctum, aut litteram &c.* post Clem. VIII. solent omitti, satis clarò indicio, quòd nolit Papa tam graves pœnas incurri propter vitium tam parvum, sensui non præjudicans: litteræ tamen taliter vitiatæ habentur pro falsis. Si rasura sit facta ab ipsis Officialibus

bus in Curia, etiam in loco ſubſtantiali vel ſuſpecto, nec Reſcripta habentur pro falſis, nec pœnæ incurruntur. Si litteræ exhibeantur adhuc clauſæ, & deprehendatur raſura, præſumitur, eam in Curia eſſe factam, utì &, ſi raſura appareat in loco non ſuſpecto, ac litteræ jam ſint apertæ, & dubium ſit, an facta ſit in Curia, vel poſtea ab impetrante vel utente: ſecus, ſi appareat in loco ſuſpecto, & dubium ſit, ubi contigerit.

TITULUS XXI.

De Sortilegijs.

SUMMARIUM.

1. *Sortilegium, & ſors quid.*
2. *Sortes Diviſoriæ, Conſultoriæ, & Divinatoriæ.*
3. *Divinationis varia nomina & ſpecies.*
4. *Magia, Maleficium & Veneficium, Vana obſervantia.*
5. *Sortes Diviſoriæ regulariter ſunt licitæ.*
6. *Conſultoriæ autem ſub certis conditionibus.*
7. 8. 9. *Illicitæ verò ſunt Divinatoriæ, ſeu Divinatio, Magia, & Vana obſervantia.*
10. *Pœnæ Divinationis & Sortilegij.*
11. *Utì & Magiæ de utroque Jure.*

¶ SCiendum 1. *Sortilegium*, ſaltem Divinatorium, de quo potiſſimùm hìc ſermo, & *Colluſionem*, de qua in *tit. ſeq.* propter falſitatem & deceptionem, quam continent, convenienter ſubjungi poſt Crimen falſi. *Sortilegium* autem gencricè acceptum comprehendit omnes ſuperſtitiones, Magias, Divinationes: preſſiùs autem

tem Divinationem; quâ per sortes Divinatorias & signa falsa ac vana inquiruntur & manifestantur ope dæmonis futura & occulta: propriissimè huic Titulo dicit *usum sortium*, non modò illicitarum, quales sunt Divinatoriæ, sed etiam licitarum, quales sunt Divisoriæ, & Consultoriæ. *Sors* enim nihil est aliud, quàm quando aliquid fit eum in finem, ut ex illius eventu innotescat aliquid occultum. Unde

Sc. 2. Sortes cum S. Thoma communiter dividi in Divisorias, Consultorias, & Divinatorias. *Divisoriæ* sunt, quæ assumuntur ad jura dubia, aut ad res dividendas, vel ad lites dirimendas, vel ad aliquem ex pluribus competitoribus eligendum, v. g. si plures cohæredes bona defuncti inter se dividunt sorte, v. g. jactu aleæ, vel si litigantes conveniant, ut is sit victor in lite dubia, vel is ad officium electus sit, cujus nomen ex urna primum fortuitò fuerit eductum. *Consultoriæ* dicuntur, quæ adhibentur ad cognoscendum, quæ sit in re ancipiti Dei voluntas, quid faciendum, omittendum &c. Sic per sortem electus est S. Mathias in Apostolum, & furtum Achan deprehensum. *Divinatoriæ*, quibus exquiritur notitia arcanorum, absentium, futurorum, præteritorum, per media improportionata, v. g. per verba, scripturam, cruces, vel alia signa nullam connexionem naturalem habentia cum eventu, aut rebus futuris, & arcanis, quarum notitia exquiritur, atque sic tacitè invocatur dæmon, ut manifestet; nec enim necesse est, ut dæmon semper explicitè ad id invocetur. Hujusmodi sortium Divinatoriarum usus etiam vocatur *Divinatio*, eò quòd illi, qui per eas decipiebant homines, divinitate plenos se olim finxerint, ac propterea *Divini* sint nuncupati. 2

Sc. 3. Species hujus Divinationis, vel potiùs nomina esse diversa pro diversitate rerum & signorum, quæ adhibentur ad cognoscenda occulta: Sic quando Divinatio fit per terram, *Geomantia*: quando per aërem, 3

Aëro-

Aëromantia: quado per aquam, *Hydromantia:* quando per ignem, *Pyromantia* appellatur. Si fiat per inſpectionem pedum, *Pedomantia*: ſi per inſpectionem manuum, ut faciunt Chaldæi, ſeu Zingari, vulgò Zigeiner / *Chiromantia*, ſi per obſervationem ſomniorum *Onyrocritica:* ſi per aſſumpta corpora mortuorum, à quibus accipere reſponſa ſe dicunt, *Necromantia*: ſi per inſpectionem Aſtrorum *Aſtrologia Judiciaria* dicitur. Qui adhibent verba vel cantiones, *Incantatores:* qui inſpiciunt exta animalium, *Aruſpices:* qui obſervant avium garritus, volatum &c. *Augures*, vel *Auſpices:* qui ex horoſcopo nativitatis prædicunt bonum vel malum hominis ſucceſſum, mortis vel vitæ genus &c. *Genethliaci:* qui oculorum aciem præſtringunt, & Magica arte faciunt apparere, quod non eſt, *Præſtigiatores:* qui ex dæmone aſſiſtente vel inſidente dant reſponſa, *Pythones*: qui denique in aris Idolorum ſuperſtitiones agunt, *Arioli* vocantur. vid. *can.* 1. *cauſ.* 26. *q.* 3. & *can.* 14. *q.* 5. Cæterùm ubi pactum explicitum cum dæmone intervenit, & ſimilia fiunt, appellatur generali nomine *Necromantia*, Schwartz-Kunſt.

4 Sc. 4. Divinationi affinem eſſe Magiam, & Vanam obſervantiam. *Magia* (ſcilicet ſuperſtitioſa, & non Naturalis) eſt ars operandi mira per opem dæmonis, vel explicitè, vel implicitè per ſigna, nullam connexionem naturalem cum effectu habentia, invocati: ſi tendat ad nocendum, *Maleficium* aut *Veneficium* nuncupatur. Differt à Divinatione, quòd in hac ſolùm cognitio rei occultæ; per Magiam verò effectio alicujus operis miri à dæmone petatur. Quare utraque eandem ferè habet malitiam in ſe, ſeclusô damnô per Magiam aliis illatô, nempe ſocietatem, commercium, invocationem, & pactum cum dæmone, expreſſum vel tacitum: *expreſſum* pactum datur, quando explicitè imploratur dæmonis opera, vel intenditur, ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum: *tacitum*, quando tantùm impli-

plicitè, nimirum adhibendo, inſpiciendo &c. ſignum aliquod vanum, ex ſe nullam habens connexionem naturalem cum rebus occultis, vel virtutem operandi tales effectus, neque ſupernaturalem ex voluntate aut revelatione Dei, vel ex ordinatione aut precibus Eccleſiæ. Nec obſtat, quòd ſæpe interveniant verba Scripturæ, ſancta, ad Dei cultum pertinentia, cruces, preces &c. ſi enim vanæ, & per ſe nihil conferentes, circumſtantiæ adhiberi debeant, v. g. ſignum crucis efformari in calceo, exprimi ignotis characteribus, vel verba ſacra dici ad aures ægri jumenti, versùs lunam, ante ſolis ortum &c. ab aliqua ſubſtantia intelligente (quæ nec Deus eſt, nec Angeli, quia Deus nullibi revelavit, ſe ad poſitionem talium ſignorum, & circumſtantiarum, velle aliquid indicare aut efficere, nec Angeli ſine Dei voluntate quidquam revelant aut efficiunt) adeóque à dæmone ſaltem implicitè & opere ipſo petitur cognitio rei occultæ, vel effectio operis, conſequenter Divinatorium vel Magicum eſt, proindéque ſuperſtitioſum; quia ſuperſtitionis ſpecies ſunt Divinatio, & Magia, uti & *Vana Obſervantia*, quando nempe ex caſuali quodam eventu, v. g. ex offenſione pedis, ſternutatione, caſu tabulæ, cantu upupæ, occurſu vetulæ &c. conjectura fit de futuro contingenti, proſpero vel infortunato ſucceſſu negotii &c. cujusmodi vanis obſervationibus olim Gentiles valde erant dediti, hodie autem ex Chriſtianis ſimplices, fœminæ, paſtores pecorum, & luſores. Differt à Divinatione propriè dicta, quòd vanus obſervator non ipſe ponat ſigna, per quæ aliquid cognoſcat, ſed ex eventu, aliunde poſito, conjiciat & intendat futurum aliquem effectum, non meram cognitionem: convenit tamen cum Divinatione in hoc, quòd ex medio & ſigno improportionato credat aliquid futurum, quod dæmonis ope, vel explicitè, vel implicitè implorata, ponendum conjicit.

Dico 1.

5 Dico 1. Sortes Diviſoriæ regulariter & per ſe ſunt licitæ. Communis fundata tum in jure utroque *can. 1. cauſ. 26. q. 2. & l. 5. ff. famil. Herciſc. l. 3. C. Communia de Legat.* tum ex ratione, quia ſunt quidam contractus, & ſpecies compoſitionis aut transactionis, dum plures idem jus habentes conveniunt, ut res per ſortem vel temere dividatur, vel illius ſit tota, cui ſorte obvenerit: nihilque mali in hoc apparet: tum ex praxi quotidiana, imò & praxi Veteris Teſtamenti, ubi terra Promiſſionis per ſortem diviſa fuit inter Iſraëlitas. *Num. 33. Joſ. 15.* Dixi 1. *regulariter*, niſi nempe circumſtantia accedat, ex qua reddantur illicitæ, ut ſi ſortientes non haberent æquale jus, vel, ſi ageretur de pœna per ſortem determinanda, cui infligatur, non æqualem culpam: ſi admiſceretur aliquid ſuperſtitioſi, vel eventus exſpectaretur à dæmone. 2. *per ſe*; nam per accidens fierent illicitæ, ſi v.g. officia per ſortes diſtribuerentur, promiſcuè admittendo indignos cum dignis ad ducendam ſortem, aut ſi à jure pro aliquo caſu ſpecialiter prohiberentur, uti à jure Canonico prohibentur in electionibus ad Prælaturas Eccleſiaſticas, ita ut nec Electores Compromiſſarii ſorte decerni valeant. *c. fin. h. t.* ibi: *ſortis uſum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.* Et quia hæc diſpoſitio concernit & ſpectat bonum Eccleſiarum, ſalutémque animarum, videtur extendenda etiam ad alias Proviſiones Beneficiales ſaltem in caſu, quo notabiliter minùs digni admitterentur ad mittendam vel ducendam ſortem: quamvis in caſu, quo omnes competitores ſunt æqualiter digni, vel duo litigantes de beneficio habent æquale jus, abſolutè fieri poſſit proviſio per ſortem, ſaltem interveniente auctoritate Superioris Eccleſiaſtici, cujus eſt conferre Beneficium. Cæterùm ſola electio, & quidem tantùm illa, quæ requirit ſolennitatem *c. quia propter 42. de Elect.* eſt irrita, ſi fiat per ſortem, aliæ autem proviſiones & electiones per ſortem factæ non ſunt irritæ, etiam

etiam in casu, quo à Jure prohibentur, uti est electio compromissariorum.

Dico 2. Sortes Consultoriæ, si cautè & reverenter adhibeantur cum certis conditionibus, absolutè sunt licitæ. Communis, comprobata tum exemplo S. Scripturæ, ubi legitur 1. *Reg.* 10. Saulem in Regem, & *Act.* 1. Mathiam in Apostolum esse electum per sortem, tum ex ratione, quia absolutè nihil in ijs mali appareret, si fiant cum debitis conditionibus, quæ sunt 1. ut materia sit honesta. 2. ut adsit aliqua necessitas, & alius modus non suppetat cognoscendi, quid faciendum, quid Deus velit &c. 3. ut servetur debita reverentia erga Deum, & non (secluso speciali instinctu Divino) explicitè vel implicitè petatur aliquod signum extraordinarium, aut miraculum, quo res manifestetur, sed tantùm ut Deus per Providentiam specialem sortes ita dirigat, ut indè veniatur in cognitionem voluntatis Divinæ, quam quis ex sorte cognitam statuit bona fide exequi. 4. ut non peccetur in modo, v. g. ne quis sacras Reliquias vel sacram Scripturam adhibeat ad obtinendum lucrum temporale. Aliud foret, si per illas intenderes vitare damnum temporale. Si istæ conditiones non concurrant omnes, vix evitabitur peccatum, & periculum erit, ne quis permittente Deo decipiatur à diabolo. Imò si quis secluso speciali instinctu Dei peteret signum extraordinarium vel miraculum, foret tentatio Dei & peccatum mortale: pariter grave foret peccatum, si revelatio futurorum exspectaretur à dæmone, vel à fato quodam Sidereo, vel à casu, ut excludente specialem Dei providentiam. Si verò desint cæteræ conditiones, vel una ex eis, ferè tantùm peccatur venialiter ob vanitatem, curiositatem, aliqualem temeritatem. 6

Dico 3. Sortes Divinatoriæ (seu Divinatio propriè dicta, ejusque species) sunt illicitæ, non tantùm si interveniat pactum explicitum cum dæmone; quod ne- 7

mo sanus & Catholicus à peccato gravi excusaverit, sed etiam quando intervenit tacitum, prout illud explicavimus. Omnes Theologi cum S. Thoma & Canonistæ. Patet ex *can. 3. 5. 6. 7. caus. 26. q. 5. c. 1. h. t.* Ratio est clara, quia etiam pactum tacitum cum dæmone, qui per vana & improportionata signa invocatur ad manifestanda occulta (cùm Deus & Angeli non promiserint, vel non velint, ad talium signorum positionem manifestare) turpe, Deo injuriosum, & rectæ rationi, nisi aliqualiter excuset simplicitas vel ignorantia, graviter repugnans est. Aliud foret, si signa non essent vana & improportionata, sed naturalem haberent connexionem cum re occulta: sic Divinatorium & superstitiosum non est ex infirmorum somniis conjicere corporis complexionem, valetudinis statum, periculum mortis: ex avium volatu vel garritu, ex colore lunæ, aëris temperie, pluvias vel serenitates prænuntiare: ex Siderum motibus & conjunctionibus præsagire fertilitatem terræ, salubritatem tempestatis, morbos: ex signis physiognomicis humani corporis, seu ex Physiognomia, conjecturas facere de tali vel tali inclinatione hominis &c. quamvis & in his cautè sit procedendum.

8 Dico 4. Magia eodem modo est illicita, ut evincit eadem ratio, & communis omnium firmat consensus.

9 Dico 5. Vana observantia, in qua intervenit pactum explicitum cum dæmone, semper est peccatum mortale, ut est clarum, & apud omnes certum. Si verò implicitum duntaxat involvatur, est quidem ex genere suo mortale, uti passim afferunt, & probant etiam ex illo Psalmi 30. *odisti observantes vanitates supervacuè*; sæpe tamen & multi saltem à mortali excusantur vel propter simplicitatem, & ignorantiam, etiam vincibilem, modò non sit crassa aut affectata, vel propter defectum firmæ fidei, eò quòd non firmiter credant, sed tantùm aliqualiter formident siniſtrum ex subito eventu,

aut

aut prosperum quid aliqualiter sperent, vel propter defectum intentionis, ut si vanum quid faciant vel observent ex levitate, curiositate, non animo efficaciter obtinendi aliquid.

Dico 6. Pœnæ Sortilegij, nempe Divinatorii, seu Divinationis, de Jure Canonico sunt vel pœnitentiarum, vel, si admoniti se non emendent, & sint personæ viles, fustigatio, si honestiores, incarceratio, vel ejectio ex diœcesi cum stigmate, vel excommunicatio ferendæ sententiæ. *c.* 1. *h. t. can.* 10. 12. *cauſ.* 26. *q.* 5. & *can.* 15. *q.* 7. Nisi sortes saperent Hæresim, ut si baptizarentur bruta, imagines &c. vel negaretur Deo, aut tribueretur aliquid diabolo, quod soli Deo competit; tunc enim forent pœnæ Hæreticorum. *c.* 8. §. *sanè de hær. in* 6. Si verò Sortilegi essent Clerici, posset infligi annalis vel longior suspensio. *c.* 1. 2. *h. t.* aut depositio ab officio, & beneficio, ac ordine, (quæ in *can.* 15. *cit.* vocatur degradatio, nempe verbalis.) *can.* 4. *seqq. cauſ.* 26. *q.* 5. De Jure Civili olim erat vel publicatio bonorum, vel supplicium capitale, vel etiam ignis, pro qualitate personarum & gravitate delicti. *l.* 3. *l.* 5. *C. de Malef. & Mathemat.* Sed hodie vi consuetudinis in utroque foro tam Civili quàm Canonico pœnæ sunt arbitrariæ. Et quamvis Sortilegium sit mixti fori, & Ecclesiasticus etiam contra Laicos procedere posset, in praxi tamen Laicorum coërcitionem ferè Judici Laico relinquit Ecclesia; nisi Sortilegium sapiat hæresim; tunc enim ad solum Judicem Ecclesiasticum spectaret cognitio, si sub ratione hæresis institueretur examen.

Dico 7. Pœna Magiæ de Jure Canonico est infamia, incarceratio, censuræ, imò & traditio Curiæ Sæculari. *can.* 9. *cauſ.* 3. *q.* 5. cum Bulla *Summis.* Innoc. VIII. *Honestatis.* Leonis X. *Omnipotens.* Gregorii XV. quæ tractant de pœnis in Sortilegos, Magos, & Maleficos. Sed circa Laicos Magos hæc judicia ferè relin-

quuntur Judicibus Laicis, uti de Sortilegis Laicis dictum, imò & Clericos Magos, priùs degradatos, eidem Curiæ tradi asserunt P. Wiestner *h. t. n.* 11. P. Reiffenstuel *n.* 14. & alii. De Jure Civili autem est gladius. *l. 5. cit.* Sed Jus recentius Caroli V. *in Constit. pœn. art.* 109. facit distinctionem: si Magia cum damno tertij fuit exercita, adeóque Maleficium commissum, statuit pœnam ignis: si sine damno, pœnam arbitrariam, v. g. relegationis, vel pro exigentia circumstantiarum etiam mortis.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

SUMMARIUM.

1. *Collusio, Prævaricatio, Tergiversatio quid.*
2. *Collusio in quibus causis habeat locum.*
3. *Ejus pœna.*

1 SCiendum, *Collusionem* esse delictum, quo actor & reus dolosa conventione inter se paciscuntur eum in finem, ut delicta maneant impunita: ut si accusator veras probationes subdolè omittat, aut falsas exceptiones admittat, & vocatur *Prævaricatio*, vel si dolosè ab accusatione & judicio desistat ante sententiam, & dicitur *Tergiversatio*; de quibus jam egimus ad *Tit. II. de Calumniatoribus.* Extenditur hoc delictum etiam ad Procuratores, & Advocatos, qui ita fraudulenter colludunt cum Parte adversa: quamquam Advocatus non propriè collusor vocetur. *l. 1. §. 1. ff. de Prævar.* sed potiùs Falsarius sit, & Falsi pœnis obnoxius.

Dico

Dico 1. Colluſio locum habet in cauſis Criminali- 1
bus. 2. in Beneficialibus certo caſu. 3. in Civilibus, at non inter actorem & reum principalem, bene tamen inter Procuratores, qui in præjudicium ſui Principalis colludunt cum adverſario, vel principali vel ejus advocato, ſecreta cauſæ eidem manifeſtando, probationes efficaciores omittendo, vel exceptiones futiles admittendo. Pars 1. & 2. à nemine negatur. Caſus in Beneficialibus refertur *c. 3. h. t.* iſte: ſi beneficiatus dolosè patitur ſibi litem moveri ſuper beneficio eum in finem, ut actor, cui occultè favet beneficij poſſeſſor, probans, ſibi aliquod jus competere in beneficium, in iſto ſuccedat poſt mortem beneficiati, & à vivo conſequatur penſionem ex eodem beneficio, quod retinet poſſeſſor ad dies vitæ. Pars 3. quam negat Maſc. Barb. & alij ex eo capite, quia in cauſis Civilibus liberum & licitum eſt Partibus tranſigere, litem tollere, concordiam facere, rectè defenditur ab aliis ſub data diſtinctione: nam allata ratio probat quidem, Colluſionem in cauſis Civilibus quoad ipſos Principales, Actorem & Reum, non habere locum, exceptâ cauſâ Matrimoniali, & vergente in præjudicium tertii: non tamen excludit colluſionem quoad Procuratores & Advocatos, qui in præjudicium ſuorum Principalium inter ſe dictis modis conveniunt. Quamquam, uti dixi, potiùs ſint falſarij, quàm colluſores. Atque hoc modo conciliantur Auctores, quorum aliqui abſolutè negant, alij abſolutè affirmant, in cauſis Civilibus ſedem habere Colluſionem.

Dico 2. Pœna Colluſionis in beneficialibus quoad 2
dictum caſum eſt privatio beneficij perpetua quoad utrumque colludentem. *c. 3. cit.* In criminalibus præter infamiam eſt arbitraria pro modo criminis. *l. 2. l. 4. ff. de Prævar.* & ſententia per Colluſionem lata tanti roboris non eſt, ut per Inquiſitionem, vel novam Accuſationem, ſuper eodem delicto procedi nequeat, *l. 3. ff.*

cod. c. 1. c. 2. c. fin. h. t. In Civilibus est itidem hodie arbitraria, prout de Falsariis *tit. XX.* diximus.

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

SUMMARIUM.

1. *Pueri seu Impuberes, Puberes seu Minores, & Infantes, ac Majores quinam dicantur, ac infantiæ & pubertati proximi.*
2. *Pueri ordinariè habentur pro capacibus delicti, non item Infantes.*
3. 4. *Pueri propter delicta omissionis quomodo puniendi.*
5. *Et propter delicta commissionis.*
6. 7. *An pater pro filio impubere vel minorenni delinquente possit mulctari pecuniariâ pœnâ.*

1 SCiendum 1. ex præcedentibus Titulis, in quibus variorum delictorum pœnas recensuimus, quæstionem oriri, hic decîdendam, an eas etiam incurrant pueri, & qui sunt infirmioris ætatis. Per *Pueros* intelliguntur *Impuberes*, seu qui septimum annum egressi sunt, at nondum impleverunt decimum quartum ætatis annum, si mares sint, vel duodecimum, si fœmellæ: sed in ordine ad pœnas & in materia criminali fœmellæ æquiparantur maribus, & usque ad 14. ætatis annum completum habentur pro impuberibus. Post hos annos vocantur *Puberes*, vel *Adolescentes*, vel *Minores* seu *Minorennes*, usque ad 25. ætatis annum. Ante exactum vero septennium *Infantes*: & post 25. completum *Majorennes*, vel *Majores*, seu in ætate virili con-

constituti. Respectu *Puerorum* considerantur in hac materia etiam vicinitas vel ad Infantiam vel ad Pubertatem: qui enim uno vel altero duntaxat anno infantiam excesserunt, dicuntur *Infantiæ proximi*: & qui à pubertate distant dimidio tantùm, vel integrô annô, vel integrô cum dimidio, *Pubertati proximi*; nam DD. non conveniunt in determinanda utraque hac proximitate, & ideo plurimi rectè monent, in particularibus casibus determinationem relinquendâ esse arbitrio Judicis. Pubertas autem quamvis 12. in fœminis, & 14. annô in maribus incipiat, *plena pubertas* tamen in prioribus vocatur, si 14. in posterioribus, si 17. vel 18. annum ætatis compleverunt. Fariuac. *in Prax. Crim. q. 92. n. 20.*

§. 2. Certum esse, *Pueros* & *Puellas*, saltem pubertati 2
proximiores, ita rationis ac doli ordinariè esse capaces, ut gravia etiam delicta, homicidia, imò ferè omnia, excepto peccatô carnis consummatô (quamvis ad hoc quoque subinde apti inveniantur, malitiâ ætatem supplente) *c. 1. h. t. l. 1. §. 33. ff. de S. C. Sylanian.* ac proinde pœnis obnoxij. *c. 1. cit.* Aliud est de *Infantibus*, qui ante septennium sicut rationis & doli, ita & delicti capaces ordinariè non sunt, & pro foro externo præsumuntur non esse capaces, nec scire, quid agant: quamvis coram Deo sæpius peccent saltem venialiter, si imperfectum rationis usum, & mortaliter, si quid graviter prohibitum designent, ac plenum rationis usum per accidens habeant. Nec obstat, quod infantes puniri soleant, siquid perperam agant; nam non propriè puniuntur, nec pœna Civili aut Criminali propriè dicta affici possunt propter præsumptionem Juris de doli carentia ob defectum rationis usûs. *l. sed & si 5. §. 2. ff. ad Leg. Aquil. l. 60. ff. de R. V. l. 12. ff. ad L. Cornel. de Sicar. Clem. un de hom.* sed castigantur, & rectè quidem, ferè sicut amentes, furiosi, & bruta, ut apprehensione doloris stimulentur ad faciendum vel

omittendum id, quod poſtulatur. Porro in ordine ad puniendos Pueros & Minorennes diſcrimen obſervandum eſt inter delicta *Commiſſionis* & *Omiſſionis* : illa ſunt, quando aliquid faciunt contra legem prohibentem, iſta, quando aliquid omittunt contra Legem aliquam præcipientem.

Dico 1. Pueri propter delicta omiſſionis Legali pœna non ſunt puniendi. 2. uti & propter delicta commiſſionis, qui ſunt infantiæ proximi. 3. qui tamen doli jam ſunt capaces, & proximi pubertati, ſubjacent quidem pœnæ Legali. 4. non tamen ordinariæ, ſed mitiori, ſaltem regulariter. Pars 1. quam tenet communis cum Farinac. *q. 92. n. 69. 72.* ſumitur ex *l. 2. C. ſi adverſ. delict.* ubi etiam Puberes ſeu Minores, ſi eorum delictum conſiſtit in non faciendo, ſervantur illæſi, & ex ratione, quòd imprudentiâ potiùs, quàm malitiâ & dolô omiſiſſe præſumantur. Unde ſi dolus in omiſſione interveniſſet, idque ſatis probaretur, pœnam omnem non effugerent. *l. 14. ff. de S. C. Sylan.* Pars 2. quam cum eodem Farinac. *n. 46. 51.* iterum ſuſtinent communiter, fundatur in §. 10. *Inſt. de inutil. Stipil.* eò quòd tales non multùm diſtent à furioſo, & dolus ob infirmitatem Judicij non conſideretur : quod intelligo, niſi extraordinaria in talibus deprehendatur judicii maturitas, & malitia. Pars 3. quam plerique amplectuntur, ſatis clarè habetur *c. 1. h. t.* ubi de *pueris grandiuſculis* dicitur, quòd, ſicut delicta commiſſionis, uti ſunt furta, mendacia, periuria &c. committendi capaces ſunt, ita & pœnis ſubjaceant ; cùm pœna ſit pediſſequa delicti dolô commiſſi : *quamvis*, ut ſubjungit *d. c. in f. in eis non ita, ut in majoribus puniendi videantur* delicta. Interim quinam ſint doli ſatis capaces, arbitrari ſpectat ad judicem; cùm alij citiùs, alii tardiùs uſum rationis obtineant : plerumque tamen, ſi non ſint infantiæ proximi, præſumitur doli capacitas, præſertim in pubertati proximis, quamdiu non probatur,

tur contrarium, adeóque pro pœnâ dignis reputantur. Pars 4. manifestè innuitur in verbis *c.* 1. *cit.* recitatis, uti & in *c.* 2. *seq.* ibi: *in pueris relinqui solet insultum* (nempe pœnâ ordinariâ, ne contradicat *c.* 1. præcedenti) *quod in aliis provectioris ætatis Humanæ leges ducunt severiùs corrigendum*, & ideo, licèt capitale crimen committunt, ultimâ tamen supplicio afficiendi non sunt. *l.* 1. §. 33. *cit. ff. de* S. C. *Sylan.* Accedit regula generalis in *l.* 108. *ff. de R. J.* tradita: *ferè in omnibus pœnalibus Judiciis & ætati & imprudentiæ succurritur*, uti & ratio, quia plerumque adhuc aliquâ laborant judicii infirmitate, adeóque minùs malitiosè, & dolosè præsumuntur agere. per *l.* 13. *ff. de dolo*, proinde mitiori pœna meritò coërcendi, prout visum fuerit Judici, qualitatem delicti, majorem vel minorem doli capacitatem, & loci consuetudinem attendenti: quibus attentis præstat subinde, præsertim ubi doli capacitas clarioribus se prodit indiciis, severiùs compescere delinquentes, ne delinquere assuescant. Addidi, *saltem regulariter*; nam si crimina puerorum sint enormia, valde pernicioſa, & malitia suppleat ætatem, ac proximi sint pubertati, nec spes emendationis constantis affulgeat, uti in Magis & Veneficis, etiam pœna mortis locum habet. per *l.* 14. *cit.* & *Constit. Pœn.* Caroli V. *art.* 164. Sic etiam incurrunt pœnam ordinariam excommunicationis, si percutiunt Clericum. *c.* 1. *c. fin. de sent. Excomm.*

Oppones 1. Pueri sine authoritate Tutoris conditionem suam non possunt facere deteriorem. *l.* 9. *ff. de Auth. Tutor.* atqui facerent deteriorem, si tenerentur pœnis delictorum: ergo nunquam tenentur pœnis. 2. In *l.* 22. *pr. ff. de L. Cornel. de falsis.* & *l.* 1. *C. de falſ. monet.* dicuntur immunes à pœnâ, *quia ætas eorum, quid videat, ignorat.* R. ad 1. Id procedit in Contractibus, non in Delictis. Ad 2. Illæ leges intelligen- 4

dæ sunt vel de pœna ordinaria Legis, vel de delicto omissionis.

5 Dico 2. Minores seu Puberes possunt quidem pœnâ ordinariâ Legis affici ob delicta commissionis. 2. quamquam ratione infirmi adhuc judicij mereantur, possint, & soleant mitiùs plecti, mutatâ v. g. pœnâ mortis in fustigationem, relegationem &c. vel pœnâ mortis qualificatâ in pœnam mortis simplicem, si Judex rationabilem hujus mitigationis causam habeat. Pars prior habetur *l. 36. l. 38. §. 4. ff. ad L. Jul. de adult.* Posterior *l. 38. §. 4. cit.* & ex *reg. 108. ff. de R. J.* superiùs recitata. Carpzov. *Pract. Crim. quæst.* 123. *à n. 80.*

6 Quæres, an pater conveniri, & pœnâ pecuniariâ mulctari possit ob delictum â filio adhuc puero, vel minorenni commissum? R. Si pater nec delicti particeps, nec in correctione filii negligens, nec ex delicto factus ditior fuit, non potest. Covarruv. Wiestner *h. t. n.* 11. & alii. Id desumentes ex *l. 1. l. 3. C. ne filius pro patre. l. 3. §. 12. ff. de pecul. & c. 2. h. t.*

7 Oppones. Filius ex suo delicto conveniri & condemnari potest ad pœnam pecuniariam: sed hæc condemnatio foret frustranea, nisi pater ad eam solvendam conveniri posset, cùm filius sæpe nihil habeat proprii: ergo. R. Si filius non habeat peculium castrense vel quasi castrense, adeóque nihil pròprii, non mulctâ pecuniariâ, sed aliter plecti debet, ut pœna teneat peccati auctorem. *c. 2. de his, quæ à majori. l. 26. ff. l. 22. C. de pœnis.* Nec enim tenetur pater adhuc superstes filio dare Legitimam. *arg. l. 1. §. 21. ff. de collat. bonor.* ut filius ex Legitima solvere possit mulctam.

TITU-

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore

SUMMARIUM.

1. *Ordo connexionis cum seqq. Titulis.*
2. *Venatio, Aucupium, Piscatio quid.*
3. *Venatio terrestris quotuplex sit.*
4. *Clamorosa personis Ecclesiasticis de Jure prohibita est.*
5. 6. *Princeps licitè quidem prohibet subditis Venationem : isti tamen non peccant graviter, , neque contra Justitiam, neque tenentur ad restitutionem, si hinc indè feram capiant.*
7. *Quænam sit pœna feripetarum, contra Edicta Principum venationem exercentium.*

AB hoc Titulo usque ad XXXI. inclusivè agit Compilator de Delictis, quæ vel solis Clericis sunt propria, vel in iis specialiter reprehenduntur, utì sunt Venatio, Percussio, Maledicentia, Ministerium Clericale in censuris, vel à non ordinatis exercitum, Ordinum per saltum, vel furtiva susceptio, & excessus Prælatorum Ecclesiasticorum varii. In ordine ad præsentem Rubricam 1

Sciendum 1. *Venationem* in genere esse persecutionem & occupationem animalium, quæ in sua adhuc libertate naturali existunt, & in nullius dominio. Complectitur tres species. 1. *venationem* specificè acceptam, qua quis persequitur & occupat feras terrestres, utì sunt lepores, vulpes, cervi, apri &c. 2. *Aucupium*, qua volucres in aëre. 3. *Piscationem*, qua pisces in aquis. Piscatio neque Clericis legitur esse prohibita, 2

ut-

utpote ab Apoſtolis etiam poſt converſionem exercita; bene tamen Venatio terreſtris, uti & aërea, quæ aucupium dicitur: quænam autem interdicta ſit perſonis Eccleſiaſticis, & occaſione hujus, an & qua ratione etiam Laicis prohiberi potuerit, ac multis in locis prohibita ſit, deinceps explanabimus. Pro quo

3 Sc. 2. Venationem, maximè terreſtrem, ex parte modi & formæ dividi 1. in Clamoroſam & Quietam. *Clamoroſa* ſeu *Clamoſa*, vel *ſolennis* eſt, quæ fit cum magno hominum & canum numero, clamore, tumultu, armorum apparatu, magnâ vehementiâ, venatorii corniculi inflatu, ferarum cæde &c. *Quieta* ſeu *Placida* aut *privata*, quæ fit cum exiguo perſonarum, canum, inſtrumentorum numero, ſine magnis clamoribus, ſine armorum apparatu, & crudelioribus ferarum cædibus, licèt retia & canes non excludat vom Strick auß hetzen. Ex parte objecti autem vel effectûs dividitur 2. in Maximam, Majorem, & Minorem. *Maxima* eſt perſecutio & apprehenſio ferarum nocivarum, ſchädlicher Thier / als Wölff / Bären / Luchſen / Otter / Eites / Wild-Katzen *Statut. Bavar.* Geiaids-Ordnung *cap.* 16. Venatio *Major*, ſive bannus ferinus ſuperior, die hohe Jagtbarkeit / hoche Wild-Bann / groſſes Weidwerck / Haupt-Wild Fuhr / reſpicit majores feras, puta cervos, apros &c. hoches / groſſes / roth- und ſchwartzes Wildprät. *Minor*, ſive bannus ferinus inferior, die kleine Jagtbarkeit / das kleine Waidwerck / die nidere Wildbann / Raiß Geiaid auf das nidere Wildprät / comprehendit feras minores, ut lepores, vulpes, taxos, capreolos, item volatilia cujuscunque generis, ut perdices, alaudas, anates, & anſeres ſylveſtres &c. exceptis in Bavaria falconibus, & ſuo modo etiam ardeis. Geiaids-Ordnung *cap.* 24. Venatio *Maxima* omnibus eſt permiſſa: *Major* in plurimis locis, & etiam in Bavaria noſtra, Principi territoriali eſt reſervata, ac omnibus ſub-

subditis prohibita, exceptis quibusdam, qui illam ex speciali jure, gratia vel privilegio obtinent: *Minor* in Bavaria regulariter plerisque Statibus Provincialibus, uti Prælatis, Collegiatis Ecclesiis, Nobilibus, Dominis Hoffmarchialibus, Præfectis Provincialibus, & præcipuarum Civitatum Patritijs, der 4. Hauptstätten/München/Landshuet/ Ingolstatt/ Straubing concessa est, sed sua cum limitatione, quam indicat die erklärte Landsfreyheit *p.* 3. *art.* 14. Geiaids-Ordnung *cap.* 10. Hermann. Ant. de Chlingensperg de Jure Hoffmarchiali *considerat.* 41. *num.* 4. *seqq.* cum D. Christoph. de Chlingensperg *ad Inst. l.* 2. *tit.* 1. *q.* 30. & Waizenegger *de Venat. c.* 3.

Dico 1. Venatio Clamorosa Clericis & personis Ecclesiasticis, quos inter vel maximè sunt Episcopi & Religiosi, de Jure est prohibita. Text. clari in *c.* 1, & 2. *h. t. Clem.* 1. §. *porro de statu Monachor.* Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de Ref.* Ratio; quia hæc venatio multùm abstrahit ab officiis divinis, tempus optimum & curas tribuit insectandis & capiendis feris, dedecet gravitatem ac modestiam Clericorum, præsefert feritatem aliquam & belli speciem, minùs convenientem mansuetudini & quieti Clericalem statum præprimis decenti. Dixi 1. *Venatio*, ad quam etiam refertur aucupium, si sit immoderatum cum accipitrum & falconum usu, longáque ac inutili temporis perditione &c. 2. *Clamorosa*; quietam enim passim etiam Clericis permittunt DD. cum *gl. in c.* 1. *cit.* nec obscurè indulget Tridentinum *lo. cit.* ubi non omnes, sed tantùm *illicitas* statúmque Clercalem dedecentes venationes & aucupia prohibet. 3. *de Jure*; nam consuetudo Venationem etiam Clamorosam, si non sit nimis frequens, careat scandalo, & fiat sine magno dispendio temporis ad Officium cultúmque Divinum ordinati, & pro recreatione, excusat, saltem a peccato mortali: cùm Venatio, etiam Clamorosa, de se & ex natura sua non sit mala, sed res 4

in-

indifferens. Pirhing *h. t. n.* 4. cum Molin. Leſſ. Laym. Palao. A fortiori per conſuetudinem abrogatæ ſunt pœnæ à Jure in *c. 1. h. t.* ſtatutæ. Wagnereck *ad h. t.*

§ Dico 2. Princeps licitè poteſt prohibere, ne ſubditi in certis locis, vel in toto ſuo territorio venationem exerceant; 2. ordinariè tamen ſubditi contra hanc prohibitionem venantes non peccant graviter, ſi unam vel alteram duntaxat feram capiant. 3. nec ordinariè contra Juſtitiam, ſed tantùm contra Obedientiam aut aliam virtutem, ſuppoſito, quòd peccent in conſcientia. 4. neque tenentur ad reſtitutionem probabiliùs, licèt peccarent contra Juſtitiam. *Partem primam* evincit tum communis DD. ſenſus contra paucos, tum juſtæ cauſæ, ob quas prohibere poſſunt, & paſſim defacto prohibent Principes. Qualis eſt 1. voluntaria ſubditorum ceſſio. 2. legitima præſcriptio, & conſuetudo, vi cujus in noſtra Germania bannus ferinus, ſaltem major, cenſetur eſſe inter Regalia Principum. 3. occupatio bellica Regionis, vi cujus ſub reſervatione Venationis diſtribuerunt prædia & portiones provinciæ. 4. bonum publicum, ne ſubditi ſectando feras negligant agriculturam, opificia, aliàque Reipublicæ neceſſaria negotia, & nimiùm aſſueſcant armis. 5. recreatio Principis. Interim tamen, ut bene notant DD. cum Waizenegger *lo. cit. n.* 24. Principes ita debent uti jure venandi ſibi ſolis reſervato, ut ſubditi contra Charitatis & Juſtitiæ leges non graventur: ſi autem venatione ſua, vel nimia multiplicatione ferarum, ſubditis inferatur damnum, compenſare illud tenentur: quod ſi non faciant, ægrè ferre non poſſunt, ſi ſubditi feras agris ſuis noxias occîdant, & ſic ſua defendant, vel occulta compenſatione utantur. *Pars* 2. quam tenet Vaſq. Mol. Lug. Dicaſt. &c. ſuadetur ex communi perſuaſione, optima Legum humanarum interprete; nam imprimis Principes non ſolent clarè mentem ſuam exprimere, quòd graviter obligare velint in conſcientia, & an

non

non velint esse contenti pœnâ, quam sumunt à transgressoribus, quos deprehendunt; deinde nec venantes, nec confessarii solent movere scrupulum saltem gravis peccati. Imò Principes reservando sibi solis nemora omnia possunt & censentur esse contenti mulctis pecuniariis & aliis pœnis, quas statuunt in fericîdas, si deprehendant, ut adeò hæc edicta videantur esse potissimùm pœnalia tantùm, uti illa, quibus prohibetur, ne pannus, tabacus, vel aliæ certæ merces invehantur ex alienis provinciis. Per accidens tamen feripetæ graviter possunt peccare. 1. si se exponant probabili periculo gravissimæ mulctæ, vel exilij, cum detrimento conjugis & liberorum. 2. si venentur cum magno neglectu rei domesticæ. 3. si cum omissione Sacri die festo, eò quòd sciant tali tempore securiores se esse à lynceis venatorum oculis. 4. si enormem vel valde notabilem edant stragem ferarum, ut valor sylvæ propterea notabiliter decrescat &c. *Pars 3.* defenditur à multis contrà alios, idque verum est in hypothesi, quòd prohibitio non fundetur in jure proprietatis, ut si sub pacto de non venando subditis Princeps distribuisset terras, vel subditi sponte jus proprietatis transtulissent in Principem, & is hoc jure uti vellet. Sed in Germania non ex cessione subditorum cum tali jure proprietatis, sed potiùs per cessionem simplicem, absque titulo Justitiæ, vel per præscriptionem immemorialem Principes habent jus prohibendi venationes: ergo non peccatur contra Justitiam à subditis, etiam cum peccato venantibus, nisi fortè tunc, quando nimiam edunt stragem. *Pars* 4. probatur 1. quia contra edicta Principum venantes acquirunt dominium feræ; quia animalia fera, suæ naturali libertati relicta, fiunt primò occupantis. 2. Principes prohibent quidem venationem, sed non irritant acquisitionem dominij in feras captas. 3. ex magnificentia non exigunt restitutionem, nec urgent, sed sunt contenti, si feripetæ deprehensi luant pœnas à

ſe ſtatutas. 4. communis perſuaſio tam venantium quàm feras ementium eſt, ſe non obligari ad reſtituendas feras, vel aliud æquivalens.

6 Oppones 1. ſi jaculatio unius vel alterius feræ non eſt prohibita ſub gravi peccato, vel etiam, ut tanquam probabile inſinuavimus reducendo talia edicta ad leges merè pœnales, ſub nullo in conſcientia, tunc graviſſima ſequuntur damna Principi: ergo, ſicut propter periculū graviſſimorum damnorū graviter cenſetur prohibitū etiam ditiſſimo Principi auferre unum vel alterum aureum, etiam jaculatio unius vel alterius feræ erit graviter prohibita & ſub mortali. 2. nemo ſentire debet commodum ex ſuo delicto. *l. Itaque ff. de Furtis:* at illicitè & contra prohibitionem Principis venantes ſentirent commodum ex ſuo delicto, ſi fierent domini feræ, nec tenerentur ad reſtitutionem: ergo. 3. qui peccat contra Juſtitiam commutativam, tenetur ad reſtitutionem: ergo ſuppoſitô, quòd illicitè venantes peccent contra Juſtitiam commutativam, tenentur ad reſtitutionem. R. ad 1. *N. Ant.* habent enim & uſurpant Principes alia media impediendi graviſſima damna, adhibendo nempe vigilantiſſimos venatores, & feris ipſis ſubinde haud initiores in feripetas, conſtituendo lynceos ſylvarum cuſtodes, graves imponendo mulctas, quibus utplurimùm abſterretur licentia ſubditorum. Dein inter unum vel alterum aureum & inter unam vel alteram feram lata eſt diſparitas; nam aurei ſunt in pleno Principis dominio, at feræ nondum captæ non ſunt in ejus dominio, & ſpes illas obtinendi multis adhuc fortunæ caſibus eſt expoſita: item jus in aureos non dependet à voluntate ſubditorum, dependet tamen jus in feras; cùm ſubditi iſtud Principibus non ceſſerint titulô Juſtitiæ. Unde quando feripetæ vocantur Wildtprät-Dieb / & ſtatuta Bavarica in der Jeiaids-Ordnung *cap.* 25. utuntur verbô Stehlen / in largiore & impropria ſignificatione ſumuntur hæ voces. D. Chriſt. de Chlingenſperg

q. 28.

q. 28. Ad 2. ſenſus eſt, quòd nemini concedatur actio forenſis in materia legibus prohibitâ: in alio ſenſu fallit axioma, ut patet in turpi lucro. Ad 3. *Antec.* non eſt univerſaliter verum; nam vendens eandem rem ſecundò emptori, & huic tradens, peccat contra Juſtitiam, & tamen acquirit dominium pretii, nec iſtud tenetur reſtituere (licèt per accidens teneretur reſarcire damnum, ſiquod paſſus eſſet primus emptor ex venditione, vel huic, ſi pretium jam accepiſſet, iſtud reſtituere) item qui invitô dominô irrumpit in ejus domum, peccat contra Juſtitiam, nec tamen ad aliam tenetur reſtitutionem, quàm ut ceſſet ab injuria. *Conſeq. diſt.* tenentur ad reſtitutionem, ſi hanc exigat Princeps. *C. Conſ.* ſi non exigat, ſed vel ex magnificentia velit eſſe contentus pœnâ, deprehenſis infligendâ, vel ejus lex prohibens non ſit recepta ſub onere reſtituendi. *N. Conſ.*

Quæres, quæ ſit pœna feripetarum contra Edicta Principum venationem exercentium? R. Hæc pendet ex ſtatutis & conſuetudinibus particularium locorum: alicubi gradatim proceditur: 1. puniuntur multâ pecuniariâ, vel incarceratione. 2. relegatione. 3. condemnatione ad triremes, vel in opus publicum. Ad pœnam mortis, niſi aliæ circumſtantiæ adveniant, non ſolet (& probabiliter nec poteſt) deveniri. Waizenegger *cap. 7. n. 4.* Harpprecht, & Nicol. Everhard. Jun. in Bavaria præter citatam Gejaids-Ordnung ſpeciales exſtare ſanctiones de hac re, editas ann. 1663. 1666. 1674. 1677. 1678. teſtis eſt D. Chriſt. de Chlingenſperg *q. 29.* ubi *in objectione* notat, feripetas torqueri & pœnâ mortis affici poſſe in eadem Bavaria juxta decretum de an. 1663. ſi nempe feripeta diffamatus officialium vitæ inſidietur, vel de ſeriis minis ad inferendam mortem confeſſus aut convictus, vel totaliter incorrigibilis, & Principis ac legum contemptor habeatur.

TITULUS XXV.

De Clerico Percussore.

SUMMARIUM.

1. *Percussor quis dicatur.*
2. *Quæ percussio Clericis prohibita.*
3. *Pœnæ percutientium injustè & illicitè.*

1 SCiendum, *Percussorem* Clericum dici, qui alios verberibus excipit, vel per se ipsum, vel excipi mandat per alios: percussio autem potest fieri vel ex justa causa & moderatè, vel sine justa causa, adeóque injustè, vel immoderatè.

2 Dico 1. Percussio immoderata seu cum notabili excessu, omnibus Clericis graviter est prohibita. 2. Moderata autem leviter, si fit absque justa causa, & non passim, ac sine scandalo magno. 3. Moderata, & justa, seu quæ fit ex justa causa, quibusdam Clericis est permissa. Pars 1. sumitur ex *can.* 1. *7. d.* 45. *c.* 1. & 2. *h. t.* item ex repugnantia cum lenitate & mansuetudine Clericali, quæ reperitur in graviter percutiente sive per se sive per alium. Pars 2. ex ratione, quia talis percussio tantùm leviter repugnat mansuetudini Clericali, & peccaminosa fit propter defectum justæ causæ. Pars 3. eluceſcet ex enumeratione causarum, ex quibus, & Clericorum, quibus permissa in Jure est percussio moderata tam Laicorum quam Clericorum, sive per se, sive per alios facta. Sic 1. ex causa correctionis & disciplinæ licet Clericis, qui munus Præceptorum vel Magistrorum obeunt, discipulos Laicos moderatè percutere. *can.* 19. *d.* 1. *de pœnit.* & Clericos. *c.* 1. *c.* 54. §. *fin. de sent. Excom.* quia talis percussio nec est violen-

ta,

ta, nec fit suadente diabolo. 2. Sacerdotibus vel aliis Clericis senioribus ob zelum devotionis compescere inflicto moderato verbere pueros & adolescentes, etiam in Minoribus Ordinibus constitutos, si turbent officium & rem Divinam, *c. 16. eod. c. 54. cit.* 3. Prælatis Ecclesiasticis, tam Regularibus quam Sæcularibus, ex causa justæ punitionis Religiosos & Clericos sibi subjectos, & quidem in Minoribus constitutos propter leviores culpas, Majoribus autem initiatos propter graviores excessus castigare verberibus moderatè. *can. 8. d. 45. can. 25. d. 86.* sive id faciant propriis manibus (excepto Episcopo, cui *can. 25. cit.* prohibitum est propriis manibus verberare) sive per alium: ille tamen alius spectato Jure Antiquo deberet esse vel Religiosus vel Clericus; si enim Laico committeretur percussio, tam mandans, quàm Laicus exequens, incurreret excommunicationem. *can. 25. cit. & c. 24. de Sent. Excom.* Interim tamen consuetudo passim recepta obtinuit, ut Prælati Clericos delinquentes capiant, incarcerent, torqueri, & castigari, etiam missos ad triremes, faciant per Laicos; cùm difficile sit reperire Clericos, qui id muneris in se sucipere velint. Consuetudini consonat Jus recentius in *c. 15. de Sent. Excom. in 6.* Prælatis Regularibus insuper privilegium verberandi suos Religiosos, etiam Clericos, per fratres Conversos seu Laicos concessit Alexander VI. & Leo X. semper autem attendendum est, ne in percussione Clericorum aut Religiosorum excedatur notabiliter; aliàs tam exequentes quàm mandantes incurrunt Excommunicationem Canonis.

Dico 2. Pœnæ in Clericos immoderatè & injustè 8
percutientes sunt. 1. Si percutiant Laicum, corripiendi sunt, &, si percussio sit enormis, vel sæpe repetita, ita ut facilè procedant ad verbera ac passim, pro rebus etiam minimis, deponendi sunt. *c. 1. c. 2. h. t.* Pirhing *h. t. n.* 2. 2. Episcopus, qui mulierem propter delictum cru-

deliter fustigari fecit, à Missarum celebratione suspensus est *c. 2. cit. 3.* Qui notabiliter excedunt in verberando Clerico, licèt alias justa verberandi causa adfuerit, ipso facto excommunicantur excommunicatione reservata. *can. siquis suadente 29. caus. 17. q. 4. & c. 24. de Sent. Excom.* Oppones. Idem delictum non debet bis puniri : ergo Clericus sæpius repetens verberationes, si propter priores jam correptus & punitus fuit, propter ultimam non potest graviùs puniri per depositionem. R. *trans. Ant. N. Conf.* nam consuetudo inveterata & incorrigibilitas aggravat peccatum ultimò commissum: ferè sicut fur, qui alibi jam commisit furta, & propter illa jam fortè punitus est, tamen propter tertium & ultimum, hìc commissum, hìc suspendi potest, quamquam propter primum furtum suspendi non possit, & propter alibi commissa hìc non puniri.

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

SUMMARIUM.

1. *Maledictum quid & quotuplex.*
2. *Quibus modis committatur Blasphemia.*
3. *Pœna maledicentium hominibus.*
4. *Et blasphemantium.*
5. *Quis sit Judex in causa blasphemiæ.*

1 SCiendum 1. Sicut *percutere* est verberibus, ita *maledicere* est verbis lædere alterum. *Malédicus* ergo est, qui malè vel malum dicit, seu maledictum jacit in alterum. Si id contingat adversùs Deum, vocatur *Blasphemia*, crimen omnium facilè graviſſimum, si fiat deliberatè & ex formali odio Dei. Si autem verbis im-

impetitur homo, & quidem abſens, & clàm, vocatur *Detractio*, quæ lædit famam proximi: ſi præſens & in faciem, *Contumelia*, *Calumnia*, vel *Convitium*, lædítque honorem proximi. Quòdſi malum dicatur non de præſenti vel de præterito, ſed de futuro, ita ut proximo malum aliquod optetur in futurum, dicitur *Imprecatio*, de qua hic non agitur. Tam detractio, quam contumelia, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, & malédicus in foro conſcientiæ tenetur reſtituere famam & bonam exiſtimationem, quam detrahendo abſtulit, vel notabiliter minuit, aut reddere honorem, quem convitiando invaſit iniquè: in foro autem externo conveniri poteſt *actione injuriarum*, de qua ad *tit. de Injuriis & damno dato* infrà. Tam detractio quàm contumelia major evadit, ſi contra Superiorem vel Magiſtratum, Eccleſiaſticum vel Politicum &c. committitur, quàm ſi contra privatum.

Sc. 2. Blasphemiam variè committi poſſe. 1. ſi per 2
maledictum Deo aliquid negetur, quod ipſi convenit, v. g. dicendo, quòd non ſit providus, non omniſcius, non juſtus &c. 2. ſi tribuatur ipſi aliquid, quod ei non convenit, v. g. dicendo, Deum eſſe tyrannum, perſonarum acceptorem &c. 3. ſi tribuatur aliquid creaturæ, quod Deo ſoli debetur, v. g. dicendo, dæmonem eſſe æquè omnipotentem, æquè ſcire omnia, etiam futura contingentia, ſecreta cordium &c. ac ipſum Deum. 4. ſiquis deteſtetur Deum, ejve malum imprecetur, v. g. ut pereat, ut non ſciat, vel punire non valeat peccata. 5. ſiquis indecenter & in contemptum nominet Deum, vel Chriſtum, vel Chriſti ſanguinem, vel Sacramenta &c. dico, *in contemptum*, ſeu per modum deſpectionis, aut depreſſionis; nam ſiquis absque contemptu, nec animô in Deum exaſperatô, ſed ex mala conſuetudine, ex ira contra hominem vel jumentum, Deum, Sacramenta &c. temerè & irreverenter pronuntiet, propriè blasphemia non eſt, ſed tantùm indigna uſurpatio Di-

vini Nominis, & ſeclusô ſcandalô aut conſcientiâ erroneâ peccatum veniale non excedit, ſicut ſine reverentia ac temerè nomen *JESU* pronuntiare. 6. ſiquis juret ſeriò per falſos Deos, v. g. per Jovem. 7. ſiquis proferat maledictum, vel verba contumelioſa in Deiparam, aut Sanctos; cùm hujus modi ſaltem indirectè & ex conſequenti redundent in contemptum & injuriam Dei, qui, ſicut in Sanctis colitur, ita in iisdem contemnitur, &, ſicut cultus Sanctorum eſt actus Religionis, quo honoratur Deus (cùm Sancti non colantur tam propter ſe, quam, ſaltem ultimatò, propter Deum, à quo eſt eorum ſanctitas, excellentia ſupernaturalis, & gloria) ita contemptus Sanctorum, & injuria, ipſis illata, eſt actus virtuti Religionis contrarius. Atque hinc Cajet. Azor aliique multi docent, blasphemias in Deum & in Sanctos ejusdem eſſe ſpeciei. Porro blasphemia, quæ continet falſitatem circa fidem, appellatur *Hæreticalis*, ut ſi diceres, Deum eſſe peccatorem, injuſtum, non providum &c. *Simplex* autem, ſi errorem in Fide non continet, ut ſi diceres, non curo Deum, dedignor ſupplicare Mariæ, abominor Sacramenta &c.

3 Dico 1. Pœna eorum, qui maledicta proferunt in homines, etiam Imperatorem & Papam, hodie eſt arbitraria, ſcilicet commenſuranda qualitati perſonæ Maledici, & gravitati detractionis vel contumeliæ, & infligenda ab alio Judice, quàm qui læſus eſt. Communis ex c. 1. *h. t.* & praxi. Dixi 1. *etiam in Imperatorem & Papam*, intellige, ſi maledictum non ſit aptum concitare rebellionem aut ſeditionem; tunc enim pertineret ad crimen læſæ Majeſtatis, & puniendum foret, ut iſtud, graviter. 2. *hodie*; nam olim maledicens Principi Sæculari, Imperatori, Regi &c. tenebatur crimine læſæ Majeſtatis: & Maledicus Clericus, maximè Sacerdos, compellendus erat ad petendam veniam, &, ſi renuiſſet, degradandus (id eſt, ſuſpendendus ab officio, ut exponit gloſſa; nec unquam ad illud revocandus, niſi ſatis-

tisfactione priùs præſtitâ) *can. 5. d. 46.* Religioſus verò offendens vel detrahens Prælato Eccleſiæ ſubjacet pœnis, quæ juxta Statuta Ordinis ob gravia imponuntur crimina. *Clem. 1. §. quibus. de Privileg.* 3. *infligenda ab alio Judice &c.* quia non decet, ut ipſe læſus, licèt ſit Princeps, maximè ſi Eccleſiaſticus ſit, in propria cauſa judicet, & vindicet injuriam ſuæ perſonæ illatam. Accedit, quòd excelſi animi, & heroicæ virtutis, Principes ſingulariter decentis, indicium ſit injuriam remittere: ſic enim pijſſimi Imperatores Theodoſius, Arcadius, & Honorius *in l. un. C. ſiquis Imperatori.* reſcripſerunt: *ſi id* (maledictum in Imperatores) *ex levitate proceſſerit, contemnendum eſt; ſi ex inſania, miſeratione digniſſimum; ſi ab injuria, remittendum.* Excipe, niſi maledictum non ipſam perſonam Principis, ſed dignitatem & officium ejus peteret; tunc enim ad aliorum exemplum graviter puniendum foret. *c. 1. cit.* Sic refert Barboſa in *cit. c. n.* 2. pulcherrimum exemplum S. Pij V. aptiſſimè diſtinguentis inter maledictum in perſonam & in officium Principis, dum dixit: *Si tu mihi, ut Summo Pontifici, maledixiſſes, impunè non ferres; verùm quia in fratrem Michaëlem* (hoc nomen erat Pio adhuc Religioſo) *in Monachum Scarponenſem &c. convitia jactaſti, liber abi, quò vis &c.* Porrò ſi Epiſcopi vel alij Clerici maledictis lacerentur in propria perſona â Laicis, convenit, ut Judices Sæculares ex officio, licèt læſi non accuſent reum, contra eum animadvertant. *arg. l. 10. C. de Epiſc. & Cler.*

Dico 2. Pœna blaſphemantium in Veteri Teſtamento 4
erat lapidatio. *Levit. 24.* De Jure Canonico in Clericum depoſitio, in Laicum excommunicatio olim ſtatuta reperitur in *can. 10. cauſ. 22. q. 1.* & poſtea præter pœnitentiam publicam multa pecuniaria. *c. 2. h. t.* & rurſus aliæ â Leone X. Julio III. & Pio V. tam in Clericos quam in Laicos, modò blasphemia fuerit delibera-

ta, ex proposito, & publicè facta. Verùm hæc jura non solent attendi, sed potiùs peculiaria statuta, vel consuetudines locorum, vel puniuntur blasphemi arbitrio Judicis. Palao *tr. 17. de Vitiis Oppositis Religioni. d. 2. pu. 2. §. 5. num. 1.* Wangnereck &c. De Jure Civili in *Novell. 77. c. 1. §. 2.* decretum est ultimum supplicium, quod in blasphemos, erga Deum saltem, disjunctivè innovavit Carolus V. *in Recess. Augustano 4. de ann. 1548. art. 1. §. 2. & art. 3.* ubi blasphemantes Deum (nimirum deliberatè ac malitiosè, & ubi justa iracundiæ & excandescentiæ causa deest) jubentur morte puniri, vel amputatione membrorum (scilicet labiorum aut linguæ) blasphemantes autem B. V. Mariam vel alios Sanctos, si moniti non resipiscant, vel in corpore, v. g. fustigatione, linguæ amputatione &c. vel in fortunis, nimirum pro qualitate personæ & maledicti aliarúmque circumstantiarum. Sed & in foro Civili ab hoc justo rigore in multis locis recessum esse testatur invalescens blasphemiarum usus, adeò ut Panorm. Clar. & alii Legistæ pœnam blasphemiæ arbitrariam hodie putent effectam esse, vel juxta loci consuetudinem & statuta mensurari. In Bavaria nostra rigorem Juri communi conformem videntur exigere Statuta in der Policey-Ordnung. *l. 5. tit. 7. art. 1.* & enormes blasphemiæ contra Deum vel Sanctos, præsertim repetitæ, juxta dictam ordinationem etiam pœnâ capitis puniri consuevisse, superiorum annorum exempla, etiam hìc Ingolstadii, à probis omnibus multùm laudata, comprobârunt.

5 Quæres, quis sit Judex competens in delicto blasphemiæ? R. uterque, tam Ecclesiasticus quam Civilis. Text. & DD. in *c. 2. cit.* adeóque est crimen mixti fori, & datur locus præventioni. Si blasphemia esset Hæreticalis, & sub hac ratione, nempe suspicionis de hæresi, & non sub ratione blasphemiæ tantùm (quod tamen rarò contingit in praxi) deduceretur

tur in Judicium, Judex competens esset solus Ecclesiasticus; quia cognitio de hæresi ad hunc solum pertinet, utì patet *ex tit. de Hæret. VII. in fine.*

TITULUS XXVII.

De Clerico Excommunicato, Deposito, vel Interdicto, ministrante.

SUMMARIUM.

1. *Quis dicatur ministrare in Censura.*
2. 3. *Quæ sit in ea ministrantium pœna.*

SCiendum, cùm grave sit peccatum, etiam contra SS. Canones, si Clericus, censurâ aliquâ, *excommunicationis, suspensionis* (hæc enim venit in Rubrica per *depositionem*, quamvis & vera *depositio*, seu perpetua remotio ab Ordinibus & gradibus Ecclesiasticis ferè idem operetur hoc loco) vel *interdicti* innodatus, ministrat, ideo pœnas in eundem hìc statui. Per *ministrantem* verò hìc intelligitur, non qui actum *jurisdictionis* spiritualis exercet, ut est dispensare in votis, juramentis, ferre censuram, & à censura absolvere sine stola & ceremonijs &c. sed qui exercet actum *Ordinis* quà talis, utì est celebratio Missæ, Absolutio Sacramentalis, Baptismi collatio solennis, benedictio Nuptialis &c. & quidem *proprium* Ordinis, quem quis habet, & ad quem actum specialiter per Ordinationem deputatus est, utì Diaconus ad cantandum Evangelium cum Dalmatica, Manipulo, & Stola in Missa solenni. 1

Dico. Clericus, saltem in Majoribus constitutus, si sciens, se esse excommunicatum, suspensum (vel depositum) aut personaliter interdictum, culpabiliter ex- 2

erceat actum proprium Ordinis, quem habet, evadit irregularis. 2. item ſi non cenſuratus id faciat ſcienter in loco interdicto. 3. debétque deponi perpetuò. 4. & poteſt privari beneficijs habitis. 5. depoſitus autem inſuper prævia monitione etiam excommunicari. Pars 1. quoad excommunicatum, ſcilicet excommunicatione majore, conſtat ex *can. 7. cauſ.* 11. *q.* 3. & *c.9.c.fin.h.t.* Procedit etiam de excommunicato tolerato, quia Jura non excipiunt, & toleratio nullum præſtat favorem ipſis excommunicatis, ſed tantùm aliis fidelibus, ut ſine peccato cum ipſis communicare valeant, ſi velint. De ſuſpenſo ex *c.9. cit. c.1. in fin. de Sent. & re jud. in 6.* Et quia depoſitio involvit ſuſpenſionem, à fortiori procedit aſſertio etiam de depoſito. De perſonaliter interdicto ex *c. is, cui. 20. de Sent. Excom. in 6.* Pars 2. ex *c. is, qui. 18. eod.* Pars 3. ex *c.3.4. h.t.* Pars 4. ex *c.4. cit.* quia beneficium datur propter officium: at excommunicatus &c. ſine pœna Irregularitatis officium præſtare nequit. Pars 5. ex *c.* 1. & 2. *eod.* Addi tamen, *culpabiliter exerceat &c.* Unde irregularitatem, quæ hic ſtatuitur ob delictum, adeóque pœnalis eſt, non incurrit, aliásque pœnas, qui bona fide ex ignorantia cenſuræ miniſtrat; qui actum ſui Ordinis exercet urgente neceſſitate, ut ſi moribundo danda ſit Abſolutio, vel Sacra Synaxis: qui metu infamiæ, ſcandali, alteriúsve mali id facit: qui appellationem à ſententia ferendæ contra ſe cenſuræ ob juſtam cauſam interpoſuit: qui quocunque ex capite excuſatur à peccato gravi, ut ſi miniſtret toleratus ad requiſitionem fidelium.

3 Oppones 1. Si cenſuratus Clericus exercens actum Ordinis incurrit irregularitatem, tunc etiam incurret, qui in Cenſura aſſiſtit Matrimonio: prædicat Verbum Divinum &c. 2. qui baptizat, qui ceremonias baptiſmi ſupplet. &c. 3. qui Sacramentum confert nulliter, ut ſi Sacerdos abſolvat ſine intentione, conſecret in aqua, ſi ex-

ſi excommunicatus non toleratus abſolvat à peccatis. 4. Minoriſta exercens actum ſui Ordinis, vel exercens actum Ordinis Superioris, quem non habet. Sed hæc omnia ſunt falſa: ergo. R. generaliter negando omnia membra cum ſuis limitationibus, quas mox afferam. Ad 1. dico, aſſiſtentiam Matrimonialem non eſſe actum Ordinis Clericalis, ſed quaſi jurisdictionis, vel potiùs teſtis qualificati: quamquam benedicere Nuptiis eſſet actus inducens irregularitatem in cenſurato. Nec prædicare Verbum Divinum eſt actus Ordinis. Ad 2. baptizans non ſolenniter non exercet actum, qui requirat Ordinem, & ceremonias ſupplens, licèt non conficiat Sacramentum, verè exercet actum Sacerdotis officio commiſſum, uti qui diſtribuit Euchariſtiam. Ad 3. ſi Sacramentum eſt nullum ex defectu Ordinis, vel intentionis, non incurritur irregularitas; quia Laicus non miniſtrat in Ordine proprio, nec intentione carens, ſed tantùm ſimulat ſe miniſtrare: ſi verò Sacramentum eſt nullum ex parte materiæ, vel ſubjecti non bene diſpoſiti, vel jurisdictionis, quâ caret excommunicatus non toleratus, contrahitur irregularitas; quia talis invalidè conficiens Sacramentum facit actum Ordinis proprium, quantùm eſt in ſe, & ſic iſta attentatio in ratione exercitij prohibiti, propter quem ſtatuta eſt irregularitas, eſt actus perfectus & conſummatus. Ad 4. ſi Minoriſta exerceret actum ſui Ordinis ſolenniter, quaſi ex officio proprio, quatenus eſt deputatus ad tale miniſterium, quod tamen ordinariè fieri non ſolet, probabiliùs fieret irregularis, quia Jura non diſtinguunt inter Ordines Majores ac Minores, & Sixtus V. in *Conſt. Sanctum* declarat, etiam Clericos primæ Tonſuræ, ac Minorum Ordinum, ſuſpenſos, *ſi in eis miniſtrare præſumpſerint, irregulares effici.* Notetur, quòd hic ſatis clarè numeretur Prima Tonſura inter Ordines, & ſic firmetur noſtra doctrina ad *tit. XI. n. 5. in lib. I.* tradita de eadem Tonſura. Si verò miniſtrent in Ordine ſuperiore,

riore, non miniſtrant in Ordine proprio, quod tamen à jure requiritur.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non Ordinato Miniſtrante.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. *Pœnæ miniſtrantis Clerici in Ordine, quem non habet.*
4. *An Laicus miniſtrans fiat irregularis.*

1 SCiendum, non minùs, imò magis, delinqui à Clerico, qui *miniſtrat* in Ordine (h. e. exercet actum Ordinis proprium eo modo, quo ab Ordinatis vi Ordinis poteſt & ſolet exerceri) quem tamen nunquam ſuſcepit, quàm ab illo, qui ſuſcepit quidem, at uſum non habet licitum, utpote per cenſuram excommunicationis &c. ſibi prohibitum: ſicut ergo pœnas Clerici in cenſura miniſtrantis adduximus in priori Titulo, ita in præſenti adducemus pœnas Clerici non Ordinati miniſtrantis, ſeu Ordinis, quem non habet, actum exercentis. Igitur

2 Dico. Pœna Clerici Ordinem Sacrum, quem non habet, culpabiliter & ſeriò exercentis, licèt intentionem non habeat exercendi actum Ordinis, eſt 1. irregularitas, ſaltem partialis, prohibens ſuſceptionem Ordinum ulteriorum. 2. ſuſpenſio ferendæ ſententiæ ab exercitio Ordinis ultimò ſuſcepti. 3. excommunicatio pariter ferendæ ſententiæ. Text. & DD. in *c. 1. & c. 2. h.t.* Dixi 1. *Clerici*, quid de Laico Ordinis exercitium attentante ſentiendum, poſtea aperiam. 2. *Sacrum*; quamvis enim idem probabiliùs foret de miniſtrante in uno ex Ordinibus Minoribus, quem non habet, ſi id face-

faceret solenniter & quasi ex officio proprio. per *c.1.cit.* omitto tamen, quia rarò hodie solent ab ipsis Ordinatis exerceri taliter Minores Ordines. 3. *seriò exercentis*, h.e. ponentis actum externum non jocò, vel per modum scenicæ aut ludicræ actionis, sed cum intentione talem actum externum ponendi, quantùm est in se, qualem solent Ordinati vi Ordinis, ut si non-Sacerdos, sed Subdiaconus, vel Diaconus tantùm, legeret Missam, audiret Confessiones, solenniter baptizaret, si Sacerdos attentaret Confirmare, vel Ordinare, quod est Episcoporum, si Minorista, vel Subdiaconus, cum Stola, Manipulo, & Dalmatica cantaret Evangelium in Missa solenni: secus, si sine Stola &c. cantaret. 4. *licèt intentionem non habeat exercendi actum Ordinis*, h.e. validè eum ponendi; cùm sciat, id sibi impossibile esse: si enim ignoraret, se carere Ordine, pœnas non incurreret ministrando.

Oppones 1. Qui non habet intentionem exercendi actum ordinis, revera non exercet, cùm actus non operentur ultra intentionem agentium: ergo pœnas non incurrit. 2. Rebaptizans non incurrit pœnam irregularitatis, qui rebaptizat sine intentione conferendi Baptismum: ergo neque ponens actum Ordinis sine intentione illum verè ponendi. R. ad 1. *N. Cons.* Sufficit, quòd aliquis seriò intendat ponere talem actum externum, qui validè exerceri nequit nisi ab Ordinatis; hunc enim punire jam intendunt SS. Canones, cùm non-Ordinatus supponatur scire, sibi impossibilem esse positionem actûs validi. Ad 2. Iterum *N. Cons. & parit.* Irregularitas in rebaptizantes statuta respicit principaliter Hæreticos, per errorem judicantes, dari posse validam collationem alteram Baptismi: qui autem judicat collationem Sacramenti à se validè fieri, utique debet habere intentionem verè conferendi: econtra Irregularitas statuta in ministrantes in Ordine, quem sciunt se non habere, respicit principaliter Clericos Catholicos, qui

qui bene ſciunt, vel ſcire præſumuntur, ſe non poſſe actum Ordinis validum ponere, ideo nec prudenter eum intendunt, nec intendere præſumuntur, & tamen puniuntur.

4 Quæres, an Laicus, in Ordine Sacro miniſtrans, fiat irregularis? R. quamvis graviſſimè peccet, & graviter ad arbitrium Judicis puniendus ſit: imò, ſi *celebrare Miſſam*, aut *Sacramentalem Confeſſionem audire* præſumpſerit, Judici Laico tradendus (utì & Clericus non-Sacerdos id attentans, ſed priùs degradatus) & ſeveriſſimè puniendus eſt juxta *Conſtit. Etſi aliàs* Clem. VIII. & *Conſt. Apoſtolatûs officium* Urbani VIII. Sic labente anno Neoburgi ad Danubium Eremita Laicus, ſolennes ibi Primitias celebrans, ultimô ſupplicio fuit affectus. Ubi autem viget Inquiſitio in Hæreticam pravitatem, eſt pœna ignis. Sic non ita pridem Romæ fuit aliquis Clericus adjudicatus huic ſupplicio, qui non-Sacerdos legit Miſſas. Quamvis, inquam, hæc ita ſe habeant, irregularitatem tamen non incurrit probabiliùs, ut cum Barb. Sayro, atque aliis docet P. Schmalzgrueber *h. n.* 23. contra Navar. Suar. Engel, Wieſtner, & fortè communiorem. Ratio optima eſt negativa, quia Irregularitas non incurritur, niſi Jure expreſſa. *c.* 18. *de ſent. Excomm. in 6.* atqui in Jure non reperitur expreſſa Irregularitas in Laicos actum Ordinis exercentes ſtatuta. Imò videntur fuiſſe excluſi per Rubricam præſentis Tituli, ſic ſonante: *de Clerico non Ordinato &c.* Oppones. In *c.* 1. *h. t.* Jus generaliter & abſolutè ſtatuit irregularitatem in omnem, quicunque miniſtraverit in Ordine, quem non habet: ergo generaliter intelligendum eſt: ergo etiam de Laicis, & ſic *Nigrum* extendit *Rubrum*, ſeu textus generalior eſt quàm Rubrica, Clericis addens & Laicos. R. N. *Illatum*, quamvis generaliter ſit intelligendum *d. c.* non tamen omni generalitate, ſed tantùm eâ, quam habet Rubrica, omnem *Clericum* comprehendente, & non ſe extenden-

dente ad Laicos; cùm in materia pœnali non sit facienda extensio. Adde, quòd in Clericis reperiatur specialis ratio, nempe periculum, ne ministrent in Ordine nondum suscepto, quod facilius potest, & frequentius solet contingere apud Clericos, at apud Laicos valde rarò: ergo est ratio etiam positiva non extendendi textum ad Laicos.

TITULUS XXIX.

De Clerico per Saltum promoto.

SUMMARIUM.

1. *Quis dicatur per saltum promotus.*
2. *Quid Juris circa talem.*

SCiendum, *per saltum promotos* dici illos, qui Ordines non gradatim susceperunt, sed superiorem nondum suscepto inferiore, ut siquis Presbyteratum suscepisset ante Diaconatum, Subdiaconatum ante quatuor Minores, & probabiliùs etiam in ordine ad pœnas, siquis quatuor Minores necdum susceptâ priùs Primâ Tonsurâ, ut cum Sperelli *decis. 114. à n. 17.* docet P. Wiestner, Reiffenstuell, & alii, allegantes declarationem Cardd. cum Gallemart ad Trid. *s. 23. c. 14. de Ref. n. 4.* idque in meis principiis, qui Primam Tonsuram inter Ordines propriè dictos refero, non videtur habere difficultatem; quam eandem sententiam à Jure definitam esse putat Sperelli. *lo. cit. n. 19.* 1

Dico. Quamvis Ordo per saltum collatus valeat, ut perspicuum sit ex *c. un. h. t.* Clericus tamen, per saltum promotus, suspensus est ipso facto ab exercitio Ordinis sic suscepti, ita ut nec in suscepto ministrare, nec prætermissum Ordinem, nec alios nondum susceptos, reci- 2

recipere possit absque dispensatione. Sumitur ex *can. nn. d. 52. c. un. cit.* Trid. *lo. cit.* Suar. Gonzal. &c. Dispensare tamen Episcopo concessum est: per *c. nn.* & *Trid. citt.* licèt scienter per saltum promotus quis fuisset. Trid. *d. l.* Excipe, nisi per saltum promotus ministrâsset vel in Ordine per saltum suscepto, vel in prætermisso; tunc enim talis, utpote ministrans in Censura, vel in Ordine, quem non habet, esset irregularis: irregularitas autem ab Episcopo dispensabilis non est, nisi occulta sit. Trid. *s. 24. c. 6. de Ref.*

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè Ordinem suscepit.

SUMMARIUM.

1. *Ordo furtivè susceptus valet, & quando id fiat.*
2. *Pœnæ Ordinem furtivè suscipientis.*
3. *Quis cum illo dispenset.*

1. SCiendum, *furtivè* Ordinem suscipere nihil aliud esse, quàm siquis clàm, sine consensu aut licentia Episcopi, aut sine prævio examine suscipit, Ordinandorum numero se immiscens: vel qui eodem die sine debita licentia aut dispensatione duos Ordines Sacros, aut Subdiaconatum cum Minoribus recipit, nisi id permittat consuetudo. Ordo sic susceptus valet, nisi Ordinans positivè & seriò nollet ordinare accedentes dolosè. Si Ordinans protestetur publicè, se furtivè accedentes nolle ordinare, & nesciatur, utrùm præcisè voluerit abstertere taliter se immiscentes, & declarare suam displicentiam, vel an seriò illis non conferre Ordines, dubium est, an

an Ordo valeat. Rectè tamen speculativè loquendo præsumitur illud prius, quòd nempe habuerit intentionem generalem & absolutam ordinandi omnes, quibus materiam Ordinationis sub debita forma tradiderit; quia intentio aliquos excludens est contra Ritus & praxim Ecclesiæ, graviâque infert incommoda. Practicè tamen viderentur tales sub conditione reordinandi, quia in praxi tutiora sequi debemus, ubi agitur de valore Sacramenti.

Dico. Pœna furtivè suscipientis Ordinem non est irregularitas. 2. sed suspensio ab exercitio Ordinis furtivè suscepti, consequenter, cùm omnis Censura impediat susceptionem Ordinum, etiam ab ascensu ad superiorem Ordinem. Pars prior constat indè, quia in nullo Jure statuitur irregularitas: nimirum nisi quis furtivè ordinatus ministraret in Ordine furtivè suscepto, antequam à Censura fuisset absolutus. Posterior ex *can. fin. d.* 24. *c.* 1. 2. & 3. *b.t.* Si tamen Episcopus sub excommunicatione priùs prohibeat, ne quis ad Ordines furtivè se ingerat, furtivè accedens suspenditur ab executione omnium Ordinum, quos jam suscepit, hoc ipso quòd sit excommunicatus, consequenter nullum exercere potest absque irregularitate: per susceptionem furtivam autem nec iste videtur fieri irregularis; quia in Jure non clarè exprimitur. Navar. Suar. *de Censur. d.* 31. *s.* 1. Dices cum P. Reffenstuel & aliis: in *c.* 1. *cit.* habetur, quòd ita ordinatus furtivè nequeat absque dispensatione ad altiores Ordines promoveri, quod est præcipuus effectus irregularitatis teste Covarruvia. R. non tantùm Irregularitatis effectus est, sed etiam Suspensionis, & omnis Censuræ, ad superiorem Ordinem non posse ascendere. 2

Quæres, quis dispensare possit cum eo, qui furtivè suscepit Ordinem? R. cum distinctione: si specialis prohibitio Episcopi sub excommunicatione non præcessit, Episcopus, licèt delictum sit notorium, vel Superior Re- 3

Digitized by Google

gularis, cujus Religionem ingreditur ſuſpenſus ob ordinem furtivè ſuſceptum. *c.* 1. & 2. *h. t.* Si verò prohibitio talis præceſſit, ſolus Papa; niſi delinquens ingrediatur Religionem, & ibi aliquamdiu laudabiliter vivat; tunc enim permittitur diſpenſare Epiſcopo, imò probabiliter etiam Prælato Regulari. Text. & DD. *in c.* 1. *cit.* & *ſeqq.* Sicut eidem Epiſcopo permittitur diſpenſatio, ſi delictum ſit occultum. Trid. *ſ.* 24. *cap.* 6. *de Ref.*

TITULUS XXXI.

De Exceſſibus Prælatorum, & Subditorum.

SUMMARIUM.

1. *Horum delicta in Jure vocantur Exceſſus.*
2. *Quando Epiſcopi excedant contra ſubditos.*
3. *Quando Epiſcopis inferiores Prælati.*
4. *Quando ſubditi contra Prælatos.*
5. *Monialium clauſura, ne egrediantur;*
6. *Et ne alij ingrediantur in earum Monaſteria.*
7. *An eodem modo prohibitum ſit fœminis ingredi Monaſteria virorum.*

1 SCiendum, poſt delicta perſonis Eccleſiaſticis omnibus communia hoc loco regiſtrari & taxari quædam Prælatis erga ſubditos, & his erga Prælatos propria, non quidem omnia, uti Rubrica generaliter ſonat, ſed quædam in ſpecie, eò quòd alia in aliis Titulis reprehendantur. Vocantur *Exceſſus*, eò quòd per hujusmodi delicta excedantur limites à Sacris Canonibus præfixi. Illos autem Exceſſus, quorum ad hanc Rubricam tum in Decretalibus tum in Clementinis fit ſpecialis

cialis mentio, ad tres claſſes placet reducere, in quarum 1. prodam exceſſus Epiſcoporum & his ſuperiorum Prælatorum, excepto tamen Summo Pontifice. In 2. Prælatorum Epiſcopis inferiorum. In 3. Subditorum. Et (quia alibi non fuit occaſio) quædam de Clauſura Monaſteriorum, quam aliqui hìc ſolent tractare, ſubnectam, ut nihil, quod pertinet ad Jus Sacrum, diſſimulemus.

Dico 1. Epiſcopi, & his majores Prælati Ordinis Epiſcopalis, in ſubditos excedunt 1. ſi eos Cenſuris aliisve pœnis injuſtè vexent, eorum Eccleſias Interdicto ſupponant abſq; juſta cauſa, ſi ipſos tributis & exactionibus oneribúsque indebitis gravent, ſi Clericos viliter nimis tractent, ut etiam Laicis fiant deſpicatui. *c.* 1. *h. t.* Pœna eſt arbitraria. 2. ſi inferiorum jura, immunitates, jurisdictionem, ex privilegio, conſuetudine, vel alio juſto titulo competentem, tollant vel diminuant, aut Eccleſias eis ſubjectas à ſubjectione liberent. *c.* 2. *eod.* 3. ſi Eccleſias vel Beneficia ad ipſorum ordinationem vel proviſionem pertinentia ſibi conferant, vel retineant. *c.* 3. *eod.* ubi jubentur compelli per Cenſuras ad ea dimittenda. 4. ſiquid faciant contra Subditorum privilegia. *c.* 5. *&* 7. *eod.* ubi etiam habetur, quòd ejusmodi mandato, etiam ſub pœna excommunicationis, contra privilegia tendenti obedire non obligentur, & excommunicatio non teneat. 5. ſi directè vel indirectè præbeant anſam homicidio. *c.* 10. *eod.* &, ſi homicidium ſequatur, Epiſcopos fieri irregulares, ac removendos eſſe ab adminiſtratione Epiſcopatûs, alio idoneo per electionem ſubſtituto, ibidem aſſeritur. 6. ſi Eccleſias vel Beneficia conferant indignis. *c.* 11. *ſeq.* de quo jam alibi egimus. 7. ſi Sacerdotem ſibi ſubjectum cogant, vel urgeant ad revelandam pœnitentiam, vel peccatum in Confeſſione auditum. *c.* 13. *eod.* quod ſcelus à Rectoribus cujusdam Univerſitatis attentatum fuiſſe ibidem dicitur, cujus Sacrilegij aliud exemplum non fa-

cilè legetur uſpiam. 8. ſi gravamina inferant Religioſis; præſertim Mendicantibus, & Exemptis; cujusmodi gravamina quindecim in *c. 16. eod.* duodecim in *c. 17. ſeq.* atque triginta recenſentur in *Clem. un. eodem.* Quandonam verò Epiſcopis, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis, procedere liceat contra Religioſos, etiam Exemptos, dictum ad *tit. de Offic. & poteſt. Ordinarij in lib. I. n. 19.*

3 Dico 2. Prælati Epiſcopis inferiores excedunt, ſi violent & turbent jurisdictionem Superiorum, cujus rei exempla hoc Titulo referuntur circa Prælatos Regulares hæc. 1. ſi ſine conſenſu Epiſcoporum uniant Eccleſias ſibi ſubjectas. *c. 8. h. t.* ſed de hac Unione Eccleſiarum & Beneficiorum vid. *Tit. V. in lib. III. de Præbendis.* 2. ſi pœnitentias publicas & ſolennes imponere, cauſas Matrimoniales (ſeclusô privilegiô aut conſuetudine immemoriali) cognoſcere, Indulgentias concedere præſumant. *c. 12. h. t.* niſi nempe habeant territorium proprium, in quo in populum & Clerum exercent jurisdictionem quaſi-Epiſcopalem. 3. ſi violent Interdicta, aut alios ad violandum cogant. *c. fin. eod.* Quid Prælati Regulares poſſint circa erectionem novorum Monaſteriorum, Collegiorum &c. & circa mutationem erectorum, dixi ad *Tit. 36. lib. III. de Religioſis Domib.* hìc autem adverto adhuc, quòd ſolennitates ad erectionem novorum Monaſteriorum à Clem. VIII. & Urb. VIII. præſcripta non ſe extendant ad erectionem Hoſpitiorum, Reſidentiarum, & Miſſionum; cùm Monaſteria & Conventus propriè non ſint, nec inhabitantes propriè Regulares *Conventuales.*

4 Dico 3. Subditi contra Prælatos excedunt per ſequentia delicta in hoc Titulo regiſtrata. 1. ſi Beneficiati Perſonatum ſibi falsò aſſumant, vel mutent cauſam poſſidendi, ut ſi Vicarius ſibi arroget perſonam & titulum Rectoris Principalis. *c. 6. h. t.* ubi tale quid præſumens dicitur removendus ab executione officii ſui. 2. ſi plu-

plures Clerici propriâ, sine Episcopali, auctoritate erigant Collegium, & Capitulum, aut sigillum commune aliáve jura Collegiorum usurpent. *c.* 14. *eod.* 3. si contra juramentum, vel fidem Episcopo datam, eidem negent subjectionem & reverentiam, ipsum negando suum esse Superiorem, vel trahendo ad Sæcularem Judicem, ejus adversarios juvando, aut ipsũ invadendo, vel invasoribus auxilium consiliúmve præbendo. *c.* 15. *eod.* ubi additur, delinquentes uno ex his modis privandos esse beneficiis seu officiis. 4. si indictas ab Episcopo festivitates, censuras, interdicta ab ipso promulgata, non observent. *c. fin. eod.*

Dico 4. Moniales omnes, Religionem ab Ecclesia approbatam professæ, tenentur tam strictè ad *Clausuram*, ut extra Monasterij sui septa, spatium, & ambitum egredi ipsis non liceat sine gravi causa, eáque manifesta, & licentia Episcopi. 2. egredientes verò sine dicta causa & licentia Episcopi, vel licentiam dantes sine justa causa, & ad illicitum egressum cooperantes, in graves incidunt pœnas. Utraque pars habetur in *c. un. de statu Regular. in* 6. *Trident. s.* 25. *c.* 5. *de Regular. Constit. Circa Pastoralis.* Pij V. *Constit. Decori*, ejusdem, & *Constit. Deo sacris.* Gregor. XIII. Dixi 1. *sine gravi causa*, cujusmodi *in c. un. Trid. lo. cit. & Const. Piana* allegatis recensentur, nempe morbus talis, cum quo Monialis absque gravi periculo vel scandalo commorari in Monasterio non potest, donec curetur, uti lepra aut epidemia, deinde magnum incendium, & quæcunque Episcopo visa fuerit legitima: qualis utique foret hæreticorum vel aliorum hostium incursio, necessitas colligendi eleemosynas (modò non mittantur juniores 40. annis) si aliò sint ducendæ coloniæ, si aliqua eligatur in Abbatissam alterius Monasterii, vel si aliqua correctionis causâ transferatur in aliud Monasterium &c. 2. *sine licentia Episcopi*, ad quem potestate ordinaria id pertinet, si Moniales ipsi sint subjectæ, delega-

tâ verò, ſi ſint exemptæ. per Jura *citt.* cujus loco licentiam dat Vicarius Generalis. Utrùm verò ab Epiſcopo petenda ſit licentia, ſi Moniales non ſint ſub Epiſcopo, ſed ſub Prælatis Regularibus ſui Ordinis, quæſtio controverſa eſt, ſeu utrùm præter Prælati Regularis licentiam etiam Epiſcopi conſenſu opus ſit; quod ſpectato Jure Trid. *loco cit.* & *d. Conſtit. Decori*, quæ indiſtinctè loquuntur, affirmandum videtur, niſi fortè obſtet conſuetudo. Porro ſi periculum tam urgens ſit, ut moram non patiatur, & inſuper cauſa ſit manifeſta, egreſſus Monialibus licet, antequam petatur & obtineatur licentia; cùm neceſſitas non habeat legem. 3. *in graves incidunt pœnas*, nempe ipſo facto in excommunicationem reſervatam, & in privationem dignitatum, adminiſtrationum, & officiorum, quæ adjunctam habent aliquam ſuperioritatem: ſed ad hanc privationem requiritur ſententia declaratoria Judicis. Hæc de *egreſſu* Monialium è clauſura, nunc de *ingreſſu* aliarum perſonarum in eandem

6 Dico 6. Clauſura Monialium reſpectu aliorum eſt tam rigida, ut intra Monaſterii ambitum, quousque ſe extendit clauſtrum, nemini liceat ingredi ſine juſta cauſa, & licentia Epiſcopi, ſi Monaſterium ſit ſubjectum Epiſcopo, vel immediatè Pontifici, aut ſine permiſſu Prælati Regularis, ſi huic immediatè ſubſit. 2. Qui verò ſine licentia ingrediuntur, de Jure incurrunt excommunicationem latæ ſententiæ, licèt non ingrediantur malo fine. Utraque pars iterum habetur in *c. un.* & Trid. *c. 5. citt.* Dixi 1. *quousque ſe extendit Clauſtrum*: quo nomine intelligitur omnis ille locus, in quem Monialibus licitus ingreſſus eſt, utì hortus, area, officinæ, & totus ambitus murô cinctus. 2. *Nemini*, cujuscunque generis, conditionis, aut ſexûs fuerit, ita ut nec Superiores extra caſus neceſſarios poſſint ingredi: exceptis tamen pueris & puellis necdum rationis uſum adeptis, vel puellis in Monaſterio erudiendis cum licen-

tia

tia Superioris, modò ſint infra 25. annos. 3. *ſine juſta cauſa*, ſcilicet neceſſitatis, cui aliter commodè non poſſit occurri, ut ſi Monaſterium indigeat reparatione, ſi inſtruenda viſitatio, ſi curandæ ſint infirmæ, ſi ægris miniſtranda Sacramenta &c. tunc enim licet ingredi fabris & opificibus, viſitatoribus, ancillis famulantibus, Medicis, Confeſſariis. 4. *& licentia Euſcopi* (niſi periculum in mora ſit) eáque in ſcriptis obtenta. Trid. *lo. cit.* ſi in ſcriptis commodè obtineri poſſit. 5. *aut Prælati Regularis*, nempe Generalis vel Provincialis, vel immediati Superioris Monaſterij virorum, cui Moniales ſubjectæ ſunt: qui tamen in caſibus neceſſarijs ipſe eadem facultate utitur licitè. 6. *excommunicationem*, quæ tamen reſervata non eſt. Alias pœnas de privatione ad miniſtrationis &c. ac inhabilitate ad eandem vid. apud P. Wieſtner *h. t. in f.* Quoad has pœnas autem, uti & ipſam prohibitionem ingreſſûs, attendi quoque debent particulares Ordinum Conſtitutiones, & conſuetudines locorum, vi quarum in quibusdam Monaſteriis tam viri quàm fœminæ non difficulter admittuntur ad ſepta, imò & ad cellas Monialium. Ratio autem introducendi clauſuram, & quidem adeò rigidam de jure, fuit, ut Moniales pulcherrimam continentiæ gemmam, puriſſimo Virginum ſponſo conſecratam, in ſua puritate ac nitore conſervarent non quoad corpus tantùm, verùm etiam quoad mentem, ſecluſa procul omni occaſione mali.

Quæres, an pari ratione mulieribus ſit prohibitus ingreſſus in Monaſteria virorum? Prohibitus quidem eſt, at non in tanto rigore. Nam ingredi, ſaltem vi conſuetudinis in quibusdam Ordinibus, permittuntur fundatrices, item Imperatrix, vel Regina, vel Princeps, earúmque filiæ, & aliæ fœminæ, quæ illas comitantur: quod quidem in Monaſteriis Monialium quoque obſervari quandoque vidi. Si aliæ autem ingrediantur vel admittantur fœminæ, nec ingredientes nec admittentes ex- 7

communicantur, niſi id faciant ſub prætextu alicujus privilegii aut facultatis ipſis conceſſæ. per *Conſtit. Decori.* Pij V & *Conſt. Dubijs.* Gregor. XIII. in alio enim Jure non reperitur pœna contra fœminas in Monaſteria virorum ingredientes decreta.

TITULUS XXXII.

De Novi Operis Nuntiatione.

SUMMARIUM.

1. 2. Quid ſit novum opus, & illud nuntiare.
3. Hæc nuntiatio quotuplex ſit.
4. 5. A quo, & cui novum opus nuntiari poſſit.
6. Quos habeat effectus Nuntiatio.
7. 8. Quibus modis ceſſet, & effectu careat.

1 SCiendum 1. inter exceſſus tam Prælatorum quàm ſubditorum numerari quoque poſſe *Novum opus*, quod aliquis ædificare incipit vel in fundo alieno, vel cum præjudicio alterius, aut priſtinam ædificij formam cum alieno præjudicio immutare intendit, v. g. aperiendo feneſtram erga hortum alterius, altiùs tollendo cum damno tertii &c. Et hinc illi, cum cujus præjudicio, ſive verè injuſto, ſive ſaltem exiſtimato, ædificat alius, datur jus *nuntiandi Novum opus*, h. e. prohibendi novam ſtructuram, quam alter molitur, vel novam ædificij formam, quam alter inducere intendit, idque non tantùm de Jure Civili. *t. h. t. ff. & C.* ſi opus ſit profanum, privatum vel publicum, ſed etiam de Jure Canonico, ſi opus ſit pium, ſeu ſtructura Eccleſiæ, v.g. Hoſpitalis, Capellæ &c. vel etiam, ſi profanum quidem ſit, ſed fiat a perſona, aut etiam Superiore Eccleſiaſtico.

Ad

Digitized by Google

Ad imitationem enim Juris Civilis Sacri quoque Canones introduxerunt jus nuntiandi novum opus, seu prohibendi novum ædificium. *c.* 1. *h. t.* ubi Pontifex occasione hujus materiæ statuit hanc generalem regulam, *sicut Reges non dedignantur SS. Canones imitari, ita & Sacrorum Canonum statuta Principum constitutionibus adjuvantur*, insinuans, Jus Civile & Canonicum sibi mutuò succurrere, &, quod in uno deficit, ab altero suppleri, non in hac tantùm, sed in aliis quoque materiis, nisi aliud obstet. Quamvis autem, per se loquendo, quilibet saltem in suo fundo possit ædificare, quidquid & quomodo voluerit, licèt vicinus indè aliquam incommoditatem sentiat, v. g. obscurationem suarum ædium, impedimentum prospectûs &c. etiamsi ædificare velit usque ad cœlum, ut loquitur *Summar. & text. l. 8. C. de Servit.* ex quo DD. formârunt hoc brocardicum, *si domus est mea, tunc mea est usque ad cœlum, & usque ad infernum:* fallit tamen 1. si vicinus in domo ædificantis habeat servitutem realem, & urbanam (nam in servitutibus rusticis locum non habet nuntiatio novi operis. *l. qui viam.* 14. *ff. h. t.* utique in discontinuis, ut est via, aquæ ductus &c.) cujusmodi constitui potest & acquiri vel pactô, vel testamentô, vel præscriptione. 2. si quis tantùm ex malitia, æmulatione, aut passione erga vicinum ædificaret, v. g. ad ejus ædes obscurandas, ad explorandum hortum vel ædes alienas, aperiendo fenestram contra ædes vel hortum alterius &c. cùm *malitijs hominum non sit indulgendum*, qui nempe nihil agunt, quam ut noceant. *l. 38. ff. de R. V.* Præsumitur autem novum opus fieri ad æmulationem vicini, seu ad molestias ei creandas, si ædificanti vel novanti nulla indè proveniat utilitas. 2. si novum opus privatum cedat in damnum vel molestias boni publici, aut Religionis, ut si ædificium ita attollatur, vel in pristino fenestra aperiatur, ut exindè conspici possint Religiosi aut Religiosæ personæ intra

proprias domos, ut notant Sperelli *decis. 58.* Layman, Donatus, aliique. 3. si ex nova structura immineat alteri, etiam privato, non tantùm incommoditas, sed etiam periculum damni, aut ruinæ suarum ædium; tali enim casu rectè nuntiatur novum opus, ut ædificans præstet cautionem *damni infecti*, h. e. quod nondum quidem illatum est, sed timetur ex novo ædificio. *arg. l. 1. §. 16. ff. h. t. & t. t. ff. de damno infecto.*

2 Sc. 2. Nuntiationem novi operis sic describi: *est prohibitio legitima novum opus paranti facta, ne in ædificando pergat, donec de jure ædificandi, vel ædificium immutandi, constiterit, aut eo nomine præstita sit priùs satisdatio.* Text & DD. in *l. 1. & seqq. h. t. ff. & l. un. C. eod.* Dicitur 1. *legitima*, qualis erit, si fiat ex *justa causa*, scilicet vel ad conservandum jus, quod quis se habere scit aut putat, novo autem opere violari, vel ad avertendum damnum aut præjudicium, quod ex novo opere sibi imminere timet. *l. 1. §. 16. ff. cit.* Deinde si fiat in debito *loco*, scilicet ibi, ubi paratur novum opus. *l. 5. §. 2. ff. eod.* Licèt fieri possit quocunque *tempore*, etiam feriato, in-vel extra Judicium. per *l. 1. cit. §. 4.* modò opus sit, quod solo conjunctum, vel conjungendum, in eo permaneter duret. Dicitur 2. *paranti*, h. e. qui vel inchoavit ædificium, vel saltem actum externum præparatorium jam posuit inchoaturus, ut si lapides, ligna, aliáve ad ædificandum necessaria jam paravit: neque enim locum habet nuntiatio novi operis, si ædificium jam est perfectum; quia est *prohibitio*: prohibitio autem respicit futura, & non datur de jam factis & perfectis: si verò opus jam esset perfectum, quo quis læsum se existimat, datur ipsi aliud remedium ex injuria & damno dato, scilicet *interdictum quod vi, aut clàm*, vi cujus restitui debet, quod illicitè factum est. *l. 1. cit. §. 1.* Dicitur 3. *ne in ædificando pergat*: si autem facta nuntiatione, sive ea fuerit justa sive injusta (modò non fuerit notoriè injusta. *l.*

38.

Digitized by Google

38. *cit.*) pergat nuntiatus ædificare, ſuis tenetur expenſis demoliri ædificatum, nec priùs auditur â Judice, licèt paratus ſit docere, ſibi jus ædificandi fuiſſe. *l. 20. ff. eod. §. 1. 3. 11. c. 1. eod.* quia nuntiatio novi operis habet vim Appellationis extrajudicialis, qua pendente nihil eſt attentandum, &, quod attentatum, eſt revocandum. Dicitur 4. *aut præſtita ſit ſatisdatio;* ſi nempe nuntians eâ velit eſſe contentus; nam in ejus arbitrio eſt vel petere demolitionem ſtatim faciendam, vel admittere cautionem de ea faciendâ, ſi ædificans perdiderit litem in Judicio. *l. cit. c. fin. eod.* durior ſiquidem ſit cauſa, ſi poſt completum ædificium urgeatur primùm ejus demolitio, & *præſtat intacta jura ſervare, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere. l. fin. C. in quib. cauſ. in integr. reſtitut. non eſt neceſſ.* modò dilatio ædificii non ſit damnum allatura ædificanti. *l. 5. §. 12. ff. h.t.*

Sc. 3. Nuntiationem novi operis dividi in Realem & Verbalem. *Realis* fit factô, & per appoſitionem manûs, materiam & lapides jam paratos diſpergendo, vel lapillum in opus inchoatum jaciendo, cum verbis tamen vel aliis ſignis prohibitionem ſignificantibus. *l. 5. cit. §. 10.* vel etiam (quod regulariter conceditur, ſi in noſtro fundo ædificatum) opus deſtruendo. per *l. 7. §. 3. ff. quod vi aut clàm. l. 29. §. 1. ff. ad L. Aquil.* Econtra *Verbalis* fit præcisè verbis, adeundo ædificantem, vel architectos aut opifices, & prohibendo, ne quid novi operis fiat, aut à cæpto deſiſtatur. *l. 5. cit. §. 3.* Utraque fieri poteſt vel auctoritate Judicis, ad hoc requiſiti. per *l. 16. ff. eod.* & vocatur *Publica*, vel absque illa, & dicitur *Privata.* Omnis autem nuntiatio, ſaltem quæ fit privatâ auctoritate, utiliſſimè fit coram Notario, vel teſtibus, ut ſecuriùs probari valeat. Cœterùm per *Verbalem*, eamque *Privatam*, nuntiator amittit poſſeſſionem ejus, circa quod nuntiat, & eam acquirit adverſarius novans. *l. 5. cit. §. 10.* quia, qui ſolo verbo & ſine 3

auc-

auctoritate Judicis novum opus nuntiat, videtur meticulosus, & alteri censetur relinquere possessionem ; siquidem possessio Civilis solò animò amittitur.

4 Dico 1. Nuntiare novum opus, quod fit in præjudicium boni publici, regulariter potest quilibet de populo. 2. Si verò præjudicet bono alicujus privati, ille, qui habet vel prætendit jus in re, cui per novum opus præjudicatur, tam per se, quam per substitutum. 3. Nuntiari autem omni illi, qui in alterius præjudicium molitur novum opus. Pars 1. sumitur ex *l.* 3. *l.* 4. *ff. h. t.* Excipiuntur tamen pupilli, nisi specialiter ipsorum interfit. *l.* 5. *pr. eod.* item infames. *l.* 4. *ff. de popul. act.* ubi popularis actio illis tantùm permittitur, qui sunt integræ famæ. Pars 2. ex *l.* 1. *pr.* & §. 3. §. 16. §. 19. *l.* 5. §. 8. 9. *ff. h. t.* Unde nuntiare etiam possunt bonæ fidei possessor, creditor hypothecarius, habens servitutem in alieno fundo, habens dominium utile, ut vasallus, & emphyteuta. Pars 3. ex *l.* 8. *pr. ff. c.* 1, *c.* 2. *h. t.* adeóque nuntiari etiam contra Superiorem, vel Ecclesiam potest, imò & contra illum, qui revera jus habet ædificandi, de eo tamen notoriè non constat. Nec est necesse, ut nuntiatio fiat ipsi principali, vel novanti, sed sufficit quoque, si fiat in loco, vel prope illum, ubi paratur novum opus, fabris, opificibus, servis, vel aliis, qui domino referre valent, nuntiationem esse factam. *l.* 5. §. 3. *cit.*

5 Oppones 1. Si cuilibet permissum est nuntiare novum opus, tunc quoque Pupillo etiam sine auctoritate Tutoris : sed hoc est falsum, cùm nec alios actus exercere valeat sine auctoritate Tutoris. 2. si nuntiare fors possit Pupillus sine dicta auctoritate, tunc eidem quoque nuntiari poterit sine eadem auctoritate, uti & infanti, vel furioso sine auctoritate Curatoris : sed absurdum est his personis, usu rationis vel plenè vel penè destitutis nuntiari novum opus : ergo. R. ad 1. *dist. Ma.* Pupillus sine authoritate Tutoris nuntiare potest nuntiatione reali, vel quando non est in possessione rei, circa & ob

quam

quam nuntiat. *C. Ma.* merè verbali privata, quando est in possessione. *N. Ma.* Ratio disparitatis est, quia in priori casu non potest sibi præjudicare, bene tamen in posteriori; quia amitteret possessionem. Ad 2. iterum *dist. Ma.* eidem quoque nuntiari potest, vel infanti, vel furioso, solis. *N. Ma.* simul aliis præsentibus, v. g. fabris, opificibus &c. qui sufficientem habent usum rationis. *C. Ma.* Quia nuntiatio ex parte nuntiati fit in rem, vel rei, non personæ. *l. 10. ff. eod.*

Dico 2. Nuntiatio ex parte nuntiati, seu ædificantis, cui nuntiatur & prohibetur novum opus, operatur hoc, ut statim desistere teneatur ab opere. *l. 1. l. 20. citt.* donec nempe re examinata de ædificandi jure constiterit. *l. 8. §. 4. ff. eod.* si verò pergeret ædificare, vel, postquam desijt, iterum inciperet, in continenti potest nuntians propria auctoritate post nuntiationem ædificatum destruere, vel ab ædificando impedire vi adhibita. *arg. l. 1. §. 6. 7. 9. l. 20. §. 1. ff. quod vi aut clàm.* Ut autem constet, an statim destiterit nuntiatus, vel quid novi superaddiderit post nuntiationem, nuntians annotari curet, quod antè ædificatum erat. *l. 8. cit. §. 1.* Et, si postea nuntiatus deprehendatur aliquid superaddidisse, tenetur propriis sumptibus, antequam audiatur, destruere illud totum, atque ad hoc datur nuntianti ejúsque hæredibus edictum Restitutorium. Interim tamen cessatio ab ædificando durat tantùm ad tres menses, intra quos si nuntians non probet, injuriam & præjudicium sibi fieri per novum opus, nuntiatus potest pergere, modò satisdationem offerat, seu cautionem vel per pignora vel per fidejussores præstet de opere suis sumptibus demoliendo in eventum, si causâ cecideri. *c. fin. h. t.* Ne autem detur occasio calumniosis nuntiationibus, & ædificans malitiosè vexetur aut retardetur, potest nuntiatus, vel Judex ejus loco, exigere juramentum calumniæ, quo nuntians juret, se non calumniæ causâ nuntiare, sed quia putat, se justam causam habe-

6

habere. per *l. un. C. eod.* Dixi, *ex parte nuntiati*; nam ex parte *nuntiantis* operatur hoc, ut teneatur de dolo, item actione injuriarum, & interdicto *ne vis fiat*, nec non interdicto *utì poßidetis*, ſi deprehendatur injuſtè & malè nuntiáſſe. per *l. 33. ff. de dolo. l. 13. §. fin. ff. de injur. l. 45. §. fin. ff. de procurat. l. 8. §. 5. ff. ſi ſervitus vindicet.*

7 Dico 3. Nuntiatio ceſſat, & ſuo effectu fruſtratur 1. ſi periculum ſit in mora, & dilatio ædificij cederet in grave damnum volentis ædificare, præſertim ſi toti cõmunitati crederetur damnoſa. 2. ſi nuntians nolit præſtare juramentum calumniæ. 3. ſi ſponte remittat nuntiationem. 4. ſi re adhuc integra, ſeu antequam aliquid ædificatum ſit, moriatur nuntians. 5. ſi Judex nuntiationem remiſerit, vel revocaverit admiſſam. 6. ſi fiat notorium jus ædificandi, ſeu conſtiterit, ædificationem injuſtè fuiſſe prohibitam. 7. ſi nuntians intra 3. menſes non probavit jus prohibendi. 8. ſi à nuntiato recepit cautionem de opere demoliendo in eventum, quòd jus ædificandi non habuiſſe probetur. Habentur hæc *l. 5. §. 12. §. 14. l. 8. §. 4. §. 6. l. 16. l. 20. ff. h. t. l un. cit. c. 3. & fin. eod.* His ádde, ſi nuntiatio fiat opere jam perfecto; tunc enim non hæc, ſed aliud remedium, nempe Reſtitutorium, vel *quod vi aut clàm*, conceditur.

Oppones 1. In *c. 1. eod.* & alibi dicitur, nuntiationem & prohibitionem novi operis impedire novantem à pergendo in novo opere, *ſive* ea *jure ſive injuriâ* ſit facta: ergo non fruſtratur ſuo effectu, licèt conſtiterit, ædificationem injuſtè eſſe prohibitam. 2. Nuntiatio eſt ſimilis appellationi: ſed interpoſita appellatione poteſt appellatus proſequi jus ſuum, donec per ſententiam Judicis *ad quem* condemnetur: ergo & nuntiatus proſequi ædificium non obſtante nuntiatione, donec re examinata per ſententiam Judicis condemnetur, & jus ædificandi ei negetur. 3. Morte nuntiati non finitur nun-

nuntiatio; ergo nec morte nuntiantis, licèt res adhuc sit integra. *Ad* 1. Id intelligendum est de injuria non notoria, seu quando non manifestò constat, jus prohibendi non competere nuntianti. per *l.* 38. *ff. de R. V.* Ad 2. *dist. Ma.* est similis Appellationi in hoc, quòd Nuntiationi, etiam injustæ (modò non sit notoriè injusta) deferendum sit, sicut Appellationi tam injustæ quam justæ: non verò in aliis, præsertim ubi jus apertè aliud disposuit de Nuntiatione, quàm de Appellatione: nam nuntiato, quia tantùm per 3. menses differre debet novum opus, negavit jus prosequendi ædificium, Appellatio autem, quia per annum; & ex justa causa per biennium, appellatus exspectare debet, ut appellans suum jus probare possit, concessit jus suum interea prosequeni. Ad 3. *N. Cons.* Nam nuntiatio ex parte nuntiati est in rem, seu realis, & ideo transit etiam ad successores ejus. *l.* 10. *ff. h. t.* ex parte nuntiantis autem est personalis, & ideo ad successores non transit; licèt transeat ad hæredes universales, si tamen & suo & hæredum nomine nuntiatio est facta.

TITULUS XXXIII.

De Privilegijs, & Excessibus Privilegiatorum.

SUMMARIUM.

1. 2. 5. *Privilegium quid nominis & rei sit.*
3. 4. *Privilegium Exemptionis, & vivæ vocis Oraculò concessum.*
6. 7. *An ad valorem privilegii requiratur causa, scriptura, & promulgatio.*
8. *Privilegij multiplex divisio.*

9. Pri-

9. *Privilegium Exemptionis habet suas limitationes.*
10. *Quibus modis acquiratur privilegium.*
11. *Interpretatio & extensio privilegii differunt.*
12. *Non-subditis an possit conferri privilegium.*
13. *Qualem privilegiorum communicationem habeant Religiosi Mendicantes.*
14. 15. 16. *Quomodo privilegia sint interpretanda.*
17. 18. *An & quando extendi possint.*
19. 20. *Usus, & abusus privilegiorum, seu excessus privilegiatorum.*
21. *Quibus modis amittantur privilegia.*
22. *An ijs uti liceat extra territorium concedentis.*
23. *An contra pariter privilegiatum.*
24. *Quomodo amittatur privilegium per abusum.*
25. *Quomodo per revocationem.*
26. *Quænam privilegia Regularium sint revocata per Tridentinum.*
27. *Quomodo amittantur per renuntiationem.*
28. *Quomodo cessante causa finali.*
29. *Quomodo per interitum subjecti.*
30. *An per mortem concedentis.*
31. *An per lapsum temporis, vel conditione non impleta.*
32. *An & quando per non usum.*
33. *Vel per usum contrarium.*
34. *Etiam per unicum actum contrarium.*

INter species Excessuum reputatur etiam alteratio privilegiorum. per *c. 7. h. t.* si nempe vel nimiùm extenduntur cum præjudicio aliorum, vel nimiùm restringuntur, ita ut sine effectu & viribus sint, vel ipsi privilegiati iis abutuntur. Nomen habet *privilegium* à vocibus *privata* & *lex*, ut idem sonet ac *privata lex*, pri-

privatum legium; quia privilegia faciunt exemptionem a Lege communi, aut ſpeciale quid conferunt, ac ſingulare jus tribuunt particulari vel perſonæ vel communitati vel loco. Sumptum *formaliter* vel *effectivè* dicit conceſſionem juris ſingularis & ſpecialis, in qua acceptione vocatur ſubinde *Reſcriptum Gratiæ: objectivè* autem acceptum eſt ipſum jus ſingulare, ſonderbahre Freyheit / in qua acceptione etiam appellatur *Indultum*, *Favor*, *Gratia*, *Immunitas*: quamquam ſtrictè loquendo differat à *Gratia*, *beneficio Principis &c.* tanquam ſpecies a genere, vel tanquam inferius à ſuperiore; nam omne quidem privilegium eſt gratia, vel beneficium &c. non verò viciſſim omnis gratia &c. eſt privilegium.

§. 1.

De Natura, & Varietate Privilegiorum. Ubi ſpecialiter de Privilegio Exemptionis.

Sciendum 1. Privilegium quidem dici & aliquo modo eſſe *legem. can.* 3, *d.* 3. eò quòd obliget, non quidem eos, quibus conceditur, ſed alios, ne privilegiatum impediant in uſu privilegij, vel ut illud ſervari faciant: propriè tamen & directè Legem non eſſe, utpote quæ reſpicit favorem & bonum communitatis, & hanc, cui fertur, directè obligat; privilegium verò reſpicit favorem & bonum alicujus in particulari, ſive perſonæ aut communitatis, ſive loci, & eos, quibus conceditur, non obligat ad ſui uſum. Aliqua pertinent ad ſubſtantiam valorem & naturam privilegii, alia verò tantùm velut conditiones ad formam accidentalem. Cæterùm varia ſortitur nomina in Jure; dicitur

enim favor, gratia, immunitas, jus ſingulare, exceptio, indulgentia, conſtitutio perſonalis, indultum &c.

3 Sc. 2. Quamvis omne privilegium, quod eſt *contra Jus*, inferat exemptionem, per *Privilegium Exemptionis* tamen intelligi liberationem à jurisdictione Ordinarij, quando nempe vel perſonæ, vel locus, vel tam perſonæ quàm locus certus ſubtrahuntur à poteſtate Epiſcopi vel alterius Superioris, ordinariam aliàs jurisdictionem in eos habentis, & immediatè ſubjiciuntur Summo Pontifici. Chokier *de Jurisd. Ordin. in Exempt. p.* 1. *q.* 1. *n.* 3. *ſeqq.* Si locus unà cum perſonis & aliquo territorio à jurisdictione Epiſcopi eſt ſubtractus, dicitur eſſe, utì & perſonæ in tali loco exiſtentes, *nullius diœceſis*, ſi verò perſonæ tantùm, & monaſterium v. g. aut populus in certô loco & territorio exiſtens, dicuntur eſſe *in diœceſi*, non autem *de diœceſi*. Exemptio acquiri poteſt vel privilegiô Papæ, vel conceſſione libera Epiſcopi ſaltem in limine fundationis, ubi nondum eſt jus abſolutè Epiſcopo quæſitum, vel præſcriptione.

4 Sc. 3. Privilegium *vivæ vocis Oraculô* conceſſum dici, quod Princeps ſine ſcriptura, ſed verbotenus tantùm ſeu oretenus conceſſit. Cujusmodi vivæ vocis Oracula, Religioſis ſæpe à Summis Pontificibus conceſſa, cùm Gregorius XV. & Urbanus VIII. poſtea revocaverint, iſte quidem ſine ulla exceptione, ille autem exceptis illis, quæ vel ad inſtantiam Regum fuêre conceſſa, vel manu alicujus Cardinalis firmata; ideo multùm diſceptatur, utrùm aliquæ ſaltem facultates Religioſis vivæ vocis oraculô conceſſæ licitum hodie uſum ac validum adhuc habeant vel non. Qua de re videri poſſunt Cárdenas *in* 2. *Criſi diſſert.* 2. *n.* 314. Diana *p.* 5. *tr.* 14. *reſol.* 17. *& p.* 11. *tr.* 6. *reſol.* 45. Illſung, Gobat *in Theol. Experim. tr.* 9. *n.* 736. *ſeqq.* Eſcobar, Dicaſtillo &c.

5 Dico 1. Privilegium eſſentialiter eſt *conceſſio ſtabilis*

lis & permanens alicujus ſpecialis licentiæ circa Jus Commune, ratione rei vel perſonæ, ab eo ſolo, qui legem, aut Jus commune condere poteſt, facta ſubdito, vel ſaltem inferiori, aut per conſuetudinem obtenta. Ita Gibalinus *de Scientia Canonica. l. 7. c. 7. n. 1.* P. Krimer *lib. V. n. 1164.* Vel breviùs: *eſt conceſſio alicujus juris ſpecialis permanens à legitimo Superiore facta contra vel præter Jus commune.* Definitio hæc explicat privilegium *formaliter* vel *effectivè* vel *cauſativè* acceptum; ſi verò definire velis privilegium *objectivè* ſumptum, dic illud eſſe *jus ſpeciale permanens à legitimo Superiore conceſſum.* Dixi 1. *eſſentialiter*; quæ autem non ad ſubſtantiam & valorem, ſed tantùm ad licentiam vel formam accidentalem pertineant, dicam in aſſertione ſequente. 2. *conceſſio*: alii & plures communiùs cum S. Antonino & Suar. pro voce hac utuntur verbis *lex privata*: at quia ſubinde conceditur alicui facultas aliquid faciẽdi vel omittendi, quin interveniat aliquis tertius, qui obligetur, v.g. facultas non recitandi Breviariũ, ideo fortè meliùs uſurpatur vox *conceſſio*, tanquam univerſalior; ſi tamen etiam hoc caſu alios obligari contendas, & ſic legem privatam adhuc habere locum, non pertinaciùs tibi reſiſtam. 3. *ſtabilis & permanens*, h. e. privilegium neceſſariò habet aliquam ſtabilitatem & perpetuitatem, utì habere debet lex omnis: per hanc enim durationem privilegium inter alia differt à *diſpenſatione*, quæ neceſſariò perpetuitatem non habet, & plerumque unico actu finitur, ut ſi tecum diſpenſatur in impedimento Matrimonij. 4. *alicujus ſpecialis licentiæ*, quibus verbis indicatur materia privilegii, & nihil eſt aliud, quàm jus ſpeciale aliquid agendi vel omittendi contra vel præter Jus commune Humanum, vel favor aut facultas ſtabilis, in bonum illius, cui datur privilegium, redundans; ſi verò favor ſolùm in facto conſiſteret, non in jure ſeu facultate & licentia aliquid faciendi vel omittendi, non foret privilegium, ſed

vel dispensatio, vel alia gratia. 5. *circa Jus commune*; abstrahendo, an talis licentia concedatur *contra* Jus commune, ut privilegium Exemptionis, vescendi carnibus in Quadragesima &c. licèt probabiliùs necesse non sit, ut concedens tale privilegium exprimat specialiter, quòd velit derogare Juri communi, saltem nisi Jus commune resistat positivè privilegiato (aliud est de jure alicujus privati, vel de consuetudine speciali, quibus per privilegium non derogatur, nisi eorum mentio expressa fiat; cùm tale jus & consuetudo particularis præsumatur ignorari à concedente) vel an *præter* aut *ultra Jus commune*, seu quando Jus commune circa materiam privilegij nihil statuit, uti sunt multa privilegia Religiosis Ordinibus concessa. Utrùm verò dari possit privilegium *secundùm* Jus commune, ita ut nihil speciale concedatur, quod non jam sit concessum de jure communi; sed id tantùm declaretur, disputant DD. Mihi videtur, propriè non esse privilegium, nempe *Concessivum*, licèt aliqui vocent *Declarativum*, quod tamen meâ judicio, cùm concessionem juris & facultatis specialis non contineat, propriè privilegium non est per *can. fin. §. Si ergo. cauſ. 25. q. 1. l. un. C. de Thesaur.* Et hinc in dubio, an privilegium sit concessivum vel tantùm declarativum, præsumitur esse concessivum. Abb. Felin. Azor, Suar. & alij, qui indè inferunt, si Clerico concedatur privilegium faciendi testamentum, illud intelligi de bonis beneficialibus; quia de patrimonialibus testandi facultatem habet jam aliunde & de jure communi. 6. *ab eo solo* &c. quia à Jure communi aliquem eximere, & alios obligare, ne privilegiatum impediant in usu privilegii, nemo, nisi Legislativam potestatem obtinens Superior, potest. 7. *facta subdito, vel saltem inferiori*; quia obligatio & exemptio, quæ in privilegiis interveniunt, subjectionem aut certè inferioritatem supponunt in eo, qui obligatur vel eximitur ab alio; cùm autem privilegium nec ad culpam nec ad pœ-

pœnam obliget privilegiatum, in concedente non requiritur poteſtas directiva aut coactiva, adeóque nulla jurisdictio propria in perſonam privilegiati; licèt materia privilegij debeat eſſe ſub jurisdictione privilegiantis: nec neceſſariò datur ulla in privilegiato ſubjectio, bene tamen aliqua ſaltem inferioritas: unde, licèt Clerici non ſint ſubjecti Laicis Principibus, quia tamen quoad poteſtatem temporalem ijs inferiores ſunt, privilegium ab ipſis accipere poſſunt, utì & v. g. Hiſpanus tranſiens per terras Regis Galliæ capax eſt conſequendi ab hoc privilegium. 8. *aut per conſuetudinem obtenta*, cui quoad hoc æquivalet Præſcriptio: utraque enim fundatur ultimò in voluntate Legislatoris, qui in Jure tam Conſuetudini quàm Præſcriptioni vim tribuit concedendi privilegium.

Dico 2. Ad eſſentiam & valorem privilegii abſolutè non requiritur 1. juſta cauſa. 2. ſcriptura. 3. promulgatio ſeu inſinuatio. Ratio horum omnium eſt, quia privilegium, ſicuti lex, dependet unicè â voluntate Legislatoris, vel Superioris, illud concedentis: item privilegium eſt quaſi donatio: donatio autem, licèt absque cauſa & prodigè, vel ſine ſcriptura, aut intimatione fiat, abſolutè & regulariter ſubſiſtere ac valere poteſt: ferè ſicut legatum valet ſine intimatione &c. licèt non in actu ſecundo, niſi habitâ notitiâ acceptetur â legatario. Interim tamen *juſta cauſa* requiritur ad hoc, ut licitè concedatur privilegium. *Scriptura* autem ad hoc ſervit, ut faciliùs probetur, & pleniùs de tenore privilegij conſtet: imò ad valorem quoque requiritur, ubi Jus ita ſpecialiter diſponit, ut ſi concedatur facultas non reſidendi in beneficijs Curatis. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 1. *de Ref.* Ingrediendi Monaſterium Monialium. Trid. *ſ.* 25. *c.* 5. *de Regular.* Si deputetur â Papa Judex delegatus. *Reg.* 27. *Cancellar.* juxta Ordinem quem tenuit Clemens XI. Si à Papa fiat collatio vel unio Beneficiorum Eccleſiaſticorum, vel confirmetur Electus. *Extrav. I.*

int. Comm. de Elect. cum *Conſtit. Romani Pontificis.* à Julio II. & *Conſt. Cùm nobis.* à Paulo III. editis. Item ſi diſpenſatio (vel alia gratia aut privilegium, ut extendit Chokier & alii) emânet à Sede Apoſtolica, pro foro externo, ut vim habeat, opus eſt ſcripturâ. per *Reg.* 52. *Cancellar.* & hinc gratiæ Apoſtolicæ ante expeditas litteras dicuntur quaſi *informes* adhuc; quamquam in foro interno iis uti liceat, ſi de conceſſione ſufficienter conſtet, etiam ante expeditionem litterarum. *Promulgatio* denique & *inſinuatio* neceſſaria eſt, imprimis ipſi privilegiato, ſi privilegium concedatur motu proprio, & non ad petitionem; quiâ ſine illâ acceptari non poteſt; privilegium autem ſine acceptatione, ſaltem ordinariè, non ſubſiſtit; ſicut donatio ſine acceptatione donatarii; cùm ſit aliqua donatio: quamquam abſolutè loquendo etiam invito concedi poſſit privilegium, ſicut diſpenſari cum invito, v. g. cum illegitimè nato, vel in impedimento Matrimonii; licèt Princeps id facere non cenſeatur, niſi exprimat. Deinde intimatio privilegii (niſi abſolutè aliter velit privilegians) videtur à privilegiatis facienda eſſe illis, in quorum cedit præjudicium, ut poſſint, ſi ſic videatur ipſis, ſe opponere. *arg. c.* 19. *h. t.* Denique & aliis, ne privilegii uſum impediant; cùm reſpectu horum ſit quaſi lex: lex autem promulgationem requirat: conſequenter ut privilegium ſit firmum & in effectu profit ſecurè privilegiato, promulgationem exigit, non quidem ſolemnem, uti leges aliæ, & communes, ſed ſingularem, quæ fit vel per teſtes, vel per oſtenſionem inſtrumenti legitimi, in quo continetur privilegii tenor.

7 Oppones 1. Indulgentiarum conceſſio non valet abſque juſta cauſa; ergo neque conceſſio privilegiorum. 2. In *can.* 8. *d.* 100. vis tantùm *ſcriptis privilegiis* tribuitur, & in *Reg. Cancellar.* 52. *cit.* gratiæ Apoſtolicæ, ac diſpenſationes non prodeſſe dicuntur, niſi deſuper expeditæ & confectæ ſint litteræ, non obſtante, quòd

ſup-

ſupplicationes à Papa jam ſint ſignatæ per verbum *placet*, vel *fiat*: ergo ſaltem privilegia Sedis Apoſtolicæ generaliter exiguut ſcripturam ad ſui valorem. 3. Conceſſio privilegii eſt aliqua donatio: ergo eſſentialiter requirit acceptationem privilegiati: ſed ſine notitia, intimatione, & inſinuatione ſibi facta, non poteſt acceptare privilegiatus: ergo. 4. Privilegium eſt lex privata, & obligat alios ad permittendum liberum privilegii uſum: ſed lex eſſentialiter requirit promulgationem: ergo. 5. Legislator nunquam intendit dare privilegium in præjudicium tertii, niſi id exprimat. *c.* 1. *de Conſtit. in 6.* ergo neque, niſi à conferente privilegium intimetur illis, in quorum cedit præjudicium. *c.* 19. *X. c.* 7. *in* 6. *h. t.* ergo neceſſaria eſt intimatio. R. ad 1. *N. Conſ. & parit.* quia Papa Indulgentias concedit non tanquam Dominus & Legislator, ſed præcisè ut Adminiſtrator, & nomine Chriſti, qui eidem non dedit poteſtatem prodigendi, & ſine cauſa diſpenſandi ſuos theſauros. Ad 2. Illa Jura plus non probant, quàm neceſſitatem ſcripturæ in ordine ad probandum privilegium in Judicio, & ad licitum uſum pro foro externo. Ad 3. Quamvis ſit aliqua donatio, prout pretium & compenſationem excludit, non tamen quoad omnia imitatur donationem; ſed quoad acceptationem potiùs imitatur Legem, quæ etiam invitis imponi, vel Diſpenſationem, quæ etiam nolentibus dari poteſt. Id verum eſt, quòd privilegiatus ordinariè non poſſit licitè uti privilegiô, cujus notitiam non habet, quia ſe exponeret periculo faciendi actum illicitum, vel omnino invalidum; niſi nempe probabile ipſi ſit, privilegium, quod petijt, jam eſſe conceſſum, & neceſſitas utendi urgeat. Imò, ſi privilegium motu proprio ſit conceſſum, nec validè uti poteſt privilegiatus ſine illius notitia ſaltem ordinariè; quia ordinariè non ſolent gratiæ obtrudi, & dari ſine acceptatione, quamvis abſolutè ſic poſſint concedi. Ad 4. *diſt. Min.* Lex communis ad eſſentiam

ſuam requirit promulgationem. *C. Min.* lex privata. *N. Min.* ad firmitatem, & liberum uſum privilegii neceſſaria quidem eſt inſinuatio, vel potiùs probatio illius apud alios, non verò ad conſtitutionem & eſſentiam illius, utpote quæ à ſola concedentis voluntate dependet, uti valor Rescripti aut Diſpenſationis. Ad 5. ſicut Legislator abſolutè dare poteſt privilegium aliis præjudicioſum, licèt mentionem non faciat alieni præjudicij, quamvis non ſoleat: ita abſolutè valebit privilegium hujusmodi præjudicioſum, licèt non intimetur ijs, quibus præjudicat; modò Legislator id ſatis exprimat, & gravamen ita ſit moderatum, ut illi ad id ſuſtinendum rationabiliter obligari poſſint.

Dico 3. Privilegium dividitur in conceſſum motu proprio, & ad inſtantiam: in clauſum Corpore Juris, & ſpeciali conceſſione indultum: in Commune & Privatum: in Affirmativum & Negativum: in merè Gratuitum, Remuneratorium, & Oneroſum ſeu Conventionale: in abſolutè conceſſum, & ſub conditione vel modo: in primò per ſe & ad inſtar conceſſum: in Perpetuum & Temporale: in Favorabile & Odioſum: in Reale ac Perſonale; quæ ultima diviſio ſpecialiter eſt notanda. *Conceſſum Motu proprio* eſt, quod Princeps vel independenter ad preces & interceſſionem prævíam, vel ad preces quidem, ſed cum clauſula *Motu proprio* dedit: *Ad inſtantiam* verò, quod ad preces alterius & ſine dicta clauſula. *Clauſum Corpore Juris*, quod in Corpore Juris communis ſedem habet, & ideo rationem Legis obtinet, ut eſt privilegium Canonis, Fori, & alia perſonis Eccleſiaſticis aut Eccleſiis conceſſa: *ſpecialiter* verò *conceſſum*, quod per ſpeciale reſcriptum, diploma, litteras, vel etiam oretenus. *Commune*, quod per ſe & principaliter reſpicit bonum Communitatis, v. g. totius Ordinis Eccleſiaſtici, uti eſt memoratum privilegium Fori, Canonis, & Competentiæ: *Privatum* ſeu *Singulare*, quod per ſe & principaliter reſpicit bonum

per-

perſonarum particularium, uti privilegium S. C. Vellejani, Macedoniani, & Reſtitutionis in integrum; licèt per accidens & mediatè redundet quoque in bonum particularium perſonarum. *Affirmativum*, vi cujus aliquid facere, v g. venari in alterius diſtrictu, dare ſuffragium in aliena Eccleſia: *Negativum*, vi cujus aliquid omittere licet, alias non permiſſum, v. g. privilegium non ſolvendi decimas, tributa &c. *Merè Gratuitum* ſeu *Gratioſum*, quod gratis ex pura liberalitate: *Remuneratorium*, quod in compenſationem præcedentium meritorum, uti ferè ſunt privilegia Religioſorum: *Oneroſum* ſeu *Conventionale*, quod cum onere reciproco per modum contractûs conceditur, ut ſi Civitas pro privilegio ſibi conceſſo ſe viciſſim obliget ad alendam Principis Curiam. *Abſolutè conceſſum*, quod excludit omnem conditionem & modum: *Sub conditione* vel *modo* autem ferè coincidit cum Conventionali & Oneroſo. *Primò per ſe* conceſſum, quod alicui ſpecialiter & ſine reſpectu vel ordine privilegii priùs alijs dati: *Ad inſtar* autem, quod alicui datur cum in modum, quo jam alteri eſt conceſſum, v. g. ſi Papa, vel Imperator dicat, *concedimus Univerſitati Ingolſtadienſi omnia privilegia, quæ conceſſa ſunt Pariſienſi, Bononienſi, Viennenſi &c.* ubi tamen nota, licet per hanc formulam Univerſitas noſtra conſecuta ſit privilegia illarum Univerſitatum, ea tamen ſi reſpectu illarum revocarentur, non cenſeri revocata quoad noſtram, cui ad inſtar ſunt conceſſa. *Perpetuum*, quod ſine præfinitione temporis conceditur, vel rei de ſe perpetuæ adhæret: *Temporale*, quod ad certum tempus, vel ad vitam perſonæ privilegiantis aut privilegiatæ reſtringitur. *Favorabile*, quod ita concernit favorem privilegiati, ut in nullius præjudicium redundet, uti privilegium faciendi Teſtamentum inſolenne, diſpenſandi, non recitandi Breviarium: *Odioſum*, quod præter favorem privilegiati continet gravamen vel præjudi-

cium alterius, ſive Juris, quale eſt omne privilegium *Contra jus*, ſive hominis, ut privilegium immunitatis à ſolvendis decimis, tributis, pedagiis &c. Pro ultimo diviſionis membro adverte, quòd quidem omne privilegium concedatur & cedat in utilitatem perſonarum, utpote quæ ſolæ ſunt capaces favoris & beneficii, *Perſonale* tamen privilegium dici illud, quod immediatè & directè confertur alicui perſonæ certæ ac individuali in favorem ipſius, ſeu ratione ipſius, ut ſi privilegians dicat, *tibi Sempronì* do facultatem diſpenſandi, Breviarium non recitandi, duos Canonicatus retinendi &c. *Reale* autem, quod mediatè tantùm perſonæ, immediatè verò & directè confertur rei à perſona diſtinctæ, ſive dein hæc res ſit Locus aut Fundus, ſive Corpus ſeu Communitas, ſive Status, Dignitas, Officium, Conditio &c. uti privilegium aſyli Eccleſiis conceſſum, privilegium venandi certo caſtro annexum, privilegia Eccleſiis Cathedralibus, Religioſis Ordinibus, Civitati &c. indulta, privilegia ſtatui Clericorum, Studioſorum, Pupillorum, Minorenium, Filiorumfamilias, Militum, Mulierum collata, Epiſcopis, Præpoſitis, Vicariis Generalibus, certis Officialibus &c. quà talibus data; quamvis enim privilegia ſubinde ita concedantur Religioni, Civitati, Communitati, Statui &c. ut non ſolùm Communitas &c. quà talis ijs uti valeat, ſed etiam ſingula membra & perſonæ, non tamen communicantur perſonis, quà talibus, ſed ob qualitatem communem, ſeu quà membris, & ideo potiùs *Realia* vocantur, quàm *Perſonalia*: licèt fortè & *Mixta* appellari poſſent. Diſcrimen notabile in effectu inter privilegium perſonale & Reale eſt, quòd illud extinguatur cum Perſona privilegiata, iſtud verò tranſeat ad hæredes & ſucceſſores, talem fundum, officium &c. obtinentes, vel inter membra communitatis &c. receptos, vel apud quos illa res reperitur, cui immediatè datum eſt privilegium. *c. 7. de R. J. in 6. l. 7. pr. ff. de publican. & vectig.* Si conſide-

ſideratis omnibus maneat dubium, an privilegium ſit perſonale vel reale, præſumitur eſſe reale, ſi ſit Favorabile & in nullius præjudicium cedens, perſonale verò, ſi Odioſum. *c. 15. c. 28. de R. J. in 6. l. fin. ff. de Conſtit. Princ.* Suar. Pal. Pirhing.

Dico 4. Exempti per privilegium exemptionis non omnino ſubducuntur à jurisdictione Epiſcopi, ſed in multis caſibus eidem ſubjecti manent. 2. Coram eodem conveniri & judicari poſſunt, quando delinquunt, vel contractum celebrant, extra locum exemptum, vel de re non exempta, niſi ſimul perſonaliter ac ſpecialiter ratione delicti, contractûs, & rei ſitæ, ſint exempti, & non tantùm realiter ratione Eccleſiæ, Ordinis, Monaſteriij. 3. Cenſentur autem omnes Clerici & Religioſi eſſe perſonaliter exempti hoc ipſo, quòd Eccleſia vel Monaſterium ſit exemptum. Pars 1. conſtat ex dictis ad *tit. de Offic. Ordin. in lib. I. n. 19.* ubi varios recenſuimus caſus, in quibus exempti ſubſunt Epiſcopo vel tanquam Ordinario, vel tanquam Delegato Sedis Apoſtolicæ. Pars 2. ſumitur ex *c. 14. c. fin. de for. comp. c. 3. h. t. c. 1. eod. in 6.* Addidi, *niſi ſimul perſonaliter ac ſpecialiter &c. ſint exempti*, ſic mixtè, quo modo plerosque Regulares hodie per ſpecialia privilegia exemptos eſſe ait Pirhing *h. t. n. 52.* Pars 3. eſt deciſa in *§. 9. eod. in 6.* Sed oppones: Exemptis perſonis, nempe Clericis vel Religioſis, non hoc ipſo eſt exempta Eccleſia vel Monaſterium: item exemptâ Eccleſiâ non hoc ipſo cenſentur eſſe exemptæ ejusdem capellæ, ſaltem niſi pleno jure ſint eidem ſubjectæ, ut docent communiter ex ea ratione, quia privilegium exemptionis, utpote cedens in præjudicium jurisdictionis Epiſcopalis, eſt odioſum, & ideo non extendendum; ergo nec exemptâ Eccleſiâ vel Monaſteriô exempti ſunt Clerici illius aut Religioſi; cùm pugnet eadem ratio. R. *C. Ant. N. Conſ.* partim quia de ultimo caſu exſtat ſpecialis diſpoſitio Juris in *d. c. 9.* partim quia nomine 9

Ec-

Ecclesiæ vel Monasterij veniunt quoque ejus Clerici & Religiosi tanquam Ministri una cum Prælato. *c.* 12. *de Testam.* & sic non fit extensio, cùm continens complectatur contentum; licèt viciſſim res contenta non includat continentem: adeóque paritas non est cum prima instantia: neque etiam cum secuada de Capellis, quia hæ non tantam habent connexionem cum Ecclesia vel Monasterio, quantam Clerici & Religiosi.

§. 2.

De Acquisitione, Communicatione, Interpretatione, Extensione, Privilegiorum.

10 Sciendum 1. Privilegia acquiri non tantùm actuali *Concessione* Superioris, potestate Legislativa, vel saltem alia superioritate in aliquo genere præditi, & simpliciter absque respectu ad aliud privilegium concedentis jus singulare; sed etiam *Communicatione*, seu participatione, qua Superior privilegium jam priùs uni concessum, vel personæ vel Communitati, extendit ad aliam personam vel Communitatem: quod fit vel *absolutè*, & pariformiter, dum idem privilegium, alijs quidem priùs concessum, sine respectu ad illos, quibus jam erat concessum, communicatur & extenditur quoque ad alios: vel *ad instar* & *relative* ad alios, quibus jam antè idem privilegium est concessum: si communicetur ad instar directè, per se, & æquè principaliter, tunc non augetur vel minuitur, si respectu illorum, quibus ante erat concessum, contingat illud augeri, vel minui, vel amitti: si verò ad instar communicatur non per se & æquè principaliter, sed tantùm indirectè, accessoriè, & propter connexionem, quæ datur cum alijs jam privilegiatis, uti Religiosorum privilegia communi-

can-

cantur nonnunquàm cum eorum familiaribus, Medicis, Advocatis, aut cum Monialibus, tunc augetur, vel minuitur, vel amittitur cum priùs conceſſo. Quæſtionis eſt, an privilegium etiam acquiratur per *Præſcriptionem* vel *Conſuetudinem*, non modò immemorialem, ſed etiam minoris temporis. Affirmatur quidem communiter, ſi adſint requiſita ad Præſcriptionem vel Conſuetudinem, maximè tempus; propriiſſimè tamen non videntur eſſe privilegia, quæ non proveniunt à Principe actualiter concedente, vel communicante jus aliquod ſingulare: Præſcriptio autem & Conſuetudo potiùs vim privilegij obtinent, ut notat P. Schmier *de Jure Legali cap. 9. n. 82.* Et hinc, ſi revocentur privilegia, non revocantur jura per Conſuetudinem vel Præſcriptionem acquiſita. Suar. *l. 8. de Legib. c. 7. n. 15.* aliique

Sc. 2. *Interpretationi* quidem privilegij locum non eſſe, ubi de mente concedentis ſufficienter conſtat vel ex ipſo tenore privilegij, vel fine, vel materia, vel circumſtantiis, vel declaratione ipſius concedentis; bene tamen, ſi de mente illius ſit dubium, uti ſæpe contingit. Et hinc examinandum, an in dubio privilegia ſint ſtrictæ vel latæ interpretationis. *Extenſio* autem privilegij differt ab interpretatione, quòd hæc locum habeat, ubi verba privilegii ſunt aliquo modo ambigua: illa verò, quando privilegium ultra verba ſatis clara ob ſimilitudinem caſûs aut rationis extenditur ad perſonas vel caſus in privilegio non expreſſos.

Dico 1. Privilegia, quæ ſunt contra jus, concedi nequeunt non-ſubditis. 2. benè tamen, quæ ſunt præter Jus, & merum favorem concernunt. Pars prior claret indè, quia privilegium contra Jus ſeu legem involvit diſpenſationem in lege: ſed diſpenſatio eſt actus jurisdictionis, & exerceri non poteſt niſi in ſubditum, vel lege obligatum: ergo. Poſterior à contrario infertur; quia conceſſio privilegij præter Jus non involvit actum jurisdictionis, ſed eſt actus meræ & liberæ facultatis;

ſimi-

ſimiſis donationi; nec obligat illum, cui conceditur; ſic Princeps poteſt extero, & non-ſubdito, dare facultatem in ſuo territorio venandi, militem conſcribendi, non ſolvendi vectigalia, merces, alias ſuis ſubditis prohibitas, impertiri &c.

13 Item. Regulares Ordinum *Mendicantium* omnes habent mutuam & generalem privilegiorum communicationem (*ad inſtar* directam & æquè principalem) inter ſe, imò etiam, licèt non mutuam, cum Religioſis Ordinum non-Mendicantium. Ita communis cum Aſcan. Tamburino *de Jure Abb. to. 1. d. 17. quæſito 2. n. 8.* id deſumens ex variorum Pontificum Bullis, Leonis X. ann. 1519. Clem. VII. *Dum fructus uberes.* S. Pij V. Gregorij XIII. Sixti V. Clementis VIII. quæ incipit, *Ratio Paſtoralis*, edita 20. Dec. 1597. quam per extenſum recitat P. Reiffenſtuel *h. t. n. 57.* qui *n. ſeq.* ſe refert ad alias Bullas *lib. I. Decretal. tit. II. à n. 45.* adductas. Quòd autem Ordines non-Mendicantes mutuò non communicent regulariter in privilegiis Mendicantium, niſi nempe cum Congregatione Caſſinenſi, vel Lateranenſi, vel alia ex 12. Congregationibus, quibus id ſpecialiter à Summo Pontifice indultum eſt, communicationem ſpecialem habeant, probabilius eſt, ut docet Tambur. *d. 17. cit. quæſ. 1. per tot.* Dixi, *generalem*; ſiquidem per clauſulas generales à Sede Apoſtolica in privilegiis communicationis appoſitas non communicantur privilegia exorbitantia, quæ rarò conceduntur, vel ſpeciali nota ſunt digna. *arg. c. 81. de R. J. in 6.* Rota *deciſ. 214. p. 2. Recent.* neque illa, quæ locum certum determinatè reſpiciunt, vel ob aliquam ſpecialem rationem conceſſa ſunt, utì v. g. Indulgentiæ in honorem alicujus Sancti certæ Eccleſiæ per tot & tot annos conceſſæ, vel pro defunctis altari privilegiato annexæ, vel Indulgentiæ, quas vocant *Portiunculæ*: minùs illa privilegia, quæ non Ordini, ſed perſonæ vel perſonis ſingularibus data ſunt. Denique nec illa, de qui-

Digitized by Google

quibus ſpecialiter cavetur, ne alijs communicentur, uti ſunt quædam Societati JESU conceſſa à Gregor. XIII. *in Conſt. Satìs ſupérque. & in Conſt. Pium & utile.* à Gregor. XIV. &c. circa receptionem Ordinum &c. Suar. *l.* 8. *de legib. c.* 17. *n.* 8. Quidquid in oppoſitum dicat Reiffenſtuel *n.* 64. 65. cum Dian. Roderiq. Donat. Herincx; nam ejus ratio fundata in eo, quòd poſteriores Pontifices, utì Clem. VIII. & Gregor. XIV. ſine ulla limitatione, & non obſtantibus quibuscunque clauſulis, privilegiorum reſervativis &c. communicationem omnium privilegiorum Mendicantibus conceſſerint, non videtur efficax, partim quia diſpoſitiones generales non derogant ſpecialibus, quamvis generi derogetur per ſpeciem. *c.* 34. *de R. J. in* 6. partim quia probaret nimium, etiam Indulgentias Portiunculæ Eccleſijs extra Ordinem S. Franciſci, vel privilegia extraordinaria & exorbitantia communicari alijs; quod nec Patri Reiffenſtuel arridet. Denique non communicantur privilegia, per quorum communicationem læderetur obſervantia Regularis: ſic privilegia habendi proprium, teſtandi &c. Ordinibus Militaribus conceſſa, non communicantur aliis Ordinibus, utì nec pœnæ vel prohibitiones aut præcepta, uni Ordini impoſita.

Dico 3. In privilegij interpretatione imprimis ſer- 14
vanda eſt verborum proprietas. 2. non tamen ita rigidè, ut privilegium fiat inutile & ſine effectu, vel evadat injuſtum, vel privilegiato oneroſum. 3. ſi verba illius ſunt aliqualiter obſcura, videndum, quid ſupplicans intenderit; ſolet enim concedens ſe accomodare precibus. 4. item ex ſubjecta materia, vel privilegiis aliis ſimilibus, & circumſtantiis, interpretatio eſt facienda. 5. maximè autem in verbis dubiis attendendum genus privilegij, an favorabile ſit vel odioſum; nam illud latè interpretandum, iſtud verò ſtrictè. Pars 1. claret per ſe; quia ex verbis claris, & ſecundùm communem uſum, ac ſtylum, qui obſervatur in concedentis

tis Curia, acceptis colligenda eſt mens concedentis tanquam anima privilegij, à qua totam ſuam vim obtinet. Pars 2. ex *c. 30. h. t. & arg. l. 5. C. de LL.* quia Princeps non cenſetur nugari & actionem inutilem ponere, aut tale quid concedere, ex quo nulla utilitas, vel aliqua injuſtitia ſequitur. Et *quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium. retorquendum. c. 61. de R. J. in. 6.* Pars 3. ſumitur ex *c. 6. V. cæterum. de fid. Inſtrum. & l. 37. ff. de LL.* Pars. 4. ex ratione; quòd ex his ſaltem veriſimiliter conſtare poſſit de mente concedentis. Si tamen periculum non ſit in mora, nec aliud obſtet, oportet interrogare concedentem. *arg. c. 12. de Judic.* quia ejusdem eſt interpretari legem vel privilegium, cujus eſt concedere. Pars 5. ex *c. 15. de R. J. in* 6. ibi: *odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* Atque hinc

15 Dico 4. Privilegium favorabile, ſeu quod merum favorem continet, & in nullius cedit præjudicium, eſt latè interpretandum, non obſtante, quòd fortè cederet lata interpretatio in præjudicium concedentis. *c. 15. cit. c. 22. h. t. c. 16. de V. S.* ibi: *cùm beneficia Principum ſint interpretanda largiſſimè.* Conſonat *l. 3. ff. de Conſtit. Princ.* Suar. *l. 8. de LL. c. 27. n. 3.* Modò non fiat extenſio ultra omnem ſenſum verborum, etiam largiſſimè acceptum.

16 Dico 5. Privilegium odioſum ſtrictè interpretandum eſt, quantum patitur proprietas verborum. *c. 15. cit.* Ubi 1. ſi cedat in præjudicium Juris Communis, ſeu ſit contra Jus commune. *c. 7. c 9. h. t.* Excipe niſi privilegium contineat favorem Religionis vel cauſæ piæ, ut ſi Regulares eximantur à jurisdictione Epiſcoporum: ſic quòque, ſi filijs legitimis aliquid concedatur in cauſa pia, id etiam intelligendum eſt de legitimatis. *arg. l. 43. fin. ff. de Religioſis & ſumpt. funer.* aut niſi cedat in bonum commune Reipublicæ: aut niſi conceſſum ſit motu proprio & ex certa ſcientia. *arg. c. 23. de Præb. in 6.* aut niſi inſertum ſit Corpori Juris communis; quia hu-

Digitized by Google

hujusmodi non eſt propriè contra Jus commune, ſed illius pars. 2. ſi deroget ſtatuto vel conſuetudini particulari, modò ſtatutum vel conſuetudo non contrarietur Juri communi. *c. 8. de conſuet.* Imò ſi concedens non exprimat, quòd velit derogare ſtatuto vel conſuetudini ſingulari, privilegium habetur pro ſubreptitio; cùm ea Princeps cenſeatur ignorâſſe. per *c. 1. de Conſtit. in* 6. 3. ſi præjudicet juri alicujus tertij privati. *arg. c.* 12. *de offic. Ord. & l. 4. C. de emancip. liber.* quia Princeps non præſumitur derogare velle juri jam quæſito tertij, niſi exprimat, & utilitas vel neceſſitas publica poſtulet. Nec obſtat, quòd motu proprio conceſſerit privilegium. Imò tale privilegium, in quo non exprimitur derogatio juris tertij, eſt nullum. per *c. 1. cit.*

Dico 6. Nec favorabile privilegium, & in cauſa pia, patitur propriè dictam extenſionem ultra proprietatem verborum ad perſonas & caſus in eo non expreſſos. 2. licèt in aliis caſibus & perſonis ſit ſimilis, eadem, vel major ratio, ut habet communis contra Emman. Saa *v. Gratia n. 18.* & Sanch. *l. 8. de Matrim. d. 1. n. 31. ſeqq.* Ratio utriusque membri eſt, quia tota vis privilegii pendet ex intentione & voluntate concedentis, quæ exprimitur per verba, non verò ex ratione; nam ratio ſimilis, vel eadem, vel major poſſet quidem eſſe motivum, ut concedens idem privilegium etiam concedere valeat alijs perſonis, vel ad alios caſus extendere, non tamen facit, ut defacto conceſſerit vel extenderit. Unde procedit tritum illud, *privilegium tantum valet, quantum ſonat*, & Regula *74. in* 6. *quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum.* Sic ſi Titio ob ejus merita in privilegio expreſſa concedatur pluralitas Beneficiorum, vel privilegium non ſolvendi decimas, non ſequitur, hæc privilegia etiam alteri, qui paria, vel eadem, vel etiam majora habet merita, competere. Item ſi Gertrudi Moniali ob infirmitatem in-

privilegiò expreſſam concedatur egreſſus è Monaſterio, non exinde etiam aliis, æquè infirmis, conceſſus eſt ille egreſſus.

Dixi autem, *propriè dictam extenſionem*, quando nimirum nec formaliter nec virtualiter comprehenduntur in privilegio alij caſus aut perſonæ; ſi enim in eo comprehendantur *virtualiter* ſaltem, & inſuper reperiatur par, eadem, vel major ratio in illis, privilegium favorabile patitur extenſionem impropriè dictam, quæ potiùs eſt *interpretatio comprehenſiva*, ut ſentiunt plerique omnes, & aliqui ſequentia afferunt exempla: ſi Clerico concedatur poteſtas faciendi Teſtamentum ad profana, cenſetur eidem quoque conceſſum donare mortis causâ, facere Codicillum, & Legata profana: ſi cui detur privilegium recitandi Matutinum à prandio, & is indigeat ſocio, v. g. propter imbecillitatem oculorum, etiam extenditur ad ſocium: ſi cui detur facultas audiendi Miſſam tempore Interdicti, idem licebit & famulo: ſi cui data eſt diſpenſatio ad Ordines Sacros, pariter data cenſetur ad Beneficium ſimplex: ſi marito conceſſa eſt nobilitas, vel patri, extenditur quoque ad uxorem, & filios. *l.* 8. *ff. de Senator. l.* 1. *C. de Dignit. lib. XII.* ſi filiis, vel fratribus, conceſſum eſt privilegium, rectè porrigitur ad filias quoque, & ſorores. *l.* 201. *ff. de V. S.* niſi aliunde appareat reſtrictio: quamvis conceſſum *filijs* non ſit extendendum ad nepotes, ſaltem regulariter: ſecus ſi *liberis* conceſſum ſit. *l.* 6. *ff. de teſtam. tutel.* ſi Religioſis concedatur privilegium, etiam ad Moniales, ſi peregrinis, etiam ad fœminas pertinet. *arg. l.* 93. *ff. de leg.* 3. niſi nempe de contraria mente concedentis aliunde conſtet. Ratio horum omnium eſt, quia dicti caſus & perſonæ virtualiter comprehenduntur in hujusmodi privilegiis, proinde etiam intelligenda ſunt de illis, ſi ſint favorabilia: nam virtualiter comprehendi cenſetur, quod vel continetur in altero tanquam pars, vel illi eſt acceſſorium ex communi ſen-

ſenſu, conſuetudine, aut diſpoſitione Juris, vel arctè connexum per ſe aut ex communi perſuaſione, vel communiter cenſetur in eo comprehenſum.

Oppones 1. Lex favorabilis extenditur ad caſum 18
non expreſſum, in quo reperitur eadem ratio: ergo & privilegium favorabile. 2. privilegium diſpenſandi in votis extenditur etiam ad vota jurata, item ad commutationem votorum: ergo privilegium favorabile patitur extenſionem propriè dictam. R. ad 1. *N. Aut.* ſi ille caſus nec virtualiter comprehendatur in lege; quia voluntas Legislatoris, non ratio, facit legem. Ad 2. *N. Conſ.* nam vota jurata ſunt verè vota, & comprehenduntur vel formaliter vel ſaltem virtualiter ſub verbo *vota*, uti & *Commutatio* votorum tanquam minus comprehenditur in verbo *Diſpenſatio*, ſicut ſub factione Teſtamenti factio Codicilli vel Legati; cui enim majus conceditur, minus quoque, ſi ſit in eodem genere, cenſetur conceſſum. *c.* 27. *de Decim.* ergo non propriè dicta extenſio, ſed interpretatio comprehenſiva hic datur.

§. 3.

De Uſu, Abuſu, & Amiſſione Privilegiorum.

Sciendum 1. licèt certum ſit, neminem obligari ad 19
utendum privilegio, quod præcisè in ejus (non integri ſtatûs vel communitatis, cujus ipſe eſt membrum) favorem conceſſum eſt. per *c.* 12. *de for. comp. c.* 6. *h. t. & c.* 61. *de R. J. in* 6. controverſum tamen eſſe, an uti liceat privilegiô extra territorium concedentis, item contra pariter privilegiatum.

Sc. 2. *Abuſus privilegiorum* vocari *exceſſus privile-* 20
giatorum, de quibus meminit Rubrica, & tribus potiſſimùm modis contingere. 1. ſi privilegiô utantur, vel

extendant illud, contra intentionem privilegiantis, v. g. utendo contra personas, loco, vel tempore, pro quo vel contra quas non est concessum. 2. si ex privilegio, v. g. exemptionis, sumant occasionem delinquendi & liberiùs peccandi. 3. si finem privilegij negligant, directè contra illum agendo, v. g. si Canonicus aliúsve beneficiatus, cui ex privilegio concessum est abesse à loco beneficij, ut in Universitate aliqua prosequatur litterarum studia, tempus terat otiô vel negotiis inutilibus, nihilque minùs curet, quàm Studia. *In c. 3. §. 10. 11. X. c. 8. in 6. & Clem. 1. h. t.* & alibi varij referuntur abusus & excessus privilegiatorum, maximè Regularium, præsertim Templariorum & Hospitalarium, contra Episcopos, v. g. si Regulares præsumant sine licentia Episcopi recipere Ecclesias, vel decimas de manu laicorum: in suis autem Ecclesiis non plenissimo jure ad se pertinentibus instituere vel destituere presbyteros: in suis Oratorijs habere campanas, & publicè illas pulsare: si excomunicatos vitandos vel nominatim interdictos ab Ordinario non vitent: eos sepeliant in suis cœmeteriis: scienter celebrent vel celebrari faciant Divina in locis interdictis, aut in Ecclesia polluta: excommunicatos aut publicè interdictos ad Divina Officia vel Sacramenta admittant: Laico vel Clerico non subdito sine licentia Parochi ministrent Extremam Unctionem, vel Eucharistiam per modum Viatici, extra casum necessitatis extremæ, vel Matrimonio assistant; licèt suis familiaribus seu domesticis laicis possint ministrare Extremam Unctionem & Viaticum &c. Videatur de hoc ultimo *Clem. cit.* ubi insuper Religiosis specialiter prohibetur, ne ab excommunicatione & casibus Ordinario reservatis, vel à sententiis per statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis absolvant, ne Laicos ab Ecclesiarum suarum accessu arceant, ne Prælatis Ecclesiasticis nominatim detrahant, ne Indulgentias indiscretas promulgent, ne, si interfint Testamentis conficiendis, retrahant

Te-

Teſtatores à Legatis Matrici Eccleſiæ faciendis, aut à debitis reſtitutionibus, ne legata, vel debita, vel ablata incerta ſibi aut aliis ſui Ordinis fratribus in aliorum præjudicium erogari procurent &c.

Sc. 3. Privilegia amitti poſſe vel ipſo facto & Jure ac ſine ſententia; vel per ſententiam: hoc poſteriori modo maximè amittuntur propter privilegiorum abusū, uti dicemus: priori autem ex multiplici capite. 1. revocatione expreſsâ vel tacitâ privilegiantis. 2 libera renuntiatione, expreſsâ vel tacitâ privilegiati. 3. ceſſante cauſa finali ipſius privilegij. 4. pereunte vel deſtructo privilegij ſubjecto. 5. lapſu temporis. 6. non-uſu, & præſcriptione indè inducta ab alijs. 7. vel uſu contrario. Quos modos infra magis explicare oportet, præſertim quando & quomodo per *non-uſum*, vel *uſum contrarium* amittantur. Pro qua re valde intricata obſervo, non-uſum poſſe eſſe vel merè *negativum*, ſi nempe aliquis non utatur privilegiô, quia non fuit occaſio utendi, & *omiſſivum*, ſi fuit occaſio utendi, & tamen aliquis privilegiô uſus non eſt, circa quod ulteriùs noto, quædam privilegia concedi ſub *conditione uſûs*, ita ut concedens, vel lex aut ſtatutum, durare non velit privilegium, niſi privilegiatus eo utatur data occaſione & tempore, ferè ſicut leges volunt extingui ſervitutem ruſticam, ſiquis eâ non utatur 10. annis. *l. penult. C. de Servitut.* diligenter quoque diſcrimen eſt faciendum inter privilegium, quod cedit in præjudicium tertij, & inter aliud, quod nemini præjudicat. Cæterùm *non-uſus* ſpectat privilegium affirmativum, *uſus contrarius* verò privilegium negativum.

22 Dico 1. Uſus privilegii illimitatè conceſſi regulariter licitus & validus eſt etiam extra territorium concedentis. Communis cum Suar. *l.* 8. *de LL. num.* 10. *ſeqq.* Ratio, quia privilegium perſonæ conceſſum eam comitatur, quocunque ierit. Nec obſtat, quòd privilegij conceſſio ſit actus jurisdictionis, quæ in alieno territo-

rio exerceri nequit; nam non est actus jurisdictionis propriè dictæ semper, sed subinde tantùm superioritatis, &, quando est actus jurisdictionis, uti quando datur privilegium contra Jus, non est jurisdictionis contentiosæ, sed tantùm voluntariæ, quæ sine strepitu, figura, & solennitate Judicii exercetur. Unde si Episcopus Diœcesis Augustanæ, cui alias subes, tecum dispensavit in voto, in irregularitate, in lectione librorum hæreticorum, in comedendis carnibus tempore Quadragesimæ, in recitando Officio B. V. loco Breviarij &c. hoc beneficio uti potes etiam extra Diœcesim Augustanam, nisi per accidens obstet scandalum, vel aliud. Siquidem dixi 1. *illimitatè concessi*; si enim privilegium esset restrictum ad certum locum, vel concessum ex causa, quæ in alio loco vel diœcesi non reperitur, utique usus privilegii pro tali loco cessaret. 2. *regulariter*: nam si usus privilegii vel ad valorem vel ad honestatem & licentiam indigeret speciali permissione & consensu Superioris alieni territorii, nempe Parochi, Episcopi, Principis, uti requirit actus audiendi Confessiones, concionandi &c. in alieno territorio: item si actus, quem exercendi privilegium habes, in alieno territorio esset prohibitus aliqua lege speciali, & tali, qua tenentur etiam peregrini, uti sunt leges certam formam præscribentes contractibus, prohibentes exportationem frumenti &c. privilegium, quod tibi a tuo Superiore circa talia concessum est, tibi in alieno territorio non prodesset.

23 Dico 2. Licitus quoque est usus privilegii contra pariter privilegiatum, non modò si privilegia sunt in re simili sine oppositione mutua. 2. sed etiam, si quoad usum sibi aliquo modo opponuntur. Pars prior sumitur ex *l. fin. ff. ex quib. caus.* Ratio, quia in tali casu vel unum privilegium non præjudicat alteri, & usus illius non est contra alterum privilegiatum, sed potiùs cum altero privilegiato exercetur, ut si Titius & Cajus habeant

Digitized by Google

beant privilegium non ſolvendi decimas; vel alteri privilegiato non competit jus impediendi alterum ab uſu ſui privilegii, ut ſiquis Reipublicæ causâ abſens petat reſtitutionem contra alterum pariter abſentem Reipublicæ causâ, & ſic contra privilegiatum. *gloſſ. in l. fin. cit.* Pars poſterior defenditur communiter cùm Suar. *c.* 23. *n.* 6. Quippe vel talia privilegia ſibi tantùm quoad ſpeciem contrariantur, eò quòd unum habeat imbibitam conditionem, niſi altera pars exempta ſit, aut niſi unum ſit ſpeciale, & alterum generale? & tunc res non habet difficultatem, v. g. ſi aliquod Monaſterium habeat privilegium percipiendi omnes decimas in aliquo diſtricta, Titius verò ejusdem diſtrictûs vir habet privilegium non ſolvendi decimas, iſte contra Monaſterium recte utitur ſuô privilegiô, eò quòd illud habeat imbibitam conditionem, niſi aliquis ſit exemptus à ſolvendis decimis: item ſi Cajus Judex habeat privilegium incarcerandi quemcunque debitorem, tu verò habeas privilegium, vi cujus propter debitum Civile incarcerari nequeas, prævalet tuum privilegium contra alterum; quia tuum eſt ſpeciale, alterum generale; generi autem derogatur per ſpeciem. *c.* 34. *de R. J. in 6.* Vel verè ſibi contrariantur, quia utrumque eſt abſolutum, utrumque generale, vel utrumque ſpeciale, adeóque ambo æqualia, utì ſi unus Ordo Religioſus habeat privilegium ædificandi intra certas cannas prope aliud Monaſterium, contra alius Ordo gaudeat privilegiô prohibendi ædificationem prope ſua Monaſteria intra tales cannas? & tunc attenditur ac præfertur privilegium à poteſtate ſuperiore conceſſum, vel, ſi à ſimili poteſtate procedunt, quod eſt antiquius. Suar. Haun. alij. Opponeſ. Eſt commune brocardicum ex *l.* 12. *C. qui potior. in pign.* deſumptum: *privilegiatus non utitur privilegiô ſuô contra pariter privilegiatum.* R. Id verum eſt de illo privilegiato, qui habet privilegium generale, vel conditionatum, vel à minori poteſtate, vel recentius,

alter verò speciale, absolutum, à superiori potestate, vel antiquius; adeóque attenditur, cujusnam privilegium sit fortius, casu quo privilegia quoad usum sibi opponuntur; tunc enim, qui habet fortius, rectè utitur contra alterum, non verò qui minùs forte: si autem sibi non opponantur privilegia, uterque rectè utitur, quamvis neuter propriè contra alterum, sed potiùs cum altero utatur.

24 Dico 3. Privilegium amittitur vel ex toto, vel ex parte, propter abusum illius, at regulariter non ipso facto, sed per sententiam; quia *can. 7. d. 74. c. 24. & c. h. t. & c. 45. de sent. Excom.* solùm habetur, quòd abutens mereatur amittere privilegium. Dixi tamen, *regulariter*; quandoque enim Jus statuit privationem ipso facto, uti pro una vice amitti voluit privilegium eligendi ipso facto ab illo, qui scienter eligit indignum. Sicut autem amittitur privilegium absque sententia, quando tenor privilegij denotat privationem ipso facto, ita quoque, quando abusus consistit in repugnantia cum ipso fine privilegii, ut si Clericus Minorista transit ad statum Matrimonialem; tunc enim ipso facto amittit privilegium Clericale Canonis & Fori, nisi observet tres conditiones à Tridentino *sess. 23. c. 6. de Ref.* præscriptas. Notat tamen Suar. *l. 8. de LL. c. 36. n. 8.* & alii monent, in casibus, in quibus privilegij amissio à Jure inducta est *in pœnam delicti* vel *abusûs*, & ipso facto quidem incurritur, ordinariè tamen requiri adhuc sententiam declaratoriam criminis, & ante hujus prolationem non dari obligationem abstinendi ab usu privilegij. Porro sicut propter abusum proprij privilegij rectè aliquis illô privatur, ita & alij, qui privilegiis alienis derogant, vel in usu impediunt, merentur privari suis. *c. 4. h. t.*

25 Dico 4. Privilegium cessat per legitimam revocationem, expressam vel tacitam, concedentis (vel Successoris, vel Superioris) ac privilegiato intimatam. Communis

nis ex *c. 1. de Conſtit. in 6. & c. 1. de R. J. X.* cùm enim omnem vim ſuam habeat à voluntate concedentis (& in continuatione à voluntate Succeſſoris, aut Superioris) ea ceſſante ceſſabit & ipſum. Dixi tamen 1. per *legitimam revocationem*, id eſt, per validam ſaltem, licèt fortè revocatio propter defectum juſtæ cauſæ foret illicita. Valida autem erit, ſi privilegium fuit merè gratuitum (vel etiam remuneratorium, in mera gratitudine, non in juſtitia fundatum, vel excedens merita) ſubdito conceſſum, licèt fiat absque omni cauſa, & ſic illicitè: ſi verò fuit oneroſum, interveniente pacto vel contractu conceſſum; vel indè aliquod dominium aut jus acquiſitum, v. g. dominium caſtri, aut jus exigendi vectigal; vel ſi gratuitum fuit non-ſubdito conceſſum, tunc valida non eſt revocatio absque juſta cauſa, eáque publica. Suar. *c.* 37. & alij paſſim; quia privilegia, quæ ex pacto conceſſa ſunt, utì oneroſa, vel tranſeunt in pacta, utì gratuita non-ſubdito conceſſa & acceptata, tribuunt privilegiato jus rigoroſum: jure autem jam quæſito nec Princeps vel Superior poteſt privare absque cauſa publica; &, ſi privet ex tali cauſa, debet facere compenſationem, ſi poteſt, niſi privilegium fuiſſet ſubdito conceſſum per pactum vel contractum merè lucrativum, v. g. per donationem caſtri &c. Suar. Palao &c. Dixi 2. *expreſſam*, nimirum verbis revocationem privilegii continentibus vel ſpecialiter, vel generaliter, nam per ſe ſufficit etiam clauſula generalis, v. g. hæc, *non obſtantibus* (vel *abrogatis*) *quibuscunque privilegijs in contrarium*; niſi nempe privilegium ſit oneroſum, vel remuneratorium, vel clauſum in Corpore Juris, vel conceſſum non-ſubdito, vel munitum ſpeciali clauſula, vi cujus revocari nequeat, niſi de eo expreſſa & ſpecialis mentio fiat &c. tunc enim per clauſulam generalem non derogatur tali privilegio, ſed requiritur ſpecifica, vel talis, qualem ad derogandum requirit clauſula priori privilegio appoſita, v. g. hujusmodi, *non obſtan-*

tibus privilegijs ſub quacunque verborum forma conceſis: vel: *tali clauſula derogatoria munitis, ut ei derogari non poſſit, niſi eorum expreſſa, ſpecifica, aut de verbo ad verbum mentio fiat.* Dixi 3. *vel tacitam*, videlicet per actum Principis directè contrarium privilegio, modò ex circumſtantiis præſumi poſſit, eum ſciviſſe vel recordatum fuiſſe privilegii antea conceſſi. per *c. 28. de Reſcript. c. 1. de Conſtit. in 6.* Quare ſi Princeps ferat legem univerſalem privilegio, quod continetur in Jure communi, contrariam, cenſetur revocare privilegium, licèt ei expreſsè non deroget: non verò, ſi privilegium novum concedat, vel legem ponat, contrariam anteriori privilegio non clauſo in Corpore Juris communis, niſi mentionem ſpecialem faciat prioris privilegij, eique derogare intendat: ratio, quia privilegia in Jure communi contenta præſumitur ſcire Princeps, non verò alia. Dixi 4. *ac privilegiato intimatam*, nimirum vel promulgatione generali, ſi per legem communem revocetur privilegium, vel intimatione ſpeciali ad privilegiatum directa (nec enim ſufficit, ſi caſualiter ei innoteſcat revocatio. *arg. c. 1. de R. J.* Suar. Laym. Palao) ſi revocatio ſit ſpecialis per decretum aut ſtatutum particulare: quia, ſi debita intimatio non fiat, pergit privilegiatus in uſu ſui privilegii; & ſic multos ponendi actus nullos foret periculum cum confuſione Reipublicæ, ſi intimatio revocationis non eſſet neceſſaria.

26 Quæres, quænam privilegia Regularium, ipſis antea conceſſa, ſint revocata a Tridentino? R. Illa, quæ decretis ejusdem Concilii Tridentini adverſantur, ſaltem ſi his illa decreta expreſsè derogant. 2. probabiliùs tamen non illa, quibus per nullam clauſulam derogatoriam vel revocatoriam derogant decreta Tridentini. Pars 1. eſt certa ex Trid. *Seſſ. 25. c. 20. fin. & c. 22. de Regular.* atque ex damnata ab Alexandro VII. hac propoſitione: *Regulares poſſunt uti privilegijs ſuis, quæ*

ſunt

ſunt expreſsè revocata à Concilio Tridentino. Pars 2. quam tenet Suar. Rodr. & alij contra Pevrinis & Donatũ, probatur 1. per clauſulam generalem Legis derogatoriam non derogatur ſpecialibus ſtatutis, aut conſuetudinibus, ſi hæc in ſpecie non exprimantur: ergo nec privilegijs particularibus in Corpore Juris Communis non contentis; cùm genus non deroget ſpeciei; & Legislator ignorare poſſit ſtatuta, conſuetudines, & privilegia particularia. 2. ſi omnia privilegia Tridentini decretis contraria revocarentur in *Seſſ. 25. c. 20. cit.* etiam illa, quibus ſpecialiter non derogant decreta Tridentini, tunc fruſtra aliquibus Tridentini decretis addita fuiſſet clauſula expreſſa derogatoria privilegiorum contrariorum, in aliquibus verò omiſſa: ſed hoc dici nequit: ergo. 3. conſuetudo & uſus privilegiorum non expreſsè revocatorum â Tridentino vigens apud Regulares ſatis declarat, ea non eſſe revocata.

Dico 5. Privilegium amittitur renuntiatione libera [27] privilegiati, expreſsâ vel tacitâ, modò renuntiatio non cedat in præjudicium alterius, & accedat conſenſus concedentis, ac in quibusdã acceptatio illius, cujus intereſt. Communis ex *c. 6. h. t. & c. 12. de for. comp. l. 29. C. de Pactis.* quia quilibet renuntiare poteſt ſuo juri & favori pro ſe principaliter introducto. Dixi 1. *renuntiatione libera*; unde metu gravi injuſtè extorta non tenet; cùm eam non acceptet Princeps, & ſic ſalva maneat voluntas privilegiantis. 2. *expreſsâ*, quæ fit verbis expreſſis. 3. *vel tacitâ*, quæ fit privilegij non uſu, vel uſu contrario, de quibus infrà. 4. *modò non cedat in præjudicium tertij*, vel privati, vel communitatis: ſic Clericus non poteſt renuntiare privilegio Fori & Canonis, cùm id cederet in præjudium ſtatûs Eccleſiaſtici. 5. *& accedat conſenſus concedentis*; id enim requirere videtur *c. 7. de Procurat. in 6.* & ratio; quia ſola renuntiatione privilegiati non mutatur voluntas concedentis: quamdiu ergo hujus conſenſus in renuntiationem

nem non acceſſerit, pro libitu ad uſum privilegii renuntians redire poteſt. 6. & *in quibusdam acceptatio illius, cujus intereſt*, ſeu illorum, in quorum utilitatem cedit renuntiatio alicujus privilegij: ſic privilegium exigendi decimas, non ſolvendi tributa &c. licèt ei renuntiatum ſit, tamen tamdiu tenet, & renuntiatio à renuntiatione revocabilis manet, quamdiu hanc non acceptârunt, quibus prodeſt renuntiatio, ſicut donatio eſt revocabilis, uſquedum à donatario fuerit acceptata.

28 Dico 6. Privilegium, quod derogat Juri vel Communi, vel alicujus tertij, & tractum ſucceſſivum habet, ceſſante cauſa finali deſinit, licèt nondum conſecutum ſit integrum effectum, modò cauſa finalis ceſſet contrariè. 2. non verò, ſi aliquid ex dictis conditionibus deſit. Pars prior ſic propoſita, & ritè intellecta, fortè negatur à nemine, & fundatur ſatis clarè in *c. 12. de Cleric. non reſid. & c. 69. de Appellat.* ibi: *ceſſante cauſa ceſſat effectus*, & concedentis intentio. Pars poſterior patebit ex ulteriori explicatione prioris; nam dixi 1. *quod derogat Juri &c.* ſi enim privilegium eſt merè favorabile, & abſolutè conceſſum, ſicut ſine cauſa validè fuiſſet conceſſum, ita ad ſuam durationem non exigit durationem cauſæ finalis, & *beneficium Principis*, quod meram continet gratiam, *decet eſſe manſurum. c. 16. de R. J. in 6.* Imò licèt in conceſſione privilegij, etiam contra Jus Commune tendentis, opus fuiſſet causâ, ea tamen non requiritur ad conſervationem privilegij. *arg. c. 73. eod.* Sic, qui ex diſpenſatione obtinuit plura beneficia ex cauſa, quòd tempore diſpenſationis vel privilegij alterum non fuerit ſufficiens ad congruam ſuſtentationem, licitè iſtud retinet cum priori, etſi poſtea ejus reditus ita ſint aucti, ut ad congruam ſufficiant. 2. & *tractum ſucceſſivum habet*, h. e. cujus uſus non conſummatur unico actu; ſi enim unico actu conſummaretur, tunc ceſſante cauſa, ob quam conceſ-

ceſſum eſt, non amitteret ſuum effectum. *arg. c. 73. cit.* ibi: *factum legitimè retractari non debet, licèt caſus poſtea eveniat, à quo non potuit inchoari.* Sic ille, quocum propter tentationes carnis diſpenſatum eſt in voto caſtitatis ad contrahendum Matrimonium, licitè utitur Matrimoniô, etſi poſtea tentationes ceſſent. 3. *licèt nondum conſecutum ſit integrum effectum:* ſic diſpenſatus ad comedendas carnes in Quadrageſima ob infirmitatem corporis, hac ceſſante debet abſtinere à carnibus, licet Quadrageſima nondum integrè ſit finita. Aliud foret, ſi privilegium, vel ejus cauſa non habet tractum ſucceſſivum, ſed unico actu abſolveretur, juxta priùs dicta: ſic impetrata diſpenſatio in Matrimonio ob paupertatem non amittitur hac poſtmodum ceſſante, ſicut donatio facta pauperi manet firma, licèt is poſtea fiat dives. 4. *ceſſante cauſa finali*, quæ ſcilicet principaliter movit, ad conceſſionem privilegij: ſic privilegium non reſidendi in beneficio, conceſſum Clerico ob proſecutionem ſtudiorum, his abſolutis ceſſat. Aliud foret, ſi non finalis, ſed tantùm *impulſiva* deſinat cauſa, cui nempe concedens non alligavit privilegium; ſicut dans eleemoſynam illi, quem falsò credit pauperem, valorem eleemoſynæ non alligat paupertati. 5. *modò ceſſet contrariè*, h.e. ita, ut uſus privilegij evadat illicitus, aut cedere incipiat in præjudicium alterius vel damnum, ut ſi ex abſentia Clerici, qui privilegium obtinet non reſidendi, Eccleſia pateretur damnum in miniſterijs ſacris ob defectum Miniſtrorum. Si autem cauſa finalis ceſſet *negativè* tantùm, h. e. præcisè, non ampliùs exiſtat, manet privilegium, ut patet in allato exemplo de obtinente plura beneficia, item in caſu, quo Monaſterium obtinuit privilegium decimandi ob paupertatem, quæ poſtea ceſſat. Oppones. Jus commune ceſſat ſemper, quoties ceſſat ejus cauſa finalis: ergo & privilegium ceſſat ſemper ceſſante cauſa finali. R. *N. Conſ. & parit.* quia Lex ſemper fit inutilis ceſſante illius cauſa,

sa, Privilegium verò sæpe manet utile privilegiato, licèt causa cessat finalis.

29 Dico 7. Privilegium extinguitur per interitum subjecti, cui inhæret. *arg. c. accessorium 42. de R. J. in 6.* Sic privilegium Personale perit per mortem privilegiati. *c. 7. eod. l. 68. ff. eod.* Reale autem, si res penitus destruatur, & esse desinat, v. g. Religio, Monasterium, Collegium, Dignitas, Officium &c. cui concessum est. *c. 25. de V. S. in fin.* Si verò non penitus esse desinat, sed transferatur tantùm à loco ad locum, v. g. Ecclesia, Academia, Confraternitas &c. privilegium transfertur cum illa tanquam persona ficta. *can. 48. seq. cauſ. 16. q. 1. c. 2. de Relig. dom.* vel si destruatur quidem, sed cum spe reædificationis, non extinguitur privilegium, sed tantùm suspenditur interim. *arg. l. 36. ff. de Relig. & sumpt. fun.* Pariter si privilegium concessum sit ipsi loco, vel solo, & non directè respiciat ædificium ibi positum, v. g. Ecclesiam, Collegium, Monasterium &c. his ædificijs destructis, vel incendiò consumptis non perit, sed inhæret fundo, quamdiu spes est reædificationis, ac interim suspenditur. per *cann. & c. citt.*

30 Quæres, an privilegium exspiret morte concedentis? R. regulariter non, si jam perfectè sit concessum, licèt res adhuc sit integra, & privilegiatus eo nondum cœperit uti. Sumitur ex *c. 9. de Offic. deleg. in 6. c. 36. de Præb. in 6.* quia est quædam donatio, quæ semel facta, & acceptata, non exspirat per mortem donantis. Aliud est in Rescripto Justitiæ, quod juxta *c. 20. & 30. de Off. deleg.* vires amittit, si delegans moritur re adhuc integra. Itaque, si alicui à Papa indefinitè concessa est potestas absolvendi à reservatis, dispensandi in impedimentis Matrimonij &c. cum eodem Papa mortuo non extinguitur, utpote gratia jam facta: aliud foret, si gratia non *facta*, sed *facienda* esset, seu non concessa ipsi privilegiato vel delegato propter se, sed in favorem alterius determinatæ personæ, v. g. ut Episcopus

Eu-

Euſtettenſis conferat Titio beneficium proximè vacaturum; tunc enim, ſi Papa moreretur, antequam Titio fuiſſet proviſum, ſeu re adhuc integra, Titij favor deſineret, niſi Papa juſſiſſet impoſitâ Epiſcopo obligatione providendi Titio; quo caſu Titio jam eſſet jus quæſitum, gratia jam facta, & Epiſcopus foret merus executor. *c. 9. & c. 36. citt.* Sic quoque non exſpirat probabiliùs poteſtas tibi conceſſa ad diſpenſandum pro foro interno in impedimento Matrimonij, vel ad abſolvendum à peccatis certas perſonas, cum vita concedentis, neque poteſtas tibi conceſſa ad eligendum Confeſſarium, qui te abſolvat à peccatis reſervatis, vel tecum diſpenſet; quia gratia jam plenè eſt facta, & à te acquiſita ante concedentis obitum.

Dico 8. Privilegium finitur quoque lapſu temporis 31
præfixi; uti & conditione, ſub qua conceſſum eſt, non impleta, nec deinceps implenda. Sumitur ex *c. 4. de Off. deleg.* Ratio eſt clara; quia ultra voluntatem concedentis nulla vis eſt privilegio. Sic etiam exſpirat privilegium cum vita concedentis, ſi is ad hoc tempus reſtrinxit privilegium, non minùs, ac poſt decennium, ſi ad hoc reſtrinxiſſet. Idem eſt de conditione non impleta, quia conditio adjecta virtualiter continet tempus, licèt indeterminatum.

Dico 9. Licèt nullum privilegium amittatur per non- 32
uſum merè negativum. 2. amittitur tamen non-uſu omiſſivo, ſi privilegium ſub conditione uſûs conceſſum eſt, ſeu expreſsè reſtrictum ad uſum. 3. uti & privilegium affirmativum, quod in aliorum gravamen redundat, ſi illo utendi adfuit occaſio. 4. & quidem tollitur tam per viam præſcriptionis, quàm per viam tacitæ renuntiationis. Pars 1. quam tenet Suar. *l. 8. de LL. cap. 34. num. 4.* Haun. & alij, non habet difficultatem; quia non-uſus merè negativus eſt, quando non fuit occaſio utendi privilegiô: ſed ex tali non-uſu nec oritur tacita renuntiatio

tiatio privilegij, nec præſcriptio, conſequenter ex nullo capite privilegij amiſſio. ſic in *l. 34. §. 1. l. 35. ff. de Servit. Prædior. Ruſtic.* jus aquæ ducendæ non amitti dicitur per non-uſum, ſi ex eo, quòd fons exaruerit, facultas ducendi defecerit. Pars 2. patet ex eo, quòd privilegium ſub conditione conceſſum evacuetur conditione non impleta, ipſu temporis à Jure definiti, *arg. l. penult. C. de Servit.* ſic privilegium nundinarum, ad uſum tacitè reſtrictum per decennij deſignationem, eo elapſo dicitur fuiſſe perditum *l. un. ff. de Nund.* Si verò privilegium non eſſet conceſſum ſub conditione uſûs, nec per non-uſum omiſſivum, ſeu licèt ſuppetierit facultas utendi, amitteretur, ita ut alius præſcriberet; cùm alius nullum actum poſſeſſorium haberet; quia talis non uſus tam parùm arguit animum renuntiandi, quàm parùm non-uſus rei propriæ, v. g. veſtis, arguit abdicationem dominij, aut voluntatem habendi pro derelicta. *l. 2. §. 1. ff. pro derelicto.* Pars 3. & 4. quam iterum amplectitur Suar. *n. 16. 17.* & Haun. cum aliis, ſumitur tum ex *l. 4. C. de Præſcript. 30. vel 40. annor.* ubi omnia jura dicuntur eſſe præſcriptione extinguibilia, quidni & privilegia quoque extinguantur per viam præſcriptionis privativæ, ſi omnia alias ad Præſcriptionem requiſita adſint (utì adeſſe poſſunt) maximè tempus? tum ex *l. 6. ff. de ſervit. Præd. Urban.* ubi jura, ſicut ſervitus ruſtica, non-uſu deperdi dicuntur: tum ex eo, quia ex diuturno non-uſu privilegij oneroſi aliis, cùm tamen utendi eſſet facultas, arguitur tacita renuntiatio. Aliud eſt de privilegio merè favorabili, v. g. dicendi Officium B. V. loco Breviarij; quia ſolus non-uſus nec eſt ſignum renuntiationis, nec aliis, cùm nemini præjudicet, & omiſſio meræ facultatis ſit, tribuat poteſtatem præſcriptionis, eò quòd nullum actum poſſeſſorium unquam contra privilegium ponere poſſint. Oppones 1. In arbitrio privilegiati eſt uti ſuò privilegiò quocunque, vel non uti: ergo

ergo ex non-uſu, licèt illud cedat in gravamen alterius, non poteſt argui animus renuntiandi, cùm ex alio fine potuerit non uti; neque alter ponitur in poſſeſſione ad præſcribendum privilegio neceſſaria. 2. renuntiatio privilegij expreſſa non tenet, niſi accedat acceptatio ejus, cujus intereſt, & conſenſus concedentis, utì *n.* 27. dictum: ergo nec tacita, quæ arguitur ex non-uſu, aliter non tenet. R. ad 1. ſi eſt ſermo de privilegio cedente in præjudicium tertii, utì v. g. eſt privilegium accipiendi decimas, viſitandi Monaſteria exempta. N. *Ant.* nam ſi poteſt, debet uti; quia aliàs Jura illud volunt extingui per præſcriptionem, vel præſumunt tacitam renuntiationem, ut patet ex *l. 4. l. 6. l. penult. citt.* Ad 2. Jura ipſa in non-uſu privilegij oneroſi ſupplent acceptationem aliorum, & præſumunt conſenſum concedentis.

Dico 10. Quamvis per uſum contrarium, ſeu per 33
actum repugnantem, non amittatur privilegium affirmativum, quia huic adverſatur non-uſus, utpote privilegio affirmativo contrarius, neque privilegium negativum merè favorabile, & in nullius gravamen cedens, v. g. non recitandi Breviarium, non jejunandi &c. quia nec Jus nec ratio probat amiſſionem, ſicut nec privilegij affirmativi non oneroſi amiſſionem per non-uſum juxta dicta; & ideo vocantur privilegia *meræ facultatis.* Nihilominus tamen amittitur privilegium, v. g. non-ſolvendi decimas, exemptionis à jurisdictione alterius &c. per uſum contrarium, & quidem vel per viam præſcritionis, ſi concurrant omnia ad Præſcrpitionem neceſſaria, maximè tempus, quod eſt diverſum pro diverſitate privilegiatorum, contra quos currit Præſcriptio, vel per viam tacitæ renuntiationis, quæ præſumitur ex actu contrario & lapſu temporis, quod, ſi longum ſit, nempe 10. annorum, ad hanc præſumptionem fundandam ſufficit. Suar. *n.* 7. *ſeq n.* 21. P rhing *b. t. n.* 178. Palao, & P. Schmier *de Jure Legali c.* 9.

n. 93. ſeqq. De amiſſione per *viam præſcriptionis* colligitur ex dictis *n. præced.* cùm omne jus per Præſcriptionem extingui poſſit legitimo tempore, quod a Jure diverſum eſt ſtatutum, & per actum privilegio contrarium alter, cui privilegium eſt oneroſum, ponatur in poſſeſſione. De amiſſione per *viam renuntiationis tacitæ* colligitur ex *c. 6. h. t.* Interim tamen hæc præſumptio tacitæ renuntiationis admittit probationem in contrarium, v. g. quòd uſus contrarius (ſicut in priori aſſertione non-uſus) proceſſerit ex ignorantia vel errore.

54 Quæres, an unius actus privilegio contrarius ſufficiat ad ejus amiſſionem? R. cum diſtinctione. Vel privilegium habet *tractum ſucceſſivum*, ſeu datum eſt ad plures omiſſiones oneroſas? & per viam tacitæ renuntiationis non extinguitur uno actu, v. g. ſolutione unica decimarum, quoad uſum illius impoſterum, uti nec per viam Præſcriptionis, ſed durat, & quaſi reviviſcit, ſi privilegiatus utatur poſtea, antequam tempus longum, ex quo præſumitur renuntiatio, vel illud tempus, quod requiritur ad Præſcriptionem, fluxerit, vel ſi contra factum reclamet & proteſtetur ante lapſum dicti temporis; quia ſic tollit præſumptionem renuntiationis, & interrumpit poſſeſſionem ab altero contra ſuum privilegium cœptam. Vel non habet tractum ſucceſſivum, ſeu effectum non iterabilem, ſed *unico actu perficitur*, ſeu conſiſtit in unico actu? & tunc per viam renuntiationis unico actu contrario tollitur, uti deſumitur ex *c. 8. de Conſtit. c. 6. c. 15. h. t.* & DD. paſſim docent. Ratio eſt clara, quia privilegium unicum actum reſpiciens quoad ſubſtantiam & totaliter deſtruitur per actum contrarium. v. g. obtinuiſti privilegium non ſolvendi decimas pro uno tantùm anno: ſi ſolvis pro hoc anno, totum privilegium eſt amiſſum.

TITU-

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Purgatio Canonica, & quomodo fiat.*
2. *Quem ob finem fiat: & quis ejus effectus.*
3. *Quibus personis, & à quo indicenda.*
4. *Quid ad eam indicendam requiratur.*

SCiendum 1. cùm nonnunquam contingat, ut de crimine vel excessu, de quibus hucusque, aliquis accusetur innocens, vel suspectus fiat, ideo â SS. Canonibus introductam esse *Purgationem*, quæ propterea dicitur *Canonica*, quæ nihil est aliud, quàm *ostensio innocentiæ super objecto crimine* (vel etiam defectu, vel macula, propter quem vel quam aliquis removetur ab Ordine, Officio, vel Beneficio Ecclesiastico) *secundùm præscriptum Canonum.* Modus autem â SS. Canonibus hodie præscriptus consistit in his. 1. Accusatus de crimine, vel publicè diffamatus, vel vehementer suspectus debet tactis Evangelijs (etiamsi Episcopus sit, qui alias præsente tantùm, non tacto à se Evangelio, jurat) jurare, nec per se, nec per alium suo nomine commissum esse crimen, quod ipsi objicitur. 2. Adhibendi sunt *Compurgatores*, seu alij viri vitæ & famæ honestæ, quibus persona Rei nota sit, & quidem, si commodè haberi possint, ejusdem ordinis cum eo, qui se purgat, nimirum Episcopi, si Episcopus, Clerici, si Clericus se purget; secus, si tales commodè haberi nequeant; tunc enim & Laici, imò & fœminæ admittuntur: his Compurgatoribus pariter defertur juramentum, non

veritatis, ut Reo, ſed *credulitatis*, quòd credant, Reum juraſſe verum. Numerus autem Compurgatorum arbitrarius eſt, & vel 14. vel 12. vel 7. vel 5. vel 3. adhibendi attenta qualitate perſonæ ſe purgantis, criminis, infamiæ; imò, ſi is, qui ſe purgat, peregrinus ſit, vel aliàs ignotus aut pauper, ipſi ſoli juranti, modò ſimul juret, ſe compurgatores habere non poſſe, rectè crederetur. Text. & DD. *in c. 5. 7. 8. 9. 10. &c. h. t.* Dixi, *hodie*; nam olim etiam aliis modis poterat fieri Canonica purgatio, nempe per juramentum factum ad ſepulchra vel Reliquias Sanctorum: per ſortes aut teſſeras ad S. Crucem jaci, vel de Altari S. Crucis extrahi ſolitas: & per ſuſceptionem Euchariſtiæ, adjecta quandoque imprecatione repentini interitûs, ſi objectum crimen à percipiente Euchariſtiam eſſet commiſſum: ſic S. Gregor. VII. Simoniæ inſimulatus publicè ſe purgavit contra Henricum III. (alii ſcribunt IV.) Imperatorem, exigens id ipſum ab Henrico, ſi ſe innocentem ſciret; at non impetravit. Vid. Del-Rio, & Gonzal. ad *c. 16. h. t. n. 5.* Sed poſtquam Fidelium in Deum & Sanctos ſyncera fiducia deficere, vel in ſuperſtitionem degenerare cœpit, his purgandi modis ſucceſſit ille, qui fit per juramentum diffamati vel accuſati, & ſimul compurgatorum.

2 Sc. 2. *Finem* Purgationis Canonicæ ſalutarem eſſe, ut nempe vel innocentium defendatur honor contra iniquè diffamantes aut accuſantes, vel crimen, quod alio modo ſatis probari nequit, detegatur & debitè puniatur; qui enim purgationem ſibi delatam recuſat, vel in ea deficit, nolens jurare, vel non inveniens compurgatores, cenſetur eſſe convictus. Nec enim expedit Reipublicæ, præſertim Eccleſiaſticæ, ut perſona infamata ſemper maneat ſuſpecta. Unde *effectus* purgationis Canonicæ alius eſt, ſi illa debitè fiat, nempe ſublatio infamiæ, & ſcandali, item abſolutio à crimine ac declaratio innocentiæ, & ita quidem, ut purgatus ſuper eodem

dem crimine regulariter non poſſit ſine nova criminis infamia accuſari denuo, ſi priùs per viam accuſationis fuit proceſſum, & non præcisè infamia tantùm præceſſit. text. gl. & DD. *in can. 6. 7. 19. cauſ. 2. q. 5. c. 8. c. 10. h. t. l. 6. ff. Naut. Caupon. in fin. l. 2. ff. de Jurejur.* P. Wieſtner *h. t. n. 17. ſeqq.* Zœſ. *eod. n. 8.* Alius autem effectus eſt, ſi in illa deficiat, cui injungitur, nempe pœna, & quidem probabiliùs ordinaria, depoſitionis, privationis officij vel beneficij &c. infligenda deficienti, ſeu de ſua innocentia jurare recuſanti, vel compurgatores, qui jurare de credulitate velint, non invenienti. text. & gl. *in c. 7. h. t.* quia Reô in purgatione deficiente præſumptio, quæ priùs erat tantùm verisimilis contra diffamatum vel accuſatum, poſtea tranſit in violentam: ſed ex præſumptione violenta ad pœnam ordinariam procedi poſſe docuimus ad *tit. 23. de Præſumptionibus in lib. II.* Mitiùs tamen aliquando agitur cum deficiente, & pœna arbitriô Judicis temperatur. P. Wieſtner *n.* 20. & alij; quia talis non verè, ſed tantùm interpretativè eſt convictus: quæ cauſa eſt, quòd ad pœnam ordinariam mortis vel mutilationis in foro Sæculari nunquam contra talem procedi poſſet, licèt in hoc foro Purgatio Canonica eſſet in uſu, ut notat Diaz & alij. Siquidem Purgatio Canonica tantùm pro foro Eccleſiaſtico maximè circa perſonas Eccleſiaſticas, de crimine diffamatas vel accuſatas, introducta eſt, licèt in quibusdam locis apud perſonas Illuſtres, & alias, quæ a tortura immunes ſunt, rectè nonnunquam etiam in foro Civili fuerit adhibita, eique favere videatur *l. 26. in fin. C. de Uſuris & Nov.* 124. *c.* 2. Imò etiam in foro Eccleſiaſtico Purgationem Canonicam in deſuetudinem abijſſe, & rarò indici, niſi ubi viget Sacra Inquiſitio contra Hæreticos, notant Doctores cum Jul. Claro & Barboſa, idque reprehendunt; cùm hoc modo perſonæ Eccleſiaſticæ, quarum fama debet eſſe integra, maneant ſuſpectæ, nec innocentium defendatur honor, nec deli-

ta debitè puniantur, non ſine præjudicio Reipublicæ.

3 Dico 1. Purgatio Canonica indici non debet, niſi perſonis, quarum famæ integritas multùm eſt neceſſaria Chriſtiano populo, utì ſunt Epiſcopi ac alij Prælati, Prædicatores Verbi Divini, Sacerdotes, Religioſi, imò & Laici de crimine Eccleſiaſtico, utì eſt Hæreſis, Simonia, diffamati, modò ſint probi, nec viles & plebeii. 2. nec ab alio poteſt, quàm à Judice competente, cujus alias eſt de crimine tali cognoſcere, & judicare; ſive talis Judex indicat ex officio, ſive ad inſtantiam infamati. Pars prior ſumitur ex *c.* 1. & 3. *h. t.* Poſterior ex *c.* 6. 10. 15. *eod.* & *c.* 5. *de offic. leg.* Oppones. Si poſſet vel deberet indici Purgatio Canonica, tunc poſſet vel accuſato, vel diffamato de crimine: ſed neutri poteſt: non accuſato; ſi enim accuſator deficiat in probatione criminis, reus eſt abſolvendus, licèt nihil præſtiterit. *l.* 4. *C. de edendo. l. fin. C. de R. V. l.* 9. *C. de O.* & *A.* Non diffamato; quia famæ & rumori temere credendum non eſt. *c.* 5. *de eo, qui cognovit conſang. c.* 8. *de cohabit. Cleric.* conſequenter nec indicenda Purgatio. R. Utrique poteſt indici: accuſato, quia in foro Eccleſiaſtico vult Eccleſia accuſatos de crimine, quorum fama eſt neceſſaria valde, aut utilis publico bono, purgari, & non ſtatim abſolvi manente criminis ſuſpicione: diffamato autem tunc, quando ſuſpicio criminis eſt fundata in fama probabili; non enim ſufficit qualiscunque rumor. Hinc

4 Dico 2. Ut Purgatio Canonica indici poſſit aut debeat, requiritur 1. ut præceſſerit accuſatio, aut denuntiatio, vel publica diffamatio, vi cujus aliquis veriſimiliter ſuſpectus ſit de gravi crimine, ita ut fama illius etiã apud probos læſa exiſtat; nec enim ſufficit ſuſpicio vel infamia levis, ſed requiritur veriſimilis & gravis aut vehemens, atque ut fama ſit orta à perſonis honeſtis & fide dignis, niſi etiam à malevolis orta generaret publicum populi ſcan-

ſcandalum, alio modo, quam per indictam Purgationem, non auferibile. 2. ut nec innocentia nec crimen alio modo, v. g. per teſtes, probari queat. 3. ut crimen non ſit notorium. Ita communis. Pars 1. fundatur in *c. 4. ſeqq. c. 10. h. t.* Pars 2. in *c. 10. cit.* Pars 3. in *c. 15. eod. & c. 9. de Accuſat.* Oppones. Infamatus non poteſt admitti ad juramentum: ergo nec ad Purgationem Canonicam, cùm hæc fiat per juramentum: ergo diffamatio non poteſt requiri ad indicendam Purgationem. R. *diſt. Ant.* infamatus infamiâ Juris. *C. Ant.* infamiâ facti, *ſubdiſt.* in aliis materijs, *tranſeat.* in ordine ad Purgationem Canonicam, quem caſum excipit Jus ipſum. *N. Ant. & Conſ.*

TITULUS XXXV.

De Purgatione Vulgari.

SUMMARIUM.

1. *Quid ſit Purgatio Vulgaris: quomodo fiat.*
2. 3. *Eſt illicita.*
4. *Neque cruentatio cadaveris probat occidentem.*
5. *An licita ſit provocatio ad Divinum Tribunal.*

SCiendum, Purgationi Canonicæ opponi probationem ſeu *Purgationem Vulgarem*, ſic dictam, quia Vulgi uſurpatione & ſuperſtitioſa obſervatione fuit introducta. Definitur eſſe *probatio criminis vel innocentiæ ex ſuperſtitioſa obſervatione, vulgi moribus introducta.* Olim varijs fiebat modis, ex quibus quatuor ſunt celebriores. 1. *Monomachia* ſeu *duellum*, 1

in quo ſi de crimine ſuſpectus ſuccubuiſſet, habebatur pro reo, ſi viciſſet pro innocente. 2. *Ignis*, à quo ſi illæſus abiret, cujus ambigua erat innocentia, innocens reputatus eſt; ſecus, ſi adureretur: jubebantur enim ſuſpecti vel ſubire rogum accenſum: vel prunas ardentes ferre manu, aut calcare nudis pedibus: vel ferrum candens aut ignitos vomeres aut aliud hujusmodi inſtrumentum contrectare vel calcare ad probandam ſuam innocentiam. 3. *Aqua fervens* ſeu bulliens, in quam ille, qui innocentem ſe oſtendere volebat, debebat manum vel brachium nudatum immergere, & ſi illæſum retraxiſſet, pro inſonte, ſi ambuſtum, pro nocente habitus eſt. 4. *Aqua frigida*, in quam colligatis manibus pedibúsque conjiciebantur de crimine inſimulati, præſertim de veneficio, & arte per caminum volandi ſuſpectæ fœminæ: ſi corpus fuit ſubmerſum, erat ſignum innocentiæ: ſi ſupernatavit aquæ, indicium ſceleris impácti. His aliqui ſuperaddunt *cruentationem cadaveris*, ſeu occiſi hominis, ad præſentiam occiſoris; quia ex hac cruentatione colligebant etiam docti quandoque, quisnam eſſet reus commiſſi homicidij, vel ſaltem eam unà cum alijs indicijs ſufficere putabant ad torturam illius, in cujus præſentia cadaver ſanguine manavit, inter quos ultimos fuit quoque magnus Beſoldus in Theſauro v. Baarrecht; ſic enim in Germanico appellatur hæc obſervatio. Nos præter hos modos etiam examinabimus, an *Provocatio ad Divinum Tribunal* (fürs Gericht GOttes citiren: vel in das Thal Joſaphat laden) licita ſit.

2 Dico 1. Purgatio vulgaris, quæ fit primis 4. modis, quos recenſuimus, certò eſt illicita, ut habet communis Theologorum & Canoniſtarum contra quosdam veteres. Siquidem repugnat non tantùm SS. Canonibus *can.7.can.20.22.cauſ.2.q.5.c.1.2.3.h.t.* ſed etiam Juri Naturali; quia hi modi vel continent tentationem Dei, utpote à quo temere poſtulatur & exſpectatur miracu-

culum; vel quia ſunt media ſuperſtitiosa & vana; cùm enim ex una parte illis à Deo nullibi ſit promiſſa manifeſtatio veritatis, ex altera verò nullam habeant naturalem cum rei veritate connexionem, detectio innocentiæ aut criminis contingit vel caſu vel occulta dæmonis ope, qui tacitè invocatur; vel quia in manifeſtum inducunt periculum condemnandi innocentem, vel abſolvendi reum. Contra duellum ſpeciatim jam alibi pugnavimus. De reliquis videantur quoque Del Rio *l. 4. disquiſit. Magic. c. 4.* Theoph. Raynaud. *in Hopolotheca contra ictum calumniæ ſect. 3. c. 1. 2. 3.* Eman. Gonzal. *ad c. 3. b.* & apud hunc plurimi alij.

Oppones 1. Deus ipſe *Num. 5.* juſſit mulierem de adulterio ſuſpectam purgari aquis amariſſimis, quas ſacerdos (cum maledictione, ut, ſi rea eſſet, diſrumpatur uterus ejus &c.) in illam effundere debebat, &, ſi quidem diſrumperetur, adultera judicabatur: ergo purgatio per aquam non eſt illicita. 2. Concil. Moguntinum, ut refertur à Gratiano in *can. qui presbyterum 24. cauſ. 17. q. 4.* ſtatuit, ut, *qui presbyterum occiderit - - - ſi ſervus eſt, ſuper 12. vomeres ferventes ſe expurget:* ergo purgatio per ignem approbatur in Jure Canonico. 3. Exſtant exempla virorum ſanctorum, quæ refert P. Seybold *in Dicæomachia p. 2. Sect. 5. §. 3. & 4.* qui per ignem vel aquam purgârunt ſuam innocentiam, & Deus per miracula comprobavit, id ſibi non diſplicuiſſe: ſic etiam S. Kunegundis S. Henerico, ex Duce Bavariæ Imperatori, & conjugi ſuo, à ſuſpicione adulterii ſe purgavit candente ferro, nimirum nudis pedibus calcando ignitos vomeres, vel, ut alij volunt, manibus illæſis ferendo: ergo hoc illicitum non eſt. 4. Paſſim adhibetur, nemine improbante, tortura ad detegendam veritatem apud ſuſpectos de crimine, quod alio modo ſufficienter probari nequit: ſed talis tortura eſt ſimilis purgutioni vulgari, quæ fit per ignem, præſertim ubi tortura fit per ferrum can-

dens, uti quandoque contingit. R. ad 1. Illud medium, quia à Deo fuit præſcriptum, in Veteri Teſtamento nec fuit ſuperſtitioſum, nec temerarium, nec vanum aut incertum: ſed Leges Ceremoniales, & Judiciales, qualis fuit iſta, in Novo Teſtamento ceſsârunt, atque ideo obſervari nec debent, nec poſſunt. Ad 2. Concilium Moguntinum, utpote ſolùm Particulare, cui Sedes Apoſtolica nunquam tribuit auctoritatem, fuit errori obnoxium, & in hoc puncto erravit ob ſimplicitatem hominum illius temporis, quo nondum ita clarè fuit à SS. canonibus prohibita purgatio vulgaris. Antiquorum bona fides, ſimplicitas, & Religio, qua Deum rogabant, ut per miraculum manifeſtaret innocentiam, ſucceſſu temporis degeneravit in ſuperſtitionem. Quòd Gratianus Concilij Moguntini decretum transtulerit in Jus Canonicum, propterea non acquiſivit majorem authoritatem; quia Canones in Decretum Gratiani relati tantum valent, quantum fontes eorum, ex quibus deſumpti ſunt. Ad 3. Viri & homines illi ſancti vel ex ſpeciali Dei inſtinctu, vel bona fide, & Religione ducti petierunt miracula à Deo, & ſperabant, atque ideo Deus prodigiosè adſtitit: ſed hujusmodi non ſunt in conſequentiam trahenda, ubi abeſt talis inſtigatio Divina, vel juſtæ illæ cauſæ, ob quas ſine Dei tentatione peti vel exſpectari bona fide poſſet miraculum. Ad 4. *N. Min.* nam imprimis tortura naturaliter perferri poteſt, deinde, licèt fieret per ferrum candens, qui eo aduſtus, & hoc tormento ad confeſſionem veritatis compulſus eſt, non hoc ipſo habetur pro reo, ſicut in purgatione vulgari habebatur, neque pro convicto abſolutè, niſi nempe extra torturam & conſpectum tormentorum perſeveraverit in confeſſione per torturam extorta.

4 Dico 2. Cruentatio cadaveris non eſt ſufficiens proba vel ſignum occiſi hominis ab illo, ad cujus præſentiam cruor profluit, nec etiam ſufficiens indicium ad torturam, etiam unà cum aliis indiciis, ſi hæc ſe ſolis

non

non ſufficiant. Ratio; quia, licèt fortè ex cauſis naturalibus, v. g. ex antipathia & odio, quod fuit inter occiſorem & occiſum, vi cujus alteretur ſanguis, & ob occultam qualitatem prorumpat ex vulnere vel ore, incertiſſimum tamen eſt, an verè ex cauſis naturalibus, vel an dæmonis ope aut præſtigijs, curſus ille cruoris moveatur, vel an non etiam divinitus; imò ſæpe, &, ut puto, ordinariè non fluit ſanguis in præſentia occiſoris, &, ſi flueret, caſui videretur tribuendum: unde ad condemnandum non poteſt ſufficere hæc cruentatio, ut apud plerosque certum eſt, nec etiam velut complementum aliorum per ſe non ſufficientium indiciorum ad torturam, ut apud complures receptum.

Dico 3. Provocatio ad Divinum tribunal, quamvis 5
abſolutè licita ſit, ſi fiat debitô modô & fine per illum, qui injuriâ aut calumniâ oppreſſus omni humanô præſidiô ad ſe tuendum vel purgandũ deſtitutus eſt. 2. periculoſa tamen eſt, & cautè facienda, ne vel interveniat tentatio Dei, ac petatur miraculum, præſertim ſi citatio ad Dei tribunal fiat adjecto certo tempore, v. g. intra anni curriculum, ut nempe Deus intra tale tempus manifeſtet innocentiam; vel ne fiat ex ira, impatientia, & cupiditate vindictæ; vel ex vanitate aut alia vitioſa affectione; vel ne temerè, ut cùm eſſet adhuc in terris, à quo ſperari & haberi poſſet defenſio, aut injuria eſt levis; vel ne injuſtè, quod fieret, ſi aliquis juſtè premeretur ſeu à Judice, ſeu ab alio, aut injuſtitia prementis non eſſet certa. Pars 2. per ſe eſt clara. Pars 1. autem, cui patrocinatur S. Thomas, Delrius, Raynaud. & alij communiter, probatur, non tantùm exemplis multorum proborum hominum quæ videre eſt apud Juſtum Lipſium in *Monitis Politicis l. 2. c. 11.* Delrium, & Raynaud *citt.* ſed etiam ex Scriptura S. Sic Sara dixit Abrahæ: *judicet Dominus inter me & te. Gen. 16.* Sic David ad Saulem: *judicet Dominus inter me & te; & ulciſcatur me Dominus ex te. 1. Reg. 24.* item ex hac

ratio-

ratione: quia talis provocatio, debitè facta, eſt appellatio ad Judicem ſuperiorem & competentem, ſcilicet ad Deum, quando deficit Judex in Mundo inter homines, & eſt rogare, ut Deus aliquo Providentiæ aut Juſtitiæ ſuæ opere aperiat (vel in hoc vel in altero Mundo, prout ipſi libuerit) latentem veritatem, & oppreſſam vindicet innocentiam. Eſt quoque ſignum confidentis in conſcientia ſua animi, ſubindéque conducit, ut injuſtè ſupprimentes ſalubriter terreantur, & ab injuria ceſſent. Habent quippe Judices, & alii, qui injuſtum gravamen inferunt, cur timeant ejusmodi provocationes, ac illud auferant; audit enim Deus injuſtè oppreſſorum clamores, & vel in hac, vel adhuc graviùs in altera vita vindicabit innocentes. Certè P. Drexelius in *ſuo Tribunali l.* 2. *c.* 3. affert omnino 24. tragica exempla, in quibus tales citationes ad Dei tribunal omnes ſuum effectum conſecutæ ſunt. Si verò Judex juſtam tulit ſententiam, atque exequitur, ridere debet, non timere, tales provocationes, vel citationes ad Dei tribunal, aut ad vallem Joſaphat; utì & ſi juſtè repetis vel retines rem certò tibi debitam, licèt adverſarius ſupra animam tuam conijciat, dicens fortè, ich gibe dir auf dein brinnende Seel ꝛc. Cur enim timeat mens conſcia recti? cùm Deus contra innocentem non tueatur temerè provocantem, ſed potiùs hunc puniat ob temeritatem & indomitam paſſionem vel malitiam ſuam.

TITULUS XXXVI.

De Iniuriis, & Damno dato.

SUMMA URIM.

1. 2. 3. *Quid & quotuplex ſit Injuria.*

4. *Qui-*

4. *Quinam inferre eam, & pati possint.*
5. *Quam pariat obligationem, & quas actiones.*
6. *Quibus & contra quos competant actiones injuriarum, & an infament.*
7. *An teneatur injuriarum, qui objicit vel divulgat crimen vel delictum verum.*
8. *Quomodo cesset actio injuriarum.*
9. *An licita sit retorsio contra injuriantem.*
10. *Quid intelligatur per damnum dolò vel culpâ datum.*
11. 12. *Indè oritur actio Legis Aquiliæ. Quid hæc sit. Et quinam obligentur ex quasi-delicto.*
13. *Quenam actiones oriantur ex quasi-delicto.*
14. *A quo, & quando reparari debeat damnum datum.*
15. 16. *An datum ex culpa merè Juridica (vel quasi-delicto) debeat in conscientia reparari ante sententiam Judicis.*
17. 18. *An saltem post sententiam Judicis.*
19. *Corollaria inferuntur.*
20. *Repressaliæ, & Pignorationes, an licitæ.*

QUoniam delicta & excessus sæpe fiunt cum *injuria* 1
alterius, quæ & ipsa inter delicta, nimirum privata, numeratur. *t. t. Inst. & ff. de Injur.* vel etiam cum *damno*, illa autem satisfactionem, illud verò reparationem postulat, recto ordine post priores Titulos de Delictis varijs, purgatis vel non purgatis, subnectitur præsens de Injurijs & Damno dato.

§. 1.

De Injuriis.

Sciendum 1. *Injuriam* aliter à Theologis, & aliter 2
accipi à Juristis: Theologicè est alieni juris violatio, seu

ſeu actio vel omiſſio contra jus alterius: Juridicè ſumitur potiſſimùm tripliciter. 1. *generaliter*, prout opponitur juri, ſive privativè ſive contradictoriè, & in hoc ſenſu injuria dicitur *pr. Inſt. & l. 1. pr. ff. h. t.* quidquid contra juſtitiam & æquitatem fit, vel jure non fit: *omne enim, quod non jure fit, injuriâ fieri dicitur. l. 1. cit.* ſive dein fiat cum culpa, ſive ſine culpa. 2. *ſpecialiter* pro culpa, uti in *Lege Aquilia*, & eſt, quidquid opponitur juri contrariè, atque ſic etiam damnum contra *Leg. Aquil. cit.* datum comprehendit. 3. & huic loco proprijſſimè pro contumelia ſeu læſione honoris cum intentione injuriandi & contemptu; nam *contumelia* dicitur à *contemnendo*. Unde definitur eſſe *delictum, quo alterius honor aut exiſtimatio dolosè læditur*, ſeu eſt delictum privatum dolô in contumeliam alterius commiſſum, quo nempe alterius bona opinio apud alios minuitur aut adimitur. per *l. 7. l. fin. C. h. t.* Germanicè vocatur Verleimbdung/ Schmach/ Unbild. Notanter dixi, *dolosè*, vel *dolô*, h. e. cum intentione ac animo injuriandi, ſeu lædendi exiſtimationem. *l. 3. §. 1. l. 9. C. h. t.* & quidem ſine jure dicendi vel faciendi tale quid, quo læditur alterius honor aut exiſtimatio. per *pr. Inſt. & l. 1. citt.* Si ergo abſit dolus ſeu animus injuriandi, vel jus adſit aliquid faciendi, licèt indè ſequatur diſpendium honoris & exiſtimationis alienæ, injuria non cenſetur illata. *l. 3. §. 3. l. 13. §. 1. & 6. l. 33. ff. l. 5. C. eod. & l. 55. ff. de R. J.* Quare qui per jocum vel inconſiderantiam profert verbum alteri injurioſum: ſi concionator detonet in depravatos mores, & peccatores, in genere tamen, neminem in ſpecie perſtringendo vel indicando, acriùs reprehendat: ſi parentes liberos, præceptores diſcipulos, domini famulos, mariti uxores, Superior ſubditos caſtiget verbis probroſis, vel etiam moderato verbere, ſcilicet corrigendi causâ, injuriam non faciunt; licèt cautè utendum injurioſis objurgationibus, quia per illas ſubditi facilè exacer-

exacerbantur magis, quàm emendantur, præsertim si in proferente notetur inordinata passio. Pariter nemini infert injuriam Magistratus, si aliquid ordinet, vel præcipiat, quod pertinet ad Juris vel Justitiæ administrationem, licèt indè sequatur honoris & existimationis dispendium: neque qui contra testem velut infamem excipit in Judicio &c. *l. 3. §. 3. l. 13. §. 1. 6. l. 15. l. 33. &c. ff. h. t. l. 5. §. fin. ff. ad L. Aquil.* Porro per animum & intentionem etiam indirectam & virtualem injuriandi infertur injuria, si nempe scienter aliquid dicatur vel fiat, quod per se trahit læsionem honoris aut famæ alienæ, ut siquis personam honestam nitatur pellicere ad impudicitiam. *l. 9. ff. h. t.* vel alterum inebriet, ut exponatur ludibrio &c.

Sc. 2. Injuriam dividi in Verbalem & Realem. *Verbalis* est, si dictô, vel verbô contumelioso, læditur alterius honor & existimatio, ut si alteri objiciatur, vel evulgetur, defectus morum, quòd sit fur, adulter &c. vel defectus naturalis exprobretur, quòd sit spurius, claudus, gibbosus &c. siquis utatur verbis obscænis apud virginem, si cantet aut prælegat quidquam, quod alterius pudorem sugillat. *l. 15. §. 5. 7. 21. 27. ff. eod.* Huc revocari potest injuria *scriptâ*, quæ fit per scripturam, epistolam, item per *carmen* seu *libellum famosum*, ut vocant, quando nempe per scripturam omisso auctoris nomine crimen, historia, vel aliud in ludibrium, contemptum, vilipensionem, infamiam alterius cedens spargitur in vulgus. *Realis* autem, si factô, vel gestu, ut siquis alterum pulset, verberet, ejus domum vi introëat, alicui digitum medium, seu inter alios digitos compressum, ostendat, cornua alterius januæ affigat, aut aliquem aliter ludibrio exponat. §. 1. *Inst. l. Cornelia 5. pr. ff. eod. l. 15. §. 27. cit.* Idem est, si alterum sputo conspurces, manum leves adversùs eum quasi verberaturus. Item si Judex nõ servato Juris Ordine procedit vel aliquid statuit. *l. 32. ff. eod.* Si verba vel facta

de

de ſe ex natura ſua ſunt contumelioſa vel probroſa, præſumitur dolus ſeu animus injuriandi, licèt proferens vel ponens illa proteſtetur, ſe non facere vel feciſſe animô injurandi, v.g. alterum vocando furem, ſed addens: *ſalvo ipſius honore &c. l. 5. C. eod. arg. c. 54. in f. de appellat.* cùm ſit proteſtatio contraria facto: niſi nempe ſufficienter probet, abfuiſſe dolum: ſicut vice verſa, ſi verba & facta de ſe non ſint contumelioſa vel probroſa, præſumitur dolus abfuiſſe, niſi contrarium probetur. Si conſideratis omnibus maneat dubium, an adfuerit dolus, ſeu animus injuriandi, is tam parùm eſt præſumendus, quàm parùm aliàs præſumitur delictum. per *l. 51. pr. ff. pro Socio. l. 6. C. de Dolo malo. c. fin. de Præſumpt.* Porro ſi per dictum aut factum lædatur honor vel fama leviter, injuria *Levis*, ſi graviter, *Atrox* appellatur: levitas autem vel gravitas deſumitur vel ex conditione perſonæ injuriantis & injuriatæ: vel ex loco: vel ex tempore: vel modo: vel ex ipſis verbis aut factis. §. *7. §. 9. Inſt. l. 7. §. fin. l. 8. l. 17. ff. h. t.*

4 Sc. 3. Quamvis injuriam inferre non poſſint, niſi perſonæ doli capaces, ut adeò infans, furioſus, amens, plenè ebrius &c. non inferre cenſeantur ob defectum doli. *l. 3. §. 1. ff. eod.* pati tamen poſſunt homines quicunque, etiam rationis uſu deſtituti. *l. 3. §. 1. cit.* quin & mortui. *l. 1. §. 4. ff. eod.* Nec intereſt, an quis patiatur injuriam directè & in perſona propria, vel indirectè & in perſonis ſibi valde conjunctis, quæ in alicujus poteſtate ſunt: ſic injurioſa tractatio uxoris in maritum, liberorum nondum emancipatorum in patrem, famuli in negotio vel ſervitio domini occupati &c. in dominum, Religioſi in Prælatum redundare cenſetur. §. 2. & 6. *Inſt. l. 1. §. 3. 5. l. 15. §. 48. ff. eod. c. 21. de Sent. Excom. in 6.* Unde & dictæ perſonæ in aliis læſæ permittuntur inſtituere actionem injuriarum. *l. 41. ff. h. t.* quamvis viciſſim id non permittatur uxori, ſi lædatur maritus.

Sc. 4.

§c. 4. Ex injuria oriri in injuriante obligationem satisfaciendi læso in conscientia ante omnem sententiam per reparationem honoris aut famæ, utpote per iniquitatem ablatæ: in injurato autem multiplicem *actionem injuriarum*, quarum prima est *Criminalis*, quâ læsus petit, ut reus debitè plectatur, nimirum extraordinariâ pœnâ, vel corporis afflictivâ, vel mulctâ pecuniariâ Fisco applicandâ &c. §. *10. Inst. h. t.* nisi injuria sit facta per libellum famosum; tunc enim determinata in jure est pœna capitalis. *l. un. C. de famos. libell.* innovata a *Constit. Pœnali Caroli V. art.* 110. casu quo impingitur crimen capitale. Neque multùm refert, an crimen, quod in libello objicitur, sit verum vel falsum; quamquam in casu veritatis non ordinariam, sed extraordinariam pœnam statuere videatur *Constit. Carol. cit.* Extenditur pœna ad illos quoque, qui libellum famosum, ab alio compositum, scripserunt, divulgârunt, aut inventum apud se retinuerunt: licèt non ad illos, qui ab alio acceptum descripserunt non animô divulgandi, sed privatim penes se retinendi, ut docet Menoch. *de arbitr. Jud. casu 263. n. 39.* Teste autem Harpprecht ad §. *1. Inst. h. t. n. 210.* etiam libelli famosi pœna passim solet esse arbitraria. *2. Civilis*, eaque vel Pœnalis, vel rei Persecutoria. *Pœnalis* oritur tum ex Jure Prætorio, vocatúrque *æstimatoria*, quâ læsus petit, ut reus persolvat æstimationem injuriæ, quanti nimirum læsus æstimat honorem, dicendo v. g. quòd maluisset amittere 100. florenos, quàm hoc dedecus vel probrum sustinuisse: & hanc pecuniam, prævia tamen moderatione, si æstimatio videretur esse nimia, Judex tenetur adjudicare læso pro satisfactione. Et hæc actio utpote Prætoria & Pœnalis durat tantùm per annum. Tum ex Jure Civili, nimirum ex *Lege Cornelia*, quâ vindicantur quædam injuriæ reales, ut si aliquis pulsetur, verberetur, aut domus ejus, in qua actu habitat, vi introëatur. §. *sed & 8. Inst.* 5

l. 5. pr. & §§. seqq. ff. h. t. Tendit hæc actio vel ad æstimationem injuriæ, sed faciendam à Judice & adjudicandam læso, vel ad pœnam pecuniariam fisco inferendam, vel ad corporis afflictivam: éstque Perpetua, quia Civilis. Demum 3. actio *rei Persecutoria* (scilicet bonæ existimationis) vel *Recantatoria*, seu *ad Palinodiam:* est introducta tum ex Consuetudine in tum Jure Bavarico *tit. 46. art. 2.* quâ læsus exigit, ut reus contumelioſa dicta recantet seu revocet, eáque injustè à se attentata Judicialiter fateatur, atque sic læsam existimationem restituat. Est Perpetua, utpote ex consuetudine, quæ est species Juris Civilis, descendens, seu durat 30. annis. Porro si per convitium, contumeliam, aut opprobrium re ipsa in morali æstimatione non fuisset læsa, saltem graviter, alterius existimatio, nulla videtur actio concedenda contra convitiantem &c. sed Christiana deprecatio, vel alia reconciliatio (quæ etiam in casu læsionis gravis suadenda est) sufficeret. Laym. *lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 7. n. 6.* uti si tantùm defectus corporis fuisset objectus, v. g. gibbositas, lippitudo &c.

6 Dico 1. Actio injuriarum tam *Civilis*, quæ est pœnalis, seu *æstimatoria*, aut ex *Lege Cornelia*, uti & rei persecutoria seu *ad Palinodiam*, quàm *Criminalis*, competit læso contra injuriantem. 2. quamvis non conjunctivè seu cumulativè, sed disjunctivè, nempe alterutra, vel Civilis pœnæ persecutoria, vel Criminalis, licèt in arbitrio læsi sit hanc vel illam eligere. 3. exceptâ tamen rei persecutoriâ, seu recantatoriâ sive ad palinodiam, quacum & aliæ actiones ad pœnam, seu Civilis seu Criminalis, cumulari possunt. 4. omnis autem actio injuriarum est personalis, unde neque hæredibus læsi competit (exceptâ probabiliùs actione ad palinodiam) neque contra hæredes lædentis. 5. est famosa, seu inferens infamiam Juris illi, qui condemnatur tanquam injurians, nisi Judex reservet famam &c. actio tamen

men ad palinodiam non Juris (ſed Facti) infamiam invehit de Jure communi, bene tamen de Jure Bavarico. *tit. 46. art. 9.* ſi recantatio imperetur à Judice, & fama non reſervetur. Pars 1. conſtat ex §. 2. §. 8. & 10. *Inſt. l. 5 ff. eod.* Palinodiam probat conſuetudo. Pars 2. ex *l. 6. ff. h. t. l. 14. ff. de accuſat.* quia tam Criminalis & publica, quàm Civilis privata, pœnam intentans, refertur ad eundem finem, nempe ad punitionem; bis autem puniri idem delictum non convenit. Pars 3. colligitur ex §. 1. *Inſt. Si quadrupes pauper.* ubi dicitur, quòd actiones, quæ tendunt ad diverſos fines, cumulari poſſint: ſed actio ad palinodiam tendit ad reſtitutionem honoris per recantationem dicti contumelioſi, & ſic eſt rei perſecutoria, actio injuriarum alia verò ad pœnam, & eſt pœnæ perſecutoria: ergo tendunt ad diverſos fines. Confirmatur à pari: condictio furtiva, quæ tendit ad reſtitutionem rei ablatæ, cumulari poteſt cum actione furti, quæ tendit ad pœnam dupli vel quadrupli: ergo à pari. Favet Mynſ. *cent. 2. obſerv. 98. n. 10.* Gail *l. 1. obſ. 65. n. 5.* & alij: diſſentiunt tamen aliqui ea de cauſa, quòd actio ad palinodiam vi conſuetudinis ſit ſurrogata actioni injuriarum pœnali. Et hinc D. Chriſtoph. de Chlingenſperg *l. 4. tit. 4. Inſt. q. 15.* dicit, ſe in praxi ſæpe vidiſſe utrumque petitum, nempe pœnam & recantationem, nunquam tamen utrumque adjudicatum eſſe. Pars 4. ex §. *10. cit.* quia deſcendit ex delicto, intendit pœnam, & ſapit vindictam, quam moriens læſus præſumitur remiſiſſe. Conſonat *l. 13. l. 15. §. 14. ff. eod.* actio ad palinodiam ideo datur hæredibus injuriati, quia eſt rei perſecutoria. Cæterùm vi conſuetudinis, Jure Bavarico *tit. 46. a. 2.* approbatæ, hodie paſſim ex injuria verbali tantùm agi ſolet actione ad palinodiam, qua maximè ſuo honori conſulit injuriatus. Pars 5. iterum ſolet probari ex §. 10. *cit.* Quòd autem actio ad palinodiam de Jure communi non inveha infamiam Juris, eruitur indè, quia in nullo textu

id reperitur: quòd verò infamiam Facti, exinde, quia apud viros honestos malè audit, qui se ipsum mendacij arguere debuit. Infamia autem Juris non incurritur, si Judex fert sententiam in procuratorem, si conventus ante sententiam transigit cum injuriato authoritate Judicis, aut, si Judex, uti potest; & alicubi vi Statutorum debet, condemnando de injuria reservat famam. per *l. 6. §. 2. §. 3. l. 13. §. pœna gravior ff. de his, qui not. infam.* Pari modo infamia evitatur, si injuriatus remittit gratis injuriam. per *l. non damnatos 18. C. ex quib. cauſ. infam.* In Bavaria non tantùm Judici cuicunque permissum est famam injurianti reservare, sed etiam, si causa injuriarum proposita adeò liquida non est, aut si nescitur, an non & injuriatus dederit causam injurianti, præceptum actionem & processum injuriarum penitus tollere. Land-Recht. *tit. cit. a. 10.* Id quod praxis habet communis non solùm apud rusticos & cives plebeios, quibus cavillandi & injuriandi libido frequentior est, sed etiam inter personas dignioris conditionis observatum est à nostra Facultate Juridica. Sic igitur pronuntiari solet: Soll der Beklagte umb so vil punctirt; übrigens beyde zu guten Freunden gesprochen/ und alles übriges ex officio auffgehebt seyn. D. Herman. Ant. de Chlingensperg *de Differentijs inter Jus Comm. & Bavar. ad tit. & a. cit. pag. 164.*

7 Quæres, an actione injuriarum teneatur, qui crimen vel defectum verum objicit alteri, vel divulgat? R. 1. si crimen vel defectus est occultus, nec interest Reipublicæ, illud vel hunc detegi, tenetur hac actione, seu conveniri potest. Julius Clarus *v. Injuria n. 15.* ac alij multi; quia talis objicit vel vulgat injustè, & sic non sine dolo, in quo consistit substantia injuriæ; nam alter habet jus ad suam famam & honorem, quamdiu occultum manet ejus crimen vel defectus, nisi utilitas vel necessitas publica exigat revelationem. R. 2. Si verò interest Reipublicæ crimen vel defectum manifestari, uti

est crimen homicidij, falsationis, furti, adulterii, defectus natalium &c. ne illo laborans promoveatur ad Prælaturam &c. & manifestetur in Judicio, manifestans non tenetur; quia non animô injuriandi, sed studiô Reipublicæ, censetur manifestâsse, *nec æquum est, eum, qui nocentem infamavit, ob eam rem condemnari; quia peccata nocentium nota esse oportet, & expedit,* uti ait *l. 18. pr. ff. h. t.* Secus, si manifestet extra Judicium, vel (in foro Canonico) si non præmittat manifestationi in Judicio admonitionem secretam, quam exigit Lex charitatis, ubi ea creditur suffectura ad avertendum alterius damnum. P. Wiestner *h. t. n.* 13. 14.

Dico 2. Actio injuriarum tollitur vel cessat 1. morte & tam injuriantis quam injuriati, si ante mortem lis non fuit contestata. *l. 13. pr. ff. h. t.* nisi per injuriam simul datum sit damnum; istud enim sibi resarciri etiam ab hæredibus per injuriam damnificantis, quantum permittunt hæreditatis vires, petere potest damnificatus, & ejus hæredes. *c. 5. de Raptor. c. fin. de sepult.* 2. lapsu unius anni. *l. 5. C. h. t.* excepta tamen actione injuriarum Civili, quæ descendit ex Lege Cornelia, item rei persecutoriâ seu recantatoriâ, atque ortâ ex libello famoso; quæ sunt perpetuæ, & primùm præscriptione 30. annorum extinguuntur. 3. satisfactione pro illata injuria. *l. 17. §. 6. ff. eod.* 4. transactione, vel pacto. *l. 11. §. 1. ff. eod.* 5. condonatione expressa. *l. 17. cit. §. 12. arg. c. 12. de For. Comp.* ubi adverte, filiumfamilias, vel Religiosum, invito patre, vel Superiore, non posse injuriam, vel potiùs actionem injuriarum remittere, quamvis vicissim pater loco filijfamilias, etiam invito, possit remittere. per *d. l. 17. §. 12.* nisi filius sit eminentioris conditionis, quam pater. 6. condonatione vel remissione tacita. §. *fin. Inst. & l. 11. §. 1. ff. h. t.* ut si injuriam passus non statim & in continenti eam revocavit ad animum, quando potuit, subridendo, aut signa dando, se non ægrè ferre, vel, si initiò quidem se offen-

sum ostendit, dein verò amicitiam cum offendente restaurat, familiariter cum eo agit, sponte cum ipso conversatur, ad convivium invitat, vel aliud speciale (commune, v. g. salutatio obviantis non sufficit) charitatis signum eidem exhibet. Ubi etiam nota, quòd per hoc, quòd injuriatus postea suscipiat Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, censeatur quidem injuriam remisisse, at non, uti aliqui putant perperam, actionem injuriarum, etiam Criminalem. 7. retorsione, quæ nihil est aliud, quàm propulsatio injuriæ verbalis in ipsum injuriantem propria auctoritate & in continenti facta, v. g. si voces eum mendacem, vel dicas, eum mentiri ut furem vel latronem, aut esse talem, qualem te esse asserit, ac tamdiu habendum pro tali, donec objectum crimen probaverit; sic enim defenditur honor, & infamatio evitatur. Verùm de hac

9 Quæres, an Retorsio sit licita, ac fieri possit absque nova injuria adversùs injuriantem? R. est licita, si habeat has conditiones. 1. si læsus es injuria verbali; nam infligenti alapâ non potes reddere aliam, nisi plures timendi causam habeas. 2. si fiat animô te defendendi, & propulsandi injuriam. 3. si fiat in continenti, seu statim, ac fieri potest, moraliter loquendo; si enim absenti illata fuisset injuria, posses post aliquod intervallum temporis, ubi rescijsti, retorquere vel scriptô, vel coram Notario cum testibus. 4. si observetur moderamen inculpatæ tutelæ; quod non observares, si objiceres crimen longè gravius, vel longè diversum ab eo, quod tibi objectum est, nec serviens ad minuendam vel tollendam injuriam tibi illatam: si injuriam verbalem reali, v. g. verberibus: si injuriam privatim tibi illatam publicè affixâ schedâ retorqueres &c. De Jure Bavar. *Tit. 96. a. 6. & 7.* injuria stante pede, si præsenti, &, si absenti illata est, intra mensem facienda; nec sufficit præcisè dicere, alterum mentiri, sed aptis in adversarium verbis transferri debet. Ratio Responsionis est; quia

suum

ſuum honorem defendere, ac injuriam repellere, cuivis permiſſum eſt. *arg. l. 3. ff. de J. & J.* & juſtum animi dolorem, quem quis ex recenti ſentit injuria, temperare difficillimum. *l. 38. §. 8. ff. ad L. Jul. de Adult.* Oppones, Jus defenſionis tantùm datur adversùs injuriam futuram, vel præſentem, non præteritam; aliàs enim foret vindicta privata; ſic non licet repercutere eum poſt intervallum aliquod, qui te percuſſit. R. Eſto, quòd hoc regulariter verum ſit in injuria Reali; in Verbali tamen, quæ manet moraliter, poſtquam verba phyſicè præterierunt, & præſens cenſetur, niſi retorſione (etiam poſt morale intervallum, poſtquam innotuit) tollatur ſuſpicio de objecto crimine apud audientes, vel Judicis auctoritate eximatur. De retorſione & tota materia de Injuriis rectè conſulitur Harpprecht ad *h. t. in Inſtit.*

§. 2.

De Damno dato. Ubi etiam de Repreſſalijs, & Pignorationibus.

Sciendum 1. per *damnum datum* hìc, utì in *Inſtit.* to *Digeſt. & Cod. ad Legem Aquiliam*, non intelligi illud, quo quis cum ſuo lucro nocet alteri, utì ſit per furtum, rapinam, uſuras, de quibus egimus in ſuis Titulis, ſed tale damnum, quod alteri voluntariè quidem, & per injuriam, ſive formalem ſive materialem, infertur, at fine inferentis lucro vel emolumento, ut ſi res aliena corrumpatur, deterioretur, deſtruatur, v. g. ædes incendantur, animal occîdatur, aut vulneretur, veſtes lacerentur &c. ſive dein id fiat *dolô verô*, ſeu animô nocendi ſatìs manifeſtô, vel *dolo præſumptô*, ſeu ubi ex indiciis valde verisimilibus & conjecturis talis animus interveniſſe cenſetur, utì ſit in *culpa lata* & *la-*

tiore, ut vocant, sive ex *culpa Theologica*, quæ continet peccatum coram Deo, sive *merè Juridicâ*, quæ non est conjuncta, cum peccato coram Deo, v. g. propter defectum advertentiæ ad Legem Dei vel obligationem in conscientia in aliquid faciente aut omittente, ex quo oritur alteri damnum, seu dein illa culpa Juridica fuerit *levis*, seu *levissima*, sive denique ex *casu fortuito*, quando damnum alterius, ex actione vel omissione secutum, prævideri, aut evitari nec potuit, nec debuit. Quid sit culpa Juridica, lata, levis, & levissima, explicavi ad *tit.* 31. *de Pactis in lib. I.*

11 Sc. 2. Sicut damnum ex *vero delicto*, nimirum dolo vel culpa propria, ad quod reparandum media & actionem suppeditat famosa *Lex Aquilia*, dari potest, ita quoque dari posse ex *quasi-delicto*, videlicet ex imperitia, vel alieno facto, non propriô dolô, vel culpâ, & tale damnum passo succurrunt *Leges Noxales*. Ex quasi-delicto obligantur ad resarcitionem damni secundùm Leges 1. Judex malè judicans per imperitiam vel errorem, licèt bona fide & sine culpa processerit; præsumitur enim, vel potiùs fingitur à Jure culpabilis in eo, quòd vel ipse rem non satis discusserit, vel peritiores, cùm potuisset, non consuluerit. 2. Paterfamilias, seu caput domûs vel familiæ, vel habitator alius, si ex cænaculo, aut alia parte domûs ejiciatur vel effundatur aliquid in locum, per quem homines commerare solent, & transeuntium aliquis fuerit indè læsus vel in persona, vel in vestibus, vel in rebus suis; licèt enim caput, vel habitator domûs de ejectione, vel effusione, nihil sciverit, delinquere tamen præsumitur, vel potiùs fingitur, quatenus non sufficienter cavit, ne quid cum alterius detrimento dejciatur, vel effundatur. 3. Ille, qui in loco, ubi passim & vulgò fit iter, aliquid posuit vel suspendit cum periculo, ne, si fortè ceciderit, prætereuntibus, aut ponè consistentibus noceat: auctor enim hujus positionis vel suspensionis censetur

ſetur non adhibuiſſe debitam cautelam. 4. Caupo, Stabularius, & Nauta, ſeu Rector navis, ſi in ejus cauponа, ſtabulo, aut in navi, per famulos aut inquilinos illius, viatoribus, vel vectoribus, damnum inferatur per furtum aut aliud maleficium; quamvis enim exercitor, ſeu qui cauponam, ſtabulum, vel navim exercet, damni conſcius aut particeps non ſit, in eo tamen præſumitur culpabilis, quòd fidem famulorum & inquilinorum non accuratiùs exploraverit. 5. Dominus, vel poſſeſſor ſervi propriè dicti, uti & animalis, ſi ſervus, vel animal contra naturam generis (ut ſi equus ſibi blandientem calce percuſſit; tunc enim cenſetur calcitroſus) aliis nocuit; quia dominus (aut ille, qui fuit poſſeſſor tempore actionis natæ) cenſetur, vel fingitur, quòd ſervum vel animal non debitè cuſtodierit. Habentur hæc *pr. & §. 1. 2. & fin. Inſt. de obligat. quæ ex quaſi-delicto. & t. Inſt. & l. 1. & c. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſ. dicat.* Oppones. Medicus, Advocatus, & artifices, ſi inferant damnum ex imperitia, tenentur ex vero delicto & culpa, per *§. 7. Inſt. de L. Aquil.* ergo & Judex imperitè judicando damnum inferens. R. *N. Conſ.* quia imperitia ſolùm in illis æquiparatur culpæ propriæ & delicto, qui artem profitentur, uti eſt Medicus &c. uti explicatur *l. 132. ff. de R. J.* non autem in Judice, qui artem non profitetur, ſed publica auctoritate conſtituitur, etiam invitus: & hinc non condemnatur imperitè judicans in totum damnum, ſed ſolùm in id, quod æquo Judici videbitur. *l. ult. ff. de Extraord. cognit.* qui verò conveniuntur ex Lege Aquilia, condemnantur in totum damnum.

Sc. 3. Ex damno ſaltem gravi & notabili, per dolum, aut culpam quamcunque, etiam merè Juridicam, imò & leviſſimam ſaltem commiſſionis (modò iſta extra contractum, in quo non præſtatur culpa leviſſima, fuerit cauſa damni, ut habet melior cum Strykio *in Uſu Mod. Pand. tit. ad L. Aquil. §. 14.*) oriri pro 12

foro externo *actionem Legis Aquiliæ* (ſic dictæ, quia ab Aquilio Tribuno-plebis conſtituta eſt) quâ petitur non tantùm æſtimatio rei in ſtatu præſenti, ſeu quanti æſtimatur damnum tempore, quo illatum eſt, reſarcienda (ſi occiſum eſt animal ex iis, quæ gregatim paſcuntur, ut oves, boves, porci) valuit intra totum retro annum, ſed etiã (ſi tale animal fuit ſolùm vulneratum, vel aliud animal occiſum, quod gregatim non paſcitur, utì canes, feræ, vel in alia re inanimata damnum eſt illatum) quanti plurimi intra proximos 30. dies valuit. Adeóque actio Legis Aquiliæ non eſt præcisè rei perſecutoria, ſed etiam aliqualiter pœnalis. *t. t. Inſt. ff. & C. Ad L. Aquil.* Quamquam hodie in praxi non ampliùs æſtimetur damnum ſecundùm id, quod res deſtructa vel deterriorata valuit antecedenti tempore, ſed juxta ſtatum præſentem, quo datum eſt damnum, adeóque actio tantùm datur hodie ad *ſimplum*, non verò *ad quanti plurimi*, utì teſtantur Bruneman. Lauterbach. Schneidevvin, Stryck. *lo. cit.* §. 2. & alij communiter; licèt habeatur ratio ſumptuum & impenſarum in curationem hominis vel animalis occiſi aut vulnerati factarum, vel operarum propterea ceſſantium. *c. 1. c. 8. h. t. l. 7. pr. l. 21. §. ult. ff. ad L. Aquil. l. 3. ff. Si quadrupes.* Dolor verò, quem per injuriam vulneratus vel percuſſus ſuſtinere debuit, de jure non æſtimatur. *arg. l. 3. cit.* proinde pro illo nihil adjudicatur. Competit hæc actio, utpote rei perſecutoria, omnibus & ſolis illis, quorum propter jus reale vel dominium aut uſumfructum rei intereſt, damnum non fuiſſe datum. *l. 11. §. 6. 9. & fin. ad L. Aquil.* item contra damnificantem, & vel phyſicè vel moraliter efficienter cooperantem ad damnum, non verò contra hæredes illius. *§. 9. Inſt. l. 23. §. 8. ff. eod.* quia deſcendit ex delicto ſterili, ac tali, ex quo ad hæredes nihil defertur. Excipe, niſi damnum eſſet datum dolò vel per culpam Theologicam; tunc enim juxta vires hæreditatis tenerentur quoque hæredes dam-

Digitized by Google

damnificantis, ſaltem de Jure Canonico. *c. 5. de Raptor. c. fin. de ſepult.* Quia verò contra hæredes damnificantis non datur, ideo ex parte Rei conventi hæc actio à D. Gletle *Jurisprud. terrib. p. 2. c. 4. §. 5. n. 2.* rectè appellatur *Pœnalis.* Eſt autem *Perpetua*, quia Civilis.

Sc. 4. Ex quaſi-delicto varias naſci actiones, & qui- 13
dem 1. contra Judicem ex imperitia malè judicantem datur *actio de Syndicatu*, vel *malè judicati*, vel *actio in factum*, qua convenitur, ut læſo tantum præſtet, quantum Judici ſuperiori æquum fuerit viſum. *l. ult. cit. l. ult. C. de pœn. Jud. qui malè.* 2. contra patremfamilias vel habitatorem domûs, ex qua aliquid aliis noxium à quocunque inquilino, etiam hoſpite & extraneo, fuit ejectum vel effuſum, *actio dejecti vel effuſi*, qua petitur duplum damni illati, &, ſi homo indè fuit vulneratus, impenſæ curationis, atque compenſatio operarum ceſſantium, ſi verò occiſus, 50. aurei. §. 1. & 2. *Inſtit. de Oblig. quæ ex quaſi-del. l. 1. & l. fin. ff. de his, qui effud.* 3. contra ponentem vel ſuſpendentem aliquid cum periculo commeantium *actio poſiti vel ſuſpenſi*, vel *actio in factum*, qua convenitur, ut 10. aureos perſolvat. §. 1. *Inſt. cit. l. 5. §. 6. ff qui effud.* 4. contra cauponem, ſtabularium, & nautam *actio in factum*, ut duplum præſtet illius, quod viatoribus, hoſpitibus, vectoribus ex damno in caupona &c. à famulis, vel operariis cauponis &c. cauſato abeſt de rebus ſuis. *l. fin. ff. Nautæ, caupon. ſtabular.* 5. contra dominum animalis irrationalis, quod alteri damnum intulit, *actio quadrupedaria*, & quidem *directa*, ſi animal quadrupes & manſuetum nocuit. *l. 3. ff. Si quadrupes pauper.* Si verò animal bipes, vel beſtia per ſe fera, at cicurata & cuſtodiâ hominis coërcita, *utilis. l. 4. ff. eodem.* Idem eſt, ſi ſervus propriè dictus damnum dedit. Hæc actio eò tendit, ut vel æſtimatio damni, relata in tempus, quo datum eſt, compenſetur, vel animal damnificans noxæ dedatur, h. e. actori relinquatur in damni compenſationem, prout

Reus

Reus conventus elegerit, cum reſarcitione impenſarum in curationem, & operarum omiſſarum. *pr. Inſt. l. 1. l. 3. ff. eod.* Hujusmodi damnum a bruto animali illatum Jura non vocant damnum, quia damnum, quod compenſari debet, videtur inferendum eſſe per injuriam, cujus inferendæ bruta non ſunt capacia, ſed appellatur *pauperies*. Plura de his C viliſtæ. Nos advertimus, has Leges Noxales eſſe juſtas, quia ſunt inductæ ex fine boni publici, ut homines reddantur accuratiores ad damna aliorum impedienda. Utrùm verò hæ, utì & lex Aquilia, ante ſententiam Judicis obligent in conſcientia ad reſarcitionem damni illati ex quaſi delicto, aut per culpam merè juridicam, ardens eſt controverſia, quam hic decîdemus.

14 Dico 1. Certum eſt, damnificantem dolô malô obligari in utroque foro, & in conſcientia ante omnem ſententiam, ad reparationem damni. 2. utì & ſi damnum eſt datum ex culpa non Juridica tantùm, ſed etiam Theologica, ſaltem gravi. 3. econtra datum caſu merè fortuito, nec in interno, nec in externo per ſe ex obligatione reparandum eſſe. Partem 1. *mam* omnes, 2. *dam* ferè omnes ampleƈtuntur, eò quòd Jus Naturale, & Juſtitiæ Commutativæ natura, non Lex Aquilia, damni formaliter injuſtè dati reparationem exigat. Pars 3. æquè certa videtur, quia nec Jus Naturale pro foro interno, ubi nulla eſt culpa coram Deo & in conſcientia, nec Jus Poſitivum pro foro externo adſtringit. per *c. un. de Commodato. l. 1. §. 4. ff. de O. & A. & l. 6. C. de Pignorat. Act.* Adeóque res perit domino; niſi nempe aliquis ſpecialiter ex pacto ſe obligaſſet ad damnum fortuitò ſecutum, vel in re aliena reſtituenda culpabilem moram, quæ fuit cauſa damni caſu fortuito dati, commiſiſſet.

15 Dico 2. Damnum ex culpa merè juridica datum (idem eſt à fortiori de quaſi-delicto, ſi indè accidat alteri damnum) reparandi obligatio neque de Jure Poſiti-

va

vo datur in conſcientia ante ſententiam Judicis. v. g. ſi rem alterius ex oblivione relinquas in publico, & illa pereat, vel per imprudentiam fortè perdas illam, frangas &c. ſi famulus ad ignem obdormiſcens cauſam dedit incendio &c. Ita communior & verior cum Innoc. Molin. Laym. Lug. Haunold. *to. 1. tr. 2. num. 178.* D. Chriſt. de Chlingenſperg *Inſt. ad L. Aquil. q. 9.* contra Angel. Panorm. Covarruv. Zœſ. & Arnold. Rath *tract. de damno n. 34.* Probatur 1. De jure Naturali non eſt obligatio in conſcientia, quia nec datur ex *re accepta*, cùm hoc damnum non ſit lucroſum, nec ex *injuſta acceptione*, quia peccatum in conſcientia & formale non eſt commiſſum: Jus autem Poſitivum nullibi ſatis clarè exprimit obligationem in conſcientia ante ſententiam Judicis, quamvis tribuat actionem pro foro externo: ergo nec de jure Poſitivo datur obligatio in conſcientia; nam *contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, facienda eſt interpretatio. c. 57 de R. J. in 6.* Et *in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur*: atque *in dubijs benigniora præferenda ſunt. l. 9. 56. 192. ff. eod.* Imò Lex 2. *C. de L. Aquil.* ſatis clarè inſinuat, nonniſi poſt ſententiam debere damnum culpâ juridicâ datum reparari, & reſarcitionem acquiri poſſe, dum ait, *competentis Judicis authoritate conſequêris -- Judicis curâ impetrabis:* ergo Lex Aquilia ante Judicis ſententiam non intendit obligare ad reparationem damni. Confirmatur. Praxis & communis hominum perſuaſio optimè interpretatur Leges, adeóque & Legem Aquiliam: ſed praxis & communis perſuaſio fidelium habet, quòd nemo facilè reſarciat damnum ſine culpa Theologica datum, vel ſibi perſuadeat, ſe obligari ad id, ante ſententiam Judicis; quis enim ſibi ſcrupulum facit, ſi antea non reſarciat? Prob. 2. Lex Aquilia, & Leges Noxales, ſi ante ſententiam obligarent in conſcientia ad reparandum damnum, eſſent nimis arduæ, conſequenter magis noxiæ quam utiles, ſiquidem ſpectatâ ho-

hominum fragilitate, ignorantiâ, oblivione, inadvertentiâ &c. proniſſimum eſt vel per ſe vel per ſuos famulos, aut animalia &c. damnum alijs inferri vel omiſſione vel actione aliqua, coram Deo non culpabili; ex altera verò parte difficillimum, damnum, ſine omni culpa coram Deo datum, & ex quo nullum acquiſitum eſt lucrum, reſarcire exſpoliando ſe ipſum rebus proprijs; & hinc obligatio hæc paſſim negligeretur cum multiplici animarum diſpendio: ergo Legislatores humani vel non potuerunt (cùm in ipſorum poteſtate non ſit, leges ponere communitati magis noxias quàm utiles) vel ſaltem non voluerunt iſtam obligationem in conſcientia ante Judicis ſententiam imponere: præſertim cùm conſequantur ſatis finem ſuum, qui fuit homines reddere accuratiores in cavendis alienis damnis, per hoc, quòd dederint læſis actionem, & Judices obligârint ad præcipiendam reſarcitionem per ſententiam: ergo planè verum eſſe videtur, quod ex D. Gletle notavimus, prædictas Leges ex parte Rei, ſeu lædentis, eſſe merè pœnales, & ante ſententiam non obligare ad reparandum damnum. Prob. 3. damnum, ſine omni culpa Theologica datum & ſine advertentia ad culpam coram Deo, eſt involuntariè & quaſi caſu fortuito datum, non minùs, ac ſi detur ab amente, furioſo &c. ergo coram Deo & in conſcientia non datur obligatio reſarciendi, & æquè parùm, atque ſi ex caſu fortuito, vel ab amente detur damnum.

Porro aſſertionem intelligo non tantùm de culpa levi, ſed etiam de lata, ſi ſit merè Juridica, & cum peccato ſaltem gravi injuſtitiæ in conſcientia (quod tamen fortaſſis ordinariè non contingit) non conjuncta; ut ſi res alienas, quas bona fide credidiſti eſſe tuas, prodigè abſumpſiſſes, aut in pueritia ſcienter quidem & voluntariè, at ex Juvenili levitate, alium damnificâſſes, non apprehendens, tuam actionem eſſe Theologicè malam, ſed ſolùm politicè, & pœnæ ſubjectam, ſi deprehen-

de-

dereris. Item intelligo de leviſſima quoque culpa, conformiter *leg. 44. pr. ff. ad L. Aquil.* Quæ autem de culpa merè Juridica modò dixi, intelligenda quoque veniunt de culpa eadem in contractibus commiſſa, in quibus præſtari debet culpa Juridica, ſeu levis aut leviſſima, ſeu lata, quæ non eſt conjuncta cum culpa Theologica.

Oppones 1. Lex juſta in foro externo eſt etiam juſta in foro interno: ſed Lex Aquilia & Leges Noxales ſunt juſtæ pro foro externo: ergo & pro interno: ergo obligant in foro conſcientiæ interno per ſe & immediatè ante Judicis ſententiam. 2. Leges, quæ concedunt actionem in factum, ex quo damnum, licet materialiter tantùm injuſtum, alteri eſt ſecutum, non ſunt pœnales, ſed rei perſecutoriæ; cùm cuilibet factum ſuum nocere debeat, non alteri: & alteri per alterum non ſit inferenda iniqua conditio. *l. 74. ff. de R. J.* atque convenientius ſit, illum potiùs ſuſtinere damnum, qui commiſit culpam, licèt Juridicam tantùm, quàm qui ſine omni culpa damnum eſt paſſus: ergo. 3. Non modò Leges Civiles, ſed etiam Jus Canonicum vult compenſari damnum ex culpa merè Juridica datum, uti in *c. 2. 3. 4. 5. h. t.* Sed Jus Canonicum obligat in conſcientia ante omnem ſententiam. 4. In *c. fin. eod.* ſatis clarè exprimitur obligatio in conſcientia; dicit enim textus, eum non excuſari, cujus *imperitiâ*, *vel negligentiâ* damnum eſt datum, & ſolum illum excuſari, *qui, ut damnum non accideret, de contingentibus nil omiſit.* Confirmatur: In *d. c.* & Legibus Civilibus non fit diſcrimen inter culpam Juridicam & Theologicam, ſed generaliter *culpâ* datum damnum jubetur compenſari: ergo nec nos debemus diſtinguere. R. ad 1. *diſt. Illatum*: ergo obligant in foro conſcientiæ ad aliquid, nempe ad id, ad quod volunt obligare in foro conſcientiæ, quod eſt, ut Judex inſtituta actione condemnet ad reſarcitionem damni, & ut condemnatus reſar-

16

ſarciat. *C.* immediatè, abſolutè, & independenter à ſententia Judicis ad reſarcitionem damni condemnante, *N. Illatum*; nam ad hoc vel non potuerunt, vel ſaltem non voluerunt obligare, partim quia hanc obligationem clarè non expreſſerunt, conſequenter in dubio non aſſerenda eſt obligatio, & receſſus à Jure Naturali. *arg. l. 47. ff. de Obl. & Act.* partim quia communior Doctorum, communis hominum perſuaſio, & ipſa praxis non agnoſcit hanc obligationem, partim quia uſus declarat, dictas Leges, licèt fortè (quod tamen verum eſſe non cenſeo) intendiſſent aliquando obligare in conſcientia directè, immediatè, & abſolutè, non eſſe receptas in tali rigore. Sunt ergo vel ex ſe, ùti verius eſſe puto, vel ex uſu & communi perſuaſione quoad damnificantem Leges pœnales, quales ſunt aliæ Leges merè pœnales, Venationem &c. prohibentes; in quibus proinde fieri poteſt retorſio argumenti. Ad 2. *diſt. Ant.* Non ſunt pœnales, ſed rei perſecutoriæ, ex parte damnum paſſi. *C. Ant.* ex parte inferentis, ſaltem de facto. *N. Ant.* Convenientius quidem eſt, ut is ferat damnum in foro interno, qui intulit per culpam Theologicam, vel per Juridicam quidem, ſi Leges id præcipiant ante ſententiam: non verò, ſi culpa merè Juridica fuit commiſſa, & propter hanc ſolam Leges non imperant reſarcitionem ante ſententiam; ùti revera non imperant; quod oſtendimus. Ad 3. Jus Canonicum, ubi loquitur de culpa merè Juridica, cùm clarè non exprimat obligationem in conſcientia ante ſententiam, cenſetur ſequi Leges Civiles, ac tantùm tribuere actionem, & hac mediante, ac ſententia Judicis interveniente, ad reſarcitionem damni obligare. Ad 4. ibi vel eſt ſermo de culpa Juridica lata, quæ eſt conjuncta, ùti ordinariè ſolet eſſe, cum peccato in conſcientia, quia textus ſubdit, *nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire NB. debuiſti, ex facto tuo injuriam verisimiliter poſſe contingere:* vel ſi de culpa merè Juri-

juridica sermo sit, non tamen satis clarè videtur textus exprimere obligationem ante sententiam; quia non dicit, *nulla* ignorantia, *nulla* imperitia, *nulla* negligentia te excusat; ne condemnet, quem Jus Naturale & Divinum, imò & Civile, non condemnat. Ad *Confirmat.* Imprimis *c. fin. cit.* satis distinguit, quia dicit, *si scire debuisti.* deinde rationes nostræ satis evincunt, distinctionem necessariò esse faciendam inter culpam Theologicam & Juridicam.

17. Dico 3. Datur tamen probabilius obligatio in conscientia post sententiam Judicis ad reparandum damnum ex culpa merè Juridica, vel quasi delicto datum. Adeóque Lex Aquilia & Leges Noxales mediatè, & conditionatè, si nempe Judex instituta actione, quam dant dictæ Leges (non verò immediatè & absolutè) condemnet, obligant ad refarciendum in conscientia damnum, ferè sicut Leges pœnales ad pœnam. Ita communior & verior cum Molina *tr. 2. d. 698. n. 5. 6.* & plerisque prioris Assertionis Patronis contra Rebell. P. Krimer, P. Haunold. P. Schmier. *de delict. p. 3. c. 1. n. 90.* quibus favent, ut audio, in suis Manuscriptis celebres Romanæ Theologiæ Professores P. Nicol. Martinez, & P. Angel. Alemanni, uti & plurimi Legistæ, ac inter hos mei Domini Collegæ omnes, quod scio. Isti, saltem P. Haun. & P. Schmier, fatentur quidem, post sententiam dari obligationem *in* foro conscientiæ, sed non *pro* foro conscientiæ, h. e. ita ut, quando Judex secundùm Legem Aquiliam & Leges Noxales, quæ juxta ipsos fundantur in præsumptione culpæ Theologicæ, cujus absentia non satis probari potest, reparationem damni imperat, huic quidem præcepto parendum sit, si absque scandalo declinari nequeat, occultam tamen compensationem facere postea sit licitum. Vel contendunt, obligationem reparandi in conscientia, si detur post sententiam, jam antecedenter fuisse datam. Probatur autem nostra Assertio 1. Lex Aquilia, & Leges

Noxales, sunt rationabiles & justæ, utpote fundatæ in bono publico, ut homines reddantur cauti, ne aliis noceant vel per se, vel per suos, etiam animalia: ergo sententia secundùm has leges lata etiam est justa: sed sententia justa & secundùm Leges lata obligat in conscientia; cùm Jus Naturale exigat, ut pareatur Judici justè & secundùm leges imperanti, uti patet etiam in sententia Judicis pœnam juxta leges pœnales infligentis. Itaque dictæ leges obligant in conscientia conditionatè, si judex institutâ actione condemnet culpæ Juridicæ reum, vel obligant mediatè seu mediante sententia. Prob. 2. Si post sententiam non daretur obligatio, nec Judicum auctoritas esset satis firma & efficax, nec Legum finis sufficienter obtineretur; quia non obstante Judicis sententia & præcepto posset absque peccato non fieri reparatio damni dati, vel si fieret, licita foret occulta compensatio, absq; sic Judicium redderetur eluforium, & efficaciter non fieret, quod Leges justæ intendunt: quod repugnat Juri Naturali.

18 Oppones 1. Lex Aquilia fundatur in præsumptione culpæ Theologicæ: ergo, ubi nulla intervénit culpa Theologica, nec sub conditione sententiæ Judicis, vel ea mediante, obligat dicta Lex, utpote nitens suppositô falsô; cùm præsumptio debeat cedere veritati. *Antec. prob.* tum ex eo, quia Lex Aquilia loquitur de damno *injuriâ* dato. *pr. Inst. & l. 3. ff. ad L. Aquil.* injuria autem supponit culpam Theologicam; tum quia Lex Aquilia non stringit amentes, furiosos, infantes, si damnum inferant: cujus rei ratio alia non est, quam quòd doli & culpæ Theologicæ capaces non sint: ergo. 2. Lex Aquilia, uti & Leges Noxales, non dant actionem contra eum, qui casu merè fortuito intulit damnum: sed damnum sine culpa Theologica datum censetur esse datum casu fortuito, utpote inscienter, indeliberatè, involuntariè datum. 3. Sententia Judicis non potest esse majoris ponderis & efficaciæ, quam

sint

ſint Leges: ſed Lex Aquilia & Leges Noxales juxta nos non obligant in conſcientia ad reparationem damni, imò non poſſunt obligare, cùm Jus Naturale non obliget, ubi nulla eſt culpa Theologica, Humanæ autem Leges contra Jus Naturale nihil poſſint: ergo nec ſententia Judicis obligare poteſt. 4. Vel ſententia, ſecundùm præfatas leges lata, eſt juſta, vel injuſta: ſi injuſta, utique non obligat: ſi juſta, jam ſupponit jus Naturale in læſo, quo exigat vel exigere poſſit reparationem damni, & non primùm confert: ergo, ſi in conſcientia datur obligatio reparandi damnum poſt ſententiam, hoc ipſo datur ante ſententiam; quod priùs negavimus. R. ad 1. *N. Ant.* Ad probationem: Lex Aquilia loquitur quidem de damno, quod datur per injuriam, at Juridicam, non Theologicam: *injuria* in ſenſu Juridico ſeu Juridica eſt omne id, quod jure non fit, vel quod nullo jure fit. *pr. Inſt. de injur.* §. 2. *Inſt. & l.* 5. §. 1. *ff. Ad L. Aquil.* ſeu citra vel contra jus alterius, ſive dein culpa Theologica ſeu advertentia ad peccatum coram Deo accedat, ſive non. Amentes, furioſi, infantes, & alij non capaces doli, ideo non poſſunt conveniri ex Lege Aquilia; quia nec diligentiæ ad cavenda damna aliena, quam iſta lex vult acuere, adeóque nec culpæ & injuriæ Juridicæ capaces ſunt. Ad 2. *diſt. min.* eſt datum caſu Theologicè fortuito. *C. Min.* Juridicè fortuito, quando eſt datum injuriâ vel culpâ merè Juridicâ. *N. Min.* Quamvis autem nec ante, nec poſt ſententiam aliquis obligari poſſit, ſecluſa conventione ſpeciali &c. ad præſtandum caſum tam Juridicè quàm Theologicè fortuitum, poteſt tamen per ſententiam Judicis imponi obligatio ad præſtandum caſum naturaliter fortuitum, & ad reparandum damnum non ſine culpa Juridica, vel quaſi-delicto, datum. Ad 3. Sententia Judicis, reparationem damni, ex culpa Juridica vel quaſi-delicto dati, impetrantis omne ſuum robur & vim habet à Lege Aquilia & Legibus Noxalibus ſub conditione, ſi Judicis auctoritas

& sententia acceſſerit, obligantibus ad reparationem; adeóque ſententia non eſt propriè majoris ponderis, quàm ſint Leges, ſed tantùm poſitio & purificatio conditionis, ut legum obligatio fiat abſoluta. Vel Judex tantùm exequitur, quod leges volunt ſub hac conditione, *ſi Judex ad reparationem*, uti debet, *condemnet*. Interim dictæ Leges nihil ſtatuunt contra Jus Naturale, præceptivum vel prohibitivum, ſed tantùm præter illud, ſeu imponunt mediante ſententia Judicis obligationem, quam Jus Naturale non impoſuit determinatè, uti fit in plurimis aliis Legibus merè Humanis, imò in omnibus. Ad 4. dico, ſententiam eſſe juſtam, utpote ſecundùm Leges latam; propterea tamen non ſupponit jus jam abſolutum in læſo ad exigendam reparationem damni, ſed primùm tribuit. Jus enim Naturale, uti & Lex Aquilia ac Leges Noxales ſolùm obligant ad reparandum damnum ſub conditione, ſi jubeat legitima poteſtas.

19 Ex dictis infero 1. damnificatum ex culpa Juridica vel quaſi-delicto alterius non poſſe ante ſententiam, & extra viam Juris, ſibi ipſi ex bonis ejus, per quem, vel per cujus homines aut animalia damnum eſt paſſus, reparationem illius quærere. 2. nec ei licitum eſſe aliena animalia in agris, vel ſegete, deprehenſa interficere, includere, vel eis damnum inferre; quia ipſi competit ordinarium Juris remedium adversùs dominum, ut reparet damnum. Abigi proinde debent animalia ſine damno, vel dominus moneri, ut recipiat. *l. 39. ff. ad L. Aquil.* Si tamen incluſio fieret præcisè, ut veniatur in cognitionem domini, vel, uti recepta paſſim conſuetudo permittit teſte Richter *deciſ. 5.* Mœvio, D. Verlohner *Act. de paſt. pecor. & de pauper. n. 3.* cum Jure Bavarico *tit. 27. a. 7. 8.* quaſi pro pignore, usquedum dominus ſatisfaciat pro damno, licitè fieret. 3. damnificantem, ſi poſt ſententiam Judicis reparavit damnum, non poſſe occultam facere compenſationem ejus, quod ſolvit; quia

quia ſolvit, quod ſolvere debebat in conſcientia. 4. eundem tamen, ſi damnum eſt datum ex ejus quaſi-delicto per hominem, v.g. domeſticum, poſſe ab iſto domeſtico repetere, quod ſolvit. per *l. 1. ſeqq. ff. de his, qui effuder.*

Dico 4. *Repreſſaliæ*, quæ vox barbara eſt, Græcè *Androlepſiæ*, Latinè *Pignorationes*, Germanicè Pfändung/ ein beweglich eingethanes Unterpfandt dicuntur, & nihil aliud ſunt, quàm ſi res & bona alicujus, vel ipſa perſona, capiuntur pro delicto aut debito alterius, generaliter loquendo ſunt illicitæ, ſive ſint à Principe vel Republica per litteras, per quas ſubditis aut militibus ſuis injuſtum damnum paſſis dat poteſtatem invadendi terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum, etiam innocentium, in compenſationem damni: ſive à Nobili vel Statu Imperii ſubditos alterius Nobilis vel Statûs, eorúmque bona mobilia, ob litigioſam jurisdictionem vel poſſeſſionem alicujus juris, capiente vel in pignus accipiente: ſive à privatis hominibus erga privatos, eorum bona occupando in compenſationem damni ſibi illati ab eorum domeſticis, vel animalibus; vel quando quis turbat alienam poſſeſſionem, & captis pignoribus ſibi ipſi compenſare damnum intendit. Sed ſi à privatis vel Nobilibus fiunt præſertim ob turbatam jurisdictionem vel poſſeſſionem, vel ob illatum damnum, potiùs Pignorationes, quàm Repreſſaliæ appellantur, licèt ambæ in *c. un. h. t. in 6.* confundantur. Aſſertio probatur ex *c. un cit. l. 1. §. 4. ff. Utì poſſidetis. Nov. 52. c. 1.* ubi injuriis annumerantur; quia innocenti infligere pœnam, etiam in bonis ſuis, vel propria auctoritate illa invadere illicitum eſt. *arg. l. 26. ff. l. 22. C. de pœnis. & Nov. cit.* Dixi, *generaliter loquendo*; nam Repreſſaliæ, quæ publica Principis vel Reipublicæ auctoritate fiunt, licitæ evadunt, ſi hæ conditiones concurrant: ſi indicantur auctoritate Principis, potentis aliàs bellum indicere: ſi talis adſit cau-

ſa, ob quàm aliàs poſſet bellum moveri, ut ſi Princeps vel Respublica, contra cujus ſubditos fiunt Repreſſaliæ, recuſet reddere per injuriam ablatum: ſi alio modo, etiam poſt requiſitionem, nequeat obtineri ſatisfactio; ſi non fiant ultra damnum acceptum: neque directè in perſonas innocentes, ſed tantùm in bona eorum; quia hæ conditiones bellum reddunt licitum, quidni & repreſſalias? cùm ſic puniatur Princeps, reſarcire recuſans illatum damnum, in ſuis ſubditis. Quid autem requiratur, ut Pignorationes à Statibus Imperij adversùs ſe mutuò liceant, tradit Gail *de Pignorationibus obſerv. 3. & obſerv. 12.* Quòd verò inter privatos liceant, ſi animal v. g. vicini inferat damnum, & interea capiatur & retineatur incluſum inſtar pignoris, donec ſatisfiat pro damno illato, declarat conſuetudo & Jus Bavaricum, ut *n. præced.* dictum. Gail. *obſerv. 9. in fine*, qui quoad hanc materiam utiliter confertur in *d. tract. per totum.* Cæterùm Repreſſaliæ etiam ſub dictis conditionibus non licent contra Clericos, & contra Studioſos, eorúmque bona. *c. un. cit. & auth. Habita C. ne filius pro patre.* Id quoque intelligendum videtur de Pignorationibus, ſicubi & quando licitæ ſunt; cùm ſint odioſæ, & ideo ad perſonas ſpecialiter privilegiatas non extendendæ. P. Schmalzgrueber *h. t. n. 117.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

SUMMARIUM.

1. Ingreſſus ad præſentem materiam.
2. 3. Quid & quotuplex ſit pœna.
4. Quis pœnæ obnoxius.
5. Judex ſupremò inferior de Jure ſcripto non habet pote-

potestatem aggratiandi, sed tenetur pœnam à Lege determinatam infligere.

6. *Licèt ex suis causis eam mitigare vel exasperare possit.*
7. *Reiterans delictum an iterum puniri valeat.*
8. 9. 10. *An pœnæ incurrantur ante sententiam Judicis.*
11. *An ab ijs excuset ignorantia. Remissivè.*
12. *Quid & quotuplex sit infamia.*
13. 14. *Mulctæ pecuniariæ, Confiscatio bonorum, in Expensas Condemnatio, Incarceratio.*
15. 16. *Irregularitas quid sit : ex quibus defectibus & delictis contrahatur.*
17. 18. *Depositio, & Degradatio quid & quotuplex : quomodo fiat ultima.*
19. *Infamia ex delicto non incurritur nisi ex notorio : quomodo tollatur.*
20. *Effectus infamiæ.*
21. *Mulctas pecuniarias etiam Judex Ecclesiasticus rectè injungit quandoque.*
22. *Confiscatio bonorum quando habeat locum.*
23. *Quando victus victori condemnetur in expensas.*
24. *Incarceratio non tantùm custodiæ, sed etiam pœnæ causâ adhiberi potest.*
25. 26. *Irregularitas ex delicto probabilius incurritur ab ignorante ; non tamen à probabiliter dubitante, excepto unico casu.*
27. *Effectus irregularitatis.*
28. *Tollitur per Dispensationem, & aliqua etiam per Professionem Religiosam.*
29. *Propter quæ crimina Depositio,*
30. 31. *Et Degradatio cum traditione in manus Potestatis Secularis fieri possit.*
32. *Quæ sint partes Judicis Secularis in sibi traditum.*

CUm liber V. Decretalium, in quo verſamur, duas potiſſimùm partes complectatur, *Delicta* & *Pœnas*, abſolutâ priore nunc tranſitus fit ad poſteriorem; parùm enim fuiſſet illa prohibere, niſi etiam condignis malefactores pœnis afficerentur, ut, quos a delictis non retrahit virtutis amor, ſaltem cohibeat pœnarum timor. In præcedentibus *Titulis* ubique ferè jam adeximus pœnas in ſingula delicta ſpecialiter a Jure ſtatutas; ut tamen habeatur plenior illarum notitia, ſubnectitur modò *titulus* ſpecialis *de Pœnis* tam in genere, quam in ſpecie, iisque *Vindicativis* pro foro *externo*; nam de pœnis pro foro *interno*, ſeu de *Pœnitentijs* aget *titulus* ſubſequens, & de *Medicinalibus* ſeu Cenſuris tractabit alter de *Sententia Excommunicationis*.

§. 1.

De Pœnis in genere.

Sciendum 1. Pœnam in genere ſic definiri poſſe: eſt [2] *juſta delicti coërcitio.* Cujacius, Zœs. *ad ff. tit. de pœn. n.* 1. P. Schmier *de delictis p.* 1. *c.* 3. *n.* 15. Dicitur 1. *juſta*, ut inſinuetur, quòd infligi pœna debeat ab eo, qui publica authoritate & jurisdictione in delinquentem præditus ſit, ac inſuper quòd oporteat eſſe proportionatam & commenſuratam delicto, cum ſuis circumſtantijs conſiderato. 2. *delicti*, hoc enim cauſa & quaſi mater eſt pœnæ; quippe *ſine culpa*, niſi ſubſit cauſa (qualis reperitur in crimine læſæ Majeſtatis, ubi ob hujus atrocitatem, & in quibusdam aliis criminibus, ubi ob timorem, ne filij ſequantur improbitatem patris, puniuntur & filij. *l.* 5. §. 1. *C. ad L. Jul. Majeſt. can.* 22. *cauſ.* 6. *q.* 1. vel alii, ubi delicta graviora corrigi nequeunt, ſi ſeveritas ſe non extendat ad innocentes. *can.* 3. *cauſ.* 15. *q.* 8. quamvis reſpectu horum non videatur eſſe propriè pœna.) *ſine culpa*, inquam,

quam, *nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. c.* 23. *de R. I. in* 6. Et: *ubi reperitur delictum, ibi sit pœna, ubi noxia est, peccata suos teneant auctores, & nemo alieni criminis constituendus successor. l.* 26. *ff. l.* 22. *C. h. t.* 3. *coërcitio*, h. e. castigatio vel ultio. Magis placet hic terminus *coërcitio*, quam terminus *vindicta*, quem adhibet *L.* 131. *ff. de V.S.* dum ait, *pœna est noxæ vindicta*; quia magis abstrahit à pœna *Medicinali* & *Vindicativa*; cùm, licèt in hoc Titulo principaliùs agatur de pœna Vindicativa, quàm de Medicinali, placeat dare definitionem pœnæ in genere, prout abstrahit à suis speciebus. Cæterùm *pœna*, quamvis alii aliam hujus vocis derivationem statuant, rectè dici mihi videtur à *puniendo*, non obstante, quòd loco vocalis *u* habeat diphtongum *æ*; quia inter utramque magna est affinitas, ut patet ab exemplis: sic à *munire* venit vox *mœnia*, & à *Pœnis*, vox *Punicus*. Quando quis punitur in pecunia, dicitur *Mulcta*, vel *Emenda*, vel *Compositio*. Pœna in genere differt à Mulcta tanquam genus à specie; nam pœna dicit omnis generis punitiones universim.

Sc. 2. Pœnam variè dividi. 1. in Legalem, Judicialem, & Conventionalem: *Legalis* vocatur, quæ à Lege ipsa: *Judicialis*, quæ à Judice: & *Conventionalis*, quæ Partium, quæ in contractibus pœnam in non servantem pacta conventa adjiciunt, conventione imponitur & determinatur. Nec obstat, quòd Partes, tanquam personæ privatæ, jurisdictionem in se non habeant; quia auctoritate Legum pœnam statuunt, quæ sic firmari contractus, & contrahentes ex mutua conventione strictiùs obligari volunt. 2 in *Ordinariam*, quæ ferè coincidit cum Legali, & est, quæ vel per Legem Scriptam vel per Consuetudinem jam est determinata, & in *Extraordinariam* seu *Arbitrariam*, quæ à Lege, Statuto, Consuetudine non est definita, sed à Judice, cujus arbitrio relinquitur, pro delictorum & delinquentium

qualitate, primùm determinatur & infertur, atque ideo vix differt à Judiciali. 3. in Criminalem & Civilem. *Criminalis* dicitur, quæ principaliter tendit ad vindictam publicam, seu ad disciplinæ publicæ emendationem, ut nempe satisfiat Reipublicæ per delictum læsæ: *Civilis*, quæ principaliter & per se tendit ad commodum privatum civiliter agentis super crimine, ut nempe homini privato per crimen alienum læso satisfiat. 4. in Vindicativam & Medicinalem. *Vindicativa* est, quæ publicæ utilitatis gratiâ imponitur pro injuria ipsi Reipublicæ illata, & vix differt à Criminali: *Medicinalis*, quæ potiùs ad emendationem ipsius delinquentis irrogatur. Si pœna purissimè ac unicè infligitur in vindictam delicti & ad conservationem publicæ disciplinæ, rigorosissimè est vindicativa, uti est inflictiva mortis, mutilationis, aut sanguinis effusiva; & in hoc sensu pœna Vindicativa non reperitur in foro Ecclesiastico; bene tamen, si pœna vindicativa sumatur propriè quidem, sed minùs rigorosè, nimirum pro pœna criminali directè in odium delinquentis, ultionem criminis, & publicam utilitatem imposita, licèt secundariò per eam respiciatur emendatio puniti. per *c. Novimus 27. de V.S. §. pro illo verò.* 5. in Capitalem, Corporalem, & Spiritualem: *Capitalis* est, quâ adimitur vita vel Naturalis, ut est ultimum supplicium, & huic æquivalens proscriptio seu bannum Imperiale, quo vita malefici, impunè occîdendi, omnium manibus exponitur, Vogt-frey gemacht wird: vel vita Civilis, dum quis privatur libertate & civitate, atque sic Respublica patitur diminutionem capitis, ut Jura loquuntur, quod olim fiebat damnatione ad metalla, vel ad opus publicum, interdictione ignis & aquæ; hodie verò damnatione ad triremes: si id fiat in perpetuum, æquivalet pœnæ mortis. *Corporalis*, seu *Corporis afflictiva* est, qua affligitur corpus, salvâ tamen vitâ Naturali & Civili, uti fustigatio, das Ausstreichen, expositio ad pastellum seu ad numellas, auff

den

den Pranger / und Hals-Eyſen ſtellen / relegatio ad certum vel incertum tempus, aus dem Land ſchaffen / das Land verweiſen / injuſtio ſtigmatum, Brandt-Mahlen / exoculatio, quæ tamen hodie videtur in deſuetudinem abijſſe, amputatio aurium, manûs, linguæ, labiorum &c. item incarceratio. *Spiritualis*, qua quis privatur bono vel jure aliquo ſpirituali, & ſic punitur in anima principaliter, utì contingit per ſuſpenſionem, depoſitionem, excommunicationem &c. Corporali etiam opponitur *animi afflictiva*, qua immediatè afficitur animus, aut aliquo jure privatur, ut fit per infamiam. 6. in *Realem*, qua quis immediatè in bonis ſuis punitur, utì per confiſcationem bonorum, privationem beneficij, mulctam pecuniariam, in *Perſonalem*, qua immediatè in ipſa perſona, utì per verberationem, depoſitionem, relegationem ad triremes, & in *Mixtam*, quâ tam in bonis quàm in perſona ſua, ut fit per Interdictum, exilium. 7. in *Poſitivam*, cujus executio requirit aliquam actionem ſive ipſius delinquentis ſive alterius, utì exilium, ſolutio pecuniæ, verberatio, incarceratio &c. & in *Privativam*, quæ privat aliqua re vel jure, ſine interventu actionis ponendæ vel à delinquente vel ab alio, utì cenſuræ, irregularitates, inhabilitates, irritationes actuum. 8. denique in pœnam *latæ ſententiæ*, quæ nimirum ipſo facto incurritur, ac à Jure jam eſt inflicta, & in pœnam *ferendæ ſententiæ*, quæ nempe ſic ſtatuta eſt, ut primùm per ſententiam Judicis condemnantis infligatur. De utraque dicemus plura ad *tit. de Sent. Excom.* & infrà.

Dico 1. Subjectum pœnæ eſt omnis & ſolus homo delinquens. 2. quandoque etiam jam mortuus. 3. item communitas quoque hominum delinquentium, ſed modô diversô. Pars 1. claret, quia pœna eſt pediſſequa culpæ ſeu delicti; & nemo alterius delictô gravari, atque delicta ſuos tenere authores debent. *l. 26. ff. l. 22. C. h. t. l. 74. ff. & c. 22. c. 23. de R. J. in 6.* Niſi nimi- 4

rum

rum Leges expresse velint ex justa causa etiam liberos v. g. privare quibusdam bonis, ut magis puniant parentum atrociora crimina, v. g. læsæ Majestatis, aut Hæresis. *l. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Majest. c. 10. 12. h.t. c. 10. de hæret. c. 15. eod. in* 6. Pars 2. constat ex *c. 12. de sepult. c. 8. de hæret.* ubi excommunicati, hæretici, & alij delinquentes sine pœnitentia mortui privantur sepulturâ sacrâ. Imò vi consuetudinis aliquorum corpora, licèt pœnitentes decesserint, relinquuntur inhumata vel in patibulo suspensa ad aliorum terrorem: quandoque autem jam sepulta exhumantur, & vel suspendunt' in furca, vel implicantur rotæ, vel traduntur igni. Item ex *l. 20. ff. de accusat. l. fin. ff. & l. fin. C. ad Leg. Jul.*
9 *Majest.* ubi propter crimen Repetundarum, & Perduellionis, confiscantur bona delinquentium etiam jam mortuorum. Pars 3. ex *l. 7. §. fin. ff. de jurisd. l. 21. §. 9. ff. de furt. Constit. pœnal.* Caroli V. *art.* 148. Addidi tamen, *sed diversò modò*; si enim aliqui tantùm de communitate deliquerunt, singuli sua singulari pœna pro ratione delicti sunt puniendi. per *l. l. citt.* nisi fortè videatur parcendum quibusdam ob multitudinem. per *Nov. 30. 11. pr. & can. 5. caus. 9. q. 1.* ijs tantùm condignâ pœnâ affectis, quos fortè sortitio; v. g. alearum jactus, determinaverit, uti subinde fit apud plures militiæ desertores. Si verò omnes, vel saltem major pars, sunt rei, omnes quidem & tota communitas plecti potest, pœna tamen inæquali; cùm non soleat esse æquale omnium delictum, sed aliqui tanquam coryphæi & capita alios inducere, v. g. ad seditionem, qui proin authores sceleris promeritâ pœnâ, etiam mortis, rectè afficiuntur, cæteri autem non nisi in bonis fortunæ plectuntur, etiamsi aliqui innocentes, uti pueri, fœminæ &c. simul eâdem pœnâ involvantur. Et hinc tota civitas, vel provincia, si delictum sit unum ex atrocioribus, devastari potest, vel omnes in servitutem (minùs

nùs propriè dictam apud Christianos) redigi; ut desumitur ex Deut. *c.* 13. *v.* 12. *seqq.*

Dico 2. Judex supremò inferior, & qui jus aggra- 5
tiandi non habet, per se tenetur infligere pœnam à Lege, Canone, Consuetudine, Statuto determinatam. Theologi & Jurisperiti uno orè cum S. Thom. 2. 2. *q.* 67. *a.* 4. *in C.* Sumitur ex *l.* 1. §. 4. *ff. ad S. C. Turpill. pr. ff. Ad Municipalem. l. fin. C. ne S. Baptisma. & Nov.* 82. *c.* 10. Item ex *can.* 3. *d.* 4. vi cujus Judex judicare debet *secundùm* Leges, non *de* Legibus, quæ pœnam delictis jam commensurârunt, & ex *c.* 16. *de Majorit.* vi cujus inferiori nulla conceditur potestas immutandi Legem Superioris. Accedit ratio; quia Judex inferior non minùs tenetur implere Leges, certam pœnam ab ijs statutam infligendo, quàm Reus eam sibi inflictam sustinendo. Peccat proin Judex in Rempublicam, si mitiorem, in Reum verò, si graviorem, quàm à Jure decreta sit, irroget pœnam. Dixi 1. *Judex supremò inferior &c.* nam Supremus Princeps, cùm Legibus suis non ligetur, pœnam à Legibus decretam vel omnino remittere, vel mitigare utique poterit, quamvis verò, & non facilè, debeat pœnam, ex integro saltem, remittere; cùm obligatio puniendi aliquo saltem modo indeterminato fundetur in Jure Naturali, tamdiu stringente, quamdiu ratio aut convenientia aliud non permittit: accedit, quòd ex nimia indulgentia foveantur scelera, & sceleratis detur ansa delinquendi. Hoc *jus aggratiandi*, vel mitigandi pœnam, etiam competit sivè ex privilegio sive ex consuetudine Statibus Imperij Romani, superioritatem *territorialem* obtinentibus (non alijs Judicibus, Principibus, aut Magnatibus) cùm enim vi juris territorialis possint immutare Leges Communes, etiam Reis pœnam ab ijsdem statutam remittere valent, ut habet communis. Extendit se ista potestas aggratiandi etiam ad pœnas, in Veteri Testamento à Lege Divina delictis impositas, ut docent Catholici cum S.

Th.

Th. & Covarruv. *variar. resol. l. 1. c. ult. n. 8.* contra Carpzov. & alios Hæreticos ; quia Leges Iudiciales Antiqui Testamenti per Christum sunt abolitæ. Dixi 2. *per se* ; quippe inferiori quoque Iudici per accidens immutare pœnas Legales, exasperando vel mitigando pro varietate circumstantiarum, & ex justis causis, à Iure quoque permissum est. *l. 13. §. 7. ff. de his qui not. infam. l. 16. §. 3. 4. 5. l. 28. §. 3. 10. l. penult. ff. & l. 16. 23. C. h. t. l. 3. C. ex quibus caus. infam. l. ferè ff. de R. J.* Unde

6 Quæres, quænam sint causæ mitigandi, vel exasperandi pœnas à Lege determinatas ? R. 1. causæ *mitigandi* ut plurimùm se tenent ex persona delinquentis, ut si fuit impubes vel minorennis tempore delicti : si sibi non satis præsens propter somnum, ebrietatem, vehementiam passionis, v. g. iræ, doloris : si est valde simplex vel semifatuus : si ex instinctu potiùs alterius, quam propriâ malitiâ deliquit : si ob infirmitatem corporis absque periculo mortis nequeat sustinere amputationem membri à Lege decretam : si diuturno carcere jam esset maceratus præter suam culpam, & tantùm ob moram Iudicis : si sponte confessus est delictum, vel ultro se Iudici stitit, saltem juxta aliquos ; imò siquis proditionis vel perduellionis aut criminis læsæ Majestatis complex totam conspirationem detegit, plenam promeretur condonationem. *l. 5. §. fin. C. ad L. Jul. Majest.* si multum temporis à perpetrato delicto jam fluxit, & delinquens interea se emendavit : si alias valde honestè vixit : si magnorum sit meritorum in Rempublicam : si Nobilis ; sed nobilitas solùm est causa mitigandi pœnas corporis afflictivas, non verò pecuniarias, in quibus potiùs habentur severiùs Nobiles ; nec mitiùs puniendi sunt in delictis ultimô supplicio dignis (nisi specialiter sint privilegiati) vel si peccent nobilitatis prætextu : præterea rectè mitigatur quandoque pœna ob multitudinem reorum. Præterea si crimen est solùm attentatum,

con-

non consummatum: si damnum delictô illatum non est adeò magnum: si dubium, an delictum sit cum plena deliberatione commissum, vel an & quæ pœna ei à Iure sit decreta; quia Iudex in pœnis infligendis regulariter debet inclinare in partem mitiorem. *l. 11. l. 42. ff. h. t.* n. 2. causæ *exasperandi* pœnam sunt 1. locus, in quo fit delictum, ut si furtum vel homicidium sit factum in Ecclesia, vel in conspectu Superioris aliud delictum. 2. tempus, ut si noctu patretur, quia plus terroris habet, & periculi. 3. modus, ut si ex destinato, vel proditoriè &c. occîdas alterum. 4. persona, contra quam delinquitur, v. g. si contra Parentes, Sacerdotem, Dominum, Principem &c. 5. iteratio & frequentatio delicti. Utrûm verò fur, qui rupto fune décidit de patibulo, mitiùs puniri debeat, disceptant aliqui, & vulgus quidem existimat; sed plerique docti negant; quia pœna nondum executioni perfectè data. Illa autem vulgi persuasio, quasi condemnatus ad mortem, quem sibi in maritum postulat virgo, liber dimitti debeat vel possit à Iudice, vana est & absque fundamento; nisi fortè alicubi consuetudo concedat. Ex dictis autem colliges, pœnas criminum, cùm ordinariè aliqua circumstantia mitigandi vel exasperandi concurrat, ferè *arbitrarias* esse hoc tempore; præsertim in foro Canonico, ubi consuetudo plerasque pœnas fecit arbitrarias, ut notat Engel *h. t. n. 5.* cum Vall. Favétque Tridentinum *s. 25. c. 3. de Ref.* ubi mandat, ne Iudices Ecclesiastici sint faciles in ferendis Censuris, licèt in ijs imponendis antiqui Canones fuerint valde proni & rigorosi; cùm experientia doceat, Censuras facilè & ex causis minùs gravibus latas, contemni potiùs quàm observari.

Dico 3. Per se toties puniri quis potest, quoties delictum reiterat ex aliquo intervallo notabili. *c. 1. h. t.* Ratio; quia iteratio delicti est novum delictum, adeóque novâ pœnâ diguum, & novus culpæ reatus novum 7

vum inducit pœnæ reatum. Neque per frequentiam tollitur vel minuitur dignitas ad pœnam, ſed potiùs augetur. Dixi tamen, *per ſe*; ſi enim delictum eſt ſucceſſivum & contra eandem perſonam iteratum (modò moraliter non fuerit interruptum, puta per deductionem ad Iudicium, vel per punitionem) ut ſit in inſidioſa ſæpiúsque tentata ac tandem conſummata occiſione certi hominis, item in adulterio, concubinatu &c. tunc in foro humano reputatur pro uno delicto, & unâ pœnâ, licèt graviori, punitur. *l. Mariti 29. ff. ad L. Jul. de adult.* & ibi gl. ac DD. Siquis tamen uno moraliter actu & in eodem æſtu plura deſignet diverſa crimina, v. g. aggrediatur hominem, ac inter blasphemias occîdat, eique poſtea res ſuas auferat, utique puniendus eſt tanquam homicida, blasphemus, & fur. *l. 32. §. 2. ff. ad L. Aquil. l. 2. ff. de privat. del.*

8 Dico 4. Nulla pœna ferendæ ſententiæ incurritur ante ſententiam Iudicis condemnatoriam. 2. probabiliùs neque conventionalis, niſi Partes aliter convenerint, ante eandem Iudicis ſententiam, & Partis innocentis exactionem. Pars 1. eſt indubitata; quia Leges, licèt pœnam ferendam determinent, miniſter ô tamen iudicis illam infligi volunt, adeóque prævia cognitione Iudicis ſententiam condemnatoriam requirunt. Pars 2. defenditur â Navar. Vaſq. Sanch. Leſſ. Palao, contra Felinum & Decium, qui ante ſententiam & ante exactionem Partis, atque contra Covar. Suar. Molin. Menoch. &c. qui quidem ante ſententiam, ſed ſolùm tunc, quando Pars exigit, pœnam conventionalem deberi exiſtimant. Noſtræ opinionis ratio eſt, quòd paciſcentes pœnam, niſi claris verbis exprimant obligationem ſolvendi pœnam ante ſententiam Iudicis, & ante exactionem Partis innocentis, videantur appoſuiſſe pœnam juxta naturam & regulam pœnarum Iuris Communis, quæ in conſcientia per ſe non obligant ante omnem Iudicis ſententiam, &, ſi pœna cedat in favorem alicujus, ante

huius

hujus exactionem; si enim non exigatur, censetur remitti.

Dico 5. Nulla pœna positiva, quæ nimirum aliquam requirit actionem vel delinquentis, vel alterius cujusdam, uti nec privativa, quæ videlicet privat jure jam plenè quæsito, regulariter incurritur ante sententiam Judicis declaratoriam criminis, licèt sit latæ sententiæ & Jura dicant, eam *ipso facto*, vel *ipso Jure*, vel *ante declarationem* incurri. Covar. Vasq. Sanch. Palao, P. Wiestner *h. t. n.* 18. & communis aliorum. De pœna *positiva* constat negativè; quia ex nullo Jure probatur, quòd Leges Reum defacto obligent in conscientia, ut ante omnem Judicis sententiam, etiam criminis declaratoriam, exequatur in se pœnam, licèt ipso Jure vel facto incurrendam asserant: id quod etiam praxis & consuetudo habet: sic utique nemo se censet obligatum, ut eat ad triremes, fustigationem, vel incarcerationem &c. petat, aut ipse exequatur in se, vel abeat in exilium (licèt Jura tale quid statuant) ante omnem Judicis sententiam. *Defacto*, inquam; quòd enim Legislatores humani absolutè potuissent obligare delinquentes, ut statim in se ipsos exequerentur pœnas à Jure jam latas ante omnem sententiam, facilè convenit inter Auctores; nisi illæ nimis forent acerbæ, & fragilitati humanæ nimis arduæ, uti est mors, mutilatio &c. cujus executio ab ipso delinquente facienda sperari prudenter non posset. De pœna *privativa* patet ex *c. 19. de hæret in 6.* ubi Hæreticis, quamvis ipso Jure priventur bonis suis à die commissi criminis, eadem auferri à Fisco non posse dicitur ante sententiam criminis declaratoriam: *declaratoriam criminis*, inquam, non *condemnatoriam*; quia hanc jus jam tulit, & ad certam pœnam jam condemnavit reos. Dixi autem 1. *jure jam plenè quæsito*; si enim Leges privent jure primùm quærendo, v. g. te reddendo inhabilem ad Beneficium, adimendo fructus beneficij propter omissas Horas Canonicas, auferendo Beneficium Parochiale, si intra an-

num non suscipias Ordinem Presbyteratûs, negando jus in Beneficio Simoniacè acquisito &c. hæ pœnæ incurruntur absque omni Judicis sententia; quia Leges hujusmodi pœnam irrogantes sunt conditionales, seu alligant acquisitionem juris certæ conditioni, qua non impleta declarant, jus nunquam absolutè obtineri posse. 2. *regulariter;* excipiuntur enim Censuræ. *t.t. de sent. excomm. & can. siquis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. item irregularitates, inhabilitates, impedimenta & nullitates Matrimoniorum, electionum, collationum beneficiorum, etiam pœnales, ut habet communis (nisi sint principaliter pœnales, utì impedimentum *Criminis*, juxta mea principia.) 3. vel *ante declarationem;* quia Jura, hanc clausulam apponentia, possunt intelligi de sententia *declaratoria pœnæ*, quòd nempe nulla ampliùs requiratur declaratio pœnæ, non verò *de declaratoria criminis*. Covarruv. & alij. quamvis quoad hanc clausulam, *sine alia declaratione*, alij aliter sentire videantur.

10 Oppones 1. Ex nostra assertione sequitur, frustra poni à Jure has clausulas, *ipso Jure*, *ipso facto* &c. ergo. 2. quando Jura statuunt confiscationem bonorum, vel privationem beneficij jam plenè acquisiti &c. *ipso facto* incurrendam, ante omnem sententiam amittuntur bona, beneficium &c. aliàs enim dicta clausula nihil operaretur: ergo ante omnem sententiam incurritur pœnâ privans jure jam plenè quæsito. 3. In *Extrav. Ambitiosæ. de reb. Eccles. alien. int. comm.* dicitur Prælatus amittere suam Dignitatem & administrationem propter malè factam rerum Ecclesiasticarum alienationem *absque declaratione aliqua:* ergo nec sententiâ declaratoriâ opus est. R. ad 1. *N. Ant.* operantur enim hos notabiles effectus. 1. non opus est sententiâ condemnatoriâ, sed positâ solùm declaratoriâ criminis Judiciali Reus statim tenetur pœnam exequi vel subire, v. g. dimittere beneficium, non ferre suffragium in Electione

ctione &c. 2. perceptos à die commissi criminis post hujus declarationem tenetur restituere fructus; ad quos restituendos non à die commissi criminis, sed à die sententiæ condemnatoriæ, obligaretur, si talis clausula non esset adjecta Legi pœnali. 3. actus & contractus, quos à die commissi criminis gessit, fuerunt tantùm revocabiliter validi, consequenter, si irritari possint, irritandi sunt, v. g. contractus, quos Prælatus post delictum malæ alienationis celebravit. Ad 2. *C. Ant.* propter *l. fin. ff. ad L. Jul. Majest.* & communiorem Doctorum: sed *dist. cons.* ergo ante omnem sententiam, etiam declaratoriam criminis, incurritur pœna privativa quoad amissionem dominij. *C. Cons.* quoad possessionem, & usum. *N. Cons.* possessio & usus rerum rectè retinetur, donec feratur sententia declaratoria criminis, quam velut conditionem requirit amissio possessionis & usûs. Ad 3. iterum *dist. cons.* ergo nec sententia declaratoria pœnæ requiritur. *C. Cons.* declaratoria criminis. *N. Cons.* Adde, quòd dicta *Extrav.* non sit in tali rigore recepta, ut notat cum Navar. Suarez, aliique.

Dico 6. Invincibilis ignorantia pœnæ, in delicta à 11 Legibus statutæ, probabiliter excusat ab ejus incursione pro foro interno. Assertionem probatam invenies in *lib. I. tit. 2. n. 41. 42.* & in *lib. IV. tit. 7. n. 6. Tit. 13. n. 6.* quò te remitto brevitatis causâ.

§. 2.

De quibusdam Pœnis in Specie: videlicet de Infamia, Mulcta pecuniaria, & Confiscatione bonorum, Condemnatione in expensas, Incarceratione, Irregularitate, Depositione, & Degradatione.

Sciendum 1. *Infamiam* esse privationem vel dimi- 12

nutionem bonæ famæ ; ſeu publicam & ſiniſtram opinionem, per quam fama & exiſtimatio hominis, ſpectata qualitate & ſtatu perſonæ, apud viros prudentes graviter læditur. Ita quoad ſenſum DD. ex *l. 5. §. 1. 2. ff. de Extraord. cognit. l. ea, quæ pater. 13. C. ex quib. cauſ. infam. c. fin. de tempor. Ordinat.* Eſt duplex, Juris & Facti: *Infamia Facti* oritur ex facto probroſo doloſè commiſſo, ſeu delicto (aut defectu) ita notorio, ut nulla tergiverſatione, vel excuſatione colorari vel palliari poſſit, licèt nulla Lex, nullus Judex, hominem tale quid patrantem declaret infamem. *l. 1. l. 4. ff. de bis, qui not. infam.* ut ſiquis notoriè accedat domum meretriciam, vel aliud grave crimen, à Jure non notatum infamiâ, committat. Requiritur tamen, ut opinio ſiniſtra, de tali homine concepta, ſit communis & publica, ſeu majoris partis Communitatis, & orta non à fæce hominum, ſed à viris gravibus ex probabili ratione. per *c. 27. de Teſtib. c. 24. de Accuſat.* Econtra *Infamia Juris* eſt, quæ authoritate Legis vel Canonis propter delictum irrogatur : quod fit triplici modo. 1. *ipſo Jure*, ita ut opus non ſit ſententiâ Judicis condemnatoriâ: ſic infames ſunt, qui proſtituendo corpus pro quæſtu lenocinium exercent : qui operam ſuam ad pugnandum cum beſtijs locant : qui quæſtûs causâ cum homine privatum certamen ſuſcipiunt, vel hiſtriones & turpes ludos agunt pro quæſtu : qui Matrimonium cum duabus ſimul habent: qui hæreſeos, vel uſuræ uſurarum crimine ſe obſtringunt, vel ſunt uſurarij manifeſti : qui perjurium promiſſorium in contractibus committunt : qui rapiunt fœminam Matrimonij ineundi causâ: duellum ſuſcipiunt: Sodomiam ex conſuetudine exercent: quæ ultima tria crimina à Jure Canonico notantur infamiâ, & univerſim omnia illa, quæ de Jure Civili irrogant infamiam. *can. infames 17. cauſ. 6. q. 1.* niſi Jus Canonicum expreſsè in uno vel altero infamiam à Jure Civili ſtatutam tollat. 2. *ſententiâ Judicis*

dicis validâ, quæ transit in rem judicatam, condemnantis prævia accusatione aliquem de delicto publico, ut est crimen læsæ Majestatis, proditionis, falsi, adulterij &c. *l. 7. ff. de publ. Jud.* vel etiam de delicto privato furti, rapinæ, injuriæ, expilatæ hæreditatis. *l. 7. cit. l. 5. l. 8. l. 12. C. ex quib. caus. infam.* item de dolo in contractu Societatis, Mandato, Deposito, & in Tutela commisso, & de calumnia vel prævaricatione in publico Judicio perpetrata. *l. 1. l. 6. ff. de his, qui not. infam. l. 22. C. ex quib. caus. infam.* Necesse autem non est, ut in sententia fiat mentio infamiæ, modò in ea expressum sit crimen, ut habet communis cum Perez *ad d. tit. Cod. n. 12.* Denique 3. *pœnæ genere*, quando nimirum aliquis ignominiæ causâ & ob delictum exauthoratur militiâ, movetur ordine, privatur honoribus, damnatur in opus publicum ad tempus, vel deportatur, aut justa de causa fustigatur. *l. 3. & 6. C. eod. l. 2. l. 22. ff. de his, qui not. infam.* Ad hanc infamiam reducitur illa, quæ oritur ex alieno delicto, quo modo, in ordine ad certos tantùm effectus in Jure expressos, infames sunt filij parentum rebellium, & spurij: item illa, quæ oritur absque delicto, & ex vili tantùm officio, quo modo in Germania pro infamibus habentur carnifices, lictores &c. ita ut nec ipsi, nec eorum filij, vel ad opificia tantùm, ne dicam, ad officia honorata, admittantur.

Sc. 2. *Mulctas pecuniarias*, Practicis cognitas, fundari quidem in Legibus, illis tamen Judicibus, qui quæstum faciunt ex subditorum delictis, diffuadendas esse, ne nimirum omnia ferè aliarum pœnarum genera mutent in mulctas, suæ tantùm avaritiæ & marsupio, non verò bono publico per scelerum extirpationem consulentes. Improbandæ tamen omnino non sunt, & quandoque etiam vi Legum vel ex alijs justis causis imponendæ, etiam à Judicibus Ecclesiasticis, ut videbimus. His mulctis pecuniarijs vicina est *Confiscatio* seu *Publi-*

catio bonorum, de veteri Jure frequentiſſima, omnique delicto capitali, de quo quis condemnatus fuerat, annexa. *l.* 1. *& ſeq. ff. de bonis damnatorum*; quam tamen hodie rariorem eſſe dicemus. Item *Condemnatio in expenſas*, quando nimirum temerè litigans, & causâ cadens, victori jubetur à Judice ſolvere expenſas, in litem & occaſione litis ab eodem factas : quamvis hæc condemnatio non ſit pœna vindicativa, ſed compenſatoria damni.

14 Sc. 3. *Incarcerationem* non modò cuſtodiæ causâ, ne Reus aufugiat, verùm etiam in pœnam, temporalem vel perpetuam quandoque decerni, etiam in Clericos. *c.* 3. *h.t. in 6. Ordin. Can. Wormat. ann.* 1521. *tit.* 13. Et quamvis de Jure Imperiali, ſaltem Antiquo, ſoli ſervi ad perpetuos carceres damnari potuerint. *l.* 6. *C. h. t.* de aliis autem carceri incluſis Imperator *l.* 1. *l.* 5. *l. ult. C. de Cuſtod. reor.* dixerit, *aperta definitione ſancimus, ut aut convictos velox pœna ſubducat : aut liberandos cuſtodia diuturna non maceret. l.* 5. *cit.* hodie tamen, ſaltem vi conſuetudinis, etiam in foro Civili, carcerem perpetuum in pœnam aliquando ſtatui videmus.

15 Sc. 4. *Irregularitatem*, quamvis per ſe & principaliter pœna non ſit, quia tamen, ſi oriatur ex delicto, per modum pœnæ infligitur, & ſic pœna ſecundariò eſt (nam principaliter introducta eſt ob honorem Statûs Eccleſiaſtici, quia nimirum Eccleſia judicavit indecens eſſe, Ordinem Clericalem ſuſcipi vel exerceri ab illo, qui certô ſe obſtrinxit delictô, vel certo laborat defectu) ideò rectè hic poni. Definitur eſſe *impedimentum Canonicum, ſuſceptionem Ordinum, & ſuſceptorum uſum, directè impediens.* Dicitur 1. *impedimentum*, per quod verbum, velut genus, convenit cum Cenſuris; ab his tamen differt, quia non neceſſariò ſupponit culpam, uti Cenſuræ, atq; hinc pœna non eſt ex ſua natura, &, ſi infligitur propter delictum, habet quidem rationem pœnæ aliquo modo, non tamen Medicinalis, uti Cenſuræ,

ſed

ſed Vindicativæ ac de ſe perpetuæ. 2. *Canonicum*, quia a ſolo Jure Canonico, & quidem Communi, introducta eſt: unde nunquam incurritur niſi in caſibus à Jure Canonico expreſſis. *c. 18. de ſent. excom. in 6.* Neque infligitur per ſententiam Judicis. Licèt autem ipſum nomen *irregularitatis* admodum rarò expreſſum reperiatur in Jure, res tamẽ ipſa ſæpius reperitur. 3. *ſuſceptionem Ordinum*, qui effectus eſt principalis: quare irregularitas cadit quoque in Laicos, & quidem primariò, quia nondum habent ullum Ordinem; quamvis fœminas, utpote jam aliunde Jure Divino incapaces Ordinum, non afficiat. 4. *ſuſceptorum uſum*; quod reſpicit ſolos Clericos, qui prohibentur exercere actus Ordinum, quos habent. 5. *impediens*, quo verbo indicatur, validè quidem ab irregulari Ordines ſuſcipi, & exerceri, non tamen licitè & absque peccato gravi, licèt absque nova irregularitate. 6. *directè*, per quod iterum differt à Cenſuris, utì & à Depoſitione ac Degradatione; quia hæ impediunt quidem etiam à ſuſceptione ac uſu Ordinum, at non quatenus eſt talis, & directè, ſed quatenus ſuſceptio vel uſus Ordinum eſt communicatio cum Fidelibus, vel miniſterium ſacrum, vel Sacramentum, ſpecialiter prohibitum taliter punitis.

Sc. 5. Irregularitatem contrahi ex duplici capite, ex defectu, & delicto. *Defectus*, ex quibus contrahitur, ſunt 1. defectus Natalium, quo laborant illegitimè nati, & per ſubſequens Matrimonium non legitimati. 2. defectus originis, qui provenit ex ſervitute propriè dicta, quæ tamen inter Chriſtianos locum non habet. 3. defectus liberationis, dum quis alteri eſt obſtrictus vel in perpetuum vel ad tempus, utì obligati ad Ratiocinia, ſervi minùs propriè dicti, & homines proprii, Curiales, Tutores, Curatores. 4. defectus ætatis ad ſingulos Ordines requiſita. 5. defectus corporis, qui vel impedit miniſterium Ordinis, vel apud alios generat ſcan-

16

ſcandalum aut horrorem, vel ſiquis mutilatus eſt corpore, aut hermaphroditus &c. ſiquis ſe ipſum caſtrat, non ex defectu tantùm, ſed etiam ex delicto irregularis eſt. 6. defectus mentis, qualis eſt in amente, fatuo, lunatico, dæmoniaco, caducô morbô correptis, Neophytis (h.e. recenter converſis, & in Fidei rebus nondum ſufficienter inſtructis) illiteratis, publicis pœnitentibus. 7. defectus famæ, quo laborant infames omnes. 8. defectus Sacramenti, vel potiùs ſignificationis Sacramenti, utì eſt bigamia, tam vera quàm interpretativa. 9. defectus lenitatis, qui reperitur in Miniſtris Juſtitiæ publicis, & in Militibus in bello juſto occîdentibus vel mutilantibus, de quo *ad Titulum de Homicidio*. De Infamia hìc agemus, ſicut de aliis defectibus ſparſim in *libro I.* egimus, & de defectu Natalium *in lib. IV. ad Tit. Qui filij &c.* Econtra *Delicta*, ſi ex objecto ſuo ſint graviter peccaminoſa, externa, & in genere ſuo conſummata, irregularitatem inducentia ſunt 1. iteratio Baptiſmi ſcienter facta, tam activa quàm paſſiva. 2. mala ſuſceptio Ordinum, nempe ſiquis illos ſuſcepit in aliqua Cenſura, per ſaltum, furtivè, ſine dimiſſoriis ab Epiſcopo non ſuo, vel à jurisdictionem non habente, aut ante legitimam ætatem. 3. violatio Cenſuræ per ſolemne Ordinis exercitium. 4. ſolenne exercitium Ordinis Sacri, quem quis non habet. 5. hæreſis. 6. & alia crimina enormia, ac talia, quæ de Jure habent annexam infamiam. 7. injuſta occiſio vel mutilatio hominis, phyſicè vel moraliter poſita, etiam indirectè tantùm voluntaria. De quibus ſparſim tractavimus in hoc *lib. V.*

17 Sc. 6. *Depoſitionem* ſimplicem, verbalem, & ſpecificè acceptam, eſſe pœnam Eccleſiaſticam, ſolis Clericis propriam, qua vel ab Ordine, vel â Beneficio, vel ab Officio, vel â Beneficio & Officio ſimul, vel ab omnibus tribus, Ordine, Beneficio, & Officio, per ſententiam removentur in perpetuum. Dixi 1. *ſimplicem verbalem*

lem & ſpecificè acceptam, ut diſtinguerem à *Degradatione*, quam genericè accepta complectitur, aliàs quoque vocari ſolitam *Depoſitionem Realem:* prolatâ ſimplicìter voce *depoſitionis* ordinariè venit & intelligenda eſt Depoſitio ſimplex & verbalis, paulò antè deſcripta, non realis, ſeu Degradatio; quia in odioſis, quod minimum eſt, ſequi debemus. 2. *ſolis Clericis propriam*; quia hi ſoli habent Ordines, Beneficia, & Officia Eccleſiaſtica: quamvis extendatur etiam ad Religioſos non Clericos, ſaltem minùs propriè dicta, uti & ad Abbatiſſas, quia iſtæ quoque Officium Eccleſiaſticum, à quo deponi poſſint, obtinent. 3. *vel ab Ordine*, Sacerdotali, Epiſcopali &c. nimirum quoad exercitium; nam ipſe Ordo quoad ſubſtantiam, & character auferri nequit. 4. *vel à Beneficio*, v. g. à Parochia, Dignitate &c. ita ut penitus amittatur, & ſimul inhabilitas inducatur ad idem & alia Beneficia obtinenda: per quod differt à Privatione Beneficii, quæ non infert inhabilitatem ad obtinendum idem vel novum. 5. *vel ab Officio*, v.g. Sacramentorum adminiſtratione, jurisdictionis uſu, regimine. Cœterùm Depoſitio præcisè & ſine addito prolata denotat *totalem* ab omni munere Clericali, & non merè *partialem* ab Officio, vel Beneficio, vel Ordine tantùm. Reiffenſtuel hìc *n.* 25. cum Barboſa. 6. *removentur*, ſcilicet per ſententiam Canonicam, vel condemnatoriam, vel, ſi à Jure jam eſt lata, criminis declaratoriam, ante cujus prolationem, cùm ſit pœna privans jure jam quæſito, non videtur actualiter incurri. 7. *in perpetuum:* unde differt à Suſpenſione, quacum ſubinde confunditur; quia Suſpenſio eſt pœna Medicinalis, & de ſe non perpetua: imò, licèt Suſpenſio (nempe minùs propriè dicta) infligatur perpetuò & per modum pœnæ vindicativæ, tamen ab iſta differt quoad effectum Depoſitio; nam Suſpenſio talis privat tantùm exercitiô Ordinis & Officij, ac adminiſtratione Beneficij: Depoſitio autem ipſa radice, ſeu

ipso Officio, & ipso Beneficij titulo, ac quasi dominiô,

18 Sc. 7. *Degradationem* esse pœnam gravissimam, qua Clericus propter criminis atrocitatem, vel incorrigibilitatem, solenniter & authenticè privatur non tantùm Ordine, Beneficio, & Officio, ut fit per Depositionem totalem, sed etiam Statu Clericali, h. e. omnibus privilegijs Clericalibus, ita ut instar Laici à Sæculari Potestate incarcerari, condemnari, & secundùm Leges Civiles puniri possit, atque percuti absque periculo excommunicationis; quibus privilegiis Fori & Canonis tamen non privat Simplex Depositio. per. *c. 10. de Judic.* Degradatio dividitur in Verbalem & Realem. *Verbalis* seu *Sententialis* est, quando dictæ privationis sententia authentica solenniter profertur. *Realis* seu *Actualis* vel *Solennis*, quando dictæ sententiæ accedit executio solennis. Degradatio Verbalis præcisè nondum aufert privilegia Clericalia Fori & Canonis, & eatenus convenit cum Depositione Simplici, quamvis ab ista differat per hoc, quòd ordinetur ad degradationem Realem & Actualem, ita ut ad hanc absque nova sententia procedi possit. Solennitas autem Degradationis Realis in *c. 27. de V. S. c. 2. h. t. in 6. & c. 1. de Hæret. in eod.6.* Trid. *f. 13. c.4. de Ref.* atque in *Pontificali Romano* præscribitur sequens: primò degradandus sacris vestibus, Ordini susceptо congruis, induitur. Deinde adducitur ad Episcopum, à quo in præsentia aliorum Episcoporum, vel Abbatum (vel, in horum defectu, aliorum in Dignitate Ecclesiastica constitutorum) & Judicis Sæcularis, singula Ordinum insignia, incipiendo ab eo, quod in ultima Ordinatione ultimô locô traditum erat, usque ad illud, quod cum prima Tonsura, nempe Superpelliceum, acceperat, eidem auferuntur. Tum raditur caput, ut nullum accepti Clericatûs signum appareat, atque subjungit Episcopus hæc verba: *Authoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritûs S. ac nostrâ auferi-*

ferimus tibi habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni Ordine, Beneficio, & privilegio Clericali. Demum ſic degradatus traditur Judici Sæculari, præviâ tamen & efficaciter (h. e. ſeriò & ex animo) interpoſitâ interceſſione, ut mitiorem, quàm mortis, pœnam imponat; ne ſcilicet Judex Eccleſiaſticus videatur deſiderare & procurare necem degradati: non verò opus eſt, ut hæc interceſſio eatenus ſit efficax, ut traditus reipſa liberetur à morte. Hæc executio ſeu Degradatio Realis eſt actus Ordinis Epiſcopalis, & ideo fieri non poteſt, niſi ab Epiſcopo Conſecrato; licèt ſententia Degradationis ſeu Degradatio Verbalis ſit actus jurisdictionis tantùm, & ideo ab Epiſcopo, etiam nondum Conſecrato, à Capitulo Sede vacante, & à Vicario Generali ex ſpeciali mandato ponibilis. Atque hanc ſententiam in degradandos Epiſcopos, vel Religioſos Exemptos, per ſe fert ſolus Papa, in inferiores & alios Clericos aut Religioſos ſolus Epiſcopus proprius coram certa tamen Epiſcoporum, vel Abbatum, vel, ſi nec iſti haberi poſſint, Clericorum in Dignitate conſtitutorum numero, nimirum corum ſex, ſi Sacerdos, coram tribus, ſi Diaconus, vel Subdiaconus degradetur verbaliter: qui Aſſiſtentes habent ſuffragium non modò conſultivum, ſed etiam deciſivum, & omnes (niſi Miniſta tantùm eſſet degradandus) unaniniter conſpirare debent, ut habet communior cum Maranta ex *c. 3. de ſent. & re jud.* Porro actualiter & realiter degradatus à ſolo Papa reſtitui poteſt: degradatus autem verbaliter tantùm etiam ab Epiſcpo. Sylv. *v. Degradatio in fin.*

Dico 1. Nulla infamia ex delicto oritur, niſi iſtud ſit notorium notorietate Juris vel Facti. 2. Infamia Juris durat perpetuò, niſi publica authoritate tollatur. 3. Infamia Facti autem ceſſat publica & conſtanti, quæ ſaltem per triennium continuata ſit, emendatione. Pars 1. quam tenet communior cum Abb. Covarruv. Sanch. *lib.*

lib. 2. Mor. c. 26. n. 1. contra Sylv. & Barbos. *de Poteſt. Epiſc. alleg. 43. n. 18.* putantes, infamiam Juris incurri poſſe etiam ob delictũ occultum, & ante ſententiã declaratoriam Judicis. Probatur: quia infamia completa & in actu ſecundo nihil eſt aliud, quàm diminutio bonæ famæ & exiſtimationis: ſed bona fama actu nunquam diminuitur ob delictum occultum: ergo. Nec obſtat, quòd infamia Juris perpetrationi, non manifeſtationi criminis, impoſita dicatur; quia perpetratio criminis eſt tantùm radix infamiæ, quæ tamen in actum ſecundum non prodit, niſi manifeſtatio accedat tanquam conditio, ſicut ignis in actu ſecundo non urit veſtem v. g. niſi accedat applicatio tanquam conditio. Pars 2. patet ex *can. 17. cauſ. 6. q. 1. & l. 6. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* Pro foro Canonico & apud Clericos infamiam Juris abolet Papa, pro Civili & apud Laicos Princeps & Magiſtratus Sæcularis. Pars 3. ex *can. 4. d. 56. & can. 4. cauſ. 35. q. 6.* Ratio; quia infamia facti radicatur in malefacto notorio: ſed iſtud, velut radix, tollitur per facta contraria, & emendationem, conſequenter tollitur & effectus, nempe infamia.

20 Dico 2. Effectus Infamiæ tam Juris quàm Facti eſt 1. excluſio ab honoribus & dignitatibus, præſertim Eccleſiaſticis; quia, ut loquitur *c. 87. de R. J. in 6. infamibus portæ non pateant dignitatum.* Utrùm verò electio ad Prælaturam Eccleſiaſticam, & collatio Beneficij Curati, vel Dignitatis, ſit ipſo Jure nulla, diſceptatur. Affirmant Abb. Navar. Molin. atque in foro externo praxis habet: negant pro foro ſaltem interno Garc. & Palao ex eo fundamento, quòd Jus ſatis clarum, quod irritet, non afferatur. 2. remotio ab actibus Legitimis, ut adeò infames ſtare in Judicio non valeant tanquam advocati, tabelliones, imò & teſtes &c. multò magis ab officio Judicis, & Aſſeſſorum, repelluntur. *c. 54. & l. 3. pr. ff. de Teſtib.* Id tamen non procedit, niſi

nisi priùs super delicto, quod de Jure inducit infamiam, sit lata sententia. Card. Tusch. *v. Infamia concl. 107. n. 13.* & alij. Item removentur ab hæreditate ex Testamento capienda, si parentes, vel fratres consanguinei contra ipsos instituant querelam inofficiosi. *l. 27. C. de inoffic. Testam. 3.* Irregularitas, quam inducit infamia juxta *can. 17. caus. 6. q. 1.* Quæ tamen oritur ex infamia Facti, minùs propriè dicta irregularitas est; nam propriè dicta, tanquam perpetua de se, solùm tollitur per dispensationem; Irregularitas autem ortum habens ex infamia Facti tollitur cum hac per emendationem vitæ.

Dico 3. Mulctas pecuniarias rectè nonnunquam in- 21
jungit Judex quoque Ecclesiasticus, etiam quando definitio pœnæ permittitur arbitrio Judicis. *c. 4. de off. Jud. Deleg. c. 18. de off. Jud. Ord. c. 4. de Raptor. c. 2. h. t.* Trident. *sess. 25. c. 3. de Ref.* Accedit praxis, & ratio, quia à delinquentibus, præsertim avaris eucliónibus, subinde magis timetur pœna pecuniaria, quàm corporalis, & sic magis servit ad absterrendum à delictis. Id tamen diligenter cavere debent Judices Ecclesiastici (uti & Laici) ne de avaritia & lucri cupiditate se faciant suspectos nimis frequenter mulctando in pecunijs, easque suæ bursæ applicando. Et hinc Trid. *c. 3. cit.* jubet, ut illæ *pijs locis, ibi existentibus, assignentur*, consequenter nec Episcopis, aut eorum Fisco applicandæ. Unde solvitur objectio, quæ petitur ex *c. 3. h. t. c. 13. de Offic. Jud. Ord. §. fin. & c. 13. de Vita & honest.* ubi videtur prohiberi exactio pœnæ pecuniariæ; quia hæc Jura loquuntur de casibus, ubi aliæ sunt jam à Jure præscriptæ pœnæ, vel ubi pecuniariæ injunguntur sine justæ correctionis causa, vel non observato Iudicij ordine, vel quando mulctas sibi applicant Iudices. Dices: *nullam Reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat*, ut ait *can. 72. caus. 11. q. 3.* sed principalis cura Iudicum Ecclesiasticorum eò debet tendere, ut fideles pertimescant cul-

culpam, & per pœnas ab ea abſterreantur. R. *Ma.* univerſaliter non eſt vera, ut patet à poſteriori; & ea univerſaliter admiſsâ ſequeretur, nec Iudices Laicos poſſe mulctare pecuniis delinquentes; quod apud omnes eſt falſum.

22 Dico 4. Confiſcatio bonorum de Jure noviori locum non habet in omnibus delictis, propter quæ quis morte punitur. 2. ſed tantùm in ijs, in quibus de eodem Iure noviore ſtatuta eſt confiſcatio, vel de Iure antiquo ſpecialiter & per ſe, non in conſequentiam, determinata, utì in *Nov.* 12. pro inceſtis nuptiis, & alibi pro crimine læſæ Majeſtatis: nec illa, quæ in *l.* 1. *§. ult. l. fin.* §. 1. *ff. de requir. vel abſent. condemn.* in reos contumaciter ultra annum abſentes ſtatuta eſt, hodie abrogata videtur. 3. ubi autem confiſcatio hodie locum invenit, Fiſcus quidem capit bona damnati, excluſis omnibus conſanguineis ejusdem collateralibus; ſi tamen aſcendentes vel deſcendentes damnati usque ad tertium gradum adſint, iſti præferuntur Fiſco, excepto crimine læſæ Majeſtatis, & aliis, in quibus conſuetudo alicubi favet Fiſco, excluſis etiam aſcendentibus & deſcendentibus. Ita P. Schmier de Delictis *p.* 1. *c.* 3. *n.* 311. cum Brunem. Mathia Stephani & alijs; ex *Nov.* 134. *c.* 13. ubi ſancivit Imperator, *in criminibus, in quibus Leges mortem aut proſcriptionem definiunt, ſubſtantiam damnatorum non fieri debere lucrum Judicibus, aut eorum officijs, neque ſecundùm veteres Leges Fiſco applicari: ſed, ſi quidem habeant deſcendentes & aſcendentes usque ad tertium gradum, eos habere.* Ubi etiam erroris arguit Irnerium, qui in *Auth. bona damnatorum C. de bon. proſcript.* contra textum *Nov. cit.* etiam conſanguineos collaterales admittit præ Fiſco ad ſuccedendum in bonis damnatorum, apud quos confiſcatio bonorum locum obtinet.

23 Dico 5. Ut victus victori condemnetur in expenſas litis, requiritur 1. ut victor id petierit vel expreſsè, vel tacì-

tacitè, v.g. exigendo, ut sibi jus & justitia administretur. 2. ut victor, quando fertur sententia, sit præsens. 3. ut plenam, & non privilegiatam tantùm, probationem (qualis esset, si tantùm semiplenè probâsset, & hanc probationem per juramentum suppletorium complêsset, non verò, si plusquam semiplenè probâsset, & Pars adversa nihil) suæ causæ attulerit. 4. ut victus vel calumniosè & per dolum, vel saltem temerè absque probabili & justa litigandi causa litigaverit. 5. ut Iudex, postquam victor suas expensas æstimavit, easdem postea secundùm æquum & justum taxet, victor autem post hanc taxationem juret, se expendisse tantum, quantum definivit Iudex. Pars 1. quam tenet communis cum Covarruv. *Pract. qq. c.* 27. *n.* 5. suadetur indè, quia Iudex non impertitur suum officium, nisi requisitus à Partibus. Pars 2. sumitur ex *c.* 4. *h. t. l.* 13. §. 6. *C. de Judic.* Pars 3. defenditur à Barbosa in *c.* 4. *cit. n.* 9. & alijs passim. Pars 4. constat ex *l.* 79. *ff. de Judic. l.* 78. §. 2. *ff. de Legat. II.* Nec obstat, quòd victus præstiterit juramentum calumniæ; licèt enim hoc juramentum possit excusare à calumnia, non tamen excusat à temeritate semper. In dubio, an victus habuerit justam causam litigandi, præsumitur contra ipsum, ut cum *gl. in c. cit. v. Victori.* notant DD. Pars 5. fundatur in *c.* 7. *de Injur.* & communi. Utrùm verò tantùm in causis pecuniarijs victus victori, ubi adsunt recensitæ conditiones, vel etiam in Criminalibus condemnandus sit, disputant DD. Mihi videtur communior & verior affirmativa, quam etiam tradidi ad *tit. II. de Calumniat. n.* 3.

Dico 6. Incarceratio non solùm *custodiæ* causâ de utroque Iure rectè adhibetur, modò carcer non sit sordidus & corporis afflictivus, sed conveniens qualitati criminis & personæ, donec finiatur causa. 2. præviâ tamen aliqua informatione saltem extrajudiciali de infamia delinquentis, & de indicijs criminis. 3. sed etiam *pœnæ* causâ saltem de Iure Canonico, tam respectu Laicorum, 24

corum,

corum, criminis Ecclesiastici, v. g. hæreseos reorum, quàm Clericorum. 4. & quidem etiam perpetua. 5. at respectu Clericorum non nisi in casibus Iure expressis, & ob delicta, quæ in foro Civili puniuntur pœnâ mortis non qualicunque, sed atrociori, v. g. igne, rotâ, laceratione membrorum. Pars 1. & 2. habetur *l. 8. §. 9. ff. h. t. c. 15. de sent. Excomm. in 6.* Trid. *s. 25. c. 6. de reform.* Quòd autem præcedere debeat aliqua informatio, suadet etiam ratio; quia incarceratio magnam delicti suspicionem, & sic infamiam, ac præjudicium non facilè reparabile generat. Pars 3. ex *c. 3. h. t. in 6. c. 15. §. fiqui. & Clem. 1. de Hæret.* Pars 4. & 5. ex *c. penult. eod. c. 3. & 5. h. t. in 6.* Abbas, Innoc. P. Westner *h. t. n. 31.* P. Schmalzgrueber *n. 193.* cum aliis. Ratio; quia Ecclesia non solet infligere pœnam mortis. *c. 4. de Raptor.* consequenter, ut condignè puniantur delicta in foro Ecclesiastico, rectè infligitur pro delictis gravioribus pœna æquivalens, nempe carcer perpetuus, qui pro criminis qualitate ita exasperari potest, ut reus non nisi in *pane doloris & aqua angustiæ* sustentetur, ac ut *contra vitæ subsidium mortis solatium invocet. c. 27. s. de V. S.*

25 Dico 7. Irregularitas ex delicto probabiliùs incurritur ab eo, qui ignorat suum delictum esse specialiter prohibitum ab Ecclesia. 2. aut suo delicto à Iure annexam esse irregularitatem. 3. non tamen ab illo, qui dubitat, an suus actus sit obnoxius irregularitati, si post adhibitam in inquirenda veritate debitam diligentiam maneat dubium, sive Iuris, sive Facti, & ex nulla probabili ratione deponi possit. 4. excepto unico casu & dubio Facti, quo quis dubitat, an homicidium, quod constat esse commissum, à se vel alio sit commissum; sed tantùm in ordine ad abstinendum à celebratione Missæ, & ad petendam dispensationem. Pars 1. cui cum Koninc & Palao adversantur plurimi, item Pars 2. quam tenet communis cum Cardenas *in Crisi Dissert. 75. n. 37.*

ac

ac praxis confirmat, negant tamen Coninc. Palao, Suar. Sanch. *l.* 9. *de Matrim. d.* 32. *n.* 21. & alii apud & cum P. Schmalzgrueber *h. t. n.* 108. ſuadetur tum ex *c.* 9. *de Cler. excomm. miniſtr.* tum indè, quòd irregularitas, etiam ex delicto orta, principaliter non ſit pœna & propriè, ſed inhabilitas in reverentiam Euchariſtiæ, & ob decentiam ſtatûs Eccleſiaſtici, primariò & per ſe ſtatuta, licèt per modum pœnæ, & ſecundariò rationem pœnæ habeat: ergo ruit principale fundamentum Adverſariorum, qui irregularitatem à tali ignorante incurri negant præcipuè propterea, quòd irregularitas ex delicto ſit pœna: pœna autem non incurratur à taliter ignorante. per *c.* 2. *de Conſtit. in* 6. Et hinc miror, quòd multi, qui tamen impedimentum *Criminis*, licèt principaliter ſit pœna, uti oſtendimus *ad tit. de eo, qui duxit &c. in lib. IV.* contra nos affirmant incurri etiam ab ignorante, hic negent, irregularitatem ex delicto, quæ tamen principaliter pœna non eſt, ab ignorante incurri. Pars 3. quam contra Abb. Sylv. Covarruv. alióſque amplectuntur Suarez *de Cenſur. d.* 40. *ſect.* 6. Sanch. Avila & alij apud & cum Palao *tr.* 29. *d.* 6. *pu.* 3. *à n.* 3. colligitur ex *c.* 18. *de Sent. Excomm. in* 6. ubi aſſeritur, nullam Irregularitatem incurri niſi in caſibus Iure expreſſis: ſed, ſi dubium eſt *Juris*, ſcilicet an in Iure in aliquem actum ſit ſtatuta irregularitas, vel dubium *Facti* in aliis materiis extra homicidium, de quo ſtatim, an nimirum tale delictum, cui annexa eſt irregularitas, à ſe admiſſum ſit, non reperitur expreſſa in Iure irregularitas, adeóque pro nullo caſu dubio: ergo. Accedit, quòd in omni caſu dubio in poſſeſſione ſit libertas & immunitas ab irregularitate, nemini adimenda, niſi clara Lex ſtet in oppoſitum. Addidi tamen, *ſi poſt adhibitam in inquirenda veritate debitam diligentiam maneat dubium;* ſi enim hæc non fuiſſet adhibita, regulariter utique non poſſet dubius ſine peccato gravi ſuſcipere vel exequi Ordines, licèt fortè irregularis non eſ-

ſet, ut patet ex *c. 5. de Cleric. excomm. miniſtr.* cùm talis operaretur cum dubio practico, & ſic non ſine peccato. Si verò poſt diligentem inquiſitionem occurrit ipſi ratio probabilis, per quam deponat dubium practicum, non tantùm pro irregulari gerere ſe non debet, ſed etiam licitè ſuſcipit ac exercet Ordines; cùm licitum ſit ſequi opinionem probabilem. Pars 4. deciſa eſt in *c. 12. & c. 18. de homicid.*

26 Oppones 1. Irregularitas ex delicto eſt pœnalis, ſeu pœna: ſed pœna à Lege ſtatuta non incurritur ab ignorante Legem Eccleſiaſticã, vel ignorante, pœnam ſpecialem ſuo delicto eſſe annexam. *c. 2. de Conſtit. in 6.* & quia non æqualiter puniri debet ignarus, quàm conſcius Legis, & pœnæ â Jure decretæ, cùm non æqualiter peccent: ergo. 2. Dubius, an ſuo delicto ſit annexa irregularitas â Jure, vel an ſuum delictum ſit tale, quod illi ſit obnoxium, eam non incurrit regulariter, utì dictum: ergo multò minùs ignorans Legem & hanc pœnam; cùm utique magis excuſare debeat ignorantia, quàm dubitatio. 3. In *cc. 12. & 18. citt.* ubi in dubitantem, an homicidium â ſe commiſſum ſit, nec ne, decernitur irregularitas, ſaltem partialis, in ordine ad abſtinendum â celebranda Miſſa, datur hæc ratio univerſalis; quia *in dubio tutior pars eligenda eſt:* ſed hæc ratio univerſalis procedit etiam in aliis delictis, ubi intérvenit dubium Facti, vel etiam Juris, de contracta irregularitate: ergo ſemper ac in qualibet materia & caſu dubio incurritur irregularitas. R. ad 1. *diſt. ma.* eſt pœna principaliter & propriè. *N. Ma.* ſecundariò & minùs propriè. *C. Ma.* inhabilitas, quæ tantùm ſecundariò eſt pœna, & tantùm per modum pœnæ infligitur, etiam ab ignorante incurritur; quia *c. 2. cit.* loquitur de pœnis, quæ ſunt principaliter tales, & principalis ratio, quæ fuit reverentia erga Euchariſtiam, ac decentia Statûs Eccleſiaſtici, cur inducta à Jure ſit irregularitas, adhuc manet. Ad 2. *N. Conſ. & parit.* quia in caſum dubium nulla regulariter in

Ju-

jure irregularitas ſtatuta eſt, in caſibus autem illis, ubi diſputatur, an ignorantia excuſet ab irregularitate, ſupponitur, certò â jure impoſitam eſſe actui irregularitatem. Si autem ignorantia eſſet *probabilis*, ſeu ignorans ex probabili ratione judicare poſſet, ſuum actum non eſſe obnoxium irregularitati, talis ignorantia evaderet dubium, & ſic pariter excuſaret, per *c. 9. cit.* Ad 3. Illa ratio generalis habet rationem *præcepti*, tantùm in caſu â dictis juribus poſito, de dubio Facti ratione homicidij: in aliis materiis obtinet rationem *conſilij* generalis, non præcepti generalis. Leges autem odioſæ, quales etiam ſunt, quæ pœnam etiam ſecundariò tantùm continent, non debent extendi â caſu expreſſo ad non expreſſos. per *c. 15. de R. J. in 6.*

Dico 8. Effectus irregularitatis eſt, quòd arceat à ſuſceptione Ordinum, etiam Primæ Tonſuræ in illorum quoque ſententia, qui eam inter Ordines non numerant; item à ſuſceptorum executione: &, ſaltem ſi irregularitas ſit totalis, à beneficiis Eccleſiaſticis obtinendis; cùm beneficium detur propter officium, cujus peragendi incapax eſt irregularis. *can. 8. ſeqq. d. 34. c. fin. de tempor. Ordin. c. 21. de Elect. c. fin. de Cleric. pugn.* cum Trid. *ſ. 14. c. 7. de Ref.* Beneficiis tamen habitis probabiliùs nemo privatur ipſo Jure. per *c. 5. Ne Clerici vel Monachi. & c. 10. de Excceſſ. Præl.* uti nec fructibus beneficij, ſi per Vicarium ſua quis beneficia adminiſtret; quia titulum beneficii retinet. Minùs privatur ipſo facto perceptione aliorum Sacramentorum ab Ordine diſtinctorum; quia id Jure non eſt expreſſum. Neque, ſaltem ut mihi videtur probabilius, collatio beneficii facta irregulari eſt ipſo Jure irrita. Sylv; Felin. Suar. &c. contra Sayr. Garc. & Palao; quia juxta *c. 6. de Conceſſ. Præb. in 6.* per nullam prohibitionem, clauſula irritante deſtitutam, irritatur collatio beneficij: nullum verò Jus irritans collationem talem reperitur; ergo. 27

28 Dico 9. Irregularitas perpetua ferè per ſolam Diſpenſationem tollitur, & regulariter à ſolo Pontifice; quia eſt impedimentum à Iure Pontificio Communi introductum, in quo inferior Papâ regulariter nihil poteſt. per Iura vulgaria. Dixi 1. *perpetua*; nam temporalis elapſo, quod reſpicit, tempore ceſſat per ſe, ut irregularitas ex defectu ætatis, & orta ex infamia facti poſt conſtantem & notoriam emendationem criminoſi. 2. *per ſolam Diſpenſationem*, non per *Abſolutionem*, per quam tolluntur peccata & cenſuræ. 3. *ferè*; ſiquidem orta ex defectu Natalium aboletur per Profeſſionem Religioſam. *c. 1. de filiis Presbyt.* at ſolùm ex parte, ſcilicet ut Profeſſus abſque diſpenſatione licitè ſuſcipiat Ordines ſacros & officia inferiora; nam quoad dignitates, & Prælaturas durat. *e. fin. eod.* niſi ex privilegio, quod habent ferè omnes Ordines Religioſi teſte Palao, non obſtante Natalium defectu habiles ſint Profeſſi ad Prælaturas. 4. *regulariter à ſolo Pontifice*; is enim aliquibus dedit poteſtatem ac privilegium diſpenſandi in irregularitatibus: ſic Superiores Ordinum Mendicantium obtinent privilegium relaxandi irregularitatem ex bigamia & homicidio non notorio ortam, teſte Roderiq. *to. 1. de Regular. q. 24. a. 12.* & Præpoſitus Generalis Societatis IESU omnem irregularitatem ſuorum ſubditorum pro foro conſcientiæ, ut habetur *in Compendio privileg.* dictæ Societatis *v. Diſpenſatio.* Sic Epiſcopis de Iure Communi conceſſa eſt poteſtas diſpenſandi ad Minores Ordines & Beneficicium ſimplex, item cum eo, qui furtivè ſuſcepit Ordinem, ex Tridentino verò *ſ. 24. c. 6. de Reform.* in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto, & non ad forum contentioſum deducto, ortum habentibus (exceptâ eâ, quæ ex homicidio occulto directè voluntario próvenit) etiam pro foro externo; quia verba Tridentini *in foro conſcientiæ* pertinent ad abſolutionem à caſibus reſervatis ibi conceſſam Epiſcopis,

pis, ut notat Palao *puncto 7. n. 14.* Iuxta nos etiam in ijs, quæ oriuntur ex *defectu* occulto. per ea, quæ tradidi ad *tit. de filiis presbyt. n. 8. & tit. de bigamis n. 5. in lib. I.* Cùm verò hæc facultas Episcopis à Tridentino indulta pertineat ad eorum jurisdictionem Ordinariam. *arg. l. 6. ff. de Jurisdict.* idem videtur indultum Capitulo Cathedrali, quando Sedes Episcopalis vacat, item Abbatibus & Prælatis jurisdictionem quasi-Episcopalem exercentibus in quodam districtu, atque ijs, quibus Episcopi hanc potestatem delegant. Vicario Generali per se non competit.

Dico 10. Depositio, licèt secundùm rigorem anti- 29
quorum Canonum potuerit olim irrogari propter crimina non admodum enormia, uti est furtum, adulterium, homicidium simplex, perjurium, & his majora, vel etiam minora. *arg. c. 4. §. de Adulteriis. de Judic.* hodie tamen, cùm non ita rigidè procedi soleat, non nisi propter crimina, ex objecto suo & circumstantiis valde scandalosa, publica, & enormia infligi consuevit, prout nempe Ecclesiasticis Judicibus videtur; qualia sunt furtum sacrilegum rei pretiosæ, fornicationes frequentiori monitione insuper habitâ frequentatæ, adulterium vel stuprum violentum, homicidium præmeditatum &c. P. Wiestner *h. t. n. 75.* cum aliis, allegantibus *c. 6. de cohabitat. Cler. & Mul.* Trid. *f. 25. c. 14. de Ref.* Interim tamen permissum est Episcopis dispensare cum depositis ob adulterium & crimina non graviora post peractam pœnitentiam, eósque in pristinum statum restituere. P. Wiestner *n. 74.* cum Panorm. Barb. Laym. Gonzal. ex *c. 4. cit.*

Dico 11. Degradario cum traditione Clerici delin- 30
quentis Curiæ Sæculari non est concessa Episcopis, nisi, delinquens sit incorrigibilis priùs declaratus, vel nisi Jure expressum sit, quòd statim, non exspectata incorrigibilitate, degradari & tradi debeat Curiæ Sæculari. Communior cum Hostiens. Covarruv. Fagnano in *c.*

10. de Judic. n. 65. seqq. aliisque apud hunc & Farinac. *Prax. Crim. q. 8. n. 81.* contra Anchoran. Decium, Alciat. aliósque plurimos apud Fagn. *à n. 37.* Prob. 1. ex famoso *c. Cùm non ab homine 10. cit. de Judic.* ubi Clemens III. Clericum de gravi crimine convictum priùs deponi, deinde excommunicari, postea anathematizari (quod excommunicationi superaddit solennem execrationem Episcopi in præsentia Sacerdotum candelas in terram projicientium & conculcantium) ac demum, si neque tunc se emendaverit, & omnino incorrigibilis appareat, nihilque amplius superfit Ecclesiæ, quod faciat in ejus correctionem, degradari ac tradi Curiæ Sæculari jubet. 2. ex *c. 4. de Excessib. Præl. & c. 6. h. t.* in quorum priore reus Sodomiæ, in posteriori reus latrocinii, criminum utique gravissimorum, deponi, atque in arctum Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudi jubetur, non verò statim tradi Curiæ Sæculari degradatus. 3. ex eo, quòd propter aliqua crimina degradatio & dicta traditio sit statim de Jure facienda non exspectata incorrigibilitate, uti dictum in Assertione, quæ sunt 1. conspiratio in proprium Episcopum, eique structæ insidiæ. 2. falsatio litterarum Apostolicarum. 3. assassinium. 4. hæresis, & apostasia, saltem si quis fuerit relapsus, vel in ea contumax perstiterit. 5. Sodomia frequentata, seu sæpius commissa. 6. celebratio Missarum & auditio Confessionum Sacramentalium a non Sacerdote temerè attentata. Quæ exprimuntur *can. 18. can. 11. q. 1. c. 7. de crim. falsi. c. 1. de homicid. in 6. & 9. X. & 4. in 6. de hæret. Constit. Horrendum* S. Pii V. 1568. *& Constit. Etsi alias.* Clement. VIII. 1601. Ergo in aliis delictis exspectanda est incorrigibilitas, & observandus ordo, *c. 10. cit.* præscriptus, cum dicti casus excepti firment regulam in oppositum in casibus non exceptis juxta commune brocardicum, desumptum ex *c. 2. de conjug. leprof.* Licèt autem

autem de Jure Communi hæc ita se habeant, in praxi tamen in criminibus valde enormibus non exspectatur incorrigibilitas, ut si Clericus parentem, fratrem, Prælatum suum occîdat, vel alium proditoriè aut per insidias, si sacrilegè expílet Ecclesias, vel Magiam exerceat, præsertim si hæc delicta iteratis vicibus committat. Fagn. *in c.* 10. *cit. n.* 104. 105. ubi tamen monet, in his casibus jure non expressis consulendum priùs esse Summum Pontificem.

Oppones 1. Pœnæ debent commensurari delictis: ergo in criminibus valde atrocibus non debet observari ordo monitionis, & correctionis, ac per gradus primùm deveniri ad degradationem, sicut præcipitur in *d. c.* 10. de furto & homicidio simplici, præsertim quia 2. Ecclesia pro delictis valde excessivis non habet pœnam condignam: ergo excessivè delinquentes statim sunt tradendi Curiæ Sæculari, ut secundùm Leges condignè puniantur. 3. In *c. novimus* 27. *de V. S.* Clericus, qui commisit crimen falsationis litterarum Apostolicarum, *vel aliud flagitium grave, non solùm damnabile, sed damnosum*, jubetur statim degradari, & tradi foro sæculari: ergo de Jure Communi non tantùm propter expressa ibi delicta, sed & propter similia in atrocitate statim habet locum degradatio & dicta traditio. 31

R. ad 1. *N. Cons.* Atrociora delicta possunt & solent graviùs puniri, quin statim procedatur ad Degradationem, pœnam ultimam & gravissimam. Ad 2. *N. Ant.* Licèt enim Ecclesia non inferat mortem, infert tamen pœnam perpetui & ærumnosi carceris, aut triremium, quæ æquiparatur morti, & quibusdam molestior accidit, quàm ipsa mors; multis enim optabilius est mori statim, quàm sine spe liberationis per totam vitam affligi tam graviter. Ad 3. Imprimis per *aliud flagitium damnosum* potest intelligi tale, cui pariter â Jure est imposita degradatio, sicut dictæ falsationi; nam tò *aliud* est dictio repetitiva similium. Deinde dici potest, falsatio-

ſationem litterarum Apoſtolicarum ibi ſpecialiter excipi: exceptio autem firmat regulam in contrarium. Denique in pœnalibus non eſt facienda extenſio â caſu in ſpecie expreſſo ad alios in ſpecie non expreſſos, & ad delicta, licèt majora, vel licèt eadem, aut etiam major in ijsdem reperiatur ratio. *arg. l. 155. §. 2. ff. & c. 15. 49. de R. J. in 6.*

32 Dico 12. Judex Sæcularis, cui traditur degradatus, non poteſt novum proceſſum inſtituere circa cauſam & crimen, propter quod degradatio facta eſt, ſi crimen ſit fori merè Eccleſiaſtici, uti hæreſis, celebratio Miſſarum â non ſacerdote facta &c. ſed tenetur ſtare ſententiâ Judicis Eccleſiaſtici, eámque executioni dare. 2. ſi verò crimen ſit mixti fori, uti Aſſaſſinium, Sodomia &c. poteſt, licèt non teneatur, cauſam de novo cognoſcere (non verò de proceſſu, à Judice Eccleſiaſtico priùs inſtituto, ejúsque juſtitia, vel de actu degradationis; cùm quoad perſonas Eccleſiaſticas, earúmque actiones jurisdictionem non habeat) ac, prout invenerit, condemnare & punire. 3. ſi autem Judex Sæcularis tali caſu non puniverit morte, vix iterum juſtè degradatus in priſtinum ſtatum reſtitui ſolet, atque â ſolo Pontifice poſſet. Pars 1. claret ex *c. 2. 3. 12. de Judic. & c. 9. de hæreticis. c. 18. eod. in 6.* Pars 2. ſumitur ex *Nov. 123. c. 21. §. 1.* & ratione, quia circa crimen mixti fori competit jurisdictio etiam Judici Sæculari: &, cùm perſona jam ſit degradata, ei non ampliùs patrocinatur privilegium perſonale Fori. Pars 3. ex *can. 1. 2. d. 50.* ubi degradatio dicitur ex natura ſua eſſe pœna perpetua, adeóque de Jure Communi, in quo inferior Papâ nihil poteſt, eſt irremiſſibilis. Aliud foret, ſi Clericus fuiſſet injuſtè degradatus; talem quippe teneretur Epiſcopus reſtituere, & quidem ſervatis ſolennitatibus, nimirum traditione inſtrumentorum & veſtium, quæ traditæ ſunt eidem in ſua Ordinatione, atque ablata in Degradatione, ut docet Suar. cùm Panormit. Cœterùm de-

degradatus tenetur recitare Horas Canonicas, ut antè, ne ex malitia sua reportet commodum contra *c. 7. de Judic. & c. 9. de dolò.* Si autem consecrare Eucharistiam attentaret Sacerdos degradatus, validè consecraret; quia potestas & character Sacerdotalis est inauferibilis. Rursus realiter Degradato non debet ab Ecclesia assignari sustentatio congrua, licèt debeat Deposito; quia iste tenetur clericaliter vivere, ac retinet privilegium Fori & Canonis, non item ille.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

SUMMA URIM.

1. *Pœnitentia consideratur ut Sacramentum, & ut Satisfactio.*
2. *Definitur ut Sacramentum; & probatur obligatio confitendi distinctè sua peccata mortalia ex Jure Divino, saltem quandoque.*
3. *Hujus Sacramenti Materia, Forma,*
4. *Utì & Minister: qui opus habet Approbatione,*
5. *Et Jurisdictione, quæ duplex est, Ordinaria, & Delegata: quibus modis ista conferatur.*
6. *Aliqua peccata solent reservari Superioribus, & quæ.*
7. *Sigillum Confessionis, seu Sacramentale.*
8. *Singulis annis tenentur omnes semel confiteri; quando, & cui.*
9. *Approbatio est Confessario regulariter necessaria,*
10. 11. *Utì & Jurisdictio specialiter concessa, & actualiter.*

12. *Quæ*

12. *Qualia peccata possint reservari, ac soleant.*
13. *Quid, si pœnitens ignoret, suum peccatum esse reservatum.*
14. *Penes quos sit potestas absolvendi à reservatis.*
15. *An sit penes Religiosos Mendicantes à reservatis ab Episcopo, & quid faciendum Confessario, cui proponitur casus reservatus.*
16. 17. *Quàm strictè obliget, & quos, Sigillum Confessionis.*
18. *Pœnitentia, ut est Satisfactio, quid & quotuplex.*
19. 20. 21. *Quid & quotuplices sint Remissiones, seu Indulgentiæ, quid Jubilæum.*
22. *An, & qualem pœnitentiam teneatur injungere Confessarius: an pœnitens illam acceptare debeat, & à quo petere commutationem acceptatæ.*
23. 24. *A quo concedi valeant Indulgentiæ: an & qualem requirant causam.*
25. *Quæ indulgentiæ suspendantur in anno Sancto Jubilæi.*

1 HActenus de pœnis vindicativis fori externi; jam de pœnis, quæ imponuntur in foro interno seu Pœnitentiali, in quo delinquens, in se reversus & ad Deum conversus, se ipsum agit reum. Porro *Pœnitentia* in genere *dist. 3. de Pœnit. can. 1.* sic describitur: *est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.* Et *can. 4. est quædam dolentis vindicta, puniens in se, quod dolet commisisse*, seu est, *pœnam tenere.* Consideratur triplex. 1. prout præcisè est peccatorum, quatenus sunt offensa Dei, detestatio & dolor de ijsdem in animo susceptus cum proposito melioris vitæ, & compensandi injuriam Deo illatam: atque eatenus est actus *Virtutis* specialis Pœnitentiæ. 2. prout huic internæ detestationi peccatorum accedunt actiones exter-

ternæ, & quidem, ſi accedat Confeſſio coram Sacerdote, hujúsque Abſolutio, eatenus eſt *Sacramentum.* 3. ſi verò accedat opus pœnale, vel ſponte ſuſceptum, vel à Confeſſario Sacerdote injunctum, eatenus eſt *Satisfactio.* Omiſſa acceptione prima, de qua Theologi, agemus hìc de Pœnitentia tantùm, in quantum eſt Sacramentum & Satisfactio, ſed breviter, quantùm SS. Canones à nobis exigunt, cœtera Theologis tum Speculativis tum Moralibus, ad quos propriè hæc materia pertinet, relinquendo. Quia verò obligatio per opera pœnalia ſatisfaciendi pro peccatis quoad reatum pœnæ delendis mitigari vel tolli poteſt per *Remiſſiones* ſeu *Indulgentias*, etiam de his aliqua ſubnectemus.

§. 1.

De Pœnitentia, prout eſt Sacramentum. Ubi etiam de Caſibus Reſervatis, & Sigillo Confeſſionis.

Sciendum 1. Sacramentum Pœnitentiæ in hunc ſenſum à DD. definiri: *eſt Sacramentum, quo peccata, poſt Baptiſmum commiſſa, & cum deteſtatione ac dolore debito manifeſtata legitimo miniſtro, virtute Clavium ſeu Abſolutionis Sacerdotalis delentur quoad reatum culpæ potiſſimùm.* Eſt inſtitutum per modum Judicij, in quo Pœnitens ſimul *Reus* & ſui *Accuſator* eſt, *Judex* verò Sacerdos abſolvens, ab ipſo Chriſto Domino *Jo.* 20. conſtitutus, ubi ſuis Diſcipulis apparens dixit, *accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Sicut igitur ſacerdotibus à Chriſto data eſt poteſtas judicandi de peccatis vel remittendis vel retinendis, ita & hoc ipſo fidelibus impoſita eſt obligatio diſtinctè, & quidem mortalia omnia ſecundùm numerum & ſpeciem, ut expplicavit Tridentinum, & vera Eccleſia ſemper

per

per ſenſit, confitendi, ac ſeipſos accuſandi; quomodo enim aliàs Sacerdos, ſine cujus abſolutione Chriſtus noluit remitti peccata, diſpicere poſſet, quibus peccata dimittenda, quibus non, & qua pœna ad ſatisfaciendum quilibet eſſet ligandus? Certum igitur eſt, de Jure Divino dari obligationem confitendi peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa; quo autem tempore hoc præceptum urgeat, Chriſtus non determinavit, bene autem Eccleſia, quæ præcipit, ut omnes fideles ſemel in anno Sacramentum hoc ſuſcipiant. In articulo mortis, ſeu probabili vitæ periculo, unde unde illud immineat, juxta plerosque Catholicos omnes ſtringit præceptum Divinum, ut ſuſcipiatur hoc Sacramentum vel in re, ſi occaſio confitendi ſuppetat, vel ſaltem in voto, quod conſiſtit in Contritione perfecta, ſeu dolore de peccatis procedente ex motivo amoris erga Deum ſuper omnia dilectum, vel in dilectione Dei ſuper omnia; ſi enim Jus Divinum obliget aliquando, certè obligabit in articulo mortis, cùm poſt obitum nec obligare nec obſervari queat ampliùs. Unde in *c. 13. b. t.* præcipitur Medicis, ut ad ægros vocati per ſe vel per alios moneant ipſos ad Medicum animæ vocandum, & S. Pius V. in *Conſtit. Super gregem* ſanctiſſimè vetuit Medicis viſitationem periculosè decumbentium ultra diem tertium, niſi de Confeſſione peracta à Confeſſario fides fiat. Apud alios non periculosè decumbentes hæc Piana Conſtitutio, licèt fortè aliàs recepta eſſet, probabiliùs non habet rationem præcepti; conſultiſſimum tamen eſt, ut etiam iſti non differant ſua peccata per Confeſſionem eluere; cùm id etiam corporibus ſalubre eſſe poſſit, eò quòd morbi ſæpe infligantur à Deo propter peccata: ſi igitur iſta per ſynceram confeſſionem tollantur, evellitur radix morbi. Præterea per accidens ſtringit Jus Divinum, quoties mortalis peccati ſibi conſcius ſumere S. Evchariſtiam, vel celebrare vult vel debet Miſſam, ſi confitendi habeat copiam: ſi hanc non habeat, & com-

Digitized by Google

& communio vel celebratio differri nequeat, præmittere oportet contritionem perfectam, & poſtea, quamprimum fieri poteſt, confiteri, uti tradit ex verbis S. Pauli, *probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, Conc. Trident. *S.* 13. *c.* 7. *& can.* 11. *de Sanct. Evchar. Sacram.*

Sc. 2. *Materiam remotam*, & quidem *neceſſariam*, 3
hujus Sacramenti eſſe omnia peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, nondum ſubjecta clavibus, ſeu nunquam confeſſa: materiam *ſufficientem* verò peccata venialia, imò & mortalia jam ſemel clavibus ſubjecta, ſeu de quibus Abſolutio jam aliquando eſt obtenta: *materiam proximam* autem eſſe tres actus pœnitentis, nempe Contritionem, Confeſſionem (quæ pertinent ad eſſentiam hujus Sacramenti) & Satisfactionem, quæ eſt pars tantùm integralis. *Contritio* poteſt eſſe vel *perfecta*, quæ nimirum procedit ex motivo amoris Dei ſuper omnia, ſeu quando quis dolet & deteſtatur peccata ideo, quia ſunt offenſa Dei, quem amare debuiſſet, & nunc amat ſuper omnia: vel *imperfecta*, quæ vocatur *Attritio*, & fundatur in motivo inferiori, dum nempe quis dolet de peccatis vel propter ſuam turpitudinem, vel quia propterea cœli fecit jacturam, vel quia infernum, quem Deus ſibi iratus propter ea infliget vel minatur, promeritus eſt, adeóque ex metu gehennæ. *Confeſſio* debet eſſe integra, ſyncera, humilis &c. *Forma* denique hujus Sacramenti conſiſtit in verbis illis, quibus Sacerdos auditis peccatis pœnitentem abſolvit, & ab illis liberum pronuntiat, dicendo, *abſolvo te à peccatis &c.* An hæc verba omnia pertineant ad eſſentiam formæ, diſputant Scholaſtici; certum verò eſt, quod verba formalia abſolutionem à peccatis ſignificantia proferri debeant, & quidem abſolutionem ab ipſo Sacerdote provenientem, & à peccatis pœnitentis, qui actu eſt præſens; nam abſens invalidè abſolvitur, uti declaravit Clemens VIII.

Sc. 3.

4 Sc. 3. *Miniſtrum* Sacramenti Pœnitentiæ eſſe ſolum Sacerdotem, ut ex verbis Chriſti *Jo.* 20. ſuprà recitatis docet Trident. *ſ.* 14. *c.* 6. *&. can.* 10. *de Pœnit. Sacram.* eúmque ab Epiſcopo approbatum ad audiendas Confeſſiones, & jurisdictione præditum, ut habet conſtans Doctorum aſſertio. *Approbatio*, quam ſubindè vocant collationem *Curæ animarum*, nihil eſt aliud, quàm *judicium ſive teſtimonium authenticum de alicujus idoneitate ad excipiendas confeßiones.* In ordine ad excipiendas confeſſiones Sæcularium, & Monialium, approbationem dare debet Epiſcopus, & quidem probabiliùs ille, cui ſubeſt, qui approbatur (licèt probabile ſit, etiam ab Epiſcopo pœnitentium proprio dari poſſe, ut declarat praxis apud Religioſos, qui approbari ſolent ab illo Epiſcopo, a quo ordinantur, licèt eidem ſubjecti non ſint ipſimet) vel Sede vacante Capitulum, vel utriusque Vicarius Generalis, vel Prælatus in quodam territorio jurisdictionem quaſi-Epiſcopalem exercens pro ſuo diſtrictu: quoad confeſſiones Regularium verò virorum Superior Regularis dat licentiam. Porro Epiſcopus triplici modo dare poteſt approbationem, nempe authentica declaratione idoneitatis prævio examine: deputatione Sacerdotis ad adminiſtrationẽ Sacramentorum vel in genere, vel in ſpecie ad Pœnitentiæ, factâ ſine prævio examine: demum actuali collatione beneficij Parochialis vel Curati. Hæc approbatio non tantùm peti, ſed etiam obtineri debet, ut adeò pro approbato non habendus ſit is, qui notoriè idoneus illam ab Ordinario petijt, repulſam tamen injuſtam tulit, licèt Religioſus ſit, nempe in ordine ad audiendas confeſſiones Sæcularium, & Monialium. Sumuntur hæc ex Trid. *ſ.* 23. *c.* 15. *de Ref.* & de Monialibus ex quadam *Conſtit.* Gregor. XV. Regularibus præter approbationem Ordinarij inſuper ad licentiam audiendi Confeſſiones neceſſaria eſt ſuorum Superiorum deputatio. *Clem. Dudum*

dum de Sepult. v. Nos autem. & Extrav. Super Cathedram v. Statuimus etiam int. comm. eod.

Sc. 4. Alterum ex parte Ministri Pœnitentiæ Sacra- §
menti requisitum esse *Jurisdictionem*; cùm per modum Judicij institutum sit: hæc jurisdictio Pœnitentialis seu Sacramentalis est *potestas, qua quis in foro interno super alios tanquam subditos constituitur in ordine ad eorum peccata solvenda vel liganda* : adeóque est assignatio certorũ subditorum, in quos in actu secundo potestas absolvendi, quæ in Ordinatione jam quidem fuit collata, at non omnino completè & absolutè, exseri possit. Differt ab Approbatione, quòd hæc non sit actualis collatio jurisdictionis, sed authenticum duntaxat testimonium, quo quis declaratur idoneus ad jurisdictionem recipiendam. Est duplex, *Ordinaria*, quæ alicui competit ratione officij proprij, quod gerit, curam animarum annexam habentis, qualem habet Papa & summus ejus Pœnitentiarius respectu omnium fidelium totius Mundi: Episcopi, & eorum Vicarij, per totam suam diœcesim: Parochi in suis parochiis, & quoad suos parochianos, inter quos etiam reputatur, qui ibi quasi domicilium habent, uti studiosi, milites præsidiarij, famuli: item Ordinariorum Vicarij, præsertim perpetui: Superiores Regularium in suos subditos Regulares, uti & vice-Rectores, vice-Guardiani. Et hi omnes, nisi speciali-ter â Superiore prohibeantur, suam jurisdictionem alijs quoque possunt delegare, imò & extra fines sui territorij in suos subditos exercere. Deinde *Delegata*, quæ nimirum alicui competit non ratione officij proprij, sed ex commissione alterius. Quæ commissio directè & indirectè fieri potest: *indirectè* fit, quando non immediatè ipsi Sacerdoti datur potestas absolvendi, sed mediante designatione pœnitentis, qui vel per Bullam Jubilæi, vel per Bullam Cruciatæ, vel per aliud privilegium facultatem obtinet eligendi Confessarium, quemcunque voluerit ex Approbatis: sic Patriarchæ, Primates, Archi-Episcopi,

Digitized by Google

ſcopi, & Epiſcopi, etiam non-exempti, imò & Prælati inferiores, exempti tamen, poteſtatem habent eligendi Confeſſarium providum & diſcretum juxta *c. fin. h. t.* item probabiliter etiam Prælati Regulares Locales, licèt Generali vel Provinciali ſuo ſint ſubjecti, modò à jurisdictione Epiſcopi ſint exempti, & jurisdictionem ſpiritualem in foro externo & contentioſo obtineant. *c. cit.* Sylv. Tambur. Pirhing *h. t. n.* 34. quales Prælati ſunt Abbates, Præpoſiti, Priores. Præterea Reges & Principes, ac illi, quibus Parochus, vel Epiſcopus indulget licentiam ſibi eligendi pro libitu Confeſſarium: denique vi conſuetudinis Parochus & quilibet Sacerdos ſæcularis, demptis tamen ſemper caſibus ſpecialiter reſervatis. *Directè* autem fit commiſſio, quando immediatè ipſi ſacerdoti tribuitur jurisdictio, ſive ab *homine*, ut ſi Papa, Epiſcopus, Parochus, vel alius Curatus Ordinarius loci, ſeu ordinariam jurisdictionem obtinens, poteſtatem abſolvendi ſuos ſubditos explicitè vel implicitè concedit alteri. *c.* 12. *eod.* Sic Parochi committunt ſuis Cooperatoribus. Sive *à Jure*, quo modo jurisdictionem delegatam obtinent omnes, etiam excommunicati, depoſiti, degradati, hæretici &c. veri tamen Sacerdotes, ad abſolvendum in articulo mortis. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. *de Sacram. Pœnit.* & quidem, juxta Dian. Tambur. ac alios, etiam in præſentia Sacerdotis proprij, vel privilegiati, jam aliunde jurisdictione præditi; quamvis hoc communior & probabilior neget cum Suar. Vaſq. Laym. Cardenas &c. Deinde qui communi errore populi creditur habere jurisdictionem. *arg. l. Barbarius* 3. *ff. de Offic. Prætor.* & probabiliter qui ex verè probabili ratione putat, ſe habere jurisdictionem, qua tamen aliunde caret, ut docet La Croix cum alijs; cùm in his caſibus propter bonum publicum Eccleſia ſuppleat defectum, vel potiùs jurisdictionem conferat. Denique Religioſi Mendicantes, quibus Paulus III. *in Conſtit. Cùm inter* 1545. & Gregor. XIII. uti allegat *Compendium privi-*

legi

leg. Soc. JESU V. *Abſolutio*, conceſſerunt poteſtatem abſolvendi quoscunque fideles, & non Regulares, ad ſe accedentes à quibuscunque peccatis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, ac à quibusvis Cenſuris & pœnis Eccleſiaſticis, quæ ex illis reſultant, exceptis in Bulla Cœnæ comprehenſis. Sed hoc privilegium immediatè ipſis Religioſis Ordinibus, eorúmque Superioribus, non verò Religioſis conceſſum eſt, ut adeò, niſi iſti à Superioribus exponantur, & ſic jurisdictionem delegatam accipiant, vel conſenſum, hoc privilegio invalidè utantur. Sive denique *à conſuetudine*: & hac via jurisdictionem & poteſtatem abſolvendi à peccatis venialibus (atque mortalibus jam ſemel per Confeſſionem ritè expiatis) habent omnes Sacerdotes etiam non approbati; modò non ſint degradati, vel excommunicati non tolerati (illis enim Eccleſia extra articulum mortis omnem jurisdictionem ſpecialiter adimit) item quilibet Sacerdos ab Ordinario approbatus, & in aliquo loco ad audiendas Confeſſiones expoſitus, quoslibet Laicos, non modò vagos, ſed etiam peregrinos, ex aliena diœceſi vel parochia ad ſe venientes, ſive dein devotionis ſive negotiorum causâ illuc venerint ſine animo manendi per notabilem anni partem, ſed ſtatim rurſus abituri; modò non præcisè ea de cauſa, ut vitent proprium paſtorem, in alienam diœceſim vel parochiam ſe contulerint: tacitè enim conſentiunt Epiſcopi ac Parochi viatorum & peregrinorum proprij, & quaſi ex mutuo pacto, ut explicat conſuetudo. Cœterùm qui jurisdictionem tantùm habent delegatam, regulariter loquendo eam alteri ſubdelegare nequeunt.

Sc. 5. Præfatam jurisdictionem, ſive Ordinariam ſive Delegatam, ab Eccleſia non ſolere concedi illimitatam, ſed cum exceptione certorum peccatorum, quæ Superior ſuæ abſolutioni reſervat, & hæc propterea vocari *Caſus Reſervatos*. Ratio reſervandi aliqua peccata graviora eſt, quia quædam propter enormitatem 6

ſuam exactius judicium & majorem expoſcunt Judicis peritiam ſeveritatémque, atque ut Fideles hac Superiorem adeundi neceſſitate, ac obtinendi abſolutionem difficultate, quaſi frænò coërceantur, & à graviorum criminum perpetratione non minùs efficaciter quàm utiliter abſterreantur. Poteſtas reſervandi, quàm in Eccleſia dari definivit Trident. *ſ. 14. c. 7. & can. 11. de Sacram. Pœnit.* reſidet penes omnes & ſolos illos, qui habent poteſtatem alijs dandi jurisdictionem ordinariam vel delegatam, utì eſt Pontifex pro tota Eccleſia, Epiſcopi pro ſuis diœceſibus, Prælati Regulares pro ſuo Ordine vel Monaſterio, imò & Parochi pro ſua parochia reſtringendo Cooperatoribus, vel aliis, quibus delégant jurisdictionem, poteſtatem à certis peccatis abſolvendi; licèt Parochi id facere nec ſoleant, nec facilè debeant, cùm Epiſcopi ſat multos jam caſus ſibi reſervent, & aliàs parochiani nimiùm gravarentur. Papa non ſolet ſibi reſervare peccata, niſi ſimul Cenſuram habeant annexam ſibi reſervatam: & hinc qui ob ignorantiam vel alia de cauſa Cenſuram non incurrit, neque caſum Pontifici reſervatum incurrit: Epiſcopis de Jure Communi nullus caſus vel Cenſura dicitur eſſe reſervata, niſi fortè excipias levem, mortaliter tamen peccaminoſam, Clerici percuſſionem juxta *c. pervenit 17. de Sent. Excomm.* in praxi tamen ipſi reſervare ſibi ſolent hæc peccata: homicidium voluntarium: crimen incendiariorum: ſacrilegium, vel per effractionem & exſpoliationem loci ſacri, vel per voluntariam humani ſanguinis aut ſeminis effuſionem in eo factam commiſſum: perjurium & falſum teſtimonium in Judicio: falſificationem litterarum: violentam manûs injectionem in parentes: ſortilegium ſeu Magiæ exercitium: peccata, quibus annexa eſt de Jure irregularitas: adulterium notorium, eóque graviora carnis delicta, aliáque enormia & publicè ſcandaloſa. Id cavere debent, ne nimis multa peccata ſibi reſervent; cùm id cederet potiùs in deſtructionem

bem quàm ædificationem, ut loquitur Trident. *c.7.cit.* Prælatis quoque Regularibus Clemens VIII. *in Motu proprio* 1593. restrinxit potestatem reservandi ad 11. casus, qui sunt. 1. veneficia, incantationes, sortilegia. 2. apostasia à Religione per egressum è Monasterio, habitu sive dimisso sive retento. 3. nocturna & furtiva è Monasterio egressio, etiam sine animo apostatandi. 4. proprietas, quæ sit peccatum mortale contra votum paupertatis. 5. juramentum falsum in Judicio Regulari. 6. procuratio abortûs, & auxilium vel consilium ad eandem post fœtum animatum animâ rationali, etiam effectu non secuto. 7. falsificatio manûs vel sigilli Officialium Monasterij. 8. furtum de rebus Monasterij in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale. 9. lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 10. occisio, vulneratio, seu percussio gravis cujuscunque personæ. 11. malitiosum impedimentum, aut retardatio, vel apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel ab his ad illos. Si plura velint reservare pro toto Ordine, possunt quidem, at non nisi post maturam discussionem in Capitulo Generali, & cum hujus consensu. per *cit. Decretum* Clem. VIII. Et hinc Societas JESU in Congregatione Generali V. relatis undecim addidit alia decem, nempe 1. perjurium & falsum testimonium etiam extra Judicium. 2. furtum non modò, sed etiam usurpationem alicujus rei contra votum paupertatis in ea quantitate, quæ sufficiat ad peccatum mortale. 3. quidquid est contra votum Castitatis, & in actum externum prodijt; modò, ut explicat Gobat, actus externus secundùm se sit graviter peccaminosus. 4. inobedientiam expressam, qua quis disertè affirmat, se nolle parére. 5. seditionem in Superiorem, & divisionem â Capite, in grave nocumentum Societatis. 6. detractionem famæ, bonæque existimationis aliorum, ac inter fratres discordiarum seminationem. 7. impedimentum, à Societate excludens, in Examine reticitum, vel

in eo commissum mendacium, unde grave aliquod nocumentum oriri possit. 8. acceptationem seu missionem litterarum absque licentia expressa cum peccato mortali. 9. transgressionem votorum Simplicium, quæ Professi specialiter emittunt post Professionem. 10. Censuras Societatis nostræ, seu illa peccata, quæ juxta Constitutiones, Decreta, vel Bullas in Societate habent annexam excommunicationem. Porro casuum reservatio alia est *Pœnalis*, quæ principaliter in odium delicti & in pœnam est imposita, qualis secundùm Gobat. *tr. 7. Theol. Experim. n. 360.* tantùm est illa, quæ habet annexam Censuram. Alia *Medicinalis*, seu *Non-Pœnalis*, quæ in bonum fidelium & Ecclesiæ, aut ad rectam Religiosæ familiæ gubernationem principaliter imposita est.

7 Sc. 6. Ne confessio peccatorum ultra id, quod habet ex institutione Christi, reddatur magis odiosa & difficilis, silentium summum Confessario principaliter, & secundariò aliis quoque, qui pœnitentis peccata quoquo modo, justè vel injustè, mediatè vel immediatè, ex occasione Confessionis cognoverunt, incumbere, ne scilicet revélent peccata, & quædam alia, de quibus statim, ulla ratione, quæ pœnitens in Confessione exposuit in ordine ad obtinendam absolutionem Sacramentalem, vel in hunc finem ordinavit; si enim non animò confitendi, vel obtinendi absolutionem, sed seducendi, decipiendi &c. peccata sua quis manifestâsset, & de hoc certò constaret, nulla foret obligatio silentij Sacramentalis apud eos, qui intellexerunt illa. Quæ obligatio tenendi arctissimum silentium vocatur Metaphoricè *sigillum Confessionis*, vel *sigillum Sacramentale*, quo Confessarij os velut obsignatur; éstque inducta non tantùm Jure Ecclesiastico *can. 2. d. 6. de pœnit. & c. 12. h. t.* ibi: *qui peccatum in Pœnitentiali Judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad perpetuam agen-*

agendam pœnitentiam in arctum Monaſterium detrudendum; cui detruſioni hodie ſucceſſit vi conſuetudinis condemnatio ad perpetuos carceres, vel ad triremes: ſed etiam Jure Divino; cùm ex Eccleſiæ perpetua traditione colligatur, Sacramentum Pœnitentiæ ita à Chriſto inſtitutum eſſe, ut, ſicut per ſe ſatis difficile ac ſimul ſummè neceſſarium eſt ad ſalutem, ita non reddatur magis oneroſum, & odioſum; quod fieret, niſi ſtrictiſſima ſilentij daretur obligatio; imò & Jure Naturali ſtringit hoc ſigillum, partim propter tacitam promiſſionem & pactionem cum Confeſſario de ſervando rigidiſſimè ſilentio, indéque ortam Fidelitatis & Juſtitiæ obligationem, partim verò propter legem Charitatis, quæ dictat, non faciendum alteri per revelationem ſecreti, ſibi detecti, quod quis ſibi fieri non vult ab altero. Unde revélans aliquid de perceptis in Confeſſione, vel ejus occaſione, multipliciter peccat, nempe contra Obedientiam SS. Canonibus debitam, contra virtutem Religionis, adeóque Sacrilegium committit injuriosè tractando Sacramentum contra Chriſti inſtitutionem, & contra Fidelitatem, Juſtitiam, Charitatémque. Materia autem hujus Sigilli ſeu objectum ſunt principaliter omnia peccata, tam venialia quàm mortalia, ex ſola confeſſione Sacramentali percepta (quæ enim aliunde ante vel poſt Confeſſionem ſunt nota, abſque violatione Sigilli non tacentur, quamvis & hoc caſu cautè procedendum, ne pœnitens vel alij poſſint ſuſpicari uſum notitiæ ex Confeſſione hauſtæ) ut adeò nec in genere liceat dicere de aliquo, illum confeſſum eſſe mortalia, vel hoc aut illud veniale in ſpecie, licèt tale peccatum ſit aliàs notorium: deinde circumſtantiæ peccatorum, tametſi ſubinde nullam de ſe rationem culpæ contineant, cujusmodi ſunt cognitus ex ſola Confeſſione occultus defectus natalium, generis ignobilitas, infamia, latens morbus, ſcrupuloſa conſcientia, vehementia alicujus paſſionis, & (ut mihi aliísque videtur) inſcitia Latinæ linguæ, ut ſiquis de

aliquo diceret, eum tot ſolœciſmos, quot peccata, confeſſum eſſe : item peccata complicis à pœnitente forſan expreſſa. Atque hujuſmodi non tantùm aliis revelare non licet, ſed neque cum ipſo pœnitente (ſine expreſſo ejus licentia) loqui aut agere de auditis in Confeſſione, quæ in pudorem vel confuſionem illius, aut in tacitam exprobrationem cedere videri poſſent, ſcilicet extra Confeſſionem, & plenè jam finitô Judiciô Sacramentali. Ratio, quia hæc omnia facerent Sacramentum hoc magis oneroſum, plurimúmque impedirent ſynceritatem & integritatem Confeſſionis, adeóque fructum illius, tantopere neceſſarium. Confeſſarius tamen poſt datam quidem jam abſolutionem, ſed antequam pœnitens egreſſus fuerit à Confeſſionali, adhuc aliquid cum eodem loqui non prohibetur de auditis in Confeſſione, v. g. interrogando adhuc aliquid, reſtitutionis modum præſcribendo, adhortando, errorem fortè commiſſum corrigendo &c. licèt faciat absque pœnitentis licentia ſpeciali ; quia Judicium Sacramentale ſaltem integraliter necdum eſt plenè finitum. Præterea nec licitum eſt Confeſſariis uti notitiâ eorum, quæ in Confeſſione intellexerunt, probabiliùs (imò poſt decretum Clementis VIII. 1594. 26. Maij editum, ſatis certò) etiam ad gubernationem pœnitentis externam & commodum, licèt absque diffamationis vel revelationis periculo ſueret, ſi indè periculum alicujus incommodi, vel tacitæ exprobrationis, utì ex uſu notitiæ ad externam gubernationem facilè contingeret, vel ſaltem ſuſpicionis de incommodo vel exprobratione oriri poſſet ; quia & iſte uſus poſſet abſterrere à ſyncera Confeſſione, ac eſſe oneroſus pœnitenti. Econtra licitè utitur Confeſſarius tunc, quando ſine omni periculo revelandi, & ſine omni pœnitentis incommodo contingit iſte uſus notitiæ ex confeſſione hauſtæ, utì generalem regulam ſtatuit P. Stoz in *Tribunali Pœnit. l.* 2. *q.* 4. *n.* 247. v. g. ſi propterea oret pro pœnitente, ipſum ſingulari affectu com-

cõplectatur, ad eum meliùs dirigendum libros diligentiùs inspiciat, vel etiam alios interroget ita cautè, ut pœnitentis persona nemini fieri possit cognita &c. cùm hæc pœnitenti non onerosa, sed optabilia potiùs sint & esse debeant. A fortiori hac notitiâ uti licet, imò ipsam personam manifestare alijs, ejúsque peccata, si pœnitens expressè ac prorsus liberè daret licentiam, quam tamen, nisi gravis sit causa, Confessarius non facilè acceptabit; cùm hæc res sit valde delicata. Præter Confessarium etiam alij, uti dixi, secundariò obligantur Sigillô Sacramentali, ad quos notitia Confessionis, & peccatorum, quæ alius confessus est, vel paravit pro Confessione, quovis modo pervenit: licèt ipse pœnitens eo non teneatur. Durátque obligatio Sigilli etiam post mortem pœnitentis. Si Confessarius revelet peccatum, puniendus est modo, quem statuit *c. 12. cit.* si verò revelet defectum ex sola Confessione cognitũm, vel si alij, non Confessarij, revelent peccatũ occasione Confessionis intellectum, pœna est arbitraria, licèt gravis, præter reatum culpæ mortalis, & pœnæ æternæ, si temerè, præsumptuosè, & scienter revelaverint aliquid.

Dico 1. Omnis fidelis utriusque sexûs, postquam ad annos discretionis pervenerit, peccati vel peccatorum mortalium sibi conscius, tenetur omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteri & validè proprio Sacerdoti; si omiserit, arcendus est ab ingressu Ecclesiæ vivus, & privandus sepulturâ Ecclesiasticâ mortuus. Ita Concil. Lateranense in *c. omnis utriusque 12. h.t.* & Trid. *s. 14. c. 5. & can. 8. de Sacram. Pœnit.* Ut adeò alia probatione non indigeat Assertio, quam ferè in terminis ponit *cit. c.* sed tantùm explicatione. Dixi itaque 1. *omnis fidelis*, nempe baptizatus, cujuscunque sit statûs, conditionis &c. 2. *postquam ad annos discretionis pervenerit*, h. e. ad perfectum rationis usum, etiamsi puer adhuc sit & tenellæ ætatis; modò, uti dixi 3. *sit peccati mortalis sibi conscius*, unius vel plurium; qui enim 8

enim venialia tantùm habet, ſicut ex præcepto Divino non obligatur per Confeſſionem ſe ponere in ſtatum gratiæ, utpote in quo conſtitutus jam eſt, ita nec Jure Eccleſiaſtico confiteri tenetur; cùm Eccleſia non intenderit novum præceptum Confeſſionis ponere, ſed tantùm deſignare certum tempus, ultra quod eam non liceat differre ijs, qui Jure Divino obligantur. Accedit, quòd Tridentinum *c. ſ. cit.* diſertè aſſerat, peccata venialia ſine culpa taceri in Confeſſione poſſe: ergo, ſiquis tantùm unius venialis ſibi eſſet conſcius, confiteri non teneretur in anno. Interim tamen conſuetudo & conſtans fidelium ſenſus indiſcriminatim (& fortè ſub obligatione) exigit ab omnibus Confeſſionem annuam, & rectè, quia aliàs ſub prætextu carentiæ peccati mortalis multi omitterent Confeſſionem, qui tamen ad eam tenerentur. Nec ſine ſcandalo in his circumſtantiis videtur omitti poſſe. 4. *omnia ſua peccata*, nempe mortalia quoad ſpeciem & numerum, atque quoad circumſtantias ſpeciem mutantes, vel novam ſpeciem conſtituentes, quæ poſt diligens examen occurrunt memoriæ, uti DD. paſſim explicant ex Tridentino. *lo. cit. ſ. ſaltem ſemel in anno*, proinde non eſt determinata pars anni; licèt in *d. c.* 12. pro Communione annua determinetur tempus Paſchale, adeóque duplex ibi ponatur præceptum, Confeſſionis & Communionis annuæ: priori ſatisfit quocunque anni tempore, poſteriori non niſi tempore Paſchali. Interim tamen per accidens, nimirum partim propter Communionem Sacram tempore Paſchali in ſtatu gratiæ ſumendam, partim propter receptam conſuetudinem (quæ videtur eſſe obligatoria, quia Rectores Parochiarum tempore Paſchali exigunt ſchedas, Confeſſionis peractæ teſtes, & illo tempore non confeſſi puniuntur) datur obligatio etiam Confeſſionem peragendi in Paſchate. Et annus, etiam Confeſſioni præſcriptus, computatur ex conſuetudine à Paſchate ad Paſcha, non à primo Januarij usque ad finem

De-

Digitized by Google

Decembris. Siquis præviderit impedimentum Confessionis (vel Communionis) peragendæ in Paschate, tenetur prævenire: siquis autem vel ex negligentia vel ex justa causa in Paschate non est confessus, confiteri sub novo peccato tenetur, quamprimum commodè postea poterit, & communicare; cùm tempus Paschale sit præfixum tanquam terminus implendæ, non finiendæ obligationis. 6. *fideliter confiteri*, h. e. distinctè & sine excusatione, prout conscientia dictat, ore, si possit, vel alio signo, si loqui nequeat, aperire. 7. *& validè*; nam damnata est hæc propositio ordine 14. *ta.* ab Alexand. VII. *qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*: sicut Innoc. XI. damnavit hanc, ordine 55. *tam: Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.* Nec ille satisfacit, qui ignoranter fecit Confessionem invalidam, sed tenetur postea, si defectum & nullitatem rescierit, veram peragere; quia actum invalidè fieri, & non fieri, paria sunt. *arg. l. 30. ff. de Testament. tutel.* nec finis à Jure Divino intentus, nempe reparatio Divinæ amicitiæ, per invalidam Confessionem obtinetur. 8. *sacerdoti*; quia hic solus accepit potestatem absolvendi per Ordinationem à Christo. *Jo. 20.* Nec obstat, quòd in *can. 88. d. 1. de pœnit.* videatur permitti Confessio in casu necessitatis Laico facta; quia similes textus intelligendi sunt non de Confessione Sacramentali, sed de ostensione signorum veræ pœnitentiæ. 9. *proprio*, scilicet Parochò, vel Curato illius loci, aut Episcopo, vel Parochi, Episcopi, aut Papæ delegato, aut Religiosis Mendicantibus, qui à Pontifice per privilegium habent potestatem absolvendi quoscunque Laicos & Sæculares quovis tempore, ut Parochi etiam in Paschate nequeant prohibere suos Parochianos, ne illis confiteantur. Si parochiani peterent licentiam alteri, non privilegiato, confitendi tempore Paschali, & Parochus sine justa causa negaret, possent eo invito alium

adire. *arg. c. 18. de Regular.* vel potiùs deberent adire Superiorem Parochi, qui det licentiam. 10. *ſi omiſerit, arcendus eſt* &c. nempe per ſententiam primùm, ſive Confeſſionem tantùm, ſive Communionem tantùm, Paſchalem, ſive utramque omiſerit. La Croix apud P. Schmalzgrueber *h. t. n.* 24.

9 Dico 2. Approbatio eſt Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ ſeu Confeſſario in ordine ad abſolvendos à mortalibus Sæculares, & Moniales, ita neceſſaria, ut ſine illa nec licitè nec validè abſolvat. 2. Non tamen per ſe opus eſt nova approbatione, ſi ſemel approbatus ex ſua tranſeat in aliam diœceſim. Pars 1. eſt deciſa in Trident. *ſ. 23. c. 15. de Ref.* his verbis: *Quamvis presbyteri in ſua ordinatione à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant; decernit tamen S. Synodus, nullum, etiam Regularem, poſſe Confeſſiones Sæcularium, etiam Sacerdotum* (de Monialibus ita diſpoſuit Gregor. XV.) *audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut Parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.* Cùm autem reſtringat ſuam diſpoſitionem ad abſolutionem *Sæcularium*, viri Religioſi poterunt abſolvi ab iis, qui ab eorum Superioribus licentiam obtinent, licèt ab Epiſcopis approbati non ſint. Pars 2. quam multi tenent cum Conink, ab ijs ſic probatur: duo Epiſcopi in diverſis diœceſibus ſe habent reſpectu Sacerdotis ſemel ab uno approbati, ſicut ſe habent duo Epiſcopi in eadem diœceſi ſibi ſuccedentes: ergo, ſicut ſucceſſor Epiſcopus in eadem diœceſi non tenetur de novo approbare jam approbatos à ſuo Anteceſſore, nec iſti à ſucceſſore novam obtinere approbationem, cùm maneant approbati, licèt ſucceſſor poſſet exigere, ut eam de novo obtineant, ſi vellet, ita nec vicinus Epiſcopus, ad cujus diœceſim tranſit approbatus ab Epiſcopo alterius diœceſis, tenetur de novo approbare ab hoc Epiſcopo jam approbato.

probatum, nec tranſiens novam petere approbationem, licèt illum poſterior Epiſcopus poſſet, ſi vellet, ad novum examen vocare & approbare, ac priorem approbationem non habere ratam. Chapeaville in *theſaur. caſ. reſervat. q. 2. difficult. 3.* Facit huc *Extrav. inter cunctas de Privil. int. comm. c. ſi cui 36. de Præb. in 6.* Utrùm verò Epiſcopus, ad cujus diœceſim tranſit approbatus ab alio, velit approbare de novo, priori approbatione revocatâ vel non ratihabitâ, diſcendum eſt ex praxi diœceſium, & voluntate Epiſcoporum, penes quos eſt confirmare vel revocare priorem approbationem. Patres Societatis noſtræ, iter facientes, ex quadam Conſtit. Gregor. XIII. ſemel approbati ab aliquo Epiſcopo, poſſunt audire Confeſſiones fidelium cujuscunque diœceſis, nec ſolent Epiſcopi urgere novam approbationem. Id quod Epiſcopi Germaniæ in praxi obſervant etiam cum alijs Religioſis ad ſuas diœceſes pervenientibus, quos de novo non approbant.

Dico 3. Etiam Jurisdictio, Ordinaria vel Delegata, eidem Miniſtro Pœnitentiæ ſeu Confeſſario in ordine ad quoscunque à quibuscunque peccatis mortalibus abſolvendos ita eſt neceſſaria, ut ſine illa nec licitè nec validè abſolvat. 2. Nec ſufficit jurisdictio merè præſumpta, quæ non ſit actualiter jam data, quando confertur abſolutio. Pars 1. quam tenet communis, probatur ex natura Abſolutionis Sacramentalis, quæ ex Chriſti inſtitutione eſt actus Judicialis fori interni: ſed ad licentiam & valorem actûs Judicialis requiritur jurisdictio in eum tanquam ſubditum, reſpectu cujus exercetur talis actus, ſeu cui datur Abſolutio Sacramentalis: ergo. Pars 2. ſuadetur ex ſimili fundamento; quia ad valorem actûs Judicialis, & cujuscunque alterius, neceſſaria eſt pro priori jurisdictio, & poteſtas completa agendi: ſed, ſi jurisdictio ſit *merè* præſumpta, nondum actu data, quæ nimirum daretur, ſi peteretur, vel ſi præſumatur ratihabitatio abſolutionis futura ab illo, à quo

quo pendet dare jurisdictionem, nondum pro priori datur, nec actu existit completa, quando impertitur absolutio: ergo. Idem tenendum, siquis aliunde non habens jurisdictionem præsente, vidente, & non contradicente Parocho absolveret hujus parochianum, præsumens ex taciturnitate consensum & jurisdictionem sibi delegatam; quia taciturnitas non est sufficiens ac satis determinatum signum licentiæ & delegationis; cùm Parochus tacere possit ex alijs causis, quin det licentiam, existimans v. g. suum subditum confiteri solùm venialia, vel habere privilegium eligendi Confessarium, vel sacerdotem esse munitum privilegiô audiendi Confessiones quorumcunque fidelium. Confirmatur: Sacramentum Pœnitentiæ non potest dependere à futuro eventu, sed statim vel est validum, vel invalidum, quo tempore administratur: si validum, non opus est futura ratificatione vel licentiâ: si invalidum propter defectum actu obtentæ licentiæ vel ratificationis, hac secuta & tractu temporis non convalescit. *c. 18. de R. J. in 6.*

II Oppones 1. In ipsa Ordinatione Sacerdotis datur eidem potestas absolvendi quoscunque fideles, dum Episcopus ei manus imponens dicit, *accipe Spiritum S. quorum remiseris peccata, remittuntur eis &c.* Ergo nec Approbatio, nec Jurisdictio alia ipsi est necessaria ad validè absolvendum. 2. Si sacerdos extraneus præsente & non contradicente Parocho proprio assistit Matrimonio, istud valet, & taciturnitas, cùm posset facilè contradicere, habetur pro signo sufficienti licentiæ actu datæ: ergo & absolvens alienũ parochianũ, Parocho præsente & non contradicente, cùm facilè posset, validè absolvit. R. ad 1. *dist. Ant.* datur eidem potestas absolvendi adhuc incompleta, in actu primo, & quasi conditionata, si nempe ab Ecclesia illi assignentur subditi prævia cognitione de ejus idoneitate. *C. Ant.* completa, absoluta, & proximè apta deduci in actum secundum. *N. Ant.*

Ant. & Conſ. Poteſtas Ordinis, quæ confertur in Ordinatione, jam quidem eſt poteſtas abſolvendi in actu primo, & incompleta, nondum verò completa & reducibilis in actum ſecundum, propter defectum ſubjecti apti, nempe ſubditorum, qui nondum ei ſunt deſignati; cùm nullus actus jurisdictionis, qualis eſt abſolutio à peccatis, exerceri validè poſſit ſine collata actualiter jurisdictione, &, quia hæc ordinariè non tribuitur actu, niſi prævia approbatione, etiam ſine hac. Exemplum habes in creatione Doctoris, cui quidem in creatione confertur jam poteſtas docendi, & judicandi cauſas, ſed adhuc incompleta, & non reducibilis in actum ſecundum, niſi eidem priùs concedatur cathedra, in qua doceat, vel tribunal & ſubditi, ubi & quorũ cauſas judicet. Ad 2. *N. Conſ. & parit.* quia in priori caſu Parochus ferè & moraliter certus eſt, talem Sacerdotem non aliunde licentiam habere aſſiſtendi Matrimonio: ergo, ſi ad ejus aſſiſtentiam tacet, rectè præſumitur actu & de præſenti conſentire: non verò ita certus eſt, aliunde non competere jurisdictionem illi, qui ſe præſente & tacente abſolvit ſuum parochianum: ergo non rectè præſumitur actu conſentire. Si ponas etiam in poſteriori caſu parem certitudinem non habitæ aliunde jurisdictionis, admitto paritatem: & ſi ponas, nec Parochum re ipſa conſentire in aſſiſtentiam Matrimonij, licèt licentia rectè præſumatur, etiam aſſiſtentia eſt invalida; cùm eſſet licentia *merè* præſumpta, non actu exiſtens, dum ponitur aſſiſtentia. Plures objectiones huc facientes vide ſolutas in *lib. IV. tit. 3. n. 23.*

Dico 4. Ut peccatum poſſit vel ſoleat reſervari, requi- 12
runtur ſequentia. 1. ut ſit *mortale* tam ex objecto ſuo, quàm ex advertentia ad gravitatem ex parte committentis; nam venialia neque confiteri per ſe neceſſe eſt. 2. ut ſit *externum*; etſi enim peccata merè interna abſolutè reſervari valeant, cùm per talem reſervationem Eccleſia non prohiberet directè actum internum, ſed ſolum

ſolùm directè adimeret jurisdictionem ad abſolvendum neceſſariam; reſervatio tamen internorum minùs pertinet ad externam Eccleſiæ gubernationem, quæ in caſuum reſervatione ſpectatur præcipuè. Ubi adverte, actum externum quoad circumſtantias ſuas per ſe debere eſſe mortaliter peccaminoſum: & hinc, ſi reſervatum eſt peccatum carnis in actum externum prodiens, ille actus per ſe debet eſſe graviter provocativus ad Venerem, qualis non eſt aſpectus faciei, tactus manuum &c. etiam alterius ſexûs, licèt fiat cùm Venerea delectatione interna graviter peccaminoſa: item ſi furtum ſit reſervatum, & aliquis rem levem auferat cum animo accipiendi magnam, non eſt caſus reſervatus. 3. ut ſit *conſummatum* in genere ſuo, & eo modo, qui in lege reſervante exprimitur, v. g. *temerè*, *ſcienter*, *præſumptuosè &c.* ſi ita ſonent verba legis. 4. ut illud peccatum ſit *admodum grave*, habens gravitatem extraordinariam, quæ talem rigorem exigat; cùm aliàs reſervatio nimis accideret difficilis. 5. ut tale peccatum non ſit *valde frequens*; nam aliàs nimia pareretur moleſtia tam ſubditis quàm Superioribus. Hanc conditionem quamvis plerique non exprimant, exprimit tamen Laym. in quodam Manuſcripto apud & cum P. Gobat *tr. 7. n. 355.* uti in Germania eſt peccatum hæreſis, & lectionis librorum hæreticorum (ſaltem ubi hæretici vivunt immixti Catholicis, & libri auctorem Hæreſiarcham non habent.) Laym. *in diſp. de Jurisdict.* Wangnereck &c. Favet quoque P. Engel *in Manuali Paroch. p. 3. c. 2.* id aſſerens de Cenſura, quæ imponeretur alicui actui valde frequenti in quibusdam locis. 6. ut illud peccatum non ſit *dubium*, ſive dubietate *Juris*, ut ſi dubitetur de Lege reſervante; cùm caſuum reſervatio, utpote odioſa, ſit ſtrictæ interpretationis, & libertas ac poteſtas abſolvendi in poſſeſſione: ſive *Facti*, ut ſi dubitetur, an verè & eo modo ſit patratum peccatum; uti exigit lex reſervante:

vans. Suar. Sanch. &c. cum Gobat *n.* 356. qui utiliſſimè inſpicitur *toto caſu* 8. *tract. cit.*

Dico 5. Reſervatio caſuum, niſi pœnalis ſit, incurri- 13
tur etiam ab eam invincibiliter ignorante. Sanch. *l.* 9. *de Matrim. d.* 33. *n.* 18. P. Stoz, La Croix, atque hodie Theologi & Canoniſtæ communiter contra Navar. & Dian. quia reſervatio principaliter ſpectans bonum fidelium & familiarũ Religioſarum eſt abſoluta jurisdictionis ablatio ex parte Miniſtri. Limitavi tamen, *niſi pœnalis ſit*; nam pœna ab invincibiliter ignorante non incurritur, uti docui *ad tit. de Conſtit. & ad tit. de eo, qui duxit, quam polluit* &c. Adeóque Miniſtro non abſolutè cenſetur ablata jurisdictio, ſed ſub hac conditione, *niſi delinquens legem pœnaliter reſervantem invincibiliter ignoraverit.* Sanch. & alij hodie paſſim. cum Lugo & Gobat *n.* 360.

Dico 6. Directè & per ſe, ac extra periculum mor- 14
tis, abſolvere à caſibus reſervatis conceſſum eſt ſoli reſervanti, ejúsque Superiori, & quibus iſti hanc poteſtatem delégant, vel Jus aut privilegium ſpeciale indulget. Ita plerique omnes; in hoc enim conſiſtit reſervatio, quòd inferiori adimatur poteſtas abſolvendi à certis caſibus. Dixi 1. *directè & per ſe*, ita ut nova abſolutio, vel obligatio ſe alteri adhuc ſiſtendi non ampliùs detur; nam per accidens, & indirectè, ſcilicet cum onere pœnitentis ſe ſiſtendi iterum Superiori, ut directè & abſolutè abſolvatur, poteſt abſolvi inferior, quando ex una parte urget neceſſitas confitendi ob periculum ſcandali vel infamiæ ex omiſſione Confeſſionis, ex altera verò Superior hìc & nunc adiri nequit: ſic à caſibus Papæ reſervatis abſolvunt Epiſcopi, & inferior à reſervatis Epiſcopo &c. illos, qui laborant impedimento temporali accedendi Papam aut Epiſcopum, vel ejus delegatum: ſi impedimentum accedendi Papam foret perpetuum, aut diu duraturum, Epiſcopi, vel alij loco iſtorum, etiam directè

rectè poſſent abſolvere ſine onere ſe ſiſtendi poſtea, quali impedimento laborant Regulares, mulieres, ſenes, pueri, valetudinarij, & alij his verſibus comprehenſi: *Regula, mos, ſexus, hoſtis, puer, officialis, deliciosus, inops, ægérque, ſenéxque, ſodalis, Janitor, aſtrictus, dubius, cauſæ levis ictus, debilis, abſolvi ſine ſumma Sede merentur:* quorum verborum explicationem dat Illſung. *de Sacram. Pœnit. n.* 216. Quæ doctrina deſumitur ex *c. 6. 13. 26. 33. 58. de Sent. Excomm.* & ex hac ratione; quia hujusmodi impedimentum æquivalet articulo mortis; cùm periculum morale ſit, ne eò detentus decedat, antequam Papam vel ejus legatum, aut delegatum adire poſſit. Dixi 2. *extra periculum mortis*; in hoc enim, ſeu mortis certo vel probabili periculò, ceſſat omnis reſervatio. Concil. Trid. *ſ. 14. c. 7. de Sacram. Pœnit.* ita ut quilibet, etiam degradatus, excommunicatus vitandus, hæreticus &c. modò Sacerdos ſit, validè abſolvat à quibusvis peccatis, & quidem directè ac per ſe, & non indirectè tantùm & per concomitantiam cum alijs peccatis non reſervatis: excipe, niſi peccato reſervato eſt annexa Cenſura Excommunicationis Superiori reſervata; tunc enim abſolutus ceſſante mortis periculo ſiſtere ſe debet Superiori, non ut iterum abſolvatur, ſed ut mandatum ejus de ſatisfaciendo accipiat. *c. 26. c. 58. citt. c. eos, qui 22. de Sent. Excom. in 6.* Chapeaville *in theſauro caſuum reſervat. in fine.* Dixi 3. *& quibus iſti hanc poteſtatem delégant:* qualem poteſtatem ſibi tacitè delegatam obtinent, qui peregrinos & advenas, in quorum diœceſi, non autem in diœceſi, ad quam veniunt, datur reſervatio certi peccati, bona fide egredientes & ſibi tale peccatum confitentes abſolvunt (non verò ſi egrediantur præcisè eo animo in alienam diœceſim, ubi ſuum peccatum non eſt reſervatum, ut conſequantur ab eo abſolutionem) Suar. P. Friderich *in tract. de Foro Comp. p. 1. c. 3. n. 72.* cum Laym. Henriq. Pontio, aliſque; cùm

cùm ex generali conſuetudine cenſeatur adeſſe tacitus conſenſus proprii Epiſcopi, & Confeſſarij non teneantur pœnitentes ex aliena diœceſi adventantes interrogare, num in ſua diœceſi hoc vel illud peccatum non ſit reſervatum. Aliud probabiliùs foret, ſi in diœceſi ipſius Confeſſarij, non tamen in diœceſi pœnitentis, peccatum iſtius eſſet reſervatum; quia talis peregrinus, tractandus eſt, ut incola, & reſervatio non tam pœnitentem, quàm Confeſſarium, cui aufert jurisdictionem, reſpicit. Suar. Cajet. &c. Dixi 4. *vel Jus indulget*: ſic in Trid. *ſ. 24. c. 6. de Ref.* conceditur Epiſcopis, ut in foro conſcientiæ ſuos ſubditos abſolvant a quibuscunque caſibus Papalibus occultis, & ad forum contentioſum non deductis. Item ſecundùm dicta illos, qui ob impedimentum adire Pontificem nequeunt. Dixi 5. *Aut privilegium ſpeciale*, cujusmodi habent Religioſi Mendicantes ad abſolvendos quoscunque Sæculares à caſibus Papæ reſervatis, exceptis tamen caſibus Bullæ Cœnæ (niſi nempe quoad horum aliquos ſpeciale habeant privilegium &c.) juxta *Conſtit.* Clem. VIII. 9. Junij 1601. editam, ubi præfatus Pontifex addidit adhuc alios 5. caſus, ſcilicet extractionem reorum ex aſylo, violationem clauſuræ Monialium ob malum finem caſtitati contrarium, duellum in forma Concilii Tridentini, percuſſionem Clerici mediocrem vel gravem, & Simoniam realem vel confidentialem: ſed, ut rectè obſervat Gobat, Urban. VIII. *in Conſtit.* 17. Nov. 1628. declaravit, per Bullam Clem. VIII. illis Regularibus extra Italiam non eſſe ademptam poteſtatem abſolvendi ab alijs peccatis & Cenſuris, præterquam *in Bulla Cœnæ, & per Ordinarium loci* reſervatis, qui eam priùs habuerunt: ergo extra Italiam à dictis 5. caſibus adhuc licet abſolvere Religioſis Mendicantibus. Idem Urbanus omiſit hæc verba, in Bulla Clementis VIII. poſita: Regulares in *nullo caſu, etiam neceſſitatis, & impedimenti* &c. abſolvere præſumant à caſibus Bullæ Cœnæ; conſe-

quenter tacitè videtur indulsisse, ut *in casu necessitatis & impedimenti* absolvant quoque à casibus Bullæ Cœnæ.

15 Quæres 1. An Religiosi Mendicantes, vel alii, possint absolvere à casibus Episcopalibus? 2. quid Confessario faciendum, quando casus reservatus, à quo nequit directè absolvere, ipsi in Confessione proponitur? R. ad 1. quamvis olim probabiliter potuerint vi suorum privilegiorum, hodie tamen post Bullam *cit.* Urbani VIII. & propositionem ab Alexandro VII. damnatam, sic sonantem, *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id eorum facultate*, etiam extra Italiam non ampliùs possunt. Unde Regularium Superiores, præsertim nostræ Societatis, ab Episcopis petere & obtinere solent facultatem à dictis casibus absolvendi. Nominatim tamen ab Episcopis excommunicatos, saltem si talem censuram non specialiter sibi reservent, & pœnitens paratus sit præstare Episcopo & Parti læsæ satisfactionem, Religiosi Mendicantes etiam hodie adhuc possunt absolvere pro foro interno, teste Tambur. *lib.* 3. *Method. Confess. c.* 7. §. 5. *n.* 22. quia talis Censura nec est casus Bullæ Cœnæ, nec per se, nec per decretum generale, nec specialiter Episcopis reservata. Confessariis tamen Soc. JESU ad id opus est specialis licentia suorum Superiorum. Tambur. *lo. cit. ex Compend. Privil.* ejusdem Societ. §. 1. *v. Absolutio.* R. ad 2. Si verè dubitet post diligentem reservationis discussionem, an sit casus reservatus, absolvat; cùm sit in possessione suæ potestatis. Si novit, esse reservatum, quamvis per se loquendo deberet pœnitentem dimittere absque Absolutione, ac mittere ad Superiorem vel alium potestate absolvendi præditum, ut fert communis sensus, potest tamen ordinariè illi impertiri absolutionem, eique sic dicere: doleo, quòd nequeam te aliter absolvere, quàm indirectè seu cum onere, ut hoc peccatum iterum confitearis potestatem ha-

habenti absolvendi ab hoc peccato reservato, vel ut redeas ad me post hoc vel hoc tempus, dum interea facultatem te absolvendi impetravero. Si acquiescat, bene est: si hæc facere nolit pœnitens, signum est, quòd non sit ritè dispositus: imò si Confessarius notet, pœnitentem invincibiliter ignorâsse, suum peccatum esse reservatum, potest directè absolvere juxtá probabilem quorundam sententiam: si autem debeat communicare, alias subiturus infamiam, vel Sacerdos celebrare, absolvat indirectè, vel directè minùs propriè, h. e. cum onere, se rursus sistendi vel habenti potestatem absolvendi, vel sibi, postquam eam obtinuerit. Gobat, *à n. 387.* Chapeaville in *tract. brevi*, quem refert ex Laym *n.* 10. atcque cum aliis.

Dico 7. Sigillum Confessionis ita strictè obligat, ut 16
nullo prorsus casu licitum sit revelare peccatũ dependenter à Confessione cognitum, nisi ipse pœnitens dederit facultatem. Ita unanimis Theologorum contra Altisiodorensem sententia, & communis Ecclesiæ sensus, atque perpetua traditio. Ratio, quia, si vel unico in casu humana potestas in obligatione Sigilli Sacramentalis dispensare posset, absterreri ab integritate & usu Sacramenti Pœnitentiæ, tantopere relapsis post baptismum necessarij, homines possent, atque illud redderetur magis onerosum, quam Christus instituit. Ut adeò nec liceat revelare aliquid ad evitandam proximi necem, vel ad ipsius etiam Reipublicæ, aut totius Mundi extremum malum declinandum, vel ad quodcunque bonum cuicunque procurandum, licèt accèderet consensus Sedis Apostolicæ. Dixi tamen, *nisi ipse pœnitens dedèrit facultatem*; cùm enim obligatio Sigilli principaliter introducta sit in favorem pœnitentis, in potestate ipsius est, illam remittere; neque pro casu hujus licentiæ, quæ tamè debet esse liberrima pœnitenti, penitus voluntaria, formalis, & expressa, nec dolo nec metu extorta, ac insuper semel data ad libitum revocabilis, Sa-

crementum hoc ulli redditur onerosum vel exosum.

17 Quæres, an violatio Sigilli ob parvitatem materiæ revelatæ non possit excusari à peccato mortali? R. 1. quatenus adversatur virtuti Religionis, & Sacrilegium est, quale est semper, nunquam excusatur ratione parvitatis materiæ à peccato gravi, imò gravissimo: *ratione parvitatis materiæ*, inquam; nam *ex imperfectione actus*, scilicet ob defectum advertentiæ, deliberationis &c. veniale, imò & nullum peccatum involvere potest. R. 2. quatenus verò adversatur justitiæ vel Charitati, non repugnat, talem revelationem ex parvitate materiæ fieri veniale tantùm peccatum; cùm revelatio levis peccati in leve tantùm pœnitentis nocumentum cedere possit. Vid. P. Stoz *in Tribun. Pœnit. lib. 2.*

§. 2.

De Pœnitentia, ut est Satisfactio. Ubi etiam de Remissionibus, seu Indulgentijs.

18 Sciendum 1. Pœnitentiam, prout est Satisfactio pro pœna temporali, ex dimissis quoad culpam peccatis residua, vel esse Sacramentalem, & partem integralem Sacramenti, de qua hìc potissimùm agimus, vel esse non-Sacramentalem, sed sponte susceptam à pœnitente: in priori acceptione est opus bonum pœnale à Confessario impositum pœnitenti in pœnæ temporalis compensationem, ut satisfiat aliquo modo Justitiæ Divinæ; nam ex fide & Trident. *sess. 14. c. 8.* constat, non semper, imò ordinariè non simul omnem pœnam temporalem remitti cum culpa, præsertim mortali, per Sacramentalem Absolutionem dimissa. In posteriori acceptione est opus pœnale externum voluntariè assumptum ad vin-

di-

dicanda peccata, & ad placandam Divinam offenſam. *Pœnitentia* hæc dividitur in Privatam & Publicam: *Privata* eſt, quæ vel à Confeſſario poſt Confeſſionem injungitur privatim peragenda, vel à Pœnitente ſponte ſuſcipitur, ac privatim & in occulto peragitur. *Publica*, quæ imponitur, & peragitur publicè, pro peccatis manifeſtis; quia *manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda. c. 1. h. t.* Talis ferè pro foro externo & à Superiore Eccleſiaſtico injungi poteſt; à Confeſſario autem ſolùm cum licentia pœnitentis, & cum debita cautela, ne indè violetur ſigillum Confeſſionis; licèt Confeſſarius poſſit, & ſubinde debeat, obligare peccatorem publicum, ut etiam publicè emendatum ſe oſtendat, ac ſcandalum tollat, negatâ etiam, ſi alias id ſperare nequeat, interim Abſolutione. *Publica* ſubdividitur in Solennem & non-Solennem. *Publica ſolennis*, quæ hodie in deſuetudinem abijt, olim imponebatur cum certis ſolennitatibus, quæ referuntur. *can. 63. 64. ſeqq. d. 50.* nonniſi propter grayiſſima ſcelera toti communitati ſcandaloſa & pernicioſa, atque à ſolo Epiſcopo, vel ejus mandatô, non tamen Clericis, niſi depoſitis ſine ſpe reſtitutionis, & quidem initiô Quadrageſimæ, ubi ſe Rei præſentare debebant in habitu pœnitentium, & ad exemplum expulſionis Adæ ex Paradiſo, expellebantur templô, ac feriâ 5. in Cœna Domini recipiebantur. Et hi ſolenniter pœnitentes fiebant infames, non quidem ratione pœnitentiæ, ſed ratione promulgati criminis. *Publica non ſolennis* eſt, quæ quidem publicè peragenda injungitur ac in facie Eccleſiæ, at ſine prædictis ſolennitatibus, v. g. ſi alicui à Superiore injungitur peregrinatio cum pera & baculo benedictis, & de hac loquitur. *c. 1. cit.*

Sc. 2. per *Remiſſiones* hic intelligi relaxationes pœnarum temporalium, ſpecialiter ab Eccleſia conceſſas, ne per opera pœnitentiæ extinguj debeant poſt peccata, quoad reatum culpæ & pœnæ æternæ jam dimiſſa,

per Absolutionem Sacramentalem vel per Contritionem perfectam, reſiduæ adhuc pœnæ temporales, alias vel in hac vita vel in Purgatorio ſolvendæ & ſuſtinendæ. Et hæ relaxationes ferè ſunt *Indulgentiæ*, uti vocamus, per quas Eccleſia per applicationem Satisfactionum Chriſti & Sanctorum remittit dictas pœnas temporales, quæ aliàs delendæ forent per pœnitentiam, quam Antiqui *Canones Pœnitentiales*, ut appellantur, & habentur in fine Decreti Gratiani, pro ſingulis ferè gravioribus peccatis taxârunt, & antequam refrigeſceret charitas, à fidelibus magnô zelô aſſumebatur, vel etiam à Superioribus infligebatur: ſucceſſu autem temporis, cùm tepor invaleſceret, *Indulgentiæ* prædictæ, licèt ſemper fuerint in Eccleſia, quamvis rariores, frequentari magis & magis cœperunt, uti hodie videmus. *Indulgentiæ* autem ex *Extrav. 2. h. t. int. com.* ſic definiuntur: ſunt *remiſſio pœnæ temporalis pro peccatis actualibus debitæ ex Theſauro Eccleſiæ deſumpta.* Adeóque per Indulgentias non remittitur ullum peccatum quoad reatum culpæ, ſed ſolùm poſt dimiſſam culpam quoad reatum pœnæ temporalis, alias ſuſtinendæ in Purgatorio alterius vitæ, vel delendæ in hac vita per opera Pœnitentiæ & ſatisfactoria, aut per ærumnas patienter toleratas. *Theſaurus Eccleſiæ*, ex quo deſumuntur Indulgentiæ, & quidem inexhauſtus, ſunt præcipuè paſſiones & ſatisfactiones, ſeu opera ſatisfactoria infiniti valoris, ipſius Chriſti, deinde B. Virginis & aliorum Sanctorum, quibus ipſi non indiguerunt ad ſatisfaciendum pro pœna temporali, ac proinde remanſerunt in theſauro & diſpoſitione Eccleſiæ. Ab iſtis Indulgentijs impugnandis originem ſumpſit ſchiſma, apoſtaſia, & hæreſis perniciosiſſima Martini Lutheri, infauſto ſidere ac in Germaniæ perniciem nati, qui, ut ipſemet poſtea faſſus eſt, impugnare Indulgentias cæpit ignarus, quid verè & propriè eſſent. Ne id pluribus tum in hac tum in alijs materijs contingat, ut diſputent

de

Digitized by Google

de rebus Fidei, quas non ſatis intelligunt, ſuaſerim, præſertim iis, quos propter viciniam cum Hæreticis agere vel neceſſe eſt, vel facilè contingit, ut crebriùs ac attentiùs nonnunquam volvant librum aliquem Controverſiſticum, fortè meum *Curſum Theologiæ Polemicæ*, ubi ſuccinctô & facili ſtylô pertractatam invenient omnem materiam cum modernis Hæreticis controverſam.

§c.3. Indulgentias dividi 1. in Plenarias ſeu Totales, & in non-Plenarias ſeu Partiales. *Plenaria* Indulgentia tollit omnem pœnã in hac vel altera vita exſolvendam. *Non-Plenaria* partem duntaxat pœnæ: ſi remittat tertiam v.g. vel quartam pœnæ partem, eſt *Indeterminata*; cùm pœna debita in diverſis ſubjectis ſit inæqualis: ſi verò ad certi temporis pœnam remittendam conceditur, v.g. 20. 40. dierum, unius anni, vel 7, 10. 100. annorum, eſt *Determinata*: ſi ſit 7. annorum Indulgentia, vocatur *Septenna*, per quam nimirum remittitur pœna, quæ alias per jejunium 7. annis continuatum, & ſecundùm Canones Pœnitentiales antiquos injunctum, deleri potuiſſet: ſi reſpicit 40. dies, appellatur vel *Quadragena*, quæ eſt Indulgentia, quâ deletur pœnæ tantum, quantum per jejunium 40. dierum juxta præfatos Canones impoſitum, fuiſſet deletum: vel *Carena*, qua exſolvitur tantum pœnæ, quantum per jejunium in ſolo pane & aqua 40. diebus continuatum juxta dictos Canones fuiſſet exſolutum. Siquidem ſenſus conceſſionis Indulgentiarum determinatarum non eſt, quaſi per eos extinguatur intra illud tempus pœna illa, quæ in Purgatorio per hoc tempus extingueretur, ſed iſte, quòd tanta pœna deleatur per hujusmodi Indulgentias, quanta fuiſſet deleta per opera pœnitentiæ ſecundùm Canones Pœnitentiales per illud tempus peracta: quæ pœna cùm longè amplior per hujusmodi opera pœnitentiæ, v. g. jejunium 7. annis continuatum, deleatur, quàm in Purgatorio per idem 7. annorum ſpatium deleretur, cùm opera viatoris in gratia conſtituti ſint Deo

longè gratiora, quàm exiſtentis in Purgatorio jam extra ſtatum viæ; ideo apparet, quam efficaces ſint Indulgentiæ, hominibus utiles, quo in pretio habendæ, & quanta ſedulitate lucrandæ. 2. in *Reales*, *Locales*, & *Perſonales*, prout nempe vel certis rebus, v. g. numiſmatis, roſarijs &c. vel certis locis, v. g. templis, vel certis perſonis conceduntur. 3. in Indulgentias *pro vivis*, reſpectu quorum habent rationem abſolutionis, & *pro Defunctis*, reſpectu quorum habent rationem ſolutionis tantùm & ſuffragij; cùm Eccleſia in animas defunctorum non habeat jurisdictionem, quam ſupponit *abſolutio*.

21 Sc. 4. Speciem Indulgentiæ Plenariæ eſſe *Jubilæum*, quod præter plenariam ſeu pleniſſimam pœnæ pro peccatis adhuc debitæ remiſſionem continet adhuc alias quoque gratias, videlicet 1. facultatem eligendi Confeſſarium quemcunque ex approbatis ab Epiſcopo, 2. poteſtatem talis electi Confeſſarij ab omnibus peccatis, Cenſuris, & caſibus, alias Epiſcopo, vel etiam Summo Pontifici reſervatis: excipiunt tamen aliqui excommunicatum ab homine, ſeu a Judice excommunicatum (ſuſpenſum vel interdictum) publicè & nominatim denuntiatum, item caſus in Bulla Cœnæ reſervatos: Palao tamen & alij probabiliter tenent, etiam hos excommunicatos, & a caſibus Bullæ Cœnæ, vi Jubilæi, ſi in eo ſpecialiter non excipiantur, abſolvi poſſe. In præſenti Jubilæo, quod perendie, nimirum 27. Julij 1721. apud nos Ingolſtadij inchoabitur, expreſsè data eſt poteſtas abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ. 3. licentiam eidem Confeſſario datam omnia vota, etiam jurata, commutandi in alia opera bona valoris aliquantò minoris; licèt excipi ſoleant vota alias reſervata, uti ingrediendæ Religionis, Caſtitatis perfectæ, & ſubinde etiam (non tamen in proximè inchoando) vota triplicis Peregrinationis, Romanæ, Jeroſolymitanæ, & Compoſtellanæ, item per ſe cenſentur excepta vota, quorum commutatio cede-

cederet in præjudicium tertij. Hujusmodi Jubilæum concedi a Pontifice solet Romam peregrinantibus in *anno Sancto*, ut vocatur, qui olim fuit tantùm centesimus, postea verò quinquagesimus. *Extrav. 1. & 2. h. t. int. com.* hodie verò ex dispositione Pauli II. & Sixti IV. semper solet esse vigesimus quintus. *Extrav. 4. eod.* Finito hoc anno etiam extra Urbem & per reliquum Orbem Christianum solet ex indulgentia Pontificis idem Jubilæum concedi, & ab Episcopis promulgari, qui ad obtinendas ejus gratias certum tempus, unius vel plurium mensiũ, & apud nos ferè tantùm duarũ hebdomadũ, intra quas præscripta opera fieri debent, designãt. Præter istud Jubilæum ordinarium consueverunt Pontifices tam in Urbe, quam extra illam, alia quoque extraordinaria concedere ob graves & publicas causas, v. g. ad obtinendam Ecclesiæ pacem, ad avertendum periculum à Turcis vel alijs infidelibus imminens &c. Ordinariè autem statim post suam ad Pontificatum evectionem singuli solent concedere, uti præsens clementissimè concessit Innocentius XIII. nuper ad Cathedram S. Petri evectus.

Dico 1. Per se & regulariter tenetur Confessarius sem- 22
per injungere confitenti aliquam pœnitentiam. 2. eamque proportionatam non tantùm gravitati & multitudini peccatorum, verùm etiam statui, viribus, & dispositioni pœnitentis. 3. injunctam verò tenetur acceptare pœnitens, si ea rationabilis sit, & ipse velit absolvi. 4. nec acceptatam sine nova Confessione alius Confessarius ab eo, qui injunxit, distinctus commutare potest. Pars 1. & 2. traditur à Trident. *s. 14. c. 8. de Pœnitentia* præcipiente, *ut Sacerdotes Domini, quantùm Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares & convenientes pœnitentias injungant &c. Habeant præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, sed etiam in præteritorum peccatorum vin-*

dictam & castigationem. Ratio, quia Confessarius agit personam Medici & Judicis: ut *Medicus*, debet injungere pœnitentiam, quæ per modum medicinæ sit salutaris pœnitenti, attenta ejus facultate & statu ad præservandum à lapsu, ut *Judex* debet vindicare priora delicta per opera pœnalia delictis proportionata; siquidem per *pœnitentiam* intelliguntur quælibet opera bona, cùm quodlibet habeat adjunctam aliquam molestiam, sui victoriam, & sic aliquam pœnalitatem ac vim satisfactoriam. Revocantur communiter ad tria genera, *Orationis*, utì sunt preces, auditio Missæ, concionis, vesperarum, frequentatio Confessionis & Communionis, meditatio Passionis Christi, quatuor Novissimorum &c. aliáque opera spiritualia tum interna, tum externa, utì lectio spiritualis libelli &c. *Jejunij*, quo nomine veniunt etiam flagellationes, cilicia, aliæque carnis macerationes: & *Eleemosynæ*, quò spectant alia quoque opera misericordiæ, spiritualia & corporalia, pro vivis, ac defunctis obeunda. Et licèt possint injungi opera etiam aliunde jam debita ex præcepto, voto &c. ordinariè tamen non expedit talia imponere, nec censentur imposita, nisi Confessarius exprimat. Dixi autem, *per se & regulariter;* nam licitè omittit pœnitentiam Confessarius 1. si moribundum jam sensibus destitutum absolvit: si tamen adhuc sui esset compos, deberet levem injungere, v. g. ut ore vel corde dicat, *fiat voluntas tua*, vel ut pronuntiet nomen *JESU & MARIÆ*, vel ut suos dolores offerat Deo. 2. si pœnitens post jam injunctam pœnitentiam & datam Absolutionem se iterum accusat de novo aliquo peccato priùs omisso, ut solent scrupulosi. 3. si probabiliter existimat, pœnitentem jam aliter satisfeciisse per vehementem Contritionem aut opera pœnitentiæ ultrò suscepta: sed hoc casu non debet aliquis sibi facilè fidere, ne facilè decipiatur. Pariter licitè mitigat, & pœnitentiam gravitati ac multitudini peccatorum non respondentem injungit 1. si pœnitens

sit

Digitized by Google

ſit infirmus, ſenex, pauper, qui duro labore ſuſtentari debet. 2. ſi det ſigna valde magni doloris & Contritionis, aut ſi alias multùm ſit deditus virtutum ac pœnitentiæ actibus ſponte ſuſcipiendis. 3. ſi paulò antè lucratus ſit Indulgentias, vel ſtatim lucraturus credatur, vel ſi ei injungatur, ut ſtudeat illas lucrari. 4. ſi Confeſſarius prævideat, à pœnitente majorem pœnitentiam non implendam, vel timeat, ne per graviorem abſterreatur à frequentiori Confeſſione, quæ tamen ipſi valde utilis eſſet futura; præſtat enim tales infirmos cum levi pœnitentia ducere ad Purgatorium, quam cum magna, quam non peragunt, vel quâ abſterrentur â ſalutari hoc Sacramento, ad Infernum. 5. ſi Confeſſarius formulæ Abſolutionis ſubjungat hæc verba, *quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum* &c. quia valde probabile eſt, vi horum verborum opera ſubſequentia (quousque neceſſarium, vel ob conſervatum gratiæ ſtatum poſſibile fuerit) ad rationem pœnitentiæ Sacramentalis elevari, & ſingularem acquirere vim ex opere operato ſatisfaciendi pro peccatis confeſſis, ut ex plurimis Auctoribus probat P. Stoz *lib.* 2. *q.* 3. *à n.* 15. Nihilominus tamen ſtudeant Confeſſarii, ut ijs, quibus mortalia confeſſis mitigant pœnitentias, injungant Medicinales, v. g. braves quidem, ſed quotidianas preces ad certum tempus, crebriores Confeſſiones, lectiones librorum ſpiritualium, auditiones Concionum, devitationes certarum domuum, & occaſionum, aliquas eleemoſynas &c. Pars 3. claret, quia aliàs, ſi pœnitens non teneretur acceptare pœnitentiam, poteſtas eam injungendi in Confeſſario eſſet fruſtranea: grave tamen peccatum non committeret recuſando, vel poſtea non implendo, ſi pœnitentia injuncta foret levis, vel magna quidem, at propter mera venialia, aut ſub levi tantùm peccato injuncta. Nec facilè dimittat Confeſſarius pœnitentem, qui graviorem, licèt rationabilem & delictis proportionatã, pœnitentiam recu-

recusat, paratus sine absolutione discedere, modò velit aliquam acceptare. Pars 4. indè infertur, quòd commutatio pœnitentiæ sit actus Judicialis, qui supponit causæ cognitionem; imò, quia & jurisdictionem requirit, ab ipso pœnitente nunquam commutari pœnitentia potest etiam in opus manifestè melius. Prior autem Confessarius, qui injunxit, sine nova Confessione permittitur commutare, modò confusam saltem priorum peccatorum notitiam habeat; cùm commutatio referatur ad prius judicium Sacramentale.

23 Dico 2. Indulgentias concedere quascunque, etiam pro defunctis, ex plenitudine potestatis potest Summus Pontifex. 2. Modò habeat justam & rationabilem causam. 3. Inferiores autem Prælati nequeunt, nisi ex privilegio, vel consuetudine, hanc potestatem legitimè obtinuerint. 4. Sic Legatis Apostolicæ Sedis in litteris suæ Legationis, & quidem communiter ad 100. dies, ista potestas concedi solet: sic ex privilegio vel consuetudine eadem competit Cardinalibus itidem ad 100. dies, ut docet Gobat & La Croix *to. 6. n. 1321.* Sic Episcopis (non autem Capitulo Cathedrali, Sede vacante, nec Vicario Generali, aut Prælatis alijs inferioribus, ut habet communis) in suis diœcesibus, & Archi-Episcopis in suis proprijs, sed tantùm in Dedicatione Ecclesiæ Indulgentias unius anni, & in Dedicationis Anniversario Indulgentias 40. dierum, cum restrictione ad vivos tantùm, de jure Communi dare permittitur *c. 14. c. 15. h. t.* Sic quoque ex speciali privilegio obtinent quandoque Superiores Regularium potestatem concedendi Indulgentias, pro suis subditis tempore Visitationis. Pars 1. sumitur tum ex Matthæi *c. 16. v. 19.* ubi Christus ad Vicarium suum dixit: *tibi dabo claves Regni cœlorum, quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* tum ex *Extrav. Unigenitus 2. h. t. int. Comm.* Addidi, *etiam pro defunctis*, at non per modum Absolutionis, uti pro vivis, sed *per mo-*

modum suffragij, h. e. satisfactiones Christi exhibendo Divinæ Majestati quasi solutionem pretij, adjunctis precibus, ut eas pro debito pœnæ, à defunctis adhuc sustinendæ, misericorditer acceptare, & pœnam remittere dignetur; cùm Papa, utpote cui tantùm data est potestas solvendi & ligandi *super terram*, in defunctos jurisdictionem, & sic potestatem *absolvendi* à pœnis non habeat. Atque hinc aliqui putant, Indulgentias pro defunctis concessas non habere effectum certum ac infallibilem: sed infallibilem affirmant plures & verius cum S. Thoma, id desumentes ex Bulla Leonis X. ad Cajetanum, in qua æqualiter & absolutè videtur promitti liberatio à pœnis tam defunctorum quam vivorum. Pars 2. colligitur ex *cit. Extrav.* & ex hac ratione; quia Papa non est dominus, sed solùm dispensator Thesauri Ecclesiæ & Satisfactionum Christi: merus autem dispensator non solùm illicitè, sed etiam invalidè, disponit de rebus sui Domini sine justa causa; qua deficiente prodigeret, non dispensaret thesaurum: sed prodigere non censetur esse concessum. Pars 3. & 4. videntur jam satis roboratæ ex dictis.

Oppones 1. Si requiritur jurisdictio ad concessio- 24
nem Indulgentiarum pro vivis, tunc Papa non est capax Indulgentiarum; quia in se ipsum non potest exercere actum jurisdictionis: sed hoc videtur inconveniens, ut Papa sit deterioris conditionis, quam fideles subditi. 2. si Papa potestatem habet concedendi Indulgentias etiam pro defunctis, tyrannus est, si per Indulgentias passim concessas non evacuet totum Purgatorium, & animas, si possit, non liberet statim à tam gravibus pœnis: sed hoc Sedi Apostolicæ non convenit. 3. dispensatio in lege jejunij, absolutio ab excommunicatione, ac similium pœnarum remissiones valent, licèt concedantur sine justa causa: ergo & largitio Indulgentiarum sine justa causa. 4. multa prohibentur, quæ tamen facta tenent, ac roboris obtinent firmitatem. *c. 16. de Regular.* ergo

& con-

& conceſſio Indulgentiarum, licèt fieri ſine cauſa prohibeatur, facta tamen tenebit. 5. nunquam poteſt deeſſe juſta cauſa, cùm utique ſufficiens ſit hominem liberari à pœna, alias in Purgatorio ſuſtinenda, quæ eſt graviſſima: ergo ex defectu cauſæ nunquam poteſt invalida eſſe conceſſio Indulgentiarum. R. ad 1. Requiritur quidem jurisdictio, at non contentioſa, ſed voluntaria, quæ non exigit diſtinctionem perſonarum, ſed in ſe ipſum exerceri poteſt. Ad 2. *N. Ma.* quia non ſemper adeſt cauſa ſufficiens, ut Papa applicet Theſaurum Eccleſiæ pro defunctis. Ad 3. *N. Conſ. & parit.* illæ diſpenſationes, abſolutiones, & remiſſiones procedunt ab ijs, qui agunt quaſi in re ſua, & ſuæ liberæ diſpoſitioni relicta: at Papa concedendo Indulgentias non agit quaſi in re ſua & dominus, ſed ut diſpenſator rei alienæ. Ad 4. *diſt. Ant.* tenent facta ab eo, qui liberam habet poteſtatem diſponendi, & aliunde non ſunt irritata. *C. Ant.* ab eo, qui libera poteſtate agendi deſtitutus eſt, uti eſt merus adminiſtrator rei alienæ. *N. Ant. & Conſ.* Ad 5. Si ſufficeret talis cauſa finalis generalis, & à fine non diſtincta, quodlibet peccatum ſtatim remitti, & quodlibet votum vel juramentum ſtatim diſpenſari ac relaxari abſque alia cauſa &c. poſſet; quod tamen eſt contra communem ſenſum non modò Doctorum, ſed etiam Fidelium. Requiritur itaque etiam ad Indulgentias concedendas cauſa à fine & cauſa illa finali generali diſtincta, cujusmodi cenſentur eſſe exaltatio Eccleſiæ, converſio infidelium, hæreſum extirpatio, Fidei propagatio, Principum Chriſtianorum concordia, reformatio vitæ, morum emendatio &c. obtinenda per preces & pia opera, ad lucrandas Indulgentias præſcribi ſolita, item excitatio ad ſtudium devotionis, ad faciendas eleemoſynas, ad redimendos captivos, promovendum Dei Sanctorúmque cultum, remuneratio obſequiorum & meritorum in Eccleſiam &c. qua de cauſa Religioſis multæ Indulgentiæ conceduntur. Pro coronide obſerva

ex

ex *regula Cancellar.* 53. Pontificem nolle alicui Ecclesiæ, vel loco Indulgentias largiri, in quo priùs jam aliæ habentur, nisi exprimat. Unde, siquis petat novas Indulgentias pro sua Ecclesia, in qua jam aliæ sunt antecedenter concessæ, opus est, ut in sua petitione exprimat veteres.

Dico 3. Durante Jubilæo Anni Sancti suspenduntur per illum annum omnes Indulgentiæ plenariæ (non tamen Partiales) extra Urbem alijs locis, rebus, & personis concessæ. *Extrav. 4. h.t. int. comm.* nempe ut celebritas & affluxus Fidelium sit major in Urbe, seu Romæ. Excipiuntur tamen, & pro suspensis non habentur Indulgentiæ plenariæ pro articulo mortis, vel in Bulla Cruciatæ, vel directè pro defunctis concessæ. Gobat in *tract. de Jubilæo*, qui Auctor, uti & Gregor. de Valentia *to. 4. d. 7. q. 20.* præ cæteris in materia Indulgentiarum rectè consuluntur. An verò etiam illæ, quæ pro vivis quoque, & non directè & unicè pro defunctis dantur, quales sunt, quæ proponuntur in Communione Generali singulis mensibus in templis Societatis JESU, suspensæ sint, nec ne, dubitatur, & in ultimo Jubilæo anni 1700. diu dissidebant Collegia ipsius Societatis, dum aliqua illas promulgabant, alia non; donec interrogatum Papam etiam has esse suspensas declarâsse fama attulerit. Similem declarationem suspensionis harum Indulgentiarum Menstruarum mandatô Clementis X. per hujus Vicarium Generalem Cardinalem Carpineum pro anno Sancto 1675. factam esse, meminit Gobat in *Appendice ad cap. 48. de Jubilæo.* Idem asserit Viva apud La Croix *n. 1401.* Excipiuntur quoque Indulgentiæ S. Domui Lauretanæ. La Croix *n. 1401. cit.* Ecclesiæ B. V. in Eremo, seu Einsidlensi concessæ, ut docet Gobat, & Ecclesiæ S. Jacobi Compostellæ, ut habet Palao, nec non ædi Sacræ *Portiunculæ* dictæ Assisij, licèt eædem Indulgentiæ Portiunculæ per reliquum 25

liquum Orbem extra Assisium suspendantur. Viva de Jubil. & La Croix *ib. cit.*

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti.

1 ADDo verba, *Suspensionis, & Interdicti*; licèt enim in *Rubricâ* Decretalium Gregorij IX. non reperiantur, reperiuntur tamen in *Sexto* & *Clementis*. Adeóque tractatur hoc loco de pœnis *Medicinalibus* pro foro utroque, seu de *Censuris*, & rectè, quia in præcedentibus Titulis jam actum est de *pœnis* in genere, ac in specie de *Vindicativis* fori externi, atque de *Pœnitentijs*, tanquam pœnis forum duntaxat internum spectantibus. *Censuræ* appellantur à *Censoribus* Romanis, quorum officium erat mores & errores civium censere aut castigare. De his priùs in genere, ac postmodum de singulis in specie, nimirum de *Excommunicatione*, *Suspensione*, & *Interdicto* agemus, subjuncturi aliquid de *Cessatione à Divinis.*

SUMMARIUM.

1. Ingressus ad præsentem materiam.
2. 3. Quid & quotuplex sit Censura.
4. 5. 6. 7. à quo & contra quos ferri possit.
8. Propter quale delictum.
9. Quo modo sit ferenda.
10. 11. 12. Quando ab ea excuset ignorantia, dubium, metus, & appellatio.
13. Tollitur per Absolutionem, & qua ratione.
14. Quinam possint ab illa absolvere.
15. Bulla Cœnæ recitatur.

16. Præ-

16. *Præstat quoque Censuras Juris referre.*
17. *Catalogus Excommunicationum Bullæ Cœnæ,*
18. *Et reservatarum in Corpore Juris.*
19. *Item non reservatarum.*
20. *Quid circa illas notandum.*
21. *Catalogus Suspensionum Juris.*
22. *Catalogus Interdictorum Juris.*
23. *Quid sit Excommunicatio, & Anathema.*
24. *Quid Major, quid Minor.*
25. *Quinam Excommunicati* Tolerati, *quinam* Vitandi
26. 27. *Explicatur Excommunicatio* Canonis : siquis suadente &c. *de percussione Clerici &c.*
28. *Excommunicatio Major, à quo, in quos, qua de causa &c. ferri possit,*
29. *Quibus bonis privet non-toleratos.*
30. *An etiam ijsdem privet toleratos.*
31. *Quæ communicatio fidelibus sit prohibita,*
32. *Et quæ permissa cum excommunicatis non-toleratis.*
33. *An liberè communicare possint cum toleratis. Et quid agendum, si non toleratus sit præsens, ubi celebratur Missa.*
34. *Excommunicatio Minor quando incurratur.*
35. *Quem habeat effectum, seu quibus bonis privet.*
36. 37. *Excommunicatio* Canonis *quando contrahatur.*
38. *Quis ab ea possit absolvere.*
39. 40. *Suspensio quid sit, & quotuplex.*
41. *A quo, & quo modo infligenda, quomodo impediatur.*
42. *Quod peccatum, & quæ pœnæ contrahantur à violantibus illam.*
44. *Quis ab ea absolvendi potestatem habeat.*
45. 46. *Interdictum quid sit, & quotuplex.*
47. *A quo &c. ferri valeat.*

48. *Contra quos. Et quinam eo involvantur:*
49. *Et ob quam causam.*
50. *Quibus bonis privet Interdictum.*
51. *Quando illis privet.*
52. *Quale peccatum, & quam pœnam incurrant violantes,*
53. *A quo tollatur tam Locale quàm Personale.*
54. *Cessatio à Divinis quid. Quis ejus effectus &c.*

§. 1.

De Censuris in genere.

2 Sciendum 1. *Censuram* Ecclesiasticam in genere, ac propriè acceptam, in hunc sensum definiri communiter: *est pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato, delinquenti & contumaci, per potestatem Ecclesiasticam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium.* Suarez *de Censur. d. 1. sect. 1. n. 5.* Laym. *l. 1. tr. 5. p. 1. c. 1.* sumitúrque ex verbis Christi *Mat. 18.* ubi Christus contumaciter Ecclesiæ non parentem vult haberi *sicut Ethnicum & Publicanum.* Notentur verba *spiritualis*, & *medicinalis*: prius, quia ad solam pertinet animam, quam privat certis quibusdam bonis, eorúmque usu tam activo quàm passivo, ut est participatio communium Ecclesiæ suffragiorum, ministratio, & participatio Sacramentorum &c. quare exilium, carcer, & aliæ pœnæ temporales, utì & privatio beneficiorum, nisi adjunctam habeat suspensionem, Censuræ non sunt: posterius; quia eò tendit, ut delinquens emendetur & contumaciam ponat, à qua quamprimum desistit, & à delicto cessat, cessare quoque debet Censura absolutione impertitâ. per *c. 3. de Offic. Ord. c. 1. b. t. in 6.* Unde depositio & degradatio, licèt sint pœnæ spirituales, tamen censuræ non sunt, utì nec irregularitas; quia non medicinales, sed vindicativæ sunt pœnæ, de se perpetuæ, ac infligi possunt propter peccatum

tum merè præteritum, imò etiam jam emendatum. Dixi quoque, *aufertur usus quorumdam bonorum spiritualium*, nimirum quæ sunt communia fidelibus & publica, vel externa, quorum videlicet administratio & applicatio est penes Ecclesiam, uti sunt Ecclesiæ suffragia, Indulgentiæ, jurisdictio Ecclesiastica, Sacrificia, Beneficia & Officia Ecclesiastica, Sacramentorum usus activus & passivus &c. non verò illorum, quæ sunt privata seu interna, homini propria, uti est fides, charitas, gratiæ supernaturales, potestas Ordinis, character Sacramentalis, virtutes Morales & Theologicæ, tam infusæ quàm acquisitæ &c. quia hæc bona hominibus propria ac interna non subsunt dispositioni Ecclesiæ. Neque etiam per Censuras aufertur ipsa potestas spiritualis, uti tamen fit per Depositionem, Degradationem, & Irregularitatem, sed *usus* tantùm seu solùm exercitium potestatis, & applicatio bonorum spiritualium alias communium fidelibus. Porro si Censura quandoque etiam privet bono *temporali*, uti Excommunicatio privat communione externa cum fidelibus, & convictu humano, id non primariò fit, sed secundariò tantùm.

Sc. 2. Censuram dividi 1. essentialiter ac adæquatè 3
in tres species, *Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. c. 1. cit. c. 13. eod. c. 20. de V. S.* de quibus infra. 2. accidentaliter quælibet ex his tribus speciebus subdividitur 1. in latam à Jure, & ab Homine: *à Jure* lata dicitur, quæ per SS. Canones, Constitutiones vel Statuta Ecclesiastica, infligitur lege stabili ac permanente, uti sunt Censuræ in *Corpore Juris* comprehensæ: *ab Homine*, quæ infligitur à Judice vel Prælato Ecclesiastico, non per modum legis stabilis, sed per modum mandati vel sententiæ judiciariæ, generalis vel particularis: sed hæc, si per sententiam generalem feratur, expirat cum vita Judicis, vel depositione officij, ita ut, si tunc nondum ab aliquo sit incursa, à nemine amplius incurratur, licèt eâ ligatus maneat, qui ante mortem fe-

rentis jam incurrerat. Subdividitur 2. in Cenſuram ferendæ & latæ ſententiæ: *ferendæ ſententiæ eſt*, quæ, licèt à Jure ſtatuta ſit, tamen non incurritur, niſi poſt & per ſententiam: *latæ ſententiæ*, quæ ita à Jure vel ſententia generali ſtatuta eſt, ut incurratur ipſo facto, ſeu ipſa criminis perpetratione, etſi ſententia condemnatoria non accedat. Poſteriorem indicant liæ: aut ſimilia verba Legis: *excommunicamus: ſuſpendimus: prohibemus ſub excommunicatione, ipſo Jure, vel ipſo facto incurrenda; vel; protinus incurrenda: qui hoc vel illud fecerit, noverit ſe excommunicatum: in excommunicationem incidat: ſubjaceat excommunicationi* &c. Priorem verò denotant hujusmodi verba: *excommunicetur: volumus excommunicari: excommunicabitur: ſuſpendetur: prohibemus ſub excommunicatione &c.* quamvis ultima verba videantur eſſe nonnihil dubia, an non indicent cenſuram latæ ſententiæ: item juxta aliquos verba, *Anathema ſit*, denotant Cenſuram ferendæ ſententiæ: ſed per tò *anathema ſit*, juxta communem à Tridentino, & alias, intelligitur excommunicatio latæ ſententiæ. Cœterùm in dubio præſumitur potiùs Cenſura ferendæ, quàm latæ. per *c.* 15. *& 49. de R. J. in 6.* niſi ex circumſtantijs, verborum contextu &c. deſumatur, intelligi Cenſuram latæ ſententiæ, ut habet communis. 3. in Cenſuram *Reſervatam*, ſeu cujus Abſolutionem ſibi reſervat Superior, & in *non-Reſervatam*.

4 Dico 1. Cenſuram ferre poſſunt omnes & ſoli Superiores Eccleſiaſtici, jurisdictionem in foro externo ſeu contentioſo obtinentes, ſive *ordinariam*, ut habet Papa reſpectu omnium fidelium totius mundi, Cardinales in Eccleſijs ſui tituli, Primates, Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, Legati Sedis Apoſtolicæ in provincijs ſuæ legationis, Capitulum Sede Epiſcopali vacante, Ordinum Religioſorum Generales, Provinciales, Abbates, Prælati, Rectores, Priores Conventuales, Guar-

Guardiani &c. reſpectu Regularium ſibi ſubditorum; ſive *delegatam*, quibus nempe ſpecialiter à prædictis ea poteſtas committitur: quamvis committi ſeu delegari nequeat Laicis & fœminis, utpote jurisdictionis Eccleſiaſticæ & ſpiritualis incapacibus; niſi nimirum â Summo Pontifice ex plenitudine poteſtatis reddantur capaces, quod probabiliùs etiam apud fœminas in uno vel altero caſu per accidens locum habet; quia poteſtatis quidem *Ordinis*, non verò Jurisdictionis ſpiritualis Jure Divino incapaces ſunt. Si dicas, in *c.* 12. *de Majorit.* dari poteſtatem Abbatiſſæ ſuſpendendi Clericos ſuæ Eccleſiæ ab Officio & Beneficio, item ſuas Canonicas: *repono*, illam ſuſpenſionem non veram eſſe & propriè dictam, ſed ſimplicem prohibitionem celebrandi in illo loco, Abbatiſſæ ſubjecto, & meram ſubtractionem fructuum. Sumitur ex *c.* 1. 3. 11. §. *præterea. c.* 16. *de off. Jud. Ord. c.* 7. *eod. in* 6. *c.* 10. 11. *de Majorit. c. fin. de Statu Monachor. c.* 20. *de V.S. c.* 1. *h.t. in* 6.

Quæres, an Cenſuras ferre poſſit Archidiaconus? 2. Vicarius Generalis ſecluſo ſpeciali mandato? 3. Parochus? R. ad 1. Archidiaconus, niſi exerceat jurisdictionem contentioſam in foro externo, per ſe & de Jure Communi non poteſt, licèt ipſe (uti & Decani, ac Nuntij ſine poteſtate Legati à latere miſſi) vi conſuetudinis alicubi hanc obtineant poteſtatem. Monacella *in Formulario. p.* 3. *in Præludio. n.* 47. R. ad 2. cum P. Wieſtner *h. n.* 4. aliſque contra P. Schmier, qui id ſine ſcrupulo negandum putat, affirmativè. propter *c. un. de Majorit. in* 6. *c.* 6. *&* 7. *pr. h. t. in* 6. *c.* 2. *de Conſuet. in* 6. quia Vicarius Generalis eandem cum Epiſcopo jurisdictionem exercet, atque ordinariam pro foro externo contentioſo. *c.* 2. *cit. c.* 3. *de appellat. in* 6. Nec obſtat textus in *c.* 2. *de Offic. Vicar. in* 6. ubi negatur Vicario Generali *poteſtas corrigendi exceſſus, ſeu aliquos à ſuis beneficijs & officijs amovendi*, absque ſpeciali commiſſione; ſiquidem textus ſeipſum

explicare videtur per particulam identitatis *ſeu*, & indicare, quod poteſtas corrigendi per privationem beneficiorum negetur Vicario Generali, non alia. R. ad 3. negativè cum communi; quia caret jurisdictione pro foro externo & contentioſo; quæ tamen neceſſaria eſt. *c.* 20. *& c.* 1. *citt.* Quando in *c.* 2. *& 3. de offic. ord.* ſupponitur, à *Sacerdote*, & *Plebano* latam cenſuram obſervari debere, per ſacerdotem non Parochus, ſed Epiſcopus. & per Plebanũ Præpoſitus Eccleſiæ Collegiatæ, jurisdictionem fori externi obtinens, intelligitur. Vel ſi hoc negare contra communem velis, dico, ibi per conſuetudinem vel præſcriptionem Parocho acquiſitam eſſe poteſtatem cenſurandi.

6 Dico 2. Cenſura fieri non poteſt niſi in ſubditos, viatores, & doli capaces. Ratio, quia ſubjectio & jurisdictio ſunt correlativa: ergo, ſi debet in ferente cenſuram eſſe jurisdictio, in patiente debet eſſe ſubjectio: unde illud Pauli: *quid mihi de ijs, qui foris ſunt, judicare?* 1. *Cor.* 5. *v.* 12. Conſonat. *c.* 21. *h. t.* Viatores autem eſſe debent, ſeu adhuc in via ad alteram vitam, h. e. in vita præſenti; quia Prælatis Eccleſiæ Chriſtus dedit poteſtatem ligandi *ſuper terram*, non ſubtus terram, ſeu vivos, non mortuos. Denique doli capacitas requiritur, quia ſine hac non datur delictum ſeu culpa: at ſine culpa locum non habet pœna. Unde patet, Summum Pontificem, quia nemini in terris eſt ſubditus, cenſurâ ligari non poſſe, niſi caderet in manifeſtam hæreſim; quo caſu ſubjacet Concilio Epiſcoporum: neque non-baptizatos, cùm per ſolum Baptiſmum pateat ingreſſus in Eccleſiam, & inducatur ſubjectio erga Eccleſiam. Trid. *ſ.* 14. *c.* 2. *de Pœnit. Sacr.* Reges & Imperatores hodie ex ſpeciali privilegio cenſurâ affici per Epiſcopos nequeunt. Pariter infantes, furioſi, amentes &c. cenſuræ non ſunt capaces. Neque peregrini & advenæ, utpote non ſubjecti, cenſurâ affici poſſunt, niſi ratione delicti, quod committunt in

dioe-

diœceſi alieni Epiſcopi, fiant huic ſubjecti. per *c. 21. cit.* Sed quid dicendum de Subditis, qui extra territorium ſui Epiſcopi proprij exiſtunt, an ab hoc cenſuræ ſubijci valent? R. cum diſtinctione: vel cenſura jam eſt lata per ſtatutum territoriale, aut ſententiam generalem, v. g. omnes ipſo facto excommunicatos eſſe volentem, qui homicidium proditorium commiſerint, & tunc iſtud delictum committens extra territorium non incurrit cenſuram. per *c. 2. de Conſtit. in 6.* ſecus, ſi delinquat in territorio ſeu diœceſi ſua, & primùm poſtea aufugiat; quamquam, ſi Cenſura eſſet ferendæ ſententiæ, contra ipſum, jam extra territorium exiſtentem, ferri ſententia non amplius poſſet, neque, ſi ſit latæ ſententiæ, contra ipſum inſtitui actio cum cognitione Judiciali & ſtrepitu forenſi. per *d. c.* La Croix de Cenſuris. *n. 43.* Si verò alicui per ſpeciale præceptum & ſententiam eſſet prohibitum aliquod delictum ſub cenſura ipſo facto incurrenda, etiam extra territorium delinquens illam incurreret; quamvis iterum proceſſus contra eum nequiret inſtitui. Denique ſiquis phyſicè quidem & corpore foret extra territorium, moraliter tamen in territorio, ſeu delictum committeret in diœceſi, ut ſi in diœceſi Euſtadiana decreta eſſet excommunicatio in Parochos à ſuis parochiis abſentes ultra duos menſes absque licentia, vel in eos, qui in diœceſi tumultum concitant, incurrerent excommunicationem, qui extra territorium ſeu diœceſin vagantes ultra dictum tempus abſunt, vel tumultum in diœceſi concitant; quia hæc poteſtas ſic puniendi abſentes eſt neceſſaria ad bonum regimen. Quidſi autem ipſe Epiſcopus moretur extra ſuam diœceſim, valétne in ſubditos ſuos in diœceſi exiſtentes ferre cenſuram? R. non, niſi Ordinarius loci, in quo exiſtit, conſentiat, vel niſi delictum ſubditi ita ſit notorium, ut cognitione cauſæ Judiciali non indigeat: vel niſi expulſus ſua diœceſi velit cenſuram ferre in ſuos expulſores injuſtos eorúmque fautores. *Clem. un. de For. Comp.*

7 Oppones 1. Hæretici etiam poſt mortem jubentur excommunicari. *can. fin. cauſ.* 24. *q.* 2. ergo. 2. Excommunicati, qui cum ſignis pœnitentiæ deceſſerunt, adhuc debent abſolvi. *c.* 28. *h.t.* quidnî ergo poſt mortem quoque feriri anathemate poſſint in ſceleribus defuncti? 3. Eccleſia concedit Indulgentias pro defunctis, & ſic eos ſolvit à pœnis: ergo & pœnis ligare poteſt. 4. Prælati Regulares validè & licitè ferunt cenſuras in ſuos ſubditos Regulares, ubicunque locorum exiſtentes & delinquentes: ergo & Epiſcopi in ſuos ſubditos Diœceſanos, etiam extra territorium delinquentes. R. ad 1. Illa excommunicatio non eſt propriè talis, ſed potiùs publica declaratiò, quòd ut excommunicati deceſſerint, & ſepulturâ ſacrâ, precibúſque publicis velut indigni & incapaces privandi, ad terrorem fidelium adhuc viventium ordinata. Ad 2. Nec abſolutio hæc eſt verè talis, directè ad mortuos tendens, ſed potiùs ſpectat vivos, quibus per hanc ceremoniam datur poteſtas communicandi cum ijs, qui pœnitentes deceſſerunt, in ſepultura ſacrâ & publicis Eccleſiæ precibus, & ſic declaratio potiùs eſt, eos coram Deo pro abſolutis haberi. Ad 3. Concedit Indulgentias per modum ſolutionis & ſuffragij, exhibendo ſatisfactiones Chriſti Juſtitiæ Divinæ, & rogando, ut hæc mortuis remittat pœnas Purgatorij. *C. Ant.* per modum abſolutionis & per actum jurisdictionis, quam in mortuos Eccleſia non habet. *N. Ant. & Conſ.* Ad 4. *N. Conſ. & parit.* quia Prælati Regulares jurisdictionem immediatè in ipſas perſonas Regulares, Epiſcopi verò immediatè in territorium, & ratione hujus in perſonas Laicales primùm obtinent: qui ergo ratione domicilij &c. non eſt de territorio & ſubditus Epiſcopi, eo etiam invito ſe poteſt aliò conferre, & ſic ſe liberare à jurisdictione Epiſcopi: quamquam per talem migrationem ſe non liberet à Cenſurâ, quâ jam actu innodatus eſt.

Dico

Dico 3. Causa censuræ est solum delictum. 2. & quidem per se non nisi grave, seu tam formaliter quam materialiter mortale. 3. externum. 4. opere completum. 5. non merè præteritum. 6. & Legi Ecclesiasticæ repugnans, & cum contumacia conjunctum. Probantur singula Membra. 1.*um*, quia Censura est pœna, quæ necessariò supponit culpam. 2 quia est pœna gravis, & privans bonis magni momenti: ergo & culpa debet esse gravis, ut inter utramque detur proportio, quam exigit rei natura, & *c. 5. de pœnis in 6. v. Illud autem in med.* ac Trid. *f. 25. c. 3. de Ref.* unde si delictum vel ex objecto suo, vel ex defectu advertentiæ, deliberationis &c. sit veniale tantùm peccatum coram Deo, censura non incurritur. S. Thom. *in Supplem. p. 3. q. 21. art. 3.* Nec obstat, quòd in *c. 4. de Vita & honest.* excommunicatio videatur esse statuta ob rem levem, scilicet ob nutritionem comæ in Clericis; licèt enim res in se sit levis, ob finem tamen à Legislatore intentum & alias circumstantias potuit fieri gravis, & sub gravibus pœnis prohiberi; sicut esus pomi in Paradiso propter similem causam fuit graviter prohibitus. Addidi tamen, *per se*; nam infrà excipiemus Excommunicationem *Minorem*, & Suspensionem vel Interdictum minùs propriè dicta. 3. quod defendit communior & verior contra Gloss. *in Clem. 1. de hæret.* P. Schmier, & alios, satis probatum manet ex dictis ad *tit. II. lib. I. n. 8. 9.* quia Ecclesiæ potestas, præsertim vindicativa, se non extendit ad actus merè internos, utpote non cadentes sub cognitionem humanam. text. & DD. *in c. 33. 34. de Simon.* imò actus interni nequeunt esse materia legis humanæ, saltem directè, ut ibidem docuimus. Neque dicas, Ecclesiam solere præmiari actus internos concedendo Indulgentias Orationi merè mentali; nam concedendo tales Indulgentias Orationi merè mentali nullam directè exercet jurisdictionem externam in actum merè internum, sed solùm requirit eum per modũ conditionis, qua

poſita, & non aliter, vult Indulgentias concedere: punitio autem fieri nequit ſine exercitio jurisdictionis externæ, quæ neceſſariò requirit, ut actus, in quem exercetur à poteſtate humana, ab hac ſit cognoſcibilis, & in ſe ſenſibilis. 4. ſumitur ex *c. 15. de R. J. in 6.* cùm odia ſint reſtringenda, conſequenter delictum, in quod decernitur pœna, opere completum eſſe oportet, atque eo modo conſummatum, quem lex vel ſententia puniens exprimit clarè. Et hinc cenſuram, quæ ſtatuta eſt in committentes homicidium v. g. non incurrunt mandantes, vel conſulentes. 5. ex *c. 23. de V. S. & c. 1. h.t. in 6.* cùm Cenſura ſupponat contumaciam, & ordinetur ad frangendam inobedientiam tanquam pœna medicinalis: quare ſi delictum jam eſſet merè præteritum, & contumacia poſita, cenſura ferri non ampliùs poteſt; cùm ſit ordinata ad abſterrendos homines à delinquendo, vel ad præſtandam læſo ſatisfactionem aliunde debitam: ſecus ſi fieret, deſineret eſſe pœna medicinalis, ſed evaderet vindicativa, qualis non eſt cenſura propriè dicta. 6. patet ex primùm dictis; cùm cenſura ordinetur ſecundùm *citt. cc.* ad puniendam & corrigendam, quæ adversùs Eccleſiæ præcepta committitur, inobedientiam contumaciamque. *Finis* ergo cenſuræ eſt, ut delinquens corrigatur, & à contumacia recedat. Unde

9 Dico 4. Ut per ſententiam particularem ritè feratur cenſura, regulariter debet præcedere monitio. 2. eáque trina, vel una peremptoria, ſeu tribus æquivalens, quæ nimirum complectatur tantum temporis intervallum, quantum inter tres monitiones relictô aliquorum dierum ſpatiô interponi debet, niſi facti neceſſitas aliter ſuaſerit. 3. item facta in ſcriptis, continens cauſam, propter quam intentatur, & tradita reo coram teſtibus, qui factam eſſe teſtari poſſint. 4. ipſa quoque ſententia debet ferri in ſcriptis, & cum expreſſione cauſæ. Pars 1. habetur *c. 48. h. t. c. 1. 9. 13. eod. in 6.* 6. 26.

c. 26. de Appellat. Ratio; quia censura fertur in solos contumaces: contumax autem nemo censendus est, nisi priùs monitus obedire detrectaverit. Dixi tamen 1. *per sententiam particularem*; si enim pro delictis futuris per sententiam generalem Judicis, aut ab ipso Jure annexa sit censura latæ sententiæ alicui delicto, non requiritur nova & specialis monitio. *text. & gl. v. ipso suo genere in c. 26. cit.* quia talis sententia aut prohibitio generalis, uti & ipsum jus, est continua quædam admonitio; nisi ipsum Jus vel talis sententia in aliquo casu particulari vellet præcedere novam monitionem, uti videtur velle *Clem. 1. de Decimis.* Porro si Judex aliquem vult declarare tanquam ab ipso Jure excommunicatum, seu denuntiare, prærequiritur monitio ante talem sententiam declaratoriam, saltem ut licitè fiat. Pirhing. *h. t. n. 36.* nisi crimen sit notorium. *c. 28. h. t.* vel nisi reus jam sit pœnitens, aut satisfactionem obtulerit; tunc enim nec denuntiari debet. Dixi 2. *regulariter*; nam si contumacia foret publica & notoria, monitione opus non foret. *arg. c. 9. de Accus.* & *c. 23. de Elect.* Pars 2. sumitur ex *c. 9. h. t. in 6.* & *l. 53. ff. de re jud.* Si verò præcessit quidem monitio, non tamen trina, vel trinæ æquivalens, sententia censuram infligens tantùm injusta, non verò invalida est. *c. 5. h. t. in 6.* nisi ferretur in communicantes cum excommunicato ab eodem Judice. *c. 3. & 13. eod.* tunc enim ad valorem requiritur, ut sit trina monitio prævia. Pars 3. exprimitur in *c. 1. c. 48. citt.* Si tamen reus malitiosè latitaret, citatio, consequenter & monitio, fieri posset ad ejus domum, vel ad valvas Ecclesiæ, vel in alio loco publico, ubi spes foret, à reo cognoscendam esse citationem. *c. 5. ut lite non contest. Clem. 3. de Elect.* Pars 4. est clarè decisa *in d. c. 1.* Si tamen hæ duæ ultimæ conditiones non observentur, illicitè quidem seclusâ justâ causâ proceditur, at probabi-

babiliùs non invalidè, ut communiter docent Auctores ex *c. 1. cit.* contra Sayrum.

10 Dico 1. A censura incurrenda excusat non tantùm ignorantia tam Juris quàm Facti, modò non sit crassa, supina, vel affectata, seu mortaliter peccaminosa. 2. sed etiam dubitatio, num actus sit sub censura prohibitus, modò post diligentem inquisitionem dubium deponi non potuerit. item 3. metus gravis, impellens ad agendum contra Legem Ecclesiasticam, vel Superioris sententiam, quæ aliquid præcipit vel prohibet sub censura; modò actus non sit simul Jure Naturali aut Divino graviter prohibitus, & metus adhuc excusset operantem à peccato mortali. 4. denique appellatio legitima, antequam censuræ sententia lata sit, interposita. Pars 1. colligitur ex *c. 2. de Constit. in 6.* ibi: *sententiis per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* h. e. non graviter peccaminosa, qualis foret supina & crassa, ac multò magis affectata ignorantia, quâ aliquis studiosè vellet ignorare legem sub censura prohibentem (quæ foret ignorantia *Juris*) vel factum suum esse tale, cui annexa sit censura, ut si studiosè nollet scire, eum, quem injuriosè percutit, esse Clericum v. g. (quæ foret ignorantia *facti*) hujusmodi enim ignorantia graviter culpabilis in Jure æquiparatur dolo & scientiæ. Ratio autem assertionis est, quia censura non fertur nisi ob peccatum mortale, & ob contumaciam: si ergo ignorantia excusset à peccato mortali, & à contumacia (sicut revera excusat, nisi sit crassa &c. & ignorans, cùm non sit monitus, verè contumax dici nequit) non subjacet censuræ ignorans legem prohibentem, vel suo actui annexam esse censuram (licèt sciat legis prohibitionem) seu ignorans, factum suum esse tale, quod censuræ sit obnoxium. Pars 2. sumitur indè, quòd dictâ modò dubius sit in possessione sui juris, quod consecutus est per Baptismum

ptiſſimum ad bona ſpiritualia, quibus privat cenſura. Pars 3. ex duplici ratione; partim quia Lex Humana non obligat cum gravis mali periculo aut metu; partim quia ex metu operans magis ex infirmitate, quàm ex contemptu & contumacia, operari cenſetur. Addidi tamen, *modò actus non ſit ſimul Jure Naturali aut Divino prohibitus &c.* ſi enim hoc eſſet, metus non excuſaret a gravi peccato, ut ſi cenſura eſſet ſtatuta in fornicationem, furtum, homicidium &c. vel ſi quidem actus per ſe eſſet quidem ſub cenſura prohibitus à ſola Eccleſia, v. g. comeſtio carnis die Veneris, ſi tamen quis per metum gravem adigeretur ad comedendam carnem in contemptum poteſtatis Eccleſiaſticæ, comedens incurreret cenſuram; eò quòd tali caſu concurreret cum Lege Eccleſiaſtica Lex Naturalis & Divina, atque, cùm iſta urgeret in dicto caſu, etiam urgeret prohibitio Eccleſiæ cenſuram infligentis, ut habet verior. Pars 4. patet ex *c.* 16. *de Appellat.* Si autem cenſuræ ſententia jam ſit lata, & tunc primùm appelletur, appellatio habet quidem effectum devolutivum, non verò ſuſpenſivum, & ſententia cenſuræ habet interim ſuam vim, donec à judice appellato aliud decîdatur. per *c.* 37. *eodem.*

Oppones 1. In *c.* 2. *cit.* ſolùm eſt ſermo de ignorante particularia Statuta Epiſcopalia: ergo ignorantia Juris Communis non excuſat â cenſura. 2. Latrones & fures &c. afficiuntur pœnâ Ordinariâ in foro & de Jure Civili, ſcilicet rotâ, laqueô &c. licèt ignoraverint, ſuis delictis decretam eſſe hujuſmodi pœnam à Jure: ergo ignorantia Juris nec excuſat â pœnis & cenſuris Eccleſiæ. 3. Juxta nos irregularitas ex delicto contrahitur etiam ab ignorante, eam ſuo delicto, v. g. homicidio, eſſe à Jure annexam: ergo & cenſura. 4. Ignorantia Juris non facit, ut contractus â Jure invalidatus celebretur validè: ergo nec facit, ut evitetur cenſura. 5. dubius, an ſit abſolutus â cenſura, quam ſcit ſe in-

curſſe

curriſſe, non eſt liber â cenſura: ergo nec dubius, an ſuum delictum, quod perpetrat, ſit tale, cui eſt annexa â Jure cenſura. 6. metus non facit, ut non peccetur graviter agendo contra Legem, graviter de ſe obligantem, ut ait textus in *c. 5. de his, quæ vi.* ibi: *licèt metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari:* ergo metus nunquam excuſat à cenſura; cùm nunquam excuſet â peccato mortali. 7. Cenſura non incurritur, niſi graviter peccetur contra Legem Eccleſiaſticam: ſed metus gravis ſemper tollit obligationem Legis Eccleſiaſticæ: ergo, quotiescunque quis operatur ex metu gravi, nunquam incurrit cenſuram, licèt cum Lege Eccleſiaſtica concurrat Naturalis aut Divina, eundem actum prohibens.

12 Ad 1. Cùm ſit par ratio in ignorantiâ Juris Communis, propter quam excuſatur ignorans pœnam à Statutis Epiſcopalibus annexam actui, quem quis facit, fortè etiam prohibitum Jure Naturali aut Divino, ideo DD. communiter diſpoſitionem dicti *c. 2.* extendunt etiam ad ignorantiam Juris Communis. Ad 2. *N. Conſ. & parit.* nam illæ pœnæ ſunt vindicativæ, & infliguntur non tam propter contemptum Legum Civilium & contumaciam, quàm propter violationem Legis Naturalis, & rebellionem erga Legislatorem Deum: cenſuræ verò ſunt pœnæ medicinales, ac præcisè ob contemptum Legis Eccleſiaſticæ & ob contumaciam erga Eccleſiam feruntur. Ad 3. *N.* iterum *Conſ. & parit.* quia irregularitas etiam ex delicto orta non eſt pœna principaliter (ſicut tamen eſt cenſura) ſed inhabilitas, vel, ſi eſſet principaliter pœna, non tamen eſſet medicinalis, ſed vindicativa. Ad 4. *tranſ. Ant.* nam in quibusdam perſonis toleratur ignorantia Juris. *N. Conſ.* quia Jura expreſsè noluerunt pœnas incurri ab ignorantibus. *c. 2. cit.* bene tamen voluerunt contrahi inhabilitates ad valide con-

contrahendum. Ad 5. Rursus *N. Conf.* quia in priori dubio stat possessio pro censura, utpote quæ scitur esse inflicta, in posteriori autem stat possessio pro delinquente, & simul favor Juris *d. c.* 2. Ad 6. Ibi rescripsit Pontifex ad casum, quo quis communicavit ex metu cum excommunicato tali communicatione, ex qua resultabat contemptus Ecclesiæ, & enervatio disciplinæ Ecclesiasticæ, atque sic Lex Naturalis & Divina concurrebant cum Ecclesiastica, consequenter metus non excusabat à peccato mortali. Gonzal. *ad d. c. n. 9. 10* Ad 7. *N. Min.* non enim est ratio dicendi, quòd Ecclesia in casu metûs gravis obligare desinat, stante adhuc obligatione Juris Naturalis aut Divini, imò est ratio dicendi, quòd tali casu non desinat obligare Ecclesia, ut eruitur ex *c.* 2. & 5. *citt.*

Dico 6. Censuræ regulariter non tolluntur, nisi per 13
Absolutionem legitimi Superioris. 2. sed absolutio dari non debet, nisi censuratus priùs ponat contumaciam, & satisfecerit parti læsæ, vel de satisfactione cautionem idoneam præstiterit, ac (si absolutio est solennis) juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, vel absolventis, h. e. de non committendo imposterum hujusmodi delicto. 3. non exigit absolutè certa verba, sed sufficiunt quæcunque signa, quibus significatur absolutio obtenta &c. 4. datam pro foro merè interno non tenetur Judex Ecclesiasticus acceptare pro foro etiam externo, quamvis possit acceptare. Pars 1. quam tenet communis, fundatur in propositione 44. quam damnavit Alexander VII. sic sonantem: *quoad forum conscientiæ reô correctô, ejúsque contumacia cessante, cessant censuræ;* & in hac ratione, quia sine authoritate Ecclesiæ infligentis non contrahitur censura: ergo nec sine authoritate Ecclesiæ relaxantis & absolventis tollitur. *arg. c.* 1. *de R. J.* cùm absolutio respondeat ligationi. Undè non tollitur censura, quantumvis censuratus ad frugem redierit, contumaciâ positâ satisfecerit &c. nisi

cen-

cenſura eſſet expreſsè lata ſub conditione emendationis & ſatisfactionis, h. e. quousque ſe emendaverit, vel donec ſatisfecerit; tunc enim hac poſita deſineret per ſe & ſine nova abſolutione; quia fuit lata ſub hoc ſenſu: *poſita emendatione abſolutus ſit.* Neque tollitur per mortem cenſurantis, nec plenè per mortem cenſurati. Quamprimum verò poteſt, debet (vel ſaltem decet) cenſuratus abſolutionem petere; ſi enim per annum non petat, & ſic in cenſura *inſordeſcat*, ut Jura loquuntur, ſe facit ſuſpectum de Hæreſi, & Inquiſitioni Hæreticæ ſubjectum. per Trid. *ſ. 25. c. 3. de Ref. in f.* Pars 2. ſuadetur indè, quia id exigit tum ordo Juris, tum jus partis læſæ: ergo abſolutio, non præſtita priùs ſatisfactione, ubi aliquis eſt læſus, ſaltem illicita eſt, imò, ſi à Judice delegato detur, probabiliter etiam invalida, ut docet communior. Pars 3. ex eo capite, quia nulla in Jure præſcribitur forma, certa verba: nec exigitur confeſſio Sacramentalis, nec præſentia abſolvendi: imò nihil vetat, quo minùs abſolutio à cenſuris dari etiam poſſit ſub conditione de futuro contingenti, v. g. ſi ſatisfecerit intra octiduum cenſuratus; licèt non expediat ſub tali conditione absque juſta cauſa impertiri. Interim tamen pro foro externo obſervandus eſt ritus abſolvendi in diœceſi, vel in Pontificali Romano, vel in *c. 28. h. t.* nempe cum recitatione Pſalmi Pœnitentialis, Orationis Dominicæ, & alius conſuetæ) præſcriptus; quamvis illius omiſſio abſolutionem non reddat invalidam, imò nec graviter illicitam, ut notant DD. Pro foro autem interno hæc forma in uſu eſt: *ego te abſolvo à vinculo excommunicationis* (Si quidem abſolvendus ſit excommunicatus) *quam incurriſti propter cauſam N. & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ & communioni fidelium, in nomine Patris &c.* Si verò ſuſpenſus ſit, dicitur: *ego te abſolvo à vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti propter cauſam N. & reſtituo te executioni ſuorum Ordinum (Officiorum, Beneficiorum) in nomine*

mine Patris &c. Si autem abſolutio ſit poteſtate delegata, præmitti conſuêrunt hæc verba: *auctoritate Omnipotentis Dei, SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, & (ſi quidem ſit delegatus Papæ) Sanctiſſimi Domini noſtri N. in hac parte tibi conceſſâ & mihi commiſſâ, abſolvo te &c.* Monacell. *to. cit. n. 75.* Quòdſi quis pluribus ſit ligatus cenſuris, adhibentur verba in plurali, *ab omnibus cenſuris*, vel *ab omni vinculo*, expreſſis ſimul cauſis, propter quas contractæ ſunt: poteſt tamen tolli una cenſura relictis cæteris, cùm non habeant neceſſariam connexionem inter ſe. Solet quandoque (& quidem pro foro interno ordinariè) antequam proferantur verba abſolutionis à peccatis, dari abſolutio a cenſuris *ad cautelam*, ut vocant, quando nempe dubitatur, vel incertũ eſt, an contractæ ſint, vel validè impoſitæ, præſertim ne ob cenſuram occultam actus aliquis fiat invalidè, dicendo: *Dominus noſter JEſus Chriſtus te abſolvat, & ego auctoritate ipſius te abſolvo à vinculo excommunicationis, quam incurriſti propter crimen N. &c.* vel ante abſolutionem Sacramentalem, *in quantum poſſum, & tu indiges, in nomine Patris &c.* Denique etiam dari quandoque ſolet abſolutio à cenſuris *ad reincidentiam*, ut in praxi appellatur, h. e. ut abſolutus a cenſura in eandem reincidat, ſi poſtea non præſtet præſtanda, quod contingit, vel quando quis abſolvitur ſolùm in ordine ad celebrandum actum, alias non permiſſum cenſurato, ut nempe hunc validè gerat, & poſtmodum iterum cenſurâ ligatus ſit: vel quando injungitur ſatisfactio pro debito pecuniario: vel quando quis ob mortis articulum, vel aliquod aliud impedimentum non poteſt abſolvi ab eo, à quo per ſe deberet, ſed ab alio, qui extra hunc caſum non poteſt abſolvere, hìc & nunc tamen abſolvitur cum onere, ut ceſſante periculo mortis vel impedimento ſe ſiſtat Superiori, non ut ab eo iterum abſolvatur, cùm jam plenè abſolutus ſit, ſed ut mandatum de ſatisfaciendo, & parendo

rendo Eccleſiæ ab eo ſuſcipiat. *c. de cætero* 11. *c. quamvis* 58. *b. t.* talis enim, ſi ſe poſtea non ſiſtat, cùm commodè poſſet, reincidit ipſo facto in cenſuram. *c.* 22. *eod. in* 6. Si autem talis ſimpliciter & absque dicto onere, ſeu non cum reincidentia fuiſſet abſolutus, non ipſo facto reincideret, ſed opus eſſet ſententiâ declaratoriâ Judicis. Graff. *Conſil.* 13. *n.* 7. *lib.* 5. *to.* 1. *de ſent. Excom.* Partem 4. communiter amplectuntur Auctores cum Avila, Sayro, Laym. Monacell. *n.* 20. aliíſque. Neque pro foro externo & contentioſo ſufficienter abſolutionem â cenſura probat ſchedula Confeſſarij. Pirhing *b. t. n.* 180. Monac. *n.* 88.

14 Dico 7. Abſolvere à cenſura, ſpecialiter non reſervata â Jure, vel ab homine, eam ferente per ſententiam generalem, poſſunt non tantùm illi, qui jurisdictionem in foro externo habent, uti Epiſcopi, aliíque Prælati, Abbates &c. ſuos ſubditos, ſed 2. probabiliùs etiam Parochi, & alij Confeſſarij, qui pœnitentem â mortalibus peccatis abſolvendi poteſtatem habent. 3. â cenſura autem lata ab homine per ſententiam particularem, licèt ea ſpecialiter reſervata non ſit, ſolus ille, qui eam tulit, vel ejus ſucceſſor, vel ferentis Superior pleno jure, vel denique horum delegatus. 4. â cenſura verò, ſpecialiter reſervata â Jure vel homine, pro utroque foro, tam interno quàm externo, ſolus Author Juris, vel cenſuræ, ejúsve ſucceſſor, Superior, vel delegatus. 5. licèt extraordinariè ab eadem abſolutio permiſſa ſit in articulo mortis cuivis ſacerdoti, ſed cum reincidentia, ſeu prævió juramentó (vel ſaltem promiſſione ſimplici) quo abſolvendus ſe obliget, quòd, ſi convaluerit, ſe ſiſtere velit reſervanti, ut obedientem ſe oſtendat, & mandatum, non novam abſolutionem, de ſatisfaciendo ab eodem ſuſcipiat; quo non præſtito reincidet. 6. per accidens autem & ex privilegio â cenſuris in Jure, etiam in Bulla Cœnæ, reſervatis Pontifici, & occultis, nec ad forum contentioſum deductis, pro foro conſcientiæ

di fac. abſolvendi facultatem obtinent Epiſcopi, & horum Vicarij.

Digitized by Google

carij. 7. item Religioſi Mendicantes, exceptis tamen cenſuris in Bulla Cœnæ comprehenſis.

Pars 1. quam tenent plerique omnes, claret, quia hoc ipſo, quòd talis cenſura nemini ſit reſervata, omnibus cenſetur conceſſa poteſtas abſolvendi, quibus competit poteſtas abſolvendi â peccatis, quibus annexa eſt. *c. nuper 29. h. t.* Pars 2. quam defendit communior cum S. Thoma in *ſuppl. p. 3. q. 24. a. 1.* Innoc. Navar. Sylv. Suar. Avil. contra Abb. Covarruv. Sayr. Monacell. *n. 15.* quoad cenſuras à Jure latas ſumitur ex *c. 29. eit.* & quoad cenſuras ab homine per generalem ſententiam impoſitas colligunt aliqui ex *c. 3. de Inſtit.* & ex ratione, quòd generalis ſententia æquivaleat Statuto, adeóque Juri. Nec per talem abſolutionem turbatur tribunal ferentis cenſuram; cùm reus ab hoc nunquam nominatim citatus fuerit. Pars 3. quòd *ſolus* ille, qui per ſententiam particularem inflixit pœnam cenſuræ, abſolvere poſſit, ejúsque ſucceſſor &c. & nullus alius, evincitur indè, quia alàs Judicum turbaretur jurisdictio, vel contemneretur eorum auctoritas, uti notant plerique. Excipitur caſus, quo reus, ſatisfacere paratus, authorem cenſuræ nequit accedere; tunc enim â Judice æquali, vel inferiore, cum onere ſe ſiſtendi ceſſante impedimento, rectè abſolvitur. per *c. 13. 26. §8. h. t.* Quòd autem ipſe Author cenſuræ poſſit abſolvere, manifeſtum fit ex *c. 11. §. præterea. de Offic. Ord. c. 1. & l. 35. ff. de R. J.* Excipitur excommunicatio ab Ordinario lata in incendiarium: ea enim fit reſervata Papæ. *c. 19. h. t.* De Succeſſore conſtat ex *can. 40. cauſ. 11. q. 3. & c. 28. §. præterea de offic. deleg.* quia ſucceſſor cenſetur eſſe eadem perſona cum anteceſſore; & ſic eandem obtinet poteſtatem: nomine *Succeſſoris* etiam venit Capitulum Sede vacante. De Superiore, & Delegato ferentis cenſuram, Succeſſoris, ac Superioris per ſe patet; cùm prior ampliorem, poſterior eandem obtineat poteſtatem in ordine ad abſol-

vendum: addidi autem, quòd *pleno jure* debeat esse Superior: & hinc Archiepiscopus subditos suorum Suffraganeorum extra actualem visitationem, & appellationis casum, nequit absolvere censuratos speciali sententia à suo Episcopo. *c. 16. de Præscript. c. 5. 7. h. t. in 6.* Pars 4. quam teste Palao tenent omnes, fundatur in *d. c. 29.* Sic per se & regulariter nullus potest absolvere à censura Papæ reservata, nullus inferior à reservata Episcopo &c. nisi nempe id alicui concedatur per privilegium, consuetudinem, delegationem, aut etiam ab ipso Jure, â quo permittitur absolutio censuræ, Pontifici reservatæ, Episcopo, imò & Parocho, vel alij Confessario in casu, quo propter impedimentum nequeunt censurati adire Pontificem vel ejus Delegatum. *c. 13. c. 58. citt.* Pars 5. continetur in Trid. *s. 14. c. 7. de Pœnit. Sacram. & c. 22. h. t. in 6.* Pars 6. in eodem Trident. *s. 24. c. 6. de ref.* ubi tamen excipitur hæresis, à qua per ipsos Episcopos, non per Vicarios suos, nisi his dent speciale mandatum, absolutio est impertienda; item excipitur homicidium voluntarium, sed tantùm quoad dispensationem in irregularitate ex eo orta. Pars 7. in Compendio Privilegiorum Societatis JESU *v. Absolutio.* Casus Bullæ Cœnæ excipiuntur apud Religiosos Mendicantes solùm extra casum necessitatis, & impedimenti, utì docui ad *tit. XXXVIII. de Pœnitentijs n. 14.* Et hæresis, licèt sit casus Bullæ Cœnæ, in nostra Germania non videtur esse casus reservatus Pontifici, utì *eod. tit. n. 12.* annotavi, saltem quoad Mendicantes Religiosos, utì observavi *tit. VII. de Hæreticis n. 18.*

15 Ut autem constet, quinam casus & censuræ sint reservatæ Pontifici in famigerata Bulla Cœnæ, & quia ejusdem Bullæ frequentissima apud Auctores, atque à nobis per omnes Juris Canonici libros hucusque mentio facta est, placet illius tenorem, à P. La Croix *lib. VI. p. 2. n. 2054.* verbotenus expressum, huc apponere.

BULLA

Digitized by Google

BULLA COENÆ.

PAſtoralis Romani Pontificis vigilantia ---- Nos igitur, quibus nihil optabilius eſt, quàm Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem & juſtitiam, Deo auctore, tueri, vetuſtum & ſolennem hunc morem ſequentes,

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac Noſtrâ, quoscunque Huſſitas, Wicklephiſtas, Lutheranos, Zuinglianos, Calviniſtas, Ugonottos, Anabaptiſtas, Trinitarios, & à Chriſtiana fide apoſtatas, ac omnes & ſingulos alios hæreticos quocunque nomine cenſeantur, & cujuscunque ſectæ exiſtant, ac eis credentes, eorúmque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defenſores, ac eorundem libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes, ſine auctoritate noſtra & Sedis Apoſt. ſcienter legentes, aut retinentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes ex quavis cauſa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, nec non Schiſmaticos, & eos, qui ſe à noſtra, & Rom. Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, cujuscunque ſtatûs, gradûs, ſeu conditionis fuerint: Univerſitates verò, Collegia, & Capitula, quocunque nomine nuncupentur, interdicimus: ab ordinationibus, ſeu mandatis noſtris, ac Romanorum Pontificum pro tempore exiſtentium ad univerſale futurum Concilium appellantes: nec non eos, quorum auxilio, conſilio, vel favore, appellatum fuerit.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Curſarios, ac Latrunculos maritimos, diſcurrentes Mare noſtrum, præcipuè à Monte Argenta-

rio usque ad Tarracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcunque navibus, tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari, vel in litore inventa, cujuscunque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in cæteris cujusque maris regionibus, & litoribus, surripuerint; ita ut nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcunque prætextum excusari possint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi a Jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Rom. Pontificis signatarum, necnon falsò fabricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò signantes Supplicationes hujusmodi sub nomine Rom. Pontificis, seu Vice-Cancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes & inimicos, vel Hæreticos per nostras, sive hujus sanctæ Sedis sententias expressè & nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omnaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, cannabem, funes, tam ex ipso cannabe, quam alia qua-

quâcumque materiâ, & ipſam materiam aliáque hujusmodi, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant, necnon illos, qui per ſe, vel alios de rebus ſtatum Chriſtianæ Reipub. concernentibus, in Chriſtianorum perniciem, & damnum ipſos Turcas, & Chriſtianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illíſque ad id auxilium, conſilium, vel favorem quomodolibet præſtant. Non obſtantibus quibuscunque privilegiis, quibusvis perſonis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus conceſſis, de hujusmodi prohibitione expreſſam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, ſeu invadentes eos, qui victualia, ſeu alia ad uſum Rom. Curiæ neceſſaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Rom. Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, ſeu perturbant, ſeu hæc facientes defendunt, per ſe, vel alios, cujuscunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & ſtatûs, etiamſi Pontificali, ſeu Regali, aut aliâ quavis, Eccleſiaſticâ, vel mundanâ, præfulgeant dignitate.

§. 9. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apoſtolicam venientes, & recedentes ab eadem, ſuâ, vel aliorum operâ interficiunt, mutilant, ſpoliant, capiunt, detinent; nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, à Nobis, vel noſtris Judicibus non habentes, illam ſibi temerè vendicantes, ſimilia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

§. 10. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, ſeu deprædantes Romipetas, ſeu Peregrinos ad Urbem causâ devotionis, ſeu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipſa recedentes, & his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus

omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Sedísque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos à ſuis Diœceſibus, Territoriis, Terris, ſeu Dominiis ejicientes: necnon ea mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes in eis auxiliũ, conſiliũ, vel favorem.

§. 12. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, vel per alios, perſonas Eccleſiaſticas quascunque, vel ſæculares ad Romanam Curiam ſuper eorum cauſis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia proſequentes, aut procurantes, negotiorúmque geſtores, advocatos, procuratores, & agentes, ſeu etiam Auditores, vel Judices ſuper dictis cauſis, vel negotiis deputatos, occaſione cauſarum, vel negotiorum hujusmodi occîdunt, ſeu quoquo modo percutiunt, bonis ſpoliant, ſeu qui per ſe, vel per alios directè, vel indirectè, delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, conſilium, vel favorem præſtare non verentur, cujuscunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Eccleſiaſticos, quàm ſæculares, cujuscunque dignitatis, qui prætexentes frivolam quandam appellationem à gravamine, vel futura executione litterarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quàm juſtitiam concernentium: nec non citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorum, proceſſuum, executorialium, & aliorum decretorum, à Nobis, & à Sede prædicta, ſeu Legatis, Nuntiis, Præſidentibus, Palatii noſtri & Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, Commiſſariis, aliſque Judicibus, & Delegatis Apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias ſæculares, & laicam poteſtatem recurrunt, ab ea, inſtante etiam Fiſci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi, admitti, ac litteras, citationes, inhi-

Digitized by Google

inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta, capi, & retineri faciunt, quive illa ſimpliciter, vel ſine eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii, ſuper hujusmodi litterarum & proceſſuum, executione inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, ſeu eorum Agentes, conſanguineos, affines, familiares, notarios, executores, & ſubexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex civitatibus, locis, & Regnis ejiciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per per ſe vel alium, ſeu alios, publicè, vel occultè, quive aliàs quibuscunque perſonis, in genere, vel in ſpecie, ne pro quibusvis eorum negotiis proſequendis, ſeu gratiis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel litteras à dicta Sede impetrent, ſeu impetratis utantur, directè vel indirectè prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut Notarios, ſeu Tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præſumunt.

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui per ſe, vel alios, auctoritate propriâ, ac defacto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apoſtolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales, & ſpiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commiſſariis noſtris, aliiſque Judicibus Eccleſiaſticis avocant, illorúmve curſum, & audientiam, ac perſonas, capitula, conventus, collegia, cauſas ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam Judices interponunt: quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel conſentiendum eos,

contra quos tales inhibitiones emanârunt, à cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolvi per ſtatutum, vel aliàs, compellunt, vel executionem litterarum Apoſtolicarum, ſeu executorialium, proceſſuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id favorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum, ſeu etiam donec ipſa ad Nos informandos, ùt dicunt, ſupplicaverint, aut ſupplicari fecerint, niſi ſupplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apoſtolicâ legitimè proſequantur, etiamſi talia committentes fuerint Præſidentes Cancellariarum, Conſiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Conſiliarii ordinarii vel extraordinarii quorumcunque Principum ſæcularium, etiamſi Imperiali, Regali, Ducali, vel aliâ quacunque præfulgeant dignitate, aut Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Commendatarii, ſeu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcunque perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conventus, Collegia Eccleſiarum quarumcunque coram ſe ad ſuum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Conſilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici diſpoſitionem, trahunt vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè, quovis quæſito colore: necnon qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, ſeu quævis alia decreta in genere, vel in ſpecie ex quavis cauſa, & quovis quæſito colore, ac etiam prætextu cujusvis conſuetudinis, aut privilegii, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint: vel factis, & ordinatis uſi fuerint, unde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo reſtringitur, ſeu noſtris & dictæ Sedis, ac quarumcunque Eccleſiarum juribus, quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expreſsè præjudicatur.

§. 16. Nec-

§. 16. Necnon qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, aliósque ſuperiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque Judices Eccleſiaſticos Ordinarios quomodolibet hac de cauſa directè, vel indirectè, carcerando, vel moleſtando eorum agentes, procuratores, familiares, necnon conſanguineos & affines, aut alias impediunt, quò minùs ſua jurisdictione Eccleſiaſticâ contra quoscunque utantur, ſecundùm quod Canones, & ſacræ Conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini, ſtatuunt; ac etiam eos, qui poſt ipſorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque ſententias, & decreta, aut alias fori Eccleſiaſtici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſæculares recurrunt; & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia, Ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

§. 17. Quive jurisdictiones, ſeu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apoſtolicam, & quascunque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes uſurpant, vel etiam quavis occaſione, vel cauſâ, ſine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expreſſa licentia ſequeſtrant.

§. 18. Quive collectas, decimas, talleas, præſtantias, & alia onera clericis, prælatis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorúmque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi absque ſimili Romani Pontificis, ſpeciali, & expreſſa licentia, imponunt, & diverſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita, etiam â ſponte dantibus, & concedentibus, recipiunt, necnon qui per ſe, vel alios dire-

directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut statûs, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alij Potentatus quicunque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquo modo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissimè celebrato, quàm Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illâ perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarij, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè sub quocunque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, ac detinere præsumpserint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venayssinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Provincias, illarúmque Terras, & loca, ac Terras spe-

Digitized by Google

ſpecialis commiſſionis, Arnulphorum, Civitatésque noſtras Bononiam, Cæſenam, Ariminum, Beneventum, Perufium, Avenionem, Civitatem Caſtelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, Terras, & loca, vel jura ad ipſam Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubjecta, necnon ſupremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem de facto uſurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præſumunt, necnon adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium, vel favorem quomodolibet præſtantes.

§. 21. Volentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi proceſſus, à Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente fiant, aut publicentur, durare, ſuósque effectus omnino ſortiri.

§. 22. Cœterùm à prædictis ſententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtitâ, abſolvi poſſit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque Eccleſiaſticis, Sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia majori dignitate præditis; ipsísque Ordinibus, & eorum Monaſteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus & locis piis, necnon Laicis, etiam Imperiali, Regali, & aliâ mundanâ excellentiâ fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilij decreta, verbo, litteris, aut aliâ quacunque ſcripturâ in genere, & in ſpecie conceſſorum, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quòdſi fortè aliqui contra tenorem præſentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueа-

Digitized by Google

queatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententiâ innodamus, gravius contra eos, spiritualiter & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

§. 24. Declarantes, ac protestantes, quamcunque absolutionem, etiam solenniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius à præmissis, cum vero proposito ulteriùs similia non committendi, destiterint: ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præmittitur, statuta fecerint, nisi prius statuta, & ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publicè revocaverint, & ex Archiviis seu capitularibus locis aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri & cassari, ac nos, de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam, in præmissis omnibus & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apostolicæ ac S. R. E. undecunque, & quandocunque quæsitis, vel quærendis, nullatenus præjudicari posse aut debere.

§. 25. Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus, supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscunque ordinis, statûs, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi, ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quâvis Ecclesiasticâ, & mundanâ præfulgeant dignitate: vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis à prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractûs, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam

am continentibus, quòd excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus & dignitatibus eorum, mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quominus includantur in eis, se juvâre valeant, vel tueri.

Quæ omnia quòad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus, pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino revocamus, cæteráque contraria quæcunque.

§. 26. Ut verò præsentes nostri processus ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes, valvis Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostol. de Urbe appendi faciemus, ut ij, quos processus hujusmodi concernunt, quòd ad ipsos non pervenerint, aut quòd ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cùm non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eò fiant notiora, quò in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, ut per se, vel per alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut, si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, cùm in eis major populi multitu-

titudo ad divina convenerit, ſolenniter publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

§. 28. Cæterùm Patriarchæ, Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, aliique locorum Ordinarii, & Eccleſiarum Prælati, Rectores, cæterîque curam animarum exercentes, ac Presbyteri ſæculares, & quorumvis Ordinum regulares, ad audiendas peccatorum Confeſſiones, quavis auctoritate deputati, tranſumptum præſentium Litterarum penes ſe habeant, eásque diligenter legere, & percipere ſtudeant.

§. 29. Volentes earundem præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, Notarii publici manu ſcriptis, & ſigillo Judicis ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eandem prorſus fidem in judicio, & extra illud ubique locorum adhibendam fore, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi eſſent adhibitæ, vel oſtenſæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, declarationis, proteſtationis, ſublationis, revocationis, commiſſionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ &c.

16 Quoniam verò multæ Cenſuræ, tum in Corpore Juris, tum in Extravagantibus comprehenſæ, præſertim latæ ſententiæ ſunt reſervatæ Summo Pontifici, à quibus per ſe & ordinariè inferioribus non licet abſolvere, aliæ autem non reſervatæ, tam quæ ſunt latæ, quàm quæ ſunt ferendæ ſententiæ, contra varios Fidelium ſtatus, ideo è re fore, & Lectoribus non ingratum exiſtimo, ſi illarum catalogum hìc referam, quem accuratè contexunt, & pluribus explicant Suarez, Filliucius, Palao, om-

omnes *de Cenſuris*, item Barboſa *de Offic. & poteſt. Epiſcopi. allegat.* 50. & Monacella *p.* 3. *Formularij Legalis Practici Præludio*, ex quibus dictas cenſuras ſine deductione, & ſolùm quoad rem ipſam ſuccinctè recitabo, brevitatis, ut ſemper, ſtudioſus. Ut autem ordinatè procedam, priùs recenſebo *Excommunicationes*, dein *Suſpenſiones*, ac tandem *Interdicta*, quæ ſunt tres ſpecies Cenſuratum, & nullæ aliæ. Ante alias autem Excommunicationes Juris ob oculos ponam illas, quæ comprehenduntur in Bulla Cœnæ, circa quam adverto cum Auguſtino Michel *in tract. de Lege Amortizationis*, quamvis non deſint, qui cum Friderico à Sommeting *in Introduct. in Univerſum Jus l.* 1. *tit.* 2. *n.* 75. dicant ſimpliciter, eam in Germania non habere authoritatem, quia ibi promulgata non eſt, hanc tamen ſententiam mihi ſemper viſam eſſe improbabilem, perniciosam, ſcandaloſam, & Sanctiſſimæ Sedi injurioſam; ſi enim hæc Lex recepta non ſit, nec authoritatem habeat, quæ tanta cum ſolennitate quot annis à tempore Pauli V. promulgatur & innovatur, quæ tandem erit recepta in Germania, & authoritatem habebit? Certè promulgatio in Germania negari nequit, cùm ſoleat inſeri omnium diœceſium Germaniæ Ritualibus, & alicubi Confeſſionalibus juſſu Ordinariorum affigi. Nec eſt contraria conſuetudine abrogata, ut conſtat tum ex praxi Curiarum Eccleſiaſticarum, quæ emergentes contra Immunitatem Eccleſiaſticam, quæ maximum ex hac Bulla ſubſidium habet, Caſus juxta eam decîdunt, tum ex uſu Sacri tribunalis Pœnitentiæ, ubi nullus Confeſſarius audet abſolvere obſtrictum peccatô in Bulla Cœnæ contentô. Id non improbabile puto, quòd apud nos quoad omnia & in omni rigore recepta non ſit. Sic enim Laym. *to.* 1. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 15. *n.* 4. communiter receptus à Scriptoribus Germanis docet de libris Hæreticorum (non ex inſtituto de Religione tractantibus, ſed obiter tantùm hæreſim continentibus) dicens:

verumtamen in partibus noſtris Septentrionalibus Bullaris hæc conſtitutio ſecundum talem rigorem recepta non eſt.

17 CATALOGUS EXCOMMUNICATIONUM.

Latæ & Reſervatæ in Bulla Cœnæ.

1. Contra Hæreticos, eorúmque Credentes, & Fautores, ac Schiſmaticos, item eos, qui legunt, retinent, imprimunt, aut defendunt libros Hæreticorum, de Religione tractantes, vel Hæreſim continentes.
2. Contra eos, qui appellant à Pontifice ad futurum Concilium.
3. Contra Piratas in Mari Romano, eorúmque fautores.
4. Contra eos, qui ſurripiunt bona naufragorum.
5. Qui ponunt, augent, exigunt nova & injuſta tributa, pedagia, & gabellas.
6. Qui falſificant litteras Apoſtolicas.
7. Qui deferunt equos, arma, aliáque inſtrumenta, uſibus Bellicis idonea, ad Turcas, aliósque infideles: item qui eis (etiam Hæreticis non-toleratis) nuntiant ſtatum Reipublicæ Chriſtianæ in hujus perniciem, aut alio modo conſilium, auxilium, favorem præſtant.
8. Qui impediunt, ne Curiæ Romanæ victualia, aliáque neceſſaria deferantur.
9. Qui vulnerant, detinent, deprædantur &c. accedentes, vel recedentes à Romana Sede, vel in Curia Romana commorantes.
10. Qui vulnerant, detinent, ſpoliant &c. Romipetas, & peregrinos accedentes ad Urbem, vel ibi commorantes, aut ab ea recedentes.

11. Qui

Digitized by Google

11. Qui vulnerant, percutiunt &c. Cardinales, vel alios Prælatos & Legatos Sedis Apoſtolicæ.

12. Qui percutiunt, ſpoliant &c. recurrentes ad Romanam Curiam pro ſuis negotiis.

13. Qui à gravamine, & executione litterarum Apoſtolicarum frivolè appellant, aut alias ad Curias Sæculares recurrunt, vel accedentes ad Romanam Curiam pro expeditione negotiorum & gratiarum impediunt.

14. Qui cauſas à Judicibus Eccleſiaſticis avocant, vel eorum curſum, & executionem litterarum Apoſtolicarum impediunt.

15. Qui trahunt, vel trahi curant perſonas Eccleſiaſticas ad ſæculare tribunal; item qui condunt quovis modo vel quæſito colore Statuta libertati Eccleſiaſticæ repugnantia, aut ijsdem utuntur.

16. Qui impediunt, ne Prælati Eccleſiaſtici ſua jurisdictione utantur.

17. Qui ſine legitima Superiorum licentia uſurpant, vel ſequeſtrant reditus, fructus, & proventus, ad Pontificem, vel alias perſonas Eccleſiaſticas pertinentes.

18. Qui imponunt decimas, collectas, aut alia onera perſonis Eccleſiaſticis.

19. Judices Sæculares, qui in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus Clericorum ſe interponunt.

20. Qui occupant bona aut terras Eccleſiæ Romanæ, vel ſupremam ejus jurisdictionem uſurpant.

Qui ab his cenſuris extra articulum mortis, & ſecluſo privilegio vel ſpeciali facultate, abſolvunt, ipſo Jure excommunicantur, & abſolutio eſt invalida: quæ quidem excommunicatio non eſt reſervata, niſi quis abſolveret ſub prætextu privilegii, quod non habet, ut declaravit Clemens VIII. approbans decretum *S. Congreg. Epiſc. & Regular.* anno 1601 apud Piaſec. *p.* 2. *c.* 1. *art.* 3.

18 Excommunicationes in reliquo Jure Pontifici reſervatæ.

Contra Omnes.

1. Percutientes Clericum, vel Monachum. *c. ſi quis ſuadente 17. q. 4.*
2. Perſeverantes per annum in excommunicatione lata à Delegato Papæ. *c. quærenti de Offic. deleg.*
3. Falſarios literarum Apoſtolicarum. *c. ad falſariorum de crim. falſ.*
4. Habentes literas Apoſtolicas falſas, & illas non deſtruentes. *c. dura eod.*
5. Incendiarios à Judice excommunicatos, & denunciatos. *c. tua nos de ſent. excommun.*
6. Sacrilegos effractores Eccleſiarum. *c. conqueſti eod.*
7. Communicantes in crimine cum excommunicatis à Papa. *c. nuper eod.*
8. Eligentes potentiâ inſignem in Senatorem Romanum. *c. fundamenta de elect. in 6.*
9. Vexantes eos, qui cenſuram in aliquos tuleruntc. *quicunque de ſent. excom. in 6.*
10. Abſolutos ab excommunicatione ſub conditione, & non implentes. *c. eos, qui. ibidem.*
11. Offendentes Cardinales. *c. felicis de pœn.*
12. Exigentes tributa à perſonis Eccleſiaſticis. *c. Clericis de Immunit. in 6.*
13. Violantes Interdictum modis prohibitis. *Clementina Gravis de ſent. excom.*
14. Falſificantes monetam Regis Galliæ. *Extravag. Joan. XXII. Prodiens de crim. falſ.*
15. Exenterantes corpora defunctorum. *Extravag. 2. de ſepult.*
16. Violantes Interdictum Sedis Apoſtolicæ. *Extravag. & ſi de pœn.*

17. Con-

17. Conſpirantes in perſonam Romani Pontificis. *ibid.*
18. Dantes, & recipientes ob ingreſſum Religionis. *Extravag. Commun.* 1. *de Simon.*
19. Simoniacos in Ordine, & Beneficio. *Extravag.* 2. *eod.*
20. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione Beatæ Mariæ Virginis. *Extravag. Grave de Reliq.*
21. Dantes, & recipientes pro gratia, aut juſtitia apud Sedem Apoſtolicam. *Extravag.* 1. *de ſent. excom. Bulla Bonifacij VIII.* 1. *& Greg. XIII.* 24.
22. Offendentes Rectores, ſeu Præſides Provinciæ Marchiæ Anconitanæ. *Extravag. Joan. XXII. Dierum de pœn.*
23. Occupantes bona Cardinalium tempore Conclavis. *Bulla* 16. *Leonis X.*
24. Mentientes perſonas in literis Apoſtolicis, ut earum expeditionem gratis aſſequantur. *Bulla Leonis X.* 27.
25. Impedientes executionem literarum Sac. Pœnitentiariæ. *Bulla Julij III. Rationi congruit* 1.
26. Simulantes, & ſupponentes ſe alios eſſe pro obtinendis Beneficiis à Dataria. *Bulla* 12. *Pauli IV. Inter cæteras.*
27. Committentes duellum, & illud conſulentes. *Concil. Trident. c.* 19. *ſeſſ.* 25. *de refor. Bulla. Clem. VIII.* 11. *Illius vices.*
28. Mittentes literas, aut Nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. *Bulla Pij IV.* 63. *In eligendis.*
29. Occupantes bona Eccleſiarum, Montium Pietatis, ſeu alterius loci Pij: vel impedientes, ne ab ijs, ad quos jure pertinent, percipiantur. *Concil. Trid. c.* 11. *ſeſſ.* 22. *de refor.*
30. Fœminas ingredientes Clauſuram Monaſteriorum Regularium ſub prætextu privilegij. *Bulla Pij V.* 20. *Regularium.*
31. Fœminas, & maſculos ingredientes ſepta Monaſte-

riorum Monialium prætextu licentiarum in casibus non necessariis. *Greg. XIII. Bulla 28. Ubi gratiæ.*

32. Suadentes Papæ, ut alienet vel infeudet loca Statûs Ecclesiæ. *Bulla Pij V. 35. Admonet Nos.*

33. Capientes, & retinentes Christianos habitantes inter Turcas, & illorum bona diripientes, aut remigare cogentes. *Bulla Pij V. 149. Licèt.*

34. Non revelantes conspiratores, & insidiatores contra Cardinales. *Bulla ejusd. Pontif. 93. Infelices.*

35. Publicantes Indulgentias, & facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt *Bulla ejusd. Pontif. 99. Quàm plenum.*

36. Accipientes, & retinentes fructus Beneficij vacantis, vel impedientes Beneficii possessionem non solventibus dulciaria, sive aliam solutionem. *Bulla ejusd. Pontific. 104. Durum nimis.*

37. Facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. *Bulla Gregor. XIII. 93. Inter Apostolicas.*

38. Diripientes animalia, & bona, vel illa furata ementes ex Statu Ecclesiastico. *Bulla ejusd. Pontif. 98. Non sine.*

39. Violantes immunitatem Ecclesiarum. *Bulla Greg. XIV. 7. Cum aliàs.*

40. Docentes posse fieri confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. *Bulla Clem. VIII. 87. Sanctissimus.*

41. Extrahentes frumentum, blada legumina, & oleum extra Statum Ecclesiasticum sine licentia. *Paulus V. Bulla 12. Inter gravissimas.*

42. Docentes, aut defendentes etiam disputativè opiniones damnatas. *Decreta S. Congreg. S. Officij annis 1665. 1666. 1679. & 1690. emanata.*

Contra Clericos.

43. Participantes in Divinis cum excommunicato à Papa. *c. significavit de sent. excom.*

44. In

44. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non immutanda ſepultura in eorum Eccleſiis. *Clement. Cupientes §. Sanè de pœn.*

45. Commiſſarios, ſeu Delegatos interponentes Decretum per gratiam, aut timorem, vel ſortes, in alienatione bonorum Eccleſiæ, aut per alios fieri alienationem dolosè procurantes. *Bulla 2. Pauli II. Cùm in omnibus.*

46. Prælatores non ſervantes Decreta pro eis lata in Concilio Lateranenſi. *Bulla Leonis X. 21. Supernæ.*

47. Retinentes Beneficia in confidentiam. *Bulla Pij IV. 85. Romanum Pontificem. Bulla Pij V. 85. Intolerabilis.*

48. Abſolventes ſub prætextu privilegiorum à caſibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reſervatis. *Decretum S. Congr. Epiſc. & Regular. à Clem. VIII. approbatum anno 1601.*

49. Trahentes perſonas Eccleſiaſticas ad forum laicale. *Bulla Martini V. 10. Ad reprimendas.*

50. Conſentientes uſurpationibus bonorum Eccleſiarum. *Concil. Trid. Cap. XI. ſeſſ. 22. de refor.*

Contra Regulares.

51. Adminiſtrantes Sacramenta extremæ Unctionis, & Euchariſtiæ infirmis, vel matrimonia ſolemnizantes ſine licentia Parochi. *Clem. 1. de privileg.*

52. Abſolventes ſub prætextu privilegiorum à caſibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reſervatis. *Decretum Clem. VIII. ut ſupra.*

53. Euntes ultra mare ſine licentia Superiorum. *Extravag. Ad noſtram de Regular.*

54. Mendicantes tranſeuntes ad non Mendicantes. *Extravag. Viam. ibid.*

55. Moniales exeuntes de Clauſura absque licentia. *Bulla Pij V. 8. Decori.*

56. Superiores non denunciantes Religioſos, qui ſunt ſpe-

ſuſpecti de hæreſi, Inquiſitoribus, vel Ordinariis locorum. *Bulla Pauli V.* 26. *Romanus Pontifex.*

57. Minores de Obſervantia ſubornantes vota in electionibus. *Bulla Pij V.* 128. *Paſtoralis.*

58. Clauſtrales recipientes Minimos ſine licentia Papæ. *Bulla Julij II. Virtute conſpicuus*, extra Bullarium.

59. Tertiarios portantes habitum Minorum. *Bulla Leonis X. Licèt alias*, extra Bullarium.

60. Minores admittentes in eorum Eccleſijs tempore Interdicti ad Divina, Fratres, & Sorores Tertij Ordinis. *Clem. Cùm ex eo. de ſent. excom.*

61. Clericos Regulares Societatis JESU, diſcedentes ſine licentia à Societate, etiamſi prætextu melioris frugis tranſeant ad alium Ordinem (exceptis Cartuſianis) *Bulla Gregorij XIII. 89. Aſcendente.*

62. Clericos Regulares Congregationis de Somaſcha, tranſeuntes ad arctiorem ſine licentia Superioris (exceptis Capucinis, & Cartuſianis) illorúmque receptores. *Sixtus V. Bulla 4. Æquum.*

63. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non mutanda Sepultura in eorum Eccleſiis. *Clem. Cupientes §. Sanè de pœn.*

Contra perſonas publicas.

64. Prælatos vexantes cenſuris commorantes in ſervitio Papæ. *Extravag. 3. de privileg.*

65. Cardinales contravenientes in electione Pontificis *Bulla Julij II. 3. Cùm tam Divino.*

66. Cardinales revelantes ea, de quibus Papa eis ſilentium indixit. *Bulla Leonis X. 7. §. 31. Et quotiescunque.*

67. Epiſcopos, qui conferunt Beneficia contra præſcriptum Bullæ Pij V. in eorum manibus reſignata. *Bulla 58. Quanta.*

68. Cardinales ambientes Papatum, & Simoniacos ejus causâ. *Pauli IV. Bulla 16. Cùm ſecundùm.*

69. Car-

Digitized by Google

69. Cardinales Simoniacos in Beneficiis. *Bulla Pij V. 85. Hodie in Consistorio.*

70. Judices, Officiales Laicos, ac Prælatos Ecclesiasticos, trahentes personas Ecclesiasticas ad forum Laicale. *Bulla Martini V. 10. Ad reprimendas.*

71. Dominos temporales, qui in terris eorum, suppositis Interdicto, cogunt celebrare, & audire Divina Officia. *Clem. Gravis de sent. excom.*

72. Officiales, ac Dominos temporales, bannientes, seu facientes, & mandantes banniri, personas Ecclesiasticas. *Bulla Urbani VI. 3. Quia sicut.*

73. Officiales, Judices, & Dominos temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. *Clem. I. de pœn.*

74. Principes, & Dominos temporales, concedentes locum, vel permittentes duellum in Terris suis. *Concil. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. Bulla Clem. VIII. 11. Illius vices.*

75. Episcopus, & Inquisitores, eorúmque substitutos, qui faciendo, vel omittendo contra diffamatos de hæresi, delinquunt in Officio. *Clem. multorum §. Verùm de hæret.*

76. Officiales, & Ministros Cameræ Apostolicæ non reddentes integra computa. *Bulla Pauli III. 40. Cùm sicut.*

77. Gubernatores Civitatum, & locorum Statûs Ecclesiastici, recipientes munera, præter comestibilia. *Bulla Pauli II. 3. Munera.*

Excommunicationes Juris non Reservatæ.

Contra omnes.

1. Qui ex Magistris aut Scholaribus Bononiæ conducunt domos alterius Doctoris aut Scholaris. *c. 1. de locato.*

2. Qui ratas habent collationes Ordinum & Beneficiorum à Schismaticis factas. *c. 1. de Schismat.*
3. Qui vexant Ecclesiasticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogabatur. *c. sciant. de Elect. in 6.*
4. Qui titulô regaliæ aut defensionis occupant bona Ecclesiæ vacantis. *c. Generali eod.*
5. Qui tanquam directores præsident electionibus Monialium, & discordias fovent. *c. indemnitatibus. eod.*
6. Qui procurant, ut Conservatores Regularium se immiscent in aliis, quàm in manifestis injuriis & violentiis. *c. fin. de off. deleg. in 6.*
7. Qui extorquent absolutionem à censuris per vim aut mètum. *c. 1. de his, quæ vi &c. in* 6. Et absolutio est nulla.
8. Qui ex Judicibus accedunt ad mulieres ex causa fictâ ad excipiendum testimonium. *c. 2. de Judic. in 6.*
9. Qui ex Laicis compellunt Ecclesiasticos, ut sibi submittant jura Ecclesiæ. *c. 2. de reb. Eccles. non alien. in 6.*
10. Qui exigunt pedagia &c. ab Ecclesiasticis personis. *c. 4. de Censib. in 6.* Videtur nunc reservata in Bulla Cœnæ. *can. 18.*
11. Qui docent Jus Civile, vel Medicinam, Religiosos habitum dimittentes. *c. 2. Ne Clerici in 6.*
12. Qui sepeliunt hæreticos in loco sacro scienter. *c. 2. de hæret. in 6.*
13. Qui mandant interfici Christianum per Assassinos. *c. 1. de homicid. in 6.*
14. Qui concedunt, vel concessas repressalias extendunt adversùs Ecclesiasticos. *c. un. de Injur. in 6.*
15. Qui sequestrum ab Ordinario super beneficio factum impediunt, vel fructus occupant. *Clem. un. de sequestr. possess.*
16. Qui tempore Interdicti, vel interdictos nominatim, publicè excommunicatos, aut usurarios manifestos sepeliunt in loco sacro. *Clem. 1. de sepult.*

17. Qui

17. Qui impediunt Visitatores Monialium. *Clem. Attendentes de Statu Monach.*
18. Qui scienter contrahunt Matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. *Clem. un. de Consang.*
19. Qui impugnant litteras Papæ non coronati. *Extravag. ult. b.t.*
20. Qui imprimunt libros absque licentia Superiorum. *Bulla* 12. *Leonis* X.
21. Qui edunt glossas & scholia in Tridentinum. *Bulla* 73. *Pij IV.*
22. Qui asserunt, ante susceptionem Eucharistiæ non esse necessariam Confessionem peccato mortali obstrictis. *Trid. s.* 13. *can.* 11. *de Eucharist.*
23. Qui rapiunt mulieres, & rapientibus favent. *Trid. c. 9. sess. cit.*
24. Qui cogunt, vel impediunt mulieres ab ingressu Religionis. *Trid. s.* 25. *c. 9. de Regular.*
25. Qui vexant personas, res, & officiales Sancti Officij. *Bulla* 82. *Pij V.*
26. Qui pingunt, deaurant &c. Agnos Dei à Pontifice benedictos. *Bulla* 2. *Gregor.* XIII.
27. Qui non denuntiant S. Officio, vel Ordinario, hæreticos, magos, sortilegos, & hæreticaliter blasphemantes Deum, B. Virginem, & Sanctos. *Edictum S. Officii.*

Contra Clericos.

28. Qui se ingerunt in alterius Episcopatu ad officium sine licentia proprii Episcopi. *c. quoniam de Off. Ordin.*
29. Qui publicè audiunt Medicinam, aut Leges, & Sacerdotes sunt Personatum habentes. *c. fin. ne Clerici.*
30. Qui ex sacerdotibus recipiunt præfecturas Sæculares, & moniti non dimittunt. *c. Clerici eod.*
31. Qui procurant, ut alij occupent jura & bona Ecclesiarum vacantium. *c. generali de Elect. in* 6. sed in Trid.

Trid. *ſ.* 22. *c.* 11. *de reform.* videtur hæc excommunicatio eſſe reſervata.

32. Qui in Sacris conſtituti contrahunt Matrimonium. *Clem. un. de Conſang.*

33. Qui alienant, vel ultra triennium locant, bona Eccleſiarum. *Extrav. Ambitioſæ de reb. Eccl. alien.*

34. Qui fictè reſignant, vel permutant, beneficia. *Bull.* 58. *Pij V.*

35. Qui in concionibus, vel diſputationibus, impugnant Montes Pietatis. *Bull.* 11. *Leon.* X.

Contra Religioſos.

36. Qui non adimplent diſpoſita in Alexandri VII. Bulla, quæ incipit, *Felici*, in viſitatione Monialium ſibi ſubjectarum.

37. Qui audiunt vel docent extra clauſtra Jus Civile vel Medicinam. *c. non magnopere. c. ſuper ſpecula. Ne Clerici.*

38. Qui inſtituunt novum Ordinem (vel locum acquirunt, ſecluſo privilegio) ſine licentia Papæ. *c. un. de Relig. Dom. in 6.*

39. Qui ex Profeſſis temere dimittunt habitum. *c.* 2. *Ne Clerici in 6.*

40. Qui occupant decimas Eccleſijs debitas, vel illas ſolvi prohibent. *Clem.* 1. *de Decim. Clem. Cupientes de Pœnit.*

41. Qui adeunt Curias Principum ad nocendum ſuis Prælatis vel Monaſteriis. *Clem. Ne in agro. §. quia verò. de Stat. Monach.*

42. Qui tenent arma intra clauſtra ſine licentia Abbatum, & ſunt Monachi nigri. *ibid.*

43. Qui ex Profeſſis contrahunt Matrimonium. *Clem. un. de Conſang.*

44. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas domos, vel receptas alienant, ſine licentia Papæ, & privilegio. *Clem. Cupientes de Pœnit. cit.* 45. Qui

45. Qui non obſervant Interdictum à Papa vel Epiſcopo poſitum. *Clem. 1. h. t.*

46. Qui ex Capucinis recipiunt Minores de obſervantia ſine licentia Sedis Apoſtolicæ aut Ordinis Generalis, & qui recipiuntur. *Bull. 20. Sixti V.*

Contra Epiſcopos & Nuntios.

47. Qui veniunt ad Urbem, & indè recedunt ſine licentiæ Papæ. *Extrav. 2. & 3. de Majorit. & Obed.*

48. Qui impetrant litteras â Principibus ad Dignitates. *Bull. 56. Pij IV.*

Contra Dominos Temporales.

49. Qui prohibent ſubditis, ne quidquam vendant Eccleſiaſticis, aut emant aliquid ab iisdem, neque eis bladum molant, aut alia obſequia præſtent. *c. eos, qui. de Immunit. Eccleſ.* ſed hæc videtur reſervari *in Bulla Cœnæ caſu 15.*

50. Qui ſe opponunt, vel impediunt Epiſcopos vel Inquiſitores in Officio Inquiſitionis. *c. ut inquiſitionis. de hæret. in 6.*

51. Qui concedunt repreſalias contra Eccleſiaſticos. *c. 1. de Injur. in 6.*

52. Qui retinent in Italia nomen Vicarij Imperatoris vacante Imperio. *Extrav. Si fratrum. Joan. XXII. Ne Sede vacante.*

53. Qui contra perſecutores Cardinalium non ſervant ſtatuta in *c. felicis de Pœnis in 6.*

54. Qui permittunt agitationes taurorum in terris ſuis, nempe periculoſas. *Bull. 48. Pij V.*

Contra Magiſtratus & Judices.

55. Qui poſt tertiam admonitionem negligunt reddere jus Eccleſiaſticis. *can. adminiſtrationes. cauſ. 12. q. 5.*

56. Qui faciunt ſervari ſtatuta contra libertatem Eccleſiaſti-

siasticam. *c. Noverit. h. t.* Sed hanc iterum reservare videtur *Bulla Cœnæ casu 15.*

57. Qui extorquent pecuniam prætextu Officii Inquisitoris. *Clem. 2. de hæret.*

48. Qui fovent Usuras & approbant. *Clem. un. de Usuris.*

59. Qui auxilium non præstant Episcopo pro conservanda clausura Monialium. *Trid. s. 25. c. 5. de Regular.*

60. Qui ex Rectoribus Universitatum promovent ad Doctoratum, vel Professuram, eos, qui non emiserunt Professionem Fidei. *Bull. 88. Pij IV.*

61. Qui Cardinalibus Inquisitoribus in rebus ad officiu Inquisitionis pertinentibus non obediunt. *Bull. 1. Pij V.*

62. Qui dant licentiam in Statu Ecclesiastico portandi pugiones, & arma tribus palmis breviora. *Bull. 145. Pij V.*

26 Circa recitatas Excommunicationes cum P. Engel, Ordinis S. Benedicti, percelebri SS. Canonum Professore in Celeberrima Universitate Salisburgensi, *in Manuali p. 3. c. 2. §. 2.* notandum censeo, eas in locis, ubi promulgatæ nunquam sunt, uti quædam comprehensæ in Bullis extra Corpus Juris vagantibus, vel nunquam receptæ, vel contraria consuetudine iterum abrogatæ, non incurri; quamvis enim Bullas, legem vel causam civilem aut Judicialem continentes, secundùm Stylum Curiæ Romanæ & communionem Doctorum hoc ipso, quòd Romæ sint promulgatæ, sufficienter per totum Orbem Christianum promulgatas esse, transmittatur (quod nos ad *Tit. II. in lib. I.* negavimus) id tamen non videtur admittendum de Bullis Censuras continentibus, & sic grave animarum periculum immediatè tangentibus, quas in singulis diœcesibus, ut stringant, promulgandas esse inter alia desumi potest ex *c. 13. de Pœnit.* ibi: *postquam per Prælatos locorum fuerit publicata*; cùm ad incurrendas censuras requiratur contumacia, consequenter vicinior promulgatio, nempe vel per publicam affixionem, aut proclamationem per Ordinarios, vel per usum & consuetudinem inducta. Proinde

ad

ad incurſionem non ſufficiet ſcientia cenſuræ hauſta ex privata librorum lectione ; aliàs enim non foret conſultum ſtudere SS. Canonibus vel Caſibus Conſcientiæ, & indocti melioris forent conditionis, quàm illi, qui ſe pro Eccleſiæ & animarum utilitate doctos reddiderunt. Aliquas autem Bullas, extra Corpus Juris adhuc vagantes, in quibus ſeruntur cenſuræ, in noſtra Germania nunquam eſſe debitè promulgatas,& ſic nunquam in uſum deductas, vel ſaltem rurſus abrogatas eſſe indubitatum videtur. Imò aliquæ cenſuræ, etiam in Corpore Juris comprehenſæ,videntur per non-uſum abrogatæ, v. g. excommunicatio, quæ ſtatuta eſt in Clericos comam nutrientes: dein alias quasdam ex non reſervatis excommunicationibus, quæ non amplius ſunt in uſu, in priori catalogo non adduxi (nec ſingularium locorum vel Religionum proprias etiam reſervatas)quis enim,ait Monacella *n.* 13. *in fine*, omnes excommunicationes, quæ reſervatæ non ſunt, abſolvere poſſit?

CATALOGUS SUSPENSIONUM. 21

Contra Epiſcopos,

1. Qui primam tonſuram conferunt infanti, illiterato, conjugato. *c. nullus de tempor. Ord. in* 6.
2. Qui ordinant Simoniacè. *c. penult. de Sim. Extrav.* 2. *eod.*
3. Qui Sacrum Ordinem conferunt Religioſis non Profeſſis. *Bulla 75* Pij V. exceptis Religioſis Societatis JESU.
4. Qui ordinant Monachum ſine licentia Abbatis : vel alium non ſubditum ſine licentia proprij Ordinarij. *can. fin. d. 58. Trid. ſ. 23. c. 8. de Ref.*
5. Qui ordinant proprios ſubditos in aliena diœceſi ſine licentia Ordinarij. *Trid. ſ. 6. c. 5. de Ref.* Taceo ſuſpenſiones ferendæ ſententiæ in malè Ordinantes à Jure decretas.

6. Qui

6. Qui beneficijs privant commorantes in Curia Romana. *Extrav. Divina de Priv.*
7. Qui jura & bona Ecclesiæ submittunt Laicis sine Capituli & Papæ consensu. *c. hoc consultissimo. de Reb. Eccl. non alien. in 6.*
8. Qui in proprium usum convertunt bona beneficiorum vacantium. *c. fin. de offic. Ord. in 6.* Sed tantùm est suspensio ab ingressu Ecclesiæ.
9. Qui abùtuntur potestate delegata in causa alienationis bonorum. *Bull. 2. Pauli II.*
10. Qui admittunt resignationes beneficiorum contra formam præscriptam in *Bulla 58. Pij V.*
11. Qui negligunt procedere contra Simoniacos. *can. 102. caus. 1. q. 1.*
12. Qui sunt Inquisitores, & delinquunt in officio. *Clem. 1. de hæret.*
13. Qui procurant capi Ecclesiasticos, ut renuntient beneficiis, vel citatos impediunt ab accessu ad Sedem Apostolicam. *Clem. 2. de pœnis.*
14. Qui quoad fructus beneficiorum vacantium non servant *Extrav. 2. Jo. XXII. de Elect.*
15. Qui confirmant, & conservant electum sine prævia Inquisitione. *c. provida eod. in 6.*
16. Qui promoti ad Ecclesias accedunt non expeditis litteris, ac non præstitò fidelitatis juramentò. *Extrav. 1. eod. X.*
17. Qui ob crimen concubinatûs moniti â Synodo Provinciali se non emendant. *Trid. s. 25. c. 14. de Ref.*
18. Qui relaxant Incendiarijs pœnas á Jure inflictas. *can. pessimam caus. 23. q. 8.*
19. Qui publicant Indulgentias, & facultatem eligendi Confessarios dant solventibus aliquid. *Bull. 99. Pij V.*
20. Qui non visitant limina Apostolorum tempore præscripto. *Bull. 15. Sixti V.*

21. Qui

21. Qui ingrediuntur Monasteria Monialium in casibus non necessariis. *Bull.* 28. *Greg.* XIII.

Contra Capitula & Communitates,

22. Quæ occupant bona à Prælato relicta, vel obvenientia tempore vacationis. *c. quia sæpe. de Elect. in 6.*

23. Quæ recipiunt Prælatum in Curia promotum absque litteris Papæ. *Extrav. 1. eod.*

24. Quæ in Religionis ingressu à se admisso ex pacto recipiunt prandia, pastum, pecunias, jocalia. *Extrav. Sanè de Simon.*

25. Quæ in resignatione beneficiorum non observant contenta in *Bulla 58. Pij V.*

Contra Clericos privatos & singulares,

26. Qui recipiunt Ordines Sacros ante legitimam ætatem: vel non servatis interstitijs: vel extra tempora: vel censurâ irretiti: vel à Schismatico (quod communiter extendunt ad eos, qui ab Excommunicato) vel ab eo, qui renuntiavit Episcopatui: vel à proprio Episcopo in aliena diœcesi sine debita licentia: vel ab Episcopo Titulari tantùm sine licentia Ordinarij proprij: vel ab alieno Episcopo sine licentia proprij. *c. vel non est compos. c. cùm quidam. de tempor. Ordin. Bull. 7. Pij II. c. illorum de sent. Excomm. c. 1. & 2. de Schism. c. 1. de Ord. ab Episc. qui renunt. Trident. s. 6. c. 5. de ref. s. 14. c. 2. de ref. s. 23. c. 8. de ref.*

27. Qui ordinantur sine, vel ficto titulo. *can. nemi-nem. can. Sanctorum. d. 70. Bull. 33. Urb. VIII.*

28. Qui ordinantur in Sacris post Matrimonium, etiam Ratum tantùm. *Extrav. Antiquæ de Vot.*

29. Qui ordinantur in Sacris cum literis dimissorijs à Capitulo infra annum S. de vacante datis: & qui ordinantur per saltum. *Trid. s. 7. c. 10. de ref. & s. 23. c. 14. de ref.*

30. Qui impugnant perſonam electi, & in probatione deficiunt. *c. 1. de Elect. in 6.*

31. Qui electo à ſe Epiſcopo infra 8. dies non præſentant electionem. *c. cupientes eod.*

32. Qui eligunt per abuſum Sæcularis Poteſtatis. *c. 13. eod.* Ẍ ſed eſt ferendæ ſententiæ.

33. Qui eligunt indignum ad Epiſcopatum, vel Beneficium Curatum: licèt ſint Compromiſſarij tantùm. *c. Cùm in cunctis. c. Compromiſſarius eod. in 6.*

34. Qui poſtulant in Epiſcopum minores 27. annis, vel Religioſos Mendicantes. *Extrav. un. de Poſtul. Præl.*

35. Qui ab uſurarijs manifeſtis recipiunt oblationes, vel eos ſepeliunt. *c. quia in omnibus de uſur.*

36. Qui publicè utuntur virgatâ vel partitâ veſte ſine cauſa. *Clem. 2. de vita &c.*

37. Qui occupant bona Eccleſiarum vacantium, vel à Prælatis relicta. *c. quia ſæpe de Elect. in 6.*

38. Qui Eccleſias ſibi commiſſas gravant alienis debitis. *c. 2. de ſolut.*

39. Qui recipiunt procurationes pro viſitatione, officiô non impenſô. *c. exigit. de Cenſib. in 6.*

40. Qui ſunt notorij Concubinarij. *c. fin. de cohabit. Cleric.*

41. Qui celebrant Miſſam, & in ea non communicant. *can. relatum d. 2. de Conſecr.*

42. Qui Miſſam jam inchoatam abrumpunt ſine gravi cauſa. *can. 57. d. 1. de Conſecr.*

43. Qui Simoniacè ordinantur. *c. penult. de Sim.*

44. Qui ſponte jurant de tenendo Schiſmate. *c. 1. de Schiſmat.*

45. Qui celebrant coram excommunicato. *c. 18. & ibi gl. de ſent. Excom. in 6.*

46. Qui in concionibus diſputant de Immaculata Concept. B. V. vel eam impugnant, vel de ea ſcribunt in vulgari lingua. *Bull. 114.* Pij V. *Bull. 29.* Gregorij XV.

47. Qui

47. Qui recipiunt Prælatos, à Sede Apoſtolica promotos, ſine litteris. *Extrav. 1. de Elect.*

48. Qui rapiunt mulieres. *Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de Ref. Matrim.*

49. Qui nefandum Sodomiæ crimen exercent. *Bull. 72.* Pij V.

50. Qui aliquid faciunt in Judicio per gratiam vel ſordes in gravamen injuſtum Partis. *c. 1. de ſent. & re jud. in 6.*

51. Qui ex Parochis jungunt Sponſos alterius parochiæ ſine licentia proprij Parochi. *Trid. ſ. 24. c. 1. de Ref. Matrim.*

52. Qui ex Conſervatoribus Regularium ſe immiſcent in aliis, quam manifeſtis injurijs *c. fin. de off deleg.*

53. Qui ex Superioribus Eccleſiarum non exigunt ſingulis annis rationem de adimpleto onere Miſſarum. *Bull.* Innoc. XII. 1697.

Contra Regulares, Prælatos & Subditos,

54. Qui ex Superioribus concedunt reditus aut poſſeſſiones Monaſteriorum aliis: vel aliquid ratione exceſſuum ſuorum Religioſorum acquirunt, & non ſatisfaciunt damnificatis: vel qui à Sacriſtis &c. non exigunt ſingulis annis rationem de adimpleto onere Miſſarum. *Clem. 1. de reb. Eccl. Clem. 1. de Privil. Bull.* Innoc. XII. *cit.*

55. Qui, tam Superiores quàm ſubditi, recipiunt alumnos ad Profeſſionem ante expletum probationis annum: vel ſibi appropriant decimas ad ſe non pertinentes. *c. non ſolùm de Regular. in 6. Clem. 1. de Decim.*

56. Qui nondum Profeſſi recipiunt Ordines Sacros. *Bull. 75.* Pij V. nempe extra Societatem JESU.

57. Qui mulieres introducunt intra Clauſuram Monaſteriorum. *Bull. 20.* Pij V.

58. Qui confitentibus non faciunt conſcientiam de ſol-

solventis decimis. *Clem. cupientes de pœnis.*

59. Qui non deferunt habitum à Regula præscriptum. *Clem. 1. de stat. Monach.*

60. Qui ejiciuntur a Religione. *Bulla 26. §. 10.* Ub. VIII.

61. Qui faciunt Apostasiam ab Ordine, & in ea recipiunt Ordines. *c. fin. de Apost.*

Et has Suspensiones enumerâsse sufficiat, prætermissis cœteris, quæ vel singulis Religionibus sunt propriæ, vel tantùm sunt comminatoriæ, aut ferendæ sententiæ, vel confunduntur cum Interdicto.

22 CATALOGUS INTERDICTORUM.

Interdicta Localia.

1. Contra dominos temporales, quorum loca subjacent Interdicto, si impediant, ne Legatus vel Nuntius Papæ fungatur suô officiô. Item siquis injuriosè percutit, capit, bannit Episcopum. *Extrav. super Gentes de Consuet. Clem. 1. de pœnis.*

2. Contra civitatem, quæ supponitur Interdicto, si hostiliter insequitur Cardinales. *c. felicis eod. in 6.*

3. Contra Ecclesias tam Sæcularium, quam Regularium, qui aliquem inducunt, ut juret vel promittat ibi eligere sepulturam, si postea ibi sepeliatur jurans vel promittens. *c. 1. de Sepult. in 6.*

4. Contra Collegia & Universitates, quæ exigunt gabellas &c. vel aliquid contra libertatem Ecclesiasticam. *Bull. 93.* Gregor. XIII.

Interdicta Personalia Generalia.

Contra Universitates,

5. Quæ usurariis locant habitationem, vel fœnus publicè exercere sinunt. *c. 1. de Usur. in 6.*

6. Quæ

6. Quæ concedunt, vel extendunt, repreſalias contra Eccleſiaſticos. *c. un. de de Injur. in 6.*
7. Quæ non ſervant circa fructus beneficiorum vacantium ſtatuta in *Extrav. un. Ne quid Sede vac.*
8. Quæ a ſententia Papæ appellant ad futurum Concilium. *Bull. Cœnæ caſu 2.*
9. Quæ ex Capitulis Cathedralibus infra annum Sede vacante concedunt Dimiſſorias litteras. *Trid. Seſſ. 7. c. 10.*
10. Quæ exigunt tributa ab Eccleſiaſticis. *c. quamquam de Cenſib. in 6.*

Interdicta Perſonalia ſpecialia.

Contra perſonas ſingulares,

11. Quæ in ferendis cenſuris non obſervant formam à Jure præſcriptam. *c. 1. de Sent. Excom. in 6.*
12. Quæ violant interdictum locale, vel Perſonale. *c. Epiſcoporum. de Privil. in 6.*
13. Quæ dant cauſam Interdicto Locali. *c. ſi ſententia h.t. in 6.*
14. Quæ de manu Laici recipiunt Prælaturam vel Dignitatem Eccleſiaſticam. *can. ſiquis deinceps. cauſ. 16. q. 7.*
15. Quæ ad Eccleſias Cathedrales promotæ intra unum menſem ſe non committunt itineri ad faciendam reſidentiam. *Bull. 190.* Urb. VIII. cum *Trid. ſ. 23. c. 2. de Ref.*
16. Si Clerici in Sacris conſtituti jaceant in crimine fornicationis. *can. ſiqui ſunt. d* 81.
17. Si Prælatus uſurpet bona vacantium Beneficiorum. *Extrav. un. cit.*
18. Siquis Eccleſiarum Sæcularium Rector, vel Miniſter, recipiat onera perpetua Miſſarum ſine licentia Ordinarij. *Bull.* 43. Urb. VIII.
19. Siquis Prælatus edat Commentarios in Concilium

Trid. Bull. Pij IV. Confirmatoria ejusdem Trid.

20. Siquis Episcopus vel Abbas bona Ecclesiæ alienet non servatâ formâ *Extrav. Ambitiosæ de Reb. Eccl. alien.*

21. Siquis Episcopus, vel inferior Prælatus exigat in Visitatione excessivam procurationem, & contra Jus. *c. excipit. de Censib. in 6. Trid. s. 24. c. 3. de Ref.*

22. Siquis Ordinarius privet Beneficijs commorantes in Urbe, & qui talia beneficia recipit, idem incurrit. *Extrav. 3. de privil.*

23. Siquis Metropolitanus non moneat intra præscriptum tempus Pontificem, quòd sui Suffraganei non resideant, vel antiquior ex suffraganeis, si Metropolitanus non resideat. *Trid. s. 6. c. 1. de Ref.*

Ex præsenti Catalogo videbis, quòd Interdictum subinde statutum sit in eos quoque, in quos Excommunicatio, vel Suspensio, consequenter eadem persona diversis Censuris ac pluribus affici possit, & nonnunquam soleat.

§. 2.

De Excommunicatione. Ubi etiam specialiter de Excommunicatione Canonis.

23 Sciendum 1. Excommunicationem, quæ secundùm etymologiam suam dicit exclusionem à communione, vel communicatione cum alijs, ex *can. 32. & 107. caus. 11. q. 3.* in hunc sensum à Suar. & alijs DD. definiri: *est censura, quâ Christianus separatur ab Ecclesiæ corpore*, seu *excluditur à fidelium communione*, h. e. communibus Ecclesiæ bonis, quæ paulò pòst referemus, privatur. Est pœna, quam Ecclesia infligere potest, gravissima, ac virtute in se continet censuras alias Suspensionis & Interdicti, utpote quæ non ita plenè, sed tantùm partialiter privant bonis Ecclesiæ, seu illorum usu. Et hinc, quamvis iste excommunicationis gla-

gladius, ut vocat Tridentinum *ſ. 25. c. 3. de Ref.* nervus Eccleſiaſticæ ſit diſciplinæ, eadem tamen Synodus præcipit ut ſobriè magnâque circumſpectione exerceatur; cùm experientia doceat, ſi temerè aut leviter fulminetur excommunicatio, eam contemni potiùs, quàm formidari. Si verò circumſpectè & gravi de cauſa infligatur, profligatiſſimæ conſcientiæ & deſperatæ malitiæ hominem ille oportet, qui hoc fulmine tactus non contremiſcat, & vindicem Dei manum ſibi imminentem non pertimeſcat, ut Eccleſiæ reconciliari omnibus experatur votis, & totis adhibeat viribus. Sæpe quidem confunditur cum anathemate, præſertim in Conciliis, & quoad ſubſtantiam ab eo non differt, cùm *anáthema* Græcè ſignificet Latinè ſeparationem, accidentaliter tamen ambo inter ſe diſcrepant; ſquidem *anathema* rigidè acceptum excommunicationi ſupperaddit aliquam ſolennitatem ac ſpecialem execrationem; nam, uti habetur *can. 106. cauſ. & q. citt.* Epiſcopum anathematizantem ſolenniter circumſtare debent 12. Presbyteri, tenentes in manibus ardentes lucernas, quas poſt latam ſententiam in terram projectas pedibus conculcant in ſignum execrationis: addi præterea ſolent maledictiones, & execrationes verbales.

Sc. 2. Excommunicationem dividi in Majorem & Minorem. *Major* totaliter excludit à communicatione fidelium tum Civili tum Eccleſiaſtica, uti explicabimus, ſeu omnibus Eccleſiæ bonis communibus privat. *Minor* ſolùm ſecundùm quid excludit, & tantùm paſſivo Sacramentorum uſu privat. *c. 59. b. t.* h. e. ſuſceptione Sacramentorum, non adminiſtratione. Notandum verò, quòd in Jure prolatâ ſimpliciter Excommunicationis voce intelligatur non Minor ſeu mitior, ſed Major ſeu rigidior, niſi aliud exprimatur. per clarum textum in *c. 59. cit.* contra Regulas Juris, quæ alias in dubio ſemper in mitiorem partem volunt interpretationem fieri. 24

25 Sc. 3. Excommunicatos excommunicatione Majori (nam Minore irretiti nunquam sunt vitandi) esse de facto in duplici classe, Toleratos, & Vitandos. *Tolerati* seu *non-Vitandi* dicuntur, quos cæteri fideles non tenentur vitare, sed cum ipsis licitè, si velint, communicare possunt; quamvis vicissim ipsis excommunicatis non liceat se ingerere communioni fidelium, seu communicare cum reliquis fidelibus, nisi ab his requirantur, vel isti communicare ipsis velint; ne ex suo delicto reportent commodum, quod per tolerantiam Juris non conceditur ipsis, sed tantùm cæteris fidelibus. *Vitandi* seu *non-Tolerati* autem, cum quibus nec reliqui fideles absque justa causa communicare licitè possunt, sed eos vitare tenentur in ijs, quæ postea referam. Discrimen hoc introductum est primùm in Concilio Constantiensi, à quo, ut refert Ludovic. Bail *in Summa Concil. to. 1. p. 487. litt. E.* & ex hoc P. Schmier *de Delictis p. 1. c. 3. n. 224.* celebris illa Bulla, quæ incipit. *Ad evitanda*, primitus concepta, postmodum verò à Martino V. tanquam Extravagans edita, atque in Concilio Lateranensi sub Leone X. *sess. 11.* confirmata est, & reperitur apud S. Antoninum *in Summa p. 3. tit. 14. c. 3.* ubi ad evitanda scandala, multaque pericula, & ad subveniendum timoratis conscientiis statutum est, ut nemo deinceps teneatur vitare excommunicatos, nisi sint *notorij percussores Clericorum*, vel *nominatim ac publicè denuntiati* tanquam excommunicati. Quamvis igitur ante hanc Bullam omnes excommunicati fidelibus fuerint vitandi, hodie tamen solummodo duæ eorum classes vitandæ sunt, nimirum *notorij personæ Ecclesiasticæ percussores*, ita ut factum nulla tergiversatione celari, nullove Juris suffragio excusari possit, de quibus statim, & *nominatim ac publicè denuntiati*, ut adeò, licèt aliquis re ipsa sit innodatus censurâ excommunicationis, vel aliâ (etiam notoriè ac publicè, ut habet verior & communior ex *cit. Bull. Ad evitanda*) si tamen nomi-

nominatim & publicè (nam privatim tantùm, v. g. in cubiculo, si fiat, non sufficit) denuntiatus non sit, hoc ipso toleratus & vitandus non sit. Proinde in hac Bulla abrogatum est Jus Antiquius *c. 3. §. Excommunicatos. de Privileg. c. 8. c. 14. & c. h. t.* vi cujus omnes excommunicati erant vitandi, & nullus toleratus. Id tamen diligenter notandum, quòd in dicta Bulla nullus omnino favor & gratia per se ac directè concessa sit excommunicatis, ut expressa illius clausula indicat, sed solùm alijs fidelibus, ne varijs scrupulis, & anxietatibus turbentur, an in casibus particularibus, in quibus communicare cum excommunicatis pronum est, & evitare communicationem difficile, habuerint vel habeant causam sufficientem communicandi. Unde omnes excommunicati, licèt denuntiati ut tales non sint, tenentur abstinere & se non ingerere communioni cum fidelibus in ijs, in quibus communio de Jure prohibetur, sed tantùm hæc ipsis sit licita indirectè & per accidens, quando alij fideles volunt communicare, vel expetunt. Quare Clericus excommunicatus hodie non minùs, ac olim, si actum Ordinis proprium exerceat, irregularis efficitur, & ministrando Divina, vel aliàs communicando cum fidelibus sine requisitione, peccat non minùs, ac olim. Jam de excommunicatione, in percussores notorios Clericorum statuta, quæ facit excommunicatos non toleratos, in specie.

Sc. 4. in *can. siquis suadente 29. caus. 17. q. 3.* con- 26
dito in Concilio Lateranensi sub Innocentio II. *can. 15.* specialem excommunicationem, quæ ob decantatum Canonem *cit.* appellatur *Excommunicatio Canonis*, proditam esse, cujus tenor sic habet: *siquis suadente diabolo hujus sacrilegij reatum incurrerit, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus*

mandatum ſuſcipiat. Quæ verba juxta communem Interpretum ſic intellige; dicitur enim 1. *ſiquis*, quo denotatur, omnes omnino homines baptizatos, & uſu rationis prædictos, nemine excepto, ſi hoc ſe crimine obſtringunt, excommunicatione innodari, ſive mares ſive fœminæ, puberes vel impuberes ſint. 2. *in Clericum*, quo nomine veniunt omnes aliquo Ordine, etiam Prima Tonſurâ tantùm, initiati. per *can. 1. d.* 21. *& c.* 11. *de ætate & qualit.* licèt ſint cenſurâ irretiti, vel irregulares, vel etiam verbaliter depoſiti; modò non expreſsè privati ſint *privilegiô Canonis* (uti vocatur immunitas ab injurioſa percuſſione, ſicut *privilegium Fori*, de quo ad *Tit. de Foro comp.* appellatur immunitas à jurisdictione Laicali) privati autem privilegiô Canonis exiſtunt Clerici Minoriſtæ, ſi ſint bigami, conjugati, non geſtantes habitum ac tonſuram, nec obtinentes beneficium, aut Eccleſiæ alicui ex mandato vel ſaltem deputatione Epiſcopi ſervientes. per *c. un. de Cler. conjug. in* 6. *& Trid. ſ.* 23. *c.* 6. *de ref.* ac alij Minoriſtæ habitu dimiſſo arma militaria portantes, aut aliis negotiis ſæcularibus ſe immiſcentes, ſi ter moniti non reſipiſcant. *c.* 25. *c.* 45. *h. t c. un. de vit. & honeſt. in* 6. quamvis Minoriſtæ, non conjugati, etiam beneficiô deſtituti, nec habitum geſtantes, nec alicui Eccleſiæ deſervientes, nec in Univerſitate vel Seminario, quaſi in via ad majores Ordines, verſantes juxta multos, abſtrahendo à conſuetudine contraria, gaudeant privilegiô prædictô. Dein privati quoque exiſtunt in Majoribus conſtituti, qui dimiſſo habitu enormitatibus, h. e. latrociniis, aſſaſſinijs, ſeditionibus, tyrannidi, aliſque enormibus ſceleribus ſe immiſcent. per *c.* 1. *de homicid. in* 6. *c.* 14. 23. *h. t.* vel qui per annum exercent artem ignominioſam mimi, hiſtrionis, joculatoris, & ter ab Epiſcopo moniti non deſiſtunt. *c. un. cit.* vel qui dimiſſo habitu publicè obeunt officium lanionum, macellariorum, cauponum, & ter moniti non ceſſant, vel alias poſt trinam mo-

monitionem dimissum habitum non reassumunt. *Clem. 1. eod.* item qui realiter depositi seu degradati sunt: quibus addunt plurimi Clericos Hæreticos & Schismaticos. *3. Monachum*, qua voce intelliguntur omnes personæ Religiosæ utriusque sexûs, etiam fratres Laici, imò & in Novitiatu degentes. per *c. 10. 33. h. t. c. 21. eod. in 6.* item qui sunt de tertio Ordine S. Francisci vel S. Dominici, ac *Tertiarij* vel *Tertiariæ* dicuntur, modò habitum Religionis gestent, & aliquo voto edito in communitate vivant: non tamen Eremitæ vagi, vel nullo voto aut alia obligatione adstricti, licèt habitum gestent: aliud probabiliter foret, si per vota alicui Religioni, vel alicui Prælato Ecclesiastico aliqua obligatione adstricti, ac Ecclesiæ deputati essent in aliquo munere. *4. violentas manus injecerit*, nimirum vel in ipsam personam Ecclesiasticam, percutiendo, vulnerando, occidendo, etiam per venenum, detinendo, fugientem insequendo, ut præcipitetur in foveam, flumen &c. conspurcando, crines evellendo &c. vel in res personæ adhærentes, v. g. per vim aut gravem injuriam auferendo pileum, pallium &c. vestimenta dilacerando, equum aut currum sistendo, frœnum equi arripiendo &c. verbô, intelligitur omnis actio externa graviter injuriosa, & mortaliter peccaminosa, si non in se & respectu corporis personæ, saltem respectu violati honoris tali personæ debiti. Necesse quoque non est ad incurrendam hanc excommunicationem, ut quis hujusmodi actiones injuriosas exerceat per se ipsum, sed sufficit, si mandet, si suadendo eas obtineat, si efficaciter effectu secuto consentiat, ac faveat percutienti, imò si suo nomine factam aliquo signo externo ratam habeat, vel faciendam non impediat, si ex justitia vel officio impedire teneatur, uti Superior respectu subditi, pater respectu filij &c. & sine gravi incommodo possit. Text. & DD. *in c. 47. h. t. & c. 23. eod. in 6.* Aliud est, si injuria sacris personis illata consistat tantùm in verbis aut minis, vel in conatu & atten-

Digitized by Google

attentatione, quantumvis seria, modò injuria realis non actu sit secuta, quocunque modo impedita fuerit, item si res ad tales personas pertinens, etiam actu inhærens vel conjuncta, clàm auferatur, & sine vi in corpus exercita. v. g. siquis Clerico clepat nummos ex sacculo penes se gestato, 5. *suadente diabolo*, h. e. accedente pravo animo & intentione graviter lædendi, seu prava affectione interna. Unde nec actio externa, utut violenta & in se graviter injuriosa, absque mala affectione & intentione, nec mala affectio & intentio lædendi graviter sine actione externa graviter injuriosa sufficit, sed utraque debet concurrere. Hinc excusatur, qui percutit Clericum ignorans, eum esse Clericum, qui ex subita passione non plenè advertit, se Clericum percutere, vel saltem non plena cum deliberatione percutit, qui moderatè castigat correctionis causà tanquam Superior, vel ad se suàve defendendum &c. 6. *anathematis vinculo subjaceat*, quo loquendi modo indicatur excommunicatio latæ sententiæ, & ipso facto incursa. 7. *& nullus Episcoporum &c.* quibus verbis hæc excommunicatio reservatur absolutioni Sedis Apostolicæ extra articulum mortis, seu extra probabile vitæ periculum, in quo positus est, qui violentas manus pravô animô injecit.

27 Sc. 5. Percussionem Clerici vel Monachi (seu violentam in eum manûs injectionem suadente diabolo factam) dividi in levem, gravem, & atrocem seu enormem. *Levis*, quæ, quamvis mortaliter sit peccaminosa (aliàs enim non incurritur ulla censura, & quæ non ascendit ad peccatum grave, *leviſſima* appellatur, ut si pueri Clerici se invicem pugnô percutiant) in comparatione tamen aliarum, & spectando circumstantias loci, temporis, modi, & qualitates tam percutientis quàm patientis, censetur modica, & Statui Ecclesiastico non magnum afferens opprobrium, nec magnum fidelibus scandalum, ut quæ sit pugnô, palmâ, pede, lignô &c. non faciente vul-

vulnus: *Gravis*, seu *Mediocris*, quæ vel ex circumstantiis modi, temporis, loci, & personarum, vel ex se censetur in magnum Status Ecclesiastici opprobrium & contemptum cedere, vel graviter affligit corpus personæ Ecclesiasticæ, ut si colaphum impingas Clerico in publica platea, si percutias in ore, oculo, vultu graviter, si excutias dentem evellas capillos in magna copia, percutias fuste sugillationem carnis relinquente &c. *Enormis* seu *Atrox*, quæ fit vel cum valde magna læsione corporis, v.g. mutilatione membri, evulsione barbæ, elisione dentium, vulneratione cum ingenti sanguinis effusione, vel quæ valde excedit in modo, ut si Clericum atrociter calces pedibus, vel quæ fit in personam valde excellentem, v. g. Episcopum, Abbatem, Superiorem, Judicem, Patronum, vel alium Clericum in Dignitate constitutum, vel inferiorem quidem, sed jam sacris vestibus indutum ad peragenda Divina, vel ad ipsum Altare &c. Porro quæ in particularibus casibus sit percussio Levis, vel Gravis, vel Atrox, judicio & arbitrio Episcopi, circumstantias diligenter considerantis, relinquitur, ita tamen, ut in dubio potiùs judicet, percussionem fuisse gravem quàm levem, ne præbeat occasionem lædendi Statum Ecclesiasticum, ut notat Engel *h. t. n.* 147. cum Navar. & Molina, referentibus aliquam *Extrav.* Pro foro autem interno arbitrari spectat ad Confessarium, potestate absolvendi præditum.

Dico 1. Excommunicatio Major, si quidem ab ipso a§ Jure jam est lata, incurritur ab ijs, qui committunt delictum tale, cui est annexa, ut clarum est: si verò sit ferenda ab homine, infligi potest ab eo, & ijs, ob easdem causas, ac eodem modo debet, à quo, & quibus, ob quas causas, & quo modo infligi censuram posse ac debere diximus. *n.* 4. *seqq.* Sintque eædem causæ excusantes, uti ignorantia ac metus &c. quæ excusant à censura in genere, ut explicavi *n.* 10. ubi pariter colliges, penes quem sit potestas absolvendi, & quis sit

modus

modus absolvendi, nimirum *n.* 13. 14. Excipiendum tamen, & diligenter notandum est, quòd excommunicatione ligari nequeat integra quædam communitas, sed tantùm personæ singulares, specialiter culpabiles, licèt sint de communitate. *c. 5. v. in Universitatem. h. t. in 6.* quin in communitate aliqui plerumque sunt innocentes, vel minùs, quàm alij, nocentes, qui utique pœnam æqualem sustinere non debent. *can. 7. d. 56. can. 1. caus. 24. q. 3.* nisi nimirum constaret, omnes & singulas alicujus communitatis vel collegij personas esse reas, & contumaces: Pirhing *h. t. n.* 27. ex *c. 5. §. fin. h. t. in 6.*

39 Dico 2. Excommunicatio Major, si quidem excommunicatus sit non toleratus, privat communione cum fidelibus, & in specie his bonis. 1. *usu tam activo, quàm passivo, Sacramentorum* (scilicet extra articulum mortis) ita ut Sacramenta nec administrare nec suscipere possit licitè. *c. 32. h. t. & t. t. de Cleric. excom. ministr.* quamvis illa sint valida; excepto Sacramento Pœnitentiæ, quod requirit ad sui valorem iurisdictionem in ministrante, in suscipiente verò debitam dispositionem, quâ utráque caret talis excommunicatus; cùm ab Ecclesiâ prohibeatur Sacramenta etiam suscipere tantùm. Si suscipiat Sacramentum Ordinis, perpetuò suspenditur; si in eo ministret, fit irregularis, ut alibi dictum. Suar. & alij putant, etiam privari facultate concionandi, & interpretandi Jus Canonicum, vel Theologiam. 2. *communibus Ecclesiæ suffragijs*, quoad Sacrificia nempe, Indulgentias, participationem bonorum operum, & quoad publicas preces, ita ut has & illa non liceat pro excommunicatis offerre. *c. 28. 38. h. t.* quamdiu non fuerint absoluti, licèt signa Pœnitentiæ dederint: privatim tamen pro illis orare, pia opera offerre, in Sacrificio Missæ sub *Memento*, ubi Sacerdos agit non ut publicus Ecclesiæ Minister, sed ut persona privata, eorum recordari apud Deum non est prohibitum; quia, quæ à privatis propria voluntate applican-

tur

tur, non sunt in dispositione Ecclesiæ. 3. *Divinis officijs*, ita ut excommunicatus nequeat celebrare Missam, vel ei, aut Horis Canonicis, publicè recitare solitis, Processioni vel Benedictioni publicæ, interesse per *c. 18. 38. h. t. c. 24. eod in 6.* licitè tamen interest concionibus, & privatim adit templum, ibique orat, Horas autem Canonicas, si sit in Majoribus constitutus, vel Beneficium habeat, privatim recitare non tantùm potest, sed etiam tenetur; omissô tamen *Dominus Vobiscum*, & substitutô *Domine exaudi &c.* Neque peccat non audiendo Missam, si negligens sit in procuranda Absolutione; quamvis peccet contra præceptum Confessionis & Communionis annuæ, si petere & impetrare possit dictam absolutionem, ut DD. advertunt. 4. *Sepulturâ Ecclesiasticâ. c. 12. & Clem. 1. de Sepulturis. c. 38. cit.* ac sepelientes, nisi priùs, si cum signis pœnitentiæ decesserint, fuerint absoluti, incurrunt & ipsi excommunicationem. *c. 12. Clem. citt.* Procedunt hæc de sepultura probabiliùs etiam de excommunicato non tolerato notorio; quia Ecclesia per tolerationem non vult ullum favorem ipsis excommunicatis præstare; nam *Extrav. Ad evitanda* habet hanc clausulam: *Per hoc tamen -- non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.* 5. *jurisdictione Ecclesiastica.* tam voluntariâ quàm contentiosâ. *c. 1. de Offic. Vicar. in 6. c. 10. de Offic. Jud. Deleg. in 6.* proinde actus jurisdictionis ab eo exerciti non illiciti tantùm, sed & invalidi sunt. 6. *capacitate ad Beneficia & Officia Ecclesiastica* deinceps obtinenda, aut ad Rescripta Justitiæ vel Gratiæ impetranda. *c. 7. de Cleric. excom. Ministr.* Et hinc in litteris Pontificijs pro majori securitate *ad effectum præsentium consequendum* solet præmitti absolutio. Dixi, *deinceps obtinenda*; nam acquisitis non privat. *arg. c. 53. §. verùm de Appellat.* uti nec probabiliùs fructibus beneficialibus ante sententiam. per. *c. cit.* & propter defectum Juris privan-

vantis ipso facto, neque habilitate ad munera sæcularia. 7. *administratione officij & beneficij* jam priùs habiti, ita ut eligere ad Prælaturam, conferre vel præsentare ad beneficium, & alios actus legitimos validè exercere non possit, ut ex *c. 8. de consuet. c. un. Ne Sede vac. in c. 6. c. 5. de conces. Præb.* desumunt. 8. *commercio civili, & externo* fidelium convictu quoad mensam, conversationem, societatem, amicitiam, negotiorum tractationem, & contractus. *can. 16. seqq. caus. 11. q. 3. c. 29. b. t.* licèt contractus ab ipso initi valeant. *arg. c. 34. eod.* & Testamentum etiam licitè fiat; quia illi tantùm prohibentur excommunicato sine clausula irritante, istud verò nec reperitur specialiter prohibitum. 9. *communione fori Judicialis.* per Jur. *citt.* unde nec Testem, nec Procuratorem vel Advocatum, nec Notarium aut Tabellionem agit validè, minùs Actoris vel Judicis personam: & repelli per exceptionem, vel recusari debet: licèt possit tanquam Reus trahi ad Judicium in Civilibus & Criminalibus, ipséque se, saltem per Procuratorem, defendere atque exceptiones opponere. Si verò excommunicatus esset toleratus, nec exciperetur contra ipsum, validè staret in Judicio, imò, si requireretur ad hoc, etiam licitè, quamvis ipse se non posset ingerere licitè. His adjunge *effectum remotum* excommunicationis, nempe quòd per annum in ea, ab homine specialiter lata, perseverans fiat suspectus de hæresi, &, si purgare se jussus, & citatus non pareat, condemnari debeat ut hæreticus. Trid. *s. 25. c. 3. de ref. c. 7. de hæret. in 6.*

30 Quæres, an dictis bonis priventur quoque excommunicati tolerati? R. per se & directè privantur: quia per Bullam *Ad evitanda* nullus favor excommunicatis est præstitus; per accidens tamen & indirectè non privantur, sed gaudent communione, nimirum si, & quando fideles cum ipsis sponte volunt communicare, vel actum ipsis alias prohibitum requirunt; quia fidelibus in

d. Bulla

d. Bulla id conceditur. Unde si fideles ab ipsis exigant administrationem Sacramentorum, Missam, concionem (quod licitè saltem ex justa causa faciunt) vel sponte volunt cum ipsis loqui, comedere, habitare, familiariter agere, contractus celebrare &c. (quamvis non teneantur per se, cùm nemo teneatur uti privilegio suo) & illi vicissim licitè communicant cum fidelibus; modò per Contritionem, si communicatio petatur in administratione Sacramentorum vel Sacrificio Missæ, procurent in se statum gratiæ, parati ad petendam Absolutionem. Idem licitè agunt Testes, Notarios, Advocatos &c. in Judicio, imò & Judices, ita ut sententia valeat & acta, si á fidelibus requirantur: quamvis ad hujusmodi licitè se non ingerant: si autem se ingerant in istis Judicialibus, peccant quidem, sed acta (etiam Judicis) valent, si non repellantur per exceptionem â Parte adversa, vel removeantur á Judice ex officio; ad quam exceptionem vel remotionem non tenentur fideles; licèt teneantur ad illam, si sint excommunicati non-tolerati; cùm teneantur eos vitare, & non communicare, seu quasdam actiones non exercere cum ipsis. Unde

Dico 3. Prohibitum vicissim est fidelibus sub peccato communicare formaliter cum excommunicatis non-tolcratis 1. in Sacris & Divinis. 2. in Civilibus & Politicis. 3. in Forensibus negotiis & actionibus, nisi justa causa excuset. Communis ex *can. 17. seqq. caus.* 11. *q.* 3. *c. penult. h. t. c.* 2. *de Except. c.* 5. *de Clerico excom.* &c. ubi generatim omnis communicatio prohibetur cum excommunicatis. Per *Sacra & Divina* intelliguntur Sacramenta, Sacrificia Missæ, Officia Divina, supplicationes & preces publicæ, actiones Ecclesiasticæ, utì eligere, conferre beneficia, sepelire mortuum &c. per *Civilia & Politica* autem omne commercium & societas humana, nempe familiaris conversatio per verba, salutationem, negotia, contractus, convivia &c. per *Forensia* denique, quæ spectant ad actus Judiciales,

les, & officia Judicis, Notarij, Teſtis &c. Quæ omnia per tritum hunc verſum, *Os, orare, vale, communio, menſa negatur*, exprimi conſueverunt; nam per tò *orare* prohibita cenſetur communio & participatio *in Divinis*: per *os* autem & *vale* quodlibet benevolentiæ ſignum, ſive exhibeatur per verba, ut eſt colloquium familiare, honorifica ſalutatio (reſalutare autem excommunicatum, vel ei aperire caput &c. non videntur prohibita, cùm tendant non ad honorandum excommunicatum, ſed quaſi ex neceſſitate fiant, ne inhonoretur) ſive per litteras, nuntium, vel internuntium, ſive per facta, utì eſt amplexus, oſculum, & exhibitio honoris per geſtum corporis: per tò *menſa*, verò & *communio* omnis communicatio in habitatione, convictu, in itinere, in menſa & convivijs, balneo, negotiis & contractibus; item in Judicio forenſi; & ſic per verba *os, vale, menſa, communio* vetatur communicatio in *Civilibus & Politicis*, atque in *Forenſibus*. Dixi ulteriùs 1. *ſub peccato*, quod quidem ſemper eſt grave, ſi communicatio publicè fiat *in Divinis & Sacris*, aut in *crimine criminoſo. c. 18. 29. 54. h. t. c. 3. eod. in* 6. h. e. in crimine illo, propter quod alter excommunicationem incurrit, ſiquis nempe conſilio, auxilio, vel favore faciat, ne alter ab iſto delicto reſipiſcat; aut ſi communicetur cum illo, qui ſpecialiter eſt excommunicatus à Summo Pontifice. *c. 18. cit.* aut cum illo, cum quo communicatio ſpecialiter eſt prohibita ſub pœna excommunicationis Majoris: communicare autem in *Politicis & Forenſibus* in aliis caſibus per ſe non eſt niſi peccatum veniale, niſi communicatio eſſet valde familiaris diuturna ac frequens, aut facta cum ſcandalo, & præbens occaſionem excommunicato perſeverandi in contumacia. Dixi 2. *formaliter*; nam ſi caſualis eſt ſocietas, v. g. ſi caſu contingit te convenire cum excommunicato in eadem domo, menſa, lecto, balneo &c. vel ſi eſt inevitabilis, nullam contrahis culpam. Dixi 3. cùm *excommunicatis non-*

toleratis; cum toleratis enim seu non-vitandis sine scrupulo communicare licet: an etiam in Divinis & Sacris, postea dicam. Dixi 4. *nisi justa causa excuset.* Unde

Dico 4. Communicare cum excommunicatis, etiam vitandis seu non-toleratis, licitum est ob sequentes causas. 1. ob *utilitatem*, non quidem qualemcunque & modicam (alias enim hujus prætextu tota prohibitio de non communicando facilè eluderetur tota) sed ob magnam, & ferè cum aliqua necessitate conjunctam, uti si fiat cum spe convertendi excommunicatum (vel alium) dando consilia salutaria, adhortando &c. *arg. c. 43. eod.* si detur ipsi eleemosyna, vel ab eo recipiatur, debiti solutio ab ipso petatur, vel eidem fiat &c. 2. *ob vinculum Matrimoniale*, vi cujus ad mutuam communionem, nempe quoad mensam, gubernationem familiæ, domestica obsequia, & maximè thorum in reddendo debito conjugali obligantur conjuges, quibus proinde ista sunt licita. *can. 103. caus. 11. q. 3. c. 31. h. t.* & probabiliùs etiam petitio debiti conjugalis respectu excommunicati; quia id nullibi specialiter reperitur prohibitum. 3. ob *subjectionem*, qualem habent liberi (quorum nomine in hac concessione favorabili veniunt naturales etiam & adoptivi, nepotes & pronepotes, item gener, nurus, privigni) ad parentes, pupilli & minores ad tutorem & curatorem, servi, famuli, domestici, ad dominum & herum, familia ad patremfamilias, milites ad duces, Religiosi ad suos Prælatos, uti desumitur ex *can. cit. & c. 34. h. t.* Nec refert, sive excommunicatio se teneat ex hac vel illa parte, Superioris vel subditi &c. 4. ob *ignorantiam* etiam vincibilem; tam *Juris*, qua nescitur, excommunicatos esse vitandos, quam *Facti*, qua certò non scitur, hunc vel illum esse excommunicatum non toleratum. per *can. cit.* modò ignorantia non sit affectata. P. Wiestner *h. t. n. 67.* cum alijs. 5. ob *necessitatem* seu 32

animæ ſeu corporis. *c.* 31. 34. *citt.* ſive illa ſe teneat ex parte excommunicati vel aliorum, ſive ex parte communicantis: ſic potes excommunicatum ægrum ſanare, peregrinum hoſpitiò excipere &c. & viciſſim ab eò ſanari, excipi &c. ſaltem ſi alius id æquè bene nequeat præſtare; imò in neceſſitate potes ab ipſo etiam petere adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ &c. licèt ipſe excommunicatus, ut licitè miniſtret, debeat ſibi procurare ſtatum gratiæ per contritionem, & voluntatem petendi ac impetrandi abſolutionem à cenſura. Atque hæ cauſæ exprimi ſolent à Gloſſa *in c.* 15. *h. t.* & alijs communiter per hunc verſiculum: *Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe:* per *Legem* enim intelligitur vinculum & lex Matrimonialis: per *humile* autem ſubjectio: cætera patent.

83 Quæres, an fideles cum excommunicatis toleratis abſque dictis cauſis liberè & licitè poſſint communicare? 2. quid ijs faciendum, ſi excommunicatus non toleratus fortè ſe immiſceat in loco, ubi celebratur Miſſa? R. ad 1. quamvis in Civilibus, Politicis, & Forenſibus videatur licita communicatio abſque omni cauſa, & liberè permiſſa voluntati fidelium; in Divinis tamen probabiliùs ſolùm tunc, quando adeſt gravis cauſa, & aliqua neceſſitas, ita ut non ſuppetat alius miniſter Eccleſiaſticus, qui æquè utiliter ac faciliter Sacra miniſtret; & hinc juxta veriorem ac tutiorem ſententiam Suarezij *de Cenſuris d.* 11. *ſect.* 4. *n.* 11. non licet ipſis ab excommunicato tolerato petere Miſſam, vel aliquod Sacramentum ſibi miniſtrari, ubi eſt copia alterius Sacerdotis, diſſentiente Sanchez *l.* 7. *de Matrim. d.* 9. *n.* 8. quia ſine indecentia, ſcandalo, & contemptu cenſurarum vix eveniet, ut ab Eccleſiæ gremio ſeparatus, ad cujuslibet requiſitionem ſine omni neceſſitate Sacramenta & Divina miniſtret. Interim tamen non prohibentur fideles pro excommunicatis toleratis preces publicas fundere, imò & ipſum Sacrificium offer-

Digitized by Google

fere, ut cum Henriq. Palao, & alijs non improbabiliter docet P. Wiestner *h. t. n. 34.* contra Sot Suar. Aylam, ut nempe reducantur excommunicati Catholici per has preces & Sacrificia. R. ad 2. Tam Sacerdos, quam alij præsentes, deberent se opponere, ac proinde monere, ut discederet: si nollet, etiam expellere: si hac via nihil possent efficere, fideles discedere, imò & Sacerdos, si nondum consecrâsset, vel, ut aliqui volunt, nondum inchoâsset *Cananem* Missæ, deberet: si autem huc jam perveniisset, vel saltem si jam consecrâsset, pergere quidem deberet usque ad Sumptionem, tum verò omissis cœteris statim ab Altari recedere. DD. *passim ex Clem. 2. v. nonnulli h.t.* Sacerdos autem, qui scienter præsente excommunicato non-tolerato celebrat Missam, præter peccatum grave & excommunicationem Minorem, quam contrahit, interdicitur ab ingressu Ecclesiæ. *c. 8. de privil. in 6.*

Dico 5. Excommunicatio Minor hodie contrahitur 34
ob unicam causam, scilicet propter illicitam communicationem cum excommunicatis non toleratis, sive communicatio contingat in Divinis, quæ est peccatum mortale, sive in Politicis, Civilibus, & Forensibus, quæ est ordinariè tantùm peccatum veniale. Text. & DD. in *c. 2. de except. c. 15. 29. 55. h. t. & c. fin. de Cler. excom. ministr.* Engel *h. t. n. 71. Hodie*, inquam; de Jure enim antiquiori ex pluribus causis dictata noscitur. *can. ult. caus. 3. q. 4.* & varia ex variis causis, etiam per sententiam Judicis irrogata, atque vario cum effectu, dum alia privabat sola communione hominum, alia solâ perceptione Sacramentorum omnium, alia solius Eucharistiæ. *tot. caus. 11. q. 3. & can. cit.* Oppones. Juxta *c. 18. 29. 55. h.t. item can. 17. caus. 11. q. 3. c. 30. eod. & c. 3. 9. eod. in 6.* contrahitur excommunicatio Major, & ut loquitur *can. cit. similis excommunicatio*, ab eo, qui communicat cum excommunicato Majore excommunicatione, & non-tolerato: ergo. R. *dist. ant.* in casibus

ſibus ſpecialibus. *C. Axt.* generaliter & per ſe. *N. Ant. & Conſ.* In *c. 18. cit.* eſt ſermo de communicante Clerico in Divinis ſcienter cum excommunicato a Papa. In *c. 29. 55.* allegatis de communicante in crimine criminoſo. Et in d. *can. 17. c. 3. 9. & 30.* de communicatione nimis frequenti, nociva, & ſuſpecta, in quam per ſpecialem ſententiam fuit lata & ſtatuta excommunicatio Major. In his caſibus admitto incurri excommunicationem Majorem, in ultimo tamen non niſi poſt prævias monitiones ſingulares, quarum una ſaltem ad valorem, & ternæ ad juſtitiam requiruntur. Barboſ. & Wangnereck in Exegeſi ad *c. 5. h. t. in 6.*

35 Dico 6. Excommunicationis Minoris hodie unicus eſt effectus directus, nempe uſus Sacramentorum paſſivi, ſeu perceptionis Sacramentorum, privatio. 2. atque ab ea abſolvere poteſt quilibet legitimus Confeſſarius pro foro interno, pro externo autem Judex Eccleſiaſticus, tam Delegatus, quam Ordinarius. Communis. Prior pars ſumitur ex *c. 2. c. fin. citt. c. 59. h. t.* Unde graviter quidem peccat, qui Minori excommunicatione irretitus ante abſolutionem ſuſcipit aliquod Sacramentum, quia violat præceptum Eccleſiæ in re gravi, licet valeat Sacramentum (etiam Pœnitentiæ, ſi hanc prohibitionem neſcivit, vel, ſi ſcivit, abſolutionem tamen prius petivit, & ob malitiam vel ignorantiam Confeſſarij non obtinuit) non tamen graviter peccat, imò probabilius, ut docent multi apud Palao & P. Schmier *de Delictis p. 1. c. 3. n. 211.* nec venialiter, ſi Sacramentum adminiſtret, propter *text. c. fin. cit.* ibi: *cum non videatur à collatione, ſed participatione Sacramentorum, remotus.* Nec obſtat, quòd in *d. c.* præmittantur iſta verba: *peccat autem conferendo Eccleſiaſtica Sacramenta*; quia hoc intelligendum eſt de eo, qui in ſtatu peccati gravis confert aliis Sacramenta, ſicut prius in eodem *c.* dicebatur graviter peccare, qui in excommunicatione Minore celebrat Miſſam, & Sacra-

cramentum Eucharistiæ recipit in tali statu peccati. Si hoc non placet, dic cum P. La Croix & P. Schmalzgrueber *h. t. n.* 209. conferentem peccare quidem propter allegata verba, *peccat autem*, at tantùm venialiter; quia textus omittit verbum *graviter*, quod priùs posuit apud celebrantem Missæ Sacrificium. Dixi, *effectus directus*; quippe & *indirectum* habet, seu facit, ut excommunicatus hac excommunicatione illicitè patiatur se eligi (præsentari, aut per collationem promoveri) ad Beneficium Ecclesiasticum. *c. fin. cit.* quia Beneficium ex intentione Ecclesiæ requirit susceptionem Ordinum, & ordinatur plerumque ad Sacrificium Missæ, quæ taliter excommunicato non licent: quamvis fortè non peccent eligentes, præsentantes &c. Nec electio, præsentatio &c. est ipso jure irrita, sed tantùm *irritanda*; quia hunc terminum adhibet *d. c. fin.* Posterior pars colligitur ex *c.* 29. *h. t.* Opponens: in *d. c.* fit mentio *proprij sacerdotis*: sed, qui habet jurisdictionem delegatam tantùm, non est proprius sacerdos: ergo. ℟. N. *Min.* ratio negandi sumitur ex *c.* 12. *de Pœnit. & Remiss.*

Dico 7. Excommunicationem Canonis quamvis omnis rationis capax, qui in Clericum vel Monachum violentas manus juxta datam *n.* 26. 27. explicationem injicit ex prava intentione, incurrat. 2. non obstante, quòd fortè Clericus vel Monachus in percussionem consentiat. 3. ab ea tamen excusatur omnis, qui sine peccato, saltem mortali, percutit. 4. & si Clericus vel vel Monachus sibi ipsi vim inferat occidendo, vulnerando &c. vel, ut ab aliis fiat, mandet aut exigat. Pars 1. clarè decisa est in *can. siquis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 3. Pars 2. sumitur indè, quia efficaciter & validè non possunt renuntiare privilegio, non tam in favorem suæ personæ, quàm totius Statûs Ecclesiastici, introducto. *c.* 12. *de foro comp.* Pars 3. patet ex dictis *h. t. n.* 8. quia pœna requirit culpam, & pœna gravis, qualis est 36

excommunicatio, culpam gravem. Unde excusantur 1. Clerici seniores, vel Magistri, qui Clericos juniores, vel discipulos, etiam in Sacris constitutos, percutiunt moderatè correctionis causâ. *c. 10. 24. §4. h. t.* 2. pater, vel alij consanguinei, qui filium, vel consanguineum Clericum in Minoribus constitutum, sibi subjectum, ex eadem causa correctionis verberant intra limites. *c. §4. cit.* probabiliùs tamen non, si filius, vel consanguineus, jam sit in Majoribus Ordinibus, ut cum Felino & Molina docent multi cum S. Antonin. Sylv. Suar. quia id in nullo Jure permittitur, adeóque procedit *can. si quis suadente cit.* dispositio. 3. qui ad defensionem sui, rerum suarum, & cujusvis innocentis, tenent, percutiunt &c. Clericum cum moderamine inculpatæ tutelæ; cùm omnia Jura permittant vim vi repellere. Ex eadem causa mulier Clericum suæ pudicitiæ facto aliquo insidiantem verberibus vel fuste, si aliter nequeat, repellens excusatur, utì & deprehendens Clericum cum uxore, matre, filia, sorore sua turpiter agentem, eúmque in continenti percutiens, vel occidens; quamvis enim occidendo graviter peccet, tamen juxta *c. 3. h. t.* ab excommunicatione immunis est. Pariter excusatur Judex Sæcularis ex tacito Ecclesiastici consensu capiens Clericum in flagranti delicto deprehensum, ut eum sistat suo Judici Ecclesiastico: item Creditor Clericum debitorem de fuga suspectum detinens: vel alius rem alienam auferenti Clerico extorquens è manibus &c. quia hæc fiunt justæ defensionis causâ. 4. pueri Clerici inter ludendum, vel etiam in rixa, se mutuò percutientes, etiam ad sanguinis è naribus, unde facilè fluit, effusionem; quia graviter non videntur peccare. Pars 4. quoad casum, quo mandat vel exigit sibi violentas inferri manus, videtur decisa in *c. 36. h. t.* ubi Clericus dicitur excommunicandus tantùm, non excommunicatus, *si sponte se subjecerit*, seu consenserit in sui percussionem, atque in hoc facilè conveniunt DD. at in casu,

quo

quo sibi ipsi vim facit, gravissimi DD. uti Abb. Molin. Sayr. Pirhing &c. putant esse excommunicatum, sed Barbos. in *c. cit. n. 7.* Palao, alijque nobiscum sentiunt; quia in *can. siquis suadente cit.* planè videtur exigi distinctio personarum inter injicientem manus violentas, & eum, cui infertur violentia, ac insuper hæc materia est pœnalis, adeóque strictæ interpretationis. Nec obstat, quòd quis suicidiò non minùs committat homicidium, quam si alius violentè interimat. *can. 9. caus. 23. q. 5.* licèt enim hoc verum sit, eidem tamen pœnæ non subjacet; quia id in Jure non est satis expressum.

Oppones. Siquis Clericus agat personam Christi in 37
die Paraseves, & aliquis ex Judæis, odiò occultò erga ipsum flagrans, & personatum Christum probè cognoscens, acriter percutiat, caputque ipsius ac tergus validis verberibus sat crudeliter dedolet, iste non incurrit excommunicationem Canonis: sed hujus rei ratio non est alia, quàm quòd ille assumendo personam Christi consenserit in sui percussionem: ergo percutiens Clericum consentientem excusatur. R. *trans. Ma.* de cujus veritate fors non immeritò dubitatur. *N. Min.* ratio enim, cur talis Judæus personatus non incurrat excommunicationem, licèt percutiat suadente diabolo in facta hypothesi, non est consensus Clerici in percussionem (imò neque consensit in excessivam & ex odio procedentem) sed hæc, quòd ista percussio in his circumstantijs non censeatur *exterius* esse graviter injuriosa Clerico, nec in his circumstantiis posita *de se* graviter peccaminosa.

Dico 8. Absolvere ab excommunicatione Canonis 38
quamquam de Jure Communi extra articulum mortis nemo possit. 2. ex privilegio tamen, vel speciali concessione, id permissum est Legatis à latere quoad omnes ad se recurrentes à quacunque percussione, & pro utroque foro. 3. Legatis Missis, seu Nuntijs Apostolicis,

licis, ſed cum reſtrictione ad ſubditos ſuæ provinciæ, ad quam miſſi ſunt, & quamdiu morantur in Provincia. 4. Epiſcopis à quacunque percuſſione occulta, & ad forum contentioſum non deducta, pro foro interno: item in percuſſione levi, etiam notoria, pro utroque: imò & in gravi quoad Clericos alium Clericum ſuæ communitatis vel Collegii, in quo convivunt, percutientes: atque etiam ſi percuſſio fuit enormis, facta tamen ab impubere: vel enormis quidem, & notoria, aut ad forum contentioſum deducta, at facta ab illis, qui laborant impedimento adeundi Pontificem, vel ejus Legatum. 5. Prælatis Regularibus & localibus quoad ſuos Religioſos, ſi percuſſio ſit levis, vel gravis: ſi verò enormis, quando etiam pro hoc caſu obtinent privilegium, ut plerique obtinent. 6. & quoad ſuos Religioſos, alterius Ordinis vel Monaſterii ſeu domûs Religioſum percutientes, ſed cum limitatione. 7. Item Religioſi, Mendicantes ſaltem, quoad ſæculares quoscunque pro foro interno, etſi percuſſio fuerit enormis. Ut adeò ferè nunquam hodie opus ſit recurrere ad Sedem Apoſtolicam, excepto caſu, quo quis abſolvitur ab Epiſcopo à percuſſione gravi vel enormi occulta, quæ poſtea fit notoria, vel deducitur ad forum contentioſum, vel ab alio, qui poteſtate & privilegio abſolutè abſolvendi deſtitutus eſt; tunc enim abſoluti ceſſante impedimento (ſi illud fuit temporale, non perpetuum) debent recurrere ad Sedem Apoſtolicam, & prior quidem, ut de novo abſolvatur, poſterior autem, ut mandatum de ſatisfaciendo Eccleſiæ & parti læſæ ſuſcipiat, ſub qua conditione, & cautione juratoria ſe ſiſtendi fuit abſolutus. *c. 13. c. 58. h. t.* Notandum inſuper eſt, quòd impeditus per ſe ipſum adire Pontificem, vel ejus Legatum, pro impetranda Abſolutione, non teneatur mittere alium loco ſui, vel per litteras indè petere Abſolutionem: quia jura exigunt, ut ipſe vadat, ſi poſſit. Sayrus *in Theſaur. c. 28. n. 38.* cum Navarro.

Pars

Pars 1. probatur, imò clarè liquet ex *can. ſiquis ſuadente.* ſæpius *cit.* Pars 2. ſumitur ex *c. 9.* & ibi gl. *de Offic. Legati.* Pars. 3. ex *c. 4. eod. & c. 9. cit.* Pars 4. quoad percuſſionem occultam &c. ex Trid. *ſ. 24. c. 6. de Ref.* quoad percuſſionem levem ex *c. 17. h. t.* quoad gravem apud Clericos in eodem Collegio degentes, &, quod facilè contingit, ſe verberantes, ex *c. 9. de Vita & honeſt.* quoad gravem & enormem, ab impubere tamèn factam, ex *c. 1, c. 58. c. fin. h. t.* etſi is primùm poſt adeptam pubertatem petat abſolutionem. *c. fin. cit.* quia beneficium â jure ſemel conceſſum non extinguunt anni pubertatis ſupervenientes, ut tenet communis: quoad laborantes impedimentô, quale habent mulieres omnes. *c. 6. c. 13. eod.* ac ſpeciatim Moniales ſe invicem verberantes, *c. 33. eod.* item viri, quibus acceſſus ad Pontificem vel moraliter impoſſibilis, vel ſaltem valde difficilis accidit in perpetuũ aut ad tempus, vel ſine præjudicio alieno fieri nequit, uti ſunt ſenes, morbidi, claudi, cæci, debiles, tertiana febri laborantes (ſaltem ad tempus) Nobiles & delicati, pauperes, qui iter mendicando perficere deberent, alias mendicare non ſoliti, ſi hoſtis obſideat vias, Religioſi, parochi, mariti, gubernatores urbis, filiifamilias, qui non ſunt ſui juris, janitores, ſervi, & publico officio illigati ac idoneum vicarium non habentes &c. ex *c. 3. 6. 13. c. 58. eod.* Impediti ab itinere Romano, & ſic ab Epiſcopo abſolvibiles, comprehendi ſolent his verſibus: *Regula, Mos, Sexus, Hoſtis, Puer, Officialis, Delicioſus, Inops, Ægérque, Senéxque, Sodalis, Janitor, Aſtrictus, Dubius, Cauſæ levis ictus, Debilis, abſolvi ſine Summa Sede merentur.* Qui tamen laborant impedimentô non perpetuô, ſed temporali, & ab Epiſcopo abſolvuntur ratione impedimenti (niſi ſint impuberes) non debent abſolvi niſi ſub promiſſione jurata, quòd ceſſante impedimento ad Pontificem, vel ejus Legatum accedere velint. *cc. cit.* Sicut nullus alius, niſi priùs præſtiterit ſatis-

tisfactionem parti læsæ, vel de satisfaciendo idoneam cautionem. Pars 5. sumitur ex *c.* 2. & 50. *eod.* Privilegium quoad percussionem enormem habent Mendicantes & nostra Societas, ut patet ex *Compend. Privil.* ejusdem *V. Absolutio.* Pars 6. ex *c.* 32. *eod.* ubi ponitur hæc limitatio, ut absolutio fiat præsente & consentiente percussi Superiore, nimirum per se vel per vicarium. Si verò Religiosus non exemptus percuteret Clericum Sæcularem, petenda foret absolutio ab Episcopo, nisi percussio esset gravis vel enormis. *c.* 21. *eod. in 6.* cum *c.* 32. *cit.* si autem percussor Religiosus foret exemptus, absolutio quidem peti posset ab Episcopo, ab hac tamen danda non esset, nisi cum consensu Prælati Regularis. *c.* 32. *cit.* Pars 7. ex *d. Compend. privil.* quia percussio occulta, etiam enormis, non est inter casus Bullæ Cœnæ, qui soli excipiuntur ab absolutione casuum Pontificiorum Mendicantibus concessa, saltem extra Italiam, utì dictum *n.* 14. *Tit. XXXVIII de Pœnitent.*

§. 3.

De Suspensione.

29 Sciendum 1. Suspensionem propriè acceptam ex communi in hunc sensum definiri: est *censura Ecclesiastica, privans Clericum vel Ministrum Ecclesiæ usu Officij, vel Beneficij Ecclesiastici, vel utriusque simul, quà talis.* Dicitur 1. *propriè acceptam*; si enim feratur in pœnam, & vindictam delicti merè præteriti, vel ex mente ferentis ad certum tempus, v. g ad biennium, vel etiam sine ulla spe remissionis ac in perpetuum, censura Ecclesiastica non est; quia non pœna Medicinalis, nec ordinata in bonum & emendationem delinquentis, ut is ponat contumaciam, quod intendere debet omnis censura, sed in vindictam tendit, & ideo Suspensio

ſpenſio *Pœnalis*, non *Medicinalis*, appellari ſolet, adeóque erit vel Irregularitas, vel Depoſitio, vel Privatio Officii aut Beneficii, vel alia pœna vindicativa. 2. *cenſura Eccleſiaſtica*, in qua ratione generica convenit cum Excommunicatione & Interdicto. 3. *Clericum, vel Miniſtrum Eccleſiæ*: quapropter Laicus, utpote officii & beneficii Eccleſiaſtici incapax, ſuſpendi nequit, ſed ſolus Clericus, qui habet Ordines, vel Officium, vel Beneficium, à quorum exercitio impeditur per Suſpenſionem. Quando proin Abbatiſſæ vel Prioriſſæ dicuntur à ſuo officio ſuſpendi; propriè ſuſpenſio non eſt, vel cenſura, cujus temeraria violatio inducat irregularitatem, *c. 1. h. t. in 6. & c. 9. de Cler. excom. miniſtr.* ſtatutam. 4. *privans uſu*, h. e. impediens à miniſterio vel functione Eccleſiaſtica, ita ut actus Ordinis, & Beneficii ſint illiciti, licèt valeant, niſi ſint actus jurisdictionis & officii, à quibus aliquis eſt ſuſpenſus, & ut talis denuntiatus, ſeu non-toleratus. Neque Suſpenſio privat ipſo Ordine, Officio, vel Beneficio, aut titulo, ſicut Depoſitio & Degratatio. 5. *quà talis*, ſeu formaliter & directè, quatenus ille uſus eſt functio quædam & exercitium poteſtatis, ab Ordine, Officio, vel Beneficio Eccleſiaſtico provenientis. 6. *Officij*, quo nomine venit poteſtas Ordinis, & Jurisdictionis Eccleſiaſticæ, vel potiùs actus & uſus. 7. *Beneficij*, per quod intelligitur jus exercendi functiones beneficii, & percipiendi fructus, vel potiùs adminiſtratio beneficii, & fructuum beneficialium perceptio. Ex quibus patet differentia *Suſpenſionis* à reliquis cenſuris, Excommunicatione, & Interdicto: ab *Excommunicatione* quidem, tum quia hæc privat quidem etiam uſu Officii & Beneficii Eccleſiaſtici, at non tantùm, ſed etiam aliis bonis fidelium communibus, & Eccleſiæ ſuffragiis, nec ſub illa ratione & formalitate, ſub qua Suſpenſio, nimirum quatenus ille uſus eſt communicatio cum reliquis fidelibus, non verò formaliter, directè, & quatenus eſt functio quæ-

quædam vel exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſub qua ratione privat Suſpenſio, tum quia non Clericos tantùm, uti Suſpenſio, ſed etiam Laicos & Fideles omnes afficit: ab *Interdicto* autem, quia hoc, licèt privet quoque functionibus ſacris, id tamen non facit directè, & quatenus ſunt tales, ſed ſub alia ratione, quatenus nempe ſunt quædam Divinorum participatio per præſentiam, & aſſiſtentiam: deinde Interdictum privat etiam ſepulturâ Eccleſiaſticâ, nec ſolos Clericos afficit, ſed etiam alios.

40 Sc. 2. Ex data definitione colligi principalem Suſpenſionis diviſionem, nimirum quòd alia ſit *Totalis*, qua quis ſuſpenditur ab Officio & Beneficio ſimul, qualis eſſe ſemper intelligitur, quæ fertur terminis indefinitis & abſolutis, niſi aliunde colligatur aliud; nam propoſitio indefinita ob ſuam indifferentiam æquivalet univerſali, & ſine fundamento per Suſpenſionem ſimpliciter prolatam intelligeretur Suſpenſio ab Officio tantùm, vel a Beneficio tantùm. Alia autem *Partialis*, qua quis ſuſpenditur ab alterutro tantùm, nimirum vel ab actibus Officij tantùm, vel Beneficij tantùm. Et hæc Partialis iterum poteſt eſſe vel à toto Officio, ſeu ab omnibus ejus actibus; aut à toto Beneficio ſeu ab omnibus Beneficiis, & omnibus fructibus beneficialibus, ac vocari poteſt Suſpenſio *totalis ſecundùm quid*: vel ab Officio ex parte, v. g. ab uno vel altero tantùm Ordinis actu, v. g. à celebratione Miſſarum, ab audiendis Confeſſionibus &c. vel tantùm à juriſdictione, vel uno actu juriſdictionis, v. g. à collatione Beneficiorum: aut a Beneficio ex parte, v. g. ab uno tantùm Beneficio, vel parte tantùm fructuum beneficialium, vel à Diſtributionibus tantùm; atque hanc libet vocare *partialem ſecundùm quid*. Sicut autem per Suſpenſionem ſimpliciter & indefinitè prolatam intelligitur Totalis abſolutè, ab Officio & Beneficio ſimul; ita per Suſpenſionem ab Officio tantùm, vel Beneficio tantùm, v. g. ſi dicatur in Jure, *ſuſpen-*

ſpenſus ſit; vel *ſuſpendatur, ab Officio*, intelligitur Totalis ſecundùm quid; propter allatam ſuperius rationem. Diligenter itaque attendendum, quibus verbis utatur Jus; vel Judex, Suſpenſionem inferens, &, cùm poſſit ac ſoleat quis ſuſpendi ab Officio, non debet illa extendi ad Beneficium, vel viciſſim; item ſiquis ſuſpendatur ab Ordine, non debet intelligi de aliis actibus Officij &c. cùm hujuſmodi Suſpenſio non neceſſariò trahat alteram. per *c. 10. de Purg. Canon.* Ulteriùs dividitur Suſpenſio in eam, quæ eſt *à Jure*, & in illam, quæ procedit *ab Homine*, item quæ eſt *ferendæ*, & quæ *latæ ſententiæ*. uti de Cenſuris in genere dictum *n.* 3. Demum adverte, Suſpenſos quoque, ſicut de Excommunicatis diſſeruimus *n.* 25. ſervatâ proportione alios eſſe *Toleratos*, qui nempe ſpecialiter & publicè ut tales *denuntiati* non ſunt, alios verò *Non-toleratos*, qui ut tales dictò modò ſunt *denuntiati*.

Dico 1. Suſpendere poſſunt omnes & ſoli illi, qui 41
in Clericum habent jurisdictionem fori externi & contentioſi. 2. non obſtante, quòd Clericus alias ſubjectus (aut Religioſus) illo tempore exiſtat extra territorium ſuſpendentis, vel beneficium aliquod, à quo ſuſpenditur, ſit extra territorium ſuſpendentis. 3. ut autem Suſpenſio feratur licitè à Superiore, ferri debet in ſcripto, & prævia monitione trina, vel una æquivalente trinæ. 4. Impeditur autem vel evitatur Suſpenſio ijs modis, quibus ab Excommunicatione incurrenda aliquis excuſatur. Pars 1. & 3. deducitur ex dictis de Cenſuris in genere *n.* 3. 9. Ubi tamen adverte, ſi Suſpenſio, impropriè talis, feratur non ad correctionem delinquentis, ſed merè in pœnam, non requiri monitionem præviam. per *c. 33. de teſtib. & c. 5. h. t. in* 6. Pars 2. ex ſubjectione perſonali, qua Clericus ſuo Superiori, & Religioſus ſuo Prælato, adſtrictus eſt, cùm perſonaliter ſubjectus maneat ſubjectus, ubicunque exſtiterit, & ſubjectio adhæreat perſonæ. Nec obſtat communis regu-

gula *c. 2. de Conſtit. in 6. & l. fin. ff. de Jurisd.* comprehenſa, *extra territorium jus dicenti impunè non paretur:* quia procedit tantùm de Legibus, Statutis, & Sententiis generalibus, quæ immediatè non perſonas, ſed locum & territorium afficiunt, non verò de ſententia particulari, quæ immediate fertur in perſonaliter ſubjectum. Pars 4. patet ex allatis *n. 10.*

42 Dico 2. Suſpendi poſſunt non modò Clerici ſingulares ſubjecti. 2. ſed etiam Communitates, Capitula, & Collegia Clericorum. 3. nunquam verò ſine delicto, ſaltem aliquorum, ſi communitas, vel proprio perſonæ, ſi perſona ſingularis ſuſpendatur. 4. quod delictum regulariter debet eſſe grave. 5. externum, non merè præteritum, ſi Suſpenſio ſit vera & propriè talis &c. Pars 1. per ſe liquet. Notandum tamen, quòd Epiſcopi ob eminentiam ſtatûs, & ne impediantur in exercitio ſui officii, non cenſeantur comprehendi Suſpenſione (utì & Interdicto) generaliter lata, niſi eorum fiat mentio expreſſa. *c. 4. h. t. in 6.* quod tamen privilegium probabiliùs non eſt extendendum ad cenſuram Excommunicationis, cùm de hac nihil dicatur in *d. c.* & in poſitivis non valeat argumentum à pari, ut docet La Croix *to. 8. l. 7. n. 43.* cum Suar. Dicaſt. Gibalino. Pars 2. ex *c. quia ſæpe 40. de Elect. in 6. Extrav. 1. eod. int. com. & Extrav. Sanè de Simon.* ubi exſtant talia exempla. Qui tamen ex tali communitate ſunt innocentes, non privantur juribus & functionibus, quæ ipſis quà ſingulis ſigillatim competunt, ſed tantùm ijs, quæ communitati quà tali collectivè, cujus ſunt membra, utì v. g. eſt jus eligendi Prælatum &c. Pars 3. ex natura omnis pœnæ, quæ locum non habet, ubi culpa non eſt. Quòd verò requiratur delictum proprium perſonæ, ſi perſona ſingularis propriè ſuſpendatur, & privetur jure proprio jam quæſito, ſumitur ex *c. 2. de Conſtit.* ibi: *rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit.* & ex *c. 2. de his, quæ à ſiunt à ma-*

Digitized by Google

major. part. Capit. ibi : *cùm peccata ſuos authores tenere debeant &c.* nec ſatis æquum videretur, ſi innocens nocentis delictum luere deberet, jus proprium jam quæſitum amittendo. Aliud eſt de amiſſione juris communis, quod competit tantùm communitati quà tali. Si dicas, in *c. 14. de tempor. Ordinat.* puerum, ante legitimam ætatem ordinatum ex culpa aliena Epiſcopi, cum ordinantis, absque propria culpa fuiſſe ſuſpenſum ab Officio Diaconatûs, donec perveniret ad ætatem debitam; repono, illam ſuſpenſionem non fuiſſe veram & propriè dictam, cùm hæc non feratur ad certum & determinatum tempus, ſed quandam prohibitionem, quæ ad irregularitatem reducitur, & inhabilitatem propter defectum ætatis Canonicæ. Pars 4. ex natura pœnæ gravis, quæ requirit culpam gravem, ut ſit proportio inter culpam & pœnam juxta Leges Juſtitiæ. Nec eſt paritas cum excommunicatione Minore, quæ incurritur etiam ob peccatum veniale, uti docuimus *n. 34.* quia Suſpenſio, licèt minoribus bonis privet, quam ſit perceptio Sacramentorum, qua privat excommunicatio Minor, difficiliùs tamen tollitur, cùm ab excommunicatione Minore quilibet Confeſſarius valeat abſolvere; imò Suſpenſio ſæpe inducit damnum valde grave & irreparabile, nec non aliquam ſecum fert infamiam. Addidi tamen, *regulariter*; nam ſi ab Homine feratur Suſpenſio tantùm ab unico actu, v. g. ſuffragationis in Capitulo, vel à celebratione Miſſæ tantùm in certo loco, ut abſolutè fieri poteſt, vel ſiquis impropriè ſuſpendatur ad tempus valde breve, probabile putant DD. quòd ſufficiat peccatum veniale. Pars 5. conſtat ex dictis *n. 8.*

Dico 3. Effectus Suſpenſionis violatæ eſt tum *peccatum*, regulariter grave, quo ſe obſtringit ſuſpenſus exercendo actum, à quo ſuſpenſus eſt, tum *pœna*, quæ in exercente actum *Ordinis*, quo privatur ſuſpenſus, eſt irregularitas, ut patet ex *tit. de Clerit. excomm. miniſtr.* 43

alia autem, nempe privatio Beneficii, ſi ſuſpenſus à *beneficio*, ſe ingerat in ejus adminiſtrationem. *c. 1. §. fin. de Elect. in* 6. tum etiam, ſi ſuſpenſus eſt *denuntiatus*, ſeu *non toleratus*, invaliditas actûs, ſi iſtius valor pendet ab Eccleſia, ut ſi exerceat ſuſpenſus actum jurisdictionis, vel beneficij, vel officij (excepto actu Ordinis.) *c. 8. de Conſuet. c. 16. de Elect. c. 8. de etat. & qualit. c. un. ne Sede vac. in* 6. quia ſuſpenſo non tolerato adimit Eccleſia jurisdictionem, & poteſtatem agendi extra caſum urgentiſſimæ neceſſitatis. Ingens igitur quoad effectum Suſpenſionis diſcrimen eſt inter ſuſpenſum *toleratum* & *non toleratum;* nam iſte nunquã (extra dictum caſum) agit licitè exercendo actus, à quibus ſuſpenſus eſt, licèt requiratur à fidelibus, imò nec fideles licitè requirunt vel petunt ab ipſo talem actum, cùm teneantur ipſum vitare quoad tales actus (licèt non quoad alia) & cum ipſo non communicare; inducerent enim ad peccatum, & ad hoc ei cooperarentur: deinde ſemper agit nulliter exercendo actus jurisdictionis, officij, & beneficij, à quibus ſuſpenſus eſt. Econtra ille, nimirum *toleratus*, ſeu non denuntiatus, quamvis agat illicitè ingerendo ſe in exercitium actûs, à quo ſuſpenſus eſt, operatur tamen licitè, ſi ab aliis propter ſuam utilitatem requiratur, nec fideles peccant ex juſta cauſa petendo ab ipſo talem actum, v. g. Miſſam, Abſolutionem, Euchariſtiam, aut alia Divina, quo caſu requiſitionis nec irregularitatem incurrit ſuſpenſus hujusmodi actum exercens: deinde actus ab eo geſti, etiam jurisdictionis, licèt ipſe ſe ingeſſerit illicitè, non requiſitus, valent omnes, modò non repellatur per exceptionem. Ratio diverſitatis inter utrumque ſumitur partim ex *cc. citt.* partim ex Bulla *Ad evitanda*. Martini V. Vid. Suar. Bonac. Palao, Pirhing *h. t. n.* 210. Wieſtner *n.* 113. Cœterùm Suſpenſio *ab ingreſſu Eccleſiæ*, quæ tamen meliùs dicitur *Interdictum*, privat omni publico actu Ordinis & Officij Divini in Eccleſia, imò & præ-

ſentiâ

ſentiâ in Eccleſia eo tempore, quo celebrantur Divina Officia, pſallitur &c. non tamen extra Eccleſiam, nec privatis Orationibus etiam in Eccleſia, & extra tempus, quo inibi celebrantur Divina.

Dico 4. Abſolvere à Suſpenſione propriè dicta, à Ju- 44
re lata, & non reſervata, poteſt Epiſcopus, vel alius Prælatus jurisdictione quaſi-Epiſcopali præditus in ſuſpenſum, & quidem pro utroque foro. DD. communiter ex *c. 29. h. t.* ibi: *quia tamen conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.* Dixi 1. *Abſolvere*; hoc enim modo, & non alio, tollitur omnis cenſura: ſi tamen foret ſuſpenſio impropriè dicta, v. g. lata pro tempore determinato, vel etiam ſub conditione aliqua, tunc lapſu temporis, aut impleta conditione, ceſſaret per ſe, absque ulla abſolutione nova. 2. *propriè dicta*, nimirum ut eſt pœna Medicinalis ad correctionem delinquentis; ſi enim in puram delicti pœnam lata eſt, ſive ad certum tempus, ſive expreſsè in perpetuum, ſolus conditor Juris relaxat: quamvis, ſi ſine præfinito tempore, & ſine expreſſa mentione perpetuitatis lata ſit, communiùs cenſeant, Abſolutionem Epiſcopo eſſe permiſſam. 3. *à Jure lata*; impoſitam enim ab Homine ſolus imponens, vel ejus ſucceſſor, aut delegatus, uti & (ſaltem validè) ejus Superior tollit. 4. *non reſervata*; nam per reſervationem adimitur poteſtas abſolvendi inferioribus auctore Juris, niſi detur illis ſpeciale privilegium, cujusmodi quoad omnem omnino ſuſpenſionem occultam, & ad forum contentioſum non deductam, pro foro interno obtinent Epiſcopi in Trid. *ſ. 24. c. 6. de Ref.* & Confeſſarii Societatis JESU (& quarumdam aliarum Religionum) ut habetur in *Compend. privileg.* ejusdem Societatis. *v. Abſolutio §. 1.* Palao, Wieſtner, alii. 5. *Epiſcopus &c.* nam aliis inferioribus, privilegiô deſtitutis, etiam Confeſſariis pro foro interno, licèt ſuſpenſio Juris reſer-

vata non ſit, communiter negatur poteſtas abſolvendi; cùm abſolutio à Suſpenſione non neceſſariò ſit præmittenda abſolutioni à peccatis, ſicut abſolutio ab Excommunicatione, quam *n.* 14. permiſimus omnibus Confeſſariis, & Parochis, pro foro interno, ſi excommunicatio non eſt reſervata.

§. 4.

De Interdicto. Ubi etiam de Ceſſatione à Divinis.

45 Sciendum 1. Interdictum propriè acceptum ex *c. 11. de Sponſal.* & *c.* 11. *de Pœnit.* ſic definiri poſſe: eſt *cenſura Eccleſiaſtica privans uſu ſeu participatione officiorum Divinorum omnium, aliquorum Sacramentorum, & Sacræ Sepulturæ, quà talium.* Neque ſollicitum te habeat, an hæc, vel aliæ definitiones à nobis per decurſum totius Juris Canonici allatæ, ſint in omni rigore Logico veræ definitiones, vel tantùm deſcriptiones; cùm materiæ Juridicæ propter ſui amplitudinem & caſuum diverſitatem ferè non patiantur exactas definitiones, & ideo in *l.* 202. *ff. de R. J.* omnis definitio in Jure periculoſa dicatur. Convenit Interdictum cum aliis Cenſuris in generalibus, ac in cauſa finali ſpeciatim, quia tanquam pœna medicinalis (niſi feratur ad certum tempus ob delictum merè præteritum in meram vindictam; quo caſu propriè Interdictum non eſt) ordinatur ad emendationem delinquentium, & poſitionem contumaciæ. Differt autem ab illis, partim quia paucioribus privat bonis, quàm Excommunicatio, & Sacris tantùm, non politicis & civilibus, pluribus verò, quàm Suſpenſio, quia etiam ſepulturâ Eccleſiaſticâ, & Laicos etiam afficit, non autem Suſpenſio; partim quia ſub alia ratione privat rebus

rebus ſacris, nimirum formaliter, directè, & quatenus de ſe ſunt res ſacræ, & ad cultum Divinum pertinentes; Excommunicatio autem & Suſpenſio, licèt ijsdem privent, tamen privant ſub alia formalitate, nimirum Excommunicatio, quatenus prohibet communionem cum fidelibus, Suſpenſio autem, quatenus prohibet Clericis uſum ſuæ poteſtatis Eccleſiaſticæ. Et hanc differentiam indicant voces *quà talium* poſitæ in definitione.

Sc. 2. Interdictum dividi in Locale, Perſonale, & Mixtum. *Locale* eſt, quod immediatè afficit locum, ne ibi participentur Divina & Sacra: *Perſonale*, quod immediatè afficit perſonas, quæ prohibentur participare dicta bona; *Mixtum*, quod immediatè afficit & locum & perſonas; quod quidem non tantùm fit tunc, quando expreſſa fit mentio loci & perſonarum, ſed etiam in omni Interdicto locali, utpote quod ſemper afficit illam vel illas perſonas ratione ſui etiam, quæ cauſa fuerunt Interdicti. Diſcrimen inter Locale & Perſonale in effectu eſt, quòd Perſonale comitetur perſonas interdictas, ubicunque exſtiterint, Locale verò non ſtringat exiſtentes extra locum Interdicto ſuppoſitum *c. 16. h. t. in 6.* Dein tam Locale quàm Perſonale ſubdividitur in *Generale* & *Particulare* ſeu *ſpeciale*: *Generale Locale* eſt, quod fertur in locum generalem plura loca ſub ſe continentem, utì eſt Regnum, Provincia, Civitas, Diœceſis, Parochia: *Generale Perſonale*, quod fertur in totam aliquam Communitatem, Collegium, Capitulum, ex pluribus perſonis conſtans, quatenus collectivè ſumitur, & communitas eſt: *Particulare Locale*, quo interdicitur unus locus particularis, v. g. certa Eccleſia in Parochia, vel plures determinatæ: *Particulare Perſonale*, quo una, vel plures perſonæ determinatæ, quà ſingulares, & non quà membra communitatis, interdicuntur. Porro, ſicut de Excommunicatis & Suſpenſis dictum, ita & ex perſonaliter, & nominatim interdictis

aliqui sunt *tolerati*, alij *non tolerati* seu *vitandi*: hi sunt soli illi, qui specialiter nominatim & publicè sunt *denuntiati* ut tales. *Extrav. Ad evitanda. Martini V.*

47 Dico 1. Interdictum ferre possunt omnes & soli illi, qui reliquas censuras. *c.* 3. *de Offic. Ord.* & eo modo debent, quo alias censuras, uti colliges ex dictis *n.* 9. de Censuris in genere. Id observandum specialiter, quòd Prælati Regulares, saltem vi consuetudinis, nequeant ponere Interdictum Locale, sed tantùm Personale; cùm eorum jurisdictio, quoad hoc punctum saltem, respiciat solas personas sibi subjectas, non locum. Palao cum multis aliis.

48 Dico 2. Interdictum ferri potest non solùm in loca, & personas singulares. 2. sed etiam in communitates qua tales. 3. ita ut suô modô etiam afficiantur innocentes. 4. Episcopi verò nunquam censentur comprehensi in Interdicto Generali Personali, nisi specialis eorum mentio fiat. 5. neque peregrini, & exteri, licèt diu habitent (uti Mercatores, Studiosi &c.) in tali populo vel communitate. 6. licèt hi comprehendantur Interdicto Locali. 7. exceptis Clericis quoad Sepulturam Ecclesiasticam, qui inibi, in silentio tamen, & sine Officiis Divinis, sepeliri permittuntur. Pars 1. est indubitata ex *c.* 11. *de Sponsal.* & concordantijs. *h. t.* Pars 2. & 3. ex *c.* 17. *eod. in 6.* Neque in eo iniquitas est, eò quòd delicta suos authores tenere debeant. *c.* 2. *de his, quæ fiunt à major. part. Cap. l.* 22. *C. de pœnis.* & innocentes puniri non debeant; negatur enim *suppositum*, quòd innocentes propriè puniantur, & directè, quia ipsis, quatenus cum nocentibus constituunt unum corpus & communitatem, ex justa causa per accidens & indirectè subtrahitur certus favor, seu ministerium Ecclesiasticum, & quidem, si simul locus sit interdictus, in hoc tantùm loco; nam extra illum possunt innocentes pro libitu participare Divina. *c.* 16. *cit.* Quamvis igi-

tur

tur per accidens patiantur aliquod damnum, & sic impropriè puniantur, absque sua culpa, id tamen non fit sine justa causa, quia fit propter delictum majoris partis, vel capitum communitatis; quod iniquum non est, ut patet partim à simili in bello justo, ubi per accidens multi innocentes justè patiuntur damnum, vel etiam occiduntur, cùm finis belli aliàs obtineri nequeat, partim ex *c.* 23. *de R. J. in 6.* ibi: *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Neque replices, consultius fore, delinquentes excommunicari, quàm communitatem vel locum, ubi reperiuntur innocentes, Interdicto supponi; nam sæpe non constat, quinam determinatè sint Rei, & sic eluderetur Excommunicatio facilè, cùm quilibet se diceret innocentem. Deinde Potentes sæpe longè magis curant & timent Interdictum quàm Excommunicationem; quia, si tota communitas vel locus generali Interdicto supponatur, populus innocens exacerbatur contra nocentes, atque sic facilius isti adiguntur ad præstandam satisfactionem & ad emendationem. Pars 4. habetur *c. 4. h. t. in 6.* ut scilicet Episcoporum officium impediatur minùs, & subditorum utilitati consulatur magis. Pars 5. probatur ea ex ratione, quia in odiosis non habentur pro parte talis Populi vel Communitatis. Pars 6. ex *c. 4. & 10. de privil. in 6.* cùm talis prohibitio Divinorum spectet locum, ita ut in eo nequeant celebrari, adeóque nemini liceat ibi audire Divina, etiam aliàs non subdito, uti sunt exteri, vel exempti, quales sunt quidam Regulares, nisi habeant speciale privilegium ad non servandum tale Interdictum. Pars 7. ex *c.* 11. *de Pœnit. & Remiss.* modò Clerici (quo nomine veniunt in hac exceptione favorabili omnes personæ Ecclesiasticæ, etiam Regulares, & in Novitiatu adhuc degentes) non culpabilem dederint causam Interdicto, aut non personaliter sint interdicti.

Dico 3. Causa Interdicti est delictum. 2. & quidem re- 49
gulariter grave. 3. atque, si Interdictum sit generale,

delictum communitatis, vel ſaltem Capitis communitatis, & non unius tantùm vel alterius privati. Communis cum Nav. Suar. Covar. Avila ex *c.* 11. *de Sponſal.* Ratio, quia pœna ſupponit delictum, & proportionata debet eſſe culpæ. Dixi, *regulariter grave*, imò pro Interdicto generali requiritur fortè gravius, quàm pro Excommunicatione, quia illo involuntur etiam innocentes ſecundariò & per accidens. Si tamen Interdictum non eſſet abſolutũ vel integrum, ſed ad breve tempus, vel partiale, videretur ſufficere poſſe peccatum veniale; quia pœna eſt levis, & facilè amovibilis. DD. paſſim cum & apud Palao.

50 Dico 4. Interdictum privat ſequentibus bonis. 1. Officiis Divinis omnibus. *c.* 57. *h. t. & c.* 16. *eod. in* 6. quæ privatio eſt activa, ita ut interdictis, & in loco interdicto, ea celebrare non liceat. Nomine *Divinorum officiorum* veniunt actiones ſacræ, quæ à ſolis Clericis ex inſtitutione Chriſti, vel Eccleſiæ, fieri permittuntur, ac per ſe annexæ ſunt alicui Ordini ſacro, uti Sacrificium Miſſæ, decantatio, vel recitatio communis & publica Horarum Canonicarum, Officij B. V. Pſalmorum, Litaniarum, & aliarum precum Eccleſiaſticarum in loco ad id ſpecialiter deputato, benedictiones publicæ olei, chrismatis, aquæ, cereorum, palmarum, nuptiarum, veſtium, templi, vaſorum, conſecratio altaris &c. non tamen Concio, quia non ad Deum colendum, ſed ad populum inſtruendum, ordinatur, neque Horarum Canonicarum recitatio etiam communiter & ſolenniter inſtituta â Monialibus, quia non eſt annexa Ordini ſacro, neque privata recitatio etiam â binis & binis facta. 2. privat uſu quorundam Sacramentorum tam activo quam paſſivo, ſcilicet collatione & ſuſceptione. *c.* 43. *h. t. c.* 16. *& c.* 24. *eod. in* 6. nimirum Ordinis, Extremæ Unctionis, & Euchariſtiæ extra caſum, quo morientibus porrigitur per modum Viatici, item Matrimonij cum Benedictione nuptiali; ſiquidem Sacramentum Baptiſmi, etiam cum ritibus & ceremoniis, propter neceſſi-

ceſſitatem, & Confirmationis, quia eſt complementum Baptiſmi, conferri & recipi poteſt, utì & Pœnitentiæ, exceptis ijs, qui cauſam dedere Interdicto, niſi præſtita priùs ſatisfactione, vel ſufficienti cautione. Pariter Communio Sacra per modum Viatici, & Matrimonium ſine benedictione conjugum permittuntur, utì DD. paſſim conſpirant propter textus in *c. 11. de Sponſal. c. 11. de Pœnit. c. 19. c. 24. h. t. in 6. & c. 57. eod.* Ẍ. Quòd autem Matrimonium ſine benedictione liceat contrahere, DD. deſumunt ex eo, quia principaliter eſt contractus, & ratio Sacramenti ei primùm ſuperaddita. Diſſentit Ugolin. & Bonac. aliique. 3. privat Sepulturâ Eccleſiaſticâ, tam activè quàm paſſivè. *c. 3. de privil. c. 8. eod. in 6. c. 11. de pœnit.* exceptis tamen perſonis Eccleſiaſticis, reſpectu quarum juxta dicta *n. 48.* hæc privatio non eſt paſſiva, ſed ſepeliri poſſunt in loco ad ſepulturam aliàs deputato, licèt interdicto, at ſine pulſatione campanarum & alijs ſolennitatibus: item exceptis perſonaliter interdictis, non ſpecialiter denuntiatis; nam & hi in loco ſacro, non tamen interdicto, ſepeliri permittuntur, ſaltem ut tenent multi ex *Extrav. cit. c. 24. de privil. c. 8. eod. in 6.* imò & nominatim denuntiati, ſi cum pœnitentia deceſſerunt, priùs tamen indirectè poſt mortem abſoluti â cenſura Interdicti. Sayr. Avil. La Croix &c. 4. denique privat ingreſſu Eccleſiæ. *c. 48. h. t. c. 20. eod. in 6.* Sed, quia hæc privatio per ſe & abſolutè non eſt annexa Interdicto, ſed quaſi novum Interdictum, ideo requiritur ſpecialis ſententia. Hujus Interdicti in Jure fit frequens mentio, & ex voluntate Tridentini loco Excommunicationis vel Suſpenſionis ab officio, per quas cenſuras facilè redundat incoomõdum in ſubditos, Prælatis Eccleſiaſticis infligi quandoq; debet; cùm hoc Interdictum relinquat eis jurisdictionis exercitium. Cœterùm interdictus ab ingreſſu Eccleſiæ probabiliter in cœmeterio poteſt celebrare & audire Divina, ac in ipſa Eccleſia privatim preces funde-

re, atque Sacramenta inibi percipere. Covarruv. Avil. Palao &c.

Porro prima pars quoad privationem Officiorum Divinorum limitatur in Interdicto *Locali Generali* 1. quòd ſemel in hebdomade ad conficiendam Euchariſtiam celebrare Miſſam liceat, *c. 57. h.t.* imò juxta *c. 24. eod. in* 6. in Monaſteriis & Eccleſiis Regularium quotidie, ſed ſubmiſſa voce, januis clauſis, ut ab extra Eccleſiam exiſtentibus videri nequeant Divina officia, ſine pulſatione campanæ, imò & tintinnabuli ad *Sanctus* & ad *Elevationem*, atque excluſis nominatim interdictis & denuntiatis, item Laicis quibuscunque, quamquam perſonæ Eccleſiaſticæ poſſint in Eccleſia eidem Sacrificio intereſſe. 2. quòd in certis feſtivitatibus, nempe Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. V. MARIÆ. *c. 24. cit.* & juxta *Conſtit. Ineffabile* Martini V. & *Conſt. Excellentiſſimum* Eugenij IV. in Feſto Corporis Chriſti, ejúsque tota Octava, item juxta indultum Leonis X. in Feſto Immaculatæ Conceptionis per totam Hiſpaniam permiſſum ſit celebrare Miſſam ac alia Divina Officia, apertis etiam januis, & cum omni ſolennitate, ac præſente populo. Quando autem permittitur celebratio Miſſæ, cenſetur quoque permiſſa Communio Sacra. His igitur diebus Interdictum eſt ſuſpenſum de Jure.

51 Quæres, quid requiritur, ut obliget Interdictum, & dictis bonis privet? R. Si eſt Interdictum Locale, à Jure poſitum, requiritur cognitio & declaratio ſeu denuntiatio Judicis Eccleſiaſtici, ut nimirum legitimè conſtet, delictum, cui annexum eſt Interdictum, verè eſſe patratum, & nullus prætendere ignorantiâ poſſit. Si verò eſt Interdictum Perſonale, opus eſt, ut perſonaliter & ſpecialiter *denuntientur*: ſecus enim fideles non tenentur eas vitare, ſed, ſi interdicti ſint Clerici, ab eis Divina Officia, Miſſas &c. licitè requirunt, ſaltem ex cauſa juſta; quamvis ipſi, non requiſiti, licèt ſpecialiter denuntiati non ſint, ſed

ſed tolerati, teneantur abſtinere, & ſe non ingerere. *Extrav. Ad evitanda.* Martini V. *cit.*

Dico 5. Effectus Interdicti violati eſt partim *peccatum*, per ſe mortale, quia violatur præceptum Eccleſiæ in re gravi, niſi nempe excuſet vel ignorantia vel parvitas materiæ; partim *pœna*, quæ quidem in Laicos nulla reperitur ſtatuta in Jure, excepto domino temporali loci, qui compellit Clericum ad celebrandum in loco interdicto, item exceptis perſonaliter interdictis & denuntiatis, qui, poſtquam juſſi ſunt, non exeunt de templo, ubi celebratur Miſſa; hi enim incurrunt Excommunicationem reſervatam Papæ. *Clem.* 2. *h. t.* Perſonæ verò Eccleſiaſticæ ſic puniuntur in Jure. 1. Clericus perſonaliter interdictus & exercens actum Ordinis, item interdictus ab ingreſſu in Eccleſiam, & hoc Interdictum violans, fit irregularis. *c.* 1. *c.* 18. §. *is verò. c.* 20. *h. t. in* 6. 2. fit ineligibilis & impoſtulabilis ad Dignitates Eccleſiaſticas tam activè quàm paſſivè. *c.* 18. *cit.* 3. Clericus (uti & Religioſus) perſonaliter quidem non interdictus, at illicitè præſumens celebrare Divina in loco interdicto, vel coram interdictis non toleratis, vel eos ad Sepulturam admittere, arcetur ab ingreſſu Eccleſiæ, donec ſatisfecerit illi, cujus ſententiam violavit. *c.* 8. *de Privil. in* 6. 4. Religioſi, etiam exempti, qui non ſervant Interdictum locale, quod ſervatur in Eccleſia Cathedrali, vel Matrice, vel Parochiali illius loci, incurrunt Excommunicationem. *Clem.* 1. *h. t.* Denique 5. eandem Excommunicationem contrahunt ſepelientes interdictum denuntiatum, vel non interdictum perſonaliter in loco interdicto, extra caſus à Jure permiſſos. *Clem.* 1. *de Sepult.* 52

Dico 6. Interdictum à Jure latum, propriè dictum, tollitur per relaxationem, ſeu Abſolutionem. 2. & quidem, ſi ſit *Locale*, vel *Perſonale Generale*, ſeu latum in communitatem, ſolus ille poteſt relaxare, qui jurisdictionem Epiſcopalem in talem locum, vel communitatem 53

tem habet, excluſis etiam Religioſis, qui privilegium obtinent abſolvendi ab aliis Cenſuris; quia iſtud ſe extendit ad ſolum forum internum Pœnitentiæ, cui nec locus, neque communitas ſubjicitur. 3. ſi verò ſit *Perſonale Particulare Interdictum*, tunc videndum, an ſit reſervatum, vel non: reſervatum quidem per ſe relaxare ſpectat ad ſolum Juris conditorem Pontificem, ex privilegio tamen, ſi ſit occultum & ad forum contentioſum non deductum, ad Epiſcopos pro foro interno, item pro eodem foro ad Religioſos Mendicantes: ſi non ſit reſervatum, non tantùm Epiſcopis & Religioſis, ſed etiam Parochis, & Confeſſariis, à mortali abſolvere potentibus, permiſſa videtur abſolutio. 4. ſi denique Interdictum eſt latum ab homine per ſententiam ſpecialem, ſive Locale ſive Perſonale, ſolus auctor, vel ejus ſucceſſor, vel Superior, vel horum delegatus abſolvere poteſt. Patent hæc ex *n.* 14. 38. 44. de abſolutione à Cenſuris in genere, ac in ſpecie ab Excommunicatione & Suſpenſione. Procedunt autem hæc de Interdicto propriè dicto, prout eſt pœna Medicinalis; ſi enim eſſet latum vel ad certum tempus aut ſub conditione, vel in perpetuum in meram pœnam ob delictum purè præteritum; tunc in priori caſu per lapſum temporis, aut impletionem conditionis, ſine nova relaxatione Superioris ceſſaret; in poſteriori verò (uti & in priori caſu, ſi ante lapſum temporis præfixi, vel impletam conditionem relaxatio peteretur) ſolus ille, qui poſuit, ejuſque ſucceſſor aut Superior vel delegatus tollere poteſt. Text. Gl. DD. *in c.* 11. *de Sponſal. & c.* 17. *h. t. in* 6. Suar. *d.* 38. *de Cenſuris Sect.* 2. *n.* 2. aliique.

54 Dico 7. *Ceſſatio à Divinis* (quæ & *Suſpenſio Organorum*, vel *Laudis Divinæ*, dicitur) eſt *prohibitio Eccleſiaſtica Clericis impoſita, ut abſtineant ab Officiis Divinis, & Sacramentorum adminiſtratione in aliquo loco, ob grave delictum, in conteſtationem mœroris.* DD. paſſim ex *c.* 11. *cit.* Explico deſcriptionem,

in

in qua dixi 1. *prohibitio Ecclesiastica*; non enim inter Censuras reputatur, licèt Interdicto vicina sit, ac induci debeat & possit ab eo tantùm, qui jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo habet, utì & ab eodem, vel ejus successore, aut Superiore relaxari: nec durare debet ultra mensem; si enim intra hoc tempus inter eum, qui indixit Cessationem, & eum, qui per culpam suam ei causam dedit, non fiat compositio, nec ab iis causa Romam fuerit delata, desinit illa prohibitio per se. *c. 8. in fine de Off. Ord. in* 6. Dixi 2. 2. *Clericis imposita*; quia ad hos solos spectat Officia Divina in Ecclesiis solenniter peragere, & administrare Sacramenta. Interim tamen, si Cessatio à Divinis servetur in Ecclesia Matrice, eandem servare probabiliùs tenentur quoque Religiosi, etiam Exempti, in suis Ecclesijs, & quidem sub pœna Excommunicationis. per *Clem.* 1. *h. t.* & Trid. *s.* 25. *c.* 12. *de Regular.* quod videtur respicere & confirmare *Clem. cit.* Dixi 3. *ut abstineant ab Officijs Divinis*: quid horum nomine intelligatur, disces ex *n.* 50. Probabiliùs tamen non comprehenditur Sepultura Ecclesiastica, quæ fit sine solennitate Divinorum Officiorum; quia in Jure non exprimitur clarè. Dixi. 4. *& Sacramentorum administratione*; scilicet aliquorum, non omnium, utì in Interdicto fit: sic licitum est ministrare Baptismum, Confirmationem, Pœnitentiam, & Matrimonium sine benedictione tamen Nuptiali. Dixi 5. *in aliquo loco*, sive ille sit generalis, plura sub se continens loca, utì provincia, civitas, castrum, sive particularis, utì determinata Ecclesia, Cœmeterium, Oratorium. Et hinc alia Cessatio à Divinis est *Generalis*, alia *Particularis* seu *Specialis*. Dixi 6. *ob grave delictum*; cùm cessatio hæc sit pœna gravis. Debet quoque esse notorium notorietate facti, & delinquens priùs moneri, an satisfactionem præstare velit; quia, utì Censuræ, tendit ad illius emendationem, & ideo non nisi ob contumaciam indicenda. Si is nolit satisfacere, &

sic

ſic evadat cauſa Ceſſationis juſtè ac validè indictæ, tenetur ad damna omnia, innocentibus indè provenientia, reſarcienda, & inſuper arbitriò Superioris condemnandus eſt ad mulctam vel pœnam ad augendum & aliqualiter reparandum cultum Dei interea omiſſum. *c. 2. & 8. de Off. Ord. in 6.* Dixi 7. *in conteſtationem mœroris*; quia non indicitur principaliter & directè in pœnam, utì Cenſuræ, ſed in ſignum doloris ob gravem injuriam, Clericis, vel Eccleſiæ, aut honori Divino illatam, ut hac ratione delinquens cogatur ad deſiſtendum ab injuria, & ad reparandum Dei cultum. Atque hæc de Ceſſatione à Divinis, quæ rari apud nos eſt uſûs, utì & Interdictum, ſufficiant.

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

SUMMARIUM.

1. 2. *Ingreſſus. Et quotuplex ſit Verborum ſignificatio.*
3. *Verba ſunt accipienda juxtà mentem proferentis.*
4. *Si de ea non conſtet aliunde, regulariter in ſenſu proprio.*
5. *Magis tamen in Uſuali, quàm proprio & primævo.*
6. *Generalia ſunt generaliter intelligenda regulariter.*
7. *Specialia plus operantur, utì & geminata. Duæ negationes an ſemper faciant affirmationem.*
8. *Si verba ſint dubia, quomodò interpretanda.*

1 SCiendum 1. præſentem, & ſubſequentem Titulum *de Regulis Juris*, per modum Appendicis vel Colophónis adjungi Libris quinque, & Sexto Decretalium; quia non

non comprehendunt materiam ſpecialem, ſed communem ſuperioribus Titulis, & per univerſum Jus Canonicum diffuſam. Atque hinc in Scholis paſſim explicari non ſolent, ſed a quibusdam, quos & mihi ſequi non diſplicet, in hoc Titulo tantùm aliquas regulas de recto verborum juris ſenſu, intelligentia, & interpretatione breviter tradi; cùm in materiis Juridicis etiam quæſtiones de verbis & nomine non rarò ſint magni momenti, & a recta verborum intelligentia ac interpretatione deciſiones graviſſimæ pendeant. Unde

2 Sc. 2. *Significationem Verborum*, ſeu vocum, aliam eſſe *Propriam*, quæ nimirum ex primæva inſtitutione ac voluntate libera introducentium ipſis eſt impoſita, cùm ſint ſigna ex placito; & aliam *Uſualem*, ſeu *Conſuetudinariam*, quam habent ex uſu communi moderno peritorum; & aliam *Abuſivam*, quam obtinent ex uſu & acceptione vulgi & rudium contra inſtitutionem primævam & uſum communem peritorum; aliam *Civilem* ſeu *Juridicam*, in qua Jus, Lex vel Canon, accipit voces, ut quando deportatus vel Religioſus vocatur mortuus, vel legitimati per ſubſequens Matrimonium legitimi; & aliam *Naturalem*, quæ ferè coincidit cum Propria, vel Uſuali.

3 Dico 1. Verba ſunt ſemper accipienda juxta mentem & intentionem proferentis, quæ velut regina ſemper attendi debet. *l. 69. pr. ff. de Legat. III. c. 6. h. t.* Unde unde ergo de mente proferentis conſtiterit, ea potiùs, quàm verba, licèt, ſi ſola conſiderentur, alium ſenſum præſeferant, attendenda, & hæc ſecundùm illam intelligenda ſunt; nam *verba intentioni, non intentio verbis deſervire debet*, ut habet commune brocardicum ex *c. 6. 8. eod. can.* 11. *cauſ.* 22. *q.* 5. deſumptum.

4 Dico 2. Si aliunde non conſtet de mente proferentis, verba ſunt accipienda in ſenſu proprio, etiam in materia odioſa, ſaltem regulariter. *l. 69. cit. c.* 2. *de*

trans-

translat. Epiſc. c. 12. *de Decim.* quia verba ſecundùm propriam & communiter receptam ſignificationem accepta optimè nos deducunt ad cognoſcendam mentem proferentis; ſaltem periti. *Regulariter*, inquam; quia hoc non eſt perpetuum, ſed fallit 1. ſi ex verbis propriè acceptis ſequeretur abſurdum. 2. vel diſpoſitio careret effectu, & inutilis redderetur. 3. ſi aliud exigat vel ſubjecta materia, vel perſona; quibus proferens præſumitur ſe voluiſſe accommodare. *l.* 69. *&* c. 6. *citt. c.* 45. *in* 6. *& l.* 7. *ff. de R. J.* vel aliunde conſtet de mente illius, juxta dicta. 4. ſi ex antecedentibus vel ſubſequentibus aliud haud obſcurè colligi poſſit. 5. ſi verba ſint aliquo modo ambigua, & ex eorum propria acceptione ſequeretur vel contradictio, vel Juris correctio, vel derogatio juris alieni jam quæſiti; vel præſumptio delicti &c. DD. paſſim. Id quòd magis explicabitur in Aſſertione 6.

5 Dico 3. Verba ſunt potiùs intelligenda in ſenſu uſuali & communi peritorum, quàm in proprio & primævo. Communis; quia vis verborum juxta communem cum Plutarcho comparatur valori numorum, qui à communi & uſitato hominum ſenſu metiendus eſt, & primæ ſignificationes ſolent exoleſcere; ſicut Jus recentius prævalet antiquiori, ſi conciliari nequeant. Conſonat *l.* 50. *§.* 3. *ff. de Legat. I.* Interim tamen regulariter ſignificatio naturalis præhaberi debet Juridicæ, ſi diſpoſitio patiatur utrumque ſenſum. *l.* 121. *§.* 2. *ff. de V. O. l.* 76. *ff. de condit. & demonſtr.*

6 Dico 4. Verba generalia generaliter ſunt intelligenda, ita ut ad omnes ſpecies & contenta ſub genere extendantur, niſi adſit cauſa reſtringendi. *l.* 1. *ff. de Legat. præſtand. l. fin. ff. de auro, arg. &c. leg. l.* 15. *§.* 26. *ff. de injur. l.* 41. *ff. de pœn. l. de pretio. ff. de Publiciana in rem act.* ex quibus deſumpta eſt hæc regula: *ubi lex non diſtinguit, neque nos debemus diſtinguere.* Idque non tantùm procedit in diſpoſitione negativa gene-

generali, utpote latiùs per se patente, juxta illud, *plus tollit negatio, quàm ponit affirmatio,* cùm negatio dicatur esse malignantis naturæ, & omnia neget, quæ post se invenit. *l.* 13. §. 3. 4. *ff. de reb. dub.* neque tantùm quando propositio est universalis, seu aliquo signo universali *omnis, nullus &c* affecta, sed etiam quando est indefinita, seu per terminos communes sine signo universali prolata; hæc enim æquivalet per se locutioni generali. *c.* 22. *de privil. l.* 1. §. 4. *ff. de off. Præf. urb.* Maximè id procedit in dispositione Legali. *c.* 1. *de Constit. l.* 8. *l.* 3. *C. de LL.* Dixi, *nisi adsit causa restringendi,* quæ multiplex esse potest, & frequens. 1. si restrictionem exigat subjecta materia, vel persona, quas respicit dispositio, vel aliunde de alia mente proferentis constet. *l.* 47. §. 1. *ff. de pactis. l.* 1. *C. de SS. Eccl.* 2. si universalis intellectus induceret pravum sensum, vel páreret absurdum, vel deduceret ad illicita, vel ad ea, quæ in potestate proferentis non sunt, aut rectæ rationi contraria, vel præjudicaret iuri tertii jam quæsito. 3. si sit in materia pœnali, aut odiosa. 4. si generalis dispositio fundetur in ratione speciali eáque expressa, tunc enim extensio non est facienda ultra species sub ea ratione comprehensas. 5. utì nec ad ea generalis locutio extendi debet, quæ sunt graviora expressis. *c.* 15. *de Rescr.* 6. nec ad illa, quæ de Jure vel Consuetudine postulant expressam mentionem. *c.* 4. & 5. *de procurat. in* 6. 7. neque tunc includit omnia specialia, quando certa quædam exprimit in specie.

Dico 5. Verba specialia plus operantur, quàm generalia, & sic species derogat generi, non genus speciei. 2. verba geminata plus, quàm simplicia. 3. & verba negativa geminata in eadem oratione, licèt aliàs duæ negotiones faciant affirmationem ordinariè. *l.* 237. *ff. h. t.* quandoque tamen faciunt, & augent negationem. Pars 1. habetur *l.* 15. & *l.* 41. *citt. l.* 80. *ff.* & *c.* 34. *in* 6. *de R. J.* Pars 2. *l.* 32. *ff. ad S. C. Trebell.*

quia magis ſeriam & enixam omnique metu liberam voluntatem indicat geminatio. Pars 3. ſumitur ex *c. 19. §. fin. de homicid.* ibi: *conſtanter negavit, quòd præmiſſa minimè perpetravit* Concordat modus loquendi in Germanico, Er hat nie nichs böſes gethan ꝛc. Quando autem duæ negationes non faciant affirmationem, deſumendum eſt, vel ex uſu alicujus Nationis, vel ex fine loquentis, indicare volentis vehementiam negationis, ut fit ſæpius in lingua Germanica, vel ſi ſequeretur abſurdum ex affirmatione inducta, vel ſenſus Juri, aut loquenti contrarius.

8 Dico 6. Si verba aliquo modo dubia ſint & ambigua (nam in claris non habet locum interpretatio) ita ſunt interpretanda. 1. ut conſonent menti loquentis aliunde cognitæ. 2. regulariter ut evitetur iniquitas, vel peccatum, vel præjudicium tertij. 3. ut evitetur contradicto, vel Juris correctio. 4. ut conſonent rei ac ſubjectæ materiæ, vel perſonis, circa quas proferuntur. 5. ut conſonent præcedentibus, vel ſubſequentibus. 6. ut operentur aliquem effectum, & non ſint ſuperflua. 7. licèt potiùs ſuſtineatur ſuperfluitas, & carentia effectûs, vel etiam improprietas verborum, ita ut potiùs in ſenſu impropriò accipiantur, quàm abſurdum, iniquitas, gravis læſio tertij, vel aliquid ultra limites ſubjectæ materiæ admittatur. 8. ut diſpoſitio vel actus valeat potiùs, quàm pereat. 9. ut à communibus Juris regulis quàm minimè recedat. 10. ut potiùs ſint contra proferentem, quàm pro illo, præſertim in Legibus, & Contractibus, ſervata tamen, quantùm poteſt, æqualitate inter contrahentes. Pars 1. ſumitur ex *c. 6. & l. 69. citt.* ſed mens inter alia vel maximè elucet ex ratione adjecta, quæ eſt quaſi anima diſpoſitionis, & quaſi idem cum mente loquentis. Pars 2. ex *c. 2. de R. J. c. 15. de Offic. Deleg. & l. 4. C. de emancip. lib.* Pars 3. ex *c. 6. de fid. Inſtrum. c. 29. de Elect. in 6. l. un. C. de inoffic. dot.* Pars 4. ex *c. 45. de R. J. in 6. & l. 67. ff. eod.* Pars 5.

ex

ex *l.* 24. *ff. de LL. l.* 50. *in f. ff. de Legat. I. l.* 23. *ff. de haredit. petit.* Pars 6. ex *c.* 4. *de Cler. non resid. l.* 1. §. 2. *ff. Quod quisque juris.* Pars 7. ex communi DD. apud Tusch. Mantica, Cravetta *Consil.* 79. *n.* 29. König *h. t. n.* 7. Wiestner *eod. n.* 22. Pars 8. ex *l.* 89. *ff. de V. O.* Pars 9. ex *l.* 54. §. 1. *ff. Locat. l. fin.* §. 6. *C. de Jure deliber. & c.* 15. *de Off. deldg.* Pars 10. ex *c.* 57. *in 6. & l.* 172. *ff. de R. J.* sibi enim imputare debet proferens, quòd mentem suam non clariùs expresserit. Quòd autem ratio æqualitatis & æquitatis observari debeat in contractibus, patet ex *l.* 4. *C. Commun. Divid. & l.* 8. *C. de Judic.* Hæc tamen regula non procedit in sententiis Judicum, & actibus Judicialibus. *l.* 66. *ff. eod.*

TITULUS XLI.

De Regulis Juris.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. *Ingressus. Regula Juris quid & quotuplex.*
4. *Quam vim habeant Regulæ Juris authenticæ.*
5. *Patiuntur suas exceptiones.*
6. *Exceptio firmat regulam in contrarium.*
7. 8. *Quot sint Regulæ Juris, & quænam Juris Canonici.*

SCiendum 1. Ut cursum meum, secundùm Leges Justitiæ in V. Decretalium libris comprehensas hucusque institutum, ad Dei gloriam principaliter, tum verò ad meorum Discipulorum utilitatem, synceriſſimè ordinatum, non extra rhombum saltando, sed *secundùm regulam* currendo finiam, breviter adhuc aliquid dicendum superesse *de Regulis Juris*, de quibus fusior explicatio 1

catio in Scholis dari non consuevit, nec ordinariè in libris; quamvis non desint, qui vel peculiares tractatus de ijs ediderint, uti Dynus & Petrus Peckius, vel suis libris annexuerunt, ut Henricus Canisius, Barbosa, P. Strejnius, & novissimè P Wiestner, qui proin utilissimè inspiciuntur.

3 Sc. 2. Regulas Juris nihil esse aliud, quàm breves sententias, axiomata, & propositiones generales, ex Legibus vel SS. Canonibus deductas, quæ serviunt velut generalia quædam principia ad causas ritè decîdendas, generalibus proposita verbis & brevi sententia; nam *regula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat. l. 1. ff. h. t.* Hæ quidem regulæ non constituunt novum Jus, sed jam constitutum supponunt, utpote deductæ ex Legibus & Canonibus jam præcedentibus; nam ex Regula non fit Jus, sed ex Jure Regula. *l. 1. cit.* Quæ etiam causa fuit, ut tam Juris Canonici Compilator in fine Decretalium, quam Imperator in fine Pandectarum, ex professo primùm posuerint Regulas Juris, tanquam summam & compendium Juris, jam antè constituti; licèt hinc indè in prioribus Titulis jam aliquas insperserint. Unde sine Juris notitia non satis perfectè pentratur sensus, vis, & veritas Regularum.

3 Sc. 3. Regulas Juris dividi in Authenticas, & merè Doctrinales: *Authenticæ* sunt, quæ authoritate Legislatoris, Sacri vel Politici, in Corpore Juris, Canonici vel Civilis, præsertim in hac Rubrica sedem obtinuerunt: *Doctrinales*, quæ etiam vocantur *Brocardicæ*, sunt axiomata Jurisconsultorum vel aliorum Doctorum, à nullo Legislatore in vim Legum authentizata, nec in Corpore Juris posita, sed ab ijsdem DD. deprompta vel ex Juris textibus, vel ex Philosophorum dictis, uti sunt: *Spoliatus est ante omnia restituendus: Sine litis contestatione non valet Processus: Privatio supponit habitum.* Quæ, licèt contemnenda non sint, non tamen nisi cautè & circumspectè alleganda; cùm innumeras

patian-

patiantur exceptiones, nec authoritatem habeant & vim probandi, nisi in quantum suffulciuntur Legum Canonúmve auxiliô, vel Curiarum usu recepta & approbata sunt.

Dico 1. Qui Regulam Juris Authenticam habet pro se, non tantùm habet intentionem fundatam in Jure, ut liberetur ab onere probandi. *arg. c. 2. de Restit. Spol. in 6.* sed etiam jus certum, ita ut pro ipso pronuntiandum sit, nisi Adversarius doceat, illud, de quo est quæstio, non comprehendi sub Regula, sed ab ea exceptum esse. *l. 5. ff. de Probat.* Imò sententia contra Juris Regulam lata non minùs est nulla, ac illa, quæ fertur contra Legem vel Canonem, ut docent cum Peckio. 4

Dico 2. Regulæ Juris patiuntur suas exceptiones, & subinde multas. Patet tum ex trito broçardico, *nulla regula sine exceptione*, quod & ipsum non procedit universaliter, sed patitur exceptionem in hac regula, *liber homo non usucapitur*, prodita §. 1. *Inst. de Usucap.* tum ex Auctoribus. Oppones: juxta dicta priori Titulo verba generalia sunt generaliter accipienda, ita ut verificentur de omnibus sub sua generalilate comprehensis: sed Regulæ Juris sunt sententiæ generales: ergo generaliter de omnibus contentis accipiendæ: ergo non patiuntur exceptiones ullas. R. sunt quidem regulæ generales, non tamen in sensu absoluto, sed in accommodo, uti hæc propositio, *Cœlum tegit omnia*; non enim absolutè omnia tegit, quia se ipsum non tegit. Imò, cùm Regulæ Juris habeant maximam amplitudinem & generalitatem, plurimas recipiunt exceptiones; cùm plurimæ possint circumstantiæ circa factum emergere vel intervenire, propter quam varietatem facti & circumstantiarum variari & Jus necesse est. Unde fallitur, qui existimat, se totum Jus intelligere, si noverit Regulas Juris; cùm sint merissimum compendium innumeris exceptionibus, sicut circumstantiarum mutationibus ipsa causa, obnoxium. 5

6 Dico 1. Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, h. e. censentur comprehensi in Regula, quos exceptio indè non subtrahit. Est commune axioma ex *l.* 12. *ff. de Judic.* sed rerum ob generalitatem suam patiens exceptionem & limitationem; nisi nempe vel similitudo, vel eadem ratio, vel correctio juris aut absurdum alias secuturum, vel aliunde perspecta mens disponentis postulet, exceptionem etiam ad casus specialiter & expresse non exceptos extendendam esse.

7 Dico 4. Regulæ Juris ad hanc Rubricam in *Digestis* omnino 211. (ducentæ & undecim) quas Legistis inspicien las & considerandas relinquo: in *Decretalibus* autem *extrà* 11. (undecim tantùm) in *Sexto* autem 88. (octoginta octo) reperiuntur expressæ, quas Lectori, qui non semper ad manum habet Corpus Juris, legendas hic ob oculos pono ijsdem verbis & ordine, quibus in Corpore Juris Canonici sunt descriptæ.

REGULÆ JURIS.

Prout reperiuntur in fine V. Decretalium Gregorij IX.

1. *Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.*
2. *Facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.*
3. *Utilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.*
4. *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.*
5. *Quod latenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.*
6. *In ipso causæ initio non est à quæstionibus inchoandum.*
7. *Quidquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis, injuriè agitur, pro Sacrilegio reputatur.*

8. *Qui*

8. *Qui ex timore facit præceptum, aliter, quàm debet, facit, & ideo jam non facit.*
9. *Offendens in uno factus est omnium reus.*
10. *Non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & Pastor nescit.*
11. *Indignum est, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.*

REGULÆ JURIS.

Prout sunt in Sexto Decretal. Bonifacij VIII.

1. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione Canonica obtineri.*
2. *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.*
3. *Sine possessione præscriptio non procedit.*
4. *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.*
5. *Peccati venia non datur nisi correcto.*
6. *Nemo potest ad impossibile obligari.*
7. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.*
8. *Semel malus semper præsumitur esse malus.*
9. *Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.*
10. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.*
11. *Cùm sunt partium Jura obscura, reo favendum est potiùs, quàm actori.*
12. *In Judicijs non est acceptio personarum habenda.*
13. *Ignorantia Facti, non Juris, excusat.*
14. *Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere.*
15. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.*
16. *Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum.*
17. *Indultum à Jure beneficium non est alicui auferendum.*

18. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.*
19. *Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.*
20. *Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.*
21. *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.*
22. *Non debet aliquis alterius odio prægravari.*
23. *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*
24. *Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur; cùm habeat parére necesse.*
25. *Mora sua cuilibet est nociva.*
26. *Ea, quæ fiunt à Judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.*
27. *Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus.*
28. *Quæ à Jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.*
29. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.*
30. *In obscuris minimum est sequendum.*
31. *Eum, qui certus est, certiorari ulteriùs non oportet.*
32. *Non licet Actori, quod Reo licitum non existit.*
33. *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.*
34. *Generi per speciem derogatur.*
35. *Plus semper in se continet, quod est minus.*
36. *Pro possessione habetur, qui dolo desijt possidere.*
37. *Utile non debet per inutile vitiari.*
38. *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.*
39. *Cùm quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.*
40. *Pluralis locutio duorum numero est contenta.*
41. *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.*
42. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.*

43. *Qui*

Digitized by Google

43. *Qui tacet, consentire videtur.*
44. *Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.*
45. *Inspicimus in obscuris, quod est verosimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.*
46. *Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quô ille, uti debebit.*
47. *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.*
48. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria aut jactura.*
49. *In pœnis benignior est interpretatio facienda.*
50. *Actus Legitimi conditionem non recipiunt neque diem.*
51. *Semel DEO dicatum non est ad usus humanos ulteriùs transferendum.*
52. *Non præstat impedimentum, quod de Jure non sortitur effectum.*
53. *Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus.*
54. *Qui prior est tempore, potior est jure.*
55. *Qui sentit onus, sentire debet commodu, & econtra.*
56. *In re communi potior est conditio prohibentis.*
57. *Contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, est interpretatio facienda.*
58. *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.*
59. *Dolô facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.*
60. *Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.*
61. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.*
62. *Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.*
63. *Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarij confiteri.*

Digitized by Google

64. *Quæ contrà Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.*

65. *In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis.*

66. *Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quò minùs conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.*

67. *Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.*

68. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.*

69. *In malis promissis fidem non expedit observari.*

70. *In alternativis electoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.*

71. *Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus.*

72. *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.*

73. *Factum legitimè retractari non debet, licèt casus postea eveniat, à quo non potuit inchoari.*

74. *Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum.*

75. *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.*

76. *Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.*

77. *Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.*

78. *In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.*

79. *Nemo potest plus juris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.*

80. *In toto partem non est dubium contineri.*

81. *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter in specie concessurus.*

82. *Qui contra Jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.*

83. Bo-

83. *Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur.*

84. *Cùm quid unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti.*

85. *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur.*

86. *Damnum quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non alijs, imputare.*

87. *Infamibus portæ non pateant dignitatum.*

88. *Certum eſt, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.*

Atque hæc omnia cedant imprimis ad laudem *Primæ Regulæ* omnis honeſtatis, dein verò ad *regulandos* Legentium mores ſecundùm mentem SS. Canonum. Si bene huc usque ſcripſi, non aliam peto mercedem, quàm Deum ter Optimum Maximum, cujus majorem gloriam, & diſcentium utilitatem, cupio indè promoveri quàm maximè: ſi malè, & erroris aliquid, quod humanum eſt, hinc indè irrepſit, veniam precor, & omnia Apoſtolicæ Sedi, veritatis magiſtræ, corrigenda demiſsè ſubmitto, pro qua tuenda non calamum modò, ſed & vires omnes ac vitam ipſam jam pridem devovi.

IN-

INDEX.

Prior numerus *Titulum*, posterior cifra *Numerum marginalem* indicat.

A.

Abortum procurantium pœnæ. Tit. X. n. 4.
Absolvere ab hæresi quis possit. VII. 18. 19.
An Episcopi post Bullam Cœnæ adhuc. 20. seqq.
Quis â Casibus reservatis. XXXVIII. 14. 15.
Quis â Censura. XXXIX. 14.
Quis ab Excommunicatione *Canonis : si quis suadente* &c. de percussione Clerici. 38.
Quis â Suspensione. 44.
Quomodo danda absolutio. 13.
Accusatio. I. 10.
Ejus modus. 11.
Effectus. 12.
A quibus fieri possit. 13.
A quibus debeat. 14.
Contra quos. 15. 16.
Actiones ex Adulterio. XVI. 4.
Ex furto. XVIII. 11.
Ex Injuria. XXXVI. 5. & seqq.
Ex damno, dolô, vel culpâ dato. 11.
Ex quasi-delicto. 13.
Adulterium quid, & quotuplex. XVI. 2. 1.
Quæ indè actio. 4.
Ejus pœna. ibid.
Quis super eo, & ad quid possit agere. 5.
Quis possit criminaliter accusare adulterium uxoris. 7.
An etiam uxor adulterium mariti. 8.
Intra quod tempus debeant. 9.
Quomodo probetur adulterium. 10.
Quis Judex in causa adulterij. 11.

Ama-

Digitized by Google

Amatoria dona vel litteras mittere an peccatum. XVI. 40.
Anathema quid. XXXIX. 3. 23.
Anatocismus an licitus. XIX. 30.
Antichreseos pactum an licitum. 36.
Apostasia quid, & quotuplex. IX. 1.
Si fit à Fide, quæ ejus pœna. 2.
Si à Religione. 3.
Si ab Ordine. 4.
Approbatio Confessario necessaria. XXXVIII. 9.
Aquiliæ legis actio. XXXVI. 11. 12.
Aspectus turpes an, & qualia peccata. XVI. 39.
Assecuratio sortis est justus titulus aliquid exigendi ultra sortem mutuatam. XIX. 23.

B.

Baccalaurei qui. V. 2.
Balistarii qui. XV. 1.
Hanc artem exercere, vel docere, quando & quomodo prohibitum. 2. 3.
Baptisma reiterantes qui. IX. 1.
Eorum pœnæ. 5.
Beneficium Ecclesiasticum quid. III. 43.
Quomodo Simonia circa illud committatur, & qualis. 44. & seqq.
Quæ hac in re pœnæ. 58. 59. 60.
Bestialitas quid. XVI. 15.
Ejus pœnæ. 24.
Blasphemia quid. XXVI. 1.
Quot modis committatur. 2.
Ejus pœna. 4.
In ea quis Judex. 5.
Bulla Cœnæ recitatur. XXXIX. 15.
An recepta in Germania. 16.
Ejus Excommunicationes. 17.
Non revocavit potestatem absolvendi ab hæresi Episcopis in Tridentino concessam. VII. 20. 21. 22.
Bullati Doctores qui. V. 3.
An gaudeant privilegiis Doctorum. 7.

INDEX.

C.

Cadaveris cruentatio non probat nocentem. XXXV. 4.
Calumnia quid, & quotuplex. II. 1. 2.
Ab ea quæ excuſent. 4.
Quæ pœna veræ. 3.
Quæ præſumptæ. 4.
Cambium an licitum. XIX. 29.
Canoniſta capax præbendæ Theologalis. V. 8.
Caſus reſervati qui. XXXVIII. 6.
Quales 12.
Incurruntur etiam ab ignorante, niſi ſint pœnales. 13.
Penes quos ſit poteſtas ab ijs abſolvendi. 14. 15.
Quid faciendum, ſi proponantur in Confeſſione. 15.
Cauſa moralis delicti quæ. I. 8. 9.
Cenſura quid, & quotuplex. 2. 3.
A quo, & contra quos ferri poſſit. 4. & ſeqq.
Propter quale delictum. 8.
Quo modo ſit ferenda. 9.
Ab ea quæ excuſent. 10. 11. 12.
Tollitur per abſolutionem, & quomodo. 13.
Quinam ab ea poſſint abſolvere. 14.
Cenſuræ Juris recitantur. 16. ſeqq.
Cenſus annuus pro jurisdictionis Eccleſiaſticæ exercitio eſt Simoniacus. IV. 2. 3. 4.
Cenſualis contractus an licitus. XIX. 25. & ſeqq.
Ceſſatio à Divinis quid, & ejus effectus. XXXIX. 54.
Chirographi emptio an licita. XIX. 32.
Choreæ an peccata. XVI. 41.
Chriſtianis quæ communicatio cum Judæis permiſſa, vel prohibita. VI. 4. 5.
Quæ cum Turcis. 9.
Quæ cum Hæreticis. VII. 12.
Clauſura Monialium. XXXI. 5. 6.
Clericus pugnans in duello. XIV. 11.
Venator. XXIV. 4.
Percuſſor. XXV. 1.
Quæ percuſſio Clericis prohibita. 8.
Injuſtè percutientium pœnæ. 2.

Cen-

Digitized by Google

INDEX.

Censurâ innodatus miniſtrans. XXVII. 1.
Ejus pœnæ. 2. 3.
Miniſtrans non ordinatus. XXVIII. 1.
Ejus pœnæ. 2. 3.
Per ſaltum promotus. XXIX. 1.
Ejus pœnæ. 2.
Cogitatio Venerea. XVI. 27.
Speculativa, Practica. 27. 38.
Colluſio quid. XXII. 1.
In quibus cauſis habeat locum. 2.
Ejus pœnæ. 3.
Concubinatus quid. XVI. 12.
Ejus pœnæ 16.
Condemnatio in expenſas. XXXVII. 13.
Quando victus in eas condemnetur. 23.
Confeſſio Sacramentalis. XXXVIII. 8.
Ejus Sigillum. 7.
Quàm ſtrictè, & quos obliget. 16. 17.
Confeſſario neceſſaria approbatio. 9.
Et jurisdictio. 10. 11.
An & qualem is teneatur injungere pœnitentiam. 22.
Confiſcatio bonorum. XXXVII. 13. 14.
Quando habeat locum. 22.
Conjugibus quid liceat. XVI. 46. 47.
Conſuetudo eſt juſtus titulus aliquid exigendi ultra ſortem mutuatam. XIX. 24.
Contractus Societatis an licitus. XIX. 37.
Corpus delicti quomodo debeat conſtare. I. 31.
Credentes hæreticorum quinam. VII. 3.
Eorum pœnæ. 6.
Criminalis proceſſus quomodo inſtituendus. I. 41.

D.

Damnum dolò vel culpâ datum. XXXVI. 10.
Indè oritur actio legis Aquiliæ. 11
A quo, & quando reparari debeat. 14.
An datum ex culpa merè Juridica debeat in conſcien-

Digitized by Google

tia reparari ante ſententiam Judicis. 15. 16.
An ſaltem poſt illam. 17. 18.
Debet reſarciri ab injuſtè occidente. XII. 22.
Damnum emergens juſtus titulus aliquid exigendi ultra ſortem. XIX. 19.
Decimas vendere ab Simoniacum. III. 48.
Degradatio quid & quotuplex. XXXVII. 18.
Quomodo fiat, & propter quæ crimina. 18. 30. 31.
Delectatio Venerea, ſenſualis, morosa. XVI. 26.
Carnalis. 28. & ſeqq.
Spiritualis, ſenſibilis, & Venerea. 33. 34. 35.
In re Venerea non datur parvitas materiæ. 36. 37.
Delictum quid I. 4.
Quibus modis deferatur in Judicium. 2.
Publicum, & privatum. 5.
Exceptum, non-Exceptum, Notorium, Occultum. 6.
Quinam ejus capaces. 7.
Quæ cauſa moralis. 8. 9.
Denuntiatio quid & quotuplex. I. 17. 18.
Ad eam quando, & quommodo detur obligatio. 19. 20. 21.
An fieri poſſit à Socio delicti. 22.
Depoſitio quid & quotuplex. XXXVII. 17.
Propter quæ crimina. 29.
Diſpenſare quis poſſit cum eo, qui furtivè ſuſcepit Ordinem. XXX. 3.
Quis cum Irregulari. XII. 35.
Diſputare cum hæreticis an prohibitum. VII. 11.
Diſputandi modus. 23. & ſeqq.
Diſtillatio quid. XVI. 29.
Divinationis varia nomina, & ſpecies. XXI. 38
An licita. 7.
Ejus pœnæ. 10.
Diviſoriæ ſortes quæ. XXI. 2.
An licitæ. 5.
Doctores qui. V. 2. 3.
Quinam, & à quibus creandi. 3. 5.
Eorum inſignia. 24

Digitized by Google

Diversitas. 3.
Privilegia. 6.
An ab ipsis liceat exigere aliquid pro licentia docẽdi. 9.
An pro actuali doctione. 10. 11.
Dominorũ quæ sit obligatio ad famulos languidos. XI. 9.
Duellum quid. XIV. 1.
Solenne, & privatum: licitum, & illicitum. 2.
Quæ duella licita. 3.
Quæ illicita. 4.
Acceptare, & magis offerre, præcisè ob punctum honoris est illicitum. 5. 6. 7.
Permissum tamen juxta aliquos aliquando. 8.
Illicitè duellantium pœnæ. 9. 10.
Quis ab hoc peccato possit absolvere. 10.
Clericorum duellantium pœnæ. 11.

E.

Ecclesiarum violatio. XVII. 4.
Ejus pœna. 9.
An eas liceat elocare pro pensione annua. IV. 4.
An saltem exercitium jurisdictionis Ecclesiasticæ. 2. 3.
Emptio chirographi an licita. XIX. 32.
Emptio censûs. XIX. 25. seqq.
Episcopis in Tridentino concessa potestas absolvendi ab hæresi, non est revocata per Bullam Cœnæ. VII. 20. 21. 22.
Schismatici valent conferre Ordines. VIII. 5.
Quando excedant contra subditos. XXX. 2.
Quando absolvant à censuris. XXXIX. 14. 28. 44. 58.
Excedere quinam dicantur. XXXI. 1.
Excessus Episcoporum contra subditos. 2.
Prælatorum contra eosdem. 3.
Subditorum contra Prælatos. 4.
Exceptio modus deferendi crimen in Judicium. I. 23.
Excommunicatio *vid.* Censura.
Excomunicationes in Bulla Cœnæ contentæ. XXXIX. 17.
Reservatæ in Corpore Juris. 18.
Non reservatæ. 19. 20.
Major, & Minor. 24.

Major quando incurratur. 34.
Ejus effectus. 35.
A quo, in quos, & qua de causa ferri possit. 28.
Quibus bonis privet Excoñunicatos non-toleratos. 29.
An etiam toleratos. 30.
Quinam tolerati, quinam vitandi. 25.
Quæ communicatio fidelibus prohibita. 31.
Quæ permissa cum non-toleratis. 32.
Quid Missa durante agendũ præsente non-tolerato. 33.
Excommunicatio *Canonis : siquis suadente &c.* 26. 27.
Quando contrahatur. 36. 37.
Quis ab ea possit absolvere. 38.
Exponere infantes parentibus an liceat. XI. 2. 3.
Exponentium pœnæ. 4.
Expositi à quo alendi. 5. 6.
Rectiùs habentur pro legitimis. 7. 8.

F.

Falsi Crimen quid. XX. 1.
Committitur dictô. 2.
Scriptô, factô, usu. 3. 4. 5.
Pœnæ variæ. 6.
Pœnæ de Jure Civili. 7.
De Jure Canonico. 8.
Quas incurrat falsarius litterarum Apostolicarum. 8. 9.
Fides hæreticis data an servanda. VII. 14.
Filiusfamilias mutuum accipiens non tenetur solvere. XIX. 14. 15.
Nec potest renuntiare privilegio S.C. Macedoniani. 16.
Fisco non cedit res furiva. XVIII. 14.
Fœdus cum Saracenis vel Turcis inire an liceat. VI. 10.
An cum Hæreticis. VII. 15.
Fœminis num liceat ingredi virorum Monasteria. XXXI. 7.
Fornicatio. XVI. 12. 16. 17.
Ejus pœna. 16.
Fructus ex re usuraria percepti debent restitui. XIX. 43.
Cui. 44.
Fugitivi quinam. IX. 1.

Fur-

Furtivè susceptus Ordo valet, & quando id fiat. XXX. 1.
Furtivè sucipientis pœnæ. 2.
Furtum quid & quotuplex. XVIII. 1. 2.
Ejus varia nomina ratione objecti. 3.
Quinam ejus Rei. 4.
Qui non. 5.
Quantitas gravis, ad illud requisita in consideratione Theologica. quæ sit. 7. 8. 9.
In Juridica. 10.
Quæ ex eo actiones. 11.
Ejus pœna pro foro Civili. 12. 13.
De Jure Canonico. 15.
Res furtiva cui cedat. 14.

G.

Gestus turpes an, & qualia peccata. XVI. 40.
Grassatio quid. XVII. 2.

H.

Hæreticus quis. VII. 1.
Quis Formalis, & Materialis: Externus, & Internus: Toleratus, & Non-Toleratus. 2.
Eorum fautores quinam. 3. 4.
Contra hæresim quæ cautelæ Juris. 3.
Ejus pœnæ spirituales. 5.
Temporales. 6.
Eorum libros legere, an & quibus prohibitum. 7. 8.
Quos. 9. 10.
Cum ijs disputare an licitum. 11.
An cum ijs communicare. 12.
An eos recipere, vel tolerare. 13.
An fides ijs data servanda. 14.
An licitum cum ijs fœdus inire. 15.
Quis Judex in causa Hæresis. 16. 17.
Quis ab ea possit absolvere. 18. & seqq.
Modus cum ijs disputandi. 29. & seqq.
Homicidium directè & indirectè voluntarium, Casuale, Necessarium, Dolosum, Culposum, Licitum, & Illicitum. XII. 1.

INDEX.

Simplex, & Qualificatum. 2.
Ad illicitum non ſufficit ſolus conatus, nec ſola intentio occîdendi. 2.
Fieri poteſt phyſicè & moraliter. 3.
Ab eo quid excuſet. 5. 6. & ſeqq.
Homicidium licitum. 12. & ſeqq.
Illiciti pœnæ. 18.
Injuſtè occîdens tenetur ad damna indè ſecuta. 22.
Quinam occîdentes incurrant Irregularitatem. 23. 24. ſeqq.

I.

Ignorantia an excuſet à pœnis Simoniæ. III. 68.
An à pœnis generaliter. XXXVII. 11.
An à reſervatione Caſuum. XXXVIII. 13.
An â Cenſura. XXXIX. 10. 11. 12.
An ab irregularitate. XXXVII. 25. 26.
Incarceratio. XXXVII. 13. 14.
Non tantùm cuſtodiæ, ſed etiam pœnæ causâ adhiberi poteſt. 24.
Incendium quid & quotuplex. XVII. 3.
Ejus pœna. 7.
In dubio quomodo præſumatur cauſatum. 8.
Inceſtus quid. XVI. 14.
Ejus pœna. 21.
Indulgentiæ. XXXVIII. 20.
A quo, & quare poſſint concedi. 23. 24.
Quæ ſuſpendantur in Anno Sancto Jubilæi. 25.
Infamia quid & quotuplex. XXXVII. 12.
Ex delicto non incurritur, niſi ex notorio. 19.
Quomodo tollatur. *ibid.*
Ejus effectus. 20.
Ejus metus an excuſet fœminam, quæ prolem exponit. X. 4.
Num debeat Inquiſitionem præcedere. I. 28. 29. 30.
Et qualis. 31.
Infantes quinam. XI. 1. XXIII. 1.
Infantiæ proximi. XXIII. 1.

Infideles qui. VI. 1.
Injuria quid & quotuplex. XXXVI. 1. 2. 3.
Quinam eam inferre possint, & pati. 4.
Quam pariat obligationem, & quas actiones. 5.
Quibus & contra quos hæ competant. 6.
An hæ actiones infament. *ibid.*
An injuriarum teneatur, qui objicit, vel vulgat, delictum verum. 7.
Actio injuriarum quomodo cesset. 8.
An retorsio contra injuriantem sit licita. 9.
Inquisitio quid & quotuplex. I. 24. 25.
Ejus effectus. *ibid.*
A quo possit institui, super quo, & in quos. 26. 27.
Ad eandem requisita. 28. 29. 30.
Quæ debeant præcedere. 31.
Quid Judici in ea observandum. 32. 33.
Inquisitio in hæresin. VII. 3.
Inquisitus num debeat fateri. I. 34.
An pœnâ ordinariâ possit affici. 35.
Interdictum quid, & quotuplex. XXXIX. 45. 46.
A quo ferri valeat. 47.
Contra quos. 48.
Quare. 49.
Quibus bonis privet. 50.
Quando. 51.
Violantes quale peccatũ incurrant, & quam pœnam. 52.
A quo tollatur tam Locale, quàm Personale. 53.
Irregularitas quid sit: ex quibus delictis contrahatur. XXXVII. 15. 16.
Ex homicidio, mutilatione, vel vulneratione. XII. 23.
A quibus incurratur. 23. & seqq. XXXVII. 25. 26.
An â Laico ministrante in Ordine Sacro. XXVIII. 4.
Ejus effectus. XXXVII. 27.
Tollitur per dispensationem, & aliqua etiam per Professionem Religiosam. 28.
In ea quis dispenset. XII. 35.
Jubilæum quid. XXXVIII. 21.
Judæi qui. VI. 1.

Eos recipere, vel tolerare an liceat. 3.
An cum iis communicare. 4. 5.
Quid prohibitum toleratis. 6.
An semel recepti possint expelli. 7.
Quis eorum Judex. 8.
Invitos non licet directè cogere ad fidem. 12. 13.
Licet tamen eorum infantes baptizare parentibus invitis. 14. 15.
Judex quis in causa Simoniæ. III. 66.
Contra Judæos. VI. 8.
In causa Hæresis. VII. 16. 17.
Adulterij. XVI. 11.
Blasphemiæ. XXVI. 5.
In inquisitione mansueta quid debeat agere. I. 32.
Quid in severa. 33.
Supremô inferior de Jure Scripto non habet potestatem aggratiandi. XXXVII. 5.
Potest tamen ex suis causis pœnam mitigare, vel exasperare. 6.
Ecclesiasticus rectè quandoque injungit etiam mulctas pecuniarias. 21.
Sæcularis in Degradatum, sibi traditum, quas habeat partes. 32.
Jurisdictio necessaria Confessario. XXXVIII. 10. 11.

L.

Laicus ministrans in Ordine Sacro non fit irregularis. XXVIII. 4.
Languidi quinam. XI. 1.
Languidis famulis quid Domini præstare debeant. 9.
Legitimi rectiùs habentur infantes expositi. XI. 7. 8.
Lenocinium quid. XVI. 14.
Ejus pœna. 23.
Libros hæreticorum legere, vel retinere an liceat. VII. 7. 8.
Obscœnos legere an, & quale peccatum. XVI. 40.
Libri in Indice prohibiti. VII. 9. 10.
Licentiati qui. V. 2.
An gaudeant privilegiis Doctorum. 7.

Lucrum uſuram conſtituens. XIX. 4.
Lucrum ceſſans eſt juſtus titulus aliquid exigendi ultra ſortem creditam. 20.
Luxuriæ non conſummatæ peccata. XVI. 25. & ſeqq.

M.

Macedonianum Senatus-Conſultum an, & quando faveat filiofamilias mutuum accipienti. XIX. 14. 15.
An eidem poſſit filiusfamilias renuntiare, 16.
Magia quid. XXI. 4.
An licita. 8.
Ejus pœna. 11.
Magiſtri qui. V. 1. 2. *vid.* Doctores.
Majores, vel Majorennes qui. XXIII. 1.
Maledictum quid & quotuplex. XXVI. 1.
Ejus pœna. 3.
Maleficium quid. XXI. 4.
Mendicantes Religioſi an poſſint abſolvere à Caſibus Epiſcopo reſervatis. XXXVIII. 15.
An à Cenſuris. XXXIX. 14. 38. 44. 53.
An à caſibus reſervatis. XXXVIII. 14. 15.
An ab Hæreſi. *ibid.* VII. 18. 19.
Merx Spiritualis, Simoniæ materia. III. 10. 11.
Minorennes qui. XXIII. 1.
Mollities quid. XVI. 15.
Ejus pœna. 24.
Monaſteria virorum num fœminis liceat ingredi. XXXI. 7.
Monialium clauſura. 5.
An liceat ad eas ingredi. 6.
Montes Pietatis quid, & an liciti. XIX. 31.
Moralis cauſa delicti. I. 8. 9.
Moroſa delectatio. XVI. 26.
Motus turpes prævifi. XVI. 44. 45.
Mulcta. *vid.* pecuniariæ mulctæ.
Munus à lingua ſufficit ad conſtituend Simoniam. III. 25.
Et munus ab obſequio. 26.
Mutilatio quid. XII. 4.

Mutilans tenetur ad damna indè ſecuta. 22.
Incurrit Irregularitatem. 26.
Etiam, qui mutilat in bello juſto. 33.
Mutuum quid. XIX. 1.
In eo ex quibus titulis liceat aliquid ultra ſortem accipere. 17. & ſeqq.
Mutuatarius ad quid teneatur, ſi non ſit conventum de re in eadem bonitate reſtituenda. 35.

N.

Neceſſitas extrema an excuſet à furto. XVIII. 5.
An à reſtitutione. 6.
Notorium crimen quid. I. 37.
Ejus pœna. 39.
Quæ notorietas requiratur. 40.
Novum opus quid. XXXII. 1.
Nuntiatio novi operis quid. 2.
Quotuplex. 3.
A quo, & cui poſſit fieri. 4. 5.
Ejus effectus. 6.
Quibus modis ceſſet, & effectu careat. 7. 8.

O.

Occiſio *vid.* homicidium.
Officiales non denuntiantes ad quid obligentur. I. 22.
Ordo Simoniacè ſuſceptus, vel collatus. III. 56.
A Schiſmatico collatus. VIII. 5.
Per ſaltum collatus. XXIX. 2.
Furtivè ſuſceptus. XXX. 1.
Hujus pœna. 2.
Quis cum ſuſcipiente diſpenſet. 3.

P.

Pactum Simoniacum quid & quotuplex. III. 27. & ſeqq.
Fictum an conſtituat Simoniam. 40. 41.
De reſtituendo mutuo in eadem ſorte, bonitate, ac quantitate an licitum. XIX. 34.
Parricidium quid & quotuplex. X. 2.
Ejus pœna. 3.

Parentum infantes casu opprimentium pœnæ. X. 5.
Et Exponentium. 4.
Pater an pro filio impubere, vel minorenni possit mulctari pœnâ pecuniariâ. XXIII. 6.7.
Pecuniariæ mulctæ. XXXVII. 13.
Rectè quandoq; injunguntur â Judice Ecclesiastico. 21.
Percussor. XXV. 1.
Periculum amittendæ Sortis justus titulus aliquid exigendi ultra sortem creditam. XIX. 21. 22.
Permutatio rerum sacrarum an Simoniaca. III. 24.
Pignorationes an licitæ. XXXVI. 20.
Pœna quid & quotuplex. XXXVII. 2.3.
Quis ei obnoxius. 4.
A lege determinatam debet infligere Judex inferior. 5.
Eâ puniri potest, qui delictum reiterat. 7.
Non incurritur ante sententiam Judicis. 8.9.10.
Ab ea in foro interno excusat ignorantia. 11.
Pœnæ Calumniatoris veri. II. 3.
Præsumpti. 4.
Prævaricatoris, & tergiversatoris. 5.
Simoniæ. III. 52.54.55.
Exercitium Jurisdictionis Ecclesiasticæ pro annua pensione elocantis. IV. 2. 3.
Hæreticorum, eorúmque Credentium, Receptatorum, Defensorum, & Fautorum. VII. 5.6.
Schismaticorum. VIII. 4.
Apostatarum â fide. IX. 2.
à Religione. 3.
ab Ordine. 4.
Reiterantium baptisma. 5.
Parricidii. X. 3.
Fœminæ propriam prolem ex delicto conceptam occidentis. 4.
Parentum tenellos infantes casu opprimentium. 5.
Infantes exponentium. XI. 4.
Homicidii illiciti. XII. 18.

Duellantium. XIV. 9. 10.
Sagittariorum & baliſtariorum. XV. 3.
Adulterij. XVI. 4.
Fornicationis 16.
Stupri 18.
Inceſtûs 21.
Sacrilegii & Lenocinij 22. 23.
Sodomiæ perfectæ, & imperfectæ, Beſtialitatis, & Mollitiei. 24.
Rapinæ. XVII. 5. 6.
Incendij dolô, vel culpâ cauſati. 7.
Violationis Eccleſiarum. 9.
Furti. XVIII. 12. 15.
Uſurariorum. XIX. 45.
Criminis falſi. XX. 7. 8.
Divinationis & Sortilegii. XXI. 10.
Magiæ. 11.
Colluſionis. XXII. 3.
Puerorum delinquentium. XXIII. 3. 4. 5.
Feripetarum contra edicta Principum venantium. XXIV. 7.
Clerici injuſtè percutientis. XXV. 3.
Maledicentium. XXVI. 3.
Blasphemantium. 4.
Clerici in cenſura miniſtrantis. XX. 2. 3.
Vel in Ordine, quem non habet. XXVIII. 2.
Per ſaltum promoti. XXIX. 2.
Ordinem furtivè ſuſcipientis. XXX. 2.
Pœnitentia, prout eſt Sacramentum. XXXVIII. 2.
Obligat diſtinctè confiteri peccata mortalia. *ibid.*
Hujus Sacramenti Materia, Forma. 3.
Miniſter: qui opus habet approbatione. 4. 9.
Et Jurisdictione duplici. 5. 10. 11.
Prout eſt ſatisfactio. 18.
An pœnitens pœnitentiam debeat acceptare. 22.
Pollutio quid. XVI. 15.
Ejus pœna. 24.

Quæsita, vel admissa. 29. 30.
Practica cogitatio de re Venerea. XVI. 27.
Prædatio quid. XVII. 2.
Ejus pœna. 5.
Prælati quando excedant contra subditos. XXXI. 3.
Vices suas pro annua pensione elocantes committunt Simoniam. IV. 2. 3.
Prævaricator quis. II. 2. XXII. 1.
Ejus pœna. II. 5.
Pretium Simoniacum quid. III. 10. & seqq.
Privilegium quid. XXXIII. 1. 2. 5.
Exemptionis, & vivæ vocis oraculô concessum. 3. 4.
Ad ejus valorem quid requiratur. 6. 7.
Multiplex ejus divisio. 8.
Exemptionis habet suas limitationes. 9.
Quibus modis acquiratur. 10.
Ejus interpretatio & extensio differunt. 11.
An possit conferri non-subditis. 12.
Privilegiorum communicatio qualis inter Religiosos Mendicantes. 13.
Regularium quæ sint revocata à Tridentino. XXXIII. 26.
Quomodo sint interpretanda. 14. 15. 16.
An, & quando possint extendi. 17. 18.
Eorum usus, & abusus. 19. 20.
Quibus modis amittantur. 21.
Quomodo per abusum. 24.
Per revocationem. 25.
Per renuntiationem. 27.
Cessante causa finali. 28.
Per interitum subjecti. 29.
Per mortem concedentis. 30.
Per lapsum temporis, vel conditione non impleta. 31.
Per non-usum. 32.
Per usum contrarium. 33.
Etiam per unicum actum. 34.
An ijs uti liceat extra territorium concedentis. 22.

An contra pariter privilegiatum. 23.
Proles illegitima à quo alenda. XVI. 19.
Promittens usuram ad quid teneatur. XIX. 39.
Puberes quinam. XXIII. 1.
Pubertati proximi. *ibid.*
Pueri quinam. *ibid.*
An delicti capaces. 2.
Quomodo puniendi propter delicta omissionis. 3.
Propter delicta commissionis. 4.
Purgatio Canonica quid sit, & quomodo fiat. XXXIV. 1.
Quem ob finem: & quis ejus effectus. 2.
Quibus personis, & à quo indicenda. 3.
Quid ad eam indicendam requiratur. 4.
Purgatio vulgaris quid sit, & quommodo fiat. XXXV. 1.
Est illicita. 1. 3.
Provocatio ad Divinum tribunal num licita. 5.

Q.

Quantitas requisita ad furtum in consideratione theologica. XVIII. 7. 8. 9.
In juridica. 10.

R.

Rapina quid, XVII. 2.
Ejus pœna de Jure Civili. 5.
De Jure Canonico. 6.
Ratihabitio delicti. I. 8.
Percussionis Clerici. XXXIX. 36. 37.
Regulares: Religiosi. *vid.* Mendicantes:
item Privilegium.
Regularium privilegia an à Tridentino revocata. XXXIII. 26.
Regulæ juris. XLI. per tot.
Religionis Simoniacus ingressus. III. 49. 50.
Ejus pœnæ. 57.
Remissiones quid & quotuplices. XXXVIII. 19.
Repressaliæ an licitæ. XXXVI. 20.
Reservati Casus qui. XXXIII. 6.

Digitized by Google

Quales 12.
Ab jis absolvere quis possit. 13. 14.
Restitui an, & quando debeant Simoniacè accepta. III. 63. 64.
Cui. 66.
Retorsio injuriæ. XXXVI. 9.
Reus in flagranti. I. 36.
Quomodo puniri possit. 38.
Robboria. *vid* Rapina.

S.

Sacrilegium, prout est delictum carnis. XVI. 14.
Ejus pœna. 22.
Sagitatrij quinam. XV. 1.
Hanc artem exercere, vel docere, quomodo & quando prohibitum. 2.3.
Sarraceni qui. VI. 1. 2.
Eos recipere & tolerare an liceat. 3.
Quid toleratis prohibitum. 6.
Non licet directè eos cogere ad fidem. 12. 13.
Licet tamen eorum infantes, ipsis invitis, baptizare. 14. 15.
Schisma quid & quotuplex. VIII. 1. 2. 3.
Ejus pœna. 4.
Schismaticus Ordines conferre an possit. 5.
Senatus-Consultum Macedonianum an, & quando faveat filiofamilias mutuum accipienti. XIX. 14. 15. 16.
Sigillum Confessionis. XXXVIII. 7. 16.
Simonia quid. III. 1. 2. 3. 4.
Mentalis, Conventionalis, Realis, & Confidentialis. 5. 6. 7.
Juris Divini, & Ecclesiastici. 8.
Ejus materia. 10. 11. 12.
Modi varii. 15. & seqq.
Ab ea quænam excusent. 18. & seqq.
Ejus forma, nempe Pactum Simoniacum. 27. seqq.
Casus particulares. 42.
Circa beneficia Ecclesiastica. 44. 45. 46.

Digitized by Google

Circa Decimas. 48.
Circa ingreſſum Religionis. 49. 50. 51.
Ejus pœnæ. 52. & ſeqq.
Quis in ijs diſpenſet. 67.
Simoniacè accepta an, & quando debeât reſtitui. III. 63. 64
Cui 65.
Quis Judex, accuſator, teſtis in Simonia. 66.
Socius delicti an poſſit denuntiare. I. 22.
Sodomia quid. XVI. 15.
Ejus pœna. 24.
Solutio dilata an cauſa juſta plus exigendi. XIX. 33.
Sortes diviſoriæ, conſultoriæ, & divinatoriæ. XXI. 2.
An, & quando licitæ. 5. 6.
Sors, & Sortilegium quid. XXI. 1.
Speculativa cogitatio de re Venerea. XVI. 27. 38.
Sponſis quid liceat. XVI. 16.
Statutum an juſtus titulus aliquid exigendi ultra ſortem mutuatam. XIX. 24.
Stuprum quid. XVI. 13.
Ejus pœna. 18.
Ex eo nata proles à quo alenda. 19.
Subditi quando excedant contra Prælatos. XXXI. 4.
Suſpenſio quid & quotuplex. XXXIX. 39. 40.
A quo, & quomodo infligenda, & quomodo impediatur. 41.
Illam violantes quod peccatum incurrant, & quas pœnas. 42.
Quis ab ea poſſit abſolvere. 44.

T.

Tactus impuri an, & qualia peccata. XVI. 43.
Tergiverſator quis. II. 2. XXII. 1.
Ejus pœna. II. 5.
Teſtis in cauſa Simoniæ quis. III. 66.
Torneamenta quid. XIII. 1.
An, & quæ liceant. 2. 3.

Torturâ exempti. I.27.
Quid in ea obſervandum. 33.
Tranſactio circa res ſpirituales an licita. III. 39.
Tridentinum an revocaverit privilegia Regularium. XXXIII.26.

V.

Vallis Joſaphat. XXXV. 5.
Vana obſervantia. XXI. 4.
An licita. 9.
Venatio quid & quotuplex. XXIV. 2. 3.
Clamoroſa Perſonis Eccleſiaſticis à Jure prohibita. 4.
Exercita contra prohibitionem Principis an peccatum. 5. 6.
Feripetarum pœnæ. 7.
Veneficium. XXI. 4.
Verba turpia an, & qualia peccata. XVI. 40. Maledica. XXVI. 1. ſeqq.
Quomodo accipienda, & interpretanda. XL. 2. ſeqq.
Violatio Eccleſiarum. XVII. 4.
Ejus pœna. 9.
Vis publica & privata. XVII. 2.
Uſura quid. XIX. 1.
Quotuplex. 3.
Illam promittens. 39.
Quid lucrum eam conſtituens. 4.
An, & quommodo prohibita. 5. 6. & ſeqq.
Punitoria, & Compenſatoria. 12. 13.
Contractus de uſura ſuſpecti. 18.
Tituli juſti exigendi aliquid ultra ſortem creditam. 19. 20. & ſeqq.
Uſurarius manifeſtus ad quid teneatur. 38. 41.
Non manifeſtus. 38.
Mentalis 42.
Accipiens uſuram an acquirat dominium. 40.
Ejus hæredes ad quid teneantur. 41.

Fructus ex ea percepti debent restitui. 45.
Cui. 44.
Ejus pœnæ. 45.
Est crimen mixti fori. 46.

Errata.

Pag. 113. lin. 4. lege *c. 30. b. t. & Extrav. cit.*
pag. 127. lin. 17. pro *spirituale* lege *pretium.*
pag. 176. lin. 14. pro *Alex.* lege *Leon.*

O. A. M. D. G.

Digitized by Google

Digitized by Google